

ALPHABETICVM QVODLIBETVM,

seu moralium omnium operationum Compendium,
juxta seriem Alphabeti, permixto competenti In-
dice, dispositum; ex duplici Tomo Encyclopediæ
Matthæi Renzi deductum.

*In quo laxioribus opinionibus reiectis, probabiliores,
& selectiores in unicum hoc Volumen arctantur.*

Simulque sub litera .O. INNOCENTII XI.

Propositiones explanantur.

Addita sub litera .I. notitia Ordinis Judicialis, & praxis à Tribu-
nalibus, præsertim Religiosorum, servandæ: Materia tam Ju-
dicibus, quàm Reis, & Testibus perutilis.

A D

EMINENTISSIMUM, ET REVERENDISSIMUM DOMINUM

D. IACOBVM
CANTELMVM

S. R. E. CARD. AMPLISSIMUM
ARCHIEPISCOPUM NEAPOLITANUM.

P E R

FR. FVLGENTIVM
A NATIVITATE,

Minorum S. Petri de Alcantara in hoc Regno Neapo-
litano Discalceatum, & Sacræ Theol. Licentiam.

NEAPOLI M. D. CCI.

Apud De Bonis Typographum Archiepiscopalem.

Superiorum Licentia.

Ad usum fr^{is} Gymnasii a. s.
Antinoe
Destinat ad Conuentu
S. M. ^a Carmeli S. Antinoe

EMINENTISSIMO PRINCIPI, &c.

Atrocinium tuum, Alphabeticum hoc
moralium operationum Compendium,
jure quodam suo reposuit, PRINCEPS EMI-
NENTISSIME; qui omnium maximè virtu-
tes omnes, ac morum disciplinas, cumulatissimè
complecteris; quique doctrina, autoritate, atque
exemplo præfulgentissimam facem præferens, ad
arduum Christianæ Religionis culmen, nos omnes
facillimè, ac tutissimè ducis felici viarum compen-
dio. Nil ergo mirum, si huic qualicumque operi in
lucem prodire gestienti, Primus magnitudine sua
occurristi, atque omnium ferè lumini penitùs ob-
struxisti. Ego verò quamquam majorem Te vide-
bam, quàm ut Te huc descensurum arbitrarer, &
isthuc nuncupatum Tibi velles, perficui tamen
frontem, & Te tuis virtutibus demereri putavi.
Ignoscas igitur in nostra audacia Tux morum faci-
litati, qua Te tantùm Tibi submittis, in qua om-
nium animos descendis, quanteus alia via occurris
ingens submovesque nobilitatis, ac dignitatis fa-
scibus. Fulgarat enim ex Te Purpura illa, & nescio
quid luminis mutuari videtur ex Tuo. Nō enim eam
sedens, atque in otio comparasti, sed innumeris ferè
Legationibus tam gloriosè obitis, in Melitam ad
Fidei quæsturam, in Helvetios ad Hæreseos inter-
necionem, in Poloniam ad Barbarorum excidium,
in Germaniam ad Imperii de Rege Romanorum
creando Comitiam; inter hæc Tibi illa (honor nè, an

merces?) accessit. Magna quidem dignitas, sed non à
 meritis tuis, non à Natalibus aliena; Nam cui ap-
 prior purpura, quam Regio sanguinis; quæ è ma-
 gnis Britannicæ Regibus continenti Avorum serie
 deductum, ac summa magnorum Principum cogna-
 tionis, solvuntur per divortia derivatum, magno-
 rum fluminum instar, tot Provinciæ, tot Regna dif-
 fusum habent, ac demirantur. Sed quid tuæ hæc,
 Teve collata, dum Te ipsum suscipiendum præbes
 ad oculorum suspendia? Mentem illam humana ferè
 majorem; interiorè literaturam, qua Græcè, qua la-
 tinè cultissimam, delectissimam eruditionem; Facul-
 tatum omnium, atque Jurium penitissimam scien-
 tiam. Ad hæc animi in omnibus præsentiam, Pru-
 dentia in futuris prævidendis dexteritatem, Pecto-
 ris in arduis capeffendis robur. Sed equidem si sic
 ab omnibus suspicereris, ad venerationem pateres
 tantum. At cum Facilitatem cum Dignitate, Beni-
 gnitatem cum Majestate facile videamus conjun-
 ctam, ac suavissimo nexu temperatam, amorem ve-
 nerationi adjungimus, atque aditum ad Te facimus
 reverenti quadam confidentia. Patere igitur, PRIN-
 CEPS EMINENTISSIME, & hoc Compendium ad Te sisti,
 ac nuncupari; atque è Te uno illam mutuari lucem,
 in quam dum prodit, reliquis fortassè ostendet tu-
 tissimum, ac luculentissimum iter ad tuorum mo-
 rum disciplinam, ad cujus normam ac modum, illud,
 meque conformandum, quam maximè velim. Vale.

Em. Vestræ *Humillimus, atque addictiss. Servus*
 Fr. Fulgentius à Nativitate.

BENEVOLO LECTORI.

NE mireris, Amice Lector, quod tanta librorum copia, qua literaria res jam nimium penè laborat, & meum hunc audeam libellum adicere; id enim non mei nominis celebritati, sed tuo commodo consulturus exequor: intra domesticos parietes meis tantum hæc scripseram auditoribus, quibus post traditam scholasticam Theologiam, moralem etiam in breve hoc congesteram compendiolum, quod tamen aded amici, & sapientioribus arrisit, ut dulci quadam violentia mihi ut illud typis quamprimum mandarem, auctores extiterint; id ut minus invitus perficerem illud evicit, samam nullam, laudem ferè nullam, ex hoc mihi opusculo proventurum: nam si materiam spectes communis est, & vulgaris: si doctrinam, tota tota quanta est ex Matthæi Renzi penu deprompta, paucis dumtaxat vel expunctis, vel adiectis, nihil propemodum de meo, una excepta methodo, qua tota mea est, & meo parta si non ingenio, certè labore; & quidem non pœnitendo, hæc enim faciliiori veluti via, & brevi temporis intervallo, & Novitios manuducit ad confessiones audiendas, & Magistris totam moralis Theologiae suppellectilem momento exhibet, examineribus proinde perutilis, æque ac examinandis. Ea igitur velim libellum hunc accipias benevolentia, qua illum tibi offero, & si quid in eo peccatum reperies, id vel tua dissimules facilitate, vel tua corrigas sapientia. Vale.

Emi.

Eminentiss, Printept, & Reverendiss. Domine.

Fater Fulgentius à Nativitate Sancti Petri de Alcantara Regalis Provinciæ Minorum Discalceatorum in Regno Neapolitano Alumnus: Quemdam Tractatum Latino Idiomate compositum, cui Titulus: *Alphabeticum Quodlibetum* Typis mandare desiderans: Humiliter V. Em. rogat, ut dictum Opus recognoscatur, & si visum fuerit idoneum, Paternalis Em. V. benignitatis obtenta licentia, absque impedimento prælo subijci possit. Vt Deus, &c.

De Mandato Eminentissimi Domini

Reverendus Dominus D. Simon Viglino videat, & in scriptis referat die 12. Maii 1701.

JO: ANDREAS SILIQVINVS VICARIVS GENERALIS.

D. Petrus Marcus Giptius Can. Dep.

Eminentiss. & Reverendiss. Domine.

Vidi Librum (cui Titulus *Alphabeticum Quodlibetum*) ab Ad. Rev. P. Fr. Fulgentio à Nativitate Ordinis Minorum Discalceatorum S. Petri de Alcantara elaboratum, omne quod habet sana fulget doctrina, solidis micat rationibus; contra fidem aut mores nec minimum admittit Typis, &c. dari potest si Em. Tuæ placet Neap. die 27. Junii 1701.

Em. Tuæ

Humillimus, & Obsequentiss. Servus

D. Simon Viglino.

Stante relatione præfata Domini Revisoris potest imprimi 27. Junii 1701.

JO: ANDREAS SILIQVINVS VICARIVS GENERALIS.

D. Petrus Marcus Giptius Can. Dep.

Excellentissimo Señor.

FR. Fulgencio de la Natividad, Religioso de Menores Discalces representa a V. E. como desea imprimir un Tratado cuyo Titulo es: *Alphabetum Quodlibetum*. Por tanto suplica a V. E. sea servido ordenar se le conceda licencia, para imprimirlo, en que recibirá Merced de la Grandeza de V. E. &c.

Rever. D. D. Mathæus Gaudioso videat, & in scriptis referat.
GASCON REG. ANDREAS REG. ANDREASSI REG.
GVERRERO REG. MERCADO REG.

Provisum per S. Exc. Neap. 6. Aprilis 1701.

Mastellonus.

Ex-

Inter Vepres, & Spinas, Rosæ, Liliaque nascuntur: Sic ager Domini admirabilis pœnitentiæ tribulis confitus; Castitatis, Obedientiæ, Paupertatis Carduis Circundatus, segete ditiori vestitur. R. P. Fr. Fulgentius à Nativitate ex Discalceatis S. Petri de Alcantara Librum elaboravit, cui Titulus *Alphabeticum Quodlibetum* Rosarum honestatem, & liliorum suavitatem undequaque redolentem, continentem. Illum ergo de mandato E. V. attentè perlegi, & in omnibus Regiæ Jurisdictioni pergratum consideravi; Quapropter prælo meritissimum censeo. Neap. 23. Junii 1701.

Em. Vestræ

Humillimus, & Devotiss. Servus

Abbas Matthæus Gaudiosus J. V. D. & S. Th. Mag.

Visa relatione imprimatur, verum in publicatione servetur Regia Pragmatica.

GASCON REG. ANDREASSI REG. GVERRERO REG.
MERCADO REG.

Provisum per Suam Exc. Neap. 4. Julii 1701.

Mastellonus.

Frater Carolus à Sancto Joseph Sacra Theologia Lector, & Provincialis Minister Provincia D. Petri de Alcantara Minorum Discalceatorum in Regno Neapolitano.

Cvm opus, cui inscriptio, *Alphabeticum Quodlibetum*, à Fr. Fulgentio à Nativitate nostræ Provinciæ Sacrae Theol. Lect. elaboratum, aliquot à nobis deputati fidæ digni Viri, & docti recognoverint, nihilque contra Catholicam Fidem, bonosque mores repererint, unde in lucem edi posse non dubitaverint. Nos tenere præsentium, & quantum ad nos attinet, ut prædictum opus Typis mandari possit, servatis tamen servandis, facultatem concedimus. In quorum fidem has literas propria manu subscriptas, nostri Officii Sigillo munitas, & per Secretarium nostrum refrendatas, dedimus. Neapoli ex Nostro Regali Conventu Sanctæ Luciae de Monte die secunda Aprilis 1701.

Fr. Carolus à Sancto Joseph Minister Provincialis.

Locus ✕ Sigilli.

De Mandato Carissimi Fr. Nostri

Fr. Cœlestinus à Spiritu Sancto Secretarius Provincialis.

Grg.

Fol. 3. quæf. 3. vers. 8.	& vinci	ut vinci
Fol. 7. quæf. 25. v. 4.	etiam neg.	R. aff.
Fol. 44. quæf. 43. v. 4.	la. 1.	el 1.
Fol. 59. quæf. 23. v. 5.	debut	non debuit
Fol. 78. quæf. 14. v. 3.	ultrâ	ante
Fol. 94. quæf. 2. v. 8.	dictis	dictantis
F. 115. q. 27. v. 1.	decreto celebrati	decreto, dumtaxat, celebrati
Fol. 140. q. 23. v. 11.	charitas	caritas
Fol. 153. q. 83. v. 2. & 3.	fibi	ibi
Fol. 150. quæf. 8. v. 1.	ea	R. esse ea
Fol. 235. quæf. 7. v. 6.	R. neg.	R. aff.
Fol. 289. quæf. 24. v. 13.	possent	posset
Fol. 342. quæf. 5. v. 3.	qua	quia
Fol. 350. quæf. 4. v. 4.	Secus si nolēs	Secus si volens
Fol. 446. quæf. 21. v. 1.	oblata	ablata
Fol. 498. quæf. 66. v. 6.	q. 23.	q. 63.
Fol. 511. quæf. 15. v. 15.	aliquen	aliquam
Fol. 539. quæf. 21. v. 1.	exigitur	excipitur

ALPHABETICVM QVODLIBETVM

Litera A.

*Indicis pars ad præsignatam literam
Alphabetico ordine spectans.*

Bbates an possint sacros Ordines conferre. v. Sacramentum Ordinis, &c. q. 66.

Abbatissa, ejusque electio. v. Censura interdicti. q. 10. An possit dispensare. v. Voti irritatio, &c. q. 24. An irritare possit vota Monialium. v. ibi q. 94.

Abortus. v. Censura excom. propter abortum. q. 1. &c. v. Conscientia. q. 1. v. homicidium. q. 15.

v. opi. 34. Inn. XI. Abortus Monialis v. Censura excom. Si quis, &c. q. 33. Abortus saltantis, vel coeuntis, an inducat irregularitatem. v. irregularitas ex delicto q. 15.

Absolvere à venialibus an possit simplex Sacerdos. v. Censura excom. majoris. q. 47. Absolvere dimidiatè, quando sit licitum v. opi. 59. Innoc. XI. Absolvere à censuris quis possit. v. Censura q. 8. &c. v. Censura excom. minoris. q. 8. v. Cens. excom. si quis q. 47. v. Denunciatio contra sollicitantes q. 3. v. Censura excom. ob duellum q. 23. v. Censura excom. contra violantes Immunitatem q. 58. v. Censura interdicti q. 12. v. Censura excom. propter Abortum q. 12. Absolvere à reservatis Papæ, item à reservatis per Bullam Cœnæ, quis, & quomodo possit. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ordin. ad reservata q. 1. &c.

A

Ab-

- A**bsolvi quando possit non resiliens, v. *Resitutio cui*, &c. q. 17. & 18. Absolvi an possit moribundus sine signis, &c. v. *Sacramenti Pœnit. materia proxima* q. 54. &c.
- A**bsolutio sub conditione quando dari possit, v. *Sacramenti Pœnit. materia proxima* q. 57. &c. An possit dari in scriptis. Item absenti, & quæ sint de essentia formæ absolutionis v. *Sacramenti Pœnit. forma* q. 2. &c. Absolutio censurarum, an possit dari in scriptis v. *ibid.* q. 5.
- A**bsolutio casus reservati ignorati, an sit bona. v. *voluntarium* q. 15.
- A**bsolutionem fingere an possit Confessarius v. *voluntarium* q. 32. v. *opi.* 29. Inno.
- A**bsolutus à reservatis in articulo mortis an, &c. v. *Sacramenti Pœnit. Minister deleg.* q. 15. v. *Sacramenti Pœnit. Minister deleg. ad reservata* q. 15.
- A**bstemius an possit ad Ordines promoveri v. *Sacramentum ordinis* q. 56.
- A**ceptatio populi an requiratur ad legem, &c. v. *legis obligatio* q. 10. & 11.
- A**ccessus Regularium ad Monasteria Monialium, an interdicti sub censura possit. v. *Censura* q. 4.
- A**cedia quid sit v. *Invidia* q. 9.
- A**ccusatio quid sit, &c. v. *Instituta in accusando*, &c. q. 1. &c.
- A**ccusator palliatus quis sit, & an teneatur probare delictum v. *Instituta in accusando*, &c. q. 1. &c. v. *Iuris*, & *justitia*, &c. q. 1.
- A**ctores excommunicati quid possint v. *Censura excom. majoris* q. 31. &c.
- A**ctus turpis, internus, indifferens, &c. an possit esse materia legis v. *legis materia* q. 3. &c. **A**ctus fidei quando obliget, &c. v. *opi.* 17. 18. &c. Inno. Item **A**ctus dilectionis Dei v. *opi.* 7. & 11. Inno.
- A**ctus pœnitentis qui sint v. *Sacramenti Pœnit. materia proxima* q. 1. **A**ctus conditionalis quando possit esse sine peccato. v. *Delectatio morosa* q. 5. **A**ctus conjugalis quando illicitus v. *Sacramentum matrimonii*, &c. q. 31. &c. **A**ctus turpes in Ecclesia an, &c. v. *Luxuria sacrilegi* q. 16.

A C T V S H U M A N I.

Quæres.

- 1 **Q**uid sit Voluntarium, & quotuplex? R. ad primum. Voluntarium est illud, quod præcisè procedit à voluntate consentiente, supposita illuminatione ex parte intellectus, ad differentiam liberi, quod ultra rationem voluntarii dicit indifferen-

rentiam ex parte voluntatis, & magis latè patet quam voluntarium; Nam omne liberum est voluntarium, non autem è contrà. Vnde ad 2. Voluntarium aliud est directè, & per se volitum, aliud indirectè, & volitum in causa, aliud actuale, aliud virtuale operans ex vi præcedentis actus, aliud habituale & cum quis nullo præcedenti actu, ita facit actum, ut fecisset, etiam si scivisset. *Merol. Rem. tom. 1. fol. 3. q. 1.*

2 Quomodo voluntarium tollatur? R. tolli primo simpliciter per violentiam, non quidem in actibus elicitis, sed tantum imperatis à voluntate. 2. tolli secundum quid per metum; & denique per ignorantiam, de quibus modo. *Ren. q. 2. S. T. bo.*

3 Quæ Ignorantia causet involuntarium? Præsupponendum est Ignorantiam (quidquid de hac dicimus, dicendum est etiam de inadvertentia) aliam esse juris, qua ignoratur jus, aliam facti, qua factum v. g. comestionem esse carnis, ignoratur. Rursus ignorantia, alia est antecedens, quæ omnem actum voluntatis antecedit; & dici solet invincibilis, & inculpabilis, quia nulla diligentia vinci potest, cum nullatenus cognoscatur, nec quid scrupuli oritur de eo, quod ignoratur, & vinci possit, vel si oriatur facta *moralis* diligentia, iudicio prudentis non vincitur. Alia Comitans, quando scilicet aliquid ignoratur, quod tamen si sciretur adhuc ageretur, ut si quis inimicum occidens, putans esse feram, ipsum etiam occideret, si sciret esse, suum inimicum. Alia denique subsequens, qua quis voluntariè vult ignorare actum, & hoc vel indirectè ratione maximè negligentia sciendi ea, quæ tenetur, & potest scire, & dicitur crassa, vel directè quando scilicet, non vult scire præceptum ut liberiùs peccet, & vocatur affectata, his præsuppositis. R. ad quæsitum primam ignorantiam causare involuntarium simpliciter, tertiam involuntarium secundum quid, & secundam, neq; voluntarium, neque involuntarium, sed non voluntarium. Rat. primi, quia ea antecedit voluntatem, & omnem ejus actum: ergo, &c. Rat. 2. quia si ignorantia subsequens est causa actus, jam quis actum non fecisset, si scivisset: ergo, &c. Rat. 3. quia non potest esse volitum, quod ignoratum est: ergo, &c. *Ren. fol. 4. q. 1.*

4 Quæ Ignorantia excuset à peccato? R. ignorantiam invincibilem excusare, sicut, & comitantem (si sit invincibilis) subsequenter verò nequaquam. Rat. primi, & 3. quia subsequens ignorantia non causat involuntarium, sicut antecedens: ergo, &c. Rat. 2. quia licet comitans, non causet involuntarium, tamen quia voluntas faciendi actum si scivisset non est actualis, sed

4 tantum habitualis, idcò non causat peccatum: ergo, &c. *Ren. q. 2. Merol.*

5 Quibus de rebus possit dari ignorantia invincibilis? R. dari non posse de universalissimis principiis juris naturalis, qualia sunt: Bonum esse amandum, malum fugiendum, quod tibi non vis, alteri ne feceris: quia hæc sunt per se nota, & manifesta, bene verò ob oppositam rationem diù dari posse de omnibus Decalogi præceptis, quæ ex ipsis principiis deduci possunt concurrente aliqua apparenter bona circumstantia, ut si quis existimaret bonum esse perjurium ad vitæ defensionem; & insuper *per totum vitæ tempus*, de conclusionibus, quæ ex dictis principiis non tam clarè, sed remotè deducuntur, ut pluralitatem uxorum, lucrum ex mutuo, vel pollutionem esse licitam. *Ren. q. 4.*

6 An possit dari ignorantia juris divini positivæ? R. aff. loquendo de illis dumtaxat, qui nunquam audire potuerunt de necessariis ad salutem: fides enim ex auditu, auditus autem *per Verbum Christi*; ergo, &c. *Ren. q. 6.*

7 An ignorantia jejunii proveniens ex voluntaria omissione facri excuset à fractione jejunii? R. aff. si omitendo sacrum, nullus scrupulus de obligatione jejunii oriatur: quia tunc ignorantia est invincibilis. *Ren. q. 7. San. Merol. &c.*

8 An ignorantia juris, vel facti excuset à pœna perjuris imposita? R. aff. si sit invincibilis: quia pœna supponit culpam: ergo, &c. Hinc mulier invincibiliter ignorans ex affinitate, vel cognatione privari debiti petitione, vel aliquem esse sibi in gradu prohibito conjunctum, non privatur debiti petitione. *Ren. q. 3. Nav. San.*

9 An censendum sit nullum matrimonium contractum ab eo, qui invincibiliter ignoravit matrimonium esse nullum ob impedimentum illud dirimens? R. aff. quia impedimenta matrimonii non in pœnam delicti, sed ad validitatem contractus statuta ab Ecclesia fuerunt: ergo ad solemnitates ipsius obligantur in conscientia, etiam ignorantes. Hinc si testamento &c. ex ignorantia deficiant solemnitates, adhuc in foro conscientie erit nullum. *Ren. q. 9.*

10 An ignorantia invincibilis censuræ annexæ casui reservato excuset non solum à censura, sed etiam à reservatione? R. neg. loquendo de casibus Episcopo reservatis: quia Episcopi non reservant immediatè censuras, & quasi mediatè casus, sicut facit Papa, qui ordinariè non reservat casus, nisi cum censuris, & quibus est annexa censura, sed immediatè reservat censuras, & casus:

casus : ergo ignorantia à censura tantum excusat : antecedens probatur, quia Episcopi non solum reservant casus, quibus annexa est censura, sed etiam alios, quibus censura non est annexa, quod non facit Papa: ergo signum est non solum sibi reservare censuram, sed etiam casus: ergo, &c. *Ren. q. 10. Merol. contra P. M. Q. Fag. de Janu. &c.*

11 An ignorans invincibiliter jus imponens censuras, vel irregularitatem, incurrat illas pœnas ? R. neg. quia ob ignorantiam deest contumacia, inobedientia, vel contemptus : ergo, &c. *Ren. q. 11.*

12 An ignorans pœnam per statutum Episcopale impositam alicui actui, aliàs per jus canonicum, vel naturale prohibito incurrat hanc pœnam ? R. neg. quia tunc ignorans tantum contrahit culpam contra jus naturale, vel canonicum, non autem contra legem imponentem pœnam, quæ sola culpa pœnam inducit: ergo, &c. *Ren. q. 12. San. Nav. &c. contra Azo. Gabrie. Bartolum, &c.*

13 An ignorantia solius pœnæ (non autem legis) excuset à pœna ? R. aff. si pœna sit exorbitans, ut præter censuras est irregularitas ex delictis; secus si non sit exorbitans. Rat. utriusque: quia exorbitans pœna dumtaxat contumaciam requirit, utpotè gravis; sed ignorantia contumaciam excludit: ergo, &c. *Ren. q. 3. San. Sua. &c.*

14 An ignorantia reservationis excuset à reservatione ? R. aff. si reservatio facta sit in pœnam delinquentis per statutum scilicet, seu in Synodo; secus si sit personalis per denunciationem, videlicet, seu per modum præcepti in bonum regimen Ecclesiæ, ne scilicet graviores casus omnibus, sed tantum doctioribus Confessariis concedantur, quod ex verbis reservationis cognosci poterit, ut si dicatur: *reservamus nobis, ut non absolvatur nisi per nos, vel de mandato nostro, &c.* Rat. primi quia ignorantia legis excusat à lege, imò, & ab ejus pœna etiã non exorbitante; sed qui ignorat pœnam reservationis, ignorat etiam legem reservantem: ergo, &c. Rat. 2. quia cum reservatio est facta in bonum Ecclesiæ regimen, tunc principaliter afficit Confessarios (qua ratione est restrictio jurisdictionis) non pœnitentes: ergo, &c. *Ren. q. 14. & 15. Cot. contra plures plura confuse dicentes.*

15 An simplex Confessarius ignorans casum esse reservatum, valide absolvat ? R. neg. imò ignorantiam de iis, quæ sunt sui muneris ipsi imputari ad culpam, & est ratio responsionis. *Ren. q. 16. Fag.*

- 16 An teneatur ad pœnam voti pœnalis, qui votum transgreditur, inmemor voti, & pœnæ? R. neg. idem dicendum de oblivione solius pœnæ *exorbitantis*, Peregrinationis e.g. ergo, &c. *Ren. q. 17. Tamb.*
- 17 An si quis credens occidere feram, ignorans occidit inimicum in culpam homicidii incidat? R. aff. si actuale (non quidem habituale) voluntatem habeat occidendi, adhuc si esset suus inimicus. Rat. est pravus ille affectus. *Ren. q. 18.*
- 18 An rusticus, qui à viro æstimato docto audivis actum externum tantum fornicationis esse peccatum, non internum, peccet, si actum internum eliciat? R. neg. loquendo de actu interno per modum affectus tantum, non effectus, ut patet. Rat. est ignorantia invincibilis pravitatis actus interni. *Ren. q. 19. San.*
- 19 An aliquando ignorantia vincibilis ita minuit voluntarium, ut excuset etiam à veniali? R. neg. quia supposito, quod ignorantia sit vincibilis non adhibuit quis omnem diligentiam ad eam superandam, & sic venialiter saltem deliquit: ergo, &c. *Ren. q. 10. Sua. San.*
- 20 An aliquando ignorantia vincibilis, & mortaliter culpabilis excuset à mortali? R. neg. si vè talis ignorantia sit de præceptis juris naturalis, si vè juris humani: in primo conveniunt omnes. Probatur 1. quia implicat, quod ignorantia sit mortaliter vincibilis, & peccaminosa non sit: ergo, &c. *Ren. q. 21. Sua. contra San.*
- 21 An ignorantia mortaliter vincibilis excuset à pœnis, & censuris Ecclesiasticis? R. aff. si pœnæ impositæ sint scienter contra legem operantibus, & dummodo ignorantia non sit affectata, secus si non sint ita impositæ. Rat. primi, quia ignorantia etiam crassa, & supina excludit scientiam: ergo, &c. antecedens probatur, quia excludit dolum: ergo excludit scientiam: consequentia probatur: quia ad hoc ut quis dicatur scienter operari, requiritur, ut cum dolo operetur: ergo, &c. *Sua. San. Rat. 2. quia affectans scire, verè scit: ergo, &c. Suar. San. Rat. 3. quia non datur ignorantia mortaliter vincibilis, quæ non sit crassa, vel supina: ergo nisi lex sit contra scienter operantes, non excusat. Ren. q. 22. Sua. contra Hen. & Merol.*
- 22 Quando censetur lex imposita contra scienter operantes illam? R. quando in lege dicitur qui *consultò, malitiosè, ausu temerario temerè, vel ex contemptu* id fecerit, &c. *Ren. q. 23.*
- 23 An ignorantia crassa, vel supina clericatus excuset ab excommunicatione Canon. *Si quis*, R. neg. quia Canon non est contra scienter

- scienter percutientes : ergo, &c. *Ren. q. 24. Sua. Ut.*
- 24 An sicuti ignorantia mortaliter vincibilis excusat à pœna , quando lex requirit scientiam, ita etiam excuset a culpa? *R. neg.* quia implicat ignorantiam mortaliter vincibilem culpam excludere. *Ren. q. 25.*
- 25 An culpa hæresis ut talis incuratur, quando quis laborat ignorantia vincibili crassa, & supina vel etiam affectata? *R. ad primum, neg.* quia talis ignorantia excludit pertinaciam : ergo, &c. unde ad 2. *R. etiam aff.* quando affectatio est ad finem liberius errandi in fide ; secus quando evenit ex tædio addiscendi res fidei. *Rat.* utriusque, quia in primo tantum sensu, ignorans pertinax est. *Vasq. Ren. q. 26.*
- 26 Quid sit metus, & quotuplex? *R. ad primum* metus est instantis periculi, vel futuri causa, mentis trepidatio *Azo.* Vnde ad 2. metus alius est ab intrinseco à causis scilicet, naturalibus incussus, alius ab extrinseco, à causa videlicet, rationali, & hic, vel iuste, vel iniuste incussus. Rursus alius est cadens in virum constantem, seu gravis, attenta conditione uniuscujusque Personæ sive feminae, sive pueri, &c. alius non talis, seu levis. *Ren. fol. 13. q. 1.*
- 27 Quæ conditiones requirantur, ut metus sit cadens in virum constantem? *R. requiri, ut malum in se, & non comparative ad aliud malum, sit grave ; deinde ut non secundum existimationem, sed probabiliter timeatur.* Rursus ut incutiens metum minas exequi soleat, & denique ut minis aliter occurrere non possit, *Ren. q. 2.*
- 28 An metus amissionis omnium bonorum, vel magnæ partis ipsorum (attenta qualitate personæ) sit cadens in virum constantem? *R. aff.* etiam si (contra *Rosellam*) secundam amissionem incurrens, aliundè vivere possit. *Rat.* est quia bona, vitæ comparantur : ergo, &c. *Ren. q. 3. Merol.*
- 29 An metus amissionis magni lucris sit cadens in virum constantem? *R. neg.* si metus sit in ordine ad rescissionem contractus, & quis ad lucrum jus non habet, ut constat ex cap. *cum venisset de instit.* *Rat.* primi, quia magnum lucrum non nisi concupiscentiam movet, quæ potius auget voluntarium : ergo ex ea oriri non potest metus cadens in virum constantem : ergo, &c. *San. Rat. 2.* quia dum quis contra legem humanam cum tali metu operatur, non peccat : ergo, &c. *Ren. q. 4. Merol.*
- 30 An dicatur metus viri constantis, si mala timeantur in consanguineis, vel affinis? *R. aff.* usque ad 4. gradum : quia supradicti,

vel ex eodem sanguine derivantur, vel existimantur derivare: ergo ipsorum mala, ut propria reputantur. *Ren. q. 5. San.*

- 31 An metus reverentialis possit dici cadens in virum constantem? *R. neg.* nisi minæ, vel verbera adjungantur, & hæc solita sint exequi, quia tunc tantum vir constans terretur. *Ren. q. 6. Pala.*
- 32 An quæ metu reverentiali fiunt, sint valida in conscientia? ut si filius metu reverentialis fide jusserit pro Patre? *R. esse invalida, & restitutioni obnoxia, si metus ad ea extorquenda sit incussus, & facta non fuissent sine metu: quia sunt involuntaria mixtæ, & secundum quid, & metum incutiens, injustitiam committit: ergo, &c. Ren. q. 7. contra Azo. qui id in donationibus concedit.*
- 33 An preces importunæ causent metum cadentem in virum constantem? *R. aff. si cum ipsis timor reverentialis conjungatur, quia tunc homo fit timidus, nec audens contradicere. Ren. q. 8. San. & Merol.*
- 34 An solæ preces importunæ saltem faciant actum nullum in conscientia, e. g. licentiam dandi, vel retinendi à Superiore obtentam? *R. aff. si sint usque ad finem importunæ, nec Superior à principio resistat, & postea libenter faciat: quia tunc cogunt, & si leviter. Vnde faciunt involuntarium mixtum, & secundum quid: ergo, &c. Ren. q. 9. San.*
- 35 An metus cadens in constantem virum excuset à peccato contra legem humanam? *R. aff. si humana lex non concurrat simul cum divina, vel naturali: quia humanæ leges cum tanto incommodo non obligant. Hinc præceptum jejunii, e. g. non obligat, nisi fractio ipsius in odium Religionis Christianæ præcipetur. Ren. q. 10. San. & c.*
- 36 An licitum sit Sacerdoti ob metum mortis celebrare sine vestibus sacris luminaribus, vel sine Altari? *R. aff. si id in contemptum Religionis Sacerdoti non præcipiatur, constat ex dictis. Ren. q. 11. Vasq. & c. contra Fili, id celebranti sine aliquibus (non sine omnibus vestibus ratione magni scandali) concedentem.*
- 37 An metu mortis possit totus panis positus in platea licite consecrari? *R. neg.* quia licet tunc consecratio expressè non præciperetur in fidei contemptum (ut supponimus) meo tamen videri implicite in ejus derisum, & vilipensionem intenderetur, & redundaret: ergo, &c. ita etiam *Ren. q. 12. & Sanc.*
- 38 An possit Sacerdos ad vitandam gravem infamiam, & sic metu gravi celebrare in peccato mortali, vel communicare indignum? *R. aff. nec posse eo casu fingere consecrationem: quia minus malum*

lum est uti hostia consecrata, quam non consecrata, ut patet: ergo, &c. *Ren. q. 13. Sancti. contra Villalobos, Albertum Magnum, &c.* quorum opinio damnata est ab Innoc. XI. opi. 29.

39 An possit Confessarius qui in peccato mortali reperitur, & non habet promptum actum contritionis fingere absolutionem (saltem venialium) in casu quo se infamaret si diceret non posse poenitentem absolvere, vel si absolveret incurreret peccatum mortale, & sic grave detrimentum animæ suæ? R. neg. quia præterquamquod fingendo privat poenitentem augmento gratiæ, & cum periculo damnationis exponit, si habeat mortale oblitum, & aliam confessionem ante mortem non faciat, mentitur etiam in re gravi, & illudit divinis signis: ergo, &c. *Ren. q. 14. contra Veric. cujus opinio damnata est ab Innoc. XI. opi. 29.*

40 An ad evitandam mortem licitum sit vesci carnibus humanis? R. aff. quia, ut infra dicemus, aliquando lex naturalis non obligat cum tanto incommodo: ergo, &c. Tum quia vita est ordinis superioris carne mortua. Tum denique, quia ea (quæ dicitur *mumia*) utuntur Medici ad morbos curandos: ergo, &c. *Ren. q. 15. Less. &c. contra D. Thom. Valen. &c.*

41 An metu mortis licitum sit contrahere matrimonium cum impedimentis dirimentibus, vel impredientibus? R. neg. si contrahens habet animum consummandi; secus è contra. Rat. primi: quia tale matrimonium est irritum saltem ratione metus: ergo habens animum cōsummandi peccat mortaliter: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc licet irritum sit matrimonium, tale autem non facit contrahens, nec ad illius irrationem cooperatur cum, potius metum patiatur quam illum incutiat, & Ecclesia illud irritum declarat ob metum: ergo, &c. *Ren. q. 16. Sua. & San.*

42 An si metus sit non solum ad contrahendum, sed etiam ad consummandum peccet quis consummando? R. aff. quia stante tali metu per copulam non ratificatur matrimonium, etiam affectu maritali habitam, sicut ratificatur recedente metu: ergo, &c. *Ren. q. 17. San.*

43 An licitum sit metu mortis communicare sive in humanis, sive in divinis cum excommunicato vitando? R. aff. quia ex dictis Lex humana non obligat cum tanto incommodo. *Ren. q. 18.*

44 An possit Sacerdos excommunicatus vitandus ministrare Sacramentum Pœnitentiæ ad vitandam gravem infamiam, vel aliud grave incommodum? R. neg. quia irritatio Sacramenti prohibetur, etiam lege naturali divina: ergo, &c. *Ren. q. 19. Sua. & San.*

- 45 An metus gravis excuset à lege positiva divina, e.g. ab integritate confessionis? R. aff. (nisi concurrat casus, in quo observatio legis divinæ præponderet propriæ cujusque vitæ, ut patet in obligatione sigilli, e.g.) Ratio desumitur ex præsumpta voluntate Legislatoris nolentis eo casu obligare maximè ad ea, quæ sunt prohibita, quia talia, non quia mala. *Ren. q. 20. Vasq. Sua. &c. contra Gersonem, & Victoriam.*
- 46 An sicut excusat lex divina positiva in casu gravis metus, ita excuset lex divina naturalis *negativa*; affirmativa enim subveniendi, e.g. extremè indigenti (intellige *corporaliter*) certum est, quod excusat? R. neg. quia homicidium, ut homicidium, furtum ut furtum, &c. semper sunt intrinsecè mala, sicut & contra *Merol.* reddere enssem ad illius abusum Domino petenti ex dicendis opi. § 1. *Innoc. XI. ergo, &c.*
- 47 An contractus celebrati metu gravi *injustè*, & ad extorquendum contractum ab extrinseco incusso, sint ipso jure irriti, vel irritandi? R. neque jure naturæ, neque positivo esse irritos, licet possint à judice rescindi pro arbitrio metum passi. Rat. quia adhuc simpliciter sunt liberi, & voluntarii, & secundum quid involuntarii; ergo, &c. *Lay. C. Lug.* excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipso facto sunt irriti (saltem ex jure positivo) si ex metu gravi fiant; talis est primo contractus matrimonii, etiam si juramentum accesserit ex cap. *cum loco*, & cap. *veniens. 2.* Professio Religiosa ex cap. 1. *de his 3.* in aliis quibuscunque votis 4. contractus dotis promissæ, vel solutæ qui in hoc sequitur naturam matrimonii, cui accessorius ex *l. si mulier, §. si dos, ff. quod metus causa* §. Promissio, vel traditio in rebus Ecclesiæ cap. 15. q. 6. 6. Autoritas Tutoris per metum extorta *l. 2. §. vult, ff. de auctoritat. Tutoris.* His alii addunt renunciationem beneficii, jurisdictionem per merum extortam, verùm hi controvertuntur, sicut & an donatio, &c.
- 48 An donatio, vel testamentum metu facta, sint ipso jure irrita? R. neg. dummodo in testamento tabellio, vel testes non sint metu ducti. Rat. primi: quia nullum adest jus tales contractus irritans; ergo, &c. *San. Less. Merol. &c. contra Mol. Az. Vasq. &c. 2.* constat ex *l. qui testamento, ff. de testam.* requirente supradictos rogatos. *Ren. q. 25.*
- 49 An metu, vel blanditiis extorta in contractibus, qui non sunt ipso jure irriti, sint restituenda in foro conscientiarum? R. aff. ad primum, etiam antequam contractus rescindatur, & etiam (contra *Med.*) si metus sit levis, dummodo injuria intercedat, & metus de-

dederit causam contractui: quia obligatio restitutionis ex injuria illata oritur: ergo, &c. Vnde ad 2. R. neg. quia blanditiæ potius voluntarium augent: ergo, &c. *Ren. q. 24. Mol. Less. &c.*

ACTVS RELIGIONIS.

Quærit.

Quot sint actus Religionis, & qui? R. Actus Religionis esse duo, Orationem scilicet, sive mentalem, sive vocalem, & Adorationem Dei, & Sanctorum; quæ alia dicitur Dulciæ, & competit Sanctis, eorumque imaginibus. Alia Latriæ, & competit Deo, Christo Domino, ejusque imaginibus. Oratio est explicatio desiderii coram Deo, ut aliquid ab ipso impetremus. Adoratio est honor externo corporis gestu, & interno mentis Deo exhibitus, ita communiter.

Adoptio quando dirimat matrimonium. v. Sacramenti matri. &c. q. 12. &c.

Adoratio quid sit. v. Actus Religionis q. unico.

Adulter quando habeat jus petendi debitum. v. Luxuria simplicit, &c. q. 12. occidens maritum adulteræ, an teneatur ad damnum. v. Restitutio ob stuprum, &c. q. 5.

Adulterium quid sit, quotuplex, &c. v. Luxuria Adulterii q. 1. &c. Adulterium conjugati cum conjugata quot imbibat peccata. v. legis modus, &c. q. 18. v. Luxuria Adulterii q. 2. quando dirimat matrimonium, &c. v. Sacramenti matri. &c. q. 14. &c.

Advocatus quando arceatur à suis actionibus. v. Censura excom. majoris q. 31. &c. quomodo in advocando. v. Conscientia q. 21. An reo concedi debeat, &c. v. Jus rei in Advocatum.

Ætas pro annua confessione requisita. v. Communio annua q. 3. Ætas parva, vel magna, an excuset à pena. v. Jus rei in exceptiones, &c. q. 28. Ætas testium qualis. v. Justitia, & modus, &c. q. 21.

Affinitas quid sit, &c. v. Sacramenti matri. q. 57.

Alloquentes cum Monialibus exemptis, an, &c. v. Legis materia q. 28.

Amentes, Furiosi, &c. quomodo contrahere possint. v. contractus in genere q. 24. &c. An ligentur legibus. v. legis materia q. 12. & 13. An valide vocant. v. votum q. 2.

Anticipare impletionem præcepti, quando quis teneatur. v. legis modus, &c. q. 29.

Annua confessio. v. Confessio annua, Annua communio. v. Communio annua.

Annus quomodo intelligendus sit in Ordinibus suscipiendis. v. Sacramentum Ordinis q. 12. &c.

Am-

- Amphibologia an uti quis possit. v. opi. 26. & 27. Inno. quando ea uti reus possit v. Jus Prælati in rei, & c. q. 3. & 4.
- Apices Juris quales sint, & c. v. Jus, & Justitia in causis q. 2. & c. An servari debeant in Religiosorum causis. v. ibi q. 3. quæ ad Apices spectent. v. Justitia, & modus q. 21.
- Apostasia à fide qualis sit. v. opi. 4. Inno.
- Apostatæ à Religione an gaudeant privilegio Canonis. v. Censura excom. Si quis, & c. q. 19.
- Appellatio à censura. v. Censura q. 7. A sententia declaratoria ipsius. v. ibi q. 27. A sententia diffinitiva. v. Ius ad appellationem q. 1. & c. An suspendas effectum censura. v. ibi q. 2. Appellatio à mandato Superioris an, & c. v. ibi q. 2. & 4.
- Appostatè occidens an sit proditor. v. Censura excom. contra, & c. q. 24.
- Approbati in una Diœcesi an possint in alia, & c. v. Sacramenti Pœnit. Minister deleg. q. 19. & c.
- Approbatio Confessarii. v. satisfactio per Jubileum q. 5. & c.
- Aqua an sit miscenda in Calice. v. Sacramentum Eucharistiæ q. 38. & c.
- Arbitri, & Arbitratores qui sint. v. Fessorum observantia q. 29.
- Articulus mortis qualis sit. v. Communio annua q. 44. Quando verificetur. v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. q. 8.
- Assassinus quis sit. v. Censura excom. contra, & c. q. 28.
- Assistentia ad Missam necessaria qualis, & c. v. Missam audire, & c. q. 18. & c.
- Astrologia quid sit, & c. v. superstitio q. 4.
- Attentio requisita ad recitationem Officii. v. Hora Canonica q. 46. v. legis materia q. 3. & c.
- Attritio quid sit, & c. v. Sacramenti Pœnit. materia pro. q. 1. & c. An naturalis sufficiat. v. opi. 57. Inno.
- Audire Missam an teneatur discedens à loco sui domicilii. v. legis materia q. 25. eam coacte audire medietatem ab uno, & aliam ab alio Sacerdote, aut non intendere præcepti satisfactionem. v. legis modus, & c. q. 4. & c. v. opi. 53. Inno. qui teneantur Missam audire, & quomodo v. Missam audire, & c.
- Authoritas ordinaria delegata, & c. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ord. & Deleg.

B

Baptismus quid sit, & c. v. Sacramentum Baptismi, & c. Baptismi forma. v. Sacramentum in genere q. 7. v. Sacramentum Bap. q. 15. Bar-

- Barbitonfores *an diebus festis possint laborare.* v. *Festorum observantia* q. 7.
- Bellum v. *Conscientia* q. 78. &c. *Quæ ad ipsum spectent.* v. *Homicidium* q. 33. *An detur bellum justum ex utraque parte in inquisitione delicti.* v. *Jus Prælati ad,* &c. q. 11.
- Beneficiatus *an,* & *quomodo teneatur ad horas,* &c. v. *Hora Canonica* q. 12. &c.
- Beneficiis Ecclesiasticis *fructibus ejus, pensionibus an,* & *quomodo excommunicati priventur.* v. *Censura excom. majoris* q. 15. &c.
- Beneficium *quale ad Ordines suscipiendos,* &c. v. *Sacramentum Ordinis* q. 21.
- Bestialitas *quid sit,* &c. v. *Luxuria peccati,* &c. q. 15. & 16.
- Bigamia *quid sit.* v. *Irregularitas ex defectu* q. 9. *An Bigamus gaudeat privilegio Canonis.* v. *Censura excom. Si quis,* &c. q. 15.
- Bizzochæ *an gaudeant privilegio Canonis.* v. *Censura excom. Si quis,* &c. q. 21. v. *Sacramenta Ordinum in,* &c. q. 26.

B L A S P H E M I A.

Quæres.

- 1 **Q**uid sit, & quotuplex? R. ad primum Blasphemia est verbum contumeliosum in Deum, quod multis modis contingere potest, vel tribuendo ei falsa, vel negando ei vera, vel tribuendo creaturis quod ipsi debetur, vel etiam dicendo vera, sed quæ ad ejus vilipensionem tendant per modum indignantis, contemnentis, &c. *S. Tho. Bon. Lay.* &c. Dixi in Deum, quia Blasphemia, quæ est contra Sanctos est distincta ab illa, quæ est contra Deum, honor enim, qui Sanctis debetur in Deum redundat, & ad ipsum tacite, & virtualiter refertur. Hinc est quod convicia in Sanctos semper sunt Blasphemix quomodocumque Sancti considerentur, & quantumcumque præscindatur ab eis habitudo, quam dicunt ad Deum prout scilicet, sunt quid Dei. *Tamb. de Janu. Ren. tom. 1. fol. 111. q. 1.* Vnde ad 2. Blasphemia duplex est hæreticalis una, altera non talis: Illa ex *Janu.* est quando per verbum indicativum asseritur aliquid contra fidem: Non hæreticalis est quando nihil asseritur contra fidem, vel si asseratur, non sit per verbum indicativum, sed optativum, imperativum, vel imprecativum, *Fag. ex Emerico.*
- 2 An omnis Blasphemia semper aliquid falsi contineat contra Deum? R. neg. quia ad Blasphemiam sufficit convicium. *Janu. Sua. Azo. Ren. q. 3.*
- 3 An Blasphemia in Sanctos possit esse hæreticalis? R. aff. nam si quis

quis diceret *riniego Dio*, aliquid contra fidem proferret: ergo etiam si diceret *riniego S. Francesco*; videretur enim negare ejus sanctitatem. *Pala. Ren. q. 5.* contra *San. & Ben.*

4 An Blasphemia in Deum, Beatam Virginem, & Sanctos ratione diversarum adorationum ipsis respectivè competentibus, scilicet Latriæ, Dulciæ, & Hyperdulciæ specie differant? R. neg. quia Blasphemia non est talis, quia opponitur speciali cultui, sed quia opponitur cultui Deo debito, qui semper est ejusdem speciei: ergo, &c. *Dia. Faus. Ren. q. 6. & c.* contra *Hurt.*

5 An sint explicandæ in confessione Blasphemix in Deum, vel in Sanctos? R. aff. non ratione specificæ distinctionis earum, sed ratione circumstantiarum hæresis, v. g. adjunctæ, odii, &c. & universim ratione irreverentiæ oppositæ cultui Latriæ, &c. specie distinctæ. *Sua. Filiu. Lay. Ren. q. 7.*

6 An Blasphemare creaturas sit Blasphemia? R. aff. si Blasphementur ut sunt quid Dei, sive interim rationales sint, sive irracionales; contra verò erunt maledictiones mortales erga rationales, veniales verò, erga irracionales, imò nec tales si ut nobis nocivæ blasphementur. *D. Tho. Fag. Filiu. Ren. q. 8.*

7 An detur parvitas materiæ in Blasphemia? R. neg. quia in homicidio non datur levitas materiæ cum vita hominis sit res gravissima: ergo neque Blasphemia, quæ est illo gravior ex *D. Tho.* Hinc si quis per jocum diceret SS. Joannem, & Paulum fuisse eunuchos, læthaliter peccaret. *S. Tho. S. Antoni. Lay. Azo. Ren. q. 9. & c.*

8 An Blasphemia prolata sub conditione, sit peccatum mortale, ut si quis diceret, *abnego Deum*, si hoc non est verum? R. Blasphemias, sub quacunque conditione, sive de præsentī, sive de futuro, semper esse blasphemias mortiferas; imò nec per illas tolli, quin sint hæreticales; quia licet conditio nihil ponat in esse, adest tamen voluntas de præsentī Deum conviciandi. *San. Pala. Ren. q. 10.* contra *Salazar.*

9 An Amasiam vocare suam beatitudinem, suum Idolum, sit Blasphemia? R. neg. quia ista, & similia verba, videlicet, tam clarum est hoc, quam clarum Evangelium, hyperbolicè, & per quandam similitudinem proferuntur. *Hurt. Dia. Azo. Ren. q. 11.*

10 An sit Blasphemia dicere: *Deo displiceat, Deum tadeat, velit, nolit Deus, hoc faciam, si Deus descendat de Cælo, non faciam?* R. aff. quia ita dicere, est derogare Omnipotentix Dei, quasi non possit Deus impedire illud, quod asseritur. *San. Ren. q. 12.*

11 An sit Blasphemia, dicere: *Coipo di Dio?* R. esse irreligiositatem, si ex

si ex ira dicatur contra homines, Blasphemiam verò, si contra Deum. Rat. primi, quia irreverenter assumitur Deus contra secundum præceptum: ergo, &c. Rat. 2. quia summa blasphemia est, contra Deum irasci. *Fag. Pala. Ren. q. 14.*

12 An sit Blasphemia, dicere. *Poser di Dio, Posar di Dio?* R. neg. quia hæc, & similia ex communi usu sunt tantum admirationis signa. *Bon. Ren. q. 15.*

13 An jurare per Mercurium, Jovem, &c. sit Blasphemia? R. aff. quia tribuitur, demoni, quod est proprium Dei. *Ren. q. 16.*

14 Quis possit de Blasphemia judicare, & cognoscere? R. Blasphemia hæreticalis, tam in Clericis, quam in secularibus spectat ad Judices Ecclesiasticos tantum; aliæ verò ad seculares, vel Ecclesiasticos Judices: undè datur præventioni locus. *San. Azo. Fag. Ren. q. 17.*

15 An publicè in Deum, vel Sanctus blasphemans sit denunciandus? R. aff. & intra triduum: imò etiam si blasphemus sit emendatus, nam denunciatio præcipitur non in emendationem, sed in odium criminis: & sic est denunciatio judicialis, cui nullæ præmittenda est correctio. *Azo. ex Concilio Laterani. & Julio. III. & ex Canon. Si quis per capillum.* Contrarium putat *San. de Blasphemia non hæreticali, item Medina, & Fag. Ren. q. 18.*

16 An sint puniendi qui ex prava quadam consuetudine alicujus Civitatis solent blasphemare? R. non solum ex cap. *quavis pactum par. 1. §. 7. nu. 12.* esse puniendos. *Covarru.* sed augendam esse in eis pœnam, undè aliquando non sunt absolvendi, *San. Care. Ren. q. 19.* contra quosdam dicentes, pœnam ob consuetudinem esse minuendam.

Bona castrensis, quasi castrensis Paraphernalia, Adventitia, &c. v. Contractus in genere q. 30. & 35. v. Dominium q. 5.

Bona inventa, an sint restituenda. v. Restitutionis quantitas q. 15.

Bona incerta cui restituenda sint. v. Restitutio cui, &c. q. 1. 2. &c. Bona, vel mala fidei possessor quis sit, &c. v. Restitutionem quis, &c. q. 1. v. Restitutionis quantitas q. 1. &c. v. Restitutio cui, &c. q. 5.

Bulla Cœna an comprehendat Hæreticos purè mentales, &c. v. legis materia q. 6. &c.

Bullæ Pontificum quot promulgationes requirant. v. legis obligatio. q. 8.

C

Cambium quid sit, &c. v. contrañus onerosi q. 70.

Canonici non canendo in Choro, vel confabulando, an teneantur

cur ad restitutionem. v. Hora Canonica q. 26. & 27. An possint abesse ab eorum Ecclesiis. v. Sacramentum Eucharistiae, ut, &c.

q. 47.

Capitula, seu articuli reo proponendi, quomodo, & qui sint. v. Jus, & Justitia in proponendis, &c. q. 1. &c.

Capitulum 3. Sede vacante, an facultatem habeat absolvendi casus Papales publicos. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ord. ad reservata q. 8.

Cappellanus an possit aliquando omittere Missam, &c. v. Sacramentum Eucharistiae, ut, &c. q. 34. &c.

Cappuccini an possint audire Confessiones. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ord. q. 8.

Capitulatoria voluntas quid importet. v. contractus gratuiti q. 30.

Carceris conditiones, &c. v. Jus ad carcerem q. 1. &c.

Cardinales Presbyteri an possint Ordines conferre. v. Sacramentum Ordinis, &c. q. 66.

Cartusiani quomodo non peccent perpetuo jejunando, &c. v. Homicidium q. 27. v. Legis obligatio q. 6.

Castitas quid sit, & quoruplex. v. Luxuria q. 2.

Castirari an possint filii a suis parentibus. v. Honor parentibus, &c. q. 15.

Casus reservati intra Italiam qui sint. v. Censura excom. ob duellum q. 24. Casus reservati in una Dicecesi an possint in alia absolvi, & e contra. v. Confessio annua q. 29. &c. Quando virtute Jubilei absolvi possint. v. satisfactio per Jubileum q. 16. Casus Bullæ Cœna, item Papales publici à quo possint absolvi, &c. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ord. ad reservata q. 5. &c. 9. &c. Casus dubii Bullæ Cœna an possint absolvi. v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. ad reservata q. 6. Casus hæresis occulta à quo possint absolvi. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ord. ad reservata q. 9. & 10.

Cathecumenus an sit capax Indulgentiarum. v. satisfactio per Indulgentias q. 6. et 11.

Cause excusantes ab integritate materiali confessionis. v. Sacramenti Pœnit. materia pro. q. 24. Cause ad dispensandum in voto v. voti irritatio, etc. q. 20.

Cedulones quando affigi possint. v. Censura q. 27.

Celebrare in Oratoriis privatis horis debitis, etc. v. Censura q. 4. Celebrare Missam alibi, quam in loco designato à Defuncto, etc. v. Sacramentum Eucha. ut, etc. q. 31. etc. Celebrare plures Missas, etc. vel tres in nocte Natalis Domini, etc. an possit Sacerdos. v. ibi. q. 22. 23. etc. Celebrare an teneatur Sacerdos aliquoties in anna. v.

S2

Sacramenta majorum, &c. q. 54. An possit in Feria 3. vel Sabbato majoris Hebdomadae. v. ibi. q. 55. Celebrare sine vestibus metum mortis an, &c. v. Voluntarium q. 36.

Censura an qualis, et quomodo absolvi possit virtute Jubilæi. v. satisfactio per Jubilæum q. 20. etc.

C E N S U R A.

Quares.

1 **Q**uid sit & censura est pœna spiritualis, medicinalis inflicta ab Ecclesiastica potestate, privans hominem baptizatum usu aliquorum bonorum spiritualium in ordine ad salutem. *Ren. 10. 2. fol. 512.*

2 Quisnam possit ferre censuras? R. quod solus homo viator baptizatus habens jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, potest ferre censuras: hæ enim sunt pœnæ, quæ infligi non possunt nisi ab habente potestatem. Porro ordinariam habent Summus Pontifex pro tota Ecclesia, Episcopus, Archiepiscopus pro suis subditis, Legatus à Latere, Vicarius Episcopi, Capitulum Sede vacante, Cardinales respectivè ad suas Ecclesias, Abbates in foro externo habentes jurisdictionem, Prælati omnes Religionum, &c. habentes ratione officii jurisdictionem Ecclesiasticam; Delegatam habent ii, quibus ab habente ordinariam committitur, qui aliis delegare non possunt nisi sint Delegati Papæ; ut sunt Nuntii Apostolici in sua Provincia, Episcopi dum procedunt, ut Delegati Sedis Apostolicæ: qui tamen ex *Pelliz.* non possunt ferre censuras contra Regulares, nisi specialiter eis concessum fuerit. Et universim nec possunt Parochi, Laici, Mulieres, licet sint Abbatissæ, &c. est communis. *Ren. q. 1.*

3 An Episcopus existens extra suam Diœcesim, possit suum subditum existentem in Diœcesi censura ligare? R. aff. quando censura non requirit causæ cognitionem sedendo pro Tribunali, quia in hoc solo sensu prohibetur à Clementina *Unica de foro competenti. Bon. Lay. etc.* contra *Joan. Prap.* eodem tamen modo non est discurrendum de Regularibus, &c. jurisdictionem habentibus sine territorio. *Pelliz. Ren. q. 2.*

4 An Episcopus ferre possit censuras in Regulares? R. in Regulares Mendicantes certum est, non posse: in alios verò non Mendicantes, sed exemptos ab Episcoporum jurisdictione, ob hanc exemptionem, nec etiam posse, etiam in iis casibus, in quibus Episcopi auctoritatem habent contra illos (sicut & contra

B

Men-

Mendicantes) qui varii sunt, & referuntur. *Ver. legis materia q. 15.* sed tantum in accessu ad Monasteria Monialium, & in expressis à *Trid. sess. 25. de Regularibus*, videlicet, contra Moniales exemptas circa earum Glaustram, circa restitutionem bonorum Novitiis resipiscentibus, celebrationem horis debitis, & quoad non celebrandum in Oratoriis privatis: ex eod. *Trid. sess. 22. San. Dian. Portel. Ren. q. 3. etc.*

- 5 Quot modis ferri possit censura? R. ferri posse primo à Jure, videlicet à Legislatore cum intentione condendi legem. 2. ab homine absque tali intentione. 3. sub lata sententia, sub his, scilicet particulis, *statim ex tunc, incontinenti, ipso jure, ipso facto*, vel sub verbis, *præsentis, vel præteriti temporis*. 4. sub ferenda sententia, cum particulis, scilicet, illis oppositis. *Ren. q. 4.*
- 6 An verba censuræ debeant esse determinata ad speciem censuræ, vel ad determinatam Personam? R. aff. quia aliter ob indeterminationem non habetur effectus censuræ. Verum tamen est, suspensionem, & interdictum ferri posse in incertas Personas, ut in Universitatem: ex *Angelo*. Item suspensionem, vel excommunicationem validè ferri posse sub forma disjunctiva, in determinatas tamen Personas, licet non licitè. *Bon. Dia. Filli. ex c. à crapula de vita, et honestate Clericorum, contra Vgel. Nav. Say. etc.* id nec validè admittentes. *Ren. q. 5.*
- 7 An Censura validè ferri possit sub forma condicionali? R. aff. si conditio sit pertinens ad causam. *Filli.* quod si esset impertinens, imprudenter tantum ageret Judex. *Turri.* contra *Cornejo.* in quo casu Reus appellare potest toto tempore, quo pendet conditio, non attentis diebus decem à Jure statutis, ita *Dia.* & colligitur ex cap. *Præterea, et 2. de appellat. Ren. q. 6.*
- 8 Quæ sit solemnitas de Jure antecedens censuram? R. esse trinam monitionem, (vel unam tribus æquivalentem in casu necessitatis) assignatis competentibus aliquorum dierum intervallis, vel horis: sic colligitur ex cap. *Constitutionem de sententia excommunicat. in 6.* Hæc monitio semper requiritur in censura, quæ fertur ab homine, (ad quam requiritur contumacia, unde & monitio) nisi esset generalitèr lata pro delictis futuris, vel lata à jure, quia tunc ipsa censura loquitur, & est continuata monitio. *Filli. Pelliz. Bon. Ren. q. 7. etc.*
- 9 Si Censura lata à jure sit ferendæ sententiæ, an possit Judex absque monitione ad illius executionem procedere? Neg. respondent. *Ren. q. 8. Sua. Hart. etc.* ex cap. *Reprehensibilis de appellat.* ubi dicitur, quod tunc non requiritur monitio, cum censu-

- ra ipso jure incurritur : ergo quando est ferendæ sententiæ requiritur : est contra *Bon.San.Avil. 9c.*
- 10 An Prælati Regulares hanc trinam monitionem omittere possint? *R. Pelliz.* in hoc standum esse consuetudini consueque Religionis, quæ si fuerit legitime præscripta, prævalet contra jus, & legem : Diversimodè loquuntur plures alii DD. *Ren. q. 9.*
- 11 An licitè, & validè, possit ferri censura sine omni monitione? *R. nec licitè, nec validè, quia ad sic ferendam censuram requiritur contumacia, quæ sine omni monitione esse non potest. Dia. Bon. Filli. 9c.*
- 12 Qualis sit solemnitas comitans censuram? *R. tres esse solemnitates comitantes censuram : prima est, ut censura feratur in scriptis, quod in Religionibus verum est, quando fertur per modum statuti, non sententiæ contra particularem. 2. est, ut censura contineat manifestam causam, propter quam fertur. 3. ut Iudex parti petenti tradat censuræ exemplar, si infra mensem requisitus fuerit, & aliter procedendo, peccat mortaliter. Filli. ex cap. 1. de sent. excom. in 6. Ren. q. 11.*
- 13 Quæ solemnitas subsequi debeat censuram? *R. ex cap. Cura 11. q. 3. post latam censuram contra determinatam Personam, debet ipsa denunciari pro foribus Ecclesiæ, maxime, quando bonum commune vel damnum tertii id requirit. Bon. Filli. Si sit à jure ipso facto incurrenda, denunciationem præcedere debet sententia declaratoria criminis, etiam notorii, si hæc à parte petatur, ex cap. Pervenit. 1. de appellat. Filli. Ren. q. 12.*
- 14 An appellatio interposita post latam sententiam Censuræ suspendat denunciationem? *R. neg. si lata sit ab homine Iudice ordinario ex cap. Pastoralis, §. verum de appellat. secus si lata sit à Delegato ex eodem cap. §. præterea, idem dicendum, quando lata est à jure, ipso facto incurrenda, cum ad hujus generis censuram ante denunciationem requiratur declaratoria, à qua quis appellare potest. Ren. ibidem.*
- 15 Quinam possint censura ligari? *R. validè solus homo viator baptizatus, & rationis compos, censura ligari potest, quia sic solum peccati capax est, & Ecclesiæ subditus; quamvis indirectè mortui censura ligari possint per sententiam declaratoriam, censuræ incurse, dum erant viventes : Dixi validè, quia licitè debet homo etiam esse adultus, undè pueri ante 14. & sceminæ ante 12. censura ligari non possunt. Filli. Bon. excipit Pala. censuram Canon. Si quis, ut in ipso habetur. Ren. q. 13.*

- 16 Quænam alia requirantur, ut quis censura ligari possit? Requiritur primò, ut Persona sit determinata, & capax culpæ, ex cap. *Romana de sent. excom. in 6.* quod intelligendum est de censura excommunicationis, nam interdictum, & suspensio in communitatem non culpabilem, & in Personas indeterminatas ferri possunt. 2. ut qui ligatur censura, sit subditus. Verùm ex privilegio, & consuetudine Reges, & Imperatores à solo Papa censura ligari possunt. *Ren. q. 14.*
- 17 An Episcopi ligentur censuris à Pontifice generalitèr latis? *Aff. R. Bon. Sua. Nav.* de censura excommunicationis, nisi expressè excipiantur, quia lex generalis generalitèr est intelligenda. Verùm ex cap. *Quia periculosum de senten. excom. in 6.* Episcopi non comprehenduntur in censuris interdicti, & suspensionis generalitèr latis, nisi expressà fiat de ipsis mentio. *Ren. ibi.*
- 18 An subditus committens delictum extra territorium ferentis censuram, & in ipso existens possit affici censura? *R. neg. sive* censura sit per statutum, sive per sententiam, quia jurisdictio Episcopi non se extendit extra suam Diocesim. *Coni. contra. Filli.* (loquendo de censura per sententiam) Adverte tamen, quod in hoc casu non potest censura declarari per cedulones sine licentia Episcopi loci, in cujus Diocesi existit delinquens. *Ren. q. 15.*
- 19 Si subditus inchoet delictum in proprio sui Episcopi territorio, sed consumet in alieno, an possit à proprio Episcopo censura ligari? *R. neg.* quia ad incurrendam censuram proprii Episcopi, delictum debet esse consummatum; quod intelligendum est secundum id, quod delictum est prohibitum per censuram. Hinc si per vulnus læthale sequitur homicidium sub excommunicatione prohibitum extra territorium, poterit delinquens affici censura, quia tale homicidium intelligitur prohibitum per vulnus læthale. *Filli. Dia. Ren. q. 16. &c.*
- 20 An, sicut potest subditus extra territorium censura ligari, ita possit citari? *R. neg.* quia citatio est actus judicialis, qui in alieno territorio exerceri non potest, ex *Clemen. Pastoralis, de sententia, & re judicata. Avi. Hurt. Dia. Ren. q. 17. &c.* contra *Bossum, Lay. &c.*
- 21 Utrum sicut non potest censura ligari, qui est in aliena Diocesi, nisi in Diocesi propria deliquerit, ita qui in Diocesi quidem est, sed in loco exempto? *R. aff.* non tantum si locus sit exemptus, quia alteri Episcopo subiectus, sed etiam, quia sit Monasterium

sterium Religiosorum. *Henr. Avila Vulpes, &c. ex cap. cum Episcopus de Officio Ordinis in 6. eximit Pellix.* Prælatos Regulares, nam hi suos subditos extra territorium censura ligare possunt, ergo & in proprio, sed exempto. *Ren. q. 18.*

22 An possit quis pluribus censuris ligari? *R.* aff. five censura sit ejusdem rationis, five diversæ, & five ob eandem, five ob diversas causas lata sit cum hoc tamen discrimine, quod quando censuræ sunt ejusdem rationis, & ob eandem causam, non multiplicantur quoad absolutionem, sed tantum quoad denunciationem, quæ à pluribus fit. *Filli. Pellix. Ren. q. 19.*

23 Quænam requirantur ad incurrendam censuram? *R.* ad gravem censuram incurrendam, e. g. excommunicationem majorem, requiritur primò, gravis culpa, (levis verò ad suspensionem, vel interdictum ad breve tempus) quia pœna debet esse culpæ proportionata. 2. ut sit externa, de internis enim non judicat Ecclesia. 3. ut sit consummata, quia odia sunt restringenda (nisi sub censura cadat ipse conatus, non effectus) 4. ut sit contumaciæ annexa, ex illo *Math. 18. Si Ecclesiam non audieris, &c. Filli. Dia. Bon. Ren. q. 20. &c.*

24 An pro peccato præterito, vel pro peccato alterius possit ferri censura? *R.* ad primum neg. si ab ipso scandalum non pendeat, quia non adest contumacia. *Filli.* Vnde ad 2. *R.* etiam neg. loquendo de censura excommunicationis, secus de aliis: Primum constat ex cap. *Si habes 24. q. 3. 2. ex cap. Si sententia de sententia excom. in 6. Lay. Pellix. Bon. Ren. q. 21. &c.*

25 Qui sint effectus censuræ? *R.* effectus censuræ, alii sunt immediati, ut privatio aliquorum bonorum spiritualium, & etiam temporalium, de quibus infra; Alii verò mediati, & sunt, Irregularitas ob exercitium Ordinis, & suspicio de hæresi, si excommunicatus per annum in excommunicatione infordescat. *Filli. Ren. fol. 523. q. 1.*

26 Quæ sint causæ excusantes à censuris? *R.* Prima causa est, nullitas censuræ, ob defectum jurisdictionis. 2. est injustitia ipsius ex defectu ordinis judicarii substantialis, vel injustæ causæ. 3. est impotentia. 4. est ignorantia, de qua *v. voluntarium q. 11. 13. & 22.* 5. est innocentia. 6. est metus gravis excusans à culpa. 7. est necessitas. 8. est appellatio, de qua *v. Censura q. 7. & 14. 9.* denique est consensus ejus, in cujus favorem fertur censura, e. g. quando censura est conditionata, potest is in cujus favorem lata est censura prorogare tempus conditionis implendæ, & sic censura non incurritur. *Filli, Con. Bon. Ren. q. 2. & 3. &c.*

- 27 An appellatio, si non à censura absolutè, saltem à sententia declaratoria ipsius suspendat censuram, itaut affigi non pollint cedulones, vel affixi sint removendi? supponimus enim ex *Angelo Bon. & Nav.* hanc appellationem esse licitam? R. aff. itaut post affixos cedulones, non sit amplius censuratus vitandus, ejus acta sint valida, nec irregularitatem incurrat exercendo actus Ordinis, vel prohibitos per censuram: rat. quia hoc est proprium appellationis, suspendere, scilicet actum. *Dia. Hurt. Avi. Ren. q. 14. &c.*
- 28 A quo possit auferri censura per absolutionem? R. à censura non reservata, lata à jure, vel ab homine per sententiam generalem, potest quis absolvi à quocunque habente auctoritatem absolvendi à mortalibus. *San. Lay. Con.* A reservata verò, ab eo tantum, qui eam tulit, vel ab ejus Superiore, successore, &c. excipiuntur Religiosi virtute suorum privilegiorum. *Pellix.* Quod si censura lata sit ab homine per sententiam particularem, etiam si reservata non sit, ne perturbetur ordo judicandi, ab eo potest absolvi à quo lata fuit, vel ejus Superiore, successore, &c. *Bon. Ren. q. 5.*
- 29 An Episcopi possint absolvere à censuris Papæ reservatis etiam publicis? de occultis enim non est dubium, ex *Trid. sess. 24. c. 6.* R. aff. si censurati sint impediti, quamvis censuræ essent in Cœna Domini, vel casus essent hæresis, vel ex his, qui intra Italiam sunt reservati. *Verri. Dia. Tamb.* qui extendit absolutionem in foro fori. *Ren. q. 6.*
- 30 Quænam sit forma absolutionis censurarum? R. hanc videlicet: *Ego te absolvo ab omnibus censuris*, & hoc vel ore, vel scriptis, non autem nutibus, quia sic absolvere soli Pontifici convenit: nec exprimi debet causa, nisi quando quis pluribus est irretitus censuris. *Bon. Pellix. Ren. q. 7.*
- 31 Quæ solemnitates requirantur in absolutione censurarum? R. præter onus ab absolvente imponendum pœnitenti, in articulo mortis, ad se præsentandum dum convaluerit, item præter cautionem, & juramentum de stando mandatis Ecclesiæ, & satisfacienda parte, sive in articulo, sive non, (& hoc etiam in foro conscientiæ, non tantum in foro externo in absolutione censurarum Bullæ Cœnæ) præter inquam supradicta. v. *Rituale Romanum. Ren. q. 8.*
- 32 An sit valida absolutio censurarum, si Confessarius non obliget pœnitentem ad satisfaciendum parti? R. esse validam, si Confessarius habeat potestatem ordinariam, quamvis illicitam

ex cap. *Venerabilem*, S. *sanè de sententia excommunicationis in 6.* Idem dicendum de potestate delegata absque limitatione, e. g. & aliter absolvere non possit, quod si hæc limitatio adsit, erit invalida, ex *Bon. San. Avi. &c.* contra *Sua. Conin. Filli. &c.* quia annullat actum, non tamen, si dicatur, *satisfacta parte*, quia tunc censetur monitio. *Ren. q. 9.*

33 Vtrum possit absolvi una censura, & non alia? R. aff. quia nulla est connexio inter censuras, sicut est inter peccata mortalia. *S. Tho. Sua. Lay. Ren. q. 10. &c.*

34 An censura auferri possit extra Sacramentalem Confessionem? R. aff. si absolvens habeat potestatem ordinariam, vel si delegatam, absque tamen limitatione, v. g. *ut illam*, scilicet, *exercere non possit extra Sacramenta*; secus verò, si cum hac, vel simili. Rat. primi: quia Ordinarius extra Confessionem potest ferre censuras, ergo, &c. Rat. 2. & 3. quia delegata potestas exerceri potest, & debet juxta voluntatem delegantis: ergo, &c. Quod dicendum non erit, si detur sub his clausulis, *auditis confessionibus*, vel si dicatur, *absolvatur à censuris in foro conscientia*: nam prima particula refertur ad absolutionem peccatorum, & secunda non limitat absolutionem ad forum poenitentiae; cum ea committi possit Parocho non Sacerdoti. *Bon. San. Sua. Ren. Ibi, &c.*

35 An possit absens à censuris absolvi? R. aff. si aliter fieri non possit, & autoritas non sit limitata ad Sacramentalem Confessionem, quæ ex decreto Clem. VIII. requirit præsentiam absolventis; ratio est, quia potest absens censura ligari: ergo, &c. *Filli. Pellix. &c.* sic etiam absenti impertiri potest dispensatio petendi debitum, cum non sit absolutio. *Bonellus. Ren. q. 11.*

36 Vtrum absolutio censurarum possit dari sub conditione, vel cum reincidentia? R. ad primum affloquendo de conditione, de præsentì, vel de præterito; quia non suspendit actum, est certum; secus loquendo de conditione de futuro, & licet, nam censuratus vel est dignus absolutione, vel non; si primum, absolute absolvi debet; Si 2. absolvi non debet, nisi posita conditione: Dixi *licet*, nam valide absolvi potest; quia censura ferri potest sub conditione de futuro: ergo, &c. Ad 2. dicimus, dari posse sub conditione absolutionem à censura, & hanc iterum incurri sine nova culpa, cum sit eadem moraliter. *Sua. Hurt. Turri. Ren. q. 12. &c.* contra *Henri. Nav. &c.*

37 An per absolutionem generalem censurarum collatam in Confessione, remaneat quis ita absolutus, ut non indigeat nova

absolutione, cum de aliis recordatur? R. aff. si censuræ non exigunt partis satisfactionem, etiam si reservatæ sint; quia circa hoc nullum extat præceptum, sicut extat de peccatis oblitis, & ad Sacramentalem Confessionem, censurarum absolutio necessariò præmittenda est. *Pellix. dixi, si censura, &c.* quia tunc præsumitur Confessarium non habuisse intentionem sic absolventi. *Conin. Bon. Avi. Ren. q. 13. contra Bossium.*

38 An possit absolvi à censuris invitus? R. aff. in foro externo; quia in hoc fertur in invitum: ergo, &c. ita communiter. In foro autem interno, nulli dubium est, requiri voluntatem ejus, qui absolvi debet. Non tamen extorqueri potest absolutio ab invito, quia esset invalida, sicut data per dolum, vel errorem ex cap. *Unico de his, quæ vi. Ren. q. 15.*

39 An in articulo mortis possit quis ab omnibus censuris absolvi? R. aff. loquendo de censuris à Gloria retardantibus, ut excommunicationibus. *San. Lay. secus, de aliis discurrendo contra Ugolin. & Caspen.*

CENSURA EXCOMMUNICATIONIS MAJORIS. *Quæres.*

1 **Q**uid sit excommunicatio major? R. est censura Ecclesiastica privans hominem baptizatum aliquibus bonis communibus, videlicet, consortio fidelium, tum in Divinis, tum in humanis, participatione Sacramentorum, & communibus Ecclesiæ suffragiis. *Ren. tom. 2. fol. 531.*

2 Quo peccato peccent excommunicati, qui communicant cum fidelibus, & è contra? R. ad primum venialitèr peccare, si communicent in humanis; mortalitèr verò, si in divinis, sive tolerati sint, (dummodò se ingerant) sive non; Rat. est præceptum Ecclesiæ indirectum circa primum, directum circa 2. Ad 2. dico, mortalitèr peccare fideles, si communicent in Divinis cum vitando, venialitèr verò, si in humanis, & universalitèr incurrere excommunicationem minorem; Ratio est, assignata ad pri. *Avi. Dia. Sua. &c. dixi cum vitando*, nam cum tolerato, eos nec venialitèr peccare, constat ex Extravag. *ad evitanda scandala*, quæ est Concilii Constantiensis. *Dia. Ren. q. 1. contra Avi.*

3 An sint aliqui casus, in quibus fideles peccant mortalitèr communicando in actionibus humanis cum excommunicato? R. aff. & primus casus est, si communicent in crimine criminoso, id est, in crimine, propter quod, aliquis est excommunicatus; Rat. est, quia ex cap. *si concubina de sent. excommunicationis*, incurrunt

hi

hi excommunicationem majorem: ergo, &c. *Say.* 2. casus, est contemptus excommunicationis. *Say.* 3. est penes. *Nav. Duran.* &c. si frequenter fideles communicent, sed perperam, quia plura venialia constare non possunt unum mortale. *Say. Dia. Ren. q. 2. &c.*

- 5 An excommunicatus peccet mortaliter, audiendo Missam, & quam pœnam incurrat? R. ad primum aff. ex cap. *Illud de Clerico excommunicato*, sive interim sit vitandus, sive toleratus, cum hoc tamen discrimine, quod toleratus peccat tantum se ingerendo. *Pellix.* Ad 2. dicimus cum *Bon.* excommunicatum incurrare aliam excommunicationem Papæ reservatam, ex cap. *eos de sent. excom.* si monitus nolit ab Ecclesia exire, & si facit, ut celebretur, est irregularis, ex cap. *Tanto de excessu Prælatorum.* Et Sacerdos consentiens, præter excommunicationem minorem, incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ. *Bon.* ex cap. *Episcoporum de privilegiis in 6. Ren. q. 4.*
- 6 Quid facere debet Sacerdos, qui dum celebrat, advenit excommunicatus, qui monitus non vult ab Ecclesia exire? R. si excommunicatus est toleratus (vel si non, est tamen intra Ecclesiam, sed Missæ non assistit) sine peccato potest prosegui Missa. *Bon.* Idem dicendum, si eo tempore accedat cadaver excommunicati; ut tale enim tali Missæ assistere dici non potest; Si verò est vitandus, debet Sacerdos simul cum adstantibus omittere Missam, si nondum incæpta sit consecratio, etiam si excommunicatus velit extra Ecclesiam Missæ assistere; quod si esset incæpta consecratio, debet Sacerdos cum solo Ministro prosegui Missam usque ad sumptionem, reliqua peragendo in Sacristia. *Filli. Lay. Tamb.* ratio est, præceptum Divinum integritatis sacrificii prævalens Ecclesiastico. *Ren. q. 5.*
- 7 An possit excommunicatus vitandus Ecclesiam ingredi, & in illa privatè orare? R. aff. etiam si adsint alii fideles privatim orantes, non tantum in eadem Ecclesia, sed in eodem sacello; imò & etiam si assistant Divinis Officiis; dummodò non ex intentione coassistendi, sed per transitum excommunicatus ingrediatur, & privatim etiam oret. *Dian. Ren. q. 6. &c.*
- 8 Si per excommunicatum flet, ne absolvatur ab excommunicatione an peccet, non audiendo Missam in die festo? R. ex *Bon. Nav. Ren. q. 7. &c.* neg. quia culpabiliter impeditus (e.g. in carcere detentus) negligens libertatem, non peccat non audiendo sacrum: ergo, &c. Sed in obsequium censuræ mihi magis placet contraria sententia. *Nugn.* quam etiam tenuit de *Ianu.*

- 9 Quomodo excommunicatus privetur assistentia ad Divina Officia, & horas canonicas, processiones, publicas orationes, benedictiones solemnes, &c.? *R.* taliter privari, ut non possit participare fructum impetrationis, & satisfactionis illorum; & si sit vitandus, ut non possint alii cum ipso Divina Officia recitare, ex cap. *significavit de sent. excom.* Possunt tamen excommunicati interesse Processioni Sanctissimi, ex *Bon.* imò, & concioni, ex cap. *responsa de sent. excom. Filli. Ren. q. 5.*
- 10 An excommunicatus possit cum socio privatim recitare Officium? *R.* sine levi culpa non posse; quia si non in Divinis, saltem in humanis communicat. *Dian. Bon. Filli.* in quo casu, sine levi etiam culpa, non potest dicere *Dominus vobiscum*; quia hæc verba spectant ad officium publicum. *Conin. Dia. Ren. q. 9. &c. contra Avi.*
- 11 Quam pœnam incurrant excommunicati, si communicent cum fidelibus in Divinis? *R.* quod si exerceant actum ordinis, etiam minoris (dummodò id non faciant more laicorum, sed cum apparatus destinatis ad ordinem) incurrunt irregularitatem, ut colligitur ex cap. *is cui de sent. excom. in 6.* Hinc si Sacramenta ministrent, aquam, olivas, &c. benedicant, populum aspergant, vel Hebdomadam faciant in Choro, semper irregularitatem incurrunt. *Filli. Ren. q. 10.*
- 12 Quomodo excommunicati priventur Ecclesiastica sepultura? *R.* ex cap. *sacris de sepult.* excommunicati tantùm vitandi privantur Ecclesiastica sepultura, videlicet, loco sacro benedicto ab Episcopo, vel in quo celebratur Missa, vel solent cadavera humari, etiamsi in ipso erigendo autoritas Episcopi non intercesserit. Item nominè sepulturæ veniunt pompæ funerales in quo casu Clerici associantes communicarent in Divinis; laici verò in humanis. *Filli. Ren. q. 11. etc.*
- 13 An excommunicatus vitandus, qui in articulo mortis dedit signa contritionis, sed non fuit absolutus, sit Ecclesiasticæ sepulturæ tradendus? *R.* neg. quia adhuc est excommunicatus: ergo, &c. quod si in foro conscientiæ fuisset absolutus, sed non in foro fori, adhuc sepulturæ tradi posset, sicut & quando post mortem absolvitur, licet ante illam absolutus non fuisset in foro conscientiæ. *Pellix. Villa. Ren. q. 12.*
- 14 Quam pœnam incurrant sepelientes excommunicatum in Ecclesia? *R.* incurrere primo interdictum ab ingressu Ecclesiæ. *Say.* ex cap. *Episcoporum de privilegiis in 6.* 2. excommunicacionem majorem ex *Clem. 1. de sepultura. Ren. q. 13.* Qui autem dicant-

cantur sepelientes, dixerunt *Henr. Bon. Cajet. etc.* esse propriis manibus sepelientes, non autem comitantes, foveam extruentes, mandantes, consulentes, &c. ne ex unius funere multitudo ligetur, ut ait *Glo. in di. Cleme.* contraria de mandantibus, Ecclesiæ Reſtoribus, & Clericis est *Sua. Conin. Filli. etc.*

- 15 Quomodo excommunicatus privetur passiva receptione beneficiorum? R. ex cap. *Pastoralis de Clerico excom.* collatio, præsentatio, electio, confirmatio, institutio excommunicati vitandi ad beneficium, sive per electionem, resignationem, vel permutationem invalida est. *Filli. contra Turr.* loquendo de resignatione; imò etiam tolerati. *Conin. Bon. etc. contra Hur.* quæ omnia intelligenda sunt de beneficiis obtentis, durante excommunicatione, non ante ipsam obtentis: nam ut sic ex dicto cap. privantur tantum fructibus Beneficii. An autem excommunicatus debeat se proderere? Negant *Bon. & Sua.* si scandalum oriatur, & alio honesto modo se excusare non possit excommunicatus. *Ren. q. 14.*

- 16 An excommunicatus ipso facto privetur fructibus Beneficii jam obtentis? Quod privetur, constat ex cap. *Pastoralis de appell.* Tum quia fructus dantur propter officium, quo privatur excommunicatus: ergo, &c. An autem, ipso facto, dixerunt *Ren. q. 15. San. Coni. etc.* quod non, quia in dicto cap. dicitur: *Et illi proventus Ecclesiastici meritis subtrahuntur*; quod verbum est passivum: ergo ab alio subtrahi debent, contraria est. *Sua. Say. Henr. etc.*

- 17 An sit valida acceptatio facta in excommunicatione Beneficii obtenti ante illam? R. aff. ita *Covar. Say. Ren. q. 16. etc.* Rat. est, quia totum jus acquiritur per collationem, acceptatio enim est tantum conditio; ergo si collatio fuit valida, sic erit acceptatio, contraria est *Hurr. Lay. etc.*

- 18 An excommunicatus sit inhabilis ad pensiones? R. ad pensiones purè spirituales inhabilem esse, quia sunt beneficia, unde invalidè conferuntur; ad mixtas verò, vel purè temporales; quia beneficia non sunt, habilem esse. *Bon. Lay. Ren. q. 17. Less.* contraria de mixta est *Henr.*

- 19 Quæ humanæ actiones prohibeantur excommunicato, & quæ fidelibus cum ipso? R. quæ sequenti versu continentur. *Or, orare, vale, communico, mensa negatur*; quod intelligendum est tam ex parte fidelium, quam excommunicati vitandi, non verò tolerati, nisi activè, & se ingerendo. Primum constat ex cap. *excommunicatos* 11. q. 3. etc. 2. ex Cons. Constant. in extravag. *ad evitanda, etc. Ren. fol. 40. q. 1.*

- 20 An sit licitum loqui cum excommunicato vitando per literas, interpetrem, nuncium, signa, nutus, &c.? R. neg. quia in his omnibus verificatur humana collocutio, vel communicatio. *Pellix.Lay.Ren.q.2.etc.*
- 21 An signa amicitiae, ut oscula, amplexus, munera, sint prohibita cum excommunicato? R. aff. quia oscula, & amplexus includuntur in particula *Os. Bona.Say.* & per munera communicamus non minus, ac per literas. *Say. ex Hugone, Ren.q.3.etc.*
- 22 An sit licitum salutare excommunicatum causa urbanitatis, illi insurgere, caput aperire, vel dare ei locum in sedili? R. neg. (nisi esset Prætor, vel Episcopus, ob periculum indignationis) Rat. est, quia esset communicare cum excommunicato. *Bon. Pellix.Lay.Ren.q.4. contra Filli.Henr. Avi.etc.* loquendo de re-salutatione.
- 23 An sit licitum deambulare cum excommunicato, vel iter facere, confedere, collaborare, non loquendo cum eo? R. neg. si hæc omnia formaliter contingant, v. g. ad idem negotium iter facere, quia sic esset communicare; secus si materialiter tantum eveniant. *Pellix.Sua.Ren.q.5.*
- 24 An aliquando possim comedere, habitare, vel dormire in eadem domo cum excommunicato? R. neg. formaliter loquendo, & per modum societatis; secus verò materialiter, vel casualiter, in casu necessitatis, ut si in eadem caupona non sit alia mensa, vel locus, patet ex dictis. *Say. Bon.Ren.q.6.*
- 25 An Religiosi, qui in diversis mensis comedunt, sed in eodem Refectorio, dicantur participare cum excommunicato, si hic in alia mensa comedat? R. aff. quia esset unum convivium ratione unius benedictionis, & gratiarum actionis. *Say. Bon. Filli.Ren.q.7. contra Pellix.*
- 26 Quæ causæ excusent à participatione cum excommunicato vitando? R. quæ sequenti versu continentur: *Vtile, lex, humilis, res ignorata, necesse*: ita communiter ex cap. *Quoniam multos* 11. q.3. Hinc potest quis primò consilium petere ab excommunicato vitando, si alius non adsit, qui possit æquè bene. 2. potest uxor communicare cum marito excommunicato, & è contrà, in omnibus iis, quæ spectant ad subjectionem *in humanis*: Imò potest uxor communicare cum marito excommunicato ante contractum matrimonii, licet peccaverit contrahendo; non potest tamen sponsa de futuro communicare cum sponso excommunicato, quia non sunt vir, & uxor; & ideò non comprehenduntur in dispositione cap. *Quoniam, etc.* 3. possunt servi com-
mu-

municare etiam in Divinis cum Dominis, etiam excommunicatis ante subiectionem, comitando, v.g. ad Missam, &c. quia hæc spectant ad subiectionem, & in dicto cap. id absolutè conceditur servis : Imò subdit *Bon.* posse famulum communicare cum alio excommunicato famulo ejusdem Domini, *per accidens tamen*, quia debet uterque Domino inservire; & è contrà, posse Dominum cum servo excommunicato, quia in correlativis, quæ disponuntur in uno, intelliguntur disposita in alio. 4. possunt filii, nepotes, pronepotes, illegitimi, naturales, privigni, nuri, pupilli communicare in humanis cum suis parentibus respectivè, & è contrà : Non possunt tamen emancipati, nisi in iis, quæ spectant ad obedientiam, reverentiam, &c. videlicet, ut filii sunt, quia in dicto cap. privilegiantur Liberi absque ulla restrictione : ergo, & illi, & cæteri sub eorum nomine. *Filli. Coni. Bon. &c.* dixi in humanis; quia in Divinis non possunt, quia hæc non spectant ad Patris subiectionem. Hinc non potest Parochus ministrare Sacramenta suo Patri excommunicato, vel coram ipso Missam celebrare. *Bon. Sua. Filli. etc.* 5. possunt subditi non ut tales formalitèr, sed quatenus cohabitant cum proprio Prælato excommunicato, sicut cum cæteris Religiosis, communicare cum ipso, quantum exigit ratio cohabitationis, & è contrà, potest Prælatus communicare cum subdito excommunicato in iis, quæ spectant ad subiectionem. *Sua. Pellix. Dia.* An autem possit subditus non communicare cum Prælato excommunicato tolerato; *Neg.* dixit *Pellix.* quia hoc esset eximere Religiosos ab obedientia sui Prælati; contraria est *Sua. Gordo. Villa. etc.* 6. possunt Vassalli non communicare cum Principe excommunicato, sed ad id non teneri ante sententiam declaratoriam criminis; primum patet ex cap. *non Sanctorum*, 2. ex cap. *ultimo de penis. Hen. Ren. q. 3. 9. 11. et seq.* contraria de non posse communicare est *Bon.*

37 Quæ ignorantia, juris ne, vel facti excuset ab excommunicatione? *R.* utramque excusare, dummodò utraque sit invincibilis, non tamen si sit affectata ex cap. *Apostolica de Clerico excommunicato ministrante.* Hinc non teneor vitare eum, quem invincibiliter ignoro percussisse Clericum, aut si id constet, non constat tamen, an percussio fuerit notoria; aut denique, quem scio esse excommunicatum, sed nescio an sit denunciatus. *Bon.* Quid autem dicendum sit, dum quis dubitat aliquem esse excommunicatum; dixit *Bon.* cum *Fill.* quod si dubitet, de excommunicatione, & denunciatione, non debet illum vitare; quia aliter fa-

faceret illi injuriam: si autem dubitet tantum de denunciatio-
ne, potest illum vitare, si velit, non autem tenetur; quia non
constat, an sit denunciatus, quem tantum vitare tenemur. *Ren.*
q. 18.

- 28 Teneor ne vitare eum, qui est quidem alibi denunciatus ex-
communicatus, sed in loco, ubi ego sum, censura ignoratur, &
non scitur nisi à paucis? *R.* esse à paucis occultè vitandum, si oc-
cultè ab ipsis sciatur; publicè vero, si publicè sciatur: colligitur
ex cap. *Cum non ab homine de senten. excom.* quod caput, ut ait
Tamb. non est revocatum per Concil. Constanti. in Extravag.
ad evitanda, cui consentit *Silv. San. &c.* contraria de ubique vi-
tando, etiam in loco, ubi ignoratur censura, est *Say. Hen. &c.* &
de vitando tantum in loco, ubi contingit denunciatio, vel ab eo,
qui id probare potest, est aliquorum apud *Say.* Limitat tamen
primam responsionem *Avi.* in alibi excommunicato ob percus-
sionem Clerici, qui nullo modo vitari debet, quomocumque
percussio sciatur; quia, ex Conci. Constan. hæc percussio debet
esse notoria notorietate facti, quæ non incurritur in casu. *Ren.*
q. 19.

- 29 Quæ notitia absolutionis ab excommunicatione requiratur, ut
communicare possim cum eo, quem scio fuisse excommunica-
tum vitandum? *R.* sufficere illius probabilem, & moralem cer-
titudinem, quia hæc purgat periculum peccandi. *Fili. Ren. q. 20.*
Imò ex *Bon.* cenferi potest absolutus, si id fideliter affirmet
idem excommunicatus.

- 30 Quomodo ratione necessitatis possim cum vitando communi-
care? *R.* non solum ratione necessitatis spiritualis, sed tempo-
ralis etiam, sive extremæ, sive communis. *Bon. ex cap. si verè*
de sent. excom. undè recipere, vel dare possum consilium, vel
elemosynam excommunicato. *Bon. Ren. q. 21.*

- 31 Quæ Personæ excommunicatæ arceantur ab actionibus fori
civilis? Arcentur primo Judices vitandi ex cap. *Pia de exceptio-*
nibus in 6. 2. Advocati vitandi ex cap. *Decernimus de sent. ex-*
com. in 6. 3. Procuratores ex cap. *Postquam de probationibus. 4.*
Actores, etiam tolerati, (licet possint se defendere in judicio, si-
cut potest & Reus, cum id sit de jure naturæ) 5. Tutores, ex cap.
Decernimus citato. 6. Testes vitandi (nisi causa sit fidei, ex eod.
cap. vel matrimonialis apud *Bon.* utpotè valdè favorabilis, &
ideò amplianda.) Denique Tabelliones ex cap. 1. *de exceptioni-*
bus in 6. Dia. Ren. fol. 550. q. 1.

- 32 An gesta per prædictos sint valida? *R.* gesta per Judices vitan-
dos

dos (non autem toleratos sunt invalida) quia primi privantur jurisdictione, non verò secundi. *Fili. Bon.* Idem dicendum de arbitris electis ad formam judicii, non autem de Arbitratoribus, seu amicabilibus compositoribus. Item gesta per Advocatos, Procuratores, Actores, & Testes vitandos valida sunt, donec per exceptionem excludantur. *Bon. Dia. etc.* Item gesta per Tutores, & Curatores sunt valida, quia nullum jus est, ea irritans. *Cornejo. Bon.* contra Canonistas. Denique gesta per Tabellionem vitandum sunt invalida, saltem in foro externo. *Fili. Bon. Ren. q. 2.*

33 An supradicti peccent mortaliter, se in actionibus prohibitis exercendo? *R.* Actores, Testes, Advocati, Procuratores vitandi, & Judex toleratus non peccant, donec per exceptionem repellantur. Ratio primi, quia faciunt acta valida, & in tantum à judicio repelluntur, ne in humanis communicent. *Rat. 2.* quia, tunc faciunt acta invalida. Hinc quia Tabellio facit acta invalida, peccat se exercendo, sicut & Judex vitandus. *Fili. Bon. Ren. q. 3.* De Judice tolerato contrarium sentit. *Bon.*

34 Si Procurator tempore, quo constitutus fuit talis, erat excommunicatus, sed tempore acceptationis mandati fuit absolutus, an possit in judicio admitti? *R.* aff. quia ejus acta, etiam ab initio sunt valida in nostra sententia. *Ren. q. 4.* est contra *Say.*

35 An excommunicatio privet omni jurisdictione fori civilis? *R.* Judex vitandus, sive Ecclesiasticus, sive Secularis privatur omni usu jurisdictionis fori civilis: primum patet ex cap. 1. de *supplenda negligentia Prælati. in 6.* 2. contra *Suar. Coni. etc. à Dia. Præpos. etc.* colligitur ex cap. *Præsidentes de hæreticis in 6.* Dixi *vitandus*: quia toleratus, tam Ecclesiasticus, quam Secularis privatur tantum licito usu, si se ingerat, ex dictis; non autem, si sit vocatus; & in utroque casu ejus acta sunt valida ex cap. *ad Probandum de re judicata.* Hinc contra *Lay. & Sua.* valide poterit excommunicare, quamvis excommunicare non sit in favorem aliorum, (quod penes præcitatos Autores requiritur, & à Conc. Constan. conceditur actibus excommunicati tolerati) at nos aliunde idest à valore actuum colligimus, posse etiam excommunicare. *Ren. q. 7.*

36 An Judicis delegatio facta ab excommunicato sit valida? *R.* neg. quia delegatio est actus jurisdictionis. *Bon. Ren. q. 8.*

37 Vtrum Episcopus excommunicatus vitandus habeat jurisdictionem beneficia conferendi? *R.* neg. unde collatio est illicita, nulla, & irrita ex cap. *Unico de Sede vacante lib. 6.* quod si Episcopus

scopus esset toleratus, collatio esset valida, quia in favorem fidelium, ex Extrav. *ad evitanda Fili. Say. Ren. q. 9.*

- 38 An idem sit dicendum de Electore excommunicato vitando? R. Elector excommunicatus vitandus non potest aliquem ad beneficium vacans eligere ex cap. *Cum dilectus de consuetudine*. Quod si electio facienda esset à pluribus, & unus ex Electoribus est excommunicatus; tunc dicendum est, illum expelli debere; aliàs (si hujus votum necessarium esset) electio esset nulla. *Say. Bon. Ren. q. 10.*

- 39 Quid dicendum de Præsentatore ad Beneficium, si sit excommunicatus vitandus? R. præsentationem factam à Laico, sicut & Clerico, ratione sui Patrimonii esse validam; secus à Clerico factam tanquam administratore rerum Ecclesiæ. Primum probatur, quia illorum præsentatio est quid facti, non quid juris, neque supponit jurisdictionem: ergo, &c. Probatur 2. ex opposita ratione. *Say. Ren. q. 11.* Aliter discurrunt *Covar. Turr. Hurt. &c.* Non tenetur tamen Episcopus admittere præsentationem laici excommunicati, cum hoc enim debet non communicare. *Cornejo.*

- 40 Quid de excommunicato vitando resignante beneficium? R. tam resignationem factam simpliciter in manu Superioris, quam in favorem tertii esse validam, quia talis resignatio factum dicit, non jurisdictionem. *Turr. Ren. q. 12. contra Fili. Sua. &c.* loquendo de resignatione in favorem tertii.

- 41 An contractus cum excommunicato sint liciti, & validi? R. quod si urgeat necessitas, erunt liciti, & validi; contra verò, erunt tantum validi. Primum constat, quia necessitas caret lege. *Fili. Ren. fol. 555. q. 1.* Probatur 2. ex cap. *Felicitis, §. verum de penitentia in 6.* ubi excommunicato conceditur repetitio debitorum acquisiteorum ex vi contractus in excommunicatione celebrati. Excipitur primò contractus, in quo requiritur rescriptum, ut in contractu matrimonii supplens defectum gradus prohibiti, quia illud ratione excommunicationis est nullum, ex cap. *1. de rescriptis in 6. 2.* excipitur contractus, in quo fit promissio de alio contractu faciendo in excommunicatione; nam talis promissio est nulla: ergo, &c. 3. si contractus fiat ab aliquo tanquam à persona publica, quia caret jurisdictione. *Fili. Dia. Covar. etc.*

- 42 An excommunicati licitè, & validè testari possint? R. quod nisi à jure prohibeantur, (ut sunt hæretici, & eorum fautores. Vsurarii manifesti, percussores Cardinalium, aut hostiliter eos in-

insequentes) & casus sit necessitatis, & utilitatis, quam semper testamentum affert, licitè, & validè testari possunt, quia cæteri contractus ab excommunicatis celebrati, sunt validi: ergo à fortiori testamentum. *Say. Fili. Ren. q. 2.*

43 An possit institui hæres, excommunicatus vitandus? *R.* aff. etiam ab intestato; imò & legata ei relicta, poterit retinere, quia excommunicatus non privatur bonis temporalibus, quæ habet de præsentì: ergo nec etiam, &c. *Say. Fili. Ren. q. 3. contra Silvi. Armil. etc.*

44 An testes vitandi repellantur etiam à contractibus? *R.* aff. at eorum acta sunt valida, quia sunt testes de consensu partium; nisi essent excommunicati, ex eo, quod hæreticos foverint, ex cap. *Excommunicamus, S. credentes de hæreticis*; vel quia instrumentum ipsum esset suspectum; tunc enim in iudicio illud videndum esset, cù interesse non potest testis. Vel denique quia essent testes in testamento; hoc enim eo casu etiam esset nulum. *Say. Ren. q. 4.*

45 An excommunicatus possit licitè ministrare Sacramenta, vel recipere? *R.* primò vitandus sine peccato sacrilegii non potest. Ratio est, Ecclesiæ prohibitio: *D. Tho. Fili.* Imò ministrando irregularitatem incurrit. *Fili.* An autem contrahentes matrimonium peccent, etiam ministrando; dic cum *Dia.* non peccare, quia Ecclesia loquitur tantum de Clericis. *R.* 2. excommunicatus toleratus licitè administrare potest Sacramenta, si sit vocatus (quæ vocatio apud *Lay. San. etc.* contra *Sua. Con. etc.* ex *Conc. Constan.* est licita, etiam extra necessitatem) secus si se ingerat: Non potest tamen licitè ea recipere, ut patet ex dictis. *Ren. fol. 557. q. 1.*

46 Verum excommunicati priventur valida receptione, & administratione Sacramentorum? *R.* primò, excommunicatus vitandus validè administrat Sacramenta Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, Extremæ Vnctionis, Matrimonii, & Ordinis; licet ordinatus non habeat usum Ordinis, nisi à Summo Pontifice, cum ipso dispensetur; De Baptismo constat ex variis iuribus, de aliis affirmat *Say. R.* 2. Vitandus invalidè recipit, & administrat Sacramentum Pœnitentiæ. *Rat.* primi, quia recipit in peccato: ergo, &c. 2. constat, quia caret jurisdictione: ergo, &c. *Fili.* Excipitur casus necessitatis tam in receptione, quàm in administratione, vel etiam ignorantie (intellige in receptione) *Fili. Ren. q. 2.*

47 An excommunicatus vitandus possit validè à venialibus ab-

solvere : *¶* nec validè, nec licitè posse ; quia penes opinionem *Dia.* fundatam in *Trid. sess. 14. c. 7.* cui ego adhæreo, simplex Sacerdos jurisdictionem supra venialia habet immediatè ab Ecclesia, non autem ex jure divino, ut volunt *Sot. Vas. Cajet. etc.* contrariæ sententiæ : atqui Ecclesia privat excommunicatum jurisdictione : ergo, &c. Tum quia, talem jurisdictionem supra venialia, vel mortalia aliàs confessa in simplici Sacerdote *non excommunicato* esse quoad usum ab Ordinario impediendam, colligitur ex decreto Innoc. XI. de quotidiana Communione, in fine : ergo, &c.

43 Quam pœnam incurrat excommunicatus vitandus, si administret, vel recipiet Sacramenta ? *¶* si ministret in excommunicatione, ex variis juribus irregularitatem incurrit ; si ministret excommunicato, incurrit, ex *Bon.* excommunicationem minorem, & patet ex dictis ; Imò ex cap. *Episcoporum de privilegiis in 6.* incurrit interdictum ipso jure ab ingressu Ecclesiæ, si cum præsumptione ministret. *Coni.* Si non excommunicatus recipiat ab excommunicato, incurrit minorem excommunicationem. *Fili.* quod si excommunicatus sit, nullam pœnam incurrit, cum nulla sit in jure, nisi tantum suspensionem pro recipiente Ordine. *Fili. Coni. &c.* Nota tamen cum *Coni.* quod Clericus scienter, & spontè admittens excommunicatos vitandos à Papa ad officia, vel Sacramenta, incurrit excommunicationem Papæ reservatam. *Nav. Sua. Ren. q. 4. &c.*

49 Quæ sint Ecclesiæ suffragia communia, quibus privatur excommunicatus ? *¶* esse illa spiritualia auxilia, quæ Ecclesia suis fidelibus applicat ; publica tamen (quæ, scilicet, fiunt à Ministris Ecclesiæ, ut Ministris ; ut sunt horæ Canonice, Missæ sacrificium, Orationes, Indulgentiæ, &c.) non autem privata. Ratio prohibitionis est, dominium Ecclesiæ supra supradicta. *Pelliz. Ren. fol. 559. q. 1. &c.*

50 An excommunicati tolerati priventur communibus Ecclesiæ suffragiis ; de vitandis enim, non est dubium ? *¶* *B.* neg. quia sic cum illis communicare, ex merito saltem est in favorem applicantis : ergo, &c. Tum quia tolerato non prohibetur assistentia ad Missam, in qua Sacerdos orat pro omnibus assistentibus : ergo, &c. *Nav. Coni. Ren. q. 2. &c.* contra *Sot. Sua. &c.*

51 Potest ne aliquando Missa offerri à Sacerdote, ut persona privata, pro excommunicato vitando ? *¶* *B.* cum *Dia.* licere Sacerdoti totum pium opus dicendi Missam, vel Officium Divinum, quatenus est proprium, per quod habet suum meritum, & satisfactio.

tionem, vel impetrationem ex opere operantis offerre pro excommunicato privata intentione. Ratio quia hoc modo illud opus, aliàs publicum, fit privatum, quod ut tale non interdicitur excommunicato. Hinc contra *Sot. Ledes. &c.* potest Sacerdos, ut privata persona in Memento orare pro excommunicato vitando. *Fili. Verric. Pellix. Ren. q. 3. &c.*

- 52 An licitum sit pro excommunicato contrito, nondum absoluto, communia suffragia applicare? *R. neg.* quia excommunicationis est pœna externa, & publica: ergo non tollitur per contritionem internam; Tum quia id colligitur ex cap. *A nobis eodem titulo. Coni. Hur. Ren. q. 4.* contra *Nav. Covar. &c.*
- 53 An Ecclesiæ suffragia, v. g. sacrificium Missæ oblatum à Sacerdote, ut persona publica, profit excommunicato vitando contrito, nondum tamen absoluto? *R. neg.* quia censura non auferitur per contritionem, ut modo dictum est; ergo si manet censura, nullatenus prodest sacrificium oblatum à Ministro ut persona Christi. *Sot. Vas. Turr. Ren. q. 5. &c.* contra *Fabrum.*
- 54 Sint ne alii effectus excommunicationis majoris? *R. præter irregularitatem, & suspensionem de hæresi; si per annum excommunicatus inordescat, qui sunt effectus mediati, de quibus supra, privatur excommunicatus vitandus voce activa, & passiva; toleratus verò, tantum passiva; quia activa est in favorem eligendi. Pellix.* Notat tamen *Bon.* non statim inordescens condemnandum esse ut hæreticum, sed post annum esse vitandum tanquam suspectum; quod si sit contumax, debet iterum excommunicari; & si per alium annum inordescat, damnari potest ut hæreticus, ex cap. *Cum contumacia de hæreticis in 6. Ren. q. 6.*

CENSURA EXCOMMUNICATIONIS MINORIS. *Quærit.*

- 1 **Q**uid sit? *R. est censura Ecclesiastica privans tantum participatione passiva Sacramentorum, & passiva item electione ad Beneficia, ex cap. Si celebrat de Clericis excom. ministr.* Et licet in hoc capite non fiat mentio de præsentatione, & collatione; ad has tamen extenditur à *Bon. Ricc. Coni. &c.* Hæc excommunicatio fertur tantum à jure contra communicantem, cum excommunicato vitando; ita usus probavit, licet olim ferebatur ab homine. *Fili. Nav. Ren. tom. 2. fol. 561. q. 1.*
- 2 An excommunicatio minor incuratur tam ob veniale, quam mortale peccatum? *R. aff.* ut patet in communicante cum ex-

communicato majori excommunicatione, tum in Divinis, tum in humanis. *Ren. q. 2.*

- 3 An peccet mortaliter excommunicatus minori excommunicatione, si recipiat Sacramenta, vel Beneficia? R. aff. *Say. Bon. Pellix. &c. ex cap. Si celebrat citato*; quia violat legem in re gravi; imò *Fili.* addit, etiam peccare mortaliter conferentes talia beneficia minori excommunicatione excommunicato, & denunciato ut tali; contrà si non sit denunciatus, ut communiter esse solet, *Ren. ibi.*
- 4 An excommunicatus minori excommunicatione peccet ministrando Sacramenta? R. peccare mortaliter, si ministrando recipiat, ex cap. *Si celebrat cit.* nullum verò peccatum committere, ministrando tantum, quia hoc non est prohibitum. *Fili. Nav. Dia. Ren. q. 3.*
- 5 Vtrum excommunicatus minori excommunicatione validè recipiat Sacramentum Pœnitentiæ; de aliis enim non est dubium? R. aff. si sine peccato illud recipiat, videlicet, quia ignorat excommunicationem, vel de ea est oblitus; contra, si cum peccato; si scilicet scienter omittit eam manifestare. *Vivaldi, Nav. Ren. q. 4. &c. contra Sot. Cajet.* absolutè affirmantes, & contra *Syl. &c.* absolutè negantes.
- 6 An excommunicatio minor invalidet ipso jure electionem excommunicati ad Beneficium? R. esse ipso jure validam, invalidandam tamen per sententiam, ex cap. *Si celebrat cit.* dicunt *Say. Riccar. &c.* Idem dicunt, si per ignorantiam electorum talis electio fuisset inita. *Sua. Coni. Lay.* contra *Gabrielem, &c.* quia talis electio est reprobata non ob culpam eligentis, sed ob incapacitatem subiecti.
- 7 In quibus casibus incurritur excommunicatio minor? R. antiquitus varii erant casus; hodie tamen solum incurritur communicando sive in divinis, sive in humanis cum vitando; non quidem mortuo, hunc, videlicet, sepeliendo, vel in crimine criminoso cum vitando communicando; quia in his casibus minor excommunicatio commutatur in majorem. *Bon. Pellix. Ren. q. 6.*
- 8 Quis ab excommunicatione minori absolvere possit in foro interno? in foro enim externo, quilibet Ordinarius absolvere potest, nō autem inferior, vel (si lata sit ab homine) is, qui eam tulit? R. solum proprium Sacerdotem, scilicet Papani, in toto Orbe, Episcopum in sua Diœcesi, & Parochum in sua Parœcia (in cuius nōmine venit etiam Sacerdos approbatus; ut colligitur ex cap.

cap. *Nuper de sent. excom.*) absolvere posse. *Bon.* Hinc non potest simplex Sacerdos, quamvis posset à venialibus absolvere, quia in dicto cap. *Nuper* id conceditur soli proprio Sacerdoti, qualis ille non est; & aliud est ab excommunicatione, aliud à venialibus absolvere. *Bon. Ren. q. 7.*

CENSURA EXCOMMUNICATIONIS

Si quis suadente diabolo, edita ab Innoc. II. contra
percutientes Clericum, vel Monachum.

Quæres.

- 1 **Q**uodnam sit subiectum capax hujus excommunicationis? *R.* omnes judicium habentes ad peccatum mortale committendum eam incurrere posse. *Glosa* in dicto cap. *Si quis.* Excipitur Papa, qui est supra Canones. *Fili. Bon. Ren. 10. 2. fol. 565. q. 1.*
- 2 Si quis percutiat Clericum consentientē in sui percussione, an incurrat, &c. ? *R.* aff. si percussio sit injuriosa, videlicet, quia Clericus satisfacere vult percusso à se, ex cap. *Contingit de sent. excom. Bon. Coni. Fili.* In quo casu, non ipso facto, sed post sententiam tantum incurret ipsemet etiam Clericus, quia in dicto cap. dicitur, *excommunicetur. Sua. Nav. Bona. Ren. q. 2. &c.*
- 3 Si Clericus seipsum ex ira percutiat, an, &c. ? *R.* neg. quia in *Canon. Si quis*, textus loquitur de tertia persona, & pænæ sunt restringendæ. *Dia. Pala. Leon. Ren. q. 3. contra Sua. Moli. Bon. &c.*
- 4 Vtrum hanc excommunicationem incurrant consulentes, mandantes, & consentientes? *R.* aff. si verè influxerint; et si tantum tacite, & non expresse, quia licet supradicti in dicto cap. non exprimantur, sunt tamen alii Canones prohibentes has actiones, sic cap. *Mulieres*, §. *illi de sent. excom.* excommunicantur mandantes; & consulentes, cap. *Quando de sent. excom. Dia. Bon. Say. Ren. q. 4. &c.*
- 5 Si mandans, vel consulens revocet mandatum, an incurrat excommunicationem? *R.* neg. loquendo de mandante, quia mandatum est gratia ejus, qui mandavit: ergo dummodo innotescat mandatario, quovis modo hoc fiat, sufficit; De consulente verò aliter discurrendum est; nam tunc hic tantum non incurrit, quando non solum revocat, sed contrarium expresse persuadet, quia consilium datur in gratiam ejus, qui consulitur, & hic non tam citò credit contrarium. *Ren. q. 5. Pelliz. contra Syl. Nav. Lay.* absolutè negantes, & contra *Nav. Moli. etc.* absolutè affirmantes.
- 6 Si antequam mandatarius percutiat, mandans moritur, an hic

- excommunicationem incurrat? R. quod si mandatarius ignorans mortem mandantis percutiat, mandans etiam mortuus incurrit; contra, si mandatarius sciens percutiat, quia licet in utroque casu ob mortem mandantis, censeatur mandatum revocatum ob poenitentiam, ex cap. *inter causas*, §. 1. ff. *mandati in 1.* tamen quia non innotuit mandatario, verè hic ex mandato percussit: ergo, &c. non sic in secundo, undè culpa ipsius fuit exequi mandatum: ergo hic incurrit, & non ille; sicut è contrà, (extra hunc casum) mandans incurrit, non autem mandatarius, quando hic ignorat censuram, vel quem percussit, esse Clericum. *Molin. Pelliz. Ren. q. 6. etc.*
- 7 Vtrum mandans, vel consulens existens in gratia, quia videlicet pœnituit, nec ob distantiam revocare potest mandatum, incurrat hanc excommunicationem? R. aff. quia influxus mandantis, incognita mandatario revocatione, non tollitur per contritionem: ergo jam ipse est voluntarius percussor Clerici: ergo, &c. Tum quia excommunicatio, de se non est incompatibilis cum gratia, sed tantùm ratione peccati: ergo, &c. *Dia. Bon. Cornejo. Ren. q. 7. etc.*
- 8 An ratam habens percussorem Clerici suo nomine factam, incidat in hanc, &c.? R. aff. si verè potuerit ratificans mandare percussorem tunc temporis, nec fuerit amens, vel infans; ratificet item aliquo signo externo, approbando scilicet, non tantùm gaudendo. Rat. est, quia ratihabitio comparatur mandato, & ita expresse deciditur in cap. *Cum quis de senten. excom. in 6.* *Dia. Bon. Villa. Ren. q. 8. etc.*
- 9 Vtrum non impediens hanc percussorem, incurrat hanc excommunicationem? R. aff. si ex iustitia teneretur, ex cap. *Quanta de sept. excom.* contrà, si solum ex charitate, & sine suo detrimento; imò, & ex odio non impediat. Rat. quia hæc excommunicatio lata est ob actionem, non ob omissionem. *Bon. Coni. Lay. Ren. q. 9. &c.*
- 10 Quomodo percussores Clericorum sint excommunicati vitandi? R. sunt vitandi, etiam si denunciati non sint; dummodò percussio sit notoria notorietate facti, idest, facta in præsentia multorum, septem videlicet, vel decem, aut, ut vult communis opinio, numero ad arbitrium prudentis; non autem quando solum est notoria notorietate juris, quando scilicet, illam delinquens in iudicio fatetur; tunc enim expectanda est denunciatio. *Dia. Bon. Ren. q. 10. &c.* ex verbis Clementine in Extrav. *ad vitanda.*

- 11 Sunt ne statim vitandi publici percussores Militum. D. Jacobi, Calatravæ, &c. ? R. aff. quia in favorabilibus nomine Clericorum veniunt Religiosi, & omnes Ecclesiastici. *Dia.* contra *Sua.* & *Baucium*. Aliter discurrendum est de consulentibus, & mandantibus, quia de his mentionem non facit Concil. Const. nec contra ipsos adsunt alia jura. *Ren. q. 11. Dia. ex Leo.*
- 12 Qui veniunt nomine Clerici, & Monachi ? R. nomine Clerici, veniunt omnes initiati prima tonsura, ex cap. *Cum contingat de etate, & qualitate*; dummodò gestent habitum, & tonsuram. *Fili.* viventes sint, non autem mortui, quia hi non sunt Ecclesiastici, cum non sint homines. *Hen. Pellix.* contra plures apud *Dia.* Nominem autem Monachi, veniunt omnes Religiosi, & Religiosæ, etiam Conversæ, imò & Novitii utriusque sexus, quamvis non induti habitu Religionis, & ad novitium ante pubertatem admissi : nam isti in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum, & censentur tales, fictione juris. *Pellix. San. Bon. Ren. fol. 569. q. 1.*
- 13 An Clerici excommunicati, suspensi, interdicti, irregulares, degradati gaudeant, &c. ? R. aff. de Clerico irregulari, verbaliter degradato, & quavis censura irretito, quia per hæc Clericus non amittit nomen Clerici. *Bon. Fili. Nav. &c.* De realiter degradato loquendo, dicendum est, non gaudere ob oppositam rationem, ex cap. *Degradatio de penis in 6. Tolet. Nav. Ren. q. 2.* contra *Mariam* apud *Dia.*
- 14 An gaudeat hoc privilegio Clericus conjugatus ? R. aff. si unicam, & virginem duxit (imò apud *San.* quamvis à se corruptam) deferat habitum, & tonsuram, ex Const. Bonif. VIII. in cap. *unico de Clericis conjugatis in 6.*, inserviatque alicui Ecclesiæ ex *Trid. sess. 23. cap. 6. de Reform.* quod loquitur, non tantum ut prædictus gaudeat privilegio fori, sed etiam Canonis, confirmat enim ibi Constit. Bonif. sed hic loquitur de utroque privilegio: ergo utrumque confirmat: ergo, &c. *San. Coni. Ren. q. 3. &c.* contra *Avil. & Megalam* quoad servitium Ecclesiæ.
- 15 An Bigami bigamia interpretativa, vel similitudinaria gaudeant hoc privilegio ? R. Bigamus bigamia similitudinaria, ut quando post sacros Ordines, matrimonium quis contrahit, gaudet privilegio : quia dispositio in casu verò non se extendit ad casum fictum. *Bon.* Bigamus verò bigamia interpretativa non gaudet, quando hanc scilicet, contrahit, duplex matrimonium iniendo, & utrumque consummando ; quorum neutrum, vel solum alterum est validum. Rat. quia hæc est vera bigamia.

Bon. quando verò illam contrahit cognoscendo uxorem suam adulteram, qui est alius casus interpretativæ bigamiæ, tunc gaudet ob oppositam rationem. *San. Ren. q. 4.*

16 Si Clericus in minoribus constitutus careat requisitis Concilii, an gaudeat privilegio Canonis? de Clerico enim in sacris nemo dubitat. *R. aff. ex declaratione Sacræ Congreg. cap. Comitolum* explicante Concilium contrarium indicens, ut sit intelligendum de privilegio fori, & non Canonis; vel si hujus, loquitur de Clericis conjugatis. *Moli. Avil. Dia. Ren. q. 5. contra Sua. Coni. Lay. &c.* absolute negantes, & contra *Say. Syl. Bon. &c.* negantes in casu dumtaxat trinæ monitioni ab Episcopo factæ.

17 An Clericus incorrigibilis gaudeat privilegio Canonis; de privilegio enim fori loquendo, non est dubium, quod non gaudeat ex cap. *Cum non ab homine de judiciis. R. aff.* etiam post sententiam declaratoriam incorrigibilitatis. *Rat. est,* quia caput modo citatum solum loquitur de privilegio fori, quod dixit amitti post sententiam declaratoriam. *Sua. Riccio. Ren. q. 6. contra Fili. &c.*

18 Quomodo Clerici buffones, macellarii, tabernarii, aut enormibus se immiscentes non gaudeant hoc privilegio? *R. buffones ipso jure privantur, si per annum illam ignominiosam artem exercuerint, vel si breviori tempore, ter autem admoniti, non resipuerint, ex cap. unico de vita, & honestate Clericorum in 6.* Macellarii, vel Tabernarii, si habitum non deferant, privantur post trinam monitionem (idem dicendum de conjugatis, siue deferant, siue non, habitum) si verò deferant, privantur privilegio in rebus tantum, ex Clementi. 1. *de vita, & honestate Clericorum. Lay.* Denique enormibus se immiscentes, ut seditiosi, grassatores, pugnantes in bello, &c. privantur, etiam si nulla monitio Episcopi præcesserit. *Pelliz. ex cap. 1. de Apost. cap. Cum ab homine de sent. excom. Item Lay. Coni. &c.* non sic discurrendum est de exercentibus mercaturam, vel administrationibus secularium se implicantibus. *Bon. Moli. Ren. q. 7. &c.*

19 An gaudeant hoc privilegio Religiosi nullo ordine insigniti, invalide tamen professi, apostatæ, ejecti à Religione, vel damnati ad triremes? *R. aff.* etiam si habitum non gestent respectivè. *Rat. primi,* quia Novitii gaudent: ergo, &c. *Bordonus contra Dia. Rat. 2;* quia illi semper sunt professi, etiam si habitum non gestent. *Leo. Dia. Rat. 3.* quia Clerici sine habitu gaudent: ergo, &c. *Dia. contra Portel. Rat. 4.* quia licet sit Papæ consensus, illos percuti à præfectis triremium, non tamen ab aliis. *Pelliz. Mira. Nav. Ren. q. 8. &c.*

20 An

- 20 An gaudeant hoc privilegio Tertiarii S. Dominici, aut S. Francisci, vel Oblati alicujus Religionis? R. aff. si tria vota emittant, additi sint alicui Religioni, habitum deferant, & collegialiter vivant; contra, si in propriis domibus habitent. De emittentibus tria vota, constat ex concessione Xisti IV. sicut de oblatis Carmelitarum. De aliis constat ex declaratione Sac. Congreg. apud *Fili. Rat. est*, quia sic solum censenter Personæ Ecclesiasticæ. *Rodr. Nav. Lay. Ren. q. 9. &c.*
- 21 An Tertiariæ, vulgariter, dictæ Bizochæ, gaudeant? R. utroque privilegio gaudere, si castitatem voverint in manibus alicujus Superioris Regularis, etiamsi in propriis domibus habitent, ex Conc. Lateran. sub Leone X. & ex decretis Sac. Cong. apud *Lay. tract. 17. q. 3. nu. 20.* Ratio est, quia istæ sunt veræ Religiosæ, & Personæ Ecclesiasticæ. *Fili. Ren. q. 10.*
- 22 An Eremitæ gaudeant privilegio Canonis? R. aff. si in communitate vivant sub aliqua regula, & sub aliquo Superiore; quamvis vota non emittant; tales sunt in Civitate Neapoli senes S. Honusfrii, Pueri pauperes Jesu Christi, &c. Rat. quia censentur Religiosi. *Bon. Fili. Nav. Ren. q. 11. &c.* contra *Pala. &c.* de non emittentibus vota. Hinc Eremitæ vagi non gaudent. *Pellix. &c.*
- 23 An Milites Religiosi Hierosolimitani, D. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, &c. gaudeant? R. aff. quia hi omnes, vel sunt verè Religiosi, ut sunt Equites S. Joannis, vel saltem sunt Personæ Ecclesiasticæ tria vota Religionis suo modo servantes ex dispensatione Sedis Apostol. *Pellix. Garzia, Dia. Ren. q. 12. &c.* contra *Lopez de taxeda.*
- 24 Quid veniat nomine injectionis manus violentæ? R. per manus violentas significatur omne corporale damnum violenter, & cum dedecore Clerico illatum, attingens physicè Personam illius, vel res ei adhærentes, consistens in opere, percussione scilicet, vel facto, ut Clericum cum dedecore includendo in aliquo loco, vel in foveam præcipitem dando, est communis. *Fili. Dia. Ren. fol. 577. q. 1. &c.*
- 25 Vtrum furans bona Clericorum non ex eorum manibus, vel domibus, sed ipsis *inhærentes*, incurrit non enim dubium est, eum in primo casu incurrere, & in 2. nequaquam? R. neg. si sine violentia furetur latro Clerico, v. g. dormienti cingulum, vestem, &c. quia hæc actio est fraudolenta, non violenta. *Dia. Bon. Coni. contra Naldum, D. Antonin.* Quod si per furtum vestis cogatur Clericus è domo non exire, incurrit latro excom-

municationem, quia infert illi vim, & injuriam, non minus, ac si Clericum domi detineret, adhibendo custodes. *Ren. q. 2. D. Ant. 10. Fili. contra Coni. & Bon.*

- 26 Si quis eripiat violenter è manibus Clerici res suas, an incurrat, &c. ? R. neg. si non erant commodatæ, vel si sic, commodatæ erant ad certum tempus, quod erat finitum; contra, si transactum non erat, quia in hoc tertio casu infert illi injuriam, & violentiam, non autem in primo, & 2. *Say. Fili. Bon. Ren. q. 3. &c.*
- 27 Si quis equum, cui Clericus insidet, detineat, vulneret, aut ejus frænum frangit, an, &c. R. aff. quia injuria, & violentia fit Personæ, etiam mediantibus rebus adhærentibus Personæ. *Lay. Say. Ren. q. 4.*
- 28 An censeatur excommunicatus, qui domi Clericum detinet, ponendo custodes ? R. aff. ita expressè deciditur in cap. *Nuper de sent. excom.* Rat. quia actio illa injuriosa est, & violenta Clerico. *Bon.* quod si hunc minis tantum, & sine vi, detineret, non incurreret, quia minæ sic non sunt actio injuriosa, sed verba, quæ non veniunt nomine actionis. *Megala, Bon. Ren. q. 5.*
- 29 Si quis sclopum explodit, vel lapidem jacet in Clericum, an excommunicationem incurrat, si non lædit ? R. aff. si aliquo modo lædit, ut si ex timore in terram deiicitur, vel moritur, contra, si nullo modo lædit. Rat. primi, quia actio moraliter saltem est injuriosa, & violenta. *Fili. Rat. 2.* quia actio non est externè peccaminosa, sed tantum internè. *Fili. Bon.* Idem dicendum de insequente Clericum fugientem, & hic non ex timore, sed casu cadit, quia id per accidens est. *Bon. Ren. q. 6.*
- 30 An qui per unicam vicem colaphum Clerico impingeret, vel baculo leviter eum percuteret, incurreret? Idem quaeritur de conspuente, aqua, vel pulvere aspergente Clericum? R. ad primum aff. quia licet prædictæ actiones comparatione corporis, in se graves non sint, mortales tamen sunt, comparatione honoris. *Sua. Fili. Bon. &c.* contra *Vidal.* Idem à fortiori dicendum est ad 2. quia illæ sunt valdè injuriosæ. *Say. Lay. Bon.* Hinc colliges; levem materiam, in præsenti esse repercutere, v. g. vel reimpellere Clericum, non ex odio, sed ex aliquali ira, pugnis impuberes invicem se repercutere, &c. *Pelliz. Dia. Ren. q. 7.*
- 31 Vtrum excommunicationem incurrat, qui Clericum per capillos, vel per vestes, seu manus tenens, dicit, si non esses Clericus, ego te percuterem, occiderem, &c. ? R. aff. quia licet in casu percussio minata non adsit, adest tamen actio injuriosa. *Dia. Silv. de Leo. Ren. q. 8. &c.* contra *Bordo.*

- 32 Si quis venenum Clerico propinaret, an, &c. ? *B.* aff. si exinde mors, vel lætio aliqua secuta fuit : quia ista est actio maxime injuriosa. *Pala. Fili. Mel. Ren. q. 9. &c.* contra *Rodri. & Avi.* quorum opinio expuncta fuit per S. Inquisitionis Tribunal.
- 33 Vtrum Monialis procurans sui abortum, vel extraneus procurans abortum Monialis incurrat excommunicationem Canonis *Si quis* ; nam certum est utrumque aliam excommunicationem incurrere ex decreto Xisti V. & Greg. XIV. si fœtus sit animatus ? *B.* ad primum neg. quia actio non est violenta, nec injuriosa Personæ Monialis, sed tantum fœtui. *Dia. Bon. &c.* contra *Rod. &c.* Idem dicendum ad 2. si Monialis consentiat, tunc enim non fit injuria fœtui, tanquam Personæ sacræ, quia talis non est. *Port. Ren. q. 10.* contra *Dia.*
- 34 Si quis eadem actione, v. g. sclopo, duos Clericos interficiat, an unam, vel duas excommunicationes, &c. ? *R.* duas incurrere, quia sunt duæ injuriæ, & duo peccata in nostra sententia : ergo, &c. *Sua. Gord. Ren. q. 11.* contra *Coni.* putantem esse unum peccatum.
- 35 Quæ sint causæ excusantes ab hac excommunicatione ? *B.* excusantur primò pueri pugno se invicem percutientes, etiam cum aliquali sanguinis effusione : quia respectu istorum non reputatur gravis injuria. *Bia. 2.* excusatur, qui incontinenti percutit ad sui, rerum suarum (excedentiū tamen valorem unius aurei, ut dicemus in 33. opinione damnata ab Innoc. XI.) vel honoris defensionem cum moderamine, &c. *Pellix. &c.* ex c. *Si verò de sent. excom. 3.* excusat ignorantia sive juris, sive facti, etiam affectata, sive occasio percutiendi sit ex opere licito, sive illicito. *Pellix. ex cap. Si verò cit. 4.* eximitur percussio per jocos, nisi sit mortaliter excedens. *Bon. Dia. 5.* excusatur, qui percutit causa correctionis, nisi mortaliter excedat, ex cap. *Universitatis de sent. excom. Say. Pellix. Bon. &c.* 6. qui casualiter. 7. excusatur secularis Judex detinens Clericum in casibus à jure permissis, ad eum suo Superiori præsentandum. *Say. Dia. Ren. fol. 579. q. 1.*
- 36 An liceat Clericum percutere ad defensionem Parentum, Amicorum, imo & extraneorum ? De duobus primis loquendo, certum est, licere si fiat incontinenti, & cum moderamine. *Bon.* Hinc, de extraneis loquendo, dicimus cum eodem, & *Dia.* etiam licere. Rat. utriusque, quia defensio non solum propria, sed etiam cujuscunque innocentis, est licita, argumento cap. *non inf. renda 24. q. 3.* Hinc, si excedatur, incurritur. *Bon. Ren. q. 2.*

- 37 Si spoliandus à Clerico invasore possit evadere fugiendo, an incurrat, si percutiat? R. neg. si fuga sit illi injuriosa, vel sit in periculum mortis, vel lapsus, &c. contra, si hæc omnia desint. Ratio est, honor defendendus. Hinc, viro nobili ignominiosa est fuga, secus Plebejo, & Religioso. *Say. Ren. q. 3. contra Bord. Ren. q. 4. contra Nav. &c.*
- 38 An incurrat, qui Clericum fugientem incontinenti insequitur, & repercutit? R. aff. quia hæc esset vindicta, non defensio, ex dicendis infra: V. opiniones damnatas opi. 30. *Redr. Bon. Ren. q. 4. contra Nav. &c.*
- 39 Si fugiens inimicum, vi surripiat enssem, vel equum de manu Clerici ad se defendendum, an, &c.? R. neg. si Clericus non sit in simili periculo, & aliter fugiens, periculum evadere non possit, quia ratione extremæ necessitatis nulla injuria irrogatur Clerico potius vim inferenti, resistendo, quam patienti. *Coni. Say. Fili. Ren. q. 5. &c.*
- 40 Vtrum mulier possit ad defensionem sui honoris Clericum percutere? R. aff. si factis Clericus eam tentet (cum moderamine tamen) secus si solum verbis. Primum constat ex dictis. *Say. 1. probatur: quia non servatur moderamen, cum possit mulier (ut supponimus aliàs, &c.) imo ex dicendis in 30. opinione damnata, debeat clamoribus Clericum repellere. Ren. q. 6.*
- 41 Si quis percutiat Clericum turpiter agentem cum consanguinea, an incurrat? R. neg. si inveniat cum matre filia (non autem illegitima, vel adoptiva. *Coni. Dia.,*) item uxore (non autem sponsa de futuro. *Bon. Sav. &c.* contra *Coni.* quia textus modo adducendus est odiosus contra privilegium Clericale,) item sorore, & denique cum moderamine percutiat; cum aliis tamen consanguineis inveniens, si percutiat, incurrit, ita expressè deciditur in cap. *Si vero el 1. de sent. excom.* quamvis, in utroque casu, percutiens mortale committat. *Coni. Fili. Bon. Ren. q. 7. &c.*
- 42 Quid veniat nomine agentis turpiter? ut dicitur in dicto cap. R. venire Clericum amplectentem, osculantem, aliisque tactibus vacantem, item in loco suspecto cum consanguinea degentem; ita ut ex circumstantiis meritò conici possit turpitudine. *Dia. Lay. Bauni. Ren. q. 8. &c.*
- 43 An Pater possit percutere filium, causa correctionis, in sacris constitutum? R. aff. si mortaliter non excedat, quia solum Episcopi, & Cardinales ob suas dignitates liberantur à patria potestate, non autem filii per sacros Ordines, ex Auth. *Presbyteros la 1. & ex cap. Per Venerabil. m. Bon. Fili. Nav. Ren. q. 9. &c.* contra *Moli. Pala. &c.*

44 Qui modus de jure servandus sit in tali correctione, ut excommunicatio non incurratur? R. Superior Regularis per seipsum, vel per Monachos tantum (non autem extraneos, & laicos) percutere potest, ex cap. *Universitatis de sent. excom. Sua. Coni. &c.* Episcopus autem non debet per seipsum, sed per alios Clericos, ex cap. *non licet dist. 88.* quod si contrafaciat, non peccat, nec incurrit. *Falsi. Gord. &c.* Magistri denique, & parentes possunt per alios laicos. *Moli. Lay. Pala. Ren. q. 10. &c.* quia per laicos, jure positivo, solis Prælati Regularibus prohibitum est, ob indecentiam.

45 An ignorantia vincibilis excuset ab hac excommunicatione? R. ignorantia crassa, & supina non excusat, bene verò affectata, quia hæc licet procedat ex temeritate, in casu tamen non est circa excommunicationem, sed circa ignorantiam, quod sufficit ad non incurrendam censuram. *Dia. v. ignorantia*, ubi etiam de comitanti. *Ren. q. 11.*

46 Si quis percutiat Clericum putans esse laicum, vel Petrum, Clericum, putans Paulum Clericum, an, &c.? R. ad primum neg. etiam si habeat voluntatem actualem percutiendi, adhuc si esset Clericus, quia excommunicatio incurritur per actum consummatum, non per affectum consummandi. *Pelliz. Ren. q. 11. &c.* Vnde ad 2. R. aff. si videat se percutere Clericum, secus si non videat, scilicet, quia noctu percutit. Rat. primi, quia excommunicatio lata est contra Clericum percutientem, non verò contra percutientem hunc, vel illum Clericum. Rat. 2. quia tunc percussio est omnino involuntaria. *Ren. q. 12. Pelliz. &c.* contra *Fragosum* apud *Dia.* probabiliorē contrariam existimantem.

47 Quis possit ab hac excommunicatione absolvere? R. à percussione levi, quamvis publica, absolvere potest Episcopus, ex cap. *Pervenit de sent. excom.* sicut etiam à gravi, & quidem occulta, vigore *Trid. cap. 6. de refor. A.* publica autem, solus Papa, & Legatus à Latere quoscumque à quacumque absolvere potest ex cap. *Excommunicationis de officio legati.* Cæteri verò Legati à quacumque absolvere possunt tantum eos, qui sunt de sua Provincia, ex cap. *penultimo de officio Legati. Pelliz. Bon. Ren. fol. 584. q. 1. &c.*

48 Quæ dicatur percussio levis, medioeris, enormis, seu gravis? R. levis est illa, quæ talis dicitur respectu gravis, non quia peccatum excludit, & talis est, quæ fit pugno, palma, lapide, baculo, &c. ubi nullum membrum abscinditur, nec multum sanguinis emittitur, &c. quod remittendum est arbitrio prudentis,

is, attentis circumstantiis Personæ, loci, temporis, læsionis, &c. *Say. Lay. Pellix.* Mediocris est, in qua, dens, vel copiam capillorum evellitur, caro sugillatur, magna copia sanguinis sine gravi læsione effunditur, &c. Gravis denique est mutilatio, occisio, gravis vulneratio, &c. *Fili. Pellix. Ren. q. 11.*

49 An percussio de se levis, fiat gravis, ratione circumstantiarum, & è contra? *R.* aff. ita se habet gravis facta à Patre, Magistro, Prælato, &c. item levis, facta à subdito suo superiori, vel facta Clerico ministranti in Altari; item Clerico in platea publica degenti, dummodò generet magnum aliquod scandalum; aliàs esse levem, dixit *Dia.* cum *Nav.* contra *Bau. Sylv. &c.* & idem dixerunt de facta in facie, oculis, in Ecclesia, vel Dormitorio, non quidem media alapa, quia hæc semper est gravissima injuria. *Bon. Geneven. Ren. q. 3. &c.*

50 An habentes quasi Episcopalem jurisdictionem, possint à levi absolvere? *R.* aff. quia hæc facultas competit Episcopis ratione jurisdictionis, aliàs illam delegare non possent: ergo de ea participant habentes quasi Episcopalem jurisdictionem. *Pellix. Dia. Ren. q. 4. contra Moli. Sylv. &c.*

51 An possint Superiores Regulares absolvere suos subditos ab hac censura? *R.* posse à levi, & gravi, constat ex cap. *Cum illorum de sent. excom.* & non tantum Professos, sed etiam Novitios. *Pellix.* dummodò hi omnes ad invicem se percusserint, nam si secularem Clericum percusserint, absolvi debent ab Episcopo, si percussio sit levis, ex cap. *Religioso de sent. excom. in 6. inno.* & ab enormi posse Minores, Prædicatores, & qui cum illis communicant. *Pellix. Ren. q. 5.*

52 Si Religiosus percusserit Religiosum alterius Monasterii, vel secularis Religiosum, à quo sunt absolvendi? *R.* absolvendum esse in primo casu Religiosum ab utroque Prælato, itaut Prælatus percutientis absolvat, & semel percutiat, Prælatus verò percussi verberet, injuriam condonet, & definiat pœnam imponendam percutienti à suo Prælato; Quod si discordaverint, eligendus est arbiter. *Dia. Lay. Pala. ex cap. Cum illorum de sent.* In 2. verò casu, absolvendus est secularis à suo Episcopo, *Laynensis* ex Glosa in cap. *Parochianos de sent. excom.* & denique ex *Ren. q. 6. Dia. &c.* contra *Laynen.* satisfacere debet secularis Monacho, non Monasterio.

53 Si in uno Monasterio sit tantum Superior, & alius Religiosus subditus, an si invicem se percutiant, possint se invicem absolvere? *R.* aff. in casu necessitatis, ob scandalum, v. g. in non ce-

lebrando , & aditus non pateat adeundi Episcopum , vel alium Regularem, etiamsi percussio sit notoria , quia tunc ratione extremæ necessitatis prædicti se habent , ut carentes copia confessorii. *Dia. Rodri. Sua, etc.* Extra casum tamen necessitatis, non possunt , quanvis percussio esset occulta . Rat. quia tunc licitè administratur Sacramentum Pœnitentiæ à tolerato , quando hic licitè vocatur , quod fieri non potest ab excommunicato , etiam tolerato. *Ren. q. 7. contra Sua. Tamb.*

- 54 An prædicti omnes possint absolvere percussorem deductam ad forum contentiosum ? R. aff. in sequentibus casibus

Regula, mors, sexus, hostis, puer, officialis.

Religiosus, inops, agerque, senesque, sodalis.

Janitor, adstrictus, dubium; causa levis ictus.

Debilis, absolvi sine summa sede merentur.

Hinc absolvi possunt, primo Regulares etiam ab enormi, ut dictū est supra. 2. constituti in articulo mortis, ex cap. *Quamvis de sent. excom.* 3. mulieres, etiam ab enormi, ex cap. cit. cap. *Mulieres.*

4. qui ratione inimicitiae itinerari non possunt, ex cap. cit. 5. Mi-

nores 14. annorum, etiam ab enormi, ex cap. cit. cap. *Pueris.*

6. qui turbam arcendo, Clericum non enormiter percutiunt, ex cap. *Si verò de sent. excom. in 6.* 7. Viri nobiles magnæ po-

tentiae de consensu tamen Pontificis, cap. *Mulieres* cit. 8. Ino-

pes, ut qui arte vivunt, ex cap. *Quamvis* cit, non autem pau-

peres mendicantes, & robusti, ex cap. *Ea noscitur.* 9. Clerici in

communi viventes in Seminariis, &c. ex cap. *Quoniam de vi-*

ta, & honestate Clericorum; dummodò percussio atrox non sit.

10. Janitores, qui prætextu sui officii non enormiter percutiunt,

ex cap. *Si verò* cit. 11. Adstricti servitio alterius, vel patriæ po-

testati, etiam ab enormi, dummodò deliquerint ad hoc, ut va-

gari possent, vel quando eorum absentia magnum affert in-

commodum, cap. *Prælatum de sent. excom.* 12. Is, de quo dubium

est, an percusserit, non autem, quando dubium est, an fuerit

enormis, quia tunc talis reputatur in favorem status Ecclesia-

stici. 13. Qui excusantur à peregrinatione. Denique leviter

percutiens. *Dia. Ren. q. 3.*

- 55 An prædicti absolvi debeant cum juramento se præsentandi Sedi Apostolicæ cessante impedimento? R. neg. si impedimen-
tum sit perpetuum, secus, quando temporale; ita deciditur in
cap. *Quamvis* cit. in quo excipiuntur pueri; nam beneficium
semel indultum minori, non extinguitur per supervenientem
ætatem majorem. *Ren. q. 9. Say. ex Panorm.*

CENSURA EXCOMMUNICATIONIS

ob Duellum edita à Tridentino, Pio IV. Gregorio XIII.

et Clemente VIII.

Quares.

- 1 **Q**uid, & quotuplex sit duellum? *R.* ad primum duellum est pugna duorum, vel plurium ex condicto, statuto loco, & tempore, cum periculo occisionis, vel vulneris; unde ad 2. duellum aliud est privatum, aliud publicum: primum fit sine Patrinis, & consensu Principum; Publicum verò è contrà. *Ren. tom. 2. fol. 589. q. 1.*
- 2 Si quis occurrens inimico diffidat illum in tali loco, quo statim tendunt, & ibi pugnant, an incidant in hanc excom. ? *R.* aff. quia assignatur locus, & tempus, si non de futuro, saltem de presenti. *San. Fili. Bon.* contra *Sua.* Idem dicendum de eo, qui contendens cum alio, dicit, expecta hìc, donec arma sumam, quia est provocatio. Contrà, si contendens domum adit ad arma capienda, & pergens, inimicum diffidat, & pugnat, quia non adest provocatio. *Ren. q. 2.*
- 3 Quid dicendum de illis, qui existentes in platea, ad pugnandum, dicunt, discedamus hinc in locum, ubi à circumstantibus non dirimatur pugna, an, &c. ? *R.* aff. si provocatio ad pugnam sit ex condicto: contra, si ex rixa. *Bon. Fag.* & idem dicendum, si provocatus ad duellum, assignato loco, & tempore, dicit inimico, duellamus hìc, & statim pugna aggreditur, quia non est acceptatio loci, & temporis ex parte provocati, & ex parte provocantis adest iusta defensio. *Bon. Ren. q. 3.*
- 4 Si quis acceptet pugnam inimici provocantis, cum primum se per Civitatem obviaverint, an dicatur committere duellum? *R.* neg. quia nulla est assignatio certi loci, & temporis, super hæc enim cadere tantum potest assignatio, non supra locum, & tempus incertum. *Dia. Ren. q. 4.* contra *Bon.*
- 5 Quis provocans inimicum existentem in Ecclesia, dicit ei, foris te expecto, an &c. ? *R.* neg. si provocantis intentio non sit, locum assignare, sed locum sacrum evitare ob reverentiam; idem dic, quando quis ad fugiendum periculum, dicit inimico allociati, exi inde. *Fag. San. Ren. q. 5.*
- 6 Qui ex condicto acceptant duellum, & accedentes ad locum, determinatum, non pugnant, an, &c. ? *R.* neg. nam ex terminis Bullæ Clem. VIII. & Greg. XIII. ait *Fag.* provocantes non incurrere, nisi actu pugnent; dicitur enim in Bulla Greg. *Qui*

Mo-

Monomachiam commiserint ; quæ verba , & ipsam Bullam confirmavit Clemens in sua . Contrarium dicendum de sociis, suaforibus, mandantibus, instigantibus, consilium, vel favorem dantibus , ex composito spectantibus , locum permittentibus, &c. hi enim expresse in prædictis Bullis anathematizantur. *Ren.q.6.San.Fag.*

- 7 Quæ Personæ comprehendantur sub duelli prohibitione ? & comprehendendi committentes duellum , & ad id cooperantes suadendo, &c. de quibus in sequentibus. *Ren.fol.591.q.1.*
- 8 Num provocato ad duellum, licitum sit , duellum acceptare ob propriæ vitæ defensionem, vel ad bona temporalia tuenda, aut indagandam alicujus rei veritatem ? R. ad primum neg. quia per duellum vita non defenditur , sed periculo exponitur (nisi ita adstringeretur , ut aliàs vita privaretur ; quia tunc esset vitæ defensio, non duelli acceptatio) *Fag.Bon.* Vnde ad 2. R. aff. si aliter non posset quis sua (magni tamen momenti) defendere ; quia talis acceptatio non est duellum , sed justa defensio . *Dia.San.9.c. contra Fili.Sua.* Contrarium dicendum est ad 3. *Fag. & San.&* nos alibi dicemus. *Vide superstitio q.9.Ren.q.2.*
- 9 In casu, quo licitum est duellum, an possit acceptari cum conditione, ut nullus ex circumstantibus opem ferat ? R. posse conditionem acceptari ex parte injustè aggredientis tantum ; quia huic opem ferre illicitum est ; non sic ex parte injustè aggressi. *Ren.q.3.Say.Fili. Fag.* qui utrique concedit, quando bellum resolutur in duellum ob bonum commune.
- 10 An licitum sit viro nobili acceptare duellum, honoris causa, ne, scilicet, remaneat infamatus ? R. neg. quia honor in casu non deperditur, sed acquiritur. *Nav. Say.Fag. Ren.q.4. contra Fili. Less.9.c.* quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop.2.
- 11 An possint Duces exercitus permittere singularia certamina, & duella inter milites contrarios , si ad id ab inimico provocentur ? R. aff. si bellum resolvatur in duellum ob bonum commune. *San.Nav. Lay.Ren.q.5.9.c. contra Cajet. & Armillam.*
- 12 An licitum sit Principi, vel Judici, damnatos ad mortem duello committere, ut victor libertatem obtineat ; & an his licitum sit id acceptare ? R. ad primum neg. quia sic Judex unum vult à morte liberare , & alterum damnare , quod est contra justitiam. *Lay. Fag.* Vnde ad 2. dicimus, licere non ex odio, sed ex propriæ vitæ salvandæ causâ : Quod si unus ex reis injustè esset damnatus, an huic liceret ? R. aff. *Lay.* dummodò duellum acceptetur causa defensionis, non innocentie manifestandæ, & al-

er-reus sit nocens, nam intrinsicè malum est, aggredi innocentem. *Ren. q. 6.*

- 13 Si quis pugnatum in duello arma vendit, commodat, &c. an, &c. *1. aff. si id sciat, & non habeat justam causam commodandi, v.g. quia duellum est justum; cooperaretur enim duello: ergo, &c. Bon.* si verò nesciat, vel si sciat, parato ad duellum commodat arma meliora, dumtaxat, tunc non incurrit: Probatum primum, quia non cooperatur prob. 2. quia ea subministratio non est causa duelli, sed ut volens duellare, securius pugnet. *Dia. Mendoza. Ren. q. 7.* contra *Bon.*
- 14 An incurrat pœnas duellantium, qui libellum provocatorium scripsit, dictavit, sed non affixit, vel si licet affixerit, postea dilaceravit? *R. ad primum neg. & ad 2. aff. Rat. primi, quia ex terminis Bullæ, tam Clem. quàm Greg. incurrunt hanc excommunicationem, scribes, mittentes, deferentes, divulgantes, affigentes, &c. nisi per ipsos stetit, quin pugna sequatur, sed non sic evenit in primo casu: ergo, &c. Ad 2. per oppositam rationem constat. Bon. Ren. q. 8.*
- 15 An consulentes, vel mandantes incident in pœnas duellantium si consilium, vel mandatum revocaverint? *R. neg. ex terminis Bullæ, videlicet, si per ipsos stet, ne pugna sequatur. Bon. Ren. q. 9.*
- 16 Si quis narret aliquod factum, ex quo prævidet securum duellum, an, &c. *R. neg. quia hæc actio non exprimitur in Bullis: & idem dicendum de ratum habente duellum suo nomine factum: excipe, nisi haberet, narrando, intentionem provocandi. Dia. Bon. Ren. q. 10.* contra *Peregr.*
- 17 An spectatores, qui casu reperiuntur in duello, vel curiositatis causa accurrunt, incurrant pœnas duellantium? *R. neg. quia solum spectatores ex dicto, vel consulto, exprimuntur in Bullis. Hinc spectatores necessitatis, ut magistratus privati cum suis satellitibus, & familiaribus, qui assistunt, ne tumultus concitetur, aut duellantes pugnent inæqualibus armis in duello indicto Principis autoritate; item qui sunt ad convocandum Confessarium, vel Chirurghum, &c. non incurrunt. Hur. apud Dia. Ren. q. 11.*
- 18 Si quis ad duellum aliquem provocat, assignato loco, & tempore, non animo pugnandi, sed animo tantum inferendi aliquos ictus, cum morali securitate, quod nullum damnum sit sequutum, sed potius pax inde concilianda (in quo casu, acceptatur honoris causa tuendi dumtaxat) an incurrat pœnas, &c. Probabile esse incurrere pœnas in foro externo dumtaxat, non autem in

in foro conscientiae dixerunt *Fili. Bon. Dia. par. 2. tra. 16. resol. 55. & par. 3. tract. 6. resol. 1. vers. Dico primò*, quorum ratio est quia tunc duellum non est cum periculo occisionis, vel vulneris, quod an verum sit, valdè dubito.

- 19 Quas pœnas incurrant duellantes? *R. ex Trid. duellantes incurrunt excommunicationem, & privationem Ecclesiasticæ sepulturæ: Item locum concedentes, privantur ejus dominio, quæ omnia confirmavit Greg. XIII. Clerici ex Pio V. privantur omnibus Dignitatibus, Officiis, & Beneficiis cum inhabilitate, &c. Omnia supradicta confirmavit Clemens VIII. addito interdicto sibi reservato omnibus locis tacitè, vel expressè duellum permittentibus. Ren. fol. 596. q. 1.*
- 20 An prædictæ pœnæ sint latæ, vel ferendæ sententiæ? *R. omnes esse latæ sententiæ præter proscriptionem, sepulturam, amissionem loci, privationem beneficiorum, &c. nam hæ pœnæ privant reum jure jam acquisito: ergo non nisi ex Judicis sententia incurruntur. San. Sanci. Dia. Fag. Ren. q. 2. &c.*
- 21 An privetur sepultura, qui non moritur in duello, sed alibi? *R. neg. ex verbis Concil. sess. 25. & si in ipso conspectu decesserint, &c. ergo, &c. Idem dicendum, quando duellum fuit occultum, quia pœna publica correspondet publico delicto. Dia. Lexa. Sanci. Ren. q. 3. contra Bon. &c.*
- 22 Quid, si in duello quis moriatur, susceptis Sacramentis, vel datis signis pœnitentiæ, an, scilicet, privetur sepultura? *R. aff. quia hæc pœna non datur propter censuram. Tum quia occidens seipsum, vel moriens in torneamentis, datis signis, etiam privatur: ergo, &c. Bon. Sanci. Ren. q. 4.*
- 23 Quis possit ab hac excommunicatione absolvere? *R. omnes habentes auctoritatem super reservata Papæ. Fag. Imò, & Episcopi possunt, etiamsi duellum sit publicum, & deductum ad forum contentiosum; dummodò tamen duellantes sint impediti. Bon. Nav. cum Say. Ren. q. 5. &c.*
- 24 An Regulares possint virtute suorum privilegiorum ab hac excommunicatione absolvere? *R. posse, extra Italiam, non tamen intra, & extra Urbem: Primum probatur contra San. quia Clemens prohibuit tantum, ne prætextu indultorum absolva- tur prædicta excommunicatio; sed Regulares habentes privilegium, non dicuntur absolvere prætextu, sed veris privilegiis: ergo, &c. Fag. Dia. 2. constat ex declaratione Sac. Congr. edita ex mandato Clem. VIII. prohibentis Regularibus degentibus intra Italiam extra Urbem, absolutionem sex casuum, qui sunt;*

violatio Clausuræ Monialium ad malum finem, confidentia beneficialis, violenta injectio manus in Clericos, simonia realis scienter contracta, duellum committentes, & violatio immunitatis Ecclesiasticæ contra confugientes ad Ecclesiam. Hinc contra *Hurt.* ait *Fag.* Jesuita non posse Jesuitas intra Italiam absolvere: ita etiam *Dia.* Vnde Regulares in Sicilia, Corsica, Sardinia possunt. *Ren.* q. 6.

CENSURA EXCOMMUNICATIONIS

propter abortum duplici Constitutione Xisti V.

& Gregorii XIII. prohibitum.

Quæres.

- 1 **P** Ropinans mulieri remedia sterilitatis, an incurrat hanc censuram? *R.* neg. quia licet Xistus V. id expresserit, fuit hoc tamen moderatum à Greg. XIII. ex *Machado, & Portel. Dia. Ren. tom. 2. fol. 599. q. 1.*
- 2 An retrahentes se ab emissionem, vel receptionem seminis in vase debito, incurrant? *R.* neg. quia in casu non contingit abortus, qui est ejectio fœtus immaturi. *Dia. Sag. Bon. Ren. q. 2. &c. contra Floronum.*
- 3 Qui nimia libidine coeundo cum uxore, vel illam verberando, abortum facit, an, &c.? *R.* neg. nisi adsit intentio abortus faciendi; tunc enim incurreret, quia verè diceretur procurare abortum; studiosè enim illum quæreret. *Dia. ex Florano. Ren. q. 3. contra Pelliz. Bon. Lag.* dicentes prædictum incurrere, si non adhibuit diligentiam ad periculum evitandum.
- 4 Si quis procuraverit abortum, sed effectus non fuit secutus, an, &c.? *R.* neg. quia ad incurrendam censuram requiritur actus externus consummatus, quando per censuram non prohibetur etiam conatus, ut est in casu nostro; & constat ex verbis Bullæ Xisti V. *inde ut reipsa abortus secutus fuerit. Dia. Bon. Ren. q. 4.*
- 5 In dubio an abortus secutus fuerit, vel an fœtus fuerit animatus, an censeatur quis irregularis? *R.* ad primum aff. si media fuerint efficacia, & communiter effectum producant; quia licet factum in dubio non præsumatur, hoc tamen fallit, quando est de iis, quæ sunt solita fieri ex l. ultima, cap. de fide instrum. *Dia.* Vnde ad 2. incurrere irregularitatem, & excommunicationem, constat; quia in dubio facti tutior pars est eligenda, ex cap. significasti el. 2. de homicid. *Ren. q. 5.*
- 6 An sit licitum aliquando abortum *indirectè* procurare? (directè enim est contra naturam generationis, & intrinsecè malum)

lum) *¶*. quod si fœtus sit inanimatus, & mater periculosè laborat, poterit hæc per pharmacum indirectè procurare abortum, & directè quærere suam salutem: Si verò fœtus sit animatus, non licebit matri; maximè si post suam mortem (eo quod pharmacum non applicavit) sit moralis certitudo prolem vivam non nascituram. Rat. primi, quia præferenda est vita matris fœtui inanimato: est contra *Maxxucbellum*. Rat. 2. quia præferenda est vita spiritualis fœtus temporali matris. *Ren. q. 6. Fag. Lar. &c. contra Fili.*

- 7 An pro tuendo honore, vel vita puellæ ex illicito concubitu prægnantis, licitum sit procurare abortum? *¶*. neg. quia non sunt faciendæ mala, ut eveniant bona, vel ut malum evitetur; sed procurare abortum est intrinsecè malum: ergo, &c. *Ren. q. 7. San. Fili. contra Bord. Lexa.* quorum opinio damnata est ab Innoc. XI. prop. 34. Consulere tamen abortum puellæ paratæ ad se occidendum, licitum esse, dixit *Dia.* quia esset consulere, non malum, sed minus malum. Sed hæc opinio non est sequenda.
- 8 An mulier proprium procurans abortum, incidat in hanc excommunicationem? *¶*. aff. & expressè constat ex verbis Constitutionis Xistii V. *Bon. Dia. Ren. fol. 602. q. 1. contra Avil. Alphonsi, de Leone, &c.* qui dicunt incurrere tantum pœnas temporales.
- 9 An sicuti consulentes, adjuvantes, cooperantes, ita etiam mandantes, vel non impediētes, aut abortum factum approbantes, incurrant? *¶*. ad primum aff. quia qui mandat abortum, procurat abortum: ergo, &c. *Ren. q. 2. Bord. &c. ad 2. ¶*. neg. quia qui non impedit, non cooperatur, nec adjuvat. *Dia. Cardinalis de Lugo contra Bon. Sua. Nav. &c.* dicentes incurrere irregularitatem. Idem dicendum est ad 3. quia non dicitur procurare abortum, illum ratum habens. *Dia. Nova.*
- 10 An consulentes prædicti incurrant has pœnas, effectu non secuto, vel si consilium revocaverint? *¶*. ad primum neg. quia si principales, ex ipsis constitutionibus, non incurrunt; à fortiori, consulentes, adjuvantes, mandantes, &c. undè ad 1. dicimus cum *Card. de Lugo contra Dia. Tanne. &c.* incurrere, si tantum revocaverint consilium; secus si ultra persuaferint oppositum: quia consilium datur in utilitatem consulti, ad differentiam mandati, quod est in gratiam ejus, qui mandavit: Hinc qui persuadere non potest oppositum, tenetur de abortu. *Ren. q. 3.*
- 11 Quas pœnas prædicti incurrant ob abortum? *¶*. ultra excommunicationem, & irregularitatem, Clerici post sententiam Judicis

(ut contra *Say. &c.* docent *Dia. Barbo. &c.*) privantur omni privilegio Clericali (non autem privilegio immunitatis ; ut ajunt *Bon. Dia. contra Farin. &c.*) item omnibus dignitatibus, officiis, & beneficiis, cum inhabilitate ad illa, & similia. Et præter has tam Clericos, quàm Regulares debere degradari à Judice Ecclesiastico, & tradi curiæ seculari. *Pellix.* ex verbis Bullæ Xisti V. Nomine autem officiorum, veniunt munera habentia administrationem rerum, vel Personarum Ecclesiasticarum cum superioritate. *San. Dia. Ren. q. 4.*

12 Quis possit ab hac excommunicatione absolvere? R. quod quamvis hic casus non sit reservatus Pontifici per Greg. XIV. idem tamen Greg. Episcopo reservavit; unde hic solus potest, vel cui ipse specialiter deputaverit, ex eisdem verbis Greg. scilicet, cui Episcopus cōcesserit facultatem absolvendi ab omnibus censuris sibi reservatis. Non tamen potest Episcopus dispensare in irregularitate contracta per abortum, quamvis crimen occultum sit. *Dia. Ren. q. 5. contra Nova.*

13 An Regulares virtute suorum privilegiorum, scilicet, Martini V. Pii V. & Greg. XIV. ab hac excommunicatione absolvere possint, & dispensare in irregularitate? R. ad primum aff. nam Regulares, ex vi suorum privilegiorum, absolvere possunt ab omnibus casibus, & censuris, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, in ultimo decr. Clem. VIII. & quæ Episcopi sibi reservarunt; sed casus abortus non continetur in supradictis, nec reservatur ab Ordinariis (ut suppono) sed eis tantum reservatur à jure communi: ergo, &c. Vnde ad 2. R. aff. ex dictis concessionibus, dummodò homicidium sit occultum, quamvis id non possint Episcopi. *Pellix.* Nec valet dicere Xistum V. revocasse privilegia Regularium; nam revalidata postea hæc fuerunt per confirmationem Clem. VIII. factam omnibus privilegiis Minorum. *Ren. q. 6.*

14 Vtrum virtute Jubilæi, vel Cruciatæ, possit quilibet Confessarius absolvere casum abortus? R. aff. quia licet hic casus à Xisto V. fuerit exceptus à generali facultate absolvendi à censuris per Jubilæum, vel Cruciatam; Bulla tamen ipsius fuit moderata in hoc à Greg. XIV. *Dia. Ren. q. 7.*

CENSURA EXCOMMUNICATIONIS

contra violantes Ecclesiasticam immunitatem concessam

à jure, Trident. & Greg. XIV. locis sacris.

Quæres.

- 1 **Q**uæ loca gaudeant immunitate Ecclesiastica? & gaudere omnia illa loca, seu Ecclesias autoritate Episcopi erectas; quavis in ipsis non servetur Eucharistiæ Sacramentum, nec divina officia celebrentur, sed celebrari possint. *Dia. Farmac. Bon.* contra *Sarpum*; imò etiam dirutas (per accidens tamen, non autoritate Episcopi, & sit spes, ut reedificentur) vel etiam ceptas eadem autoritate ædificari. *Dia.* contra *Carreram*: & denique etiam nondum benedictas. *Bon. Rat.* horum est: quia immunitas non est concessa præsentia Christi, nec divinis officiis, &c. sed ipsi loco erecto autoritate Episcopi; qua ratione facer dicitur. *Ren. tom. 2. fol. 605. q. 1.*
- 2 An Oratoria privata, & Hospitalium, aut Eremitarum Ecclesiæ, ac Hospitalia ipsa gaudeant immunitate Ecclesiastica? & ad primum neg. ex declaratione Sac. Congr. immunitatis sub die 9. Decembr. 1631. nam possunt ad nutum Fundatoris ad profanos usus redire. *Dia.* contra *Henri.* Ad 2. 3. & 4. R. aff. si supradicta sint autoritate Episcopi erecta; nam tunc tantum sunt loca sacra, & pia visitanda ab Episcopo ex variis capitibus, & juribus. *Bon. San. Ren. q. 2. & c.*
- 3 An Cæmeteria, vel Campanile Ecclesiæ gaudeant immunitate? & ad primum aff. ex cap. *finali de immunit. Eccles. Fag. San. & c.* contra *Sarpum*; imò ex *Dia.* gaudent, quamvis non sint nisi à simplici Sacerdote benedicta; sint separata ab Ecclesia; item nullatenus benedicta (dummodò sepultus fuerit in eis aliquis Christianus) sint denique polluta, vel interdicta. Vnde ad 2. R. etiam aff. si Campanile sit Ecclesiæ conjunctum; contra, si sit separatum, ut constat. *Novar. & tenet idem Dia. Ren. q. 3.*
- 4 Quid veniat nomine Ecclesiæ, quam diximus gaudere immunitate? & venire corpus Ecclesiæ porticum, scalas, ostium, licet clausum, & tectum. Rat. est, quia hæc omnia dicuntur constituere domum, vel aulam: Constat item ex variis juribus. *Ren. q. 4.* Circa parietes exteriores, in nostris regionibus praxis est contraria sententiæ. *Dia. Bon. Pelliz. & c.* dicentium gaudere si tangantur.
- 5 An Ecclesia gaudeat immunitate per passus in circuitu à Sacris Canonibus constitutos? & Canones circa hoc, in desuetudinem abiisse; undè standum est consuetudini loci, & Diocesis. *Nav. Lay. Pala. Ren. q. 5. & c.*

- 6 Quomodo Monasteria Religiosorum gaudeant immunitate? *R.* gaudere quoad totam Clausuram, ex cap. *Si quis contumax* 17. q. 4. & ex aliis; imò etiam, si sint domus rusticæ, ubi quandoque Religiosi accedant recreationis causa. *Card. de Lugo*: Extenditur etiam responso ad domus Clericorum, Seminariorum, Puellarum, Orphanorum, qui in communitate vivunt, & quæ Episcopi autoritate sunt erectæ. *Dia. Bon. Ren. q. 6. &c.*
- 7 Quomodo Palatia Episcoporum gaudeant immunitate? *R.* gaudere, etiam si per 40. passus, & plus distent ab Ecclesia; imò etiam si in eis non sit Oratorium. *Dia. ex cap. id constituimus* 17. q. 4. in quo ratio passuum non distinguitur, & aliunde privilegium hoc conceditur Personæ Episcopi. *Dia. San. Ren. q. 7. &c.* contra *Bon. Covar. &c.* Quod diximus de Palatiis Episcoporum, intelligitur etiam Eminentiss. Cardinalium, extra Urbem tamen, ut constat ex *Greg. XIII.* & *Xisto V.*
- 8 An gaudeant domus Clericorum, Canonicorum, vel Parochorum in ambitu Ecclesiæ existentes? *R.* aff. si prædictæ sint junctæ Ecclesiæ, vel januam in Ecclesia habeant, etiam si laicis sint concessæ. *Fag. ex cap. quis quis* 17. q. 4. non autem si sint intra spatium 40. vel 30. passuum; nam si hoc desuetudine abrogatum est respectu Ecclesiæ, à fortiori respectu supradictorum. *Ren. q. 3.*
- 9 An gaudeat immunitate reus, qui ad Sacerdotem confugit, dum Eucharistiam defert ad infirmum? *R.* aff. quia si immunitas conceditur locis sacris ob reverentiam, quæ ipsis debetur à fortiori, &c. *Fari. Rodri. Nav. Ren. q. 9. &c.* contra *Bon.* dicentem gaudere immunitate, sed hanc non violari, si capiatur. Extenditur doctrina à *Dia.* ad reum, qui ad cubiculum ægrotantis confugit, ubi Eucharistia defertur, quamvis Sacerdotem, hastam, vel baldachinum non tangat.
- 10 An Infideles, Judæi, &c. gaudeant immunitate? *R.* aff. ex declaratione Sac. Cong. *immunitatis sub mense Februar. 1635.* & ratio est, quia privilegium hoc conceditur locis sacris ob reverentiam eis debitam, non autem Personis. *Dia. Barbo. Fag. Ren. fol. 610. q. 1. &c.* contra *Sua. &c.* aliter distinguendo respondentes, & contra *Covar. &c.* absolute negantes.
- 11 An Clerici gaudeant, itaut à Ministris Ecclesiasticis extrahi non possint? *R.* aff. aliàs Clerici essent deterioris conditionis laicis. Tum quia immunitas conceditur ratione loci, non personæ: & denique jura indistinctè loquuntur. *Ren. q. 2. Vidal. Dia.* qui contra *Bon. Fili. Nav. &c.* adducit declarationem

nem

- nem Sac. Cong. tam *Conc. Trid.* quàm Episcoporum, & Regularium, itaut non sit amplius ambigendi locus.
- 12 An Sacerdos extra Ecclesiam stola, & cotta indutus gaudeat immunitate? R. aff. quia immunitas conceditur loci ob reverentiam Christo Domino debitam; sed Sacerdos sic indutus repræsentat Christum Dominum: ergo, &c. Hinc talis Sacerdos associans defunctum, præcedente Cruce, gaudet; & à fortiori, si deferat Oleum, Eucharistiam, &c. ex dictis. *Dia. Ren. q. 3.*
- 13 Vtrum Religiosi gaudeant immunitate? R. de Religiosis extra Conventum delinquentibus loquendo, certum est gaudere, quia gaudent Clerici, ut dictum est: ergo, &c. *Dia. contra Riccium.* De delinquentibus verò in propriis Ecclesiis, vel Conventibus, dicimus cum *Bord. & Pelliz.* gaudere intra proprias Ecclesias, & Monasteria aliorum Regularium, non verò intra proprium Conventum. Ratio est, quia immunitas est concessa loco sacro, ut debitus honor Deo servetur; hic autem læditur, siue Religiosus, siue secularis à loco sacro extrahatur. *Ren. q. 4.*
- 14 An excommunicatus declaratus, suspensus, vel interdictus ab ingressu Ecclesiæ gaudeat? R. aff. *Ren. q. 5. Sua. Nav. Covar. &c. contra Fili.* Ratio est, quia prædictæ pænæ illos tantum effectus habent, quos jus declaravit; sed hoc non declaravit privationem immunitatis: ergo, &c. Tum quia Ecclesia interdicta gaudet: ergo, &c. Tum etiam quia interdicto ab ingressu Ecclesiæ, vel similiter suspensio, non materialis, sed formalis ingressus interdicatur: ergo, &c.
- 15 An servi captivi gaudeant, si à suis Dominis ad Ecclesiam confugerint? R. si servi ad Ecclesiam armati confugiant, statim tradendi sunt Dominis, aut eisdem libera est facultas illos extrahendi, ex l. *si servus, Cod. de iis, qui ad Ecclesiam confugiant*: hoc autem intelligendum est juxta cap. *inter alia de immuni.* id est, præstita cautione per Dominum, de non sæviendo. *Angelus.* Et idem dic cum *Panor.* de servis fugientibus ob sævitiam Domini. *Ren. q. 6.*
- 16 An hæreticus gaudeat immunitate? R. ex Bulla Greg. XIV. non solum hæretici (ob crimen tamen hæresis) sed eorum etiam fautores, non præcisè ut tales, sed ob hæresis suspicionem, quam incurrunt, privantur immunitate. *Bon. Pelliz.* Dixi ob crimen tamen, &c. nam ob alia delicta ab hæresi distincta, gaudent; quia jura privantia hæreticum immunitate accipienda sunt formaliter, privantia scilicet, hæreticum ut talem, non ut adulterum, &c. Tum quia in Bulla immunitatis excipitur hæ-

hæreticus ratione hæresis dumtaxat. *Fari. Fili. Sua. Ren. q. 7.* contra *Gamb. Covar. &c.*

17 Vtrum homicidæ, vel mutilantes in Ecclesia gaudeant? *R. neg.* ex Bulla Greg. & ex cap. *finali de immunit. Ecclesie*. Hinc contra *Bon.* dixit *Pelliz.* cum communi, non gaudere eum, qui in Ecclesia existens, occidit alium extra Ecclesiam existentem. Idem dicendum cum *Bon. Fari. &c.* de occidente aliquem intra Ecclesiam, ipso existente extra illam. *Rat. primi*, quia dat in Ecclesia operam occisioni: ergo in Ecclesia dicitur occidere. *Rat. 2.* quia tunc delictum consummatur in Ecclesia: ergo, &c. *Ren. q. 8.*

18 Si existens in Ecclesia mandet quem extra Ecclesiam occidi, vel è contra, an, &c.? *R. aff.* quia solum occidentes, vel mutilantes in Ecclesia exprimuntur in jure, non gaudere immunitate: ergo, &c. *Bon. Dia. Fari. Ren. q. 9. &c.* contra *Sua. & Azo.*

19 Si quis provocatus, vel ex rixa, aut defensionis causa mutilaret, vel occideret in Ecclesia, an gaudeat, &c.? *R. aff.* quia, in his casibus, non haberet animum offendendi, & violandi Ecclesiam, & ita decisum fuit Romæ, in simili casu. *Dia. Fari. Nova. Ren. q. 10. &c.* contra *Gamb. Bon. &c.* loquendo de occidentibus ex rixa.

20 Quid veniat, nomine Ecclesiæ, & occisionis, vel mutilationis in ea factæ? *R. nomine Ecclesiæ* venire Ecclesiam ipsam, vel cœmeterium dumtaxat; hæc enim solum exprimuntur in Bulla Greg. cætera verò, licet veniant in ordine ad confugiendum ad ea, non tamen in ordine ad mutilationem, &c. *Nomine autem occisionis, vel mutilationis, venire* vulnerationem, mutilationem, vel occisionem tantum inimportantem. *Rat. disparitatis in primo est*, quia primum est odiosum, 2. favorabile: ergo, &c. *Dia. Barb. &c. Rat. 2. est declaratio Sac. Cong. Episcoporum. 16. Novem. 1653. Barb. Ren. q. 11.*

21 Si quis propè Ecclesiam delinquit, spe confugiendi ad illam, an, &c.? *R. aff.* à paritate peccantis spe Jubilæi, qui absolvi potest. Tum quia in Bulla exprimuntur tantum occidentes, &c. *in Ecclesiis*: ergo, &c. *Fag. Pala. Trull. Ren. q. 12. contra Covarr. Fari. &c.*

22 An gaudeat, qui proditoriè occidit? *R. neg.* ex verbis Bullæ Greg. *aut qui proditoriè hominem, aut proximum suum occiderint*. Quis autem proditor sit, dicimus cum *Pelliz.* cum esse, qui incautum nihil tale præcaventem occidit: Quis verò dicatur Proximus; dicimus, esse homines cujuscunque Religionis. *Fari Pala.*

Pala. Pereg. Ren. q. 13. contra Bon. Dia. &c. asserentes, infideles non esse proximos.

- 23 An occidens inimicum, cui fidejussionem dedit de non offendendo, gaudeat? R. neg. si post fidejussionem, strictam habuit cum inimico amicitiam, scilicet, cum illo comedendo, alloquendo, &c. secus, si contra; nam in primo casu delictum est proditorium, non in 2. quia in primo inimicus debuit præcavere; secus, in 2. *Regens de Marinis, Dia. Ren. q. 14. contra Pereg. absolute negantem.*
- 24 Si quis appenstat, & appostat aliquem occiderit, an dicatur proditorie illum occidisse? R. neg. etiam stando terminis juris communis in cap. 1. ubi dicitur: *Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evellas eum, ut moriatur.* Rat. est, quia insidiæ non sufficiunt ad proditorium, sed requiruntur illæ, quæ constituunt proditorium, ex dictis, & verba illa, *per industriam, & per insidias*; sumi debent conjunctim, itaut posteriora limitent priora, itaut sensus sit, cum immunitate non gaudere, qui per industriam insidiosam, hoc est, proditoriam occiderit. *Dia. Lay. Sua. Ren. q. 15. &c. contra Fag. Grassetum.*
- 25 An mandans occisionem proditoriam, gaudeat? R. aff. & ita decisum fuit Neapoli, in Curia Archiepiscopali. Rat. est, quia cap. 1. *de homicidiis*, & Gregoriana utuntur verbo *occiderit*, quod, utpotè odiosum, strictè interpretandum est. Tum quia immunitas est favor: ergo, &c. Tum etiam, quia ex verbis Bullæ *qui proditorie occiderint*, gaudet immunitate ille, qui per insidias, & proditorie aliquem deducit, ut ab alio occidatur (si alius eum occidit) ergo, &c. ergo prædicta verba cadunt in rem, non in Personas mandantes, &c. *Ren. q. 16. Gran. Care. contra Sua.*
- 26 An occidens aliquem vepeno, gaudeat? R. neg. si proditorie occidat, ut si propinet venenum amico; secus, si inimico: tunc enim delictum est proditorium, cum simulatur amicitia, unum gerendo in corde, aliud in verbis, cum tunc non possit amicus præcavere; quod non sic est in 2. casu. Hinc, si quis occidit inimicum à tergo, vel dormientem, non ideo delictum est proditorium, licet incautum occidat. *Ren. q. 17. Nov. Dia. qui in hoc sensu intelligit declarationem Sac. Congeg. adductam à Pellix. Pala. Sua. &c.* ad primum absolute negantibus.
- 27 Si quis conatus sit aliquem proditorie occidere, sed non occidit, an gaudeat? R. aff. etiam stando in terminis juris communis, quod in cap. 1. cit. intelligendum est de consummante,

cum

cum simus in odiosis. *Bon. Fari. Sua. &c.* contra *Sarpum, Covar.* Ob eandem rationem gaudet, nec dicitur proditor ille, qui per suam falsam depositionem, sive mediante pecunia, sive non, est causa, ut alius ad mortem damnetur. *Pala. Dia. Ren. q. 18.* contra *Marium.*

28 An gaudeant immunitate delictum assassinii committentes? Pro responsione nota: Illum dici assassinum, qui pecunia, aut alio pretio, quamvis minimo (cum hoc potius augeat, quam minuat malitiam. *Pellix. Palaci.* contra *Bon.*) accepto, vel saltem promisso, & acceptato conducti, (si enim non acceptaretur, non diceretur assassinus, quamvis homicidium sequeretur, ob defectum conventionis, & mutue voluntatis) prævio mandato, (non autem præviis precibus, &c. imò prævio mandato ad occidendum, non vulnerandum, & denique mandante existente absenti, non præsentis) occidit. (idest physice, non moraliter, v. g. media falsa depositione in iudicio) occisione secuta, non tantum tentata (quod intelligendum est de mandatario, non mandante) homines incautos, idest, inimicos mandantis, non autem mandatarii, vel utriusque; hoc notato. *ry. neg.* tum ex Bulla Greg. tum ex jure communi spectato, non in rigore, sed juxta consuetudinem à Doctoribus probatam. *Pellix. Ren. q. 20.*

29 An dicatur assassinus, qui per promissionem pretii incertam, & generalem occidit? *ry. neg.* quia promissio debet esse certa, non autem generalis, ut si mandans dicat, se nunquam defuturum in necessitatibus mandatarii; vel si sit certa, non tamen pendet ab ejus voluntate; ut si promittat aliquam in uxorem. *Pala. Pellix. Bon. Ren. q. 21.*

30 An receptatores, fautores, & complices in delicto assassinii, gaudeant, &c.? *ry. aff. exceptis fociis,* quia in Bulla solum de assassinis fit mentio. *Gamb. Dia. San. Ren. q. 22.* contra *Bon. Fari. &c.*

31 Vtrum priventur immunitate, qui crimen læsæ Majestatis in Personam Principis committunt? *ry. aff.* si verè sit crimen læsæ Majestatis, scilicet, ut illud committens sit subditus originis, vel domicilii Principi non recognoscenti Superiorem, ex Bulla Greg. XIV. Hinc non privantur offendentes uxorem, filios, fratres, vel ministros Regis; quia hi non sunt Persona Regis; & à fortiori falsificantes monetas, machinantes rebellionem, &c. quia licet in his casibus committatur crimen læsæ Majestatis, non offenditur tamen Persona Regis, sed Dignitas. *Bon. Pala. Dia. Ren. q. 23. &c.*

32 An offendentes Cardinales, gaudeant immunitate? *R. quod licet*

cet Cardinales sint Ecclesiæ Romanæ Principes , æquiparentur Regibus , fictione juris faciant unum corpus cum Pontifice , & consequenter, qui eos offendunt, crimen læsæ Majestatis committant ex cap. *Felicit de panis in 6.* quia tamen non sunt Principes non recognoscentes Superiorem , eos offendentes non privantur immunitate sine Pontificis consilio. *Fari. Ren. q. 25.* contra *Gamb. Peregr. &c.* quorum sententiam probabilissimam reputat *Bon.*

33 An publici latrones priventur immunitate? R. affirmatum ex c. *Inter alia de immuni.* tum ex const. Greg. XIV. Quinam autem sint publici latrones : dicendum est esse eos, qui in viis publicis , non semel , aut bis , sed frequenter depredantur . *Bon. &c.* aut frequenter in ipsis viis (non autem per literas) componunt . *Ren. q. 26. Dia.* quorum etiam nomine , veniunt furantes in privatis domibus, quorum delictum sit publicum, apud *Fari. Bon. Pellix. &c.* Hinc Banniti non privantur , nisi sint etiam publici latrones , vel nisi delictum ob quod fuerunt banditi sit ex exceptuatis. *Dia. San. Pala. &c.* contra *Sarsum.*

34 An Decoctores, vulgo *falliti*, fraudulentæ regia tributa, obligati ad publica ratiocinia, &c. gaudeant ? R. aff. quia hi venire non possunt nomine publici latronis; & ita decisum fuit de decoctoribus Romæ in Sac. Cong. Card. ut contra *Fag. Rodri. &c.* ajunt *Dia. Bon. Fari. Ren. q. 27. &c.*

35 Qui sint grassatores viarum , & depopulatores agrorum , qui privantur ? R. certum est, tam grassatores , quàm depopulatores, sive diurnos, sive nocturnos privari ex Bulla Greg. qui absolute loquendo , nullam facit mentionem de nocturnis , & diurnis . *Bon. Dia.* qui à contraria *Pellix.* cavendum esse dixit. Qui autem sint grassatores : dicendum est , esse eos, qui vias in Vrbe publicè , & frequenter obsident , ad differentiam publici latronis , qui viam extra Urbem obsidet ; depopulatores verò sunt , qui fructus furripiunt , agros , seu vineas vastant, incendunt, &c. *Bon. Ren. q. 28.*

36 An Sodomitæ, Sacrilegi, Perjuri, Simoniaci, & Adulteri gaudeant? R. aff. *Dia. San. &c.* contra *Tanne. Gamb. &c.* Rat. quam adducit *San.* est, quia in cap. *Inter alia de immu. Eccles.* dicitur: *Quantumcumque gravia delicta perpetraverint, non est reus ab Ecclesia abducendus* : ergo licet enumerata delicta sint atrociora , & graviora quibusdam in Bulla exceptuatis (quod est fundamentum contrariorum) non ideo reus privandus est immunitate, quia Bulla stricte est interpretanda, utpotè corrigens
jus

jus commune, & tollens consuetudinem in contrarium. *Ren. q. 29.*

- 37 An committens plura delicta, quorum aliqua sunt excepta, alia non, gaudeat, &c. ? R. gaudere quoad punitionem delicti non excepti, non autem, quoad extractionem ab Ecclesia per punitionem delicti excepti; undè post hujus punitionem, restituendus est reus; sicut etiam, quando extractus pro delicto non excepto, commisit delictum exceptum in carceribus Judicis laici; quia non est conveniens, ut Ecclesia propter injustam extractionem Judicis laici, patiatur detrimentum in sua immunitate. *Dia. Bon. Ren. q. 30.*
- 38 An damnati ad triremes, vel incarcerati, si confugiant ad Ecclesiam, gaudeant? R. aff. quia ideo primi, penès *Sarpum, Megal. &c.* non gaudent, quia effecti sunt servi pænæ, sed hoc est falsum ex *Auth. sed bodie, Cod. de donat. inter virum, & uxorem*: ergo, &c. *Dia.* & ita decisum fuit in Curia Messanenſi anno 1609. secundi etiam gaudent, quia tales casus non sunt in Bulla excepti. *Pelliz. Pala. Ren. q. 31. &c.*
- 39 Quid operetur immunitas respectu Judicis laici? R. operatur primò, ut reus extrahi ab Ecclesia non possit, nec ipse immunitati renunciare: Imò ipse armis, Ecclesia autem censuris, & januarum clausura resistere potest. Quod si extractio contingat, restitui debet, facta etiam restitutione omnium damnorum, quæ extractus passus sit; & si Judex aliquid contra reum operatus est, ejus acta erunt nulla, & reus nec in Ecclesia, nec extra, tenetur respondere. Operatur 2. ut nil nocibilitatis, vel damni, seu spoliis reo inferri possit: Hinc non potest contra reum aliqua pæna, saltem corporalis, per sententiam proferri. Dixi, *saltem corporalis*, quia pecuniaria mulctari potest. Item, non potest expoliari rebus secum in Ecclesiam delatis, nisi essent furto ablatae. Et denique victus, & vestitus ei impediri non potest; imò Ecclesia in defectu ad id tenetur. Constat responsio ex variis juribus, præsertim ex cap. *Definivit 17. q. 4.* & ex Bulla Greg. *Pelliz. Bon. Ren. fol. 626. q. 1. &c.*
- 40 An Judex laicus possit sine licentia Episcopi, reum ab Ecclesia extrahere, si notoriè constet, illum non gaudere immunitate? R. neg. tam loquendo ante Bullam Greg. quàm post. *Dia. Turi. &c.* contra *Sarpum, Sua. &c.* primum probatur, ex cap. *Frater 17. q. 4.* & ex cap. *Definivit eod. titulo. 2.* constat, quia licet notorium relevet ab onere probandi, cap. *Vestra de cohabitatione Clericorum, & mulierum*, non relevat tamen, quando probatio re-

requiritur pro forma , ut in Bulla Greg. & ita decisum fuit in Curia Archiep. Neapolitana. *Rep. q. 2.*

- 41 An Ministri laici possint in Ecclesia auferre reo arma prohibita, illumque per brachium detinere, compedibus ligare, &c. ? R. neg. quia hæc omnia sunt actus jurisdictionis , qui à Judicibus secularibus exerceri non possunt in Ecclesia , ut constat ex cap. 1. & 2. *Extra de immunit. Eccles. in 6. Fari. Fag. Ren. q. 3. &c.* contra *Sua. Portel. &c.* quantum ad primum; & contraria consuetudo , si quæ sit contra immunitatem , abrogata est per *Const. Greg.*
- 42 In casu, quo reus non gaudet immunitate, an possit in Ecclesia à Ministris laicis occidi ? R. neg. nam si extrahi sine licentia non potest : ergo à fortiori , &c. Tum quia dispositio odiosa extendi potest de casu ad casum , quando eadem expressa ratio militat in utroque casu; hæc enim interpretatio non est extensiva, sed intellectiva; sed eadem ratio militat in extractione, & occisione: ergo, &c. *Pelliz. Pala. & Ren. q. 4.* contrariam Naldi nullatenus veram existimans, ex cap. *Inter alia de immunit. & ex cap. id constitutus, &c.*
- 43 Si reus de manibus satellitum confugiat ad Ecclesiam, an gaudeat ? R. aff. etiam si per vim secum trahat satellites. *Dia. contra Pala. &c.* imò, & vulneret *Dia. ex Fari.* nam Canones absolute loquuntur, ut confugientes gaudeant : ergo quomodo-cumque confugiant gaudent. Et ob eandem rationem reus gaudet etiam si per alios eripiat de manibus satellitum. *Dia. contra Nova.* Et idem dicendum , quando reus captus extra Ecclesiam, non ex necessitate, sed voluntariè per Ecclesiam ad carcerem ducitur. *Pereg. Ren. q. 5.*
- 44 Qui fallaciis inductus est ad egrediendum ab Ecclesia , an gaudeat ? R. neg. quia jura , & Bulla loquuntur dumtaxat de violententer extrahentibus. *Fag. Bon. Fili. Ren. q. 6.* contra *Villadiego, &c.* Hinc possunt Clerici, & Regulares absque immunitatis fractione, è suis Ecclesiis, & Monasteriis reum dimittere, si eorū quietem perturbent, non autem vi expellere; nā reus non potest expoliari jure suo, quod habet, confugiendi ad quamlibet Ecclesiam; imò hæc tenetur ipsum alere , si non habeat , unde se sustentet, dicunt communiter Doctores.
- 45 Vtrum attentans solum, extrahere reum ab Ecclesia , effectu non secuto, incurrat excommunicationem ? R. aff. si extrinsecè attentaverit, quia sub censura prohibita est attentatio , & censura actum externum requirit: ita communis contra *Gamb.*

- 46 An omnes concurrentes ad indebitam rei extractionem, violent immunitatem? *R. aff.* quia omnes sunt attentantes. Hinc omnes mandantes violent, sicut etiam Judices detinentes, vel punientes reum à satellitibus captum ab Ecclesia, sine suo consensu, & mandato; in hoc enim casu reus injustè spoliatur suo privilegio: ergo ad quemcumque transierit, cum onere restitutionis ad Ecclesiam, transit *Bon. Fari. Pereg. Ren. q. 9. &c.*
- 47 An licitum sit Judici seculari reum ab Ecclesia extrahere in casu non excepto, animo petendi licentiam à Papa, ad eum puniendum? *R. neg.* quia hic casus non exprimitur in Bulla Greg. & aliàs jam actum esset de immunitate, si hæc via aperiretur Judicibus secularibus. *Polliz.* Imo nec possunt in casibus exceptis, nomine Episcopi in suis carceribus reum detinere; nam ex Bulla Greg. detinendus est sub custodia Judicis Ecclesiastici, adhibita, si opus fuerit, custodia Judicis laici. *Dia. Ren. q. 10.*
- 48 An sufficiat restituere reum extractum cuicumque Ecclesiæ? *R. aff.* si sint æquè tutæ, & æquè commodè habitare possit reus, quia satisfactio injuriæ ùni Ecclesiæ facta, omnibus fit. *Pala. Ren. q. 11. contra Barbo.*
- 49 Quam pœnam incurrant violentes immunitatem? *R. Jure civili, l. presentis, Cod. de his, qui ad Ecclesiam;* incurrunt pœnam capitis. Jure Canon. cap. *Quisquis* 17. q. 4. pœnam librarum 30. argenti, & cap. *Si quis contumax* eodem titulo 90. solidorum. Denique cap. *Definivit*, eodem titulo pœnam excommunicationis ipso facto incurrendam ex Bulla Greg. ubi dicitur: *Declaramus eos ipso facto censuras, & pœnas, &c.* *Dia. Pelliz. Bon.* qui subdit, pœnam pecuniariam, & capitis, non esse abolitam, quia Canones prædicti per const. Greg. ac Trid. fuerunt innovati. *Ren. q. 12.*
- 50 An possint Episcopi concedere licentiam extrahendi reum in casibus non exceptis? *R. neg.* & contrarium interdictum est per Bullam Greg. *Dia. Bon. Pala.* contra *Sua. Sylver. &c.* Ratio est, quia in aliquibus tantum casibus, conceditur facultas Episcopis consignandi reum Judicibus secularibus: ergo in aliis negatur. Hinc aliter Episcopi facientes, incurrunt excommunicationem; quod à *Bon. & Pelliz.* limitatur in casu duntaxat, quando utuntur potestate laica, ut si Episcopi dominium etiam temporale habeant, non autem, quatenus utuntur Ecclesiastica potestate. *Ren. q. 13.*
- 51 Vtrum solius Episcopi sit, in dubium cognoscere, an casus occurr-

- currens sit exceptus? *R.* aff. ex cap. *finali de immūn. Eccles.* & clarè deducitur ex conf. Greg. Rat. est, quia immunitas Ecclesiastica est causa Ecclesiastica: ergo, &c. *Fari. Bon. Pala. &c.* imò nomine Episcopi, apud *Dia. & Bon.* veniunt etiam ipsi non consecrati, quinimò, & eorum Vicarii, Sede vacante; nam hi ex cap. *Unico de major. & obedi. in 6.* possunt, quæ posset Episcopus, si viveret. *Ren. q. 14.*
- 52 Quis in locis nullius Diocesis cognoscere debeat de delicto excepto? *R.* ex Bulla spectare ad viciniorem, quoad habitationem, modò proximam etiam habeat Diocesim; quia Greg. principaliter respexit ad Personam Episcopi, secundariò ad Diocesim; idè dixit, ad Episcopum viciniorem. *Bon. Ren. q. 15.*
- 53 Quæ circumstantiæ servandæ sunt in traditione rei à Judice Ecclesiastico Curiae seculari? *R.* requiritur expressa licentia Episcopi, vel ejus Vicarii cum interventu Personæ Ecclesiasticæ in ipsa extractione, nisi recusaverit. Deinde, ut in carceribus Episcopi cognoscatur ab ipso delictum, & ante extractionem, ab eodem, vel ejus deputato videatur, an delictum mereatur privationem immunitatis; quæ omnia expressè constant ex Bulla Greg. *Bon. Ren. q. 16.*
- 54 Debet ne Episcopo certo constare de delicto excepto, vel potius sufficiant conjecturæ? *R.* sufficere ea indicia, quæ sufficiunt ad torturam. *San. Fili. Pala. Riccio Ren. q. 17.* & sic fuisse judicatum in supremo Portugalliæ Senatu, ait *San.* contra varios variè opinantes.
- 55 An ex depositione Ministri laicalis jurisdictionis possit Episcopus declarare casum exceptum in Bulla? *R.* quod licèt talis depositio non probet contra reum, facit tamen indicium ad torturam; & sic ex dictis quæsito præcedenti, poterit Episcopus ex ipsa declarare casum exceptum. *Menoch. Julius Clarus. Ren. q. 18.*
- 56 In hac causæ cognitione, debetne Episcopus reum citare, ipsum audire, possitque reus à sententia contra ipsum lata appellare; & idem dicendum de foro seculari? *R.* neg. & ita practicatur in Curia Arch. Neapolit. *Nova.* (loquendo de citatione) contra *Pereg. & Pala.* (& loquendo de appellatione) *Pereg.* contra *Bon.* asserentem non posse reum appellare; benè verò forumulare, si contra ipsum lata sit sententia. *Ren. q. 19.*
- 57 Vtrum Episcopus cognoscendo de hoc delicto debeat stare, vel possit, processui Judicis secularis? *R.* neg. ex verbis Bullæ, *nisi cognito prius per Episcopum.* Tum quia acta instructoria unius

Iudicis non probant in alio, nisi inter easdem personas, & in eisdem causis, & ad eundem actum fiant; quod non est in casu. *Pellix*. Tum quia processus esset valde suspectus; maxime si factum esset, dum reus est in Ecclesia, non autem, antequam ad ipsam confugeret, *Bon*. Verum in utroque casu poterit Episcopus eosdem testes examinatos, iterum examinare, non per viam repetitionis, sed principalis examinis; & hæc est praxis Curiae Neap. *Ren. q. 20*.

- 58 Vtrum possit Episcopus ab hac excommunicatione absolvetur? *R. neg.* ex decr. Clem. VIII. ex Bulla Cœnæ, & ex extravag. *etf* *Dominici gregis*, ubi Xistus IV. inter varias reservationes votorum, & casuum reservavit offensionem Ecclesiasticæ immunitatis. Item ex variis declarationibus Sac. Congr. *Fari. Fil. Peregr. Ren. q. 21*. contra *Ricci. Barb. &c.* Cæteras excommunicationes particulares, siue reservatas, siue non, v. *Bon. 10. 3. disp. 1*.

CENSURA SUSPENSIONIS. *Queres.*

- 1 **Q**uid sit, & quotuplex suspensio? *R.* suspensio, est censura Ecclesiastica, qua persona Ecclesiastica impeditur, ne functiones exerceat sui officii, beneficii, vel Ordinis, in totum, vel in partem, in perpetuum, vel ad tempus. *Bon*. Unde ad 2. suspensio, alia est ab officio tantum, siue Ordinis, siue Iurisdictionis; alia à beneficio tantum; alia ab officio, & beneficio; alia in totum; alia in partem; ut ab audiendis confessionibus tantum; alia ad tempus; alia in perpetuum. Suspensio ab Ordine operatur irregularitatem in exercente actum Ordinis. *Ren. 10m. 2. fol. 638. q. 1*.

- 2 An possit quis suspendi à perceptione Sacramentorum? *R. neg.* (proprie loquendo) quia suspensio, vel est ab officio, vel beneficio, vel Ordine: à perceptione verò Sacramentorum, potius dicitur excommunicatio minor; unde contrafaciens non est irregularis. *Say. Ren. q. 3*.

- 3 Quid operetur suspensio ab ingressu Ecclesiæ? Suppono, hanc suspensionem confundi cum Interdicto, & pro utroque accipi posse: sic colligitur ex cap. *Sacro de sent. excom.* & ex cap. *Medicinalis de sent. excom. in 6*. In primo enim dicitur interdictum, in 2. suspensio. *R.* sic suspensus non potest solemniter intra Ecclesiam exercere actum Ordinis; aliàs incurrit irregularitatem; nec potest sine peccato (tantum) audire Divina Officia; & denique sepelliri in ea non potest, si signa contritionis non dedit;

- dit ; prohibita enim Ecclesia , consequenter prohibentur omnia, quæ in ipsa fiunt. Dixi *intra Ecclesiam*, quia, si in Oratoriis privatis (modò autoritate Episcopi non sint erecti) celebraret, e. g. non incurreret irregularitatem. Rat. est, quia prohibitio est ab ingressu Ecclesiæ. *Say. Fili. Pelliz. Ren. q. 4.*
- 4 Vtrum suspensio ferri possit pro culpa levi? R. neg. si sit suspensio gravis, ut ab officio, beneficio, vel ab utroque ; contra, si sit levis , ut à distributionibus unius horæ ; quia pœna culpæ correspondere debet . *Dia. Ren. q. 5. Pelliz. contra Cajet. & Nav.*
- 5 An ferri possit suspensio ob culpam alterius? R. non potest particularis Persona suspendi ob culpam alterius ; quia ob peccatum alterius nullus punitur, & constat ex cap. 2. de *Constitutis*. Potest tamen communitas , collectivè sumendo ipsas Personas, non distributivè, ex cap. *Si sententia de sent. excom. in 6.* ubi ob delictum Rectoris Communitas interdicitur. *Dia. Pelliz. Ren. q. 6.* contra *Cajet. Nav. &c.* absolutè negantes.
- 6 Quis possit ferre censuram suspensionis. Vide Censura q. 2.
- 7 Quæ solemnitates requirantur ad ferendam Censuram suspensionis. Vide Censura q. 8. 12, 13.
- 8 Quid importent hæ suspensiones: *Suspendo te, vel suspendo te ab officio, vel beneficio?* R. primam importare suspensionem ab officio simul, & beneficio. 2. esse ad libitum suspensi . Rat. primi est ; quia nomine suspensionis , utraque suspensio venit ; genus enim æquè de suis speciebus prædicatur. *Hem. Say. Sylv. Ren. fol. 641. q. 1. &c.* contra varios variè opinantes. Rat. 2. quia in aliis pœnis, quæ sub disjunctione imponuntur, liber est quis, ad quam maluerit . *Hurt.* contra *Say.* dicentem à neutra remanere suspensionem.
- 9 Qui sint effectus suspensionis Ordinis ? R. si hæc absolutè feratur , privat omni usu Ordinis , sive majoris, sive minoris; non autem usu jurisdictionis , vel alterius Ecclesiasticæ functionis non pendentis ab Ordine. Rat. primi; quia suspensio ab Ordine, est suspensio ab omni Ordine. Rat. 2. quia ordo specie differt à jurisdictione. *Pelliz. Say.* Hinc suspensus ab Ordine, non est suspensus à prima Tonsura, à beneficio, à jure eligendi; & è contrà , suspensus ab Ordine , suspenditur à jurisdictione in foro Sacramenti, à lectione lectionum, quæ dici solent in Choro ab habente Ordinem Lectoratus. *Ren. q. 2.*
- 10 An suspensus ab Ordine inferiori , censeatur suspensus à superiori , & è contra ? Quæstio procedit de suspensione sine particula

cula taxativa, scilicet, *tantum*, &c. & suspensus ab inferiori, censetur suspensus à superiori, si hic connexionem habeat cum inferiori; non è contra. Rat. primi, quia, cui non licet quod est minus, nec licebit quod est majus, ex cap. *Cum illorum de sent. excom.* Rat. 2. quia inferior ordo non fundatur in superiori. *Bon. Say. Tol. &c.* communiter. Hinc suspensus à Diaconatu, nō potest celebrare; quia recitare debet Evangelium; potest tamen absolvere: & Episcopus suspensus à collatione minorum, non suspenditur à collatione majorum Ordinum. Nota tamen, quod si suspensus à Diaconatu celebraret, non incurreret irregularitatem, quia suspensio illa non est ratione sui, & per se, sed ratione ordinis inferioris, & per accidens. *Ren. q. 3.*

11 Quid operetur suspensio ab ordine Episcopatus, quid à Pontificalibus? & suspensio ab Ordine prohibet actus Ordinis Episcopalis, qui jure Ordinario Sacerdoti competere non possunt: ut sunt, confirmare, templa, &c. consecrare; non autem celebrare, absolvere, &c. *Lay. Fili. &c.* Suspensio à Pontificalibus, prohibet per se apparatus ipsorum, scilicet, usum Mitræ. *Pelliz. &c.* & per accidens, solemnem celebrationem, collationem Ordinum, consecrationem Altarium, &c. quæ sine Pontificalibus fieri non possunt: cum hoc tamen, quod si celebrando, contrafaceret, non incurreret irregularitatem; quia hic est actus Ordinis Sacerdotalis, non Pontificalis. *Dia. Ren. q. 4.*

12 Quid operetur suspensio ab officio? & primò operatur, ut non possit suspensus præstare suffragium in Capitulo, quia officium comprehendit omne Ecclesiasticum exercitium. *Say. contra. Pelliz. 2.* operatur, ut si suspensio sit à Divinis, non possit suspensus celebrare, cum aliis officiare, nec ibi tanquam Clericus interesse; benè verò, ut laicus audire, & inservire Missæ absque peccato, & irregularitate, quæ tantum incurritur in exercitio actus Ordinis. *Say. Pelliz.* Hinc illam non incurrit, si à concione suspensus, concionetur. *Henri. Medi. &c.* contra *Nav. Vale. &c.* 3. ut si suspensio sit ab officio, non censeatur à beneficio; quia in jure aliquando imponitur suspensio ab officio, aliquando à beneficio, & officio simul: ergo, &c. ex cap. *Decernimus dist. 8. Fili. Bon. Dia. 4.* ut suspensus ab officio in uno loco, sine loci determinatione, ubique sit suspensus; quia suspensio respicit personam. *Fili. Pelliz. Bon. Ren. q. 5.*

13 Quos effectus pariat suspensio à beneficio? & operatur, ut non possit suspensus percipere fructus beneficii, & temporaliter illud administrare, & si se ingerit, privatur ipso jure beneficio.

Fili.

- Fili. Lay.* quibus adde *Sa* dicentem, non privari fructibus, nisi post sententiam: Non autem operatur, ut si suspensus sit à beneficio; etiam sit ab officio, quia ad hoc suspensus, non suspenditur à beneficio: ergo, &c. *Pellix. Lay.* Nec denique privat perceptione distributionum ob servitium Chori; quia ut sic non sunt fructus beneficii, nisi essent fructus præbendæ particularis, quia tunc dantur propter beneficium. *Rosa Pellix. Ren. q. 6.*
- 14 An suspensus à beneficio, si egent, possit ad sui, vel suorum sustentationem fructus percipere? *R. neg.* suspensus sit ob contumaciam, quam tollere potest: secus, si b delictum, & in pœnam; quia tunc hanc auferre non potest. *F. Sua. Dia. &c.* Quid autem dicendum sit de suspensio à beneficio, an possit recipere omnes fructus beneficii correspondentes labori officii, ad quod tenetur? *R. Bon.* posse moderatam quantitatem, qualis iudicio prudentis, daretur alteri substituto. *Pellix. Na. contra Tanne. Præpos.* Quid denique, an scilicet possit suspensus à beneficio, aliquando fructus perditos recuperare, dixit *Fili.* posse, si sententia sit injusta; vel si iusta, obtineat privilegium recuperandi: secus è contra; quo casu, si sint distributiones, converti debent in beneficium aliorum Clericorum; vel si non in beneficium Ecclesiæ. *Bon. Ren. q. 7.*
- 15 An suspensus à beneficiis, censeatur suspensus à beneficiis, quæ extra territorium Episcopi suspendentis possidet? *R. ig.* quia Iudex extra suum territorium jurisdictionem non habet ergo, &c. *Glos. Decius, Ren. q. 8. &c. contra Say.*
- 16 Vtrum suspensus à beneficiis, validè recipiat aliud novum beneficium? *R. aff.* quia suspensio à beneficio, non priv. beneficio ipso, sed fructibus tantum ipsius: ergo stare potest scilicet beneficium cum suspensione à beneficio, seu cum privatione fructuum beneficii. *Coni. Gordo. Lay. Ren. q. 9. &c. contra Sa. Pellix.*
- 17 An qui à censura suspensionis appellavit, se gerere debeat tamquam suspensus? *R. quod* quando appellatio fit ante sententiam, suspendit effectum suspensionis, & consequenter, &c. e. certum. Quando verò fit post, & suspensio est de re merè spirituali, ut ab ingressu Ecclesiæ, ab officio, &c. non suspendit, contra, si sit de re temporali, ut à fructibus beneficii, e.g. Probatur ex c. *Is, cui de sent. excom. in 6.* ubi expressè habetur censuram suspensionis ab officio, & ingressu Ecclesiæ, non suspendi per appellationem, etiam subsequenter suspensionem, nulla facta mentione de suspensione à re temporali; qualis est, perceptio fru-

fructuum ob beneficium. *Say. Dia. Pellix. Ren. q. 16. &c.*

18 Quomodo peccet suspensus violando suspensionem, & quando is, qui cum eo communicat: R. ad primum peccare mortaliter, si sit denunciatus: secus, si non, & ad exercendum actum ordinis sit vocatus à fidei: Primum probatur: quia violat præceptum in re gravi; imò incurrit irregularitatem Pontifici reservatam. probatur 2. quia excommunicatus, non denunciatus in simili casu non peccat: ergo, &c. *Say. Dia.* Vnde ad 2. R. peccare mortaliter durtaxat, si communicet in *Divinis* cum suspensio denunciato. *on. & Megalius.* Hinc non peccat, qui communicat, siue in *Divinis*, siue in humanis cum non denunciato, quia per Concilium Const. si id disponitur in excommunicato non denunciato fortiori, &c. *Say. Ren. q. 11.*

19 Quomodo tollitur suspensio? R. si suspensio lata sit in puram pœnam, tollitur per temporis lapsum; vel ante ipsum, per absolutionem ab habente potestatem; si verò in contumaciam, ipsa durat, à ferente tantum tolli potest; ipsa verò cessata, tollitur per absolutionem. *Lay. Pellix. &c.* Si suspensio lata sit sub conditione, *donec satisfacias*: tutius est, quod tollatur per absolutionem, purificata conditione. *Pellix. contra Bon. Lay. Hurst. &c.* Si denique suspensio lata sit à iure, & non sit reservata, absolvere potest ab Episcopo, nam ex cap. *Nuper de sent. excom.* ab h. non reservata absolvere potest: ergo à fortiori, &c. *Dia. Ren. 12. &c.* Alias suspensiones particulares v. apud *Say. Pellix. Fili.*

CENSURA INTERDICTI. *Quæres.*

1 Quid, & quotuplex sit Interdictum? R. ad primum Interdictum est censura Ecclesiastica, per quam participatio exteriorum Sacramentorum, omnium divinarum Officiorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ prohibetur. Differt interdictum à suspensione; quia hæc privat supradictis tantum activè; Interdictum verò activè, & passivè: Ab excommunicatione autem, quia hæc privat communione tam in divinis, quam in humanis; illud verò in divinis tantum. *Say. Fili. &c.* Vnde ad 2. Interdictum, aliud est locale, aliud personale, aliud mixtum; & istorum, aliud est generale, aliud particulare. *Lay. Fili. Ren. tom. 2. fol. 647. q. 1.*

2 Quid per interdictum generale loci, censetur interdictum, quid per speciale? R. per generale, Civitatis, v.g. censentur interdicta suburbia, domus sparsæ, & constructæ propè Civitatem,

tem, & suburbana prædia, quamvis aliquid prædictorum sint alterius Diœcesis, & hoc ratione vicinitatis cum Civitate, non subiectionis. Item Cathedrales, & omnes exemptæ, & Religioforum, non immediate; cum hæ sic interdicti non possint, sed concomitanter. Primum probatur ex cap. *Si Civitas de sentent. excom. in 6.* 2. constat ex *Trid. sess. 23. cap. 12. Bon. Fili. Sua. Pellix. &c.* Per speciale interdictum unius Ecclesiæ censentur interdictæ Cappellæ, & contiguum cœmeterium, utpote accessorium; non autem Ecclesiæ exemptæ, interdictis specialiter omnibus Ecclesiis unius Civitatis. *Bon. Pellix. Ren. q. 2. ex cap. Si Civitas.*

3 Quid censeatur interdictum per interdictum personale? R. in Interdicto generali personali, censentur interdictæ singulæ Personæ, quæ sunt partes illius communitatis; etiamsi in suburbanis habitent: imò & absentes, non verò qui ex his omnibus mutavit domicilium, sive ex necessitate, sive voluntariè, quia jam non sunt de populo interdicto: dummodò non fuerint ex iis, qui dederunt causam interdicto, ex cap. *Si sententia de sent. excom. in 6.* Hinc non censentur interdicti, qui efficiuntur Novitii. *Say. Pellix.* Nec illi, qui habentes duo domicilia, habitant in loco unius domicilii non interdicto. *Sua. Fili.* Nec etiam illi, qui causa negotiorum, vel studii sunt præsentēs, & non sunt culpabiles; quia non sunt de Populo interdicto. *Ren. q. 3.*

4 An Personæ Ecclesiasticæ comprehendantur sub interdicto personali generali? R. neg. imò nec è contrà, ex cap. *Si sententia cit. Coni. Fili. &c.* Et quia nomine Cleri non veniunt Religiosi, & Religiosæ in odiosis; nec nomine Religiosorum veniunt, nisi Professi, sive viri, sive Moniales; non autem Novitii (nisi expressè fiat mentio de ipsis, & de viris Religiosis) benè verò omnes prædicti veniunt nomine personæ Ecclesiasticæ; idèd, &c. *Pellix. Dia. Ren. q. 4. &c.*

5 Quid importet interdictum Personale speciale? Nominè interdicti specialis Personalis venit etiam familia; & item veniunt omnes in interdicto generali, sive locali, sive personali culpabiles. *Say.* Modò R. Interdictum personale speciale non tert secum interdictum locale speciale; benè verò è contrà. Primum patet. 2. probatur, quia interdictum locale speciale semper supponit delictum alicujus Personæ: Interdictum locale generale semper includit personale speciale, ob eandem rationem: non verò, è contrà. *Fili. Ren. q. 5.* Differt autem personale speciale à generali personali; quia hi, si mutant domicilium, desinunt esse interdicti, non verò illi. *Fili.* An autem possim com-

municare cum interdicto nominatim denunciato. v. *Censura suspensionis q. 18.*

- 6 An pueri, & amentes comprehendantur sub interdicto? R. non comprehendi sub personali, siue speciali, siue generali. Rat. est, quia non sunt doli, & culpæ capaces; nec divinorum per generale probitorum. *Ren. q. 6. Fili. contra Nav. Hug. &c.* absolute affirmantes.
- 7 Quæ causa requiratur in interdicto? R. ad interdictum speciale personale requiritur culpa; & hæc quandoque etiam levis. *San. Dia. &c.* Ad personale generale requiritur culpa mortalis publica, & gravior in corpore politico; videlicet, in capite, vel in magna parte Personarum, sicut etiam ad locale, siue generale siue speciale. Rat. quia pæna debet esse culpæ proportionata. *Fili. Pelliz. Ren. q. 7.* Hinc peccat mortaliter, qui violat interdictum, siue locale, siue personale, generale, vel speciale; quia materia est gravis. *Pelliz.* Nec erit levis materia, unam horam in Choro canere, dixit *Sua.* contra *Turria.*
- 8 An, præter mortale, sint aliæ pænæ contra violantes interdictum? R. Clerici interdicti exercentes actum ordinis, siue in divinis celebrandis, siue in Sacramentis ministrandis, præter peccatum, incurrunt irregularitatem, ex cap. *Is, cui de sent. excom. in 6.* Hinc si recipiant Sacramenta, vel Matrimonium, aut Baptismum privatum ministrent, illam non incurrunt. Moniales violantes Interdictum generale, incurrunt excommunicationem ipso facto, ex *Clement. 1. de sent. excom. in 6.* Idem dic de Regularibus, si interdictum generale sit à Papa, ab Ordinario, vel Concilio Provinciali, si servetur à Matrice, vel Parochiali; & hoc sciatur à Regularibus. Pro laicis tamen est tantum mortale. Denique & Clerici, & Laici sunt ipso facto excommunicati, si violent interdictum ratione sepulturæ. *Bon. Pelliz. Ren. q. 8.*
- 9 An Prælati Regulares possint suos subditos interdicere? Dico primò, Prælatos Regulares non posse ferre Interdictum locale, siue generale, siue speciale; quia horum jurisdictio magis est in Personas, quam in loca; & aliter gignerent scandalum, & res esset Episcopis odiosa. Dico 2. Prælatos non posse ferre contra subditos interdictum Personale generale, bene verò speciale, quamvis non sit in usu. Primum probatur: Peccatum communitalis imputatur Prælato: ergo hic, &c. 2. constat: quia Prælati possunt per suspensiones, & excommunicationes suos subditos coercere: ergo, &c. Dico 3. Prælatos superiores, scilicet, Provinciales, &c. posse ferre interdictum speciale generale: quia in his cessat ratio supradicta. *Pelliz. Ren. q. 9.* 10 An

10 An Prælati Regularis Monialium possit harum Ecclesiam interdiceret? R. neg. quia id tantum possunt Regulares in Moniales, quod possint in Religiosos; sed ex dictis, &c. Nota tamen, ex Bulla Greg. XV. quod non possunt Regulares designare Monialibus Confessarium, live ordinarium, live extraordinarium, nisi approbatum ab Episcopo. Deinde Procuratores, live Regulares, live seculares tenentur Episcopo rationem reddere. Item potest Episcopus amovere Confessarium, vel Procuratorem, si Regularis Prælati monitus amovere nolit. Et denique ex eadem Bulla possunt Episcopi assistere electioni Abbatis. *Laynensis. Ren. q. 10.*

11 Qui sint effectus interdicti? R. esse sequentes: Primus est prohibitio divinarum Officiorum, quorum nomine, veniunt omnia illa, quæ divina sunt, & ab Ecclesiasticis Personis exercentur, si publicè, & solemniter fiant: ut sunt Missa, horæ Canonice, Officium sive Divinum, sive B. M. sive Defunctorum; collatio Ordinum, benedictiones quæcumque solennes nuptiarum, candelarum, vestium sacrarum, &c. Unde etiam interdicti ob alienam culpam, non possunt sacro interesse; Clerici tamen, & Religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt, ac debent Missas, Divinaque Officia celebrare, sed januis clausis, non pulsatis campanis (nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel obitum alicujus) Permittitur tamen, ut in Festis omnibus Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis, & per Octavam Corporis Christi, Divina Officia cantentur solemniter, admissis etiam interdictis; modò qui causam interdicti dederunt, Altari nec propinquent, nec veniant ad Offertorium, vel Communionem. 2. est prohibitio administrationis Sacramentorum, excepto Sacramento Baptismi, Confirmationis, & Pœnitentiæ, quæ omnibus permittuntur, iis exceptis, qui interdicti causam dederunt, etiam auxilio, consilio, vel favore; Eucharistia tamen potest dari morituro, & deferri cum lumine, & campana. Nec improbable est, interdictis licere contrahere Matrimonium, ut *San. Coni. & Lay.* docent contra *Sua.* quia hoc Sacramentum secundum substantiam, non ab Ecclesia, sed ab ipsis contrahentibus administratur. 3. est prohibitio Ecclesiasticæ sepulturæ, etiam respectu infantium, & amentium; excipe tamen Clericos, qui interdicti locali, si nominatim interdicti non sunt, nec interdictum violarunt, possunt cum silentio sepeliri. *Lay. Ren. fol. 652. q. 1.*

12 Quis tollere possit interdicti censuram, quis ferre? R. primò in-

Interdicere possunt, qui excommunicare, & suspendere valent, ex dictis. v. 2. **Interdicta localia**, & **Personalia generalia**, quæ jure communi sunt imposita, nec reservata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem, interdictam, non tamen à Religiosis privilegiatis; quia locus, & communitas foro pœnitentiæ non subiciuntur. Ab Interdicto Juris personali particulari, si reservatum non est, quivis approbatus absolvere potest. Et denique per Privilegium absolvendi ab omnibus censuris, non intelligitur potestas absolvendi interdictum locale, aut Personale communitatis. *Lay.* Cætera de interdicto particulari. v. *Ron. lib. 2. tr. 3. cap. 2. sect. 2. Say. Fili.*

Census quid sit, &c. v. *Contractus onerosi* q. 56. &c.

Cessatio Legis qualem finis cessationem requirat. v. *Legis obligatio* q. 12.

Character quid sit, &c. v. *Sacramentum in genere* q. 32. &c.

Chyromantia, *Phyognomia*, &c. v. *superstitio*.

Cibum sumere statim post Missam an, &c. v. *Sacramentum Euchari.* q. 75.

Circumstantiæ mutant speciem, item **aggravantes an**, &c. v. *Sacramenti Pœnit. materia prox.* q. 36. &c. **Circumstantiæ pœnitentiæ Sacramentalis an obligent**, &c. v. *ibi.* q. 75.

Citatio rei. v. *Censura* q. 20. v. *Jus Prælati in rei citationem*, &c.

Clerici conjugati, eorum filii, &c. **Familiares Clericorum**, &c. **an gaudeant privilegio fori.** v. *Sacramenta Ordinum in*, &c. q. 14. &c. **An primi sint gabellis immunes.** v. *ibi.* q. 34. **An gaudeant privilegio Canonis.** v. *Censura excom. Si quis*, &c. q. 14.

Codicillum in quo differat à testamento. v. *Contractus gratuiti* q. 23. &c. q. 24.

Cogitationes, aspectus, tactus, turpes, &c. **in Ecclesia an**, &c. v. *Luxuria sacrilegii* q. 16.

Cognatio quid sit, &c. v. *Sacramenti Matri.* &c. q. 7. &c. **Cognatio spiritualis an impediat petitionem debiti.** v. *Luxuria simplicis*, &c. q. 3. **Quando contrahatur.** v. *Sacramenti Baptis.* &c. q. 8. 10. 16. &c.

Cohabitatio conjugum in eadem domo, &c. **an**, &c. v. *Honor parentibus*, &c. q. 22.

Collatio Beneficii facta ab excommunicato an sit valida. v. *Censura excom. majoris* q. 37. v. *Censura excom. minoris* q. 3. **Collatio Beneficii facta indigno, vel minus digno, an importet obligationem restitutionis.** v. *Restitutio* q. 4. v. *Restitutio cui*, &c. q. 10.

Comedere, vel bibere usque ad satietatem quando sit peccatum. v. *opi.* 8. *Innoc. XI.*

Com-

- Commissarii suas commissiones quomodo, &c. v. *Jus Prælati ad inquirendum* q. 3.
- Commodatarius, & conductor ex qua culpa teneantur. v. *Contractus in genere* q. 20. & 21. v. *Restitutionem quis*, &c. q. 19. v. *Conscientia* q. 40.
- Commodatum quid sit, &c. v. *Contractus gratuiti* q. 4. &c. *furto ablatum cui sit restituendum*. v. *Restitutio cui*, &c. q. 9.
- Communicare in pane fermentato, quotidie, pluries in die, in hostia magna, &c. v. *Communio annua* q. 25. &c. *In pane fermentato, an possit moribundus*, &c. v. *Sacramentum Eucha.* q. 5. & 7. *Communicare cum excommunicato an*, &c. v. *Censura excom. majoris*.
- Communio sacrilega an sit satisfactoria præcepti. v. *opi.* 55. *Inno.*

C O M M U N I O A N N U A.

Quæres.

- 1 **A**N annua communio præcepta in cap. *Omni utriusque sexus* obliget Infideles, & Cathecumenos: De fidelibus enim imò, & de Pontifice loquendo, non est dubium, quoad vim directivam. R. non teneri ex vi hujus præcepti, quod est tantum Ecclesiasticum, quoad determinationem temporis, Paschalis, & illi non sunt subditi Ecclesiæ. *Sua. Vasq. Tamb.* contra *De Lug.* Prout tamen est præceptum divinum, dici potest teneri, ut constat ex illis verbis Christi Domini: *Nisi quis manducaverit carnem Filii hominis*, &c. quæ generalia sunt. *Sua. Ren. tom. 1. fol. 542. q. 1. contra Dia.*
- 2 An Hæretici, & Apostatæ à fide teneantur? R. aff. quia lex lata per Ecclesiam in eo cap. obligat omnes suos subditos: ergo & hæreticos, & Apostatas, qui ratione Baptismi subditi sunt. *Tamb. Dia. Lugo Ren. q. 2. contra Bellarm.*
- 3 An Energumeni teneantur huic præcepto? R. aff. quia licet olim eis denegabatur cōmunio, postea tamen ex Conc. Arausic. fuit illis concessa. Rat. quia illa obsessio est infirmitas corporis, non animæ. *Vasq. Ren. q. 3.*
- 4 An amentes, & phrenetici possint Eucharistiam sumere, sive in Paschate, sive in articulo mortis? R. neg. si fuerint perpetui tales: quod si post usum rationis in phrenesim inciderunt, non est eis denegando Eucharistia in articulo mortis, ad satisfaciendum divino præcepto; dummodò dederint signa contritionis, vel si non, non constat fuisse in mortali non confesso. *D. Tbem. Sua. Vasq. Lay.* qui ex Conc. Carthag. & Arausic. id probant, &c. Extrà verò articulum mortis, si perseverent in amentia, quæ lucida

lucida admittat intervalla; vel sint semifatui, debilem habentes usum rationis, dari eis potest etiam in Paschate. Rat. quia in his casibus necessitatis tantum, non extra, tolerari potest aliqua minor dispositio, & reverentia, quæ non impedit gratiam habitualement. *Ren. q. 4. Lat.*

- 5 Vtrum Surdi, & Muti à nativitate, si sint adulti, teneantur præcepto divino, & humano communionis? R. aff. Rat. primi, quia licet non videntur hi de hoc mysterio instrui posse; dicendum est tamen, eos Deum in articulo mortis non deserere; alioquin dubitandum etiam esset de eorum salute, cum ad hanc requiratur explicita fides Trinitatis, &c. quam ipsi habere non possunt, quod dicendum non est; cum Deus omnibus det auxilia sufficientia ad salutem. Tum quia semifatui, ex dicendis, tenentur præcepto annuæ confessionis: ergo & Muti, quibus natura adeo perspicax dedit ingenium, ut multa difficilia signis, & nutibus explicant, & intelligunt. *San. Ren. q. 5.* est contra *Marchanium* dicentem esse eis ministrandam Eucharistiam tantum in articulo mortis.
- 6 An excommunicati, & interdicti teneantur? R. neg. si per ipsos non fiet, quin absolvantur. *Fag. Azo. Nav. &c.* unde si sunt negligentes in procuranda absolutione, peccant non communicando; quia communio instituta est, ut perfectius anima Christo uniatur: ergo obligat nos, ut tollamus omnia impedimenta, quæ hanc communionem impediunt: ergo, &c. *Dia. Lat. Ren. q. 6.* contra *Pasqua*.
- 7 Vtrum absentes à propria Paræcia possint, ubique reperiuntur, satisfacere huic præcepto? R. aff. si facile non possint ad propriam accedere, & fidem de adimpleto præcepto propriis Parochis adducant. Rat. est manifesta. *Nav. Fag. Sol. &c.* Hinc à fortiori, possunt Peregrini: An autem hi, sicut & viatores teneantur communicare in Paræcia ubi reperiuntur, non autem extra? dicendum est, secundos teneri etiam quoad Confessionem, ex Eug. IV. qui vult, istos, quoad confessionem, & communionem, censendos esse tanquam incolas illius loci; Incolæ autem non aliis, quam proprio confiteri, & communicari possint. Primos autem teneri quoad communionem; non verò quoad confessionem. Rat. quia aliter discurrendum est de ista, & aliter de illa; confessio enim Peregrini fieri potest alteri, quàm proprio; dummodò in fraudem non peregrinentur: imò, & quivis alius potest alteri cuicumque approbato, si consuetudo adsit, ut hodie extat; Communio autem non nisi in propria Paræcia fieri debet. *Ren. q. 7. Nav.*

- 8 An pueri, statim ac ad annos discretionis pervenerint, teneantur hoc præcepto? R. neg. nec valet paritas de præcepto Confessionis; nam major reverentia debetur Eucharistiæ, quàm Pœnitentiæ, & hæc magis necessaria est, quàm Communio: ergo, &c. Nec obstant verba *Trid. sess. 13. Can. 9.* ubi dicitur: *Si quis negaverit omnes, & singulos Christi fideles utriusque sexus, cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate ad communicandum juxta præscriptum S. Romanæ Ecclesiæ, anathema sit;* nam illa regula, omnes, cum ad annos, &c. videtur modificata in cap. *Omnis utriusque sexus*, ad aliud tempus, de consilio proprii Sacerdotis; dicitur enim ibi, nisi fortè de proprii Sacerdotis consilio, ob aliquam causam rationabilem ad tempus, ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum. *Coni. Fag. Fili. Ren. q. 8. contra Palud. Pala. Sanci. &c.*
- 9 Quæ ætas requiratur, jam quod non sufficit ætas discretionis? R. hoc remittendum esse judicio prudentis Confessarii; non autem consuetudini; nec determinato numero annorum: nam si adulti debent de consilio Sacerdotis, in prima vice communicare; à fortiori, pueri, qui, si aliqualem notitiam, & desiderium habeant Sacramenti, à Confessariis eis concedi potest. *Cordu. Sua. Nav. Ren. q. 9. &c. contra Sot. Hen. &c.*
- 10 Quot dies includat tempus Paschale determinatum ad satisfaciendum præcepto? Suppono ex cap. *Omnis utriusque sexus.* Tempus annuæ communionis, esse tempus Paschale, & locum esse propriam uniuscujusque paræciam. R. præcisâ consuetudine, includere octo dies antecedentes, & 8. subsequentes ad diem Resurrectionis; undè à Dominica Palmarum, usque ad illam in Albis, potest quis satisfacere ex declaratione Eug. IV. quæ incipit: *Fide digna. Nav. Syl. Ren. tom. 1. fol. 546. q. 1. &c.*
- 11 An satisfaciat præcepto, qui uno, vel altero die ante, vel post quindecim illos, dies communicaret? R. neg. quia pro illis diebus non urget præceptum: ergo, &c. *Pelliz. Præpo. Ren. q. 2. contra Pa/q. qui sumit illos moraliter.*
- 12 Vtrum, qui non communicavit in Paschate, teneatur post Pascha, intra eundem annum? R. aff. sive ob legitimum impedimentum non communicavit, sive ob propriam culpam: est contra *Ren. q. 3.* Rat. est, quia in Canone præcipitur & Paschalis, & annua communio; Vnde dixit *Dia.* hoc præceptum, esse etiam virtualiter negativum, includens videlicet prohibitionem de non differendo ultra annum hoc Sacramentum. Ita *Azo. Nav. Sua. &c.*

- 13 An qui pluries intra annum communicavit, teneatur in Paschate? R. aff. Rat. est consuetudo Ecclesiæ. *Duardus*; qui notat, non teneri eum, qui ex consilio Confessarii ob futurum impedimentum anticipavit, quamvis impedimentum cessaverit; quia ex consilio ejusdem potest quis postponere, ut dicitur in Canone: ergo, &c. *Ren. q. 4.*
- 14 An prævidens impedimentum, teneatur anticipare communionem? R. neg. quia præceptum affixum est tempori Paschali: ergo ultra id tempus, nulla est obligatio. *Axo. Tamb. Ren. q. 5. &c. contra Fag. Nugnum, &c.*
- 15 An qui intra tempus Paschale communicavit per modum Viatici, vel è contrà, satisfaciat utrique præcepto? R. ad primum aff. quia ea communio per modum Viatici censetur ultima: ergo censetur, Ecclesiam nolle talem ad aliam communionem obligare. *Dia. Pelliz. contra Quintana.* Vnde ad 2. dico cum *Tamb.* non teneri, si post paucos dies octo, scilicet, vel 10. incidat in periculum mortis; quia finis præcepti divini est, ut quis moriatur sacra communione refectus; quod verificatur si ante per 10. dies, non autem per mensem, sit communicatus: ita etiam *Sua. Vasq. Ren. q. 9.*
- 16 An communio facienda sit in propria Paræcia, itaut qui extra faciat, non satisfaciat? R. aff. quia proprii Pastoris munus, est pascere suas oves. *Bon. Regim. &c.* Nomine autem propriæ Paræciæ venit etiam Cathedralis, ex cap. *Officium de officio. Archiepiscopi*; nam in Cathedrali adest proprius, & universalis Pastor, qui est Episcopus. *Barb. Pasq. Bon. &c.* Quis autem dare possit licentiam extra Paræciam communicandi? Dicendum est, posse Episcopum, Parochum, Vicarium Generalem; non autem Archipresbyterum, nisi etiam sit Parochus. *Tamb. Ren. q. 7.*
- 17 An Regulares habeant ex privilegio, ut possit quis in eorum Ecclesiis satisfacere? R. aff. Hinc possunt Regulares, ex privilegio Leonis X. ministrare Eucharistiam ad satisfaciendum, præceptum suis famulis, & domesticis, degentibus tamen intra septa Monasteriis; quia sic degentes sunt exempti à Paræcia. *Bon.* An autem possint aliis extra prædictos? dicendum est non posse; quia in privilegio, quod Mendicantes habent ex Nicolao V. & Sixto IV. ministrandi Eucharistiam, exceptitur dies Paschalis, qui non materialiter pro ipso die Paschatis, sed formaliter pro toto tempore Paschali sumendus est. *Sua. Rode. Fag. Ren. q. 8. &c. contra Baunium, & Bartol. à S. Fausto, Tamb. quorum*

- rum opinionem impugnat. *Dia.* ex declaratione Sac. Congr. de ordine SS. facta ad instantiam Parochorum Civitatis, Neap. contra Theatinos, & Jesuitas.
- 18 An sit mortale semel, aut iterum in vita non communicare in propria Parœcia? *R.* aff. ratione gravitatis materiæ; nisi adsit præsumpta voluntas proprii Parochi præciso contemptu est contra *Tam. & Ren. q. 9.*
- 19 An possit Parochus suis Parochianis concedere, ut non communicent in Paschate? Suppono ex verbis: *Nisi forte, &c.* Cano. sup. cit. posse Parochum; imò ex consuetudine, quemlibet alium Confessarium, cum causa differre adimplentionem præcepti suis pœnitentibus. *Duar.* Hoc supposito. *R.* neg. quia non potest nec etiam Episcopus; cum nullam habeat potestatem dispensandi in legibus Pontificiis: ergo, &c. *Tamb.* Hinc potest Papa hoc præceptum differre, non autem tollere: quia primum est de jure Ecclesiastico, 2. verò de jure divino. *Duar. Ren. q. 10.*
- 20 An qui in peccato communicat, satisfaciatur præcepto? *R.* neg. quia indigne communicat: ergo, &c. *Dura. Nugn. Ren. tom. 1. fol. 55. 2. q. 1. &c.* Opposita sententia *Bon. Sua. Coni. &c.* damnata est ab Innoc. XI. prop. 55. Hinc excommunicati, & interdicti in Paschate communicantes, non satisfaciunt.
- 21 An de præcepto sit, ut ad communionem præcedat confessio: an verò sufficiat contritio? *R.* si in communicando adsit culpa mortalis, ex præcepto divino, confiteri debet: constat ex illis verbis Apostoli ad Cor. 2. *Probet autem seipsum homo. Duar.* Si autem culpa sit venialis, sufficiet etiam attritio; quam si prætermittat nullum committit peccatum, ut contra *Sua. de Lugo. Fag. &c.* dicunt *Sanci. Fili. Ricci. Ren. q. 3. &c.*
- 22 Vtrum aliquando satis sit contritio, vel attritio putata contritio in eo, qui habet conscientiam peccati mortalis? *R.* aff. in casu necessitatis, scandali, v. g. infamæ, vel inopiæ Confessarii. *Rat.* quia licet hoc præceptum sit divinum, est tamen positivum, non negativum: ergo non obligat semper, & ad semper: ergo, &c. Hinc sola attritio non sufficit, quia hoc Sacramentum supponit vitam, quam non dat sola attritio. *De Lugo. Tamb. Ren. q. 4.*
- 23 Vtrum Sacerdos, qui in casu necessitatis, inculpabiliter communicavit in peccato, teneatur ex præcepto Trid. (quod in hoc casu, & de Sacerdotibus tantum loquitur sess. 13. cap. 7.) quam primum confiteri, & quando? *R.* aff. idest, cum primum copiam habet Confessarii. *Sanci, Vasq. Sua.* contra quosdam, quorum

quorum opinio damnata est ab Alex. VII. opi. 38. & 39. Rat. est, reverentia debita Sacramento; nam sicut ante Missam Sacerdos tenetur confiteri, cum habeat copiam Confessarii; ita statim post illam, si ante non fuit confessus. Hinc Laici non tenentur tali præcepto; nec Sacerdotes communicantes, ut Laici; nec ipsi met culpabiliter extra necessitatem communicantes; quia de his non loquitur Trid. *Vasq. Sancti. Ren. q. 5.*

24 An teneatur quamprimum confiteri Sacerdos, qui in Feria 6. Parascevx in peccato celebravit; & idem quæritur de Sacerdote, qui dum sacrificat recordatur alicujus mortalis? *R.* ad primum aff. quia tunc Sacerdos non communicavit modo laicali, sed Sacerdotali, & dicitur eo die celebrare: ergo comprehenditur sub decreto Trid. *Ren. q. 6.* contra *Duar. & Dicaill.* Vnde ad 2. *R.* etiam aff. quia tunc Sacerdos celebrat urgente necessitate, & non præmissa confessione: ergo, &c. *Sua. Bon. &c.* contra *Ren. Dia. Say. &c.*

25 An satisfaciatur præcepto, qui in pane fermento Eucharistiam sumit? *R.* neg. Rat. quia in Canone *Omni utriusque sexus* præcipitur susceptio Eucharistiæ *cum debita reverentia*, quæ de interna etiam intelligi debet, utpotè necessariò connexa cum externa, & consequenter valens Ecclesia eam præcipere. *Duar.* contra *Ren. q. 7.* cujus opinio damnata est ab Innoc. XI. opi. supradicta.

26 Vtrum ad reverentiam debitam Eucharistiæ sit, ut hæc mane sumatur post lucem, & ante meridiem? *R.* neg. Vnde potest quis quacumque hora communicare, dummodò sit jejunos. Rat. quia nullum est jus, nec consuetudo id prohibens. *Fag. Syl. Duar. Ren. q. 8.* contra *Lay.*

27 Vtrum ad reverentiam Sacramenti requiratur, ut à laicis in specie tantum panis sumatur? *R.* aff. ex jure tantum Ecclesiastico. *Trid. sess. 21. cap. 2.* non autem divino, vel naturali; aliàs non potuisset dispensari cum Rege Galliæ à Clem. VI. & cum Imperatoribus à quodam Pontifice, dum hi coronatur. *Hen. Ren. q. 9.*

28 An licitum sit aliquando Laicis sumere speciem sanguinis, præcisâ dispensatione? *R.* aff. in casu necessitatis: ut si calix venturus sit in manus hostium; vel Celebrans moritur ante summptionem, ex quibus acescendæ, vel conculcandæ sunt species, nec adest Sacerdos, vel Diaconus. *Fag. Vasq.* Idem dicendum de moribundo, qui deglutire non potest hostiam, ut contra *Sua. & Fag.* volunt *Ren. q. 10. Ochagavia, Nugnus, & Dia.* quorum

ratio

ratio est : quia præceptum divinum communicandi in articulo mortis, præferendum est præcepto Ecclesiæ non sumendi speciem sanguinis.

29 An fidelibus prohibitum sit communicare in Hostia magna ad recipiendam majorem gratiam ? R. aff. quia gratiam ex opere operato non confert major hostia, nisi in actuali manducatione, quæ æquè sit in magna, ac parva hostia, ex decreto Innoc. XI. *de communione quotidiana in fine . Fag. Pala. Ren. q. 12. contra Hurt. de Lugo, &c.*

30 An ex opere operantis conferant majorem gratiam plures particulæ, vel ambæ species ? R. neg. ex vi majoritatis earundem, sed ex majori dispositione subiecti, quod plures actus bonos ante communionem exercens, majorem recipit gratiam independentè à speciebus : ergo & illos produciens post communionem ; imò & post illarum consumptionem in stomacho : ergo, &c. In hoc sensu intelligendi sunt, qui contrariæ sententiæ videntur esse, ut *Fag. Buff. &c.* imò per S. Officium hujus Regni fuerunt puniti duo Confessarii Monialium, qui ad hunc effectum pluribus particulis illas communicabant, eosque publicè hunc errorem abjurasse. *Ren. ibid.*

31 An pluries in die possit quis communicare ? R. neg. nisi adsit dispensatio, vel necessitas urgeat ; ut patet de Sacerdotibus in die Natalis Domini ; de Parochis plures Paræcias habentibus, quibus satisfacere nequeunt per alium Sacerdotem ; & denique de laicis, quando periculum imminet, ne hostia consecrata ab infidelibus conculcetur, &c. Rat. quia de jure tantùm Ecclesiastico, non divino est, semel communicare : ergo non obligat in similibus casibus. *Duar. Ren. q. 13.*

32 Vtrum sanus ex devotione, vel præcepto mane se communicans, possit eodem die se communicare per modum Viatici, si in mortis periculum incidat ; & idem quæritur de infirmo, qui mane ex devotione, & ingravescente morbo, velit vespere, per modum Viatici ? R. neg. quia cum mane quis sumpsit communionem, etiamsi sanus sumpsit, instabat periculum mortis, licèt ignoratum : ergo potuit per illam satisfacere præcepto divino ex tacita, & virtuali intentione, quam unusquisque habere solet satisfaciendi omni obligationi, quam habet. *Sua. Fag. Coni. Ren. q. 14. &c. contra Turr. Pelliz. Lean. &c.* loquendo de sano, & contra alios dicentes hunc posse, sed non teneri.

33 An possit quis quotidie communicare ? R. hoc relinquendum, esse judicio prudentis Confessarii, Parochi, vel Superioris con-

sideratis circumstantiis status, fervoris, occupationis uniuscujusque personæ, de quibus omnibus extat decr. Innoc. in fine. *Ren. q. 15.*

- 34 Vtrum eodem die, quo quis suspendendus est, possit communicare? Aff. contra *Julium Clarum Zerol. &c. R. Ren. q. 16. Sâ. Fag. &c.* quia hoc non cedit in irreverentiam Christi Domini, sed potius in dispositionem vicinæ mortis. Tum quia, si Medicus judicaret, vulneratum intra duas horas moriturum, quis negabit dandam fore Eucharistiam? Tum etiam: quia sic Romæ practatur, ut observavit *Sanci.* qui id extepdit etiam ad eum, qui pridie per modum Viatici communicavit, & die mortis vult ex devotione; addens ex *Cenedo, & Tamb.* sufficere unam horam ante mortem.
- 35 An satisfaciât præcepto Communionis, qui non jejunus communicat? R. neg. quia indignè suscipit Sacramentum; & consequenter, ex decr. Innoc. XI. non satisfacit, ex dictis. *Ren. q. 17.*
- 36 Quid sit jejunium naturale, & an requiratur ad reverentiam hujus Sacramenti? R. ad primum: Jejunium naturale est illud, quod omnimodam abstinentiam à cibo, & potu importat; intellige per modum cibi, & potus. Ad 2. R. aff. ex præcepto Ecclesiæ, ex cap. *Nihil. 7. q. 1. ex Conc. Constant.* & aliis; quapropter *Fag.* dicit, id esse de fide; & *Duar.* notat, quod non tantum peccat mortaliter, illud violans, sed etiam excommunicationem incurrit, ex cap. *Nihil* cit. quamvis excommunicatione sit ferendæ, non latæ sententiæ. *Ren. tom. 1. fol. 560. q. 1.*
- 37 An reliquiæ cibi præcedentis inter dentes extantes, violent jejunium, si traijciantur? R. aff. si voluntariè traijciantur: secus, si involuntariè: quia primo modo sumuntur per modum cibi, secundò verò per modum salivæ. *Fili. Tamb. de Lugo. Ren. q. 2. &c. contra Com. Sma. &c.*
- 38 An qui ante mediam noctem saccharum in os immisit, violet, si post mediam noctem de illo in stomachum descendat? R. aff. quia cum quis traijcit ex illo in stomachum, continuat priorem comestionem: ergo illud sumit per modum cibi præsentis, non per modum reliquiæ cibi præcedentis. *Bon. Coni. Pasq. Ren. q. 3. &c. contra Tabien.*
- 39 An frangat jejunium, qui parum chartæ, lapidis, vel unguis, deglutit? R. neg. quia hæc omnia, & similia, non sumuntur per modum cibi. *Sanci. Ledes. Pasq. Ren. q. 4. contra Tamb. Fag. Bon. &c.*
- 40 Si quis respirando attrahat muscam, vel quid simile, an frangat jejunium? R. neg. quia jejunium frangitur per actionem

comestivam, & potativam. Tum quia, sicuti non prohibetur respiratio, & attractio aeris, ita neque quidquid per aeris attractionem necessario moraliter est attrahendum. *Nav. Fag. Bon. Ren. q. 5. &c.* contra *Tamb. Lugo.* Hinc, qui voluntarie attraheret muscam, v. g. frangeret, (quod intelligendum est, si per os attraheret, non autem per nares, quæ non ordinantur ad traijciendum in stomachum) sicut è contra, qui involuntarie aliquid alterabile attraheret, non per necessitatem respirationis, sed ab alio immissum.

41 Dum quis faciem lavat, aliquid aquæ in stomachum immisit, sive per os, sive per nares, an, &c. ? R. neg. quod certum est, si per nares immisit; quia per has immittendo, non sumit illam per modum potus. *Fag. Bon. Dia. &c.* quod si per os, neque frangit, si parva sit quantitas; quia sumitur per modum salivæ; nec traijcitur per actionem ordinatam ad traijciendum. *De Lugo. Tamb. Pasq. Ren. q. 6.*

42 An sumptio tabachi solvat jejunium ? R. vel tabachum sumitur per nares, vel per os, vel in pulvere, vel in folio, vel in fumo; & quolibet ex his modis sumatur, non frangit jejunium, nisi tabachi in folio aliquid in stomachum descenderet: quia nares non ordinantur ad traijciendum, fumus ille non est cibus, neque potus, & si aliquid succi in stomachum descendat, quod non puto, est per modum salivæ. *Alph. de Leo. Duar. Dia. Ren. q. 7.* contra *Anton. de Leone.*

43 An in jejunio naturali detur parvitas materiæ excusans à mortalitate ? R. neg. quia licet detur parvitas materiæ in cibo, & potu, non tamen potest dari in sumptione Eucharistiæ (quæ est materia gravis) post cibum, & potum, quod est id, quod Ecclesia prohibet in cap. *Nibil cit. Dia. de Lugo. Pasq. Ren. q. 3. &c.* Contrarium est improbable.

44 Vtrum aliquando licitum sit alicui communicare non jejunum ? R. aff. in casu necessitatis; ut in periculo mortis, vel articulo, quia tunc urget præceptum divinum: ergo, &c. *S. Tho. Nav. Fag.* Qualis autem sit articulus, quale periculum mortis; dicendum est cum *Tamb.* articulum esse, quando brevi inevitabiliter ægrotus est moriturus: periculum autem, quando probabiliter dubitatur de proxima morte, quod scrupulosè exponendum non est: unde dixit *Tamb.* ob solam incommoditatem communicandi infirmum jejunum, posse non jejunum communicare. *Ren. q. 9.*

45 An damnati ad mortem teneantur præcepto divino commu-

nicandis *R.* aff. Vnde communicare possunt per modum Viatici, si jejunare non possint. Rat. quia tenentur Judices concedere eis tempus ad satisfaciendum; ut constet ex Clemen. cum secundum de poenitentia, & alibi; sed non tenentur expectare tempus, quo damnatus sit jejunus, quia uti possunt jure suo, non concedendo vitam pro die sequenti: ergo, &c. *Tamb. Dia. Ren. q. 10.*

46 Vtrum liceat Sacerdoti non jejuno sacrificare ad communicandum infirmum in extremis? *R.* neg. quia tunc tantum, præceptum divinum Ecclesiastico prævalet, quando utrumque præceptum in eandem personam cadit, quod non est in casu: ergo, &c. *Fag. Coni. Ren. q. 11. contra Major. Grana. &c.* imò nec Parochus tenetur; aliàs ad communicandum teneretur sine vestibus celebrare, quod non est admittendum.

47 An durante articulo, vel periculo possit quis pluries per modum Viatici communicare? *R.* posse, non tamen teneri. Primum constat, ex consuetudine. *Sa. Coni. Dia. Ren. q. 12. contra Vasq. 2.* probatur: quia præceptum divinum obligat semel in articulo mortis. Quanta autem debeat esse distantia inter unam, & aliam communionem: quidam dicunt, sufficere octo dies, alii 6. alii 3. & denique alii volunt, quotidie posse; sed hoc ex *Fag.* remittitur arbitrio prudentis Confessarii.

48 Sintne casus, in quibus possit non jejunus communicare extra articulum mortis? *R.* aff. primus est casus infamiae: ut si in Altari quis recordaretur, se non esse jejunum. 2. Si post mortem celebrantis non sit, qui jejunus possit sacrificium perficere. 3. Si post sumpcionem Galicis, cognoscat Sacerdos apposuisse aquam pro vino; in quo casu tenetur, ex Rubricis vinum consecrare. 4. Si adsit periculum, quod particulæ irreverenter ab hostibus sumantur. Denique si per metum mortis cadentem in virum constantem, cogeretur (non in contemptum fidei) Sacerdos non jejunus celebrare. *Tamb. de Lugo. Ren. q. 13. &c.*

49 An possit Sacerdos post ablutioem sumere fragmenta, quæ in l'atena reperiuntur? *R.* posse etiamsi sit finita Missa, & fideles sint communicati; secus si ab Altari discessit, & ad Sacristiam accessit (nisi aliàs essent irreverenter tractanda) primum patet: quia illa spectant ad idem sacrificium, & sunt complementum illius. 2. constat per oppositam rationem. 3. probatur: quia major irreverentia est, ut remaneant, quàm ut sumantur à non jejuno. *Sua. Nav. Sylv. &c.* & idem dicendum, si fragmenta sint alterius sacrificii: quia reliquiae alterius sacrificii sumi possunt in alio sacrificio. *Marchi. Ren. q. 14.*

50 An

50 An possit quis vinum sumere ad deglutiendam hostiam, etiam si illud prius in stomachum sit descensurum? R. aff. post sumptam hostiam, non autem ante, nisi in casu necessitatis, ut in articulo mortis; quia in primo casu actio Sacramentalis incipit cum jejuniis, non autem in 2. *Ren. q. 15.* Hinc potius quis debet pluries vinum in Calicem infundere ad fumendam particulam Calici inhaerentem, quam illam indecenter digito ad os approximare; ait *Sua.*

51 Quomodo Cardinalis celebrans ante mediam noctem Natalis Domini coram Pontifice, possit communicare? R. Si Cardinalis non est jejunus, dico Pontificem cum ipso dispensare, non anticipationem mediæ noctis diei sequentis, ut vult *de Lugo*, sed ut non jejunus communicet. *Rat.* quia dispensatio temporis mediæ noctis est universalis, & sic omnis alius posset sic celebrare, quod est falsum; dispensatio verò in non jejunio est affixa personæ Cardinalis tantum. *Pasq. Ren. q. 16.*

Commutare opera per Jubilæum inuncta quis possit. v. satisfactio per Jubilæum q. 31. Commutare pœnitentiam Sacramentalem quis possit, &c. v. Sacramenti Pœnit. materia remota q. 83. &c. Commutari vota, vel juramenta virtute Jubilæi, an, &c. v. satisfactio per Jubilæum q. 27. &c. Commutatio voti v. Voti irritatio, &c. q. 20. &c.

Compensatio, ejusque conditiones, quando illicita, vel licita. v. opi. 37. *Inno. v. Furtum q. 3. &c.* Quomodo à restitutione excuset. v. Restitutionis ab, &c. q. 20. &c. An locum habeat in restitutione fama. v. Restitutio ob detractionem, &c. q. 9. & 10.

Complacentiam sponsis de copula habenda; vel in viduis de habita; vel de utraque in conjugibus, an, &c. v. Delectatio morosa, q. 3. & 4.

Complex in Confessione an, & quando revelari possit. v. Sacramenti Pœnit. sigillum q. 30. v. Detractio, &c. q. 4. v. Sacramenti Pœnitent. materia prox. q. 25. 26. &c. Complex an possit esse testis. v. Justitia, et modus, etc. q. 12. Quando possit à Reo revelari. v. Jus Prælati in Rei, etc. q. 3.

Compositio quomodo excuset à restitutione, v. Restitutionis ab, etc. q. 25.

Concionator quando peccet mortaliter, leviter in concione mentiendo. v. Mendacium q. 5.

Concubinarius an sit absolvendus. v. Luxuria simplicis, etc. q. 19.

Concubinatus quid sit, quæ ejus conditiones, etc. v. Luxuria simplicis, etc. q. 1. 16. etc.

- Condemnatio *strictè interpretanda. v. primam opi. Inno.*
 Conditio quando dirimat matrimonium . v. *Sacramenti matri. etc.*
q. 3. etc.
 Condonatio an excuset reum à pena. v. *Jus rei in exceptiones, etc.*
q. 19.
 Conductio quid sit, etc. v. *Contractus onerosi q. 24. etc.*
 Confessario non restituyente an teneatur iterum principalis. v. *Restitutio cui, etc. q. 13.*
 Confessarius Monialium à quo institui debeat. v. *Censura interdicti*
q. 10. Confessarius non manifestans obligationem restituendi an,
etc. v. Restitutionem, etc. q. 39.
 Confessio quid sit, et quot ejus conditiones. v. *Sacramenti Pœnit. ma-*
teria prox. q. 17. etc. An debet esse secreta, etc. v. Confessio annua q.
35. etc. An detur valida, sed informis. v. ibi. q. 17. An dimidiari
possit, etc. v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. ad reservata q. 9.
etc. Confessio rei. v. Pralati in rei, etc. Confessio extrajudicialis an
prebeat jus Judici, etc. v. jus Pralati ad, etc. q. 16. n. 5. Confessio rei
scripta in charta, an plene probet. v. Justitia, et modus, etc. q. 11.
 Confessio generalis an possit admittre peccatum aliàs non confes-
 sum. v. *Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 22.*

CONFESSIO ANNUA.

Quæres.

1. **A**N præceptum Confessionis sit divinum, & quando obli-
 get? R. ad primum aff. & ipsi correspondet annua Con-
 fessio, ex *Trid. sess. 14. cap. 5.* patet ex illis verbis *Matth. 16. Ac-*
cepit Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, etc. Vnde ad
 2. dico, directè obligare solum in articulo, vel periculo mor-
 tis, quia tunc non restat aliud tempus illud implendi, & semel
 in anno; indirectè verò, obligare, quando sumenda est Eucha-
 ristia. Patet ex illis verbis *Apost. 1. ad Corin. 11. Probet autem*
seipsum homo. In aliis verò casibus sufficit sola contritio, quia
 nullibi extat præceptum in contrarium. *Fag. Ren. 10. 1. fol. 524.*
 2. An Papa obligetur præcepto annuæ Confessionis? Suppono an-
 nuæ Confessionis extare præceptum Ecclesiasticum latum in
 cap. *Omni utriusque sexus de pœnitentia, et remissionibus.* R. ad
 quæsitum aff. quia præceptum Confessionis est divinum quoad
 substantiam: ergo, &c. Tum quia, etsi esset tantum Ecclesiasti-
 cum, adhuc Papa teneretur, quia Legislator tam civilis, quàm
 Ecclesiasticus tenetur suis legibus. *1. 1. ff. quod quisque juris. Bon.*
Fag. Ren. q. 1. etc. contra Nav. Duar. etc.

3 An

- 3 An Hermaphroditi teneantur hoc præcepto? Loquimur de hermaphroditis, in quibus æqualiter prævalet uterque sexus; de aliis enim non est dubium, comprehendi in cap. *Omnis utriusque sexus*, & B. aff. quia verba *Omnis utriusque sexus*, utpotè alternativa, comprehendunt tam masculos tantum, quam foeminas tantum, quam masculos, & foeminas simul. *Ren. q. 2.*
- 4 Vtrum Hæretici, Apostatæ à fide, & Cathecumeni obligentur huic præcepto? R. primos, & secundos obligari, non verò tertios; quia illi tantum sunt de foro Ecclesiæ; non verò isti. *Duar. Ren. q. 3.*
- 5 An Pueri ante septennium, huic præcepto obligentur? R. aff. si usu rationis polleant: quia in cap. *Omnis* cit. dicitur, teneri postquam ad annos discretionis pervenerint, quod contingere potest ante eam ætatem. *Coni. Fag. Nav. Ren. q. 4. etc.* contra *Dia.* Hinc est, quod post eam ætatem tantum, obligari poterint, quia post eam usum rationis acquirere possunt.
- 6 An Pueri post annos discretionis incurrant ea ætate pœnas à jure transgressoribus impositas? R. omnes pœnas tam à jure, quam ab homine latas, ante pubertatem, incurrere pueros; si homo intendat eos obligare, ut *ver. Legis materia q. 11. cū de Jansuario* dicemus: sed ex cap. *Omnis, etc.* obligantur pueri, cum primum ad annos discretionis pervenerint: ergo ante pubertatem intendit lex obligare, & sic ante eam ligantur. Verum pueri non debent; ait *Axo.* solita pœna puniri, sed arbitraria Judici; unde privandi non sunt sepultura, nec arcendi sunt ab Ecclesia. *Ren. q. 5.*
- 7 An amentes teneantur? B. neg. si perpetuò sint amentes, vel si in materia Confessionis delirent; secus è contra. Rat. primi: quia reputantur ut invincibiliter ignorantes; ex quo patet ad 2. *Ren. q. 6.*
- 8 An excommunicati obligentur huic præcepto? R. aff. si sint negligentes in procuranda absolutione ab excommunicatione. Rat. quia hoc præceptum obligat ex sui natura ad mundandam animam: ergo & ad tollenda vincula tum mortalium peccatorum, tum etiam excommunicationis. *Dia. Coni. Lay. Ren. q. 7. etc.* Eos tamen satisfacere huic præcepto, dixit *Pellix.* si bona fide prius absolvantur à peccatis, quam ab excommunicatione: quia in casu esset valida confessio: ergo satisfactoria præcepti.
- 9 Vtrum omnia peccata, etiam venialia, sint confitenda ad satisfaciendum præcepto? R. neg. ex *Trid. sess. 14. cap. 5.* Tum quia

venialia non necessaria, sed tantum sufficiens materia sunt Sacramenti Pœnitentiæ. *Lay. Fag. Lugo. Ren. fol. 527. q. 1. contra Bon. Riccar. &c.*

- 10 An teneatur, qui toto anno non commisit mortale? R. aff. non ex vi præcepti, sed ratione scandali; unde tenetur listere se Confessario, ad illud vitandum, si adsit *Lugo. Vasq. Dia. &c.* Et idem dicendum de eo, qui habens venialia, & mortalia, hæc, iusta de causa, confiteri non tenetur: quia tenetur indirecte ab illis absolvi; quod fieri potest, & debet per venialium Confessionem. *Nugn. San. Ren. q. 2. &c.*
- 11 An teneatur iterum confiteri, qui confessus venialia intra annum, mortale commisit? R. aff. quia per præceptum annuæ confessionis præcipitur mortalium, non venialium confessio: ergo, &c. *Hurt. apud Dia. Ren. q. 3. contra Pellæ.*
- 12 An omnia peccata mortalia intra annum commissa, sint confitenda; itaut quis teneatur iterum confiteri eodem anno, si alia commiserit peccata? R. neg. ex verbis Canonis: ubi dicitur, *saltem semel in anno fideliter confiteantur*: ergo una confessio præcipitur in anno, non plures. *Coni. Hurt. Ren. q. 4. &c. contra Macerum.*
- 13 An ex vi præcepti teneatur quis confiteri peccata oblita? R. aff. si oblitio fuit culpabilis: quia in textu prædicto præcipitur, ut fideliter quis confiteatur: ergo, &c. *Ren. q. 5. Soto, &c. contra Dia.* Contrarium, tamen dicendum de eo, qui ob iustam causam, omisit aliquod mortale, & postea iusta causa cessat; quia confessio fuit integra saltem formaliter: ergo satisfactoria præcepti.
- 14 An per Confessionem invalidam satisfaciat quis præcepto? R. neg. quia præcipitur confessio, quæ sine vero dolore cum illa intrinsecè connexo contingere non potest. *Ren. q. 6. Contraria opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 14.*
- 15 An satisfaciat præcepto, qui confessionem invalidam facit ex defectu jurisdictionis in Confessario? R. aff. si hoc contingat ex communi errore; non verò, si ex particulari pœnitentis; quia in primo casu confessio est valida cum Ecclesia suppleat jurisdictionem: ergo, &c. secus in 2. per oppositam rationem: est communis. *Ren. q. 7.*
- 16 Vtrum sic invalide confitentes, incurrant pœnas contra transgressores impositas? R. aff. si defectus sit ex parte pœnitentis; vel si ex parte Confessarii, est tamen ex privato errore pœnitentis: secus quando defectus procedit ex communi errore, vel de-

defectu intentionis in Confessario. Rat. primi: quia Ecclesia præcipere potest actus internos connexos cum externis : ergo præcipere potest confessionem *validam*: ergo & punire eos, qui ex defectu actuum interiorum, illam invalidam faciunt. *Fag. Sua. Coni. Ren. q. 8. &c.* contra *Henri. Vafq. Duar. &c.* Rat. 2. quia tunc nulla adest culpa: ergo nec pæna est infligenda.

17 An satisfaciatur quis præcepto Confessionis per hanc validam, sed informem, ex suppositione, quod detur? R. aff. Rat. quia talis confessio, utpote valida, non est voluntariè nulla; ut loquitur 14. propositio Alex. VII. ergo, &c. *Ren. q. 9. Lumbier.*

18 Vtrum satisfaciatur huic præcepto, qui confitetur, sed sua culpa à peccatis non absolvitur? R. neg. quia Ecclesia præcipit Confessionem, & hanc Sacramentalem; sed hic non facit Confessionem Sacramentalem, quia non absolvitur, & sua culpa non absolvitur: ergo, &c. *Sol. Azor. Sylve. Ren. q. 10. contra Riccar. Canonum. &c.*

19 An ex vi præcepti Confessionis, teneatur quis peccata purè interna confiteri, quæ nullam habent connexionem cum externis; ut cogitationes turpes? R. aff. & posse transgressores ab Ecclesia puniri per excommunicationem. Rat. quia potest Ecclesia præcipere actus internos, necessariò connexos cum externis; ut dolorem in Confessione: ergo, &c. *Sua. Coni. Vafq. Ren. q. 11.*

20 In qua parte anni obliget præceptum annuæ Confessionis? R. hoc præceptum non habere ex se determinatum tempus; quia ex verbis textus, præcipitur confessio *semel* in anno, nullo determinato tempore: ergo, &c. Tum quia eodem Canone præcipitur communio determinato tempore: ergo ubi in Confessione non distinguitur tempus, nec nos distinguere debemus; Dixi *ex se*: quia per accidens ratione communionis, obligat in Quadragesima. *Vafq. Coni. Ren. fol. 531. q. 1. &c.* contra *Fag. Pellic. &c.*

21 An tempus annuæ Confessionis sit impositum ad finiendam, vel sollicitandam obligationem? R. impositum esse ad sollicitandam: Vnde, qui intra annum non implevit, tenetur cum primum commodè potest anno sequenti: ita communiter *Fag. Coni. Lay. &c.* contra *Ren. Meg. &c.* Probant ex illis verbis textus, scilicet, *semel in anno*: ergo si non sit intra annum, remanet obligatio anno sequenti; ex quo infert *Bon.* quod toties quis peccat, quoties oblata opportunitate, non confitetur.

22 An teneatur quis anticipare Confessionem, quando prævidet, non

non posse confiteri? *R. aff. nam qui prævidet non posse audire sacrum in ultima hora matutina, tenetur anticipare: ergo à simili, &c. Nav. Fag. Sua. Ren. q. 4. &c.*

23 Quis sit proprius Sacerdos, cui ex cap. *Omnis utriusque sexus* fieri debeat confessio? Est quicumque habet potestatem ordinariam, & immediatè præest, ut Pontifex respectu universalis Ecclesiæ; Legati, sive à Latere ut Cardinales, sive Nati, ut aliqui Episcopi, sive Milli, ut Nuntii, respectu eorum, qui sunt de finibus suæ legationis. Item Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, (etiam respectu suorum suffraganeorum, sed dum eos actu tantum visitant, & hoc in ordine ad Confessionem, non dispensationem) Capitulum, Parochi, & Superiores Religionum est communis. *Ren. fol. 533. q. 1. 2.*

24 Quis sit proprius Sacerdos Papæ, Cardinalium, &c. supradictorum? *R. proprius Sacerdos Cardinalium, Patriarch. Archiep. Episcop. & aliorum habentium jurisdictionem quasi Episcopalem, esse Papam, sicut aliorum Romæ commorantium; quia hi immediatè subduntur Pontifici. Episcopus verò est proprius Sacerdos Parochorum, familiarium, (sicut horum, & suorum sunt Cardinales etiam) & quarundam dignitatum, ut sunt Decani, & Archidiaconi. Item proprius Sacerdos Regularium est Papa respectu Generalis; hic respectu Provincialis, &c. Denique Papa non habet proprium Sacerdotem; quia sive ejus Confessarius ab ipso, sive à Deo, ipso mediante, recipiat jurisdictionem, non potest dici ejus Superior. *Soto, Duar. Ren. q. 3.**

25 An satisfaciatur Novitius præcepto, si proprio Parocho seculari confiteatur? *R. aff. quia non est omnino exemptus à jurisdictione Prælati secularis; unde possunt ab eo illius vota commutari, & dispensari. San. Pelliz. Ren. q. 4. contra Sua.*

26 An repugnantibus Parochis, possit quis confiteri Mendicantibus ad satisfaciendum præcepto? *R. aff. dummodo non fiat in contemptum Parochorum. Non posse tamen Mendicantes, hoc in concionibus publicè docere, & publicare, laicos non posse à suis Parochis compelli. Primum patet ex Conc. Later. sub Leo. X. sess. 11. quæ incipit: Dum intra. Item ex Extravag. Bened. XI. de privileg. & ex alia Joan. XXII. Item ex Bulla Clem. VIII. 22. Decemb. 1592. &c. 2. constat ex Const. Xisti IV. & Bened. XI. &c. *Azo. Ren. q. 5. &c.**

27 An possit quis ad satisfaciendum præcepto confiteri cuilibet Confessario seculari approbato? *R. aff. ex admissa consuetudine, non quod hæc abroget id, quod fundatum est in jure divino,*

no,

no, ut videlicet oves suas proprius Pastor cognoscat, sed ex hujus tacito consensu per prædictam consuetudinem explicato. *Duar. de Leo. Ren. q. 6.*

- 28 An quis peregrinando extra suam Diœcesim, satisfaciat, confitendo alteri quam proprio Parocho? R. neg. si in fraudem peregrinetur; quia licet peregrinus in foro exteriori non sit subditus sui Prælati, est tamen in foro interiori; & in tantum satisfacit, quia adest tacitus consensus sui Parochi, qui non præsumitur in casu fraudis. *Vasq. Ren. q. 7. contra Peniti.*
- 29 Si peregrinus habeat casus reservatos in sua Diœcesi, an possit absolvi in aliena Diœcesi à quolibet Confessario, ad satisfaciendum præcepto? R. aff. si in fraudem non peregrinetur. Primo: quia adest tacitus consensus proprii Episcopi. 2. quia Confessarii nunquam interrogant pœnitentem; sit ne alterius Diœcesis, & casus in ea sint reservati. *Ren. q. 8. Sua. contra Fag. absolute negantem, & contra Baumium affirmantem, etiam in casu fraudis.*
- 30 An si, è contra, casus sit reservatus in Diœcesi, ubi peregrinus reperitur, & non in sua, possit absolvi à quolibet Confessario illius Diœcesis? R. aff. si illud commisit in propria Diœcesi. Rat. quia Prælatus attendit in reservatione bonum subditorum, & Territorii; quod non læditur in casu. Si verò illud commisit in Diœcesi, ubi peregrinatur potest absolvi, si reservatio sit ad bonum spirituale subditorum; secus si sit ad utilitatem Territorii, ne scilicet noctu arma deferantur. Rat. primi, quia Prælatus in reservatione attendit bonum subditorum, non transeuntium. Rat. 2. quia æquè bonum Territorii læditur per Peregrinum, ac per Civem. *Ren. q. 9. contra Sua. absolute negantem, & contra Fag. absolute concedentem.*
- 31 Qui de jure possint sibi eligere Confessarium non approbatum? R. posse Cardinales, etiam extra eorum jurisdictionem, legationem, e. g. vel Ecclesiam proprii tituli, *de Leo.* Imò, & posse pro eorum familia. *Dia. ex Card. de Lugo.* Posse item Archiepiscopos, Auditores Camerae Apostolicæ, Thesaurarium, Clericos Camerae, Præsides Camerae, Magistrum Sacri Palatii, Auditores Rotæ, Prothonotarios Apostolicos, & alios Prælatos Romanæ Curiae ab Episcopis exemptos, sive Regulares, sive seculares. *Pasq. apud Dia.* Denique posse Episcopos etiam extra suam Diœcesim; nam ex cap. *finali de pœnit. & remissionibus*, privilegium habent eligendi sibi Confessarium, quod privilegium nonnisi de non subdito extra Diœcesim verificari potest; est contra *Sua. Ren. q. 10. Dia. &c.*

- 32 Vtrum Parochus possit sibi eligere Sacerdotem non approbatum in Confessarium? R. neg. & opposita opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 16.
- 33 An proprius Sacerdos possit alteri non approbato dare licentiam absolvendi? Dubium procedit de Parocho, non de aliis ipsi Superioribus; & R. neg. ex *Trid. sess. 23. cap. 15. de Reform.* Rat. quia quamvis, stante sua ordinaria facultate, possit alia foro pœnitentiæ inferiora delegare, ut administrationem Eucharistiæ, assistentiam Matrimonio, facultatem concionandi pro una vice, ubi Superior adiri non possit; non potest tamen delegare jurisdictionem in foro pœnitentiæ; quia major in hoc Sacramento, quam in aliis requiritur prudentia, & scientia. *Duar. Ren. q. 12.* Contrarium dixit *Dia.* improbable. *San.* plusquam falsum.
- 34 An possit approbatus audire Confessionem Parochianorum, repugnantibus Parochis? R. aff. si Approbatio fuerit generalis, non limitata per verba, *salvo jure Parochorum, vel sine eorum præjudicio. Sua. Duar. Fag.* Rat. quia potest Episcopus, contradicentibus Parochis, audire Confessiones: ergo & approbati ab ipso absque limitatione; delegat enim Episcopus facultatem, quam habet. Hinc contra *Nav. Med. &c.* dixit *Major* cum *Syl. &c.* ob eandem rationem validam esse Confessionem factam à subdito Parochi, si hic injustè denegaverit illi licentiam alteri in Paschate confitendi ob rationabile motivum. *Ren. q. 13.*
- 35 Vtrum sit de essentia Confessionis, ut secretò fiat? R. neque esse de essentia, neque de præcepto; primum probatur: quia de essentia Sacramentalis Confessionis est accusatio, quæ semper talis est, sive secretò, sive publicè fiat: ergo, &c. *Fag. Sua. Duar. Ren. fol. 539. q. 1.* contra *Angelum, & D. Bonav.* Probatur 2. & quod non sit de præcepto Divino constet, cum ex prima sui institutione, non sit, ut confessio secretò fiat, ut modò dixi. Quod neque Ecclesiastico patet, quia cap. *Omnis utriusque sexus* per verbum *solus* non præcipitur modus secretus in Confessione, sed tantum rejicitur antiquus publicæ Confessionis. Hinc ex causa fieri potest publicè, ut contingit, quando fit per scripturam, vel interpretem. *Duar. & Bon.*
- 36 An saltem sit peccatum mortale, si quis sine justa causa publicè confiteatur? R. aff. quia licet nullum adsit præceptum, est tamen contra communem usum Ecclesiæ in re gravi. Justa autem causa esset naufragium, &c. ita *Fag. Duar. Ren. q. 2.* contra varios variè opinantes. Hinc dic ex *Sylv.* nec esse licitum post

con-

confessionem manifestare peccata, vel pœnitentiam, quando id sibi, vel Confessario præjudicat.

37 Vtrum quis ad satisfaciendum præcepto *Ecclesiastico*, teneatur confiteri per interpretem si aliter non possit? R. neg. quia nemo tenetur publicè confiteri. *Fag. Lay. Fili. &c.* Dixi præcepto Ecclesiastico; nam ad satisfaciendum præcepto Divino in articulo mortis ex *Sua. Coni. Vasq. &c.* tenetur, siue dubitet de sua contritione (contra *Ren. q. 3. & Duar.*) siue (contra *Fag.*) de ea probabilem existimationem habeat; quia in utroque casu exponit se periculo æternæ damnationis: ergo ex præcepto Divino, & charitatis tenetur. Est etiam contra *Caje. Medi. &c.* absolute negantes.

38 An teneatur confiteri quis per scripturam, cum vel ipse est mutus, vel Confessarius surdus? R. aff. quia confessio per scripturam est secreta, & non ex sua natura publica, ut volunt *Nav. Fili. Dia. &c.* sed tantum per accidens, quando, videlicet, quis per scripturam confitetur Sacerdoti absentis; in quo casu ob periculum revelationis, non teneretur: Non sic est, cum confitetur præsentis reddenti scripturam. *D. Tho. Coni. Lay. Ren. q. 4. &c.*

39 An confessio, extra casum positum, possit à pœnitente fieri scripto ob suam erubesceniam? R. aff. si pœnitens dicat, accuso me de his peccatis, quæ scripsi: Imò etiam si hoc dicat, antequam Confessarius legat. Rat. primi: quia licet confessio ex consuetudine fieri debeat ore tenus, sub veniali saltem, si causa non adest; ut volunt *Lay. Villalo. contra Fag. Coni. Sua. &c.* dum tamen adest causa, non obligat: ergo, &c. Tum quia, si Confessarius vidisset peccatum committi, posset pœnitens dicere; Accuso me de peccato, quod vidisti: ergo ita in casu. *Pellic. Dia. Rat. 2.* quia licet ea accusatio non sit physicè post lecta peccata, est tamen moraliter post illa, cum non fuerit retractata. *Pon. Dia. Ren. q. 5. &c.* contra *de Lugo.*

Confiteri cui debeant PP. Societatis, & Scholarum Piarum. v. satisfactio per Jubilæum q. 10.

Conjuratio quid sit. v. ius rei in exceptiones q. 13.

Consanguinitas quid sit, &c. v. Sacramenti Matris. q. 7. &c.

C O N S C I E N T I A.

Quæret.

- 1 **Q**uid sit conscientia? R. est iudicium practicum, quo hic, & nunc aliquid faciendum, vel non faciendum esse iudico, aut me peccasse, aut non, cum aliquid feci, vel omisi: ita communiter DD. *Ren. tom. 1. fol. 21. q. 1.*
- 2 Quid sit conscientia certa, vera, seu recta, quid erronea; & an operari contra hanc sit peccatum? R. ad primum, conscientia certa est, quæ iudicat obiectum bonum, vel malum, ut revera est, sine ulla formidine de opposito. Vnde ad 2. Conscientia erronea est illa, quæ per erronea principia erroneum quid concludit; & hoc vel vincibiliter, vel invincibiliter, ex dictis de ignorantia. Vnde ad 3. R. aff. si error sit vincibilis, si ve non, quia tenemur sequi ductum rationis practice dictis, hoc esse bonum. *D. Tho. San. Ren. q. 2. Vsq. qui oppositam, putat hæreticam.*
- 3 An sequi conscientiam erroneam, sit peccatum? R. aff. si conscientia sit vincibilis: secus si sit invincibilis; nam hæc excusat à peccato, illa verò peccatum ex culpa operantis inducit. *D. Tho. Ren. q. 3. &c.*
- 4 An peccet, qui in carcere detentus, putat ex conscientia invincibili erronea peccare, si non audiat Sacrum? R. neg. quia tunc conscientia erronea inducit peccatum, quando est in eo, qui liberè agit: sed, &c. Hinc, qui violenter duceretur ad peccandum, non peccaret, si erroneè putaret se peccare. *Merol. Ren. q. 4.*
- 5 An peccet rusticus, si erroneè putet, se peccare, tam si non audiat sacrum, quàm si audiat, relinquendo gregem lupis, vel latronibus rapiendum? R. neg. quia non est liber ad culpam vitandam, & nullus cogitur ad peccandum: ergo, &c. *San. Merolla. Ren. q. 5.*
- 6 Ex conscientia erronea, putans quis peccatum esse reservatum, vel annexum censuræ, an incurrat has pœnas? R. neg. quia excommunicatio, & reservatio sunt odiosa. *Sua. Sa. San. Ren. q. 6.*
- 7 An operari contra conscientiam erroneam, non determinando, peccatum esse mortale, vel veniale, sit mortale, vel veniale? R. esse veniale: quia in tali casu, quis vult effectum abstrahendo à veniali, vel mortali. *Tamb. Dia. Ren. q. 7. contra Vsq. San. & Sancti.*
- 8 Quid sit conscientia probabilis, seu opinativa, & quotuplex? R. ad primum conscientia probabilis est, quæ ex probabilibus

p ro-

probabile aliquod deducit, cum formidine tamen partis oppositæ: Vnde ad 2. datur conscientia probabilis, probabilior, tutior, & minus tuta. Probabilior est, quæ meliora habet fundamenta. Tutior, in qua nullum est periculum peccati. *D. Tho.* unde non semper probabilior est tutior. *Ren. fol. 23. q. 1.*

- 9 Vtrum sequi possimus opinionem probabilem, & minus tutam, relicta tutiori, & probabiliori? *R.* aff. quia qui operatur probabiliter, prudenter operatur, ut docent communiter DD. sed qui operatur secundum opinionem probabilem, & tutam, certo probabiliter operatur: ergo prudenter operatur; major patet: quia, præcise quod aliqua opinio sit certo probabilis, nititur gravi fundamento, & autoritate DD. & licet minus tuta dicat periculum peccandi; hoc est materialiter, non formaliter. *Sua. Ren. q. 2. & c.*
- 10 An possit dici probabilis, opinio unius Doctoris? *R.* aff. si opinio in solidis rationibus sit fundata, & Doctor sit gravis, probus, & doctus; si opinio sit nova, si contra communem, si in dubio juris humani, si divini; quia, ut opinio dicatur probabilis, requiritur ut non levi nitatur fundamento: ergo potest sequi opinio unius Doctoris, si adsint rationes convincentes. Hinc sequi non potest opinio unius Doctoris noviter excussa ob solam Doctoris auctoritatem, & tenui nixa fundamento: quia primum damnatum est ab Alex. VII. prop. 27. & 2. ab Innoc. XI. opi. 3. *Ren. q. 3.*
- 11 Si quis formidet aliquam opinionem, esse probabilem, an possit illam sequi? *R.* aff. in casu necessitatis; maximè si eam sequendo, vitetur grave damnum, vel periculum, proximi; nam grave periculum facit, ut in moralibus formido præponderet opinioni. *Nau.* Vnde *Ren. q. 5. ex Pellix.* infert, posse sub conditione absolvi poenitentem, qui in articulo mortis nullum dedit signum confessionis, aut contritionis; dummodò christianè vixerit: quia hæc opinio habet speciem probabilitatis, cum habeat pro se aliquales rationes, & graves DD. fere innumeros. Quorum tamen pietati ego non acquiesco.
- 12 An possit quis sibi occultè satisfacere, accipiendo rem ab altero possessam, si probabiliter opinetur, rem possessam esse suam? *R.* neg. nisi possessio esset malæ fidei, vel nisi opinio esset practicè probabilis. *Rat. primi,* quia non possum ex probabilitate illa spoliare justè possidentem. *Rat. 2.* quia tunc possessio non suffragatur possidenti. *Rat. 3.* quia tunc ipsa possessio revo-

- vocatur in dubium: ergo, &c. *Nav. Pala. Sua. Ren. q. 8.*
- 13 Si quis habeat rationes probabiles, peccatum à se commissum non fuisse mortale, & etiam probabiliore fuisse mortale; an teneatur illud confiteri; & idem quaeritur de validitate Confessionis? *R. neg.* quia possumus sequi opinionem probabilem, relicta probabiliore. *Ren. q. 9. Sua. San.*
- 14 An Confessarius possit sequi opinionem poenitentis minus probabilem, relicta sua probabiliore? *R. aff.* si opinio poenitentis sit in se probabilis, nec id ignoretur à poenitente. *Rat.* quia poenitens sequendo talem opinionem, non peccat; & sic est dispositus. *Ren. q. 10.*
- 15 An in casu posito teneatur Confessarius sequi opinionem poenitentis? *R. aff.* si sit proprius Parochus; secus, si sit Delegatus, nisi cepta confessione (quod intelligendum est pro prima vice) *Rat.* quia proprius Parochus est minister necessarius; Delegatus verò est voluntarius, si nondum sit cepta confessio; quia si cepta est; ne reddatur odiosa, est minister necessarius pro prima vice. *Lugo. Ren. q. 12.*
- 16 An possit Confessarius, vel alius consulere secundum opinionem minus probabilem, relicta sua probabiliore? *R. aff.* quia potest illam sequi: ergo & consulere; dummodò non interrogetur de sua probabiliore. *Ren. q. 13.*
- 17 An possit Judex in ferendis sententiis judicare secundum minus probabilem? *R. neg.* quia non est constitutus exceptor personarum, sed ut causam juxta ejus merita dirimat: ergo, &c. *Contraria opinio damnata est ab Innoc. XI. opi. 2. Ren. q. 14.*
- 18 An quando litigantes pro se habent opiniones æquè probabiles, possit Judex pecuniam recipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio? *R. neg.* quia actus Justitiæ est invendibilis: ergo, &c. *Dia. Opposita prohibita est ab Alex. XII. opi. 26. Ren. q. 15.*
- 19 Si opiniones sint æquè probabiles, possit Judex secundum quam maluerit judicare? Vide opiniones damnatæ opi. 2.
- 20 Quid in criminalibus possit Judex. *v. ibid.*
- 21 An possit Advocatus sequi opinionem minus probabilem? *R. aff.* in quibusvis causis; dummodò suum Clientem admoneat de minori probabilitate, & quod à Judicibus secundum eam judicari non soleat, si ea talis sit. *Rat.* quia Advocati officium est proponere merita causæ, non autem ejus est definire, & sic non est constitutus, ut justitiam faciat, exceptionem Personarum non faciendo: ergo, &c. *Vasq. Lay. Fili. Ren. q. 18.*

- 22 An possit Medicus in applicando, vel judicando de efficacia medicamenti, sequi minus probabilem? R. ad primum neg. quia Medicus tenetur saluti ægroti consulere, tum ex justitia, tum ex charitate: ergo sequendo minus probabilem, quamvis non peccet contra justitiam, peccat tamen contra charitatem. *Bon. Vasq. San. Ren. q. 19. &c.* Vnde ad 2. R. aff. si salus ægri sit desperata; secus, si non. Rat. utriusque, quia de duobus malis minus est eligendum. *Val. contra Axo. Say. &c.* absolutè negantes.
- 23 An subditus possit, vel teneatur obedire Superiori, si probabiliter credat, Superiorem rem malam præcipere? R. teneri, etiam si ejus opinio sit probabilior. Rat. primi, quia præferendus est Superior, qui est in possessione suæ jurisdictionis. *Sua. Rat. 2.* quia possessio Superioris præponderat majori illi probabilitati. *Sua. San. Say. Ren. q. 20.* contra *Sanci.*
- 24 An quando agitur de valore Sacramenti, liceat uti opinione minus probabili? R. neg. Ratio, est periculum irreverentiæ: ita *Sua. &c.* & opposita est damnata ab Innoc. XI. opi. 1.
- 25 Quæ opinio censenda sit improbabilis, & non sequenda? R. illam primò venire, quæ est hæretica, idest, immediatè repugnās alicui veritati à Deo revelatæ. 2. hæresim sapiens, idest, quæ non est hæretica, sed ex hæresi sequi potest; ut Eucharistiam non esse per vias solemni pompa ducendam. 3. venire erroneam, idest, quæ directè, non tamen manifestè est contra nostræ fidei doctrinam; ut negare, Christum fuisse risibilem. 4. venire malè sapientē, vel piarum aurium offensivam; ut Ecclesiam Romanam esse Synagogam Satanæ. 5. venire temerariam, quæ nullo solido fundamento nititur; ut dicere, plures ex mulieribus salvari. 6. scandalosam, quæ ad peccatum inducit. Denique venire opinionem noviter inventam, quæ pro se non habet rationes, nec Authores, aut SS. PP. & Conciliorum auctoritates. *Ren. q. 22.* ex *Vidal.*
- 26 Quid sit conscientia scrupulosa? R. conscientiam scrupulosam verificari quando inani, & levi fundamento suspicatur esse peccatum, ubi revera non est. *Ren. fol. 30. q. 1.*
- 27 An licitum sit operari contra conscientiam scrupulosam, dicentem aliquod esse peccatum? R. aff. dummodo scrupulosus sequatur dictamen sui Confessarii prudentis, & timorati, aut aliorum Doctorum similium; quia judicium scrupulosi est valdè imperfectum, ductum ex frivolis fundamentis, & est veluti opinio improbabilis: ergo, &c. *Fili. Pericel. Ren. q. 2.*

28. *Quomodo Confessarius cognoscere possit conscientiam esse scrupulosam, vel dubiam?* R. quod tunc conscientia est scrupulosa, quando operans est probata vitæ; tunc verò dubia, quando est malæ conscientie. *Vericel. Ren. q. 4.*
29. *Quid sit conscientia dubia?* R. esse illam, quæ neutri parti determinatè assentitur, sed fluctuat inter utramque, quia nullam habet rationem sufficientem ad judicandum, aliquid esse licitum, vel illicitum: Propter hanc judicii determinati suspensionem, differt conscientia dubia à probabili, quæ assentitur, & adhæret alteri parti determinatè, licet cum formidine partis oppositæ. *Ren. fol. 32. q. 1.*
30. *An operari cum conscientia dubia sit peccatum?* R. aff. si conscientia sit practicè dubia; ut dum quis dubitat, an hic, & nunc contractus sit usurarius: secus, si conscientia sit speculatивè dubia; ut dum quis in generali dubitat, an aliquis contractus sit usurarius. Rat. primi, quia sic operans, exponit se periculo peccandi. Rat. 2. quia conscientia speculatивè dubia sistit in contemplatione veritatis tantum, & sic non est regula actionum humanarum, & potest interdum accidere, quod ex aliqua circumstantia loci, personæ, &c. sit practicè certa, in ordine ad operationem; est communis. *Ren. q. 2.*
31. *Quomodo possimus conscientiam practicè dubiam deponere?* R. posse primò per sufficientem diligentiam. 2. per rationabilem causam, scilicet, per possessionem juxta illud; *melior est conditio possidentis*; quod si nulla sit possessio, tunc tutior pars est eligenda, juxta illud; *in dubiis tutior pars est eligenda*: Quæ omnia intelligenda sunt: ut modò dicemus. *Ren. q. 3.*
32. *An semper in dubio tutior pars sit eligenda?* R. aff. si dubium nec deponitur, nec adest possessio; sive interim sit practicum, sive speculativum: Si verò adsit ex una parte possessio; tunc favendum est possidenti, etiam relicta parte tutiori: Si denique ex utraque parte adest possessio, & tunc etiam valet: *tutior pars est eligenda*; quia hoc principium intelligendum est, dummodo sit par causa, & sic vel nulla sit possessio ex utraque parte, vel sit ex utraque parte possessio. *Merol. Buff. Ren. q. 4.*
33. *Quomodo intelligendum sit principium, in dubio melior est conditio possidentis?* R. ita ut possessio bona fide inceperit. *Ren. q. 5.*
34. *An in dubio melior sit conditio possidentis, tam in materia justitiæ, quàm extra?* R. aff. nisi aliter in jure sit expressum, ut est de irregularitate, quam incurrit dubitans de homicidio, licet possessio stet pro libertate, Rat. quia idem est judicium

fori

- fori externi, ac interni, dammodo: internum non nitatur falsa præsumptione; sed in foro externo possessio favet dubitanti, siue in materia iustitiæ, siue extra: ergo etiam in foro interno, & conscientiæ. *Coni. Sancti. Sua. Ren. q. 6. §. c. cōtra Sa. Sylves. §. c.*
- 35 Quomodo cognosci possit, pro quo stet possessio? R. possessio- nem stare pro eo, quod inducit onus probandi oppositum, vel pro eo, pro quo stat præsumptio in foro externo: Quomodo autem id cognoscatur; hoc videndum est in singulis casibus, si- ve in materia iustitiæ, siue extra; idē
- 36 An certus de suo consilio, dubius autem an homicidium sit secutum ex suo consilio, teneatur ad restitutionem? R. aff. quia præsumptio fori externi non stat pro consulente, sed pro ho- micida; nemo enim præsumitur delictum admittitur: ergo & possessio stat pro homicida, non pro consulente: ergo, &c. ex- cipe, nisi adesset circumstantia aliqua, ut si præcessisset anti- qua inimicitia inter occisum, & occidentem. &c. *San. Bon. Mero. Ren. fol. 34. q. 1. contra Nav. Sa. §. c.*
- 37 An certus de suo consilio, ejusque efficacia, dubius verò de executione homicidii, teneatur, &c.? R. neg. quia cum tale homicidium sit quid facti, in dubio non præsumitur, nisi pro- betur. *Bon.* Imò sic consulens, non incurrit irregularitatem, quæ cum sit pœna non est extendenda ultra id, quod jura ex- tendunt, ad homicidium scilicet dubium, non autem ad con- sulentem homicidium. *San. Ren. q. 2.*
- 38 An teneatur ad restitutionem, qui dubitat, an suum suffra- gium concluderit rem injustam? v. g. sententiam mortis? R. certum esse teneri, si suffragium fuerit ex primis: Quod si in hoc incidat dubium; dicendum est, etiam teneri; quia pos- sessio stat pro consilio dato, non pro consulente. *Nav. Ren. q. 3. contra Dia. Henri. §. c.*
- 39 An dubius de sua falsa depositione, an fuerit post, vel ante fal- sam depositionem aliorum, teneatur, &c.? R. aff. quia cum certum sit, damnum fuisse secutum, ut supponimus, possessio stat pro ipso damno. *Ren. q. 4. contra Baucium.*
- 40 Commodatarius dubitans, an commodatum sua culpa perie- rit, teneatur, &c.? R. aff. quia commodatarius tenetur etiam ex culpa levi, & levissima, cum suum sit commodum: ergo te- netur exactissimam diligentiam adhibere; hæc autem in dubio non præsumitur: ergo, &c. *Mero. Ren. q. 5. contra San. Less. Henri. §. c.*
- 41 Depositarius dubitans, an sua culpa depositum perierit, tenea-

- tur, &c. *† R.* aff. si depositum sit factum in commodum utriusque, tam deponentis, quàm depositarii, ut si hic pretium accipit; secus, si in commodum deponentis tantum. Rat. primi: quia, in eo casu, tenetur etiam ex levi culpa, & sic exactam debet adhibere diligentiam, quæ in dubio non præsumitur. Rat. 2. quia in dubio is tenetur restituere, qui beneficium accipit: ergo, &c. *Less. Henri. Ren. q. 6. §c.* contra *Tamb.*
- 42 Locatarius, vel conductor dubius, an res locata sua culpa perierit teneatur, &c. *† R.* neg. quia gravis culpa, quæ est motivum, & ratio restitutionis, non contrahitur cum dubio ipsius: ergo, &c. *Tam. D. Tho. §c.* contra *Ren. q. 7. & Merol.*
- 43 An dubitans de iustitia tributi à Rege impositi, teneatur illud solvere? *R.* aff. si tributum sit antiquum; quia possessio stat pro tributo, quod censetur præscriptum: Si verò sit novum, non tenetur, nisi ejus iustitia constet; quia præsumitur injustum ex cap. *Quamquam de censibus in 6. Dia. Syl. Cajet. Ren. q. 8. §c.*
- 44 Dubitans, an lata sit lex, vel præceptum, vel adsit aliqua consuetudo, teneatur ad illam? *R.* neg. adhibita diligentia, quia possessio stat pro libertate, quoties oppositum non constet. *Sua. Mero. Ren. fol. 36. q. 1.*
- 45 Si constet de lege lata, dubitatur tamen, an sit usu recepta, teneatur quis ad illam? *R.* aff. quia possessio stat pro lege, cum constet esse latam. *Fili. Bon. Lay. Ren. q. 2. §c.* contra *Sala. Azo.*
- 46 Dubius ex verbis ambiguis legis, an hæc ad aliqua se extendat, teneatur ad illam? *R.* neg. quia sic dubitare, est dubitare, an de illis rebus lata sit lex, & sic possessio non stat pro lege, sed pro libertate: ergo, &c. *Sua. San. Mero. Ren. q. 3.*
- 47 An certus de lege, dubitans tamen, an ratione alicujus circumstantiæ deobligetur à lege, teneatur, &c. *† R.* aff. quia possessio stat pro lege; & sic petenda est dispensatio à Superiore. *Sanci. San. Sua. §c.* quod si Superior adiri non potest, servanda est lex, ex ratione dicta. *Mero. D. Tho. Ren. q. 4. §c.* contra *Sylv. Cord. §c.*
- 48 Dubitans an impleverit 21. annum, teneatur jejunare, vel possit Ordines suscipere? *R.* ad primum neg. quia possessio stat pro libertate, non pro jejunio, quod tantum obligat in ætate completa. Vnde ad 2. dico, non posse recipere Ordines; quia possessio stat pro lege, cum dubium non cadat supra hanc, sed supra ætatem. *San. Fag. Ren. q. 5. §c.*
- 49 Dubitans an elapsa sit media nox comedendo, possit ad Eucharistiam accedere? *R.* neg. quia possessio stat pro præcepto

jejunii, cum dubium cadat supra mediam noctem, an transacta sit, non autem super præceptum. *San. Bona. Ren. q. 6. contra Pala. Lay. & Dia.*

50 Dubitans, an transacta sit media nox, teneatur ad jejunium, vel possit comedere carnes? *R. aff. si teneri ad jejunium, sit hoc sit præcedentis diei ante mediam noctem; secus si subsequentis: quia in primo casu possessio stat pro jejunio; in 2. pro libertate, non pro jejunio, quod adhuc non est ante mediam noctem. Dia. Fag. Sancti. Ren. q. 7.*

51 Comedens post sonum primi horologii, an possit sequenti die communicare post sonum secundi? *R. aff. si secundum non sit suspectum; quia se habent tanquam duæ opiniones probabiles, quæ licite sequi possunt. Sancti. San. Ren. q. 8. contra Mero. & Sales.*

52 Post primum pulsus, quis desinit comedere, antequam compleatur pulsatio, an possit communicare? *R. neg. quia in primo pulsu est expleta hora; ex eo enim, quod sint plures pulsus, hoc est, quia nequit uno pulsu hora indicari. Mero. San. Ren. q. 9. contra Vidal.*

53 Si debitor de media nocte ultimi diei mensis Aprilis, v. g. in quo decedit Beneficiatus, cupis provisio spectat ad Pontificem, mense April. mense vero Maji ad Ordinarium, ad quem spectet provisio? *R. spectare ad Pontificem: quia possessio stat pro mense Aprilis, pro quo est certitudo. Ren. q. 10. contra Mero.*

54 Quis dubius est, an peccatum sit mortale, vel an sit à se commissum, teneatur confiteri? *R. aff. (loquimur de dubio negativo) quia possessio stat pro præcepto confessionis; nam pro ipso stat certitudo. Tum quia, etsi non constaret, pro quo stat possessio; tutius tamen esset eligendum; ergo, &c. San. D. Th. Sua. Ren. q. 11. contra Tamb. cujus opinionem probabilem putat. Lay.*

55 Quis dubitat, an peccatum sit reservatum, teneatur adire Superiorem? *R. neg. adhibita diligentia (quàm in hac materia semper supponimus) siue dubium sit juris, siue facti; ut si certus de sua falsa depositione, dubitat tamen, an in grave damnum alterius cesserit. Rat. primi: quia dubitans de lege, non tenetur ad illam. Rat. 2. quia possessio stat pro certa Confessarii jurisdictione (dummodo tamen reservatio fuerit facta in pœnam delinquentium; nam si esset ad bonum regimen; tunc tolleretur à Confessario jurisdictio: quia de ea dubitatur) Sua. San. Bon. Ren. q. 12. &c. contra Cordu. &c.*

- 56 Dubitans, an percussio Clerici sit gravis, vel levis, censenda sit reservata Pontifici? R. aff. ex extravag. *Perfectis*, in qua hic casus expressè Pontifici reservatur. *Merol. Ren. q. 13.*
- 57 An ex eodem decreto, sicut prohibentur absolvi casus dubii Bullæ Cœnæ, sic dubiè Episcopo reservati? Loquimur de casibus, quos sibi Episcopi reservant, non autem de jure ipsis reservatis, de quibus nulla est per tale decretum prohibitio. R. nunc neg. quia in prædicto decreto fit mentio de casibus Bullæ Cœnæ: ergo, &c. Vbi enim Sac. Cong. voluit, se explicavit: ergo ubi non se explicavit, noluit. *De Januario. Ren. q. 14.*
- 58 Vtrum dubitans, an emisit votum, vel juramentum, teneatur illa observare? R. neg. quia possessio stat pro libertate. *Lay. Fili. Reg. Ren. fol. 41. q. 1. &c. contra Vafq. Say. &c.*
- 59 Vtrum certus de voto, vel juramento, dubitans tamen, an illud impleverit, teneatur, &c.? R. aff. quia possessio stat pro voto, vel juramento, pro quo stat certitudo. Tum quia executio voti est quid facti, & hoc non præsumitur nisi probetur. *San. Vidal. Ren. q. 2. &c.*
- 60 Vtrum dubitans, an emisit votum cum sufficienti libertate, scilicet an metu voverit, teneatur, &c.? R. aff. quia possessio & præsumptio stant pro voto, pro quo stat certitudo, & communiter præsumitur factum cum sufficienti deliberatione. *Pala. Lay. San. Ren. q. 3. &c. contra Tamb. San.*
- 61 Qui dubitat de usu rationis, an scilicet expleverit septennium, teneatur ad votum? R. neg. quia possessio in casu stat pro libertate, cum dubium cadat supra unum rationis, an scilicet sit expletum. *Sosa. Pala. Dia. Ren. q. 4. contra San.*
- 62 Si dubitetur de defectu deliberationis ex dubio amentia, teneatur quis ad votum? R. aff. & ita dubitatur de amentia, ut de ea non constet; secus si constet, & dubitetur de lucidis intervallis. Rat. primi: quia unusquisque præsumitur sanæ mentis. Rat. 2. quia eo casu lucida intervalla non præsumuntur; morbus enim furoris est perpetuus, lucida verò intervalla sunt per accidens. *Mera. Ren. q. 5. contra Henri.*
- 63 Qui dubitat, an habuerit animum vovendi, vel se obligandi, teneatur, &c.? R. aff. quia possessio, & præsumptio stant pro voto, vel juramento, pro quibus est certitudo; nemo enim præsumitur fictè vovisse. *San. Nav. Pala. Ren. q. 6. contra Caracmuclem*, qui oppositum probabile putat.
- 64 An certus de voto, dubitans solum de modo vovendi, teneatur ad votum? R. teneri secundum communem usum, & sensum

sum verborum: Sic qui vovit Religionem, intelligitur, eam in communi vovisse; vovens castitatem, intelligitur se obligasse ad non fornicandum tantum; & si dubitetur de tempore, hoc intelligitur in perpetuum. Rat. quia possessio stat pro voto, pro quo stat certitudo ergo in favorem voti judicandum est. Quod si dubium etiam erit de communi usu, & sensu verborum, tunc eligendum est, quod est minus, quia talis presumitur intentio voventis, nisi ex ipsius mente contrarium colligatur; ut dum testator vovit Calicem, hæres enim in casu tenetur ad majus, quod potest, ex cap. *Cum dilecti de donationibus. San. Mero. Ren. q. 7.*

65 Dubitans, an cum vovit Religionem, voverit etiam se professurum, teneatur, &c. ? R. neg. quia jus commune concedit, posse à Religione tempore Novitiatus egredi: ergo, &c. Tum quia in dubiis eligi potest, quod est minus, ex dictis: ergo, &c. *Sua. San. Ren. q. 8. contra Nav. Rodri.*

66 Certus de voto, dubitans an fuerit de materia licita, vel non, cum fine malo, vel non, teneatur, &c. ? R. neg. quia aliàs se exponeret periculo peccandi. *San. Ren. q. 9. contra Sua. Mero.*

67 Dubitans an votum sit emissum ante pubertatem, vel ante 25. annum, aut post, possit illud Pater irritare ? R. aff. quia possessio stat pro Patre, qui possidet filii libertatem. *San. Ren. q. 10. contra Sala.*

68 Vtrum possit quis uti materia dubia in administratione Sacramentorum ? R. neg. extra necessitatem ex decreto Innoc. XI. Secus in casu necessitatis, sed *sub conditione*, quia majus malum (videlicet relinquere fidelem sine Sacramento) sine Sacramenti injuria dicto modo evitatur. Hinc in necessitate potest quis baptizari cum aqua rosacea, licet sit postea sub conditione rebaptizandus. *Henri. Cons. Fils. Ren. f. l. 44. q. 1.*

69 An dubitans de valore matrimonii contrahendi, possit illud contrahere ? R. neg. quia se exponeret periculo faciendi irritum Sacramentum Matrimonii, cum aliàs non sit necessarium. Tum quia ratione malæ fidei nulla est possessio ex parte contrahentis. *Vidal. Lay. Henri. Ren. q. 4. contra San. Mero.*

70 An taliter dubitans, possit petere, & reddere debitum, si matrimonium contraxit ? R. neg. si uterque mala fide contraxerit; quia possessio mala fide contracta neutri suffragatur: Quod si alter dumtaxat mala fide contraxerit, tunc non poterit petere, ex cap. *Dominus de secundis nuptiis*: benè verò reddere; quia non potest possidens bona fide, jure suo expoliari ab alio. *San. Tamb. Ren. q. 5.*

71 Si ab initio matrimonium sit bona fide contractum ; superveniatque postea dubium de ejus valore , possint conjuges reddere , & petere? *R. aff.* post adhibitam diligentiam ad superandum dubium ; quia eo casu dubium se haberet , ut invincibilis ignorantia. Tum quia durissimum esset perpetuo contineri. *San. Sua. Soto. Ren. q. 6. & c.*

72 An possit reddere , & petere ante adhibitam diligentiam ad deponendum dubium ? *R. neg.* si dubium sit ex parte utriusque conjugis. *Sot. Ledes. San.* Si verò sit ex parte unius , tenetur dubitans reddere , non potest tamen petere ; ex cap. *Inquisitioni de sent. excom.* Primum probatur : quia aliàs faceret contra justitiam , si alter esset verus conjux : quod si non esset talis , faceret contra castitatem ; de duobus autem malis minus est eligendum : ergo tenetur reddere . 2. constat : quia petendo fornicaretur , si alter non esset verus conjux : secus non petendo ; ergo , & c. *Ren. q. 7.*

73 Dubitans de impotentia coeundi , an sit vera , nec ne possit petere , & reddere ? *R. aff.* etiam si dubitetur , an matrimonium sit consummatum ; quia natura fecit homines potentes : ergo nisi probetur impotentia , præsumitur quis potens. *San. Ren. q. 9.*

74 An certus de impotentia , dubius verò , an præcesserit , vel non matrimonium possit reddere , & petere ? *R. neg.* si dubium paulo post contractum matrimonium superveniat ; quia est nulla , cum non præsumatur tam brevi tempore accidisse . Si verò superveniat multo tempore post contractum matrimonium ; ut cum sit per Procuratorem , tunc si impotentia est naturalis , ut frigidity in viro , arctitudo in foemina , præsumitur præcessisse ; quia quod à natura inest , semper inesse videtur : Si verò est accidentalis ex maleficio , v. g. præsumitur post matrimonium , quia naturaliter homines sunt potentes , & tales præsumuntur , nisi oppositum probetur. *San. Ren. q. 10.*

75 An subditus teneatur obedire suo Superiori , si dubitetur , an sit legitimus Superior ? *R. aff.* si Superior est in possessione suæ prælationis ; secus si non ; quia possessio in primo casu tantum illi favet , non in 2. Idem dicendum in secundo casu , si sit opinio de legitimitate Superioris ; quia licitum est subdito quamlibet opinionem sequi. *San. Mero. Ren. fol. 47. q. 1. contra Vasq. Sala. absol. negantes.*

76 An subditus teneatur obedire , si dubium sit ex parte materiæ , an sit licita , vel non , ut si præcipiatur illi audire Confessiones ? *R. neg.* si dubium sit ex parte utriusque Superioris scilicet , &

sub-

subditi ; secus si ex parte subditi tantum . Rat. primi: quia, stante tali dubio, non favet Superiori possessio, favet tamen in 2. casu. *San. Mero. Ren. q. 2. &c.*

77 An subditus dubitans de iustitia gabellæ impositæ, teneatur solvere tributum ? R. quod si facta diligentia ad deponendum dubium, adhuc hoc perseveret, & gabella est antiqua, tenetur: Secus si nova; quia antiqua censetur iusta; & in casu novæ, melior est conditio possidentis suam libertatem . *Fili. Dia. Sylv. Ren. q. 3. &c.*

78 Subditus dubitans, an bellum sit iustum, possit ad bellum ire, & pugnare? R. Si verè subditus sit, & dubium non sit etiam ex parte Principis, potest: secus si non sit subditus, vel dubium sit ex parte utriusque. Rat. primi: quia Superior possidet suam potestatem: ergo, &c. Rat. 2. quia eo casu, Superior nullam habet respectu illius potestatem. Rat. 3. quia tunc Superior operatur cum conscientia practicè dubia, & sic peccat: ergo, &c. *San. Nav. Val. Ren. q. 4. contra Sal. Sua. loquendo de non subditis.*

79 An Princeps dubitans de iustitia belli, possit illud proseguere? R. aff. si rem, de qua dubitat, possidet; quia melior est conditio possidentis: Si verò res à nemine possidetur, potest pro rata tantum dubii bellum proseguere; quia aliter non servaretur æqualitas; Quæ omnia intelligenda sunt, quando Princeps Superiorem non recognoscit, & diligentiam adhibuit ad deponendum dubium. *Palu. Say. Dia. Ren. q. 5.*

80 An subditus petens dispensationem à Superiore, & dubitans de iustitia causæ expressæ, possit uti dispensatione? R. neg. quia possessio stat pro impedimento, quod certum est, non pro dispensatione, de qua dubitatur. *Mol. Mero. Ren. q. 6. contra San.*

81 An subditus certus, causam expressam fuisse falsam, dubitat tamen, an in dispensatione causa illa fuerit finalis, vel impulsiva, possit uti dispensatione? R. neg. quia licet in favorabilibus, causa censenda sit impulsiva, non finalis; Secus tamen, in odiosis, ut est dispensatio in casu nostro. *Mero. Villa. Mol. Ren. q. 7. &c. contra Dia. San. &c.*

82 Vtrum dubitans, an dispensatio se extendat ad aliquem casum, possit dispensatus dispensatione in eo casu uti? R. neg. quia dispensatio est odiosa: ergo non est extendenda ad casum dubium. *San.* Oppositum dicendum, quando dubitatur, an potestas dispensandi se extendat ad aliquem casum; quia potestas dispensandi est favorabilis. *Tamb. Ren. q. 8.*

83 Vtrum

- 83 Vtrum dubitans , an Superior sit legitimus, possit subditus uti dispensatione ? R. aff. si Superior sit in possessione suæ potestatis: Secus si non ; quia possessio in primo casu illi favet , non in 2. *San. Ren. q. 9. contra Med.*
- 84 Vtrum in dubio , an causa dispensationis sit justa , possit Superior dispensare ? R. aff. quia in dubio favendum est potestati Superioris illam possidentis ; aliàs vix dispensare posset, si certas causas habere deberet. *San. Dia. Caje. Ren. q. 10. contra Bon.*
- 85 Vtrum se gerere debeat tanquam excommunicatus, qui dubitat, an excommunicationem contraxerit ; & idem quæritur de dubio suspensionis, vel interdicti ? R. neg. quia possessio stat pro libertate ; & aliunde nullus adest textus id præcipiens. *San. Lay. Ren. fol. 50. q. 1. & c. contra Vasq. Mol. Say. & c.*
- 86 An certus de censura dubitans solum, an fuerit justa, vel ab illa fuerit absolutus , an , &c. ? R. aff. etiam in foro conscientiæ ; quia possessio stat pro censura , quæ est certa. *San. Bon. Tamb. Ren. q. 2. & c.*
- 87 Vtrum si feratur censura sub conditione , & dubitatur de conditionis impletione , an censeatur quis censuram incurrisse ? R. neg. quia possessio non stat pro censura, de qua dubitatur ; quia dubitatur de impletione conditionis : ergo , &c. Tum quia conditio est quid facti : ergo non præsumitur impleta, nisi probetur. *San. Mero. Cara. Ren. q. 3.*
- 88 An in dubio irregularitatis , censendus sit quis irregularis ? R. neg. sive dubium sit juris , sive facti . Excipe dubium facti homicidii. Rat. primi : quia in dubio, an adsit lex, nemo ad illam obligatur ; ita ex cap. *1. qui de sent. excom. in 6.* Rat. 2. quia possessio stat pro libertate, seu immunitate ab irregularitate . Tum quia irregularitas non incurritur , nisi sit in jure expressa : Sed non est expressum, dubiam irregularitatem incurri : ergo, &c. *Sua. San. Coni. Fili. Did. Ren. q. 4. & c. contra Vasq. Azo. Say. & c. 3. modo patebit.*
- 89 An in dubio facti homicidii, censendus sit quis irregularis ? R. in dubio juris , in neutro foro censendus est quis irregularis : Patet ex dictis : Non sic in dubio facti homicidii, ex cap. *ad audientiam*, & cap. *significasti el. 2. de homicidio*. Tum quia in foro externo dubius homicida damnatur : ergo & in foro conscientiæ. *San. Ren. q. 5. contra varios variè opinantes.*
- 90 Vtrum dubitans, an suo consilio secutum sit homicidium, censendus sit irregularis ? R. aff. quia possessio stat pro homicidio secuto , nisi ex circumstantiis colligatur , ex consilio non fuisse se-

secutum homicidium; ut quia homicida erat inimicus capitalis occisi, &c. *San. Mero. Vidal. Ren. q. 6.*

91 An qui causam dedit abortus, censendus sit irregularis; si dubitetur, an factus fuerit animatus? R. aff. quia in dubio homicidii, censendus est quis irregularis: ergo, &c. *Ren. q. 7. Fili. Vidal. contra Prapo.* qui ait, disparem esse rationem de homicidio, quod supponit subjectum capax mortis, ac de abortu, de quo dubitatur, an factus sit vivens, nec ne; quam sententiam probabilem putat *Pellix.*

92 An autem in casu factus censendus sit animatus post 40. dies, vel 80. *Tamb. contra Valdum, & Fil.* dixit censendum esse animatum post 80. quia prius est, factum esse inanimatum, quàm animatum: ergo donec mihi clarè ostendas, illum habere animam, semper proferam, illum non habere: quia possessio stat pro priori statu. *Ren. ibi.*

93 An censendus sit irregularis, is de quo dubitatur; an sit legitimus, vel non; ut in casu infantis expositi? R. neg. quia in dubio, delictum non præsumitur, nisi probetur. *Say. Coni. Fili. Sua. Dia. Ren. q. 9. &c.* contra aliquos apud *Mehol.*

Consecrare totum panem positum in platea, an, &c. v. *Voluntarium q. 37.* Consecrare in azimis, in fermentato, &c. v. *Sacramentum Eutha. q. 3.* &c. Consecrare in parva hostia an possit Sacerdos. v. *Sacramentum Eutha. ut, &c. q. 4.*

Consensus requisitus ad matrimonium. v. *Sacramentum Matrim. ut, &c. q. 3. &c.*

Conspiratio quid sit, & quotuplex, &c. v. *jus rei in exceptiones, &c. q. 13.*

Consuetudo pro instituendis, vel abrogandis Festis, &c. v. *Festorum observantia q. 7.* Consuetudo peccandi an possit stare cum verb. proposito; an sit explicanda. v. *Sacramenti Pœnis. materia prox. q. 16. 21. & opi. 53. & 60. Inno.*

Consulens malum, an, & quomodo teneatur ad restitutionem, &c. v. *Restitutionem, &c. q. 34. &c.*

Consulere minus malum, an, &c. v. *Restitutionem quis, &c. q. 34.*

Contestatio cause quid sit. v. *jus, & justitia in proponendis, &c. q. 2.*

Contractus nudi qui sint. v. *Contractus onerosi q. 53.* Contractus moitra quid sit. v. *opi. 40. Innoc.* Contractus metu gravi celebrati, an, &c. v. *Voluntarium q. 47. & 49.* Contractus ipso jure irriti qui sint. v. *ibi. q. 47. & 48.* Contractus matrimonii cum impedimentis quando sit licitus. v. *ibi. q. 41.*

CONTRACTUS IN GENERE. *Quæres.*

- 1 **Q**uid sit contractus proprius, quid improprie talis, & quid quasi contractus? *R.* contractum esse actum externum ultro citroque obligationem parientem ex contrahentium consensu. Per *ly ultro, &c.* distinguitur contractus proprius ab improprio, qui est conventio duorum, obligationem saltem in alterutro pariens; ut contractus donationis, & promissionis. Per *ly ex consensu contrahentium*, distinguitur à quasi contractu, qui est obligatio, qua quis obligatur alteri, non ex aliquo contractu, sed ex aliquo officio, vel facto licito, & honesto, et si non interveniat expressa voluntas utriusque; sic Tutor, vel Curator tenetur ex quasi contractu, licet non interveniant voluntates pupilli, vel minores. *Fag. Ren. tom. 1. fol. 401. q. 1.*
- 2 Quotuplex sit contractus? *R.* contractus, alii sunt innominati, quod nomen non habent; ut do, ut des, &c. alii proprio nomine vocati ut emptio, venditio, &c. Nominati, alii sunt bonæ fidei, alii stricti juris: Primi, cum sint frequentiores, non solent multas habere conditiones, sed remittuntur ad usum, unde in illis arbitrari potest Judex: tales sunt Emptio, Venditio, Locatio, Commodatum, Pignus. Secundi verò, è contra, unde à Judicibus strictè interpretari debent; tales sunt, mutuum, stipulatio, donatio. Denique alii contractus sunt gratuiti: ut mutuum, commodatum, depositum. Alii onerosi, ut emptio, locatio, permutatio, qui à primis distinguuntur, quia isti requirunt acceptionem ex utraque parte, sed utrique notam; secus illi. *Fili. Ren. q. 2.*
- 3 Vtrum consensus metu extortus faciat contractum invalidum? *Supp.* ad contractum requiri consensum cum ea libertate, quæ sufficiat ad mortale; unde si quis contrahat sine voluntate contrahendi, vel se obligandi, non tenetur nisi in foro externo stare contractui. *R.* ad dubium neg. licet in foro conscientie possit invalidari: Excipiuntur tamen aliqui, ex dicendis. *Rat.* primi: quia metus gravis non tollit voluntarium; ergo, &c. *Rat.* 2. quia per metum gravem quis injuria afficitur: ergo potest agere ad ejus restitutionem. *Fag. Less. Ren. q. 3.*
- 4 Vtrum consensus errore extortus faciat invalidum contractum? *R.* aff. si error sit circa substantialia, vel circa accidentalia magni momenti; secus si sit circa accidentia extrinseca minoris momenti. Primum probatur: quia error circa substantialia destruit

con-

consensum: ergo, &c. 2. constat: quia tunc error variat voluntatem contrahentis taliter, quod non contraxisset, si scivisset: ergo, &c. 3. probatur: quia tunc adest consensus: ergo, &c. Hinc qui ad fugiendum emeret equum, credens eum pennicissimum, inveniatque postea tradissimum, non teneretur stare contractui. *Fag. Nav. San. Ren. q. 4. 5c.*

5 Vtrum consensus dolo extortus invalidet contractum? *2.* quod si dolus (etiam circa accidentalia) det causam contractui in conscientia, & jure positivo facit contractum invalidum; Jure tamen naturæ non irritum, sed irritandum. Si verò dolus sit tantum incidens in contractum, tunc non invalidatur contractus. Primum probatur: quia dolus, tunc dicitur dare causam contractui, cum contrahens, aliàs non fuisset contracturus: ergo tunc deest consensus: ergo, &c. Probatur 2. quia matrimonium tali dolo contractum jure naturæ est validum: ergo, &c. Probatur 3. quia contrahentes adhuc contraxissent, cognito tali dolo: ergo non deest consensus: ergo, &c. *Bon. Less. Ren. q. 5. contra Fag.* quoad secundam partem.

6 Vtrum si error, & dolus proveniant non à contrahente, sed à tertia persona, censeatur invalidus contractus? *2.* aff. quia quomodocumque proveniat error, vel dolus, semper causat involuntarium: ergo ex defectu voluntarii, invalidatur contractus. *San. Fag. Ren. q. 6. contra Sotum, 5c.*

7 An in casibus prædictis invaliditatis contractus, teneatur alter contrahens decipiens stare contractui invalido, si deceptus velit stare? *2.* ex vi juris positivi, siue canonici, siue civilis teneri; post sententiam tamen judicii. Primum probatur: quia aliàs decipiens ex dolo commodum reportaret: ergo, &c. Probatur 2. quia hoc leges statuunt in penam decipientis, cap. 1. de eo, qui duxit in matrimonium. *Fag.* Ex vi verò juris naturalis, dico, quod vel contractus est gratuitus, ut donatio liberalis; & cum ex utraque parte non sit obligatorius, si deceptus nolit stare, nec decipiens potest. Vel contractus est onerosus, & non tenetur decipiens, etiam si velit illi stare deceptus; quia hic contractus ex utraque parte est obligatorius: ergo si non obligat ex parte decepti, neque ex parte decipientis. *Bon. San. Ren. q. 7.*

8 An possit jus invalidare contractus ob defectum solemnitatum? *2.* aff. in foro externo: quia sicuti contrahentes apponere possunt aliquas condiciones, quibus omissis, contractus sit nullus; ita potuit jus positivum. In foro autem conscientie censendi sunt invalidi, si solemnitates sunt substantiales; secus si acciden-

dentales. Primum probatur : quia leges statuētes solemnitates in contractibus, sunt iustæ: ergo in conscientia obligant. Excipitur Testamentum in favorem causæ piæ factum. Ex quo remanet probatum. 2. Quæ autem sint substantiales solemnitates, quæ accidentales. Consultè *Jurisperitos, Bon. Ren. q. 8.*

- 9 An contractus de se invalidi, firmentur juramento? Loquimur de juramento promissorio. *℞. neg.* si sunt irriti, vel irritandi jure naturæ, quamvis juramentum sit servandum, ut in sequenti dicemus. Si verò sint jure naturæ validi, quamvis jure civili sint irriti, vel irritandi, juramento firmanur. *Rat. primi:* quia confirmari non potest nisi id, quod aliquam vim, etsi infirmam, & debilem, habeat: ergo, &c. Ex quo probatur 2. nam tunc contractus vim naturalem habent, & per juramentum renunciat quis omni favori ei à lege tributi: ergo, &c. Hoc autem intelligendum est, quando quis per juramentum renunciat suo privato favori; nam publico favori renunciare non potest: sic donatio facta à Clerico, vel milite suæ concubinæ, non firmatur juramento: quia hic contractus jure civili est nullus ob publicum favorem. *Less. Mero. Ren. q. 9. contra Mol. & San.*
- 10 An juramentum appositum contractui invalido, sit validum, & obliget in conscientia; itaut indigeat relaxatione, cum quis vult contra contractum venire? Loquimur de juramento, quod vel contractui invalido, non spontè, sed metu præstatur, vel quod spontè. *℞. ad dubium aff. in utroque casu;* quando contractus primariò est irritus ob privatam utilitatem; secus quando ob publicam. Primum de juramento metu extorto probatur: quia per hoc non insurgit obligatio parti metum inferenti, sed Deo: ergo metus illud non invalidat in conscientia: ergo, &c. ex quo à fortiori, patet de juramento spontè præstito. 2. probatur: quia juramentum non obligat, quando est contra bonos mores, & in præjudicium tertii; quia non est vinculum iniquitatis: ergo, &c. Sic se habet juramentum appositum professioni Religiosæ, Sponsalibus, vel Matrimonio metu extortum. *Mero. Ren. q. 10.*
- 11 Quomodo ratificentur contractus invalidi? *℞. ratificari per consensum ejus, qui metum, dolum, vel fictionem est passus, si taliter sint invalidi; fictione tamen, metu, vel dolo sublatis;* quia sic consensus est liber. Per supplementum verò solemniter ratificantur, (& requiritur ratificatio etiam in foro conscientiæ) quando solemnitates sunt substantiales, si ex harum defectu sunt invalidi. *Less. San. Ren. q. 11.*

- 12 Quæ obligatio oriatur ex contractu ? R. oriri obligationem naturalem, seu in conscientia : Item civilem , & in foro externo; nisi contractus esset nudus, & non vestitus stipulatione , literis, &c. (dummodo tamen non firmatus juramento) Rat. primi; quia ad obligationem in conscientia sufficit animus se obligandi, verbis expressus, & acceptatus: ergo, &c. 2. est certum. 3. patet ex *l. juris genium*, ff. de pacti; & rat. est quia contractus nudus in sola conventionione consistit : ergo, &c. 4. prob. quia etiam contractus jure civili irriti juramento firmantur: ergo multo magis contractus nudi, qui à lege irriti non sunt; licet ipsa eis non alligat. *Less. Ren. q. 2.*
- 13 Quomodo obligent contractus sub conditione de futuro ? sub conditione enim de præfenti, vel præterito, statim obligant; quia actum non suspendunt. R. contractus sub conditione de futuro incerto, non esse validos ante conditionis eventum, & sic non obligare ante illam; quia contractus non obligat ultra contrahentium voluntatem: Quod intelligendum est primò in ordine ad exequendam rem promissam; quia in ordine ad non frangendum contractum, omni casu, quo conditio verificatur, sunt obligatorii. 2. de conditionibus non intrinsicis contractui; ut si vixero, &c. nam hæ non suspendunt, sed statim obligant; quia non faciunt conditionatum contractum. Conditiones verò de futuro certo, non suspendunt contractum. *San. Fag. Azco. Renq. 13. &c.*
- 14 Si conditio sit impossibilis, vel à lege rejecta, an contractus sit validus ? R. neg. quia contrahens sub tali conditione, non vult aliter contrahere : ergo si conditio sit impossibilis, vitiat contractum: Sic votum sub tali conditione impossibili emissum est irritum; imò & Testamentum sub conditione impossibili putata possibili ex *l. servo manumisso*, ff. de conditione indebiti. *Less. Azco. San. Ren. q. 14.*
- 15 Si conditio apposita in contractu sit turpis, an vitiet contractum ? R. neg. si conditio sit de præfenti, vel de præterito, & jam purificata; quia contrahens ab illa non allicitur: est communis; Si verò conditio sit de futuro, vitiat contractum; quia allicet directe ad peccatum: ergo, &c. *Less. San. Ren. q. 15, contra Lopez. Fag. Sol.*
- 16 Si quis relinquat centum suæ filiæ, si nupserit, an censeatur contractus legati validus, conditione non impleta, ut si filia Religionem ingrediatur ? R. aff. (nisi aliud ex circumstantiis colligatur: ut si testator legavit ob nuptias cum determinata

Perq

- Persona, &c. & constat ex Auth. *Nisi rogati, Cod. ad Senatuum Consultum Trebellianum.*) Tum quia præsumitur, testatorem adhuc illa reliquisse ob ingressum Monasterii, si scivisset, filiam eum ingressuram. Tum etiam; quia ingredi Religionem, est quodam matrimonium spirituale. *Less. Ben. San. Ren. q. 16.* contra *Fag.*
- 17 An è contra, si quis relinquat centum suæ filiæ, si Monialis fiat, censeatur validum legatum, si illa æquè benè nupserit? *R. aff. si filia, à legato præscindendo, sit pauper, & non possit cum illo secundum suum statum nubere: Secus è contrà; quia, in primo casu censeatur legatum relictum non principaliter ad Religionis ingressum, & Religionem non fuisse causam finalem, sed impulsivam; non autem in secundo casu. Quod si dubium contingat præsumendum est, fuisse causam impulsivam, quando Religio apposita fuit in commodum legatariae; quia, in dubio præsumendum est pro validitate actus, maximè in favorabilibus. Fag. Ren. q. 17.*
- 18 Quomodo obligent contractus causales, vel modales, qui sub tali causa, vel modo fiunt? *R. quod si causa sit finalis, ea non subsistente, invalidus est contractus; quia se habet ut conditio: ergo, &c. secus si sit impulsiva. Si modus non sit contra substantiam actus, nec causa finalis, eo non existente, validus est contractus quia modus in contractibus est onus, ad quod contrahentes volunt se obligare: ergo non suspendit actum, sicut conditio. Dixi, si modus, &c. nam aliàs destrueret contractum, & contrahentium finis frustraretur: ergo, &c. Ren. q. 18. Fag. Ben.*
- 19 An eleemosyna data pauperi, se talem fingenti, sit restituenda; cum ob falsam causam videatur nullus contractus? *R. neg. Ren. q. 19.* quia causa finalis eleemosynæ est Deus, paupertas autem est tantum causa impulsiva: ergo, &c. Vnde contra *Medi.* putat, paupertatem semper esse causam impulsivam. Est contra *Vasq.* simpliciter asserentem, & contra *Sotum.* asserentem in casu eleemosynæ magnæ quantitatis, & denique contra *Axc.* in casu, quo major paupertas fingitur.
- 20 Ex qua culpa teneantur contrahentes; ut si commodatum accepi equum, qui mea culpa periit, ex qua culpa teneor? Suppono, culpam, aliam esse juridicam, & sine peccato, quæ est omisio diligentiae, quæ potuit, & debuit adhiberi, & non fuit adhibita; aliam theologicam, & cum peccato, quæ definitur sicut peccatum: Juridica dividitur in latam, levem, & levissimam, penès varietatem omissionum talium diligentiarum, quas ho-

mines, vel ejusdem conditionis, vel diligentiores, vel diligentissimi adhibere solent. Difficultas procedit de culpa juridica. Vnde *2.* quod si contractus sit in utilitatem accipientis tantum, hic tenetur de culpa levissima; quia in contractu, v. g. commodati, tenetur adhibere diligentias diligentissimorum excipitur Precarium, ex *l. contractus, ff. de regulis juris*, in quo quis tenetur tantum de lata, & dolo. Si vero contractus sit in utilitatem dantis tantum, tenetur accipiens de culpa tantum lata; quia sibi imputet deponens, v. g. si apud diligentissimos non deposuit. Si denique sit in utilitatem utriusque, accipiens tenetur tantum de culpa lata, & levi; quia cum contractus est in favorem accipientis tantum, tenetur accipiens etiam de culpa levissima: ergo si in favorem utriusque, sufficit, si accipiens teneatur de culpa lata, & levi: sic in contractu Societatis, Venditionis, Locationis, Pignoris, &c. *Less. Ren. q. 20. & DD. communiter.*

21 An de his culpis in casibus supradictis teneantur contrahentes etiam in foro conscientiae? *2.* aff. post Judicis sententiam: Est certum. Idem dicendum ante Judicis sententiam. Rat. quia leges civiles, & ratio naturalis distant teneri contrahentes in casibus positis ex culpa lata, levi, vel levissima: sed ratio naturalis, & leges civiles, cum sunt justae, obligant in conscientia: ergo, &c. *Less. Bon. Mol. Ren. q. 21. contra Sa. Fili.*

22 Quis habet ex contractu rem alterius, accidit casus fortuitus, in quo vel res sua, vel alterius perire debet, an possit rem suam, & non alterius salvare? *2.* neg. si contractus fuit in sui commodum, & res alterius sit æqualis, vel minoris valoris; quia tenetur adhibere diligentiam diligentissimorum: sed hi pretiosiores res in similibus casibus conservarent: ergo, &c. Si verò contractus fuit in commodum utriusque, non tenetur eo casu, rem alienam salvare, nisi esset pretiosior sua; quia tunc tenetur adhibere diligentiam diligentissimorum: sed hi, &c. Si denique contractus sit in alienam tantum utilitatem, si res tua est æqualis, aut majoris valoris, potes illam alienæ præferre; quod si aliena sit majoris valoris, teneris illam præferre, si spes sit quod alius tibi componeret valorem tuæ; contra, si ea spes non sit: quia in his contractibus non teneris, nisi tantum ex culpa lata, quæ in casu fortuito adesse non potest. *Fag. Less. Ren. q. 22.*

23 Qui nam contrahere possint? *2.* Contrahere non potest primo quicumque non est capax rationis, & furdus, & mutus à nati-

H

vitate,

vitatē, si contractus verbis perficiatur . 3. Prodigus . 4. Tutor, vel Curator cum Pupillo, & minore . 5. Judex cum subditis in suo territorio . 6. Advocatus cum suo Cliente, lite durante . 7. Medicus cum actuali suo infirmo . 8. Pupillus , & Minores 25. annis . 9. Alicubi uxor sine firmitate mariti consensu, & 10. Fœmina alicubi sine consensu duorum consanguineorum, vel vicinorum. *Ren. fol. 411. q. 1. Azo.* ex variis textibus Juris Civilis.

24 Quomodo amentes, & furiosi contrahere non possint ? *¶* nec naturaliter, nec civiliter, si sint perpetuò tales ; secundum constat ex *l. ubi non voce, §. Furiosus, ff. de reg. juris.* 1. probatur; quia carent libertate, & usu rationis: ergo, &c. Idem dicendum de ebriis; qui (una cum supradictis) contrahere tantum possunt, cum habent lucida intervalla. *Fag. Ren. q. 2.*

25 Quomodo Prodigus validè contrahere possit ? *¶* posse antequam ei Curator detur, & hoc in utroque foro ; non autem post, nisi de consensu Curatoris, & Judicis decreto. Primum constat ex *l. si Curatorem habens, Cod. de in integrum restit.* & ratio: quia ante Curatorem, præsumitur sanæ mentis: ergo, &c. 2. patet ex *l. His, cui bonis, ff. de verborum obligationibus.* Quid autem dicendum, si absque Curatoris consensu contrahat, & contractum juramento firmet, an valeat contractus ? *¶* neg. quia Prodigus sine judicio contrahit ; nam ex *l. 10. versu moribus, ff. de Curatoribus,* furiosi huic comparantur : ergo, &c. *Bartol. Bald. Palud. Ren. q. 3. &c. contra Gomez. &c.* quod intelligitur directè ; nam indirectè per ingressum Religionis potest sine consensu Curatoris; quia bona Monasterio transeunt.

26 An minores, & Pupilli validè contrahant ? Pupilli dicuntur masculi ante completum 14. annum, & fœminæ ante 12. quibus datur Tutor ; post verò usque ad 25. sunt quidem puberes (ad differentiam impuberum, qui à 7. usque 12. vel 14. in masculis tales dicuntur) sed dicuntur minores, & datur eis Curator. Dantur etiam infantes, qui tales sunt, usque ad annum 7. Item datur proximus infantæ, idest, qui propinquior est termino, in quo desit infantia, quam in quo incipit pubertas, ut ante 10. annum cum dimidio; & proximus pubertati, qui proximior est termino, in quo illa incipit, quam in quo desinit infantia; ut post 10. cum dimidio (loquendo de masculis) 9. verò cum dimidio, ante, vel post in fœminis. *¶* nunc ad quæsitum. Contractus minorum, & pupillorum pubertati proximiorum celebrati absque consensu Curatorum, & Tutorum, & absque Judicis decreto (nisi essent de bonis castrensibus, vel quasi ca-

stren-

transfibus) non valent, si illis sunt noxii: secus, si illis profint; nec sint iniuri cum alio minore gaudente eodem privilegio; ita colligitur ex *Institut. de auct. Tutorum*. Item ex *Instit. de inutilibus stipulationibus*, §. *pupillus*. *San. Bona. Less. Ren. q. 3. &c.*

An tales contractus absque Judicis decreto celebrati valeant? 2. non valere, neque civiliter, neque naturaliter, si contrahant de re immobili, vel mobili, quæ servando servari potest; ut aurum, servi, &c. Valere verò de re mobili, quæ servando servari non potest. Primum patet *l. lex, qua tutores* 22. *Cod. de administrat. Tutorum*. 2. constat ex *l. impuberes*, ff. *de auctorit. Tutor. San. Bon. Ren. q. 4.* Quæ autem sint illa, quæ servari non possunt, ait *Bon.* esse illa, quæ per triennium servari non possunt.

3. Vtrum supradicti contrahentes sine his duabus conditionibus, obligentur saltem naturaliter, & in conscientia? R. aff. nisi pupilli essent infantes; vel cum ipsis Tutoribus contraherent; vel eis ex justa causa sit interdictum à Judice sic contrahere; vel denique, nisi contraherent de rebus immobilibus, vel mobilibus pretiosis, quæ servari possunt. Constat ex *l. pupillus*, ff. *ad legem Falcidiam*. Tum quia horum contractus sine his conditionibus celebrati valent, si juramento firmentur, ex dictis: ergo, &c. *Nav. Less. San. Ren. q. 5.* contra quosdam.

29. Intra quod tempus possint Minores, & Pupilli agere contra contractus ab ipsis celebratos? R. vel contractus fuit validus, & restitutio debetur usque ad 25. annum, & per 4. alios postea; vel fuit ipso jure nullus, & tunc debetur usque ad 25. & per alios 5. postea. Primum probatur ex *Clement. unica de restit. in integrum* 2. ex *l. finali*, *Cod. si major factus. Menoch. Fag. Ren. q. 6. &c.*

30. An filii familias validè contrahere possint, dum sunt sub patria potestate? Suppono primò: Filios familias habere aliqua bona, quæ castrensia dicuntur, idest, quæ in Castris, vel occasione militiæ acquisierunt: Alia dicuntur quasi castrensia, ut quæ ex publico officio, v. g. medicina, vel Beneficio acquisierunt. Alia dicuntur adventitia, quæ ex parte matris adveniunt, inter quæ computantur ea, quæ proprio labore sine publico officio acquisita sunt. Alia denique dicuntur profectitia, quæ ex parte Patris proveniunt. Suppono 2. Filios familias exire de patria potestate, primò per emancipationem. 2. per mortem patris. 3. per hæresim patris etiam occultam. 4. per hæresim ipsius filii in pænam. 5. per professionem Religiosam patris, vel filii. 6. si alter eligatur in dignitatem Episcopalem, Cardinalitiam, vel Consularem. 7. si pater fuerit ab hostibus captus.

3. apud aliquos, si sacros Ordines filius suscipiat: His suppositis. R. ad quæsitum, filii dummodo sint puberes, possunt validè contrahere de bonis castrensis, & quasi castrensibus; secus de adventitiis, & profectitiis, nisi de consensu Patris. Primum probatur, quia de his habent dominium, & administrationem, ex l. miles præcipue, §. actionem, l. sequenti, ff. de castrensi peculio.
2. probatur, quia de adventitiis, licet habeant dominium, non tamen administrationem, ex l. cum oportet, l. cum non solum, Cod. de bonis, quæ lib. Ren. q. 7.
- 31 An filii familias possint validè testari, & donare mortis causa de bonis adventitiis, de quibus habent dominium, & administrationem? R. non posse sine patris consensu; cum hoc tamen ad pias causas testari tantum possunt. Primum probatur ex institut. Quibus non est permittum facere testamentum, & ex l. Filius familias, ff. de donat. 2. probatur ex c. licet, §. fin. de sepulch. in 6. Fag. Ren. q. 3.
- 32 An, & quomodo Religiosi validè contrahere possint? Dico primum, posse Religiosos de licentia suorum Superiorum contrahere, & Monasterium obligare: Quod si sine licentia contrahant, non obligant Monasterium, licet contrahens cum Religioso obligetur Monasterio, si hoc contractum ratum habuerit; quia Religio habet privilegium Minorum. Dico 2. Religiosos, post professionem non posse disponere de propriis bonis, de quibus ante professionem non disposuerunt; quia ea acquiruntur Monasterio. Fili. An autem Novitiorum contractus, ut donationes, testamenta, vel quæ ab ipsis secularibus causa tantum ingressus in Religionem initi sunt, sint validi. R. neg. sine licentia Episcopi, si sint irrevocabiles; secus si revocabiles, ut qui fiunt mortis causa. Rat. quia Tridentinum in tantum tales contractus invalidat, ne Novitius, vel alius bonis spoliatus, cogatur professionem emittere; sed hoc non sequitur ex contractibus revocabilibus: ergo, &c. Fag. Less. Ren. q. 9. 17c.
- 33 An Religio teneatur ad contractus, quos Religiosus in seculo inivit? R. aff. si Religio aliquid accepit à Religioso; secus, si non; quia bona, quæ Religio accepit, censentur tacite hypothecata creditoribus Religiosi. Fag. Ren. q. 10.
- 34 Si Religiosus contrahat post professionem sine licentia, teneatur si non civiliter, saltem naturaliter? R. neg. si contrahat de rebus Monasterii; quia non potest de rebus alienis contrahere: Est certum. De aliis verò loquendo R. etiam neg. quia consensus, seu velle quod ad naturalem obligationem requiritur interdicitur Religioso: ergo, &c. Tum quia similibus obligatio-

tionibus leges resistunt, cap. 2. de testam. in 6. cap. non dicatis 12. q. 1. San. Less. contra Ren. q. 11. Fag. Pelliz.

Quomodo possit uxor contrahere sine consensu viri? R. posse de bonis, quorum administrationem habet; ut sunt paraphernalia, seu extradotalia, & quæ sua industria, & labore acquisivit, non autem de dotalibus, sine saltem tacito viri consensu. *Fili.* An autem post mortem mariti teneatur stare contractui locationis fundi dotalis facti à marito? R. neg. in rigore juris, si locatio sit ad longum tempus, ut si sit quinquennalis; ex æquitate tamen si sit ad breve tempus, ut ad annum, posset cogi uxor illi stare; quia cū ea locatio facta sit bona fide; æquitas postulat, ut non rescindatur. *Fag. Cova. Ren. q. 12. contra Angelū, & absolute assentes, & contra Accursium, &c. absolute negantes.*

An incarcerati possint de jure communi contrahere? R. non posse cum iis, qui eos in carcere detinent, nisi de licentia Judicis: aliàs contractus esset invalidus, ex l. qui in carcere, ff. quod metus causa. Tum quia censetur metu extortus; ergo, &c. *Fag. Ren. q. 13.*

An mancipia possint contrahere? R. aff. de iis, de quibus dominium habent, sive perfectum, sive imperfectum, & hoc tam cum suis Dominis, quàm cum aliis; cum quibus tamen, naturaliter tantum obligantur, non civiliter; nisi contractus sit de libertate, & servitus dubia. Primum constabit ex dicendis, v. Dominium. 2; patet ex l. naturaliter, ff. de conditione indebiti: & probatur: quia licet Domini ad servum non possit esse obligatio iustitiæ, tamen cum ille contrahit, videtur cedere juri suo: ergo, &c. Idem à fortiori dicendum de contractibus cum aliis. 3. probatur ex l. interpositas, Cod. de Sacrosanctis. 4. constat ex l. si servum, §. si quis, ff. de acquirenda l. aedit. Ren. q. 4.

CONTRACTUS GRATUITI. *Quæres.*

Quot sint contractus gratuiti, & quales? R. contractus gratuitos, seu lucrativos esse septem; videlicet, Depositum, Commodatum, Precarium, Donatio, Testamentum, Legatum, & Mutuum. *Ren. tom. 1. fol. 417.*

Quid sit Depositum, & quotuplex? R. ad primum. Depositum est contractus, quo aliquid (intellige rem mobilem) alicui custodiendum traditur (intellige gratis; aliàs non esset depositum) ut in integrum illud restituatur, ex l. 1. ff. de depositis. Vnde ad 2. Depositum duplex est, unum privatum, aliud judiciale, quod sequestrum dicitur; & fit à Judice lite super re pendente. *Bon. Re. q. 1.* An Depositarius possit uti deposito, & in quibus casibus? R. ad primum neg. aliàs committeret furtum, ex l. si sacculum, ff. de depositis;

possi ; Vnde teneretur ad restitutionem pretii usus , si hic pretio æstimabilis est. Rat. quia res depositata traditur ad solam custodiam: ergo, &c. *Bon. Less.* Vnde ad 2. depositarius uti potest primò, dum Dominus concedit, sive tacitè, siue expressè; quod si res esset usu consumptibilis , transiret in mutuum ; si verò non, transiret in commodatum, ex *l. certi conditio, §. ultimo, ff. de rebus creditis* : 2. quando depositarius credit , Domino non displicere. Et 3. quando certus est, se restitutum depositum, ejusdem mensuræ, & bonitatis. *Less. Bon. Ren. q. 2.*

4 Quid sit commodatum ? R. esse gratuitam concessionem alicujus rei ad certum, & determinatum usum. Dixi *gratuitam*: nam si merces intervenit, est locatio. Dicitur *alicujus rei*, hoc est, sive mobilis, siue non, ad differentiam mutui. Dicitur, *res*, idest usu non consumptibilis ; aliàs non posset eadem restitui, quod est de essentia commodati. Dicitur, *ad certum usum*, ad differentiam Precarii, in quo res conceditur ad beneplacitum; unde in commodato determinatur tempus tacitè, vel expressè. Hinc liber e. g. tunc dicitur commodatus ; quando datur, ut legatur, tunc enim implicite determinatur tempus. *Azo. Re. q. 3.*

5 An possit quis in commodato, & deposito sibi compensare, quod ei debetur ? R. in Deposito non posse ; & hoc in foro tantum externo, non autem in foro conscientie : In Commodato verò, posse in utroque foro. Primum probatur ex *l. si quis vel pecunias, Cod. Depositi*. Et rat. est, ne contractus depositi, qui ex bona fide est, ad perfidiam trahatur. Probatur 2. & 3. quia ex jure naturæ, & gentium potest quis sibi ex qualibet re alterius satisfacere, quando aliter solutionem obtinere nequit. *Less. Nav. Sa. Ren. q. 4. &c.*

6 Quid sit Precarium ? R. Precarium est, quod precibus petenti utendum conceditur, ad libitum concedentis. Dicitur, *utendum conceditur*, ex quo differt à Deposito ; item à mutuo, in quo transfertur dominium. Dicitur, *ad libitum concedentis*, in quo differt à Commodato: Non potest tamen sine causa statim repeti ; quia aliàs deciperetur accipiens, quod est contra rationem beneficii, ut est Precarium. *Fili. Nav. Ren. q. 5. &c.*

7 Quid sit Donatio, & quotuplex ? R. Donatio, est datio quædam liberalis. *Fag. Less.* Dicitur, *datio*, hoc est, translatio domini, in quo differt à promissione. Dicitur *liberalis*, idest, nullo ad id cogente jure. Hinc donatio reciproca non est proprie donatio; Vnde ad 2. donatio duplex est, alia causa mortis, & est illa, quæ fit revocabiliter. Alia inter vivos, & est illa, quæ fit irrevocabiliter. *Azo. Ren. fol. 419. q. 1.*

§ An

- 8 An donatio remuneratoria, & antidotalis, ut Græci loquuntur, sit propriè donatio? R. neg. quia non est propriè liberalis. *Cova. Dia. Ren. q. 2. etc.* contra *Less. Fibi. &c.* nisi multum excederet merita, vel beneficia collata donanti; quia tunc, penes excessum, liberalis diceretur. *Fag. &c.* Hinc, quando Religiosis, vel conjugibus inter se prohibetur donatio, non prohibetur donatio remuneratoria; cum non sit propriè donatio: Est contra *Dia.*
- 9 An donatio possit fieri absenti? Rat. dubitandi est: quia donatio ante acceptationem, nullam parit obligationem, (nisi facta esset Ecclesiæ) cum careat mutuo contrahentium consensu. & esse validam dummodò per epistolam, vel nuncium insinuetur donatio, & donatarius, præsentem nuncio, acceptet illam. Constat ex *l. absentis, ff. de donationibus*. Tum quia aliter intervenire non potest acceptatio. Dixi, ut *Donatarius*, &c. quia si coram aliis acceptet, non valet donatio; quia contrahentium consensus debet vicissim innotescere. Hinc si alius non missus à donante insinuet donationem Donatario, nec est valida, etiam si acceptetur; quia in casu Donatario nihil validè offertur: ergo, &c. An autem possit ante acceptationem revocari? Dic cum communi posse, si donatio fiat per Nuncium; secus, si per Procuratorem. *Ren. q. 3.*
- 10 Vtrum donatio fieri possit absenti, sed alteri præsentem, & pro eo acceptanti? Rat. dubitandi est: quia ex *§. si quis alii de inutilibus stipulationibus*, non potest alter pro altero stipulare absque speciali mandato, nisi sit Tutor, qui pro pupillo stipulare potest: item Curator pro Minore, Mater pro Filio, Filius pro Patre, Monachus pro Monasterio, & quilibet pro Ecclesia, & pia causa: His positis. *Nov. ff. in casibus modo expressis tantum*, quia de his expressè iura loquuntur; hæc tamen donatio in utroque foro revocari potest, si facta fuit intuitu præsentis in revocationem consentientis; In neutro tamen, si intuitu absentis. *Rebellius. Ren. q. 4.*
- 11 Vtrum donatio facta absenti possit post mortem donatoris validè acceptari à Donatario? R. aff. si sit facta, & per Nuncium insinuetur tantum Donatario; secus si faciendâ sit per Nuncium. Rat. 2. quia mandatum per mortem mandantis expirat: ergo, &c. Unde patet ad primum *Less. San. contra Mol. absolute affirmantem*. Quid autem dicendum sit è contra, an, scilicet, possit validè acceptari donatio ab hæredibus Donatarii jam mortui ante acceptationem? R. hoc colligendum esse ex voluntate donantis. *Dia. Rebel. Ren. q. 5.*

- 12 An donatio facta absque infirmatione sit valida? Supponendum est, donationem excedentem octingentos scutos requirere infirmationem, quæ nihil aliud est, quam consensus Judicis: ita ex l. si quis pro redemptione, §. ult. Cod. de donat. quæ lex excipit donationem factam Principi summo, vel à Duce militiæ de rebus mobilibus, vel à Principe suo privato. Modo quæritur, an præter hos casus, semper requiratur infirmatio. Et R. neg. si donatio sit remuneratoria, vel reciproca, vel mortis causa, vel ad pias causas; secus si sit liberalis. Rat. quia ista tantum est propria donatio; illæ verò nequaquam, ex l. Aquilinus, ff. de donationibus, & alibi. Dia. Ren. q. 6.
- 13 An donatio facta absque infirmatione excedens dictam summam, valeat in conscientia? R. aff. tam quoad eam summam, quam quoad excessum, usque dum excessus à donatore, vel hæredibus repetatur. Primum est certum, & ita decernitur in l. sancimus, Cod. de donat. Tamb. 2. probatur: quia lex requirens infirmationem, est fundata, ut vitentur fraudes: ergo quando hæ non adsunt fundatur in falsa præsumptione: ergo non obligat. Tum quia leges requirentes infirmationem, non obligare intendunt donatarium, antequam excessus ille petatur à donante: ergo in conscientia poterit donatarius excessum illum retinere, antequam petatur. Mol. Lugo. Less. Ren. q. 7. & c. contra Huri.
- 14 Verum donatio omnium bonorum sit valida? R. neg. si sit præsentium, & futurorum; nisi fiat in favorem Ecclesiæ, vel piæ causæ; secus si sit præsentium tantum. Primum constat ex l. ex eo, Cod. de inutilibus stipulis. Et rat. quia sic tollitur donanti facultas testandi contra jus naturæ, & gentium. 2. constat ex l. jubemus 2. versiculo Patrimonium, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis. Et rat. quia potest quis se totum Ecclesiæ dicare: ergo, & c. est contra Cara. 3. probatur: quia non adimitur per eam donationem facultas testandi: nam potest alia acquirere: ergo, & c. Fag. Less. Hinc donatio omnium præsentium, & futurorum est valida, si sit onerosa, si mortis causa, vel si donator aliquid sibi reservavit. Dia. Mol. Ren. q. 8.
- 15 An teneatur quis restituere bona accepta per donationem omnium bonorum? R. neg. nisi à donatore repetantur, quo facto, tenetur etiam ante Judicis sententiam. Probatur primum: quia eis non repetitis, censetur donator velle cedere juri suo: ergo, & c. Probatur 2. quia cum donatio de se est invalida, non est invalidanda per Judicis sententiam: ergo, & c. Tamb. Dia. Ren. ibi.

- 16 An donatio inter virum, & uxorem sit valida? Rat. dubitandi est; quia ex toto titulo *ff. & Cod. de donat. inter virum, & uxorem*. Prohibita eis fuit donatio ad invicem, ne mutuo amore se spoliarent. *2. aff.* si fiat ob causam, talis est donatio remuneratoria, vel mortis causa; secus si sit liberalis, exceptis quibusdam casibus, quos vide apud *Azo.* Primum de remuneratoria, patet ex *l. quod autem, §. si vir, 2. ff. de donat. inter virum, & uxorem, & de mortis causa, ex l. cum his status, ff. de donationibus. Azo.* Unde donatio facta à viro sene, vel ignobili uxori juveni, vel nobili, est valida. Probatur 2. quia leges prohibentes donationes, intelligendæ sunt de donationibus liberalibus. *San. Dicastrillus. Ren. q. 10. &c. contra Pag. Azo. &c.*
- 17 An valeat donatio inter Patrem, & Filium, & è contrario loquimur de liberali. *2. ff.* Filius donare potest Patri bona, de quibus habet dominium, ut bona castrensia, &c. vid. *Azo.* Pater verò non potest donare Filio, si hic sit in sua potestate, exceptis quibusdam casibus; nam primò potest filii causa dotis. 2. Filio ad castra proficiscenti. 3. Filio usum fructum, quem habet de bonis adventitiis; item & alimenta. Potest tamen, si sit emancipatus. Primum constat ex *l. ultima, Cod. de donat. inter virum, & uxorem*. Et rat. est: quia nemo sibi ipsi donare potest; sed Filius non emancipatus censetur eadem Persona cum Patre: ergo, &c. 2. probatur: quia hæc ratio cessat cum Filius est emancipatus, vel non sub potestate Patris; qualis reputatur etiam Filius naturalis, & Filius respectu Matris; quidquid Juristæ dixerint. *Dia. Less. Ren. q. 11.*
- 18 An donationes prædictæ non validæ, valeant in conscientia, si juramento firmentur? *2. ff.* quia, ex dictis, contractus jure civili nullus valet in conscientia, si juramento firmetur. *Azo.* Sic se habet donatio omnium bonorum. *Less. contra Cara.* Item inter conjuges ex *San.* Patris facta Filio. *Azo.* facta absque insinuatione. *Jugo. Less. &c.* & denique facta absenti ante acceptionem. *Dia. Ren. q. 12.*
- 9 Quibus de causis, de jure censeatur revocata donatio liberalis? *2.* censeretur revocatam primò ratione ingratitudinis donatarii; ut si hic donantem gravibus, & atrocibus afficiat injuriis, verbis, factis, &c. vel notabile damnum in rebus inferat, aut nolit gravamina donationis implere, ex cap. *ultimo de donat.* extra quos gradus ingratitudinis alii admittendi non sunt, *in foro externo*; quia lex pœnalis est: ergo, &c. *Ren. q. 13. Fili.* 2. ratione incogitata supervenientiae filiorum: quia tunc censetur donasse cum

con-

conditione ex *l. si unquam, Cod. de revocandis donat. Dia. Fag.* quod si dubium contigerit, censendum est, non cogitasse. *Dia. 3.* ratione inofficiosæ donationis; ut si hæc præjudicet legitimæ filiorum; quia esset contra pietatem, ex *l. si queat, Cod. de inofficiosis donat.*

- 20 Vtrum donatio revocata per supervenientiam Filiorum, reviviscat, si hi postea moriantur? *R.* aff. si post mortem Filiorum Pater patiatur, donatarium frui bonis; secus si contra. *Rat.* utriusque; quia cum donatio per supervenientiam filiorum sit extincta, jam requirit ad sui convalidationem, vel tacitum, vel expressum consensum donantis, quæ colligitur si patiatur, vel non, frui bonis. *Ren. q. 15. Fag. contra Mol. &c.* absolute negantes, & contra *Lug. &c.* absolute affirmantes.
- 21 Vtrum donatio facta Ecclesiæ, vel ad pias causas, possit revocari per enumeratas causas? *R.* posse primò per vitium ingratitudinis Prælati, &c. quia donatio fit immediate hominibus propter Deum; sed in illis contingere potest ingratitudo: ergo, &c. *Tamb. contra Less. Fag. 2.* non revocari ob supervenientiam filiorum, nisi quoad legitimam tantum; quia locus pius habetur loco filii ex *Auth. Si qua mulier, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*; sed donatio facta filio, ob supervenientiam aliorum, non revocatur; nisi quoad legitimam: ergo, &c. *Tamb. Fili. &c. 3.* revocari posse propter inofficiosam donationem; quia, ut dictum est, Ecclesia se habet loco filii: ergo sicuti si donatio sit inofficiosa filiis, revocatur quoad legitimam tantum: ita, &c. *Nav. Dia. Ren. q. 14. &c.*
- 22 An possit quis in donationibus renunciare beneficio à lege ei tributo, ut beneficio inofficiosæ donationis, vel revocandi donationem ex ingratitudine? *R.* neg. quia tale beneficium est in publicum favorem filiorum, non in privatum Parentis indutum: ergo, &c. Tum quia renunciando beneficio revocandi ob ingratitudinem, daretur ansa donatario ingratum esse, quod est contra communem bonum, cui donator renunciare non potest; nisi juramento donationem firmatur. *Hurt. Dia. Ren. q. 16. &c.*
- 23 Quid sit testamentum, quotuplex, & quid sit legatum? *R.* ad primum Testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit cum directa hæredis institutione. *Vulpianus.* Dicitur de eo, ad differentiam donationis inter vivos. Dicitur cum directa, &c. ad differentiam Codicilli, Legati, & fideicommissi, in quibus directa institutio hæredis esse non potest; licet indirectè favore militis, vel fideicom-

committi possit in Codicillo hæres institui. Vndè ad 2. testamentum, aliud est clausum, seu in scriptis; aliud apertum, seu nuncupativum; non quia non scribatur, sed quia sola voce fieri potest. Vnde ad 3. Legatum, est donatio quædam testamenti relicta ab hærede præstanda; quare confunditur cum fidei-commisso, hoc enim est, quod fidei hæredis committitur alteri præstandum, *l. 1. ff. de legatis. Fag. Ren. fol. 426. q. 1.*

Quæ requirantur ad valorem Testamenti in utroque foro? *R.* in foro externo, jure civili, requiritur primò numerus 7. testium, qui sint masculi, liberi, puberes, rogati, in testamento subscripti, & qui testamentum sigillent, si sit clausum; si verò apertum, sufficit, si testes sint præsentés. 2. subscriptio ipsius Testatoris, vel si scribere nesciat, requiritur octavus testis, qui ejus nomine subscribat; licet non requiratur subscriptio, cum Testator propria manu testamentum scripsit. 3. in clauso requiritur scriptura, & Notarius. Hinc patet differentia inter testamentum, & Codicillum; ad hunc enim sufficiunt 5. testes, etiam non rogati, etiam si fœminæ sint; quod si cœci sint, requiruntur 7. cum Tabellione, sicut ad Testamentum cœci. 4. requiritur hæredis institutio, qui sit de jure instituendus, constat ex variis juriſ. *Bon.* In foro verò conscientiæ hæ solemnitates non requiruntur; nam sicuti ex promissione nuda oritur obligatio, si non civilis, saltèm naturalis; ita, &c. *Mol. Syl. Ren. q. 2. §. 6. contra Covar.*

Sint ne aliqui casus, in quibus in foro externo sit validum testamentum sine solemnitatibus? *R.* aff. & primus est, quando testamentum factum est ad pias causas, *Alex. III. in cap. Prælatum primo de testamentis.* 2. quando testamentum factum est à Patre, vel Matre in favorem Filiorum, ex *l. hac consultissima, §. ex imperfecto.* *Rat.* quia Filiis de jure naturali debetur hæreditas Patris, vel Matris: ergo sufficiant in hoc, sicut in primo duo testes, estò mulieres, & non rogati. Verùm est hodie, Testamentum Patris, vel Matris, debere esse subscriptum, si sit scriptum; secus, si nuncupativum, ex *Auth. Si modo, Cod. familia erciscunda.* 3. quando factum est coram Principe absoluto, ex *l. omnium, Cod. de testam.* 4. tempore pestis; & 5. in locis desertis, in quibus minor numerus testium sufficit, ex *l. finali, Cod. de testam. Ren. q. 3. vide Fag.*

An legata pia relicta in testamento nullo, facto ad non pias causas, valeant in conscientia? *R.* aff. quia talia legata debentur ante aditam hæreditatem, & sic etiam si hæres repudiet illam: ergo

ergo etiam si testamentum sit nullum. *San. Vasq. Lug. &c.* contra *Barbo.* An autem legata non pia relicta in testamēto ad pias causas facto valeant? Dic cum *Mol. & Fag.* valere; si testator facultatem habeat utroque modo testandi; secus, si ad pias causas tantum. Rat. primi: quia accessorium sequitur naturam principalis: ergo sicut testamentum, sic erit legatum. Vnde probatur 2. quia si testamentum est validum tantum ad pias causas; legata non pia, non erunt valida; quia accessorium sequitur principale. *Ren. q. 4.*

27 An testamentum factum tempore pestis, requirat has solemnitates in foro exteriori? *R.* loquendo de testibus, juris rigore, dico cum *Lugo, Mol. &c.* requiri 7. testes, licet necesse non sit, ut unico contextu adhibeantur, sed sufficit, si una hora duo; alia hora alii vocentur, ex *l. casus 3. Cod. de testam.* Dixi in rigore juris: quia ex æquitate sufficiunt duo, vel tres. *Lay.* De aliis solemnitatibus, ut testes sint rogati, vel masculi; dic, contra *Fag.* cum *Dia.* sufficere fœminas, & non rogatos, si adsit necessitas. *Ren. q. 5.*

28 An hæ solemnitates requirantur de jure Canonico? *R.* aff. in terris subjectis Principibus secularibus; secus in subjectis Ecclesiæ, ubi, de jure Canonico, duo testes, & Parochus sufficiunt. Primum probatur: quia illæ sunt justæ, & rationabiles, nec libertati Ecclesiasticæ repugnantes; ergo, &c. *Fag. Ren. q. 6.* contra varios Jurisperitos, ut *Julium Clarum, Specula. &c.* qui id ex cap. *Cum esset de testam.* probant. Probatur 2. ex eodem cap. quod loquitur tantum de terris, Papæ, & jurisdictioni Ecclesiasticæ subjectis. *Fag.* An autem testamentum factum in loco, ubi solemnitates Juris Civilis non requiruntur, sit validum, si bona testatoris reperiantur in loco, ubi solemnitates juris requiruntur? *R.* aff. quia non potest Testator ex parte decedere testatus, & ex parte intestatus. *Bartolus* contra *Cancerium.*

29 An sit validum testamentum, in quo testator committit alteri, hæredis sui nominationem? *R.* vel committit liberæ alterius voluntati hæredis institutionem, & testamentum non valet, ex *l. illa institutio, ff. de hæredibus instituendis*, vel committit arbitrio, & judicio alterius, & tunc valet testamentum, ex cap. *Cum tibi de testam.* si ille sit vir bonus, & prudens; secus si non sit talis, ex *l. si sit, ff. de legatis.* Idem dicendum de legatis. Et rat. est: quia cum nominatio committitur judicio alterius, tunc non electio hæredis, sed electio personæ ex pluribus, alterius judicio, committitur, & ideo valet. *Fag. Coni. Ren. q. 7.*

3c An

An valeat testamentum, in quo quis hæredem Titium instituit, si Titius eum vicissim hæredem instituerit? *ry. neg.* nisi fieret inter virum, & uxorem, quia talis dispositio est captatoria voluntatis, quæ à lege improbat; quia datur occasio captandæ mortis alterius ad comparandam illius hæreditatem, ex *l. captatoria, ff. de legatis primo*. Quod non sic evenit inter virum, & uxorem: quia censetur factum causa mutui amoris; & hoc etiam in lubio. *Fag. Ren. q. 3.*

An validum sit testamentum, vel legatum, in quo instituitur hæres, vel legatarius is, qui testamentum scripsit? *ry. neg.* ex *l. Cod. de his qui subscribunt in testamento*; Et rat. est: quia nemo in propria causa testis esse potest. *Gallupo*. An autem possit esse testis legatarius, & fideicommissarius in testamento, in quo ei legatur, vel fideicommittitur aliquid? *ry. aff.* quia talis per se est testis de institutione, non de legato, *l. distantibus 22. Cod. de testam.* ergo non est testis in causa propria, sicut esset hæres; quod intelligendum est de fideicommissariis particulatibus, non universalibus, qui hæredi assimilantur. Supradicta non procedunt in foro conscientiæ, quando nulla est adhibita rursus. *Fag. Ren. q. 9.*

Quinam testare prohibeantur, vel hæredes, aut legatarii institui. *vid. Ren. fol. 430. q. 10. & 11.*

An hæreditas, vel legatum relictum viduæ, si castè vixerit, vel si cum filiis permanferit amittatur in conscientia, si ista transeat ad secundas nuptias? *ry. ad primum neg.* si relinquatur ab extraneis mariti, vel à propinquis ipsius viduæ; secus, si relinquatur à marito, vel propinquo mariti, ejusque filiis, vel etiam ab amico mariti, cujus interfit honor mariti; quia 12. casu tantum adest voluntas specialis castitatis per abstinentiam à secundis nuptiis, non autem in primo, in quo viduatiam per transitum ad secundas nuptias dicitur castè vivere. *Id 2. ry. aff.* quia vidua transeundo ad secundas nuptias, non potest cum filiis permanere: ergo, &c. *Sax. Ren. q. 12.*

An hæreditas, vel legatum sub dicta conditione, si castè vixerit, amittatur in conscientia per unicam fornicationem? *ry. aff.* sit relicta à marito, & cæteris supradictis; non sic, si ab extraneis; quia maritus graviter offenditur, etiam per unicam fornicationem; non sic extranei, per oppositam rationem. *an. Ren. q. 13.*

An legatum relictum pro maritandis foeminis, possit dari foeminis secundo nubentibus, vel Religionem ingredientibus?

Ad

Ad primum *℞. neg.* quia voluntas Testatoris non censetur, nisi pro primo nubentibus. *San. Dia.* Vnde ad 2. *℞. aff.* si legatum sit relictum pro certa persona maritanda; secus, si pro incertis Personis; quia in primo tantum casu conjecturari potest voluntas Testatoris se extendisse ad matrimonium spirituale, propter affectum ad talem specialem personam, non autem in 2. *Ren. q. 15. San.*

36 An legatum relictum alicui, si Religionem ingrediatur, debeatur illi e Religione exeunti intra annum Novitiatus, & quid si sine causa exeat? *℞. ad primum aff.* si Religionem fuerit ingressus animo permanenti; secus, si animo exeundi. *Rat. primi:* quia Testator non potest aliter conditionem Religionis apponere, nisi cum experientia tempore novitiatus; ergo, &c. *Rat. 2.* quia tunc animo fallendi fuit ingressus; ergo, &c. *Ren. q. 16.* Vnde ad 2. dicendum est non deberi legatum; quia licet Testator secundum formam juris communis intelligatur voluisse legatum relinquere; voluit tamen ad aliquid adstringere legatarium: ergo saltem ad non egrediendum sine iusta causa. *San.*

37 Quid sit mutuum? *℞. est contractus, quo rei dominium transfertur in accipientem spe recipiendi similem in specie, & bonitate; Dicitur, quo rei, &c. ad differentiam commodati; Dicitur, spe recipiendi, &c. ad differentiam permutationis, in qua redditur res alterius speciei; & ad differentiam commodati, in quo redditur res eadem, non similis. Dicitur, in specie, & bonitate; quia in mutuo non attenditur solum identitas speciei, sed etiam æqualitas bonitatis. Bon. Ren. fol. 433. q. 1.*

38 Quæ sit materia mutui? *℞. esse res usu consumptibiles (inter quas venit etiam pecunia, quæ licet non pereat in se, perit tamen exponenti) consistentes in numero, pondere, & mensura, & quæ functiones recipere possint in genere suo; hoc est, quod possit una res substitui loco alterius, ut possit dici, quod similis restituatur in specie, & bonitate. Fili. Bon. Ren. q. 2. &c.*

39 An libri, pecudes, & alia id generis mutuari dicantur? *℞. quod si libri, &c. iidem restituantur, commodari, non mutuari dicuntur. Azo. secus si alii similes in specie, & bonitate restituantur; quia tunc tantum recipiunt functiones in genere suo. Fili. Ren. q. 3. contra Less.*

40 Quæ personæ possint mutuo dare, vel accipere? *℞. omnes personæ, quæ contrahere possunt. Fili. Ren. q. 4.*

41 Vtrum in mutuo restituenda sit res secundum valorem, an tantum secundum substantiam, seu quantitatem, & mensuram? *℞. suf.*

sufficere, si restituatur secundum substantiam; nisi aliud deductum sit in pactum. Rat. quia de ratione mutui est, ut res restituatur similis in specie, seu bonitate, & mensura. *Less. Tamb. Ren. q. 5. contra Bon. Fili. Sa. &c.*

An si pecunia mutuata crevit, vel decrevit in pretio restituenda sit secundum priorem valorem? *R.* pecuniam restituendam esse secundum priorem valorem tempore contractus; quia per mutuum transfertur dominium rei mutuatario: ergo illi, uti Domino, rei crescit, vel decrevit: ergo, &c. Tum quia in mutuo restituenda est res similis in specie, & bonitate: sed bonitas pecuniæ est ejus valor: ergo, &c. *Tamb. Lay. Ren. q. 6. contra de Janu. Bon. Axo. &c.*

Quid, & quotuplex sit usura? *R.* ad primum usura, est lucrum immediate proveniens ex mutuo. Vnde ad 2. Usura alia est realis; ut quando intercedit pactum; alia mentalis, quando intentio, non pactum intercedit; Item alia est aperta; alia palliata; quæ, scilicet, in alio contractu continetur; ut infra. *Lay. Ren. fol. 436. q. 1.*

Quo jure prohibita sint usurae? *R.* jure Canonico, Divino, & Naturali; unde est de fide, & tanquam hæreticus puniendus esset, aliter discurrens. *Bon.* Primum constat ex cap. *Quia in omnibus de usuris*, in quo derogatae fuerunt leges civiles permituentes usuras. 2. patet ex Lucæ 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes.* 3. probatur: quia mutuatarius est Dominus usus rei mutuatae: ergo mutuans accipiendo aliquid pro usu illius rei mutuatae, accipit aliquid pro usu rei non suæ: ergo, &c. *Ren. q. 2.* Si quis vendat aliquid supra justum pretium, an committat usuram? *R.* aff. si ob dilatam solutionem id faciat. Et idem dicendum de eo, qui emendo anticipat solutionem, ut minoris usuo emat. Primum probatur; quia tunc mutuatur illi pretium rei, usque ad tempus solutionis, & ratione illius impliciti mutui, accipit aliquid supra justum pretium: ergo, &c. Probatur 2. quia implicite mutuatur venditori pretium rei, usque ad rei traditionem, & ratione illius impliciti mutui, minoris emit: ergo, &c. *Ren. q. 3.*

An commiserit usuram Aromatarius quidam, qui omnia medicamenta suæ Apothecæ pretio aestimata locavit cum pacto, ut conductor solveret 10. pro centenario singulis annis, & in fine locationis, restitueret totidem medicamenta pretio aestimanda? *R.* aff. quia non fuit vera locatio, sed contractus venditionis cum dilata restitutione rei, ob quam accipit 10. pro cen-

centenario singulis annis, in locatione enim datur usus rei, salva ejus substantia, quod esse non potest in rebus usu consumptibilibus. *M. gala. Ren. q. 4. contra Dia.*

- 47 Vtrum committat usuram, qui mutuat alteri, ut ille desinat nocere, vel ut reddat depositum? *R. neg.* quia non imponitur mutuatorio nova obligatio, quam antea non haberet, & mutuans non accipit aliquid ultra sortem, sed quod debitum est ex justitia. *Bon.* Hinc, si ex charitate tantum quis aliquid alteri debet, non potest per mutuum obligari illud reddere; quia adderetur novum onus ex justitia, quod est indebitum: Sic Medicus non potest obligari ad medendum pauperem medio mutuo. *Bon. Nav. Ren. q. 5. contra Mol.*
- 48 Vtrum sit usura, mutuae cum pacto, ut mutuatarius vindictam condonet? *R. vel loquimur de vindicta publica, quæ sit Judicis auctoritate, vel de privata, quæ privatè intenditur: Si de prima, dico esse usuram illam redimere, si mutuatarius sit persona, quæ non solet publicam vindictam, nisi pretio condonare; secus si sit persona civilis, vel exigitur condonatio titulo amicitie. Primum probatur: quia in his vindicta, præterquamquod est justa, pretio est æstimabilis: ergo, &c. Probatur 2. quia licet publica vindicta sit justa, & sic per mutuum imponi non potest novum onus ad illam non exigendum; tamen non intercedit pretium in non condonatione: ergo, &c. 3. etiam constat; quia dare quis potest mutuum ad amicitiam conciliandam, ex ea aliquid intendendo: ergo, &c. *Ren. q. 6. Less. Tamb.* loquendo verò de privata, non erit usura, ad hanc redimendam mutuae; quia cum sit injusta, mutuando, nullum onus imponitur: ergo, &c. *Less.**
- 49 Si quis mutuat sperans aliquid supra sortem accepturum, vel mutuatarium gratum fore, an, &c.? *R. neg.* si speret illud ex liberalitate; secus si ex justitia. *Rat.* quia in primo casu, lucrum immediate ex liberalitate, non ex mutuo provenit, secus in 2. est communis. *Bon. Fili. Ren. q. 7. &c.*
- 50 An sit usura, mutuae cum conditione, ut mutuatarius det aliquid ex gratitudine? *R. aff.* quia superaddit mutuatorio obligationem. *Lay. Dia. Tamb. Ren. ibid.* qui dicunt contrariam *Poncii, Hurt. Baunii, &c.* non esse in praxi recipiendam, & explodendum esse tale pactum; quinimò damnata est ab Innoc. XI. *prop. 42.*
- 51 Quid si mutuans excitet tantum mutuatarium ad aliquid sibi tradendum ex mutuo? an committat usuram? *R. neg.* si excitet motivo

motivo liberalitatis, & gratitudinis, & aliunde credat, mutuatarium voluntariè, & liberaliter daturum; quod eveniret si mutuatario non esset nimis importunus, vel si non exprobraret mutuatarii ingratitude; secus si excitet mutuatarium motivo justitiæ. 2. constat: Primum probatur: quia potest quis per actum internum sperare lucrum ex mutuo: ergo poterit mutuatarium excitare ad illud per actum externum, qui est ejusdem bonitatis, vel malitiæ cum interno. *Cajet. Bon. Ren. q. 3. &c. contra Riccardum, &c.*

52 Si mutuans dubitet, an aliquid sibi tradatur ex liberalitate, an potius ex timore sibi aliàs denegandi mutui, an committat usuram, illud recipiens? R. aff. perseverante dubio; quia exponitur periculo committendi usuram: ergo peccat peccato usuræ, & tenetur ad restitutionem. *Bon. Tamb. &c. dixi, perseverante dubio*; nam si ex signis colligat mutuatarium dare liberaliter, ut si mutuante reddente acceptum, iterum mutuatarius id præstet, vel sit nobilis, magnanimus, non præferat (dando) tristitiam, &c. non committit usuram: constat ex dictis. *Tamb. Quid verò dicendum; si mutuatarius det lucrum ex justitia, mutuans autem credit dari ex liberalitate, vel è contrà? Dic cum Tamb. in primo casu, mutuantem excusari à restitutione, re tantum non cognita; in 2. verò peccare ex conscientia errònea dumtaxat, veritate non cognita. Ren. q. 9.*

53 Si quis mutuet cum pacto amicitiae conciliandæ, an, &c. nam sine hoc pacto, certum est, non committere usuram, cum amicitia pretio æstimabilis non sit, ex *Fili. R. neg.* quia amicitia pretio æstimabilis non est: ergo etiam si deducatur in pactum, non est usura. *Azo. Fili. Ren. q. 10. &c. contra Bon. Vale. &c. imò etiam si lucrum ex amicitia principaliter intenderetur; quia tale lucrum non acciperetur invito Domino, cum iste omnino ex amicitia det. Tum quia tale lucrum non provenit immediate ex mutuo, sed ex amicitia. Less.*

54 Si deponas apud alterum pecuniam, data facultate utendi, sed cum pacto, ut aliquid supra sortem solvat; an committatur usura? R. aff. quia est usura palliata, contenta in contractu depositi, qui revera contractus mutui est, non depositi; cum in hoc non detur usus rei. *Lay. Nav. Ren. q. 11.*

55 Si quis tradat mutuum cum pacto, ut mutuatarius præstet munus à lingua, advocando, scilicet, vel ab obsequio, illum comitando, vel à manu, agrum colendo, an committat usuram, etiam assignata operis mercede; hac enim non assignata, cer-

tum est, esse usuram ; cum illa sint pretio æstimabilia . *¶* neg. si mutuum detur tanquam anticipata solutio operis illius præstandi à colone, e. g. secus, si verè detur ut mutuum, & eo tantum pacto, ut Colonus colat agrum. Rat. primi: quia eo modo non est mutuare, sed locare opera illius, anticipatè solvendo illi mercedem. Rat. 2. quia obligatio illa colendi agrum, pretio æstimabilis est, cum privetur ille libertate colendi agrum alterius. *Axo. Lay. Ren. q. 12. contra Bon. Fili.*

56 Si quis mutuet pecuniam cum pacto, ut mutuarius remutuet frumentum, vel aliud, an, &c. Dixi, *cum pacto*, hoc est, cum obligatione in posterum præstanda, non autem statim, remutuando scilicet, frumentum, &c. tunc enim remutuatio exigetur ut conditio dumtaxat, non ut pretium mutationis. *Nav. Lay. &c. contra Sor. &* igitur ad quæsitum aff. si mutuet pecuniam ad obligandum civiliter mutuarius ad frumentum vendendum; secus, si naturaliter: Vel si mutuet pecuniam tanquam pretium, quo anticipatè emit frumentum. Rat. primi: quia ea obligatio civilis pretio est æstimabilis, quia non est aliàs debita: ergo, &c. Rat. 2. quia obligatio illa naturalis ex gratitudine, etiam si deducatur in pactum, est aliàs debita: ergo, &c. Rat. 3. quia sic mutuare, non est, nisi emere, & vendere: ergo, &c. *Bon. Nav. Ren. q. 13. &c. contra D. Antonin. Adrian. &c.* loquendo de obligatione civili, & contra *Pala. Lay. &c.* de obligatione naturali.

57 Si quis mutuet cum pacto, ut mutuarius veniat ad suum molendinum, vel Apothecam, an, &c. *¶* neg. si pactum imponatur tanquam conditio, ut scilicet eò usque quis mutuet, quò veneris ad suum molendinum; quia hoc est imponere tantum terminum mutuo. *Fili. contra Bon.* secus si pactum imponatur tanquam obligatio civilis; quia tunc imponitur obligatio pretio æstimabilis; nam tollitur libertas mutuuario adeundi alibi. *Axo. Less. Buff. Ren. q. 14. &c.*

58 Quis suas merces credito vendit, ut sic plures attrahat ad emendum, illud in pactum deducendo, an, &c. *¶* neg. quia hic nihil accipit ultra justum pretium: ergo, &c. *Mol. Bon. Ren. q. 15. contra Syl.*

59 An possit venditor credito vendens ratione periculi in recuperando pretio, carius vendere? *¶* aff. quia sicut periculum in mutuo pretio est æstimabile, ita periculum in re credito vendita; quia qui credito vendit, implicite mutuet. *Less. Med. Nav. Vale. Sa. Ren. ibi.* & alii 16. relati à *Martino de Prado* contra *Lop. Sor. Garx. &c.*

qui debet centum Cajo solvendo post annum, sed anticipatè solvit 50. cum pacto, ut Cajo expectet per biennium alios 50. n., &c. R. neg. quia hoc non est aliud, nisi mutuare 50. cum nere implicito, ut mutuarius remutuet per annum sequentem alios 50. quod licitum est ex dictis. *Less. Sal. Ren. q. ibi. &c. contra Nav.*

An in mutuo possit à mutuantem aliquid accipi ratione damni emergentis, & lucri cessantis? R. aff. si verè lucrum cesset, vel damnum emergat, ratione mutui, non propria culpa mutuantis. Item si intercedat monitio debitoris; & denique ut non tantum exigatur, quantum est lucrum cessans, vel damnum emergens, sed deducantur expensæ ratione periculi in negotianda ea pecunia, pro quo certam regulam tradit *Dia. scilicet*, ut mutuans tantum remittat de lucro cessante, quantum daret alteri ob contractum assecurationis in seipsum suscipienti totum periculum. Rat. quia lucrum cessans est pretio æstimabile, & nullus cum suo damno debet alteri beneficium præstare: Est communis. *Ren. q. 17.*

62 Si quis dando mutuum pecuniam jam negotiationi destinatam, habeat apud se aliam otiosam, possit ratione lucri cessantis, aliquid supra sortem exigere? R. aff. etiam si alia pecunia sit verè otiosa, nec destinata pro eventibus fortuitis; quia verè ratione mutui cessat lucrum, & mutuans patitur damnum pecunie mutuatæ: ergo, &c. Tum quia non debet quis ex mutuo privari libertate retinendi aliam pecuniam in arca otiosam: ergo, &c. *Mol. Lay. Ren. q. 18. contra Bon. Sa. Fili. &c.*

63 An lucrum cessans possit exigi ab eo, qui dubitat, an pecuniam negotiaturus sit? R. aff. quia sic privat se ea libertate suam pecuniam negotiandi, quæ libertas est pretio æstimabilis. *Bon. Lugo. Ren. q. 19. contra Vericel.*

64 Cum quis nescit certum lucrum, quod ex mutuo acquirere potest, certum possit exigere? R. aff. quia spes verisimilis lucri, aut prudens damni metus, etiam si lucrum certum non speretur, sunt pretio æstimabilia: ergo possunt in pactum deduci. *Dia. Nav. Ren. ibi. &c.*

65 An ratione periculi, cui exponitur capitale, possit aliquid ultra sortem exigere? R. aff. si verè adsit periculum, & aliquod exigatur proportionatum personæ pauperi, vel diviti, &c. cui datur. Rat. quia tale periculum est pretio æstimabile: ergo, &c. Tum quia fidejussor potest aliquid fidejubendo exigere ratione periculi: ergo etiam mutuator. *Bon. Sal. Rodri. Ren. q. 20. &c. contra Nav. Sol. &c.*

- 66 An ultra id, quod accipitur ratione periculi, possim etiam obligare mutuatarium ad me recipiendum fidejussorem pro re mutuata? *R. neg.* quia mutuans imponit onus mutuatorio pretio æstimabile, quia tollit illi libertatem dandi fidejussorem. (forsan minori suo detrimento) quem vult: ergo, &c. *Caj. Cov. Sol. Ren. q. 21. &c. contra Adrianum.*
- 67 An possit aliquid supra sortem exigi ratione expensarum, & laborum in mutuo? *R. aff.* sive expensæ fiant post mutuum in recuperando capitale, sive ante in numeranda pecunia, vel deferendo triticum, &c. quia licite potest quis locare extraordinarium suum laborem. Tum quia hæc sunt opera pretio æstimabilia, nec mutuator tenetur gratis ea præstare: An idem dicendum sit de mutuatorio? *R. neg.* quia tenetur mutuarius transportare mutuū, ubi illud accepit: quod si alibi transportaret, fieri deberet expensis mutuantis: Item tenetur propriis expensis mutuum mensurare, numerare, &c. quia mutuans jus habet, ne defraudetur, & ad mutuatarium spectat scire, ne plus, minusve reddat. *Tamb. Mol. Nav. Ren. q. 22. &c.*
- 68 An possit aliquid supra sortem exigi, ratione carentiæ pecuniæ tantum, seclusis aliis titulis; ut in casu, quo se mutuans obligat ad non repetendam sortem usque ad certum tempus? *R. neg.* quia carentiæ pecuniæ, & consequenter obligatio repetendi mutuum intra tale tempus, est quid intrinsicum mutuo: ergo si quid recipitur, ratione mutui recipitur: ergo, &c. *Less. Mol. Ren. q. 23. &c. contra Ledes. &c.* quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 42. & implicite ab Innoc. XI. opi. 42.
- 69 An in contractu mutui possit apponi pactum, ut si mutuatarius statuto tempore non solverit, debeat in pœnam moræ aliquid exigi? *R. aff.* modo pœna non imponatur in fraudem usuræ, seu ad illam palliandam; ut quando mutuans sciret, mutuatarium fore impotentem statuto tempore ad solvendum, & mutuarius verè sit in culpa solvendi. Rat. quia qui non solvit statuto tempore, si sit in culpa, peccat contra justitiam, & sic ad culpam sequitur pœna: ergo hæc de partium consensu imponi potest, si sit moderata, & correspondens culpæ; qualis non esset, si per biduum, vel hebdomadam mutuarius differret solutionem. *Bon.* Idem dicendum, si pactum expresse non fuerit initum, & mutuarius fuit in mora solvendi; quia mora supponit terminum, & in termino censetur tacite initum pactum. *Fill. Azo. Ren. q. 24.*
- 70 An in mutuo possit initio contractus aliquid accipi ratione damni

damni emergentis, vel lucri, &c. *R. neg.* quia initio contractus, nullum est secutum damnum, vel. lucrum cessans: ergo, &c. Tum quia, si quis accipit 10. pro centum initio contractus, videtur mutuare nonaginta, non centum. *Ren. q. 25. Nav. Rodri. &c.* contra varie opinantes.

71 An qui accipit mutuum ab usurario, possit easdem usuras exigere, mutuando alteri eandem pecuniam? *R. aff.* si iusta causa, ob quam accepit mutuum, perseveret; secus, si non; quia sicuti ex causa potuit accipere ab usuris, ita potest dare sub usuris; non sic è contra, cessante causa; nam non ex eo, quod quis carius emit, potest supra justum pretium carius vendere. *Less. Sa. Ren. q. 26. &c.* contra *Almainum, &c.* absolute negantes; & contra *Syl. &c.* absolute concedentes.

72 An committat usuram, qui mutuat centum cum pacto, ut si mutuatarius moriatur intra duos annos, nihil teneatur restituere; si vero supervixerit, restituat ducentum? *R. neg.* quia hic non est contractus mutui (in quo, in omni eventu mutuum restitui debet, etiam si fortuito pereat quod non est in casu) sed sponsonis, seu sortis. Et confirmatur à paritate census vitalitii, qui apud omnes est validus. *Azo. Dis. Fili. Bon. Ren. q. 27. &c.* contra *Syl. Armil. &c.*

73 Quis in mutuo accipit pignus ea conditione, ut si debitor non solvat intra tempus præfixum, pignus fiat creditoris, aut venditum habeatur, an, &c.? *R. neg.* si pactum sit de pignore vendendo iusto pretio pro retentione debiti, & si pignus, dum fit creditoris, non plus valeat, quam debitum; secus si valeat supra mutuum. *Rat. primò, &c. 2.* quia tunc nihil accipitur supra sortem; secus in 3. *Bon. Ren. q. 28.*

74 An mutuator possit sine usura retinere sibi fructus rei traditæ in pignus? *R. neg.* (præscindendo à circumstantiis lucri cessantis, &c. vel nisi in casu, quo res emphytheutica, vel feudus ob mutuum traderetur Domino directo, ex cap. 1. de feudis vel nisi res fructifera traderetur Genero in pignus dotis, ex cap. salubriter de usuris; vel si pignus non sit usu consumptibile; vel denique si talis, ei tamen consulitur ex usu, à tineis custodiendo) *Rat.* quia reciperet aliquid supra sortem. Tum quia reciperet aliquid ratione mutui, non pignoris; eum hujus donum non transferatur. *I amb. Dia. Mol. Ren. q. 29. &c.*

75 An sit usura, emere minoris chirographa, seu credita in posterum exigenda secluso damno emergente, &c.? *R. neg.* si credita sint inserta, & periculosa, nec emanant ab eo, qui causa

periculi est; secus si sint certa, & non periculosa. Primum probatur: quia sicut ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, creditum potest minoris emi, quia minus valet cum talibus circumstantiis: ita, &c. Probatur 2. quia sic acciperetur aliquid supra sortem. *Bon. Fag. Less. Ren. q. 30. &c.* contra *Dia. Nav. Sa. &c.* absolute negantes.

76 An sine usura possit debitor anticipatè minoris solvere debitum immaturum, secluso damno, &c. *14. neg.* etiam si ad id (contra *Fili. & Ren. q. 31.*) requiratur à creditore, nam ut ait *Azo.* debitor in omnem eventum, debitum quod ex mutuo contraxit, vel ex alio quolibet contractu, creditori solvere compellitur: ergo non potest debitum minoris extinguere: Ita etiam *Bon.* contra *Nav. & Caje.* absolute affirmantes.

77 Quæ sint pænæ usurariorum *1. B.* pænæ esse septem; Prima est infamia, quæ in Clericis irregularitatem, incapacitatem, & suspensionem ab officio, & beneficio inducit. 2. ut non sit ad Eucharistiam admittendus usurarius. 3. neque ad oblationes. 4. neque ad Confessionem. 5. ut privetur Ecclesiastica sepultura. 6. ut Testamenta ipsorum sint irrita, sicut & donationes mortis causa, & codicilla etiam facta ante usuras; ex cap. *Quamquam de usuris*. 7. denique, ut Ecclesiastici non possint exteris domos suas locare; quas omnes pænæ incurrunt usurarii publici publicitate juris, vel facti. *Ren. q. 32.*

CONTRACTUS ONEROSI.

Quæren.

1 **Q**uot sint contractus onerosi, & quales *14. esse 11.* videlicet, Emptionem, Venditionem, Censum, Cambium, Locatum, Conductum, Emphyteusim, Feudum, Pignus, Hypothecam, & Societatem.

2 Quid sit emptio, quid venditio? *14. emptio est pactio iusti pretii pro merce: Venditio verò è contra, est pactio mercis pro iusto pretio.* Dicitur *pactio*, seu pactum, intellige nudum; unde ad eum nulla solemnitas juris, imò neque contrahentium præsentia requiritur, sed tantum consensus eorum liber, etiam solis verbis expressus, quamvis sine intentione obligandi; in quo casu obligat etiam in foro interno; ut probat *Fag.* Dicitur, *iusti pretii*, idest, taxati à lege, Principe, vel vulgo, quod est, vel supremum, vel medium, vel infimum. *Ren. 10. 1. fol. 450. q. 1.*

3 Quæ res possint vendi, vel non? *14. extra casum necessitatis, res sacræ, Religiosæ, homo liber, & quæ non sunt in alterius commercio.*

mercio vendi non possunt. *Institutionibus de inutilibus stipulat.* Filius tamen in casu gravissimæ necessitatis, vendi potest ex *l. 2. Cod. de Patribus, qui filios, &c.* Imò & quilibet seipsum vendere potest, ex *l. sancimus, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis*: Item, quæ ad malum finem deserviunt, vendi neque possunt: Et denique nec executor Testamenti potest emere bona defuncti, quæ vendere debet, *l. non licet de contrahenda emptione.* Nec Tutores, & Curatores bona pupillorum, & minorum, *l. cum ipse, Cod. de contrahenda emptione, &c.* quamvis hi possint in foro conscientiæ. *Bon. Pag. Ren. q. 2.*

- 4 An licitum sit aliquando pluris vendere, vel minoris emere pretio iusto? *re. ad primum aff. & hoc vel ratione lucri cessantis, aut damni emergentis: vel ratione expensarum, aut laboris in conquirendis, seu conservandis rebus, quæ pretium non habent taxatum: vel ratione penuriæ mercium, aut abundantia emptorum, quia crescit tunc, vel decrescit æstimatio: vel cum quis vendit in gratiam emptoris: vel denique ratione peculiaris affectus ad rem vendendam arbitrio tamen prudentis.* Vnde ad 2. dico, eisdem causis, quibus pluris vendi potest, minoris proportionaliter emi potest. *Vide Flli. Less. Bon. Ren. q. 3. &c.*
- 5 An possit quis pluris, idest supra rigorosum pretium, merces vendere creditò, quam numerata pecunia? *re. neg. nisi ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, vel periculi, cui exponitur merces creditò vendita.* Rat. primi; quia sic creditò vendere, est mutuare pecuniam illam, ut plus accipiat: ergo, &c. *D. Tbo. Pag. Less. Ren. q. 4. &c.* Rat. 2. quia sicuti in mutuo ratione supradictarum circumstantiarum potest quis aliquid accipere supra sortem; ita in venditione. *Pag. Tamb. &c. contra Nav. Sor. &c.* loquendo de periculo.
- 6 An possit quis è contra, minoris merces emere anticipata pecunia, ut vinum solum tempore vindemiæ consignandum tempore tramutæ? *re. neg. præciso lucro cessante.* Rat. primi; quia qui anticipat solutionem, implicite mutuatur: ergo, &c. *D. Tbo. Pag. Ren. q. 5.* Rat. 2. quia sicut, ex dictis titulis potest quis supra iustum pretium vendere, dilata solutione, ita, &c. *Less.*
- 7 An possit quis creditò vendere frumentum mense Januarii, pretio tamen corrente mense Maji, quo tempore scit certo plus valiturum? *re. aff. si venditor usque ad illud tempus erat frumentum servaturus; secus si non:* Rat. primi; quia nihil accipit lucri ex eo: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc videtur implicite mu-

tuare cum onere illud plus pretii recipiendi. *Tamb. Less. Fag. Ren. q. 6.* contra *Caje.*

- 8 An reciprocae venditiones sint licitæ in casu, quo quis emit à mercatore merces summo pretio, ut illas idem mercator emat infimo pretio? *R.* aff. si neq. implicite, neq. explicitè deducatur in pactum reemptio, etiamsi mercator emat infra infimum pretium usque ad medietatem. *Rat. primi;* quia in tali casu mercator vendendo supremo, & emendo infimo pretio, justè vendit, & emit: ergo, &c. *Less. Lay. Ren. q. 7.* contra *Med. &c.* *Rat. 2.* quia cum mercator non deduxerit in pactum reemptionem, ultroneè mutuatarius vendit merces: sed merces ultroneæ vilescunt usque ad dimidium iusti, & infimi pretii: ergo, &c. *Guimenius. Tamb.*

- 9 An sit peccatum, vendere merces pluris, quam per Pragmaticam, e. g. taxatum sit, & illas emere? *R.* ad primum aff. quia Princeps per Pragmaticam magna consultatione pretium constituit, quod judicandum est iustum: Imò utpote legale, indivisibile est: ergo si excedatur, peccatur mortaliter. *San. Ren. q. 8.* contra *Nav.* Vnde ad 2. *R.* neg. si emens non inducat ad sic vendendum; quia id facit, ut selectiores merces habere possit, quas desiderat, nec potest secundum taxam; quod si induceretur, peccaret peccato scandalii. *Dia.*

- 10 An Pragmatica servanda sit in annis sterilibus? *R.* neg. si sterilitas non sit in uno tantum oppido, sed universalis; quia cessante fine legis, cessat lex; sed finis legis est, ut unusquisque habeat moderatum lucrum ex merce, quo possit vivere: ergo si tempore sterilitatis non adsit tale moderatum lucrum, lex, & Pragmatica non obligant. *San. Ren. q. 9.* contra *Nava. Ledes. &c.* absolute affirmantes, & contra *Nav. Mol. & PP. Societatis* absolute negantes.

- 11 An vendens rem alienam pluris, quam sibi fuerit constitutum, possit illud plus sibi retinere? *R.* neg. si famulatu, & mercede vendit; secus si gratis; & tunc non totum, sed quantum pro labore meretur, potest retinere: Imò etiamsi dicat Domino, se gratis venditurum, sciatque alium non esse, qui gratis Domino inserviat. *Rat. primi;* quia cum habeat mercedem pro venditione, tenetur quidquid plus accipit, Domino restituere. *Syl. Tamb. contra Angel.* cujus opinionem non angelicam esse, dicit *Fag.* *Rat. 2.* quia nemo tenetur gratis alio inservire: ergo, &c. *Fag. contra Mol. Rat. 3.* quia sic peccaret contra veracitatem mentiendo, non contra iustitiam: ergo, &c. *Fag. Ren. q. 10.*

- 12 An Sartores, quibus cura emendi serica, vel alia pro faciendis vestibus committitur, possint illud plus pretii, quod ipsis à mercatoribus remittitur, sibi retinere? *R.* aff. si præscindendo à remissione, tanti valeant merces ejusdem bonitatis apud alios mercatores. *Rat.* quia illud pretii in gratiam ipsorum remitti solet, eo quod illius mercatoris officinam ipsi frequentent: in quo sensu in nihilo Domino damnificatur. *Fili. Ren. q. 11.*
- 13 An possit quis emere à Sartoribus prædictis reliquias notabiles ex vestibus superatas? *R.* neg. quia non possunt Sartores magistri has reliquias retinere (de discipulis enim non est dubium, cum salarium accipiant) ergo non potest quis eas emere: antecedens probatur; nam in tantum possent retinere; quia in mercede minus justo recipiunt, ut plurimum; sed hoc non obstat; probatur minor; quia nihilominus voluntariè inserviunt: ergo non possunt compensare; consequentia probatur: quia famuli non inveniendò alium Dominum, qui eis justum det salarium, non possunt compensare, ut dicemus in explanatione opi. 37. *Innoc. XI.* quia voluntariè inserviunt: ergo, &c. *Villa. Dia. Ren. q. 12.*
- 14 Vtrum venditor teneatur defectum rei venditæ aperire emptori? Suppono vitium rei, aliud esse in substantia, aliud in quantitate, ut numero, pondere, & mensura; aliud in qualitate; aliud corporis; aliud animi. Dico primò; vitium animi non est aperiendum, nisi de eo interrogetur, ex *l. ob qua vitia, ff. de edilitiis actionibus*. Dico 2. tenetur venditor vitium notabile occultum aperire emptori, si de hoc ab emptore interrogetur; fecus si non interrogetur (modo aliquid detrahat de communi pretio) vel vitium non sit notabile; aut si tale, non occultum, sed manifestum. Primum probatur; quia aliàs injuriam irrogaret emptori: ergo, &c. Probatur 2. quia exploratio rei ad emptorem spectat: ergo venditor ex justitia non tenetur: ergo si non manifestat, nullam irrogat injuriam; & sibi imputet emptor, si dum videt rem minoris vendi, non comprehendat rem. *Less. contra Fag.* Probatur ultimum; quia manifesta facile comprehendi possunt ab emptore, ad quem spectat; quod si venditor putaret non deprehendi, teneretur. *Less. Ren. q. 13.*
- 15 An aliquo casu licitum sit, vinum aqua mixtum vendere? *R.* aff. in casu videli. quo vinum adeò est generosum, ut aqua mixtum æquivalet puro ejusdem pretii, nec tamen ab emptore servari velit. *Rat.* primi: quia tunc nullum dampnum infer-

tur emptori: ergo, &c. per quod ad 2. *Less. Dis. Ren. q. 14. &c.* contra *Mol. Nav. &c.*

16 An si sciam pretium mercium minuendum, possint pretio currenti vendere? *R.* aff. si fraudibus, & mendaciis non alliciam emptorem. *Rat.* quia possum emere merces currenti pretio, si sciam brevi augendum esse, ut fecit Patriarcha Joseph: ergo è contrà; nam privata scientia venditoris, vel emptoris de pretio minuendo, vel augendo non mutat pretium rerum. Dixi, *si mendaciis, &c.* nam si venditor de pretio minuendo interrogatus negaret, teneretur ad restitutionem, si esset fide dignus; secus si non, tunc enim sibi imputet emptor, si credat. *Tamb. Sol. Sylv. Ren. q. 15. &c.* contra *Medi.*

17 An si sciam, meum debitorem bonis cessurum, vel brevi non esse solvendum, possim creditum illum vendere pretio currenti? *R.* neg. quia non possum vendere agrum sterilem pro fertili; quia est defectus in substantia: Nec possum minoris emere chirographa exactionum, nisi sint incerta: ergo, &c. *Less. Bon. Fili. Ren. q. 16.*

18 An si res vendita pereat post venditionem, pereat emptori, vel venditori? Dico primo. Si pereat post traditionem, emptori perit; quia hic post illam fit Dominus: Est certum. Dico 2. Si res vendita sit certa, & determinata, ut hic acervus tritici, & non sit vendita cum mensura, nec adsit culpa, vel mora venditoris; si pereat post venditionem, & ante traditionem, emptori perit; venditori verò, si vendita sit ad mensuram. Probatur primò ex *l. quod sæpè 35. ff. de contrahenda emptione.* Tum quia, licet ante traditionem non transferatur dominium; ex legis tamen dispositione transfertur effectus dominii. *Less. Fag. Probatur 2. ex eadem l. quod sæpè.* Tum quia res vendita ad mensuram intelligitur vendita cum conditione, si mensuretur: ergo, &c. Dico 3. Si res sit omninò indeterminata, perit venditori: si verò indeterminata, corporis determinati, ut ovis unius gregis, si hæc pereat, emptori perit. Secundum constat ex supradictis de re determinata. Primum probatur; quia venditio rei omninò indeterminatè intelligitur facta cum tacita conditione, ut res determinetur: ergo, &c. *Lay. Fag. Ren. q. 17.*

19 Vtrum peracta venditione, fructus ex re vendita censendi sint venditoris, vel emptoris, si non dum sit solum pretium rei venditæ, jam traditæ emptori? *R.* fructus, si ve maturos, si ve immaturos extantes tempore venditionis, spectare ad emptorem, quia sunt pars rei venditæ: ergo, &c. *Fag. Lay. &c.* fructus verò,

verò, qui post venditionem, & ante solutionem, vel oblationem, aut fidem solutionis nascuntur, jure civili ex *l. Julianus, §. ex vendito, ff. de actionibus empti*, & ex aliis juriibus ad venditorem spectant. In conscientia verò, & apud Theologos ad emptorem, nisi aliter sit conventum, de quo in sequenti quaesito, quia emptor fit Dominus rei: ergo si perit, illi perit, & si fructificat, illi fructificat. Tum quia non solum sunt partes rei venditæ, sed naturaliter insunt in illius substantia. *Less. Fag. Ren. q. 13. & c.*

30 Vtrum licitum sit convenire, ut fructus rei venditæ sint venditoris, usque dum pretium solvatur? *æ. aff.* quia potest venditor in venditione intendere transferre dominium tantum proprietatis in emptorem, non verò dominium utile: ergo tunc jure sibi retinet fructus rei venditæ, tanquam suos, & sic non committit usuram, ut volunt aliqui contrariæ sententiæ. *San. Lugo.* Hinc potest quis stipulare, & in pactum deducere, ut solvatur ei pretium locationis domus venditæ, concessa dilatione ad solvendum debitum. Item licitum est vendere agrum, ea conditione, ut pretium illius sit apud emptorem quoadusque venditor rem aliam æqualis valoris emendam inveniat, & interim emptor solvat venditori annuam pensionem juxta valorem fructuum agri. *Less. Mol. Fag. Ren. q. 19.*

31 An in pacto de retrovendendo, quod apponi solet in contractibus emptionis, & venditionis, sit aliquid deducendum ex pretio? *æ. neg.* si respectu ejusdem Personæ intercedat pactum de deductione pretii, intensione lucri, nam tunc non nisi mutuum esset, non venditio; sed ex mutuo aliquid accipere est usura: ergo, &c. oppositum damnatum est ab Innoc. XI. prop. 40. *Ren. q. 20.*

32 Quis sit præferendus in re duobus vendita? *æ. si res nulli sit tradita, præferendus est prior emptor; si verò alicui sit tradita, præferendus est is, cui res tradita est.* Primum probatur, quia prior in tempore, potior est in jure. Probatur 2. quia per traditionem transfertur dominium. *Less. Tamb.* Excipe primum, si res vendita sit Ecclesiæ, vel Civitati; tunc enim transfertur dominium per simplicem emptionem absque traditione. 2. si secundus emptor mala fide emit, sciens alium emisisse; tunc enim præferendus est prior emptor, etiam si res tradita sit secundo. 3. si res vendita sit cum clausula venditoris constituti in custodiam rei venditæ. 4. si prior emptor solverit pretium, scilicet si res sit vendita cum pacto, ut à venditore non possit alteri vendi. *Less. Ren. q. 21.*

33 Vtrum

- 23 Vtrum licita sint Monopolia in rerum venditione ? *R.* primò, si emptores inter se conveniant emere infra infimum pretium, & venditores vendere supra rigorosum ; aut , ut isti hoc consequantur vi, & fraude (non autem precibus) impediunt, ne merces veniant in Civitatem, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem . *Rat.* quia neque emptores , neque venditores imponere possunt pretium rebus , sed debent stare taxato . *Less. Tamb. R. 2.* Si mercatores conveniunt emere omnes merces alicujus generis , ut sic eas conservent , & possint carius illas vendere pretio tamen justo , peccant tantum contra charitatem ; quia sicuti multitudinem emptorem inducitur charitas , nec tamen illi peccant contra justitiam, ita, &c. *Less. Fili. &c.* contra *Nav. Azo. &c. R. 3.* Non peccat, qui à Principe obtinet privilegium aliquod particulare justè vendendi ; quia nulli facit injuriam . *Less. Bon. R. 4.* Peccant mortaliter , qui falso disseminant naves certarum mercium fuisse submersas , ut suas carius vendant, ratione fraudis. *Azo. Rebell. Rem. q. 22.*
- 24 Quid sit Locatio , quid Conductio ? *R.* Locatio est contractus , quo Persona , vel res aliqua utenda , vel fructu præcio conceditur : Conductio vero è contra , quæ pretio comparatur ; Dicitur *prestita* ; nam si res alia interveniat , non locatio , sed contractus innominatus erit . *Rem. fol. 461. q. 1.*
- 25 An prædia Ecclesiarum locari possint ? *R.* neg. nisi per triennium , ex Extravag. *Ambrosiose Pauli II.* confirmata per alias extravagantes , & constitutiones aliorum Summorum Pontificum : Et quia in corpore juris inserta est : consequenter facit jus , ideoque (contra varias DD. opiniones) ubique recepta est , præsertim in Regno Neapolitano. *Hyacinthus Donau. Rem. q. 2.*
- 26 Quomodo explicandum sit prædictum triennium ? *R.* ut includens tres fructificationes ; ac proinde ut utile est , non verò ut continuum . Hinc , si fundus tertio quoque anno fructificat , locari poterit ad novennium ; quia annus in locatione non taxatur ex simplici decursu temporis , sed ex decursu cum proventus fructuum . *Tamb. Fili. Rem. q. 3.*
- 27 Vtrum si conductor impediatur *absque sua culpa* , quominus re possit uti , & frui ; teneatur solvere pensionem ? *R.* neg. ut in casu belli , in casu quo domus ruinam minatur ; spectris infestatur , vel in casu magnæ sterilitatis , in quibus pro rata facienda est remissio ; quia contractus videtur celebratus sub tacita conditione ; dummodò conductor re uti , aut frui possit . *Mol. Nav.* Quæ autem reputanda sit magna sterilitas illa , scilicet

licet, quæ detractis expensis, non sufficit ad medietatem pensionis. *Less. Ren. q. 4.*

28 An in casu magnæ fertilitatis augeri possit pensio conductori? R. aff. si fertilitas sit ob Cœli clementiam, & pretium rerum ratione ubertatis, non multum minuatur; secus si sit ob industriam conductoris. Rat. quia sicæquitas postulat, ut sicut remittendum est de pensione in casu magnæ sterilitatis, ita augendum in casu magnæ fertilitatis, ex l. si merces, §. vis major, ff. locati. *Lay. Fili. Less. Ren. q. 5.*

29 Ex qua culpa teneatur conductor Locatori? R. teneri ex culpa lata, dolo, & culpa levi, non de levissima, & casu fortuito, nisi aliter conventum sit; vel nisi conductor sua culpa causam casui fortuito dederit; quia, scilicet fuit in mora solvendi: vel nisi res locatæ sint pretiosæ. Rat. quia locationis contractus est in gratiam utriusque: ergo, &c. *Less. Ren. q. 6.*

30 An in dubio, utrum casu, vel culpa conductoris res perierit, teneatur conductor, vel locator? R. teneri conductorem. Rat. quia hic tenetur ad exactam diligentiam, cum teneatur de culpa levi; illa autem in dubio non præsumitur, nisi probetur, probando casum esse fortuitum: est communis. Hinc cum domus comburitur, quia incendium, in jure, ad casus fortuitos referri solet, etiam in dubio conductor non tenetur ad damnum; quia dubium etiam cadit supra culpam famulorum, de qua non tenetur Dominus. *Lay. Dia. Ren. q. 7. contra Fachineum,*

31 An possit locator rem locatam alteri locare? R. neg. durante locationis tempore; nisi 1. in casu, quo per biennium conductor non solverit integram pensionem. 2. si res locata ex inopinato casu deserviat locatori. 3. si indigeat refectione. 4. si conductor ea abutatur. 5. si fuerit alteri donata, legata, vel vendita: in quo casu nec donatarius, nec emptor, &c. tenentur stare locationi factæ per principalem; nisi hæc facta ad longum tempus, decennium, e. g. transeat in emphyteusim, in qua transfertur dominium utile, ex l. ede de locato, & ex aliis. *Lay. Ren. q. 3.*

32 Quid sit contractus emphyteusis, latinè plantatio? R. Emphyteusis est contractus, quo quis tradit rem suam immobilem (in quo differt à locatione) alteri quoad dominium utile (ad differentiam venditionis, census, &c.) sub iusta pensione reali, (ad differentiam feudi, in quo pensio est personalis, scilicet, fidelitas) solvenda in recognitionem domini directi, l. 1. Cod. de jure emphyteutico. *Ren. fol. 464. q. 1.*

- 33 Quæ requirantur ad contractum emphyteusis? R. præter in definitione inclusa. Requiritur 1. ut si pensio per biennium in emphyteusi Ecclesiastica, vel per triennium in seculari non fuerit soluta, amittatur res emphyteutica; nisi (in Ecclesiastica tantum) subito delinquens solverit, & moram purgaverit. 2. ut res emphyteutica censeatur amissa, si fuerit notabiliter deteriorata. 3. ut non transferatur ejus dominium sine Domini consensu; unde locari, &c. non potest (intellige supra decennium) quia hoc esset alienare; aliàs deberet solvi Domino directo Laudemium, hoc est, trigesima pars pretii rei alienatæ. 4. ut si pereat sine culpa Domini utilis Domino proprietario, non utili pereat. In quibus autem casibus non debeat Laudemium (idest, id per quod Dominus approbat alienationem) Vide *Bon. disp. 3. de contract. q. 3. pun. 2. num. 27. & Ren. q. 2. 3.*
- 34 Quid sit contractus feudi? R. est concessio rei immobilis, ut Provinciæ, Civitatis, &c. cum translatione domini utilis proprietate retenta, sub onere fidelitatis, gratitudinis, obsequii præstandi; ut associandi Principem ad bellum, &c. Hinc amittitur feudum per infidelitatem, ingratitude, &c. Item si sine Domini consensu feudatarius alienaverit feudum; vel si spe hæreditatis, occidat proprium fratrem, patrem, vel filium fratris. Item amittitur morte feudatarii sine filiis, vel agnatis. Item per professionem religiosam feudatarii. Rursus legitima præscriptione 30. annorum; & denique renunciatione. *Tamb. Azo. Ren. q. 4.*
- 35 Quibus modis acquiratur feudum? R. tribus modis acquiri, videlicet investitura; ut cum Dominus directus coram testibus possessionem tradit feudi, tradendo feudatario astam, vel vexillum. 2. præscriptione 20. annorum in feudo seculari, 40. in Ecclesiastico, & 100. in feudo contra Ecclesiam Romanam. 3. successione, à qua excluduntur fœminæ; nisi in prima investitura fuissent vocatæ, vel feudum ab ipsis originem haberet; vel si sit liberum à servitio personali. Item excluduntur illegitimi. Rursus ascendentes deficientibus descendentes, Clerici in sacris, Religiosi, extranei, &c. de quibus omnibus, vid. *Fili. tract. 36. cap. 10. num. 171. & Ren. q. 5.*
- 36 Quid sit contractus libelli, seu livelli? R. libellum est contractus, quo quis emphyteusim, vel feudum ab aliò acceptum, alteri in emphyteusim, vel feudum tradit eodem pretio ad libellum mensurato. Hinc in hoc contractu subemphyteutato, vel subfeudato debet solvi Laudemium, & Dominus directus requiri. *Tamb. Buff. Ren. q. 6. & c.*

37 Quid

- 37** Quid sit pignus, & quid hypotheca? *R.* pignus, est contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem, vel immobilem, ut sit pro debito obligata, ex eaque solutio peti possit: Aliquando tamen pignus accipitur pro ipsa re, quæ datur. Differt ab hypotheca, quod pignus sit rei mobilis, illa immobilis. *Bon.* unde hypotheca est contractus, quo res immobilis datur ad securitatem crediti. *Tamb. Ren. fol. 466. q. 1.*
- 38** Quæ res oppignorari non possint? *R.* illas, quæ vendi non possunt; cum pignus vendi possit. *v. sup. q. 3. & Ren. q. 2.*
- 39** An res, quæ in pignus accipitur, possit alteri oppignorari, & ab hoc tertio, quarto, &c. ? *R.* aff. Rat. quia creditor acquirit jus in rem oppignoratam; jus autem in re potest de uno ad alium transire. Nota tamen, non posse alteri rem oppignorari ultra pretium, quo primò fuit oppignorata, nec ultra tempus. Rat. primi; quia nemo potest in alium transferre jus, quod ipse non habet. Rat. 2. quia cum Dominus debitum solvit, cessat nova oppignoratio: ergo, &c. *Azo. Bon. Ren. q. 3.*
- 40** An res oppignorata possit alteri vendi, si tempore præfixo debitor non satisfecerit? *R.* aff. si hoc fuerit in pactum deductum; etiam si nulla debitoris monitio præcesserit. *Azo.* si verò nil conventum sit, potest etiam vendi, præmissa una monitione, & elapsis duobus annis post illam, ex *l. finali, §. fin autem, Cod. de jure dominii impetrandi*. *Bon.* Imò & ante in conscientia; quia lex biennii est ad tollendas fraudes: ergo si hæ non adsint, potest in conscientia vendi. *Tamb.* Si denique conventum sit, ut pignus non vendatur, potest etiam vendi post trinam monitionem, si elapsum sit biennium solutionis; quia pignus de natura sua vendi potest: ergo si ve conventum sit, si ve non de illius venditione, semper vendi potest post biennium. *Tamb. Azo. Ren. q. 4. & c. contra Sa. Vaf. q. 5. c.*
- 41** Vtrum possit creditor uti re oppignorata, seu recipere illius fructus? *R.* neg. quia est usura, cum pignus tradatur non ad usum, sed ad securitatem. *Ren. q. 5.* Quid autem dicendum de fructibus, quos Dominus non erat percepturus, nec percipere cogitaverat? Dic cum *Azo.* (ajente contrariam *Sori* non esse tutam) eos esse debitoris; quia licet industria creditoris proveniant, adhuc tamen ex ipsa re proveniunt: Vnde licet creditor possit sibi pro rata industriæ aliquid retinere, fructus tamen semper erunt debitoris. An autem creditor debeat in sortem deducere fructus, quos ipse à pignore non percepit, sed cum diligentia percipere potuisset. *R.* aff. de fructibus, quos dolo,

vel

vel culpa lata, vel levi (non autem levissima) non percepit, ex l. creditor, Cod. de pignor. actione. Nav. Syl. Ren. q. 5. contra aliquos apud Azo.

42 An creditor, qui inhabitat domum sibi oppignoratam à debitor, debeat solvere pensionem, juxta sui facultatem, eam, scilicet, quam solveret in alia domo, an juxta valorem domus? R. debere solvere juxta valorem domus; quia non debet esse peioris conditionis, qui domum oppignoravit ab eo, qui illam locat. Angelas, Panor. Ren. q. 6. &c. contra Speculatorem, &c. Quod si creditor habeat propriam domum ad inhabitandum, etiam tenetur solvere consuetam pensionem (nisi eam inhabitaret, ne deterioraretur) quia si creditor illam non inhabitasset, debitor eam locasset aliis, & sic ex ea fructus percepisset: ex quo patet secundum Azo.

43 Quæ pacta in contractu pignoris prohibeantur? R. prohiberi pactum legis commissoriæ, scilicet ut si debitor creditum tempore statuto non solverit, pignus sit creditoris; quia tunc aliquid accipitur supra sortem: ergo, &c. Hinc licitum est pactum, si dicatur, habeas pignus insolutum, hoc est, in partem solutionis, si statuto tempore non solvero; quia tunc non accipitur aliquid supra sortem: nisi tale pactum apponeretur non in pœnam non solutionis sortis, sed vi mutui, quia tunc esset usurarium; imponeretur enim onus alicui vendendi rem suam, alias in debitum: ergo, &c. Azo. Ren. q. 7.

44 Qua culpa teneatur creditor in contractu pignoris? R. teneri ex dolo lata, & levi culpa, non levissima, vel casu fortuito; nisi hic accideret post moram, & culpam in restituendo; vel nisi aliter fuerit conventum. Primum probatur; quia contractus pignoris est in gratiam utriusque contrahentis: ergo, &c. 2. patet: quia cum creditor est in mora, est etiam in culpa: ergo, &c. ex quo ad 3. quia servanda est conventio. Azo. Ren. q. 8.

45 Quot modis hypotheca contrahatur? R. contrahi expressè, & tacitè; expressè, ex conventionione partium, vel Judicis decreto; tacitè, 1. in eo, qui aliquid Fisco, vel Principi debet. 2. in marito sua bona pro dote uxoris. 3. in eo, qui dotem promissit. 4. in Tutore, & Curatore bona pupilli, & minoris. 5. in Prælato bona Ecclesiæ. 6. in eo, qui administrat bona Civitatis. 7. in legatariis bona defuncti. 8. res conductæ sunt hypothecatæ profundi pensionem. vid. Fili. tract. 38. cap. 10. num. 194. & Ren. q. 9.

46 Quid sit contractus societatis, & quotuplex? R. ad primum contractus Societatis est conventio plurium ad commune lucrum, & da-

- & damnum secundum proportionem rerum contributarum. *Lay.* Vndè ad 2. Societas, alia est omnium bonorum, ut inter virum, & uxorem; alia negotiationis; alia officiorum, ut dum quis in negotio, vel officio socium sibi adjungit. *Fili. Ren. fol. 469. q. 1.*
- 47 An sit licita societas, in qua unus pecuniam, alter operam, seu industriam ponit? R. aff. ex l. 1. *Cod. pro socio.* Rat. est; quia opera, & industria crescunt ad incrementum pecuniæ: ergo semper cum pecunia compensari potest. *Azo. Ren. q. 2.*
- 48 An in societate tantum lucrum, an etiam capitale requiratur poni in communi? R. utroque modo fieri posse; quod si nihil conventum sit, attendi debet consuetudo loci. *Fili. Ren. q. 3.* An autem societas fieri possit hoc pacto, ut qui operam ponit, habeat partem operi correspondentem, & reliquum cum sorte, spectet ad consocium sortem ponentem? Negat *Less.* quia hic contractus potius est conductionis, quam Societatis.
- 49 Vtrum in Societate, in qua quis ponit pecuniam, & alter industriam, dissoluta societate, non tantum lucrum, sed etiam fors sit dividenda, præscindendo interim à quocumque pacto, vel consuetudine. R. neg. quia socius, qui pecuniam in societatem confert, non transfert illius dominium in consocium; aliàs non posset lucrum ex tota ea pecunia percipere, quia tantum diceretur ponere in societatem partem: ergo non sit communis: ergo tota restituenda est illi, qui eam contulit. *S. Th. S. Bernardin. Nav. Bon. Ren. q. 4. &c. contra Goffredum, Pisanellum, Less. &c.*
- 50 An in casu, quo quis pecuniam in societate posuit, & consocius industriam, si pecunia fortuito pereat, debeat consocius, qui operam posuit pati damnum sortis? R. ex dictis, neg. quia dominium pecuniæ non transit ad consocium: ergo etsi fors pereat, antequam consocius operam impendat, damnum non debet esse commune, ut volunt. *Major. Alexander, &c. ita S. Bernardin. Azo. Caje. Nav. Ren. q. 5. &c.*
- 51 Vtrum in contractu societatis possit pacisci, ut salva sorte, lucrum dividatur; ita ut, si fors pereat, tota consocio pereat? R. neg. quia cum quis ita contrahit, non facit contractum societatis, sed mutui, quia tunc non ponit pecuniam in communi: ergo hoc pactum pugnat cum contractu societatis. *Azo. Ren. q. 6.*
- 52 An si minus valeat talis contractus ex vi societatis, valeat tamen ex vi alterius contractus assécurationis, & venditionis, implicite in societate imbibito? R. aff. siue hi contractus simul fiant

fiant, five successive, five cum eodem, five cum diversis. Rat. quia soli, & singuli liciti sunt: ergo, &c. non enim contractus in habitudine ad personas consistit, sed in æqualitate rei ad rem. *Fili. Less. Bon. Ren. q. 7. &c. contra Sol.*

53 An validus sit contractus societatis, in quo dux partes lucri & damni, pertineant ad unum, ad alterum verò una; vel in quo totum damnum ad unum refunditur? R. ad primum aff. si unus apponat majus capitale, aut majores operas; quia sic compensatur inæqualitas prædicta. *Fili.* Vnde ad 2. R. aff. si remanens lucrum commune, tantus sit excessus in capitale, vel operis, & tam exiguum periculum damni, ut unum compensetur cum alio; secus si lucrum non sit commune, sed totum damnum sit unius, & totum lucrum alterius; quia tunc est contractus injustus, & leoninus, quem leo cum vulpe inivit cum pacto dandi ei vix minimam prædæ partem. *Fili. Ren. q. 8.*

54 Ex qua culpa teneantur socii? R. præciso quocumque pacto, tenentur in utroque foro de dolo, lata, & levi culpa, non de levissima, vel casu fortuito; quia contractus est in gratiam utriusque; Quod si pactum sit initum de culpa levissima, aliquo lucro hoc onus compensari debet. *Ren. q. 9.*

55 An sit licitus contractus societatis, quo quis dat Cajo mille, & ille tradit illi domum suam ejusdem valoris, itaut Cajus gaudeat pecunia, & ille domo, qui dicitur societas a godere? R. aff. si fructus prædii sint æquales cum interesse, quod percipitur ex illa pecunia; si lucrum cesset ei, qui pecuniam dedit, & denique intercedat pactum de retrovendendo in favorem utriusque. Rat. quia contractus potius est emptionis, & venditionis; ergo, &c. Imò ratione lucri cessantis, etiamsi esset contractus mutui, adhuc licitus esset. *Dia. Ren. q. 10. contra Azo.*

56 Quid sit census, & quotuplex? R. census est jus percipiendi annuam pensionem ex re, vel persona alterius; Vnde ad 2. census est duplex; reservativus, ut cum quis cedit alteri rem suam, quoad possessionem, vel dominium, reservato sibi jure percipiendi partem ususfructus illius; Et consignativus, de quo in præsentia, & est cum quis retento dominio rei suæ, consignat alteri jus percipiendi partem fructus illius; qui alter est realis, ut super fundo, domo, &c. alius personalis, qui prohibitus est; cum census constitui debeat in re immobili. Realis rursus dividitur in perpetuum (qui ad hæredes transit, qui item alius est redimibilis, alius non) & temporalem, qui etiam dividitur in certum, ut 10. annorum, & incertum, ut in vita. *Fili. Less. Ren. fol. 474. q. 1.*

• 57 Quæ

57 Quæ conditiones requirantur ex Bullis Summ. Pontificum ad valorem census consignativi? R. ex Bulla Nicolai V. recepta in Regno Neapolitano, & Siciliae, & ex Bulla Greg. XIII. quæ illam Nicolai confirmavit, quinque conditiones requiri. 1. ut constitutur census super re certa. 2. ut apponatur pactum de retrovendendo pro eodem pretio ad favorem venditoris. 3. ut census non excedat decimam partem pretii. 4. ut pro securitate census apponi possint quæcumque pacta, pænæ, & obligationes. 5. ut pecunia numeretur in ipso contractu, præsentē Notario, & testibus; quæ conditio est etiam una ex quatuordecim requisitis à Bulla Pii V. quæ Bulla in nostris regionibus non obligat. *Fili. Ren. q. 2.*

58 An possit constitui census non de numerata pecunia, sed de pecunia antea debita, vel de mercibus, quæ loco pecuniæ dantur? Loquimur ex vi Bullæ; nam de jure naturæ licitum esse, certum est. R. igitur aff. in utroque foro: quia finis Pontificis fuit obviare fraudibus, quæ solent in talibus contractibus occurrere; sed fraudes absunt, cum verè pecunia est debita, vel cum merces dantur loco pecuniæ: ergo, &c. *Tamb. Nav. &c. pro foro interno, & pro externo. Massrill. Regens Constantius, Regens Rovitus. Ren. q. 5. &c. contra Fili. pro utroque negantem.*

59 Vtrum hæ Bullæ obligent in conscientia in locis, ubi fuerunt receptæ, an tantum in foro exteriori? R. in foro conscientiæ non obligare, nisi in iis, quæ sunt juris naturalis; quia conditiones in Bullis appositæ sunt, non ad justiciam contractus, sed solum ad vitandas fraudes: ergo dum fraudes cessant, non obligant in conscientia; benè verò in foro exteriori. *Nav. Val. Ren. q. 6. &c. contra Bon.*

60 Quæ conditiones requirantur ad contractum census jure naturali? *Fili.* tres conditiones requirit. 1. est consensus contrahentium. 2. ut census fundetur in re vendibili. 3. ut sit justum pretium. 4. addit ex *Less. Ren. q. 7.* ut si aliqua gravamina in contractu census ponantur, debite compensentur. Probat *Fili.* quia istæ conditiones requiruntur, & sufficiunt ad emptionem, & venditionem; sed contractus census ex jure naturali requirit conditiones emptionis, & venditionis: ergo, &c.

61 An conditio census utrinque redimibilis interdicta à Pio V. permittatur à jure naturali? R. aff. dummodò onus, quod in se suscipit venditor, justo pretio compensetur augendo censum. Probat; quia omnia illa pacta licita sunt de jure naturali. in

censibus, quæ licita sunt in contractu emptionis, & venditionis; sed potest res emi, & vendi cum hoc pacto, tam ex parte emptoris, quàm venditoris: ergo, &c. *Less. Fili. Vericel. Ren. q. 3. contra Nav. Sal. Duar. &c.*

62 An ex Bulla Nicol. & Pii prohibeantur census perpetui ex parte venditoris; ex parte enim emptoris, certum est debere esse perpetuos? R. neg. si perpetui census pluris emanant, ac temporales. Rat. quia census perpetui per totum Orbem Christianum sunt recepti: ergo non est verisimile, eos per Bullam prohiberi. *Marcia. Axo. Less. Re. q. 9. &c. contra de Lug. Duar. &c.*

63 An ex Bulla Nicolai, & Pii prohibeatur census vitalitius? R. neg. sive ad vitam ementis, sive vendentis constituatur; modò justum interveniat pretium. Rat. quia licita est emptio, & venditio usus fructus ad vitam usufructuarii: ergo ita in emptione, & venditione annui census. Sed talis emptio, & venditio non prohibetur per Bullas: ergo, &c. Tum quia ex Bullis potest constitui census irredimibilis: ergo ita census vitalitius; sive hic irredimibilis sit ex parte emptoris, sive venditoris. *Dia. Bon. Ren. q. 10. &c. contra Mol. Axo. Quod autem sit justum pretium? Dic cum Tamb. ubi non fuerit à Principe taxatum (ut in his Regionibus taxatum est 14. pro centenariorio) id statuendum esse juxta prudentis arbitrium, habita ratione ætatis, complexionis, & modi vivendi illius, pro cujus vita solvenda est pensio: Item copię, & penurię pecuniarum in Civitate.*

64 Vtrum per Bullam Nicol. sufficiat, censum fundari super re mobili? R. neg. quia Bullam Nicol. declaravit Bulla Greg. XIII. sed hic confirmavit Bullam Nicol. dummodò certæ res immobiles, & frugiferæ à venditore delignentur, & censui subjiciantur: ergo, &c. *Tamb. Axo. Ren. q. 11. contra Sal. & Fili.*

65 Vtrum per Bullam Nicol. possit census super alio censu constitui? R. posse super alio censu perpetuo, & irredimibili; non verò redimibili. Probatur: quia ex Bulla Nicol. res, super qua fundatur census, debet esse immobilis; sed census redimibilis inter mobilia reputatur ex *Glosa in Extravag. irredimibilis verò inter immobilia*: ergo super istis, & non super illis census fundari potest. *Fili.* Hinc potest quis censum super alio censu redimibili fundare, dum non super censum tantum, sed super omnibus aliis bonis fundaret; vel si paratus sit emptor, quoties perierit census, super quo fundatur census, aliam rem loco illius substituere; quia tunc census fundatur super re immobili. *Less. Ren. q. 12.*

- 66 An possit constitui census super re feudali? R. neg. quia nemo potest feudum vendere, vel pignoralre sine Domini directi consensu: sed constituere censum super feudum est in partem vendere: ergo, &c. Idem dicendum de re emphyteutica propter eandem rationem. *Azo. Bon. Tamb. Ren. q. 13. contra Follerium, &c.*
- 67 An census à marito constitui possit in fundo dotali, inscia uxore, super fructus dotis, qui ad ipsum spectant; & hoc durante sua vita, quia in perpetuum, certum est non posse? R. neg. nisi in casu, quo dos tradita est marito æstimata. Rat. primi; quia fundus dotis obligatur, quamvis census super fructibus fundi constituitur; fundus autem nec vendi, nec obligari potest absque uxoris consensu; ergo, &c. Rat. 2. quia sic ex *l. assimilati, ff. soluto matrimonio*, transit plenum dominium dotis in maritum: ergo, &c. *Census. Ren. q. 14. contra Follerium.*
- 68 An licitum sit sub aliqua pœna prohibere venditori alienare fundum censualem, & hoc ex vi Bullæ Nicol. nam ex Bulla Pii, certum est, non licere? R. neg. quia hoc pactum est contra naturam contractus censualis; ergo, &c. antecedens probatur, quia emptor census, non habet dominium rei censui subjectæ: ergo est contra naturam contractus, ut venditor non possit rem censui subjectam alienare, apud quem dominium spectat: sed ex Bulla Nicol. omnia pacta in contractu censuali admittuntur, quæ non sunt contra iustitiam: ergo, &c. *Azo. Tamb. Ren. q. 15.*
- 69 An ex Bulla Nicol. census personalis sit permissus? R. neg. quia Nicol. solum dixit, in censu reali personam venditoris obligari posse; quod intelligi debet ratione rei, cui census additus est dumtaxat. *Azo. Ren. q. 16. Tamb. defendens Pontificem à censuris. Joa. Lupi, & Augustini Montaliciui contra ipsum.*
- 70 Quid sit cambium, & quotuplex? R. cambium, est permutatio pecuniæ pro pecunia. Differt à mutuo, quia in illo, ultra valorem pecuniæ, restituendum est lucrum. Unde ad 1. cambium, aliud est reale, quod est vera permutatio pecuniæ; aliud fictum, ut cum fingitur cambium, quod revera non est; quia scilicet, neque pecunia alibi traditur, neque campfor, idest ille, qui dat cambium, pecuniam ibi habet; aliud minutum, seu manuale, ut cum minuta cum majori pecunia de manu ad manum commutatur; aliud denique locale, quod est permutatio pecuniæ præsentis cum absentis; ut cum campfor prior accipit, ut alibi restituat, vel prior dat, ut alibi recipiat; quod fit per literas, & differt à cambio ad quindinas, si in hoc non numeretur

pecunia, sicut in cambio per literas, sed tantum dentur, & accipiantur chirographa. *Less. Rem. fol. 482. q. 1.*

71. Quomodo licitum sit ratione horum cambiorum aliquid lucrī accipere? Dico 1. ratione cambii ficci nihil accipi potest; quia verē cambium non est. Dico 2. ratione cambii minuti aliquid accipi potest; primò ratione lucrī cessantis. 2. ratione officii cambiendi. 3. ratione laboris in numerando. 4. ratione anti-quitatis, raritatis, vel puritatis monetæ. 5. ratione expendibilitatis ipsius. Dico 3. ratione cambii localis, aliquid accipi potest, siue campfor prior accipiat (& hoc, tum ratione affecturationis, tum translationis pecuniæ, quæ omnia pretio æstimabilia sunt) siue prior det; & hoc ratione lucrī cessantis, aut quandoque majoris æstimationis pecuniæ in loco, ubi datur, quam ubi recipitur. *Less. Rem. q. 2.*

72. Quod sit iustum lucrum in cambio minuto? R. illud, quod lege, vel consuetudine taxatum est, super quod nihil plus accipi potest, ut contra *Sotum, Nav. &c.* docent *Med. Rem. q. 3.* quod si nihil de pretio constet, remittendum est prudentis iudicio.

73. Vtrum possit campfor lucrum ex cambio minuto recipere, siue permutet pecuniam æream in argenteam, vel auream, siue è contrà? R. aff. quia hoc campfor facit in gratiam campforarii. Tum quia id potest ratione officii, cum ad utrumque paratus esse debeat. Tum etiam ratione impensarum, periculi, & laborum, quamvis det æream, & recipiat auream; licet tunc non tantum lucrī mereatur. *Azo. Less. Buss. Rem. q. 4.*

74. An privatæ personæ possint aliquid recipere ratione cambii minuti? R. aff. etiam si à Republica prohibeatur privatis personis cambire; dummodò non tantum recipiant, quantum publici campfores. Rat. primi; quia onus aliquod suscipiunt in gratiam alterius, quod pretio æstimabile est. *Conradus. Nav. &c.* contra *Gabrielem, &c.* Rat. 2. quia nullum damnum inferunt Reipublicæ, ut patet; nec ei, qui cambium accipit, cum supponamus nihil plus recipere, quam publici campfores; & aliunde inobedientia est venialis: ergo, &c. *Mol. Less. Rem. q. 5.* contra *Sotum, Covarru. &c.*

75. Vtrum possit famulus, procurator, &c. aureas, vel argenteas pecunias Domini commutare in æreas, & sibi lucrum applicare? R. neg. si Dominus sit eam monetam recepturus; quia censetur invitus suscipere minutam monetam; secus si eam sit daturus expendendam, nec tacitè, vel expressè velit eas in sui utilitatem commutari; nec obligatus sit solvere suo creditori pe-

pecunias aureas, vel argenteas. Rat. quia lucrum illud ex sua industria famulus acquirit: ergo, &c. *Mol. Less. Lug. Tamb. Ren. q. 6. Sc.* Imò & si contra voluntatem Domini id faciat semel, aut bis, nec peccat nisi venialiter; ait *Lay.*

76 Quot condiciones requirat cambium per literas, quod à Mercatoribus vocatur cambium ad nundinas. R. quatuor requirere. 1. est, ut non possit ratione illius temporis concessi ad solvendum, lucrum accipi. 2. ne initio contractus cambii paciscatur *determinatum* interesse, si pecunia non restituatur tempore determinato: quia cum tunc sciri non possit, jam illud certum, constituere, est usurarium. 3. ut non liceat ad secundas nundinas dare cum majori lucro, quam ad proximas, bene verò cum æquali. 4. ut non præfigantur longiores termini ad solutionem, quam loca destinata ad solutionem desiderant; ut si cambias Neapoli, ut fiat solutio Romæ, ad quem locum pervenire possunt literæ termino quinque dierum, non poterit apponi terminus duorum mensium; ut sic habeas lucrum duorum mensium. *Axo. Less. Ren. q. 7. ex Bulla Pii V.*

77 An aliquando ratione temporis brevioris, vel longioris ad solvendum possit majus, vel minus lucrum in cambio accipi? R. neg. quia sic lucrum non ratione temporis concessi, & requisiti ad transportandas literas, sed concessi ad solvendum reciperetur; unde non ratione cambii, sed mutui; in mutuo autem nil lucri accipi potest: quod confirmatur ex prima, & secunda conditione. *Less. Fili.* Hinc est, quod ratione longioris, vel brevioris temporis, quod ad cambium requiritur, potest majus, vel minus lucrum accipi ratione majoris, vel minoris lucri cessantis, vel periculi sortis; quia ex emptoris longitudine, vel brevitate crescit, vel decrescit numerus petentium ad cambium, unde crescere, vel decrescere debet lucrum. *Less. Fili. Ren. q. 3. Sc.*

78 Vtrum si in cambio sit æqualis necessitas tam campfarii, quam campforis, possit à campfore aliquid accipi pro cambio? R. aff. quia per accidens est, quod cambium sit utrique utile: ergo poterit unus pretium cambii recipere. Tum quia industria campforis est, quod pecuniam absentem noverit utiliter impendere. *Less.* Cui autem lucrum debeatur? Dic cum *Tamb.* esse ejus, qui prævenitur; quod si uterque sciens necessitatem alterius, nollet prævenire, possent tunc inter se convenire, ut lucrum cambii dividatur. *Tamb. Ren. q. 9.*

79 An cambia, & recambia per literas sint licita; ut si quis Neapoli

poli cambie pecuniam Romæ solvendam, pro qua mittuntur literæ cambii correspondenti campforis, sed correspondens indiget alia pecunia Neapoli, unde ipse mittit huc literas recambii ? R. aff. si interveniant conditiones Bullæ Pii V. nam tunc literæ verè mittuntur, & adest pecunia in loco, ubi fit cambium: ergo si intercedat iustum pretium, cambium non est fictum, sed reale: ergo, &c. *Bon. Ren. q. 11.*

80 Campfarius accipit centum à campfore hìc Neapoli, reddenda Romæ; quia tamen Romæ pecuniam, vel fidem aliquam non habet, rogat campforum, ut suus agens ipsi fidem Romæ faciat, & solvat ipsi campfori pro se pecuniam; deinde ipse agens committit eidem campfori ut recipiat Neapoli pecuniam à campfario, quam ei debet, & sic campfor cambit, & recambit; Quær. an hoc licitum sit ? R. aff. si Procurator campforis habeat propriam pecuniam, vel credita propria; secus, si habeat pecuniam ipsius campforis, seu credita exigibilia ejusdem; aut nonnisi creditum ipsum cambii præsentis. Rat. 2. est: quia sic campfor haberet creditum ad seipsum, quod est absurdum; quod non sequeretur in primo ob oppositam rationem. *Ren. q. 11. contra de Lugo* permittentem etiam in casu proprii crediti campforis, & contra *Mol. Sor. &c.* absolute negantes; & contra *Syl. Nav. &c.* absolute concedentes; quorum opinionem speculative veriorē putat. *Less.* sed in praxi non facile suadendam.

81 An valeat contractus cambii, quo quis campfori pecuniam dat, ut illam teneat in cambiis, hoc est, det illi lucrum cambii, & ipse det campfori solitas provisiones pro laboribus, & industria cambii ? R. hunc contractum esse usurarium, quia in casu posito, qui dat pecuniam, non stat periculo, sicuti campfor: ergo, &c. Tum quia absolute non est contractus cambii, in quo datur pecunia præsens pro absenti, nec reduci potest ad alios contractus, ut patet: ergo, &c. *Azo. Ren. q. 12. contra Fili. & Tamb.*

82 An sit iustus contractus cambii, qui celebratur tempore, quo non sunt nundinæ, cum eo tamen lucro, quod dari solet ad proximas nundinas ? R. neg. si locus, in quo est pecunia solvenda, non tam longè absit à loco, in quo finguntur nundinæ, & exigatur idem lucrum, ac cum cambium sit in illis; vel si æqua sit distantia, campfor verò certò scit, vel probabiliter credit, pecuniam in loco, ubi solvitur, futuram esse majoris valoris. Rat. primi: quia ex Bulla Pii V. habenda est ratio distantie locorum, sin minus ratione cambii, saltem ratione lucri cessantis: ergo, &c.

&c. Rat. 2. quia sic reciperetur aliquid ultra lucrum cambiis; ergo, &c. *Azo. Ren. q. 15.*

33 Vtrum sit licitum cambium, quo campfor dat hic Neapoli 100. solvendo Hispaniis, cum pacto, ut si sibi non solvantur, campfarius det etiam lucrum, quod campfor percepisset, si sibi centum habuisset ratione alterius recambii, quod ex Hispaniis Neapolim fecisset? *R. aff. si pactum non sit de certo lucro, sed liquidando per sententiam Judicis pro lucro cessante. Rat. quia alias esset contra Bullam Pii V. Azo. Ren. q. 14.*

34 Quodnam sit justum pretium cambii, seu quænam sint justæ provisiones cambiorum? *R. esse tertiam partem scutati pro singulis centenariis scutatis, & hoc etiam in recambiis; unde crescit provisio ad incrementum cambii; nam licet idem labor sit in cambio magno, quam parvo, tamen quia apud aliquos, provisiones dantur campforibus ratione periculi, majus hoc est in magno cambio, quam in parvo. Tum quia Notarii pro diversis scripturis æqualis laboris, diversum pretium recipiunt ob diversas quantitates pecuniarum, quas continent: ergo, &c. Dia. Quod eadem tertia pars sit justa in recambiis, patet: quia ita communiter practicatur. Ren. q. 15.*

35 Vtrum in cambiis possint campfores suas provisiones recipere toties, quoties recambiant? *R. aff. quia in recambio non debentur provisiones ratione lucri cessantis tantum, sed etiam ratione novi cambii: ergo, &c. Dia. Ren. q. 16. contra Fili.*

36 Quæ pacta sint licita in contractu cambii? *R. licitum esse pactum de pæna ex mora campfarii, quæ pæna potest esse recambium, quantum spectat tamen ad lucrum cessans pro mora; sed pro eadem mora potest iniri pactum de continuando recambio, usque ad solutionem. Item licitum est pactum, ut campfarius solvat provisiones pro laboribus, quos correspondens pro ipso, campfario (non pro campfore) suscipit. Item pactum de pignore dando in cambio, si nihil ratione periculi accipiat; licet illud alio titulo accipi possit. Denique pactum, ut lucrum cambii detur ad pretium, quo curret tempore solutionis pecuniæ; non verò tempore, quo fit; dummodo incertum sit, pretium cambii crescendum, vel decrescendum, Tamb. Ren. q. 17.*

Contritio quid sit. v. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 1. An sufficiat ad celebrandum. v. missam audire, &c. q. 2. Quando sufficiat ad Sacramentum Eucha. suscipiendum. v. Communio annua q. 21. Contumelia quid sit. 7. Detrahitur q. 1. 6. 14.

Con-

Conviciū quid sit. v. ibi. q. 14.

Cooperatio ad malum quot modis contingere possit. v. Restitutio: m quis, &c. q. 31.

Copula cū alterius sponsa, an sit fornicatio. v. Luxuria simplicis, &c. q. 3. an sit adulterium. v. Sacramentum Matri. ubi, &c. q. 7. Ab ea cessare ante seminationem; ea uti ob solam delectationem; rursus diebus festis, &c. v. ibi. q. 6. &c. Copula cum cognato cognatione spiritali, vel legali; vel cum filio spiritali an sit incestus. v. Luxuria incestus q. 6. Copula in Ecclesiā in ejus janua, in Sacristia; in Oratoriis privatis, &c. an, & quando sit sacrilega. v. Luxuria sacrilegii q. 16. Copula maritalis si incipiat in vase prepossero an, &c. v. Luxuria peccati, &c. q. 23. Copula cum conjugata consentiente marito, an sit adulterium v. opi. 50. Innoc. Copula inter conjuges quando illicita. v. Sacramentum matri. ut, &c. q. 31. &c. Correctio enormiter excedens an, &c. v. jus rei in exceptiones, &c. q. 20. Correctio fraternā in materia S. Officii an, &c. v. Denunciatio in materia, &c. q. 3.

Correctionis causa quomodo possint Regulares, Episcopi, Magistri, &c. Clericum percutere. v. Censura excom. Si quis, &c. q. 44.

Corrigere complicem pœnitentis, an, quando, & quomodo possit Confessarius. v. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 29.

Crimen laesæ Majestatis quale sit. v. Censura excom. con. &c. q. 31.

Crudelitas quid sit. v. Invidia q. 5. & 8.

Culpa juridica, theologica, laia, levis, &c. v. Contractus in genere q. 20.

Cultus Latria, Dulia, &c. v. Actus Religionis q. unico.

D

D*amnati ad triremes an gaudeant privilegio Canonis. v. Censura excom. Si quis, &c. q. 19. An teneantur ad officii recitationem. v. Horæ Canonica q. 52. Dammati ad mortem an possint, vel teneantur communicare. v. Communio annua q. 34. & 45.*

Declarationes Cardinalium an obligent in conscientia. v. legis obligatio q. 2.

Defensio rei. v. jus rei in exceptiones, &c.

Defuncti an sint capaces Indulgentiarum. v. satisfactio per Indulg. q. 3. &c.

Degradatus an gaudeat privilegio Canonis. v. Censura excom. Si quis q. 13.

Delectatio morosa in Virginem, an sit stuprum. v. luxuria stupri q. 3.

item

item in conjugatis, an sit adulterium. v. luxuria adulterii q. 5.
item in adstrictis voto castitatis, an sit sacrilegium. v. luxuria sa-
crileg. q. 7.

DELECTATIO MOROSA. *Queret.*

- 1 **Q**uid sit Delectatio morosa, & quale peccatum? Ad primum delectatio morosa, est simplex, & deliberata contemplancia rei illicitæ, sine intentione eam perficiendi. Dicitur, *deliberata*; quia delectatio non dicitur morosa ob moram temporis, sed ob determinationem voluntatis. Dicitur, *rei illicitæ*, hoc est, divagans per omne peccatum; licet in præfenti, de ea tantum agimus, quæ tendit ad res venereas. Vnde ad 2. delectatio morosa de re venerea peccaminosa, de se est peccatum mortale, si adfit plena advertentia. *D. Tho. contra Cordu. Med. Tabie. &c.* Dixi, *de re*: quia de cogitatione tantum, seu speculatione cadente supra modum, maxime novum rei veneræ excutæ, sine affectu ad illam, existimant. *Ren. fol. 502. q. 1. & Buff.* non esse mortale; quia obiectum delectationis est tantum modus ille. Dixi, *peccaminosa*; quia de indifferenti delectari ob bonum finem, ut de pollutione in somnis quatenus naturali, & ad salutem utili non est peccatum.
- 2 An omnes delectationes morosæ de re venerea sint ejusdem speciei? *q. aff.* si fiant in re venerea tantum, & præscindant ab objecto, nec in cogitante sit circumstantia voti castitatis: Secus, si sint ad objecta ordinatæ, ut si quis delectaretur de foemina, quatenus conjugata, &c. quia tunc ab illis objectis derivantur: ergo & specificantur ab illis diversis objectis; quæ diversitas non est in re venerea tantum. *Azo. Fili. San. Ren. q. 2.*
- 3 Vtrum licita sit sponsis de futuro delectatio sensitiva de copula habenda; vel Viduis de copula habita absque periculo pollutionis. Dixi, *sensitiva*, quia rationalis utique peccaminosa non est. *iv. neg.* quia delectatio illa de præfenti in appetitu sensitivo, est præfens inchoatio copulæ, cum ex illa generetur commotio spirituum inservientium generationi: ergo de præfenti illicita. *San. Nav. Vasq. Ren. q. 3.* contra *Victoriam Med. &c.* loquendo de sponsis, & contra *Sa. Cajet. &c.* loquendo de viduis.
- 4 Vtrum, præciso periculo pollutionis, liceat conjugibus delectatio sensitiva morosa de actu conjugali habito, vel habendo, quando adest impedimentum illi vacandi? *q. neg.* si impedi-

men-

mentum sit intrinsecum, ut impedimentum voti castitatis, vel dubii matrimonii; secus si extrinsecum, ut absentia conjugis. Rat. quia in primo sensu, copula ob impedimentum redditur illicita; non in 2. ergo & licita, vel illicita erit delectatio. *San. Vasq. Caj. Ren. q. 4.*

5 An desiderium, seu voluntas efficax, qua quis aliquid vult, si non esset peccatum, sit peccatum? *R. neg.* si illud sit tantum jure positivo prohibitum; secus si jure naturali vetitum: nisi hoc licitum esset in aliquo statu, vel casu, & conditio apponatur, *si ille casus adesset.* Rat. primi; quia sic prohibitum, non est intrinsecè malum: ergo præscindi potest ab eo malitia; unde constat 2. Rat. 3. quia licet vetitum, eo tamen casu est permisum: ergo, &c. *San. Fag. Ren. q. 5. contra Vasq. Say. &c.* absolute concedentes.

6 Vtrum peccet quis si non solum desideret actum sub ea conditione, sed etiam delectetur de illo sub conditione? *R. neg.* si delectatio sit in appetitu rationali: Secus in sensitivo; quia in primo casu præscindi potest malitia ab intellectu à quo fertur voluntas; cum nihil volitum, quin præcognitum; secus in 2. quia appetitus sensitivus fertur ab imaginativa, quæ utpotè cum brutis communis, potestatem non habet præscindendi. *San. Ren. q. 6.*

7 An peccet quis, præciso periculo pollutionis, negativè se habens circa delectationem veneream? *R. aff.* nisi ad eam reprimendam, delectatio fieret vehementior, aut necessarium esset cessare ab occupatione aliqua honesta, necessaria, vel utili. Rat. quia difficile est intelligere, quomodo permitti possit delectatio illa absque consensu in eam, voluntate tantum negativè se habente: ergo, &c. Antecedens probatur; quia usque adeò homo voluntati non prædominatur, ut absque omni periculo circa objectum rectè cognitum, & vehementer alliciens, omnem actum suspendere valeat. *San. Cara. Ren. q. 7. contrariam probabilem dixit Dia. probabiliorem speculative. Fag. & San.*

8 Vtrum licita sit complacentia, & delectatio de actibus mortalibus, sed à culpa excusatis, ratione somni, ebrietatis, ignorantie, &c.? *R. aff.* si delectatio sit de actibus de se non mortalibus, absque commotione spirituum, idest, non venerea (ut per se, & ex dictis patet) nec habeatur causa voluptatis, sed ob alios fines bonos: Imò non tantum potest quis sic complacere de illis, sed etiam illos actus ob bonos fines desiderare: Secus, si complacentia sit de actibus de se mortalibus, ut de pollutione,

tione, ut tali. Rat. 2. quia etfi factum externum culpa vacet ob somnum, ignorantiam, &c. secus tamen delectatio interna; quia in ea nulla est ignorantia excusans: ex quo patet primum; quia cum actus de se non est mortalis, de se excusatur, etiam si nulla sit ignorantia excusans. *San. Less. Ren. q. 8.*

Delectationes morosa quando sint ejusdem speciei. v. luxuria supri q. 3.

Delegatio facta ab excommunicato an sit valida. v. Censura excom. majoris q. 36.

Delegatus an possit subdelegare. v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. ad reservata q. 3.

Delicta contra bonum commune, &c. quæ sint. v. jus, & justitia in causis, &c. q. 11. Delicta, quæ visitari possint, &c. v. jus Prælati ad, &c. q. 4.

Delictum, quale ad incurrendam censuram. v. Censura q. 19. Delictum publicum, & delinquens occultum, quando dent jus, &c. v. jus Prælati ad, &c. q. 11. Delictum commissum contra Judicem, & coram ipso, an præbeat, &c. v. jus Prælati ad, &c. q. 18. Delictum, quando dicatur occultum, & quando deductum ad forum contentiosum. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ordi. ad reservata q. 12. &c. q. 16. &c.

Dæmon incubus, vel succubus quando multiplicet actus specie. v. luxuria peccati, &c. q. 15.

Dæmoniacus an possit ad Ordines promoveri. v. Sacramentum Ordi. q. 53.

Denuncians an possit esse testis. v. justitia, & modus, &c. q. 13. In quo differat ab accusatore. v. juris, & justitia, &c.

Denunciare delicta quando quis possit. v. jus Prælati ad, &c. 16. n. 3.

Denunciatio quid sit. v. juris, & justitia obligatio, &c. q. 1. &c. Denunciatio Censura. v. Censura q. 13. & 14. Denunciatio an reservari possit à superiore. v. justitia in accusando, &c. q. 6.

DENUNCIATIO IN MATERIA SANCTI OFFICII facienda. Quæres.

1. **Q**uid sit Denunciatio, & quotuplex? Vide juris, & justitiæ obligatio in denunciando.

2. Quæ pœna sit imposita contra non denunciantes in materia Sancti Officii? R. contra non denunciantes hæreticos intra 12. dies, vel de hæresi suspectos, est imposita pœna excommunicationis ipso facto incurrenda Papæ reservata ex decreto Sanctæ

ætæ Romanæ Inquisitionis . Item fiunt de hæresi suspecti, leviter tamen. *Care. Farina. Ren. fol. 217. q. 2.*

- 3 An ad denunciationem sit præmittenda correctio fraterna ? R. neg. quia , in materia S. Officii non est facienda denunciatio Evangelica, sed judicialis, quia ad punitionem ordinatur , non ad correctionem ; sed Evangelica tantum requirit correctionem: ergo, &c. *Care. Pala. Ren. q. 3. contra D. Tho. Thomif. San. Med. Fag.* quorum opinio reprobata est ab Alex. VII. in decreto Cong. S. Romanæ Inquisitionis sub die 8. Julii 1660.
- 4 An reo correcto , ejusque contumacia cessante , cessent censuræ ; & sic non adsit obligatio denunciandi ? R. neg. quia posset quis simulare emendationem, ne ejus crimen reveletur. Tum quia denunciatio, ex dictis , sit in punitionem: ergo, &c. *Ren. q. 4. Contraria Serra, Soti, & Baunii* damnata est ab Alex. VII. prop. 44.
- 5 An in causis fidei teneatur quis denunciare seipsum, vel saltem complices ? R. ad primum neg. quia nemo tenetur prodere seipsum. *Sua. Riccius, &c.* & quia revelando complices, revelaret seipsum. Idem ad 2. R. etiam neg. nisi in casu, quo juridicè interrogaretur; vel nisi complex sit scœmina sollicitata, quæ tenetur denunciare confessarium sollicitantem. Rat. primi: quia tunc tenetur integrè suum crimen confiteri. *Fag. Rat. 2.* quia ipsa non tenetur manifestare suum consensum, nec hunc debet scribere Actuarius: ergo, &c. *Sua. Ren. q. 5.*
- 6 An Filius Patrem , Maritus Vxorem , Frater Fratrem , vel è contrà , teneantur denunciare in hæresi crimine ? R. aff. in hæresi formali, & si alius non adsit ; secus si crimen tantum admixtam habeat hæresim ut blasphemia hæreticalis. Rat. primi , quia tenetur filius denunciare Patrem , patriam prodere volentem: ergo, &c. *Ren. q. 3. Rat. 2.* quia filius, & Pater in subsidium tenentur: ergo, &c. *Genevensis. Rat. 3.* quia nemo tenetur prodere seipsum: ergo nec Patrem, &c. *Dia.* contrarium verius putat *Carena.*
- 7 An teneatur quis denunciare in causa fidei , si non possit delictum probare ? R. aff. quia denunciator non habet onus probandi delictum; hoc enim spectat ad S. Officium: ergo, &c. *Dia. Trull. Ren. q. 7. contra Angel. Reginal. Nav. &c.* absolute negantes; quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 5. & contra *Fag.* id admittentem tantum in hæresi formali ; cujus opinio, licet non sit damnata , cautissimè tamen legendam esse: dixit *Carena.*

- 8 An teneatur quis denunciare, si non ex visu, sed de auditu, vel fama scivit spectantia ad S. Officium? R. aff. quia licet testis de auditu non probet, facit tamen præsumptionem; unde potest Judex interrogare illum, à quo audivit, & sic certificari. Tum quia in edictis dicitur: Si quis sciverit, vel audiverit: ergo, &c. *Don. Geneven. Ren. q. 8. &c.*
- 9 An sit denunciandus à Confessario hæreticus, qui accessit ad confessionem animo illum pervertendi? R. aff. quia confessio tunc non esset Sacramentalis: ergo, &c. *Fag. Geneven. Ren. q. 9.*
- 10 An sit obligatio denunciandi eum, quem scio ex sigillo naturali, vel sub juramento esse hæreticum, vel suspectum de hæresi? R. aff. quia tam sigillum, quàm juramentum est quid humanum, ortum ex privato pacto inter loquentem, & audientem, quod non potest præjudicium inferre legi, & edicto superiore. *Sua, Sanctarellus. Ren. q. 10. &c.*
- 11 An sint denunciandæ mulieres, quæ multa faciunt, apparen-ter tantum superstitiosa? R. aff. si hoc sciatur extra confes-sionem: Secus si intra. Rat. primi, quia ad publicum Reipublicæ bo-num spectat, ut hæ puniantur, ne Regnum inficiatur; ergo, &c. *Gene. Rat. 2.* quia tunc certò scitur, superstitiones non esse ve-ras; & ideo non est opus, ut in primo casu, judicio Inquisito-rum. *Ren. q. 11.*
- 12 An sit denuncianda mulier, quæ semel tantum maleficium fe-cit; vel Necromans, qui semel fecit necromantiam; aut ille, qui paratus est uti incantationibus? R. neg. quia edictum præ-cipit denunciari maleficas, vel necromantes, sub quibus non comprehenduntur supradicti: hinc absolvi possunt à quocum-que Confessario. *Ren. q. 12. Genev. &c.*
- 13 An teneatur quis denunciare, si sibi, vel suis timeat grave damnum? R. aff. in casu hæresis formalis; nisi tale esset damnum, ut vita periclitaretur sui, vel suorum; vel cogeretur aliquis ho-rum mutare statum. In aliis verò casibus suspicionis hæresis, ut sollicitationis in confessione, grave damnum imminens sibi, vel suis usque ad 4. gradum, etiam excusat. Primum constat ex dictis: probatur 2. quia DD. obligantes filium denunciare Patrem hæreticum, eximunt illum à pœnis filiis hæreticorum inflictis: ergo signum est, illos non obligari cum periculo amis-sionis magnæ partis honorum, & à fortiori cum periculo vitæ. *Freita. Ren. q. 13.* Excipe, nisi Pater dogmatizaret in magnam Reipublicæ perniciem; vel scœmina per maleficium in ejusdem documentum, pueros enecaret; quia unusquisque tunc vitam pro-

- propriam exponere debet. *Gene.* Probatur 3. quia fœmina, si non potest denunciare Confessarium sollicitantem, nisi manifestando suum consensum, non tenetur: ergo grave damnum famæ, &c. excusat in casu suspicionis hæresis. *Sanci. contra Hen.*
- 14 An sint absolvendi poenitentes, nisi prius denuncient? *R. op.* si possint denunciare; (nam si non possint, sufficit ut id poenitent) quia nemo à peccatis absolvi potest, nisi prius à ~~peccatis~~ sit immunis; ab hac autem nemo absolvi potest, nisi ~~facta~~ sit parte: ergo, &c. *Rodri. Sanci. Ren. q. 14.* Hinc si urgeat communionis necessitas, & fœmina sollicitata sit timorata conscientia, potest absolvi cum sola promissione. *Carena.*
- 15 An personæ aliquæ sint exemptæ à Tribunali S. Officii? *R.* ex-cipi Cardinales, Episcopos, Archiepiscopos. Item Officiales Pontificis, ut Nuntii, &c. qui omnes de crimine hæresis à solo Papa judicari possunt. *Fag. Ren. q. 15. &c.*

DENUNCIATIO CONTRA SOLLICITANTES. *Quæritur.*

- 1 **I**N quibus casibus adsit obligatio ex vi Bullarum Pii IV. Greg. XV. & Pauli V. denunciandi sollicitantes? *R.* præter casus in Bulla Greg. XV. (in qua aliæ duæ comprehenduntur) clarè expressos, quos vide in ipsa, adest obligatio denunciandi Confessarium petentem domum, ut in eam concubinam adducat; vel sollicitantem pro alio, & lenocinium committentem; quia ex dictis Bullis, denunciandi sunt Confessarii, qui ad inhonestos actus provocant, actus autem inhonestus est illa mediatio. *Dia. Ren. tom. 1. fol. 221. q. 1.*
- 2 An adsit aliqua pœna contra non denunciantes, & quando incurratur? *R.* esse impositam excommunicationem ex editis Inquisitorum: Item ex decreto Sacræ Inquisitionis contra non denunciantes de hæresi suspectos. Vnde ad 2. incurritur à die scientiæ, post elapsam terminum ab Inquisitoribus assignatum, scilicet spatium sex dierum; quo transacto, non cessat obligatio; quia non ponitur ad finiendum, sed ad sollicitandam obligationem. *Sanci. Ren. q. 2.*
- 3 Quis possit ab hac excommunicatione absolvere? *R.* facta denunciatione, aut (in casu necessitatis) præstita fide, solum posse absolvere auctoritatem habentem, vel per Bullam Cruciatam, vel per privilegia Mendicantium. *Sanci. Ren. q. 3.*
- 4 An præcisa Bulla Cruciatæ, & præcisa excommunicatio possit quis absolvi à casu sollicitationis, à quocumque Confessario,

fario, non facta prius denunciatione? *R.* posse absolvi prima, secunda, & tertia vice; non autem postea, etiam si promittat. Probatur à paritate obligationis restitutionis; sic enim in ipsa etiam proceditur: ergo, &c. *Sanci. Ren. q. 4. contra Fag. Avil. absolute negantes.*

- 5 An possit fœmina deobligari à denunciatione, confitendo cum ipso Confessario? *Supponimus Confessarium habere facultatem. R.* nunc neg. quia alias nunquam sollicitatus teneretur. *Contraria opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 7. Ren. q. 6.*
- 6 An obligatio denunciandi afficiat tantum pœnitentes sollicitatos? *R.* præter pœnitentes, sive masculos, sive fœminas, ex vi Bullæ, & ex vi Edictorum Dominorum Inquisitorum, obligari omnes, qui hoc sciunt. Item ex vi Bullæ tenentur Confessarii admonere pœnitentes ad denunciandum, cujus intimatio inculcata fuit Ordinariis ab Urbano VIII. *Ren. q. 6.*
- 7 An teneatur quis denunciare, si hoc non scivit à personis fide dignis; vel si ab ipsis, scivit tamen sub sigillo naturali? *R.* ad primum aff. & hoc in quavis materia S. Officii; quia ad eum non spectat, sed ad Inquisitores judicare, an qui dixerint, sint fide digni. *Dia. I. b. à Jesu. Rodri. Fag. Ren. q. 7. &c. 2. patet ex q. 8. tituli precedentis.*
- 8 An teneatur quis denunciare, si malitiosè audiendo confessionem, audit sollicitationem? *R.* neg. quia audiens confessionem alterius, tenetur ad sigillum Sacramentale, sicut Confessarius: ergo, &c. *Fag. Ren. q. 8.*
- 9 An sit denunciandus Confessarius, qui tantum per chartam sollicitat? *R.* aff. etiam si tradatur legenda post confessionem, & de facto legatur à pœnitente post multum temporis; quia traditio chartæ est ipsa sollicitatio, non causa ipsius, ut volunt *Henr. Trull.* quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 6. *Sanci. Fag. Ren. q. 9.*
- 10 Si pœnitens sollicitet Confessarium, & hic tantum consentiat, an, &c. *R.* aff. quia non potest Confessarius consentire, nisi per inhonestos tractatus, & sermones interdictos à Greg. XV. *Dia. Escob. P. M. Q. Ren. q. 10. contra Pala. Bon. Sua. Sanci. Bordo. &c.*
- 11 Confessarius, qui sciens in confessione fœminam proclivem ad lasciviam, post confessionem insequitur, & sollicitat; an sit denunciandus? *R.* aff. quia licet sollicitatio non sit immediata physice, est tamen immediata moraliter. *Peyri. Leka. Ren. q. 11. &c. contra Sanci. Fag. &c.* Contrarium tamen dicendum esset, si

tempore longè distanti à confessione, Confessarius accederet ad domum pœnitentis, & ibi sollicitaret. *P. M. Q.*

12 An si Confessarius sollicitet pœnitentem stantem, vel sedentem ante Confessionarium, non simulando confessionem, neque illius prætextu, sit denunciandus? *R. aff.* quia taliter sollicitantes etiam in terminis Bullæ Greg. sunt suspecti de hæresi; licet enim ipse, tales non dixerit suspectos, adhæsit tamen Bullæ Pii IV. in sua constitutione eam inferendo: ergo, &c. Tum quia sic declaratum fuit à Paulo V. sub die 10. Julii anno 1614. *Bord. Trull. Ren. q. 12. &c. contra Pala. Lean. Lexa. &c.*

13 An sit denunciandus Confessarius, qui non prætextu confessionis, neque in Confessionario, neque simulando confessionem, sollicitat fœminam, si deinde per accidens sequatur confessio? *R. neg.* quia per accidens est, quod postea sequatur confessio, & tunc melius est, fœminam confiteri, ut citius à peccato liberetur. *Fag. Sancti. Ren. q. 13.*

14 Si fœmina accedat ad Confessionarium non animo confitendi tunc, sed alia die, an sit denunciandus Confessarius, si eo actu illam sollicitet, & si non fuerit secuta confessio? *R. neg.* si sollicitet extra Confessionarium; quia licet sollicitatio sit immediatè ante confessionis faciendæ conventionem; non est tamen immediatè ante confessionem, cum confessio ex conventionem sit pro alia die dilata. *Fag.* Hinc est, quod sit denunciandus, si in Confessionario sollicitat; vel si extra, fœmina tamen accessit animo confitendi. *Dia. Ren. q. 14. contra Soufam, qui rationem adducit, quia tunc Confessarius differendo absolutionem, non vult abuti Sacramento.*

15 An sit denunciandus Sacerdos, qui non admissus ad confessiones, confitendo sollicitat? *R. aff.* quia ex Bulla Greg. sunt denunciandi etiam simulantes confessionem: ergo, &c. Tum quia verè talis Sacerdos est Confessarius, licet ligatam habeat jurisdictionem. Tum etiam, quia de simplici quoque Sacerdote loquitur Greg. dicit enim, *declaramus, quod omnes, & singuli Sacerdotes*: ergo, &c. *Sancti. Dia. P. M. Q. Ren. q. 15. &c. contra Fag. Soufam. de Janua. &c.*

16 An sit denunciandus laicus, qui se fingens Confessionarium, fingendo confessionem sollicitat? *R. neg.* quia Bullæ loquuntur de Sacerdote sollicitante: Hinc nec esset denunciandus interpret sollicitans; imò contra *Freitam* etiamsi hic esset Sacerdos; quia tunc fungeretur officio pœnitentis, non Sacerdotis. *Fag. Dia. de Janua. Ren. q. 16. &c.*

17 An

- 17 An Confessarius, qui laudat poenitentem ex pulchritudine, vel alias ejus dotes commendat, sit denunciandus? R. aff. nisi absolute constet, Confessarium alio fine illa verba protulisse; quia id esset tacite sollicitare. Tum quia sic Confessarius sollicitationem tentat, quod interdicitur à Greg. Tum etiam quia Confessarius ex *Dia.* est denunciandus, si dicat poenitenti; si essem secularis, ducerem te in uxorem: ergo, &c. *Bon. Dia. Ren. q. 17. &c.*
- 18 An Confessarius præbens donum mulieri in confessione, dicatur illam sollicitare? R. neg. nisi, *magno valori* muneris, superaddatur adminiculum, vel circumstantia aliqua, quia tunc tantum est magna præsumptio tacitæ sollicitationis: est contra *Excobar.*
- 19 Vtrum teneatur poenitens denunciare Confessarium, jam punitum per S. Officium? R. aff. pro nova sollicitatione commissa: Secus pro antiqua, jam punita. Rat. 2. quia cessat tunc finis denunciationis. *P. M. Q.* Rat. primi, quia ad secundam punitiorem, sunt solum attendenda delicta post primam sollicitationem commissa: ergo cum Confessarius perseverat in sollicitatione dicitur iterum sollicitare: ergo, &c. *Freita. Dia. Ren. q. 19. contra Sancti.*
- 20 An teneatur sollicitatus denunciare Confessarium, si ex denunciatione timeat sibi, vel suis grave damnum? Vide denunciatio in materia S. Officii. *Ren. q. 13.*
- 21 An teneatur quis, si timeat grave damnum in persona maximi amici, vel si timeat fore se ingratitudinis notam erga suum Confessarium incursum? R. aff. Rat. primi: quia major amicus est Deus: ergo, &c. *Dia. Freita contra Sancti.* Rat. 2. quia licet obligatio gratitudinis sit ex lege naturali, & obligatio denunciandi sit ex lege positiva; hæc tamen oritur ex lege Divina obligante ad abolitionem peccati præteriti, & futuri: ergo hæc prævalet: est contra *Sancti.* cujus opinio correctæ apparet à Sacra Congreg. Indicis. *Ren. q. 20.*
- An sit denunciandus Confessarius, qui per vim, & metum consentit in sollicitatione? R. aff. etiamsi metus sit gravis, nam revera levis est: enim verò tunc gravis metus cadit in virum constantem, quando probabiliter timetur: sed in casu nostro non debet Confessarius aliquid probabiliter timere, quando Deum habet defensorem: ergo, &c. *Sancti. Carena. Ren. q. 21. contra Bon. Pey. de Janua. &c.*
- An detur levis materia in sollicitatione, e.g. verbum turpe

- sine pravo animo vel osculum, apud Januarium, ex levitate Confessarii? *R.* neg. quia negatur in materia Religionis parvitas materiæ; à paritate jejunii naturalis: ergo, &c. *Sanci. Dia. Fag. Ren. q. 22. contra Pontel. Pala. P. M. Q. &c.*
- 24 An possit denunciari Confessarius, qui est absens, & in loco alienæ jurisdictionis? *R.* aff. quia sic satisficit præcepto denunciationis faciendæ. *Pellix.* Imò & sic fieri debet; cum possit S. Officium contra absentem etiam in alieno Territorio procedere: ergo tenetur pœnitens denunciare. *Ren. q. 23.*
- 25 An si pœnitens nolit denunciare apud Episcopum, vel Inquisitorem, possit denunciatio recipi à Confessario de ordine Episcopi, vel Inquisitoris? *R.* aff. dummodo Confessarius denunciationem juratam recipiat. Constat ex decreto Sac. Cong. S. Officii de Vrbe sub Urb. VIII. 27. Decemb. 1624. *Pellix. Ren. q. 24.*
- 26 Quæ causæ excusent à denunciatione? *R.* ex dictis, excusare 1. primò grave damnum imminens probabiliter sibi, vel suis. 2. si Confessarius jam sit punitus. 3. excusare infirmitatem, non autem clausuram, ut contra *de Janna.* docet *Ren. q. 25.*

D E N U N C I A T I O E X V I M O N I T O R I I

facienda.

Quæres.

- 1 **A**N subditi, qui degunt extra Territorium Episcopi teneantur ex vi monitorii revelare? Suppono, quod monitorium sub excommunicationis pœna, ferri solet ad instantiam partis contra eos, qui sciunt, aliquos possidere bona ablata, scripturas, &c. quod non compræhendit nisi illos, quos pars intendit, vel intendere potest: undè non compræhendit matrem, uxorem, &c. Nec alios, nisi subditos Episcopi. *R.* nunc neg. nisi postquam redierint ad Territorium Episcopi, & tunc absque eo, quod denupò publicetur monitorium; primum const. *Nav. 2.* probatur: quia excommunicatio habet tractum successivum, & à die notitiæ obligat omnes existentes in Territorio: ergo, &c. *Sor. Ren. tom. 1. fol. 231. q. 1. contra Gene.*
- 2 An principalis, qui retinet bona ablata, vel scripturas, &c. teneatur ad aliquid ex vi monitorii? *R.* aff. si monitorium sit ad restituendum; si verò sit ad revelandum, non tenetur; quia nemo se prodere tenetur: Quod si sit ad revelandum scripturas, tenetur tantum, si absque suo incommodo possit, & scripturæ relevent partem: Quod si hoc sine suo damno fieri non possit, non tenetur; quia nemo contra seipsum arma præbere debet:

debet: Imò neque si scripturæ sint communes reo, & actoris quia tunc reus est in possessione: Imò etiam si sint ipsius actoris tantum, & reus bona fide illas possidet, habeatque certam iustitiam in causa, quam amitteret, si scripturas proderet; quia non tenetur cum tanto suo incommodo (intellige, majori, illo actoris; nam si esset æquale, teneretur) *Fili. Sep. Avi. Ren. q. 2. &c.*

- 3 An ex vi monitorii teneatur quis revelare contra patrem, filium, uxorem, &c. ? *R. ex dictis, neg.* etiamsi nullum grave damnum ei immineat; nam nec etiam in materia S. Officii tenetur: ergo, &c. Tum quia nemo tenetur prodere seipsum: ergo nec etiam suos usque ad 4. gradum. *Fili. Bon. Ren. q. 3. contra Gene.* dicentem teneri in aliorum defectu.
- 4 An teneatur quis revelare cum magno incommodo sui, vel suorum? *R. neg.* quia præcepta humana non obligant cum tanto incommodo. Tum quia cum hoc non tenetur quis testificare: ergo, &c. Excipitur casus hæresis formalis, & crimen læsæ Majestatis in fieri. *Fili. Nav. Sot. Ren. q. 4. &c.*
- 5 An sit obligatio denunciandi ea, quæ sub secreto naturali sciuntur, vel sub juramento promissimus non revelare? *R. aff.* si damnum alicui inferatur non revelando: Secus è contrà. *Rat. primi;* quia secretum, vel juramentum non possunt esse vinculum iniquitatis: ergo, &c. *Rat. 2.* quia secretum, vel juramentum servandum est, cum nullum alteri damnum irrogatur: ergo, &c. Hinc tenetur quis etiam cum damno tertii revelare, quando secretum alia via scitur; quia id non est revelare secretum. *Fili. San. Bon. Ren. q. 5. &c.*

An inhabiles ad testificandum teneantur revelare? *R. aff.* quia licet non prohibent, faciunt tamen præsumptionem. Verum tamen est, quod si à non fide dignis inhabilis audit, non tenetur; quia hoc non est scire. *Gene. Ren. q. 6.* Quis autem sit testis inhabilis; v. Justitia, & modus in testificando servandus.

An sit præmittenda fraterna correctio ad denunciationem, quæ per monitorium præcipitur? *R. aff.* si monitorium sit in ordine ad emendationem delinquentis; ut scilicet, restituatur ablatum, & speretur emendatio: Secus, si ad punitionem delicti; ut scilicet, delinquens puniatur. *Rat. primi,* quia cessante causa finali monitorii, cessat obligatio denunciandi: ergo, &c. ex quo patet. 2. quia per correctionem non cessat finis monitorii. *Bon. Ren. q. 7.*

An justos rei detentores teneamur revelare? *R. neg.* quia ex-

communicatio cadit supra injustos detentores . Tum quia non debemus innocentem prodere : Hinc est, quod nec etiam tene- mur denunciare *simpliciter* impotentem . *Nav. San. Ren. q. 8.* Quod si dubium contingat de iustitia detentionis, vel de impo- tentia *perseverante dubio*, etiam teneremur denunciare ; quia tunc possidet certum præceptum Superioris. *Bon.*

9 An teneamur revelare , si monitorium, & excommunicatio sit expedita ad instantiam alicujus, nullum jus in re habentis ? *R.* neg. etiam si probabili ratione credamus non habere jus . Pri- mum probatur ; quia neque Judici interroganti tenemur di- cere veritatem, si non habet jus ad interrogandum: ergo, &c. Probatur 2. quia ex *Nav.* paria sunt, scire aliquem non habere jus, & probabiliter credere, jus non habere, argumento *l. illud, ff. de petitione hereditatis*: ergo, &c. *Ren. q. 9.*

10 An teneamur revelare id, quod scimus, sed probare non pos- sumus ? *R.* aff. si revelatio præcipiatur subditis tanquam testi- bus: Secus si tanquam denunciatoribus . *Rat. utriusque*; quia testis non tenetur probare: Secus denunciator . Excipitur in se- cundo casu crimen hæresis, & impedimentum matrimonii. *Nav. Ren. q. 10.*

11 Quo tempore incipiant obligare monitoria, & an eorum obli- gatio finiat, completo termino præscripto ad denunciandum ? *R.* ad primum incipere à die publicationis cum scientia, vel à die scientiæ: primum patet. 2. probatur; quia ignorantia excu- sat ab incurrendis censuris : ergo, &c. Vnde ad 2. *R.* neg. quia terminus non ponitur ad finiendam, sed ad sollicitandam obli- gationem. Tum quia debitor tenetur etiam transacto termino præfixo ad solvendum, solvere: ergo, &c. *Nav. Bon. Ren. q. 11.* Hinc contra *Vgoli. Tabie. &c.* non expirat obligatio, elapso termino monitorii cum ignorantia hujus.

Denunciationes *requisitæ ad matrimonium. v. Sacramentum matri- ui, &c. q. 12. &c.*

Depopulatores agrorum qui sunt. *v. Censura excom. contra, &c. q. 35.*
 Depositarius dubitans an sua culpa, &c. *v. Conscientia q. 41. Ex qua culpa teneatur. v. Restitutionem quis, &c. q. 19.*

Deposita quid sit, &c. *v. Contractus gratuiti q. 2. &c. Item q. 54.*
Furto ablatum cui sit restituendum. v. Restitutio cui, &c. q. 9.
 Desiderium conditionale actus peccaminosi quando, &c. *v. Delecta- tio morosa q. 5. &c. 6.*

Detractio. *v. Restitutio ob detractionem fame q. 1. &c. v. opi. 43. &c. 44. Inno.*

DE-

**DETRACTIO, SVSRRATIO,
ET MVRMVRATIO.**

Quæres.

1. **Q**uid sint, & quomodo inter se differant? *R.* Detractio est alienæ famæ occulta, & injusta denigratio. Dicitur *Denigratio*; nam si crimen impositum sit falsum, dicitur infamatio: *Susurratio*, est occulta oblocutio contra proximum ad discordias inter amicos gignendas, in quo differt à detractio, quæ est contra famam, & contumelia, quæ est contra honorem: *Murmuratio*, est cum quis factum publicum proximi in malam partem accipit; & si de eo loquatur in ejus præsentia, est contumelia; si in absentia est detractio; ex quo patet ad 2. *Ren. tom. 1. fol. 493. q. 1.*
2. An sit peccatum mortale detractiois revelare crimen grave alterius, occultum quidem in una Civitate, sed in alia publicum? *R.* esse mortale contra charitatem, si animo nocendi id fiat, vel si jam quis suam famam recuperavit; & hoc etiam si in loco, ubi commissum fuit delictum, hoc reveletur: Secus si hæc omnia desint. Primum est certum. 2. probatur: quia culpa sua delinquens amisit famam in uno loco: ergo sibi imputet, si eam in alio loco amittat. *Ren. q. 3. Fag. &c. contra Less. dicentem, id esse contra charitatem.*
3. Vtrum sit mortale detractiois revelare crimen occultum alterius uni, quem scio non dicturum? *R.* aff. Rat. quia major sequitur infamia apud illum unum bonum, & cordatum virum (qui talis est in casu posito) quam apud duos, vel tres inferioris notæ: ergo, &c. Tum quia peccat mortaliter, qui detrahentem audit, nec corrigit, & tamen inter duos versatur detractio: ergo ita, qui apud unum, vel duos infamat. *S. Tho. Mol. Fag. Sua. Lay. Ren. q. 4. &c. contra Caj. Nav. &c.*
4. An revelare complicem in confessione sit peccatum mortale, si aliter non possit implicari species peccati? *R.* neg. Rat. quia per dicta in confessione nemo infamatur; cum ea sub sigillo Sacramentali cadant. Tum quia complex peccando cedit juri suo, sciens peccatum esse aperiendum. Tum denique; quia poenitens jus habet ad integritatem confessionis: ergo illa uti poterit etiam cum notabili damno alterius: Sicut fœmina ab aliis conspicienda, non idèò jus amittit ad audiendam Missam die festo. *D. Tho. D. Bona. Tolet. Heri. &c. contra Nav. Fag. Ren. q. 5. &c.*

- 5 Vtrum possit quis alterius crimen occultum revelare ad tormenta, vel mortem vitandam, vel ad impediendum aliquod grave damnum proximo imminens? R. ad primum aff. etiamsi crimen vi, & fraude quis sciverit, vel sub secreto, aut juramento. Rat. primi: quia solum per accidens, & permissivè sequitur damnum proximo, cum crimen sit verum: ergo non tenetur quis cum tanto incommodo servare alterius famam, vel vitam. Rat. 2. quia licet peccaverit extorquendo secretum; cum tamen scit, jus habet revelandi in tanta necessitate. Rat. 3. quia juramentum contra jus naturale non obligat. *Nav. Sor. Less.* ex quo patet 2. quia proximum debemus sicut & nos diligere: ergo sicuti ad vitandum nostrum damnum possumus, &c. ita, &c. *Ren. q. 6.*
- 6 An infamare mortuum sit licitum? R. esse mortale ex suo genere; quia licet in corpore non vivat, vivit tamen in bona fama. Tum quia infertur damnum parentibus: ergo, &c. *Less. Ren. q. 7.* Hinc facienda est ipsi defuncto famæ restitutio per retractationem, si infamia non redundaverit in hæredes; istis verò si ipsis. *Fag.*
- 7 Vtrum sit mortale infamare de uno crimine eum, qui jam de aliis criminibus gravioribus, & diversæ speciei est infamatus? R. aff. si crimina non sunt affinia: Secus si talia sint, ut e. g. sunt adulterium, & literæ amatoris. Rat. primi; quia semel malus præsumitur semper malus, in eodem genere tamen mali, ex regulis juris in 6. ergo, &c. Tum quia qui partem bonorum amisit, non amisit jus ad alia bona: ergo, &c. Rat. 2. quia accessorium sequitur principale, quod jam publicum est. *Less. Nav. Fag. Ren. q. 8. &c. contra Palud. Syl.* absolute affirmantes.
- 8 An detrahere Monasterio in communi, Oppido, vel Civitati, nullum tamen nominando, sit mortale? R. ad primum aff. si crimina non sint nota: Imò si fieret per libella contra Religionem S. Dominici, & S. Francisci incideretur in excommunicationem latam ab Alex. IV. *Nav. Syl. Lay.* Quod si Religio detraheretur per detractionem contra unum Religiosum innominatum, etiam ejus fama læderetur, si delicta in infamiam Religionis redundarent, in qua e. g. talia delicta committi non solent. *Assisus.* Vnde ad 2. R. etiam aff. si detrahendo quis dicat, *omnes* unius Civitatis esse sodomitas; secus, si aliquos tantum. *Azo. Ren. q. 9.*
- 9 An detrahere sibi ipsi, sit mortale contra justitiam, vel charitatem? R. neg. nisi ex circumstantiis damni, vel scandali, quod sibi,

sibi, & familiæ, vel aliis infert, vel affert. Rat. primi; quia homo est Dominus suæ famæ, aliàs restitutionem illius condonare non posset: ergo, &c. Tum quia detractio est alienæ famæ denigratio. Tum etiam; quia volenti, & consentienti non fit injuria: ergo, &c. Rat. 2. quia non est quis Dominus alienæ famæ, nec alios scandalizare potest: ergo, &c. *Less. Fag. Fili. Ren. q. 10.* contra *Caj.* absolutè affirmantem, & contra *Angel.* & *Syl.* id negantes in casu metus mortis.

- 10 An ad vitanda gravia tormenta in tortura, e. g. possit quis falsum crimen sibi imponere, ex cujus confessione morte afficiendus sit? *R.* hoc non esse mortale, sed tantum veniale; (dummodò confessio non firmetur juramento, nec ullum sit periculum infamæ familiæ, vel aliorum, ut patet) Idem primò dicendum de eo, qui ad vitanda levia tormenta, falsum sibi crimen imponit, ex quo mors, vel aliud grave damnum non sit secuturum. 2. de eo, qui ad vitanda levia tormenta, verum sibi crimen imponit, sed occultum; etiamsi ex illius manifestatione mors sequatur: Quod valet etiam pro liberando amico, vel parente à morte, seu magnis tormentis, dummodo *injustè procedatur*: Quinimò valet etiam (dum injustè proceditur) si crimen esset falsum. Rat. primi; quia licet quis non sit Dominus suæ vitæ, est tamen custos, ad quam custodiam non tenetur cum tanto tormentorum dolore: ergo, &c. Tum quia est Dominus suæ famæ: ergo non peccat mortaliter seipsum infamando: ex qua ratione probatur etiam 2. Rat. 3. quia ad vindictam sui, & aliorum exemplum potest quis se sistere in judicio, & accusare: ergo à fortiori ad vitanda levia tormenta. Rat. 4. quia amicus, vel parens censetur alter ego: ergo, &c. Rat. 5. quia aliàs gravem injuriam irrogaret Judicibus, Accusatoribus, &c. ergo, &c. Rat. 6. quia nulli injuriam faceret. *Fag. Say. Less. Ren. q. 11. &c.* contra *Caj.* *Syl. &c.*

- 11 Quis falsis virtutibus, & simulatis artibus famam sibi acquisivit, an possim illius simulationem aperire, & cum infamare? *R.* aff. si fama sic acquisita in aliorum perniciem vergat: Secus è contrà. Primum probatur; quia magis consulendum est bono communi, quam privato; maximè injustè possessio: ergo, &c. ex quo patet 2. Hinc simulatam peritiam Medici, vel bonitatem Theologi aperire possum; non autem falsam nobilitatem, vel paupertatem. *Less. Fili. Tolet. Ren. q. 12. &c.* contra aliquos, apud *Astiscum*, absolutè negantes.

- 12 Quibus de causis liceat aliquando alterius crimen occultum

re-

revelare? R. præter supradicta; licitum est, primò causa consilii. 2. causa alterius damni cavendi (ex supradictis q. 5.) 3. apud illos, qui delinquentem non norunt. 4. alteri detrahere *quantum sufficit ad suam famam recuperandam, si aliter non possit*, ex dicendis in opi. 44. Innoc. 5. aliorum morales tantum defectus revelare licitum est, vel quæ famam in his non lædunt; ut de juvene dicere, quod teneat concubinam, &c. Denique ob justam quærelam; ut si quis ab alio injuriatus non valens se à dolore cohibere in quærimonias prorumpat publicas, quod non approbat *Tamb. Ren. q. 13.*

13 An peccet mortaliter, qui detractiones audit tantum, easque aliis refert? R. ad primum aff. si possit effugere detractionem, vel detractori resistere; quia tenemur grave damnum proximi ex charitate impedire, cum possumus. *Lug. Buff. &c.* unde ad 2. R. etiam aff. si cum affirmatione referat; vel si sine ipsa, audientes tamen sunt credituri. Primum patet. 2. probatur; quia dicendo se nihil credere, eò magis se justificat. *Sos. Ren. q. 14.*

14 Quid sit contumelia, & quale peccatum? R. ad primum contumelia est injusta honoris alieni ablatio, facta in præsentia patientis illam; quod fit referendo crimen in malo culpæ: Quod si fiat referendo crimen in malo pænæ, ut vocando aliquem cœcum, &c. est Convicium: Si denique in malo naturæ, ut vocando illegitimum, &c. est improprium. Dicitur *facta in præsentia*, non quod hæc semper requiratur; nam sufficit intentio, ut ad aures contumelia perveniat. Unde ad 2. contumelia est peccatum mortale. Probatur ex illo Matth. 5. *Si quis dixerit fratri suo Raca; reus eris gehenna ignis.* *Ren. fol. 100. q. 1.* An autem contumelia differat à detractione? Dic cum *Say.* differre sicut furtum, & rapina.

15 Quid, & quotuplex sit irrisio, & quale peccatum? Ad primum, irrisio est illa, qua proximus rubore, & verecundia suffunditur. *D. Tho.* Ad 2. dico dari irrisionem, subannationem, & illulionem. Prima fit verbis, vel cachinnis. 2. fit rugato nasu. 3. fit factis; ut cum milites Christo Domino coronam spineam imposuerunt. Ad 3. irrisio non est mortale peccatum, dum abest proximi contemptus: Secus è contrà. Rat. primi; quia sic in risum ponitur defectus. Rat. 2. quia tunc proximus magis contemnitur, quam si seriò quid diceretur. *Caje. Fili. Fag. Ren. q. 2.*

16 Quid sit judicium temerarium, & quale peccatum? R. ad primum judicium temerarium est firmus assensus de aliqua re mala ex levibus indiciis. Dicitur *firmiter*, &c. ad differentiam temerariae

ariæ suspitionis. Dicitur, *ex levibus, etc.* nam sufficientia, quæ sunt ea, quæ virum bonum, & probum moverent ad judicandum, non inducunt mortale. Vnde ad 2. judicium temerarium est mortale peccatum. Probatur ex illo Lucæ 6. *Notis^e judicare, et non judicabimini*: ergo, &c. Tum quia grave damnum ex sua natura infert proximo: ergo contra justitiam. Et cum consistat in actu interiori non inducit obligationem reituendi: Ita communiter. *Ren. q. 3.*

Iconus ministrans, vel canens Evangelium in peccato, an, etc. v. Sacramentum in genere q. 21. v. Sacramenta majorum, etc. q. 30. An possit ministrare Eucharistiam, etc. v. Sacramentum Eucha. q. 19. etc. v. Sacramenta majorum, etc. q. 22. etc. Quando possit solemniter baptizare. v. ibi. q. 23.

Scrupulus complicitis, an prabeas jus ad inquirendum. v. jus Prælati id, etc. q. 16. num. 11. Differre revelationem delicti an, etc. v. ibi. p. 11.

Dispensare in irregularitate, an possint Regulares. v. Censura excommunicatio, &c. q. 13.

Dispensatio, & qua ad ipsam spectant. v. Conscientia q. 30. etc. Dispensatio petendi debitum cui competat. v. Sacramenti Pænit. Adm. nister Deleg. ad reservata q. 4. Dispensatio voti quid sit. v. Voti irritatio, etc. q. 20.

Distinctio specifica, item numerica peccatorum, unde, etc. v. Sacramenti Pænit. materia prox. q. 34. etc. q. 42. etc.

Invicatio quid sit, etc. v. Superstitio q. 3. et 4.

Matrimonium quid sit, etc. v. Sacramentum matrimonii, etc. q. 40. etc.

Materia virtualis, an sit sufficiens materia, etc. v. Sacramenti Pænit. materia prox. q. 5.

Malus in contractu an, etc. v. Contractus in genere q. 5. etc.

Monachi Regularium qui sunt quoad receptionem Sacramentorum. v. Communio annua q. 17.

Concilium requisitum ad Ordines, quale, etc. v. Sacramentum Ordinis. q. 23. etc.

D O M I N I V M,

Quæres.

Quid sit, & quot ejus species, seu partes? R. ad primum. Dominium, vel est proprietatis, vel jurisdictionis: primum est jus perfecte possidendi de re corporali, nisi lex obstat, vel conventio prohibeat. 2. Est jus, seu potestas gubernandi, judicandi, protegendum subditos, necnon peripiendi ab illis emolumentum. Vnde ad 2. species domi-

minii sunt usus, idest, jus utendi re, salva substantia. : Vsfusfructus, qui super usum addit fruitionem : Servitus, & est obligatio, quæ in re aliena est serviendi alicui. Possessio, seu complementum dominii, quæ est vel juris, idest insistenti rei tanquam suæ, vel facti, & est detentio rei corporalis. *Ren. 10. 1. fol. 307. q. 2.*

- 2 Quibus modis acquiratur dominium? Regulariter acquiritur dominium titulo, & traditione, *l. 1. 1. 6. et 7. ff. de acquirendo dominio*. Titulus, vel est verus, ut emptio, donatio, &c. vel præsumptus; ut cum quis rem donatam accipit, quam putat esse donantis. Dixi *regulariter*; nam aliquando solo titulo acquiratur: sic loca pia, & Civitates dominium acquirunt. *Tamb. Less. Cova. Ren. 9. 3. &c.*

- 3 An homo sit Dominus suæ vitæ, suorum membrorum, famæ, vel honoris? R. Nec homo est Dominus suæ vitæ, & membrorum, nec Princeps vitæ subditorum, sed tantum sunt custodes; idest, homo suæ vitæ, & Princeps publici boni. Hinc est, quod homo non potest seipsum occidere; & Princeps non ut Dominus, sed ut custos, malefactorem tradit plectendum, vel militem bello exponit. Vnde ad 2. homo est Dominus suæ famæ, cujus restitutionem remittere potest. *Less. Ren. 9. 4.*

- 4 Vtrum aliquarum rerum servi dominium habeant? R. Servi dominium suæ famæ habent, non verò vitæ, & membrorum; sicut liberi; nec etiam Domini dominium vitæ servorum habent, ex *l. 1. ff. de his, qui sui juris*. Item servi perfectum dominium habent aliquarum rerum, & 1. si Dominus consentiat servum habere peculium. 2. si quid servo donetur cum conditione, ut Domino non acquiratur. 3. cum servo aliquid datur ob ejus industriam, vel officium à servo alicui exhibitum. 4. si quid servo detur in compensationem injuriæ ei illatæ. 5. si servus quid suo peculio lucretur. 6. de his, quæ sibi subtrahunt, & debentur. *Tamb. Less. Ren. 9. 5. &c.*

- 5 Quarum rerum filiusfamilias dominium habeat? Suppono dari bona castrentia, quasi castrensia, adventitia, & profectitia: Castrensia sunt, quæ à filiisfamilias in militia, vel occasione ipsius acquisita sunt: Quasi castrensia, quæ acquisita sunt beneficio Ecclesiastico, officio publico, non mechanico, ut Medici, Prætoris, &c. Adventitia sunt, quæ fortuito ex industria, vel ex parte matris, vel parentibus maternis adveniunt; & universim, quæ non sunt castrensia, vel quasi castrensia. Denique profectitia, quæ ex parte Patris adveniunt. His suppositis. R. Filii habent

habent perfectum dominium, hoc est, proprietatem, & usumfructum castrensiū, vel quali castrensiū bonorum, ex *l. 1. §. ultim.*, *ff. ad Senatusconsultum Macedonian.* Adventitiorum autem proprietatem tantum, exceptis aliquibus casibus; ut si Pater usumfructum concedat. 2. ut si filio aliquid adveniat hac conditione, scilicet ut ususfructus non transeat ad Patrem. 3. si filio donetur aliquid contra licentia Patre. 4. si ususfructus reinquatur filio. 5. si simul cum Patre succedat in hæreditatem fratris, vel sororis, &c. ex *l. non solum, & l. cum oportet, Cod. de donis, quæ liberis*. Denique Profectitiorum nullum dominium habent, ex *l. pater, ff. de acquirenda hæreditate. Ren. q. 6.* vid. *San.* An ususfructus, quem Pater habet in bonis adventitiis filii, acquiratur Monasterio, si Pater Religionem ingreditur? & aff. si Monasterium sit capax, ex *Auth. ingressi, Cod. de Sacrosanctis Ecclesiis. Azo. Ren. q. 7.*

An Religiosi solemniter professi aliquarum rerum temporarium dominium habeant in particulari? & neg. constat ex *Frid. sess. 25. cap. 2.* Rat. est votum paupertatis ab ipsis solemniter emissum. Hinc rerum tantum usum facti habent, dependentem à Superiore. Hinc vult primò *Less.* contra *San. & Pelliz.* cholausticos biennales Societatis, capaces esse domini quoad usum tantum. Vult secundò cum *Pelliz.* Religiosos habere dominium rerum spiritualium, scilicet beneficiorum, sive secularium, sive manualium, sive Regularium, eorumque fructuum; non autem pensionum, quas ipsi retinere non possunt. *ten. q. 8.*

Qualis licentia Superioris requiratur ad excusandum Religionem à vitio proprietatis? & sufficere tacitam, nisi in aliqua Religionem præciperetur expressa; quia taciti, & expressi eadem est virtus. *S. Tho. S. Antonin. S. Bona. Nav. San. Ren. q. 9. &c.* Hinc consuetudo aliquid dandi, vel recipiendi sine licentia sufficit, cum & taciturnitas Superioris; dummodò sit approbatio, & non simplex permissio. An autem factum ex præsumpta licentia, notificari debeat Superiori? Dic cum *San.* non debere notificari, si res sit consumpta; si verò non, notificari debet, si factum fuit tale ex præsumpta licentia, quia Superior adiri non potuit; Secus si tantum ratione consuetudinis, vel taciturnitatis; nam si potuit Religiosus ea re uti ex tacita licentia: ergo poterit ea uti postea non certiorato Superiore.

An peccet contra votum paupertatis Religiosus commodans, vel mutuans absque licentia tacita, vel expressa Superioris
rem

- rem aliquam, de qua ex licentia Superioris usum habet? R. aff. maximè si pecuniæ mutuantur; rarò verò erit contra votum, si mutuatio, vel commodatio fiat Religioso ejusdem Conventus. Rat. primi; quia Religiosus habet solum usum facti, qui apud ipsum tantùm est ad libitum Superioris: ergo, &c. Rat. 2. quia in mutuo pecuniarum, non videtur Superior tacitè consentire. Rat. 3. quia eo casu videtur Superior consentire. *Less. & Tho. de Affictio. Ren. q. 10. contra Fag. Cara. Ledes. &c.* absolute negantes. Hinc sequitur, nec etiam posse Religiosum res usui suo concessas cum aliis commutare; quia ea commutatio est actus domini. *Faus. Pellix. &c. contra Rodri. Lop. Peyr. Cara. &c.*
- 10 Vtrum peccet Religiosus contra votum paupertatis, qui res sibi ad usum concessas, occultat suo Superiori tempore visitationis? R. aff. si celet, ne eis privetur (quod non procedit in casu quo, etiam modo dicto, occultet Superiori inferiori, habens interim licentiam retinendi à Prælato Superiori) secus si celet ne confusionem patiatur. *San. Jo. Lugo. Pellix. Ren. q. 11. & constant.*
- 11 An Religiosus habens licentiam ad unum usum, possit absque alia licentia mutare in alium usum necessarium? R. neg. quia sic exerceret verum actum domini; nisi excusaret præsumpta voluntas Superioris. *D. Tho. Less. San. Ren. q. 12.* Hinc peccat Religiosus, qui ex quantitate cibi, vel pecuniarum, quas impendere potest, aliquid sibi subtrahit, & in alios usus sine licentia impendit; est contra quosdam, qui non distinguentes usum à dominio in rebus usu consumptibilibus, dicunt posse Religiosum disponere de sua pitantia.
- 12 An possit Religiosus sine licentia sua opera alteri locare? R. aff. si damnum non inferat Monasterio, cui (si laicus est) inservire debet; sic potest amico librum transcribere; quia sicuti potest Religiosus obsequia ab altero recipere absque Superioris licentia; ita sine hac se obsequentem alteri reddere, sua opera illi exhibendo. *Lugo. Pellix. Ren. q. 13.*
- 13 An peccet Religiosus contra votum paupertatis faciendo amico insignem picturam, vel recamaturam? R. aff. si Religiosus sit Laicus, etiamsi necessaria ab amico recipiat: Secus si Clericus, & necessario ab eo recipiat. Rat. primi; quia Laicus pro Monasterio tenetur servilia exercere: Secus Clericus. Tum quia hic potest, ex dictis, opera sua alteri locare: ergo, &c. *Cara. Ren. ib. contra Pellix.* dicentem peccare non contra votum, sed contra obedientiam.

An pœcet contra votum paupertatis Religioſus, qui aliquid ab extraneo ad proprium uſum recipit abſque licentia? R. aff. ſi neceſſaria habet ad ſuſtentionem: Secus ſi non, & ſuperflua non recipiat. Rat. primi; quia ſit proprietarius per retentionem, & uſum. Rat. 2. quia tunc Superior eſt irrationabiliter inuitus: ergo intelligi debet tacitè conſentire. *Pellix. Rodri. Ren. 7. 14. San. &c.* contra *Cara.* dicentem peccare tantum contra obedientiam; quia admittit in caſu uſum tantum, non dominium.

An Religioſi, & Religioſæ poſſint habere peculium, ſeu annuos redditus in proprios uſus honeſtos expendibiles, de licentia tamen ſuorum Superiorum? R. aff. non ſolum ex vi juris communis, ſed etiam *Trid. ſeſſ. 25. cap. 2. de Reg.* Ibi enim Concilium nobis non adverſatur per ſuam prohibitionem; nam loquitur de conceſſione irrevocabili, vel ad uſus illicitos; vel ſi illicitos, abſque tamen cauſa. Tum quia, ut ait Rodericus, Tridentinum præcipit, ut ea bona ſtatim Superiori tradantur, & Conventui incorporentur: ergo per Trident. tantum prohibetur, bona aliqua tanquam propria poſſideri, ſine licentia Superiorum. Et confirmatur ex uſu, quo quamplurimæ Moniales annuos redditus habent. *San. Pellix. Rodri. Ren. q. 15. &c.* contra *Azo. Val. Mol. &c.* id negantes ex vi Trident.

An poſſit Religioſus declarare teſtamentum factum ante profeſſionem; vel teſtari de iis, quæ ad hunc effectum reſervavit in ſuo teſtamento ante profeſſionem? R. ad primum neg. niſi voluntas ejus eſſet obſcura; vel niſi decurſu temporis ceſſaret finis legati ad opera pia: in quo caſu non poſſet legatum, niſi in ſimilia opera pia tantum applicare. Rat. primi; quia Religioſus poſt profeſſionem non poteſt, nec etiam cum licentia teſtari: ergo, &c. Rat. 2. quia dubia voluntas indiget declaratione. Rat. 3. quia aliàs non declararet, ſed diſponeret. Vnde ad 2. R. neg. cum licentia: Conſtat ex ſupradiſtis. *Pellix. Ren. q. 16.*

Quid prohibeatur Religioſis per conſt. Clem. VIII. & Urb. VIII. de Largitione munerum? Hanc Conſt. non eſſe uſu receptam, dixit *Dia.* licet contrarium ſentiat *Vericelli*; quidquid ſit de veritate: Dico per hanc Conſt. prohiberi omnibus Religioſis utriuſque ſexus, etiam Superioribus, Capitulis, Congregat. Conventibus, &c. exceptis Militaribus, Novitiis, & biennialibus ſocietatis, largitionem, & acceptionem munerum inter ſe, & quibuſcumque, etiam Regibus, quæ gravia incommoda, & mala Monafterio inferunt, ſpectato valore non juxta votum pau-

paupertatis, sed iuxta hanc Const. quem *Vericelli* putavit esse excedentem quantitatem duorum aureorum, habita tamen ratione donantis, donatarii, & consuetudinis; nisi donatio fieret consensu *totius* Capituli; vel nisi esset remuneratoria; vel de esculentis, vel poculentis; aut per modum elemosynæ, aut hospitalitatis, non quidem de industria, sed occasione transitus. *Fili. Dia. Vericel. Ren. q. 17. &c.*

Donatio quid sit, &c. v. Contractus gratuiti q. 7. &c. Facta à Clerico sua concubina an, &c. v. ibi. q. 9. Metu facta, an sit ipso jure irrita. v. Voluntarium q. 48. Facta ab Episcopo infra 20. dies ante ejus obitum, an, &c. v. Legis obligatio q. 2.

Dubium positivum, vel negativum quid sit. v. Sacramenti Pœnit. materia remota q. 2. Dubium rei posse quid importet in dubitante. v. Restitutionem quis, &c. q. 15. & 16. v. Restitutionis ab, &c. q. 19.

Dubius de peccato, vel ejus commissione, &c. an, &c. v. Conscientia q. 54. Dubius de voto, juramento, deliberatione; usu rationis, valore matrimonii, potentia coeundi, iustitia belli, legitimitate Superioris, causa dispensationis, contractione irregularitatis, excommunicationis, &c. v. Conscientia q. 58. &c. v. Homicidium q. 34. Dubius de reservatione, vel jurisdictione an, &c. v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. ad reservata q. 16. Dubius de iustitia sententia an possit appellare. v. jus in appellatione q. 6.

Duellantes an teneantur ad restitutionem. v. Restitutio ob homicidium q. 11.

Duellum quid sit, etc. v. Censura excom. ob duellum q. 1. etc.

E

Ecclesiastica sepultura quomodo priventur excom. v. Censura excom. majoris q. 12. etc.

Ecclesiastici an ligentur legibus civilibus, etc. v. legis materia q. 15.

Edictum Principis non servare an, etc. v. Restitutio q. 3.

Ejecti à Religione an gaudeant privilegio Canonis. v. Censura excom. si quis, etc. q. 19. An teneantur ad officium. v. Hora Canonice q. 9.

Electio facta ab excommunicato an sit valida. v. Censura excomm. majoris q. 28. Electio dignioris quomodo sit à Trid. præcepta. v. ep. 47. Inno. Electio minus digni relicto digniori, an sit interdicta; an importet obligationem restitutionis. v. Restitutio q. 4. Cui hac restitutio facienda sit. v. Restitutio cui, etc. q. 10.

Elee-

emofyna debita ex pœnitentia quomodo facienda, etc. v. legis mo-
us, etc. q. 11. Eleemofyna indeterminata debita ex voto, quomodo
intelligenda. v. Voti obligatio q. 21. Denegata extremè indigenti,
an fit restituenda. v. Restitutio q. 2.

gendus ad officium quando dei ius ad fui inquisitionem. v. ius
relati ad, etc. q. 10.

gere Confessarium, v. satisfactio per Jubilæum q. 5. Eligere Con-
fessarium non approbatum quis possit. v. Confessio annua q. 31. etc.
ens rem furto ablatam, cui eam restituere debeat. v. Restitutio
ui, etc. q. 67. etc.

ptio quid sit, etc. v. Contractus onerosi q. 2. etc.

rgumenus an possit ad Ordines promoveri. v. Sacramentum
Ordi. q. 55.

iscopi quando ligentur censuris. v. Censura q. 17.

iscopatus an extinguat obligationem votorum. v. Voti irritatio,
&c. q. 6.

iscopus an possit sibi eligere quemlibet in Confessarium. v. Confes-
sio annua q. 31. An possit eligere Cappuccinum. v. Sacramenti
Pœnit. Minister Ordi. q. 3. An possit à sua Ecclesia abesse. v. Sa-
cramentum Eucha. ut, &c. q. 47. Quid possit pro foro interno. v.
Sacramenti Pœnit. Minister Ordi. ad reservata q. 4. &c. An pos-
sit dispensare in irregularitate ex illegitimitate, vel ex defectu le-
gisati orta. v. ibi. q. 22. An possit dispensare in votis. v. Voti irri-
ratio, &c. q. 26. &c.

mitæ an gaudeant privilegio Canonis. v. Censura excom. si quis,
&c. q. 22.

or in contractu an, &c. v. Contractus in genere q. 4. Error com-
munis, & titulus coloratus quando jurisdictionem, &c. v. Sacra-
menti Pœnit. Minister Deleg. q. 2. 5. &c. Error quando dirimas
matrimonium. v. Sacramenti matri. &c. q. 2.

haristia quando conferat gratiam. v. Sacramentum in genere
q. 27.

haristiam sumere in fermentato, in specio vini, quotidie, &c. v.
communio annua q. 25. &c. Eam conficere in peccato, quot peccata
ncludat, v. Sacramentum in genere q. 23.

ucha an possint contrahere matrimonium. v. Sacramenti matri.
q. 49.

uchus peccans cum soluta, v. g. an fornicationem committat. v.
luxuria peccati, &c. q. 6.

imen peccatorum an, &c. v. Sacramenti Pœnit. materia prox.
q. 51.

- Exceptiones Rei quot sint. v. juri Rei in exceptiones, &c.*
Excommunicati, Cathecumeni, &c. an teneantur precepto confessionis. v. Confessio annua q. 2. &c. Excommunicati an possint lucrari Indulgentias. v. satisfactio per Indulgentias q. 62.
Excommunicatio quid sit. v. Censura excomm.
Excommunicatus vitandus, toleratus quis sit. v. Censura excomm. majoris q. 2. &c. Excommunicatus an peccet non audiendo Missam, &c. v. Missam audire, &c. q. 4. &c. Non procurans absolutionem an, &c. v. legis modus, &c. q. 27.
Exemptio loci quoad censuras an, etc. v. Censura q. 21.
Exorcizare quis possit. v. Sacramenta minorum, etc. q. 11 et 12.
Expositus an sit irregularis. v. Conscientia q. 93. An promoveri possit ad Ord. v. Sacramentum Ord. q. 52.
Extraordinarius Monialium, et sua facultas. v. satisfactio per Indulgentias q. 53.
Extrema vel gravis necessitas an, et quando à restitutione excuset. v. Restitutionis ab, etc. q. 10. etc.

F

- F**acultas delegata pro reservatis an sit latè interpretanda, &c. v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. ad reservata q. 3. 5. &c.
 Facultas commutandi vota concessa per Jubilæum, vel Bullam Cruciatam quomodo intelligenda. v. Voti irritatio, etc. q. 26.
 Falsificantes scripturas, quando teneatur ad restitutionem. v. Restitutionem quis, etc. q. 22.
 Fama quomodo sit restituenda. v. Restitutio ob detractionem, etc. q. 1. etc.
 Familiares qui sint quoad ministrandum eis Sacramenta. v. Sacramentum Unctiōis q. 33.
 Familiaris Episcopi quis sit quoad susceptionem Ordinum, etc. v. Sacramentum Ord. q. 26. etc.
 Famulus quomodo peccet cooperando peccato Domini. v. op. 51. Innoc.
 Fertilitas an augeat pensionem. v. Contractus anerosi q. 23.
 Festa instituire qui possint; qui ad ipsa teneantur; Quomodo publicari debeant, etc. v. Festorum observantia q. 1. etc.

FESTORVM OBSERVANTIA. *Quæritur.*

- 1 **A**N dies festi possint ab Ecclesia institui, & præcipi? *R.* aff. quia licet festorum observantia ut sic, sit de jure Divino, circa quod non potest Pontifex; determinatio verò Festorum his, vel illis diebus est de jure Ecclesiastico: Vnde Ecclesia mutavit festum Sabbati in diem Dominicum; ac proinde falsum est, hunc esse de jure divino. *Ren. tom. 1. fol. 185. q. 1. contra quosdam apud Fag.*
- 2 An Episcopi possint dies festos instituere in sua Diœcesi? *R.* aff. siue sint Canonizatorum, siue Beatorum tantum, ex cap. *Conquestus de feriis*. Tum quia Episcopus, nisi à jure prohibeatur, potest in sua Diœcesi quidquid potest Papa in toto Orbe; sed ex cap. cit. non solum non prohibetur, sed permittitur Episcopis Festorum institutio: ergo, &c. *Sua. Fag. Pala. Ren. q. 2. contra San. Dia.* qui putant, posse tantum Beatorum festa instituere.
- 3 Quomodo Regulares teneantur ad festa ab Episcopo indicta? *R.* teneri ad ea tantum, quæ ab ipso pro tota Diœcesi sunt instituta; non verò ad ea, quæ pro una Parœcia, vel ex consuetudine sunt introducta; aut quæ populus voluit, Episcopo approbante; & multò magis ad ea, quæ pro solis Regularibus sunt ab Episcopo indicta; cum hic hoc non possit, sicut (ex consuetudine) nec possunt ipsi Superiores Regulares, quamvis jurisdictionem quasi Episcopalem habeant. *Pelliz. ex Trid. Ren. q. 3.*
- 4 An Episcopi possint sine consensu Cleri, & Populi dies festos instituere? *R.* posse non de jure, sed ex consuetudine, sine consensu Populi; non autem sine consensu Cleri. *Rat. primi*, quia consuetudine introduci potest dies festus, accedente consensu Episcopi: ergo consuetudine etiam absque Populi consensu possunt Episcopi. 2. constat ex cap. *Conquestus de feriis. Ren. q. 4. Fag.* qui notat ad consensum Cleri, non requiri suffragium. Est contra *San.* absolutè negantem.
- 5 An apud Principes laicos sit potestas festa instituendi sub mortali? *R.* neg. absque Episcopi, & Cleri consensu saltem tacito; quia seculares potestatem non habent in spiritualibus: cap. *Cum laicis de rebus Ecclesiæ non alienandis, Say. Syl. Ren. q. 3.* contra aliquos apud *Fag.*
- 6 An dies festi publicari possint absque Magistratus consensu? *R.*

aff. quia licet requiratur Populi consensus ad festa instituenda, non autem ita dicendum de Magistratu; nam licet hic sit illius caput, non tamen illius consensum supplere potest; cum caput tangat singulos, ut singulos: ergo, &c. *Ren. q. 6.*

7 An ex consuetudine possint dies festi introduci, vel institui, vel etiam abrogari? *℞. neg.* loquendo de consuetudine locorum, separata ab Episcopo, vel Clero: Quod si sit introducta consuetudo apud laicos, & Clerum, possunt institui, &c. de consensu tantum Episcopi tacito, vel expresso. Constat primum. 2. probatur; quia consuetudo vim legis habet ex tacito, vel expresso Episcopi consensu: ergo, &c. *Ren. q. 7.* Hinc ex consuetudine possunt barbitonfores facere barbas diebus festis. *Fili.* Consuetudo denique pro institutione debet esse 10. annorum, 40. autem pro abrogatione. *Fag. Ren. q. 7.*

8 Quæ sint servilia Festis prohibita? . ea, quæ ex natura sua aliorum ministerio fiunt, & simul, per mechanicam, idest, per opus manuale, & corporale diriguntur: E contra, opera liberalia sunt ea, quæ ab hominibus liberis ex natura sua fiunt, non aliorum ministerio. Hinc Principem arare, est opus servile; opera mercatus sunt liberalia; sicut scribere, legere, concionari. *Fag. Ren. fol. 133. q. 1.*

9 An transcribere sit actio servilis, & illicita, si fiat ob stipendium, & ab Officialibus Curiae? *℞. neg.* quia transcribere non differt ab ipsa actione scribendi: ergo, &c. Tum quia fieri solet ab hominibus liberis: ergo per accidens est, quod fiat propter lucrum, & per alios, spectetque ad strepitum judiciale. *Lay. Sua. Pellix. Ren. ibi. q. 1. contra Nav. Sor.* quoad lucrum, & contra *Say.* quoad Officialis Curiae.

10 An actio Typographica sit servilis, & illicita? *℞. aff.* & quoad impressionem, & quoad compositionem characterum; quia utraque de se aliorum ministerio fit: ergo, &c. Tum quia compositio ordinatur ad impressionem: ergo, &c. *Fag. Ren. q. 2. contra Lay.* quoad compositionem.

11 An pictura sit actio servilis? *℞. aff.* si fiat non tantum addiscendum, sed etiam sine magno apparatu, scandalo, & solum recreationis causa; quia ex natura sua per alios fieri exigit: ergo per accidens est, quod aliquando per liberales homines fiat: Ex consuetudine verò licitum est delineare, & retrahere etiam propria arte; quia non semper effigies haberi potest; & delineatio, nisi statim fiat, effugiet. *Azo. Pala. Ren. q. 3. contra Lugo. Med. &c.* dicentes esse liberalem, præscindendo à scandalo, apparatu, &c.

- 12 An venatio, vel piscatio sit opus servile? *℞.* venationem esse liberalem: Secus piscationem; quia hæc de se exigit per alios fieri, illa verò non. Tum quia ex cap. *Licet de feriis* permittitur aliqua piscatio in festis, ut alecium: ergo, &c. Verum ex consuetudine, videntibus, & scientibus Prælati permittitur piscatio, tum in mari, tum in fluminibus. *Ren. q. 4.* contra varios variè opinantes.
- 13 An præparare cibos, panes coquere, vel ammassare, & similia, sint prohibita in festis? *℞.* ad primum neg. quia illud bene præveniri non potest. Cætera verò, quia servilia etiam sunt, non possunt in festis fieri, si præveniri possint: Ex quo patet. Hinc passillos conficere licitum est, dulciaria præparare illicitum; panes à fornariis confici licitum, sicut & ab aliis, quando præveniri non potest: Ita communiter. *Ren. q. 5.*
- 14 An actio bellica sit prohibita? *℞.* neg. quia hæc actio per liberales homines; imò per ipsos Principes fieri solet: ergo, &c. Tum quia, alias rixa in festis adderet homicidio in ipsa commisso circumstantiam festi, quod non videtur verum. *D. Tho. Mendexa. Ren. q. 6.* contra *Sua. Fag.* qui nobiscum sunt tantum quoad actionem regendi, non pugnandi.
- 15 An sint aliqua opera liberalia prohibita in festis? *℞.* aff. & primo ex cap. *1. & ultimo de feriis*. Prohibentur opera mercatus, & fori, & sic emptiones, & venditiones præsentibus mercibus etiam in officinis: Item prohibentur omnia, quæ ad iudicium spectant; quia hæc omnia strepitum, & tumultum afferunt, cultum festorum impediētes. *San. Ren. q. 7.*
- 16 An eodem modo prohibeantur opera mercatus, & fori? *℞.* neg. quia contractus in festis sunt validi; actiones verò forenses sunt invalidæ, nisi aliter necessitas urgeat, & pietas suadeat. Hinc causæ pupillorum miserabiliū expediri possunt in festis. Item in his debitor, vel latro de fuga suspectus capi potest, & testes examinari, si hi diebus feriatis haberi non possunt: Imò & insignis latro pro pace publica damnari, & suspendi potest in festis. *Fag. Jul. Clarus. Ren. q. 3. &c.*
- 17 An nomine mercatus veniant, non solum emptiones, & venditiones, sed etiam locationes, & permutationes, &c.? *℞.* neg. quia in his non intervenit strepitus: Et confirmatur ex consuetudine. *Dia. San. contra Syl. Tabie. &c.* Hinc exigere debita, computa reddere, &c. licita sunt etiam festis; nam non sunt opera servilia. *Ren. q. 9.* contra *Marchan.*
- 18 Quæ opera mercatus consuetudine facta, sint licita festis? *℞.* li-

cita esse, quæ sunt in nundinis, quæ vulgò dicuntur, *le Fiero*. *Tol. Nav.* contra *Syl. Angel. &c.* Item quæ sunt in nundinis singularum hebdomadarum, quæ vocantur, *Mercati. Fag.* Denique emptiones, & venditiones, quæ ad victum tantum spectant. *San. Fag. Ren. q. 10.* qui Neapoli id extendit ad sutores, & sartores vendentes rusticis vestes, & calecos, januis verò semiclausis dumtaxat, contra *Axo.* absolute id permittentem.

19 Quæ veniant nomine fori, quod prohibetur in festis? *R.* venire strepitus judiciales; non verò actus jurisdictionis voluntariæ: Hinc potest Judex licite, & valide emancipare, adoptare, servis libertatem concedere, testamenta conficere, &c. Iteſſi fieri possunt præsentationes, institutiones, collationes, &c. *Rat.* quia ex *l. actus, Cod. de feriis* prohibetur tantum judicialis strepitus. *Syl. Ren. q. 11. &c.* contra *Axo.*

20 An liceant causæ spirituales in festis? *R.* neg. si fiant cum ordine judiciario; quia ex cap. 1. *de feriis 75. q. 3.* placita prohibentur, quorum nomine venit quodcumque ad judicium spectans, sive spirituale; sive non: Sic causæ matrimoniales, excommunicationis, &c. non sunt licitæ; bonè verò visitare Ecclesias, absolvere à censuris, concedere licentias, & privilegia. *Ren. q. 12.*

21 An licitum sit in festis procedere in causa spiritali hæresist? *R.* aff. quia hoc spectat ad pietatem: ergo; &c. *Fag. Ren. q. 13. &c.* contra *Mari. del Rio.*

22 An citatio possit fieri in festis? *R.* neg. sive sit executio ipsius, sive commissio ejusdem: Imò etiam si hæc fiat pro die festo, ex cap. *ultima Cod. de feriis*: Quod si fiat pro die feriali, & casualiter in ipso festum incidat, valet citatio; quia nulla interfuit malitia Judicis: Vnde pars citata tenetur pro die sequenti comparere; quia talis præsumitur intentio Judicis. *Axo. Ren. q. 14.* contra quosdam quoad ultimum.

23 An in festis possint examinari testes, præmisso juramento in die non festo? *R.* neg. quia vel juridicè examinantur, itaut teneantur respondere, & est actus judicialis, qui sine strepitu fieri non potest: vel non juridicè, & eorum depositio est invalida: ergo, &c. Tum quia tunc juramentum repeti solet, ut omnia, quæ testificantur sub juramento testificari intelligantur: ergo, &c. *Sua. Fag. Ren. q. 15.*

24 An omne juramentum prohibeatur in festis? *R.* prohiberi judicialia juramenta, non extrajudicialia, quæ sunt in contractibus: nam liciti sunt contractus ipsi in festis; ergo, &c. accessorium

rium enim sequitur principale. Vnde quia emptiones, & venditiones non sunt licitæ in festis, & in istis licitæ sunt causæ spectantes ad S. Officium, juramenta in ipsis erunt licita, vel illicita. *San. Lay. Ren. q. 16. contra Fili.*

25 An appellare à sententia sit licitum, & validum in festis? *ay. aff.* quia appellatio spectat ad naturalem defensionem, quæ licita est in festis. Tum quia non est actus judicialis, sed potius à judicio declinans; & est talis effectus, non est actus judicii strepitosi: ergo, &c. *Ren. q. 17. Fag. &c.*

26 An in causa judiciali procedi possit, si partes de consensu renuncient feriis? Videndum est, in quorum favorem, sint feriae introductæ; si enim sunt introductæ in favorem partium, ut sunt feriae vindemiarum, & messis, possunt: Secus si in honorem Dei, vel Natalis Principis, &c. quia non possunt renunciare juri non suo, scilicet favori communi, & juri Dei. *Lay. Ren. q. 18.*

27 An executio sententiæ fieri possit in festis? *ay. neg.* quia executio sententiæ est magis strepitosa, quam sententia ipsa prohibita in festis: ergo, &c. *Fag. Sua. Ren. q. 19. contra Tabie. & Panor.*

28 An liceat actus judicialis, si non sit festum, ubi habitat Judex, sed ubi habitant partes, & è contrà? Videndum est, ubi consummantur actus judiciales; si sibi enim fuerit festum, ipsi erunt invalidi; quia vitandus est strepitus forensis in festis. *Ren. q. 20.*

29 An Arbitri, & Arbitratores possint licitè, & validè actus judiciales exercere in festis. Nota quod Arbitrator non rehetur procedere juris ordine servato, sed est amicabilis mediator pacis. Arbitrator verò, è contrà; qui rursus alius est, qui eligitur à partibus; alius, qui à jure statuitur. Istius actus tantum, dico, esse illicitos, & invalidos; quia in his tantum intervenit strepitus. *Ren. q. 21.*

30 An actio de se servilis, ut pingere, recamare, &c. fiat liberalis, & licita in festis, si fiat animo addiscendi? *ay. neg.* quia animus addiscendi, utpotè extrinsecus operi, non potest illius naturam mutare. *Ren. fol. 19. q. 1. contra Sa. Tamb. &c.*

31 An actio de se servilis liceat in festis, si fiat absque lucro, ob recreationem? *ay. neg.* quia lucrum est extrinsecum operi: ergo, &c. *Ren. q. 2. contra Syl. Fili.*

32 An è contrà, actio de se liberalis, fiat servilis, si fiat ex lucro? *ay. neg.* constat ex dictis supra, aliàs concionari, catere, &c. ob lucrum non licent in festis. *N. av. Say. &c. contra Tabie. &c.*

- 33 An actio servilis sit licita in festis, si requiratur ad opus liberale? R. neg. si potuit præveniri; Secus si non. Hinc ex eo, quod licitum est itinerari, licitum est etiam mulos onerare, deonerare, equos ferrare, &c. non autem licitum est frænos facere, &c. quia hoc præveniri potest; illa verò non. *Ren. q. 4. contra Sa. cujus opinio correctæ fuit à Sacra Congr.*
- 34 An excuset ab operibus servilibus parvitas temporis, & quænam sit hæc parvitas? Ad primum R. aff. quia excusat parvitas operis: ergo, &c. Vnde ad 2. dico, esse spatium duarum horarum; quia hoc respectu totius diei videtur parvum prudentis judicio. *Fili. Dia. Pellix. Ren. q. 5. contra varios variè opinantes.*
- 35 An sicut parvitas temporis excusat ab operibus servilibus, ita excuset ab actibus judicialibus? R. neg. quia non semper parvitas operis desumitur à parvitate temporis, sed etiam ab ejus qualitate; qualitas autem actuum judicialium inducit quandoque mortale, etiam si brevissimo tempore actus fierent, v.g. si proferretur in festis sententiâ mortis. *Pala. Pellix. Ren. q. 6. &c.*
- 36 Si quis faceret, ut plures per parvum illud tempus exercerent servilia magni momenti, an peccaret mortaliter? R. neg. quia unusquisque non peccat, cum utatur jure suo: ergo, &c. Tum quia opus illud servile non unitur unitate transgressionis, licet uniatur unitate diei. *Pellix. Bon. Ren. q. 7.*
- 37 An necessitas excuset ab exercitio operum servilium in festis? R. aff. si sit evidens, & notabilis: Vnde excusantur pauperes, qui vindemiant, metunt, purgant triticum ob timorem pluvie, &c. Item qui tegulas, calcem, vitrum, &c. coquunt. Denique excusantur sartores, qui pro operibus funebribus, vel nuptialibus absolvendis laborant. *Sua. Buff. Ren. q. 8. etc.*
- 38 An sicut excusat necessitas corporalis, ita excuset spiritualis otii v. g. vitandi? R. neg. quia otio occurrere potest per alia opera non servilia. *Tamb. San. Lay. Ren. q. 9. contra Cara. Pellix. Syl. etc.*
- 39 An sicut excusat propria, sic etiam aliena necessitas? R. neg. si necessitas sit communis, idest, illa, qua pauperes communiter laborant: Secus si sit gravis, extrema, vel publica. Rat. quia pauperes ipsi laborando, suis necessitatibus occurrere possunt: ergo, &c. Hinc exerceri possunt servilia extinguendo ignem, incidendo venas, parando medicinas, reficiendo pontes, muros, & vias publicas ad Republicæ defensionem, vel præparando

do festiva in ortu Principis, &c. *Ren. q. 10. Tamb. etc.*

40 An possit quis servilia exercere ad pauperis inopiam sublevandam? R. neg. pro communi pauperum inopia: Secus pro inopia pauperis particularis, vel Ecclesiæ necessitate, si ea sit gravis. Primum patet ex supradictis. 2. probatur, quia licitum est ipsis pauperibus laborare, ergo & aliis pro ipsis. Tum quia licitum est pro gravi proximi necessitate laborare: ergo & pro paupere. *Fag. Tamb. Ren. q. 11.*

41 An servus, compellente Domino, possit exercere servilia in festis? R. aff. si servus tenetur Domino famulari usque ad certum tempus, & hoc etiam si ex inobedientia nullum ei damnum sequatur; nam ad id tenetur ex obligatione iustitiæ; non enim potest illum deserere, & alium adire: ergo, &c. Hinc filii, uxores, & ceteri subditi tenentur in festis obedire suis. Superioribus respectivè, & non peccant laborando (intellige, dumtaxat si damnum ex inobedientia sequatur) Quæ omnia procedunt, dummodo non fiant in fidei contemptum. *San. Fag. Nav. Fili. Ren. q. 12. &c.*

42 An sicut excusat damnum, ita excuset magnum lucrum? R. aff. si lucrum sit extraordinarium: Secus si ordinarium, & diurnum; etiam si sit magni momenti, constat ex cap. *Licet de ferijs*, ubi conceditur licentia piscandi alecias in festis, quia raro apprehendi solent. Vnde *San.* ex eadem ratione putat licitam piscationem Tymnorum. Tum quia amissio magni lucri est grave damnum: ergo, &c. *San. Dia. Nav. Ren. q. 13. &c. contra Pala. Sua. &c.*

43 An excuset licentia Episcopi; itaut hic *validè* dispensare possit? R. aff. sive Festa autoritate Pontificis, sive ex consuetudine, vel ab Episcopo sint introducta; & sive adsit, sive (loquendo dumtaxat de Festis, ab Episcopo, vel ex consuetudine introductis) desit causa dispensandi. Primum constat ex consuetudine jam introducta: 2. probatur quia Superior suas leges relaxare potest. *Ren. q. 14.* Et hinc est quod Regulares non nisi cum causa dispensare possunt cum suis subditis; sicut & cum suis Parochianis Parochi. *Azo.* dummodo tamen Episcopus adiri non possit ut con. *Tamb.* docet idem *Azo.* Dixi *validè* nam tam petentem, quam dispensantem Superiorem venialiter peccare, non verò mortaliter (secluso tamen scandalo) docens *Dia. Lay. &c. contra Sua. Vale. &c.*

44 An divinus cultus excuset à servilibus, in quibus tamen ille formaliter non consistit? R. servilia divino cultui remotissima, ut
Templa

Templa ædificare, vestes suere, &c. non esse licita, etiam si præveniri non potuerint: Minus autem remota, ut tabulatum efficere: vel minus proxima cultui ut parietes ornare, Templa scopis mundare: Et denique proximiora, ut hostias coquere, altaria præparare, &c. esse tantum venialia, si præveniri potuerint. Probatur; quia prohibitio in festis, est ordinata ad cultum divinum: ergo cum aliqua ad illum conducunt, non prohibentur in festis, si præveniri non potuerint: contra verò, cum remotissimè conducunt. *Fag. Sua. Ren. q. 15. contra Conrad. quoad parietes ornare.*

45 An excusetur servilia operans per mancipium, Maturum, Infidelem, vel perpetuò amentem? R. aff. quia potest quis ministrare, & porrigere supradictis carnes diebus vetitis; cum illi non teneantur legibus Ecclesiasticis: ergo, &c. *Lay. Dia. de Jan. Ren. q. 16. contra Fag. Tamb. &c.*

46 An excusetur peregrinus, vel iter agens? R. neg. si sit vagabundus: Idem dicendum, si domicilium alicubi habeat, & veniens ubi festum est, animum habeat ibi manendi *per aliquos dies*; secus, si per transenam ibi reperiatur, & scandalum absistat. Rat. primi: quia aliàs liberi essent ab omnibus legibus: ergo, &c. *Ren. q. 17. Rat. 2. quia tunc acquirunt quasi domicilium: ergo, &c. Sua. improbabilem existimans contrariam novem DD. apud Pellix. Rat. 3. quia tunc nullatenus sunt subditi, quamvis aliis legibus teneantur, quæ sunt alteri præjudiciales. San. Fag. contra Sua.*

47 An hi teneantur ad illa festa, saltem si in loco sui domicilii sit etiam festum? R. neg. quia præceptum servandi festa respicit Territorium, & bonum subditorum intra Territorium existentium: ergo, &c. Vnde potest quis in die festo discedere ad locum, ubi festum non servatur, ut ibi laboret. *Fili. San. Say. Ren. q. 18. &c.*

Feudum quid sit. v. *Contractus onerosi q. 34. & 35.*

Fidei commissum. v. *Contractus gratuiti q. 23.*

Finis præcepti an cadat sub præcepto. v. *Legis modus, &c. q. 1.*

Filii, nepotes, illegitimi, etc. an possint communicare cum suis parentibus excommunicatis. v. *Censura excom. majoris q. 26. Filii, pupilli, Filii familias, etc. an contrahere possint. v. Contractus in genere q. 26. etc. Filii quomodo erga parentes. v. Honor parentibus, etc. q. 1. etc. Filius naturalis, spurius quis sit. v. ibi. q. 10. Filius familias, an dominium aliquod habeat. v. Dominium q. 5.*

Fœtus quando animetur. v. *Consentia q. 91.*

For-

Fornicatio quid sit, etc. v. *Luxuria simplicitas*, etc. q. 1. etc. An sit mala, quia prohibita. v. *opi. 48; Inno. An dissolvat sponsalia*. v. *Sacramentum matris. ubi, etc. q. 22.*

Fuga delinquentis an praebeat ius, etc. v. *ius Pralati ad*, etc. q. 16. num. 10.

Fugere e carcere an, et quando reo sit licitum. v. *ius ad carcerem* q. 4.

Furtum Filiorum, Religiosorum, Vxorum, etc. quale. v. *Furtum* q. 13. etc. In gravi necessitate an sit licitum. v. *opi. 36; Inno.*

F V R T V M.

Quaer.

- 1 **Q**uid sit furtum, & quotuplex? 1. ad primum: furtum est contrectatio rei alienae invito Domino rationabiliter; Dicitur, *contrectatio*, sub qua veniunt usurpatio, & retentio. Dicitur, *rationabiliter*, ad excludendam extremam necessitatem furantis, & inducendam subreptionem bonorum Turcarum à christianis captivis apud Turcas Regentibus, ex tacita voluntate suorum Principum. *Cas. Vissorelli, etc.* & decisum est in Sac. Congr. de Propaganda Fide; & in Congr. S. Officii. Vnde ad 2. Furtum aliud est Peculatus, ut cum furantur bona Reipublicae; aliud Abigeatus, ut furtum ovium dispersae; aliud Plagiatus, ut furtum Personae liberae; aliud nocturnum; aliud diurnum. *Fili. Ren. tom. 1. fol. 316. q. 1.*
- 2 Quid sit rapina, & in quo differat à furto? 1. ad primum rapina est manifesta, & violenta contrectatio, &c. in quo specie materiali differt à furto. Vnde patet ad 2. *Less. Ren. q. 2. etc.*
- 3 Quandonam sit peccatum furti, accipere in compensationem rem alterius? Ad compensationem requiritur. 1. ut debitum sit certum, & liquidum. 2. ut debeat ex iustitia, non ex gratitudine. 3. ut illud in iudicio, vel extra commodè non possit haberi. 4. ut nulli ex ea damnum inferatur. 5. ut non plus accipias, quam tibi debetur. 1. igitur, quando compensatio sit sine his conditionibus, erit peccatum furti; non erit tamen obligatio restituendi, nisi in casu 2. & 5. conditionis. *Nav. Sag. Ren. q. 3. etc.*
- 4 An sit licita est compensatio occulta sine vitio furti: ita publica absque peccato rapinae? 1. aff. si publice tibi fuerit res ablata; in quo casu, incontinenti insequi poteris latronem, usque ad mortem, si bona sint magni valoris, modo explicando in *opi. 33; Innoc.* Quod si res secretò sit tibi ablata, non poteris publice compensare, nisi in casu, quo aliter rem tuam re-

cuperare non possis, & absit scandalum; quia aliàs esset Remedium publicam perturbare. *Nav. Caj. Fili. Ren. q. 4. etc.*

- 5 An possit quis anticipatè suum creditum compensare cum debitore, quod scit postea non soluturum? *R. aff. si nullum damnum debitori sequatur, & sit moralis certitudo defectus solutionis. Rat. quia licitum est accipere pignus à debitore, quem scio non soluturum: ergo, &c. Tamb. Dia. Ren. q. 5. etc.*
- 6 An compensatio possit fieri de re, quæ non extat apud tuum debitorem, sed apud debitorem tui debitoris? *R. neg. quia illa res semper est Francisci, e. g. debitoris tui debitoris, non autem Antonii tui debitoris. Tum quia Franciscus compelli posset per Judicem ad iterum illam solvendam: ergo, &c. Et ob hanc rationem non poteris facere compensationem in re donata tuo debitori, & non dum ab ipso acceptata, vel in re missa à tuo debitore in solutionem debiti, nisi cui mitteretur, redderetur indemnitas. Lugo. Vass. Tamb. Ren. q. 6. etc.*
- 7 An aliquando possit fieri compensatio cum damno tertii? *R. aff. si damnum vitare non possis sine gravi tuo incommodo, damnum tertii excedente, quia ad evitandum damnum tertii teneris ex charitate, quæ non obligat in casu gravioris damni proprii. Tamb. Lugo. Ren. q. 7. etc. contra Fag. Less. etc. absolute negantes.*
- 8 An possis facere compensationem in bonis tui debitoris defuncti, quando sunt alii creditores anteriores, quibus non potest satisfieri? *R. neg. si bona sint aliis creditoribus hypothecata, vel apud te non sunt: Secus si apud te sint etiam loco depositi, vel commodati, & non tantum pignoris; quod solum procedit in foro conscientiæ, sicut primum in utroque foro, quod utpotè certum, non indiget probatione. Vnde probatur. 2. quia quando debitor in vita tibi bona dedit, vel loco pignoris, depositi, aut commodati, videtur tacitè rem suam tibi restituissè: ergo, &c. Tamb. Dia. Ren. q. 8. etc. contra de Lugo.*
- 9 Vtrum possit Vassallus fraudare justas Gabellas ad compensandum sibi in iis, in quibus à Rege, vel Principe fuit læsus? Supponimus enim contra *Duar. Nav. Clau. Regi. etc.* eas sine causa fraudari non posse. *R. aff. etiam si Princeps Gabellas aliis locaverit; quia semper hi minoris conducunt propter fraudes. Tum quia conductor erga Gabellas non habet majus jus jure Principis: ergo, &c. Less. Nav. Bon. Ren. q. 9. contra Afflictum, ex Reginal. & Graffius.*
- 10 An possit quis compensare in rebus alterius generis, e. g. equum pro

pro pecunia ? R. aff. quia licet in foro externo non possit debitor aliud pro alio suo creditori invito solvere; in conscientia tamen potest : ergo potest etiam creditor sic in conscientia compensare. *Dia. Famb. Ren. q. 10. contra Syl. & Panor.*

11 Vtrum licitum sit in necessitate furari? R. aff. in extrema: Secus in gravi necessitate, qua quis necessaria ad suum statum, non habet. Rat. primi; quia extrema necessitas omnia facit communia. Rat. 2. quia sic aperiretur via innumeris furtis. *Fag. Bon. Say. Ren. q. 11. etc. contra Less. Fili. etc. quorum opinio damnata est ab Innoc. XI. prop. 36.*

12 Quenam quantitas censenda sit gravis in furto, & rapina? R. loquendo de per se, quantitas notabilis erit illa, quæ in unoquoque spectat ad moderatum victum unius diei; quia per eam ablatam graviter læditur charitas christiana. Hinc in divite quantitas notabilis erit nummus aureus: in personis civilibus. 4. vel 5. regales: in artificis duo: & in pauperibus unus. Dixi de per se; nam per accidens ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, scandali, &c. furtum poterit esse gravissimum. *Dia. San. Bon. Ren. q. 12. etc. contra plures strictius opinantes.*

13 Quenam quantitas censeatur gravis in furto filiorum, & uxorum? R. in furto filiorum erga parentes valde divites, quantitas trium aureorum non erit gravis: Sicut erga mediocriter divites, quantitas septem argenteorum supra dimidium: & denique, erga parentes pauperes, quantitas duorum regalem supra dimidium. *Fag. Less. Nava. etc.* In furto verò uxorum, quantitas duplo major quam in filiis, non erit mortale; quia plus dandum est uxoribus, quam filiis, ex præsumpta voluntate mariti. *Fag. Ren. q. 15.*

14 Quæ quantitas sit mortalis in Religiosis furantibus, sive Religioni, sive extraneis? R. in Religiosis Religioni furantibus, quantitatem esse illam filiorum erga parentes non valde divites, ob votum paupertatis, sed mediocriter tales: Unde quantitas quinque, vel septem argenteorum non erit gravis; quia non ut servi, sed ut filii, Religiosi haberi debent: Et quia in filiis; imò, & in servis, major quantitas requiritur in furtis esculentorum, & poculentorum, major etiam erit in Religiosis; videlicet, quæ Religioso, & Amico sufficit ad unum jentaculum, etiam si excedat quantitatem furti; quia in his non censetur Superior rationabiliter invitus. Et denique, quia Religiosi respectu extraneorum non habentur loco filiorum, ideo quantitas erit illa communis assignata. *Ren. q. 14. Fag. contra varios variè opinantes.*

15. Quæ quantitas faciat furtum grave in iis, quæ furantur Regibus, & Principibus? *R. Fag.* quod, per se loquendo, quantitas trium aureorum erit notabilis in Vassallis respectu supradictorum, ducentorum verò aureorum in filiis, & plus mille in uxoribus; quia per primam quantitatem habet Rex per mensem obligatam vitam militis, & per alias censetur rationabiliter invidus. *Ren. q. 15.*
16. An furans mille aureos possit in confessione tantum dicere, se furatum esse quantitatem notabilem? *R. aff.* maximè si quantitas illa non habeat annexam aliquam circumstantiam reservationis, vel excommunicationis, &c. *Rat. primi*; quia circumstantiæ aggravantes in nostra sententia non sunt explicandæ: ergo, &c. *Rat. 2.* quia illam scire debet Confessarius: ergo, &c. *Syl. Ponci. Nav. etc. Ren. q. 16. contra Bon. Coni. Fag. etc.*
17. Si unus furetur ab aliquo minima absque intentione illa continuandi, an peccet, cum pervenit ad quantitatem notabilem? *R. aff.* si dum ultimam quantitatem furatur, advertit, vel potest, & debet advertere ad furta præcedentia; quia tunc adest intentio faciendi notabile damnum; si verò non advertit, non peccat, ratione ignorantiae. Tum quia materiae non conjunguntur moraliter: Tenetur tamen ad restitutionem, quando accedit advertentia; quia tunc cessat ignorantia. *San. Less. Fili. Ren. q. 17. &c.*
18. An in casu posito, dum furtum pervenit ad notabilem quantitatem, sufficiat restituere ultimum furtum? *R. neg.* quia quantitas retenta in multis casibus posset esse notabilis; quam non restituere damnatum est ab Innoc. XI. prop. 38. Tum quia tota quantitas notabile damnum infert: ergo, &c. *Fili. Med. Cord. Ren. q. 18. contra Nav. Sag. Fag. &c.*
19. Si furta minima sint notabiliter interpolata, an constituent mortale, quando perveniunt ad notabilem quantitatem? *R. neg.* si sit magna interpolatio, & furta sint modica: Quæ autem sit magna interpolatio, & quænam modica? dic cum *San.* interpolationem unius anni esse magnam; quia de ea interrogare non solent Confessarii: modicam autem remittendam esse prudentis iudicio, attenta modicitate rerum ablatarum; nam durum videtur post tres annos ad restitutionem damnare famulum furantem unum assem singulis mensibus. *Afflic. San. Ren. q. 19. &c. contra Rebell.* dicentem per intercapedinem 4. annorum continuari furta.
20. An eadem quantitas, quæ facit furtum grave, cum absque in-

ter-

interpolatione furantur modica, sufficiat ad mortale, cum furantur cum longa interpolatione? *q. neg.* sed requiri duplo maiorem. *Less. San. Rebell. Ren. q. 20.* quia apud homines censetur magis notabilis eadem quantitas, si simul sumatur, quam si paulatim; quia damnum non ita sentitur.

21. Si quis post notabilem quantitatem per minima furta sublatam, addat alia parva furta, an novum mortale committat? *q. neg.* usquequo parva furta non perveniunt ad notabilem quantitatem, & furans non habeat intentionem retinendi illa simul cum aliis antea ablatis. *Rat. primi;* quia consumatur prius peccatum, posita notabili quantitate: ergo parva quantitas superveniens non continuatur cum præcedenti: ergo, &c. *Rat. 2.* quia aliàs peccaret non ratione furti, sed retentionis: Vnde si ad sit propositum restituendi cum primum poterit priora ablata, non committitur novum peccatum, nisi tantum dum posteriora deveniunt ad notabilem quantitatem. *Less. Fili. Ren. q. 21.* contra *Bon. San. &c.* absolutè affirmantes.

22. Si quis furetur successive à diversis modicam quantitatem sine animo perveniendi ad notabilem, an peccet mortaliter, dum illa modica ad notabilem quantitatem perveniunt? *q. aff.* si advertat ad furta præcedentia; quia ad peccatum mortale non est necesse, ut quis velit expressè peccatum committere, sed sufficit, si sciens, & volens faciat actum peccaminosum: ergo & si quis non habeat animum furandi quantitatem, si tamen advertit ad furta præcedentia, jam sciens, & volens furatur quantitatem notabilem: ergo, &c. *San. Ren. q. 22.* contra *Nao. &c.* damnantes in casu retentionem, non acceptionem. Hinc deducitur, peccare mortaliter furantem unico actu de eadem massa communi notabilem quantitatem, quæ tamen divisa, est modica in singulis Dominis illius massæ.

23. Si furans furando modica à diversis, habeat animum perveniendi ad notabilem quantitatem, an peccet mortaliter in singulis modicis? *q. non nisi novum veniale, non verò novum mortale committere in singulis, sed continuari primum à principio commissum:* quia omnia illa modica furta sunt in executione illius prævæ voluntatis prioris. *Less. San. Ren. q. 23. &c.* contra *Fag.*

24. Plures furantur ab aliquo notabilem quantitatem, & singuli modicam, non ex consilio, sed ex ignorantia tantum; an omnes peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem? *q. nullum peccare mortaliter ratione sui furti modici, ut patet, nec ratione*

tione furti aliorum ; quia etiam si illa sciat , ad illa tamen non concurrat, neque ut causa, neque ut occasio illorum , cum potius habeat displicentiam de illis ; ergo, &c. *San. Fag. Dia. Rén. q. 24. Sc. contra Nava.* dicentem peccare mortaliter tantum, non restituendo, & contra *Sua. Vasq. Sc.* absolute affirmantes. Hinc est, quod à fortiori neque peccant , si nullus eorum sciat.

G

Gabella an fraudari possit . v. *Furtum q. 9. An sit solvenda in dubio de ejus iustitia. v. Conscientia q. 77. Sc. 43. An solvi debea: ab Ecclesiasticis, Sc. v. Legis materia q. 16. Sc. Qui sint ab ea immunes, Sc. v. Sacramenta Ordi. in, Sc. q. 13. Sc.*

Gradatio quomodo sit necessaria in Ordinibus suscipiendis . v. *Sacramentum Ordinis, Sc. q. 63.*

Gratus consanguinitatis, vel affinitatis, an differant specie . v. *Luxuria in cœsus q. 3.*

Gratificatio viarum qui fiat . v. *Censura excom. contra, Sc. q. 35.*

Gratia collata per Sacramenta nova , & antiqua legis qualis , & quomodo conferatur . v. *Sacramentum in genere q. 24. Sc.*

H

Hereticus quid sit . v. *epi. 4. Inno. An admittat ignorantiam . v. Voluntarium q. 25.*

Heretici, Sardi, Muti, Infideles, Pueri ante usum rationis an teneantur præcepto annuæ confessionis . v. *Communio annua q. 2. Sc. Purè mentales qui sint. v. Legis materia q. 6.*

Hermaphroditi an sint irregulares . v. *Sacramentum Ordinis in comuni q. 6. An possint matrimonium contrahere . v. Sacramenti matri. Sc. q. 52.*

Homicidium . v. *Conscientia q. 39. Sc. v. Homicidium. v. Restitutionem quis , Sc. q. 17. Quando sit proditorium. v. Censura excom. contra, Sc. q. 22. Quando casuale. v. Homicidium q. 33. Quando dicatur voluntarium . v. Sacramenti Pœnis. Minister Ordinis ad reservata q. 21.*

H O M I C I D I U M.

Quæres.

- 1 **A**N quinto præcepto, non occides, prohibeatur tantum occisio hominis? R. prohiberi non tantum homicidium externum, & corporale (intellige injustum) sed etiam internum, idest odium; & spirituale, idest scandalum, de quo in littera S Item Mutilationem, Verberationem, & omnia, quæ ad hæc conducunt, quæ sequentibus versibus continentur.

Iussio, Consilium consensus, palpo recursus.

Participans, mutus, non obstant, non manifestans.

Ren. tom. 1. fol. 236. q. 1.

- 2 An jubens, vel consulens homicidium, de hoc teneatur, si ante illud revocaverit mandatum, vel consilium? R. ad primum neg. si revocatio innotescat mandatario: Secus si non, & tunc tenetur ad restitutionem, & irregularitatem incurrit: est certum. Unde ad 2. dico, ultra notitiam revocationis, requiri ut consulens oppositum persuadeat; quia mandatum est gratia ejus, qui mandavit; consilium verò datur gratia ejus, cui consultitur, qui non tam citò credit contrarium, præcisè per revocationem consilii: ergo, &c. *Axo. Ren. q. 2. Less. Mal. 156.* contra *Lay. Syl. 17c.* An autem si scias, te nihil effecisse revocando, tenearis ex iustitia admonere occidendum? Dic cum *Hen. 17c.* quod teneris ex iustitia, si consilium dedisti; ex charitate tantum, si mandasti.
- 3 An si mandans revocet mandatum, sed mandatarius putat mandantem non seriò locutum, unde mandatum exequitur, teneatur mandans ad damna secuta? R. aff. quia tunc mandatum est causa principalis, cum exequatur in vim mandati: ergo, &c. *Lugo. Ren. q. 3.*
- 4 An mandans teneatur ad omnia damna per homicidium secuta? R. neg. si mandatarius excessit fines mandati, nec facilitum esset excedere, & excessus non poterat prævideri. Rat. quia mandans non tenetur de excessu mandati. Hinc tenetur de excessu is, qui mandat fuisse Cajum percuti, vel graviter vulnerari. *Ren. q. 4. Tamb. Fili.*
- 5 An cooperantes, vel auxiliantes teneantur omnes eodem modo de homicidio? R. omnes ex consilio cooperantes teneri: quia tunc omnes concurrunt: Secus si ex rixa concurrerunt ob contrariam rationem. Unde si ex rixa unus vulneravit, alius exanimavit, hic secundus tantum de homicidio tenetur, & primus de vulnere solum. *Ren. q. 5.*

N

C An

- 6 An possit quis aliquem occidere ob propriæ vitæ defensionem? R. aff. sive in Ecclesia; sive extrâ; sive occidens sit Clericus, Pater, Magister, &c. sive non talis; cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ; videlicet, primò, ut hoc fiat in ipso actu aggressionis tantum, non ante, vel post. 2. ut si pateat fuga, vel sufficiat clamor, vel sola percussio, non occidat. 3. ut paribus armis se defendat. Rat. quia defensio est de jure divino, & naturali. *Fag. Less. Say. Ren. q. 6. &c.*
- 7 Si maritus sub cervicali abscondat gladium ad occidendum uxorem, an possit uxor prævenire maritum necando? R. neg. quia tunc excedendo limites inculpatæ tutelæ; intenderet directè occisionem, non defensionem; ut enim discurret Gladius Gedeonis in expositione 30. op. Innoc. XI. si uxori suppetit tempus ut maritus occidatur, cur non suppeteret ut pugio auferatur, vel alius modus justæ defensionis exercentur? *Ren. q. 7. est contra Fili. Lay. Say. &c.*
- 8 An teneatur quis sub mortali ob propriæ vitæ defensionem invasorem occidere? R. neg. si adfit justa causa se non defendendi: Secus si non. Rat. 2. quia nemo est Dominus suæ vitæ. Rat. primi erit pietas, vel charitas. Hinc si invasor sit persona utilis Reipublicæ, Filius, Pater, Princeps, vel probabiliter in peccato, & invasus in gratia potest non se defendere, sed non teneretur. *Tamb. Fag. Ren. q. 3.*
- 9 An possim occidere meum accusatorem, qui injustè apud Judicem mortem mihi parat? R. neg. quia non desunt alii modi liciti defensionis. *Ren. q. 9. Dia. &c. contra Lay. Nava. &c. quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 18.*
- 10 An licitum sit aliquando invasorem insequi, & occidere? R. neg. quia hoc non esset honorem defendere, sed honorem vindicare. *Azo. Bon. Rodri. Ren. q. 10. &c. contra Nav. &c. quorum opinio damnata est ab Innoc. XI. op. 30.*
- 11 An aliquando possit quis invasorem occidere, etiam si possit illum fugiendo evadere? R. aff. si ex fuga immineret mortis periculum; ut quia invasor audacior evaderet; vel quia invasus fugiendo in foveam incideret, &c. Ab his autem præscindendo, non possunt Plebei, & Religiosi; benè verò Nobiles, & Milites. Primum constat. 2. probatur; quia nobilibus, & militibus fuga est ignominiosa; plebeis autem nequaquam; & Religiosis ob status humilitatem gloriosa. *Sorus. Sua. Ren. q. 11. &c.*
- 12 An si quis justè me invadens, ut quia me in adulterio cum sua uxore deprehendit, possim me defendere, occidendo? R. aff.

- aff. in hoc casu: quia in eo maritus peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem occidendo privata autoritate. Ren. q. 12.*
- 13 An banditus possit se defendere, & occidere privatum invasorem, stante statuto, quod unusquisque possit banditum occidere? *aff. si data sit facultas impunè occidendi: Secus si simpliciter occidendi; quia in primo casu non datur nisi impunitas; non autem facultas occidendi, sicut in secundo, cui facultati non obstat naturalis defensio; nam hæc ex *Azo.* tolli potest ob publicum Reipublicæ bonum, cui cedere debet. *Azo. Ren. q. 13.**
- 14 An licitum sit occidere innocentem, ut me ab invasore defendam? *aff. quia tunc indirectè sequitur occisio, dummodò nil aliud prætendat invasus, quàm defensionem contra invasorem, non autem innocentis occisionem. Tamb. Ren. q. 14.*
- 15 An ob propriæ vitæ conservationem, licitum sit mulieri prægnati pharmacum sumere, & mortem prolis innocentis procurare? *neg. si ea intentione pharmacum sumat: Secus si ut suæ tantum saluti consulat, nec fœtus sit animatus, aut dubitetur de animatione; non autem si animatus sit. Rat. primi; quia illud est intrinsecè malum: ergo, &c. Rat. 2. quia præferenda est vita matris fœtui non animato: ergo, &c. Rat. 3. quia mater possidet vitam: ergo, &c. Rat. 4. quia tenemur vitam spiritualem proximi præferre nostræ temporali. Lay. Sa. San. &c. Ex quo non inferitur, posse matrem desperatam occidi pro conferendo baptismo fœtui; quia non licet seipsum occidere ob salutem spiritualem alterius: ergo nec, &c. est communis inter DD. *S. I. bo. Fag. Ren. q. 15. &c.**
- 16 An licitum sit occidere aliquem ob bonorum defensionem, servato moderamine? *aff. si bona sint magni momenti; ut quia sine ipsis vita commodè servari non possit, quia tunc occisio dicitur facta ob defensionem vitæ, quæ licita est. Sum. Ren. q. 16. &c. communiter.*
- 17 An possim latronem furripientem bona mea magni valoris fugientem insequi, & occidere? *aff. etiam si plures dies sine transacti, & fur in tuto se posuerit (dummodò probabiliter timeretur aliter bona difficulter recuperari posse) quia fur retinendo bona, & impediendo ne ea assequaris, moraliter vim infert: ergo, &c. Ren. q. 17. Vassq. &c. apud Dia.*
- 18 An pro defensione honoris liceat invasorem occidere, servato moderamine? *neg. si honor verbis contumeliosis tollitur: Secus si factis. Rat. primi; quia verba verbis tolluntur: ergo, &c. Azo. Fili. contra Escob. Nav. &c. quorum opinio damna-*

ta est ab Innoc. XI. opi. 30. Rat. 2. quia honor æquiparatur vitæ: ergo, &c. *Azo. Ren. q. 18.* Hinc licet occidere conantem alapam impingere, & invasorem impudicitie. *Azo. Syl.*

19 An licitum sit Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius defendendi modus non suppetit? R. neg. quia honor potest meris verbis, vel saltem juridicis remediis recuperari. *Cara. Ren. q. 9.* contra *Amic. Nav. Dia. &c.* quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 17.

20 An liceat in foro conscientie marito, vel patri occidere uxorem, vel filiam adulteram, ad tuendum honorem? Suppono. Leges civiles, nec præcipere, nec concedere tale homicidium, sed tantum permittere; & hoc marito, in casu, quo vilem personam, & infamem domi suæ cum sua uxore deprehendat: Patri vero, dummodo eodem impetu occidat etiam adulterum; id faciat in domo sua, vel generis, ut deprehendat eos in opere turpi; & denique ut filia juncta sit matrimonio, ex l. *Juliam de adulteriis*, & l. *Patris, & sequentibus de adulteriis*. Hoc supposito. R. neg. quia honor sic non recuperatur, sed deperditur. *D. Tb. D. Ban. Ren. q. 20. &c.* contra *Cara. Hurt. &c.* quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 19.

21 An ad tuendum honorem liceat fornicariæ ex illicito concubitu prægnanti pharmacum sumere, & prolis conceptionem impedire? R. neg. quia hoc est intrinsecè malum; cum sit contra ordinem naturæ: ergo, &c. Nec valet paritas de abortu fœtus inanimati, ad matris vitam servandam; quia fœtus tunc se habet ut aggressor incontinenti, cum periculum sit præsentaneum; unde incontinenti aggredi potest, modo supradicto q. 15. In casu vero virginis defloratæ, fœtus non aggreditur incontinenti matrem, cum periculum non sit præsentaneum. *Azo. Ren. q. 21.* contra *Bord. Iezæ. etc.* quorum opinio, dubitat *Dia.* an sit damnata à Sac. Congr. S. Officii.

22 An pro defensione vitæ, honoris, vel bonorum magni momenti, proximi, possit quis, vel teneatur aliquem occidere? R. ad primum aff. cum moderamine; quia proximum debemus sicut nosmetipsos diligere: ergo, &c. *Ren. ex Fag.* Vnde ad 2. R. neg. si absque notabili damno id præstare non possimus: quod si benè fieri possit, tenetur ex iustitia superior, vel uxor, &c. erga suos respectivè, non autem extraneus pro extraneo. Primum patet. *Ren. q. 22.* 3. probatur; quia neque teneor defendere vitam meam cum occisione invasoris: ergo, &c. ex quo patet

- patet 2. *Tamb.* contra *Fili. Less. Mol.* absolute negantes.
- 23 An liceat in casu prædicto, aliquem occidere, si proximus vitæ, honori, &c. cedendo, nollet invasorem occidere? *R.* aff. ad vitam tuendam (nisi vitæ, proximus cederet, ne invasor in mortali occidatur) non. autem ad honorem, vel bona. *Rat.* utriusque; quia suæ vitæ proximus non est Dominus, sicut est bonorum, & honoris. *Tamb. Tanne. Ren. q. 23. 196.*
- 24 An sit aliquis casus, in quo quis licite possit seipsum occidere? *R.* neg. neque ob fidem tuendam, pudicitiam defendendam, &c. quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Tum quia nemo est Dominus vitæ suæ: est communis. Quod si hoc evenisse cernitur in aliquibus Sanctis, id fuisse operatum particulari Spiritus Sancti operatione, ait *Ren. fol. 245. q. 11.*
- 25 An ex eo, quia licitum est mulieri honestæ occidere invasorem sui honoris, licitum etiam sit seipsam occidere, ne honorem amittat? *R.* neg. quia qui invadit aliquem, ipse se voluntariè exponit periculo suæ vitæ, & ex propria culpa vitam dilapidat; & ideo nemo tenetur ipsius vitam conservare cum detrimento proprii honoris: ipsa verò mulier innocens est: ergo &c. Nec obstat periculum consensus; quia hic pendet à voluntate, quæ cogi non potest. *Ren. q. 2. ex de Janu.*
- 26 An liceat alicui seipsum indirectè occidere, ut incendiando navim ob periculum hostium? *R.* neg. quia Dei tantum est occidere, vel vivere facere. *D. Tho. Dia. Ren. q. 3. etc. contra Less.* id concedentem ad bonum Reipublicæ, adducentem exemplum Sampsonis.
- 27 An liceat seipsum negativè occidere, ut non sumendo cibum, pharmacum, non fugiendo hostes, cum possit, &c. *R.* ad primum neg. absolute loquendo; quia esset se indirectè recare: aliqua tamen comestibilia convenientiora non sumere ob solum finem Deo satisfaciendi jejunando, e. g. ut faciunt Cartusiani, laudabile est; quia sic meritorie jejunatur. Vnde ad 2. *R.* aff. si incerta sit vis pharmachi; quia nemo tenetur suam vitam producere. *Fag.* Ad 3. denique *R.* neg. si non fugiendo, certus quis sit, se peremptum iri. Excipitur casus, in quo quis damnatus fuisset ad mortem; tunc enim posset non fugere zelo justitiæ, ut contra *D. Tho.* docet *Fili. Ren. q. 4.*
- 28 An licitum sit permissivè se occidere: ut in damnato ad mortem, venenum propriis manibus sumere, scalam ascendere, & se ex scala præcipitem dare? *R.* ad primum, & 3. neg. quia tenetur damnatus vitam suam servare quantum potest, &

exequi debet dumtaxat ea, quæ sunt dispositiones ad mortem, non quæ sunt ipsa mors: ergo, &c. *Fili.* ex quo patet ad 2.
Ren. q. 5.

- 29 An licitum sit vitam pro amico ponere porrigendo, e. g. ei in naufragio tabulam, vel in necessitate panem? *R. aff.* cæteris paribus; ut videlicet, non sit porrigens Persona Reipublicæ utilis, quia amicitia est in virtute charitatis fundata; majorem enim charitatem nemo habet, ut animam suam, &c. ex Evang. Hinc potest etiam quis in vasorem non occidere, etiam si occidendo vitam suam servaret. *Axo. Ren. q. 6.*
- 30 An possit quis licitè mutilare seipsum, vel permittere sui mutilationem? *R. aff.* si iudicio Medici id sit necessarium ad vitam tuendam, in quo casu etiam tenetur; si tamen sine magno dolore fieri possit. *Rat. primi;* quia potest quis minus malum, permittere ad majus vitandum. *D. Tho. Nav. Rat. 2. & 3.* quia tenemur vitam conservare mediis tamen omnibus communibus, & non valde difficilibus. *Ren. q. 7.*
- 31 An possit quis licitè obedire Tyranno præcipienti sibi manum, vel pedem mutilare, alias occisurum? *R. neg.* quia tunc cooperatur peccato Tyranni, quod non licet. *D. Tho. Sup. Ren. q. 3. etc. contra Less. Bon. etc.*
- 32 An in bello iusto omnes indifferenter possint occidi, quæque in eo liceant? Suppono, in bello iusto licita esse homicidia: Secus in iniusto, nisi ratione defensionis, si aliter fieri non posset. Hoc supposito. *R. aff.* in ipso conflictu belli, etiam si sint innocentes, Religiosi, &c. si se bello immisceant, & aliter victoria haberi nequeat: Secus ante conflictum, vel post partam victoriam; quia tunc servari debent innocentes, ut Religiosi, Peregrini, Mercatores, Mulieres, &c. (estò ex *Fili.* contra *Bon. Mol. etc.* nocentes in penam eorum peccati occidi possint, sicut etiam & obsides innocentes, quando inimicus fidem frangit, ob quam dati sunt obsides) 2. constat; primum probatur; quia ea damna per accidens, & præter intentionem inferuntur. *Laz. Ren. fol. 249. q. 1.*
- 33 An possit dari bellum iustum ex utraque parte? *R. neg.* de se, & ex natura rei: bene verò per accidens, in quo casu bellum erit ex una parte formaliter iustum, & ex altera materialiter. Casus erit, quando unusquisque per invincibilem ignorantiam iudicat, iustè à se bellum fuisse aggressum. *Dia. Fili. Ren. q. 2. etc.* contra aliquos absolutè concedentes.
- 34 An si dubium sit de iustitia belli, possint licitè prædicta omnia fieri?

fieri? *R.* aff. si dubium sit positivum: Secus si negativum in bello offensivo; & loquendo non de militibus subditis Principi, sed de voluntariis, vel mercede conductis. *Rat.* primi: quia licet sequi potest opinio probabilis, relicta probabiliori: ergo, &c. *Rat.* 2. est periculum, cui milites se exponunt: ergo, &c. *Rat.* 3. quia in dubio præsumendum est pro iustitia sui Principis: unde subditi tantum, tenentur obedire Principi præcipienti. *Ren. q. 3.*

35 An licitum sit in bello iusto occidere confugientes ad Ecclesiam? *R.* aff. si Ecclesia sit profanata, ex eo quia hostes ea utantur pro arce ad vim inferendam (non autem ad defendendas Personas Ecclesiasticas, vel innocentes) Secus si non sit profanata: quia in primo tantum casu non gaudet immunitate, ex cap. *Sanctorum Patrum* 16. q. 1. *Sy. Dia. Ren. q. 4. &c.*

36 An in bello iusto licitum sit hostes in servitutem redigere? *R.* aff. loquendo de hominibus nocentibus, si sint infideles; quia possunt occidi: ergo, &c. si verò sint Christiani ex consuetudine introducta, possunt fieri captivi, ut pretio redimantur; non verò servi. Dixi ex consuetudine, &c. nam de jure possunt etiam occidi. *Azo.* De innocentibus verò loquendo. *R.* neg. si sint Christiani: Secus si infideles, quamvis occidi non possint, ut probat *Azo.* primum patet, quia nec nocentes ex consuetudine fieri possunt servi. *Ren. q. 5.* contra *Hurt.* absolute negantem; & contra *Pala. Coni. &c.* absolute concedentes.

37 An possit Civitas in bello iusto capta tradi militibus diripienda? *R.* aff. cum pacto ut innocentes serventur, & cum causa: quia sic milites animantur ad pugnam, & aliae Civitates terrentur à resistendo. *Lag. Coni. Pala. Ren. q. 6. &c.*

38 Quid sit homicidium casuale, & quando sit peccatum? *R.* ad primum esse illud quod præter intentionem in seipso (non verò in causa) sit. Vnde ad 2. homicidium præter intentionem in se, & in causa, non est tale, nisi materialiter tantum; homicidium verò præter intentionem in se, sed in causa (ut plurimum in ipsum influente) voluntarium, est peccaminosum, & verè homicidium casuale. *Ren. q. 7. ex D. Tho.*

39 Quomodo homicidium dicatur volitum in causa? *R.* quando quis omittit id, ad quod tenetur: sive ex iustitia, ut Princeps non expellendo latrones, & homicidas; sive ex charitate, ut si non succurrendo extremè indigenti, sequatur homicidium: vel quando quis aliquod sive licitum, sive illicitum agit, ex quo (præcisa diligentia) sequitur homicidium. *Fili. Ren. q. 3.*

49. An sint diversæ species homicidii exprimendæ in confessione? R. aff. sic est homicidium Clerici, Coniuncti, & inter hos usque ad 4. gradum, homicidia sunt specie distincta. Item Episcopi, vel Cardinalis, ob specialem malitiam inobedientiæ. Denique homicidium proditorium, vel per assassinos aggravat saltem intra eandem speciem, & secundum habet coniunctam excommunicationem, etiam si mors non fuerit secuta. *Fili. Re. q. 9.*
 Honor quando sit restituendus. v. Restitutio ob destructionem, &c. q. 20.

HONOR PARENTIBVS DEBITVS. Quæst.

1. **Q**ualis honor parentibus debeatur? R. Quatuor esse actus constituentes honorem parentibus debitum. Primus est reverentia, sive interior, sive exterior. Hinc si filius pauperem Patrem nollet recognoscere talem, vel leviter manus attolleret ad eum percutiendum, peccaret mortaliter. *Bon. 2.* est obedientia videlicet, in rebus, quæ ad gubernationem familiæ tantum spectant. 3. est amor; Vnde si filius suos parentes sperneret, &c. mortaliter peccaret. *Bon. 4.* est sustentatio sive spiritualis, sive temporalis, & hoc jure naturæ. *Rem. tom. 1. fol. 203. q. 1.*
2. An filius in tali matrimonio contrahendo obedientiam parentibus debeat? R. aff. si nuptiæ necessariæ sint ad inimicitias componendas: Extra verò hunc casum, non tenetur stare parentum obedientiæ: Secus si indignæ, nisi aliquo vinculo ad eas indignas adstringatur. *Rat. primi;* quia tunc non ratione Patris præcepti, sed ratione necessitatis tenetur. *San. Rat. 2.* quia matrimonii libertas non est restringenda. *Trid. sess. 28. c. 9. de refor. Rat. 3.* quia tales nuptiæ parere solent lites, &c. *Sor. Nav. Ren. q. 2. &c. contra Tamb.*
3. Patre, & matre, vel filio indigentibus, cui subveniendum est, si non possit omnibus? R. In pari necessitate, sive extrema, sive gravi, sive communi, sub levi tantum culpa, potius filiis, quam parentibus subveniendum est; quia amor descendit, non ascendit. Tum quia maiorem obligationem habet quis alendi filios, quam parentes; illos enim, statim ac nati sunt, alere debet; hos verò non nisi in extrema, vel gravi necessitate. Tum etiam; quia species, magis per filios, qui vivunt, quam per parentes, qui abeunt, conservatur. *Colonius. Ren. q. 3. contra Tamb.* præferentem solum Patrem in extrema, vel gravi necessitate.
4. An sicut filii, ita conjux præferenda sit? R. in gravi necessitate præ-

preferendam esse uxorem parentibus, & filiis; non sic in extrema. Primum probatur; quia arctior est conjugalis unio in iis, quæ ad æconomicam rationem, extra extremam necessitatem attinent; juxta illud: *Relinques homo patrem, & matrem & adhaerebit uxori suæ*; ergo, &c. Probatur 2. quia ratio boni, quod est dilectionis objectum, eminentius reperitur in Patre. Tum quia quoad esse, absolute major est conjunctio filii cum Patre, quam cum uxore. *Bon. San. Ren. q. 4.* contra *Pala. Henri. &c.* absolute affirmantes.

5 An Filius Religiosus professus teneatur à Religione egredi ad subveniendum parentibus? R. aff. si necessitas sit extrema, cui in Religione provideri non possit; & hoc etiam Superioribus renitentibus; vel si sit gravis, præcessit tamen professionem: contra si subsecuta fuerit, in quo casu poterit, si Prælati velit. Primum probatur; quia in voto professionis adest tacita conditio, nisi voto obstat præceptum naturale, vel divinum, alioquin non rectè voveremus: ergo, &c. *Ren. q. 5.* Probatur 2. quia stante illa gravi necessitate Patris, injustè filius professus est: ergo, &c. *Less. Fili. &c.* contra *Fag.* Probatur 3. quia per professionem filius amplius non est sub patria potestate, sed sub potestate Prælati: ergo non tenetur pro gravi, si Prælati non lit; bene verò poterit, si velit. *Less.* Et quomodocumque id eveniat, tenetur interim egrediens ad vota, & ad habitum deferendum. *Say.*

6 An aliquando liceat filio sustentationem, seu alimenta Patri denegare extra extremam necessitatem? R. aff. in 7. casibus. Primus est si parentes venenà filiis propinarunt, vel vitam auferre tentaverint. 2. si Pater cum uxore, vel concubina filii domi retenta concubuerit. 3. si Pater dolosè, ne filius testaretur, impedierit. 4. si parentum causa, filii in amentiam delapsi fuerint. 5. vel si sine dolo parentum, hi tamen de ea non curarunt. 6. si filius sit Catholicus, & Pater hæreticus. *Fag. ex Authent. ut cū de appellationibus cognoscendis, §. si verò contigerit. Ren. q. 6.*

7 An filius teneatur sub mortali orationes, & suffragia Patri defuncto præbere? R. aff. quia tenetur filius Patri in extrema necessitate corporali constituto subvenire: ergo, &c. Tum quia tenetur Patrem ab hostibus liberare: ergo, &c. *Pellicionius, Dia. Ren. q. 2.* contra *Sanci.*

8 An sicut hoc quarto præcepto tenetur filius Patri, ita è contrà? R. aff. unde Pater tenetur exhibere filio amorem, & sustentationem, ut vestitum, victum, domum, lectum, medicamenta, &c.

&c. secundum sui status possibilitatem; quem amittere tamen non tenetur, pro iis præstandis. Primum probatur; quia cum Pater vitam naturalem per generationem filio præstiterit, tenetur eandem ei, natura distante, per alimenta manutenere.

Fag. Probatur 2. ex *D.Tho.* quia nec filius tenetur contra suum statum artem assumere, ut Patrem alar: ergo, &c. *Ren.g.3.*

- 9 An Pater non solum teneatur alimenta præbere filio, sed etiam filiis filii, & uxori filii? *R. aff. ex l. si quis à liberis, ff. de liberis agnoscendis.* Tum quia tenetur Pater onera filiorum sustinere; ergo, &c. Tum etiam; quia obligatio parentum transit ad hæredes filiorum: ergo, &c. *Ron. Ren.g.9.*

- 10 An Pater teneatur alimenta præstare filio, vel naturali (idest, qui tempore conceptionis, vel nativitatis ejus, parentes matrimonio conjungi poterant; qui talis etiam reputatur, si genitus fuerit ex concubina domi retenta, quamvis Pater eum ut talem recognoscere nolit; vel si ex concubina extra domum, Pater tamen vult illum ut talem recognoscere) Vel spurio, idest, qui tempore, &c. ejus parentes sine dispensatione conjungi non poterant? *R. aff. de naturalibus loquendo.* Est communis inter DD. De spuris verò dico, teneri Patrem filios spurios, vita eorum durante dumtaxat, alere, etiam secundum eorum status decentiam, & non tantum necessitatem; imò quamvis habeant undè aliundè vivant: ita jus Canonicum, cap. cum haberet de eo, qui duxit in uxorem; quod in hoc correxit jus civile, dixit *Buff. Ren.g.10.*

- 11 An teneatur Pater dotare filiam minorem 25. annis, cum hæc invitis parentibus nupsit? vel si post 25. annis, invitis etiam parentibus nupsit? *R. aff. si dignè nupsit: Secus si indignè, & filia sit dives; quod si non, dotare debet quantum ad eam sustentandam spectat.* *Rat. primi: quia tunc utile negotium gessit, quod Pater gerere debebat, ex quo patet 2. Rat. 3. quia æquitas naturalis id postulat.* *San. Ren.g.11.*

- 12 An teneatur Pater filiam spuriam dotare, sicut tenetur alere? *R. aff. si filia sit pauper; quia valet argumentum ab alimentis ad dotem; dos enim succedit in locum alimentorum: ergo, &c.* *Nav. Syl. San. Ren.g.12. &c. contra Mol.*

- 13 Quæ sit Potestas Patris in filium? *R. jure civili, Pater potestatem habet in filios legitimos, & naturales; item adoptivos, & in filios filii, &c. non autem filia. Hæc patria potestas amittitur primò morte alterutrius, sive naturali, sive civili, professione, c. g. religiosa, 2. Patritia dignitate filii; ut Episcopali, Card-*

dinalitia (non autem Sacerdotali, ex Syl.) 3. per captivitatem. 4. per emancipationem tacitam, vel expressam. 5. si Pater filium Personæ conjunctæ tradat in adoptionem. 6. jure Canonico per hæresis crimen; & denique jure communissimo per matrimonium legitimè contractum, & consumatum. *Lex. Ren. q. 13.* ex variis juribus, tum civilibus, tum canonicis.

14 Quousque se extendat patria potestas in filium? *ry.* per patriam potestatem potest Pater filium inobedientem verberare, etiam usque excoitationem, non autem mutilare, vulnerare, &c. Item potest semel vendere; sicut potest mater, ratione necessitatis tantum. Acquirat etiam pater omnia bona filiorum præter peculium castrense: Non potest autem cogere filium ad Religionem, vel matrimonium, nec filius potest in judicio contra alium agere sine consensu Patris, nisi tantum de bonis castrensibus, &c. *Ren. q. 14.*

15 An possit Pater filium castrare *cum ejus consensu, & sine periculo vitæ*? *ry.* Nec favorem, & auctoritatem apud Principes, Reges, &c. nec vocis conservationem in ordine ad cantum; nec magnitudinem emolumentum ad vitæ sustentationem esse causas sufficientes ad castrandum. *Rat.* quia nemo est Dominus suorum membrorum: ergo in casu tantum necessitatis ad vitam conservandam, vel totum corpus, potest quis membrum rescindere: ergo, &c. *D. Tb. Leg. Lexa. Ren. q. 15.* contra *Salon. Pasqualigum, &c.*

16 An servi, qui justo bello capti sunt, peccent, si fugiant ad suos? *ry. neg.* si nullam vim, fraudem, vel dolum Domino inferant, quia licitum est incarcerato, etiam justè detento, è carceribus fugere, si nullam vim inferat custodi: ergo, &c. Imò possunt Romanam petere, & si Capitolio se præsentant, libertatem acquirunt per Urbem tantum, ex Bulla Pii V. & Pauli II. *Covarra. San. Fil. Ren. q. 16.* contra *Nav. Syl. &c.*

17 An servi magis suis uxoribus teneantur, quam propriis Dominis; ut si eodem tempore conjux debitum petat, & Dominus obsequium (à quo non eximitur per matrimonium) *ry. aff.* si petitio debiti non sit crebra; & hoc sive matrimonium contractum sit consentiente Domino, sive non: Secus si sit crebra. *Rat.* primis quia falsum est, quod adversarii dicunt, jus Domini, videlicet esse vetustius, & sic præferendum juri conjugis: nam licet hoc verum sit quoad possessionem, non autem quoad primævam suam originem, cum jus conjugis sit de jure naturali, quod antiquius est jure gentium, sicut est jus quoad pos-

ses.

- sessionem : ergo, &c. *Fag. San. Ren. q. 17.* contra *Fili. Dia. &c.* variè distinguentes.
- 18 An servus teneatur vitam propriam proponere vitæ Domini? *q. aff.* si servo in munus datum sit, Dominum ab invasoribus defendere : Secus si non. Primum probatur ; quia ad id tenentur milites in bello justo ad defensionem non solum Principis, sed etiam Regni, & rerum Domini, quia salario fuerunt conducti : ergo, &c. Probatur 2. quia in casu *aqualis necessitatis cum Domino*, sibi servi, & non Domino possunt alimenta ministrare ; nam licet amiserint ea, quæ jure civili alicui conveniunt, non autem ea, quæ jure naturali : ergo, &c. *Coron. Ren. q. 18.* contra *Fili. Trull.* absolute affirmantes, si temerè Domini in pericula non se ingerant.
- 19 An possit Dominus servum proximè conjugandum, vel jam conjugatum vendere ? Rat. dubitandi est ; quia non potest Dominus matrimonium servi, vel usum ejus impedire, cum sit de jure divino, & naturali, servitus verò de jure civili? *q. aff.* dum servus conjugatus, vel conjugandus est cum libera : Est certum ; quia conjux libera sequi potest conjugem servum : ergo, &c. Quod si uterque sit servus, & conjugandi sunt, potest Dominus vendere servum, si hic nullam fidem de matrimonio dedit : Secus si sic. Rat. primi ; quia tunc nulli est acquisitum jus : ergo, &c. Rat. 2. quia non potest Dominus matrimonium servi impedire. Si verò jam sint conjugati, non potest Dominus servum vendere, si usus matrimonii impediatur, sive de ejus consensu, sive non, initam sit matrimonium ; nisi magna urgeret Domini necessitas, juri servi præponderans, qualis non esset, si in eodem loco vendendo, justum pretium non inveniret. Rat. quia sicut non potest Dominus matrimonium servi impedire ; ita nec ejus usum. *San. Ren. q. 19.* Hinc si servi sint diversi Domini, ita ut copulari non possint, cogendi sunt Domini, vel ut alter alteri vendat, vel ut uterque tertio : quod si nullus reperiatur emptor, tunc tenetur Ecclesia eos emere, ex cap. *Fraternitatem dist. 5. 4.*
- 20 An possit servus sibi aliquid acquirere ? *q. aff.* primò si Dominus expressè, vel tacite consentiat. 2. si servo legetur aliquid cum conditione, ut sibi tantum servus acquirat, vel si absque tali conditione, facta tamen sit donatio intuitu servi, & non Domini. 3. si aliquid servo detur ad compensationem injuriæ ei illatæ. 4. si de his acquisitis, aliquid ludo lucretur. 5. si servus aliquid sibi parce vivendo subtrahat, vel si præter opera à Do-

- Domino præscripta aliquid faciat, dummodo viribus notabiliter non debilitetur. *Tamb. Dia. Ren. q. 20.*
- 21 Qua obligatione teneatur servus bona Domini custodire? R. teneri sub mortali; unde tenetur denunciare, aut impedire furtum de rebus Domini, siue harum custodia ex officio ei sit: imposita; siue non: & hoc etiam respectu domesticorum. Rat. quia hæc censetur voluntas Domini in famulatu. *Pon. Dia. Lugo. Ren. q. 21.*
- 22 Qualis debeat esse honor inter conjuges? R. Conjuges debere sibi amorem, honorem, & obedientiam. De uxore patet. Probatur de viro, qui licet sit caput, non tamen sub pedibus ejus habere debet uxorem, sed ut sociam amare. Obedientiam ad invicem debent in debiti redditione: Vnde tenentur ad cohabitationem in eadem domo, in eodem lecto, imò in eadem mensa; quia matrimonium est viri, & mulieris conjunctio individua vitæ consuetudinem retinens: Mutuo tamen consensu separari possunt quoad thorum; si absit periculum incontinentiæ, non tamen quoad domum. Verum tamen est, posse virum, iusta intercedente causa, etiam invita uxore, diu abesse; non autem sic posse uxorem sine viri consensu. *Coto. Sam. Ren. q. 22.*
- 23 Anteneatur uxor virum sequi quoad habitationem, & e contra? R. ad primum aff. Primo quando vir transfert domicilium, etiam nulla intercedente causa; quia vir tenetur iusta causa intercedente: ergo & uxor viro sine causa, cum huic tanquam capiti plus tribuendum sit. 2. quando vir non habet certam sedem, & talis erat ante matrimonium, nec uxor ignorabat. 3. si vir intendat peregrinari cum intentione alicubi commorandi per longum tempus; vel si citò redeundi, peregrinatio tamen sit brevis. 4. quando vir sua culpa exulat; quia tenetur uxor infortunia viri sequi, ex l. si cum dote, §. si autem, ff. soluto matrimonio. Vnde ad 2. tenetur vir uxorem sequi, si iusta sit causa mutandi domicilium: Secus si non sit iusta causa, quia est caput. *Sam. Ren. q. 23.*
- 24 An vir, & uxor sibi alimenta debeant ad invicem? R. ad primum aff. nisi dos fuerit promissa, & non soluta; vel uxor sit dives, & sine dote copulata: aut propria culpa à marito disceserit; vel denique nisi ob adulterium è domo ejecta sit. Rat. quia in his casibus cessat ratio amoris debiti. Vnde ad 2. tenetur uxor dives marito ad triremes, v. g. damnato etiam ob suam culpam, alimenta præstare; non autem marito ob suam culpam è domo discedente. Rat. primi est mutus amor, qui in 2. casu cessat. *Tamb. Fag. Ren. q. 24.*

25 An teneatur vir alimenta præbere uxori, quam de adulterio accusavit? *R.* aff. in foro externo, non autem in foro conscientie; quia ad alimenta præstanda potest cogi, donec divortii sententia feratur. *San. Rem. q. 25.*

26 An vir debeat alimenta uxori, quam injustè è domo expellit, si hac occasione hæc in adulterium labatur? *R.* aff. si ad hunc finem expellit: Secus si non eo fine. *Rat.* primi, est tacitus mariti consensus in adulterium. *Rat. 2.* quia non excusatur uxor ab adulterio, eo quod maritus eam è domo expulerit: ergo, &c. *San. Rem. q. 26.*

27 Quæ obsequia debeat uxor viro? *R.* præter amorem, reverentiam, & obedientiam, debet obsequia spectantia ad domus gubernationem; quæ si vilia sunt, ut cibos coquere, lectum sternere, &c. non obligant uxorem nobilem, nisi in casu, quo famulam alere non possint: bene verò plebejam; sicut hanc etiam obligant, (si consuetudo adsit) opera lucratoria. *Rat.* quia conjuges ineundo matrimonium, censentur se mutuo ad hæc obligasse. *Fac. Rem. q. 27.*

28 Qualis honor debeat Magistris, & Superioribus, sive spiritualibus, sive temporalibus? *R.* deberi amorem, reverentiam, & obedientiam in iis, quæ ad ipsos respectivè spectant; quia hi omnes loco parentum se habent: ergo sicuti filii parentibus amorem, &c. ita, &c. Hinc si discipuli conviciis, vel verbis contumeliosis magistros traducant, peccant mortaliter. *Huss. Bon.* qui ex *D. 7 bo.* advertit hæc omnia deberi etiam discipulis Superioribus, ex illo *D. Petri* in 1.

Horæ Canonica. v. etiam op. 54. l. uno.

H O R Æ C A N O N I C Æ.

Quærit.

1 **Q**ui teneantur ad horas Canonicas? *R.* Tenetur primò Sacerdos ex cap. *Presbyter de celebrat. Missarum.* 2. Diaconus ex cap. *Si quis Presbyter, vel Diaconus dist.* 92. Vbi fit mentio etiam Clericorum, quod intelligitur de Beneficiatis. 3. Subdiaconus ex consuetudine. 4. Religiosi professi ad Chorum deputati; vel si tales non sint, in sacris tamen sunt constituti. Denique ex Conc. Lateran. Beneficiati, quibus beneficium datur propter officium. *Rem. 10. fol. 34. q. 2.*

2 Quomodo tenentur ad horas Canonicas Religiosi post professionem in sacris non constituti: & idem queritur de Monialibus? *R.* teneri in Choro ex consuetudine, vel ex *Clement. 1. de*

ce-

- celebrat. Missar.* Vnde peccarent mortaliter, si ex eorum absentia notabile damnum in Choro Officium pateretur, licet hæc obligatio principaliter sub mortali sit penes Superiores. Extra Chorum verò, præciso speciali Regulæ præcepto, teneri tantum ex consuetudine, quæ utpotè in re gravi, obligat sub mortali. *Lay. Sua. Nav. Ren. q. 3. &c.* contra *Cava.* dicentem eos non teneri extra Monasteria degentes: & contra *Caje. &c.* absolute negantes; quorum sententiæ ab aliquibus improbabilis, ab aliis temerariæ vocantur.
- 3 An Superiores Regulares possint particularibus subditis super obligationem Chori dispensare? *R. aff. ex rationabili causa*, ut ob processionem, lectoratum, &c. & contrarium derogatum est per decretum Clem. VIII. & Urb. VIII. *Pelliz. Ren. q. 4.*
- 4 An Superiores Regulares possint dispensare in subditis non dum in sacris constitutis ad privatam recitationem? *R. aff. si hoc consuetudine sit introductum; Secus si non; nam solent in hoc Pontifices dispensare, ut dispensavit Clem. VII. Theatinis in certis casibus: ergo, &c. Pelliz. Ren. q. 5. contra Sua. &c.* absolute negantes; & contra *Less. &c.* absolute concedentes.
- 5 Vtrum non recitantes horas præceptis temporibus in Choro peccent mortaliter? *R. neg. præciso scandalo; quia circumstantia temporis non spectat ad substantiam materiæ præceptæ. Hinc si Completorium ante prandium, & in Quadragesima Vesperæ post prandium dicerentur, esset mortale ratione scandali. Lay. Rom. Ren. q. 6. contra Fili. Pelliz. absolute affirmantes; & contra alios apud San. dicentes peccare Superiores id permittentes.*
- 6 An Regulares teneantur recitare Officium B. V. Defunctorum, Psalmos Pœnitentiales, Graduales, &c. *R. neg. si Romano Breviario utantur; & hoc sive in Choro, sive extra (nisi adesset consuetudo prædicta recitandi; quia tunc ad Officium B. Virg. tenerentur) qui verò alieno Breviario utuntur, & ex consuetudine prædicta recitant in Choro, tenentur ad ea in Choro, non verò extra. Rat. primi; quia Bulla Pii V. in principio Breviarii, non intendit ad prædicta obligare, nisi tantum ad Officium B. V. si consuetudine introductum sit: Ex quo etiam ad 2. Rat. 3. quia non est æquum, ut qui onus Breviarii Romani non sumpserunt, fruantur beneficio talis exemptionis. Rat. 4. quia Rubricæ prædicta præcipiunt tantum in Choro. Fili. Pelliz. Ren. q. 7. &c.*
- 7 An censeatur satisfactum obligationi Chori, si soli Novitii Officium

ficiunt recitanti Rat. dubitandi est, quia Novitii non teneantur, cum in odiosis ipsi non veniant nomine Religiosorum? R. aff. quia nomine Religiosorum veniunt ipsi in favorabilibus. Tum quia gaudent privilegiis Religiosorum: ergo possunt illorum oneribus satisfacere. *Pelliz. Tamb. Ren. q. 8. 9c.*

8 An teneantur recitare Officium Religiosi in Choro, si non sint in numero sufficienti? R. non teneri, si saltem non sint 4. posse verò, præciso scandalo, si sunt 3. vel 2. quia salvatur essentia Chori, quæ consistit in alterno cantu: Beneficiati verò, quia ex iustitia satisfacere debent, tenentur etiam si sint duo. *Tamb. Pelliz. Ren. q. 9.*

9 An ejecti à Religione, vel fugitivi teneantur ad privatam recitationem, si non sint in sacristia? R. ejectos non teneri; bene verò fugitivos. Rat. primi; quia quod ex consuetudine tantum obligat in Religione, à Religiosis tantum observari debet: ergo, &c. Rat. 2. quia fugitivi non desinunt esse Regulares. Tum quia aliter commodum reportarent ex delicto. *Less. San. Ren. q. 10. contra Bon. Dia. absolute negantes.*

10 An Regulares peccent recitando Officium per Breviarium alterius Religionis? R. aff. si publicè recitent in Choro, siue privatim extra: Imò neque satisfacere, dixit *Tamb. Excipe*, nisi vellent uti Breviario Romano. Probatum ex Bulla Pii V. apposta in principio Breviarii, præcipiente non esse mutandum Officium publicum, & permittente mutationem in Officium ex Breviario Romanæ Ecclesiæ omnium Matris. Quod non satisfaciunt, patet ex illis verbis ejusdem Bullæ, *Et n. m. nem ex his, nisi hac sola formula satisfacere pisse. Dia. Ren. q. 11.*

11 An possint Regulares ex privilegio Leo. X. recitare mentaliter Officium? R. neg. quia hoc privilegium (contra *Tamb.*) fuit vivæ vocis oraculo, & sic sublatum per Bullam Greg. XV. & & Urb. VIII. *Pelliz. Rodri. Ren. q. 12.*

12 An omnes Beneficiati teneantur recitare Officium, & si non recitent, teneantur ad restitutionem? R. ad primum neg. si teneat fit beneficium, non sufficiens ad commodam sustentationem; quia non possunt hi dici vivere de Altari. Tum etiam, quia beneficium tenue pro non beneficio habetur, ex cap. 1. *cui de præbendis in 6. Rodri. Sas. Ren. q. 13. 9c. contra Sua. Nav. Pala. 9c. absolute negantes, & contra Less. Pelliz. affirmantes in diebus festivis. Unde ad 2. dicimus, teneri dumtaxat, si beneficium sit commodum, & hoc post 6. menses à die obtenti beneficii, ex Conc. Lateran. sub Leo. X.*

- 13 Quænam censenda sit commoda sustentatio, faciens sufficiens beneficium? R. esse tertiam partem sustentationis moderatæ, includendo victum, vestitum, habitationem, &c. attentis circumstantiis abundantix, vel caritatis rerum, quod arbitrio prudentis remittendum est. Hinc in nostris regionibus, moderata sustentatio est illa, quam Episcopi determinant pro patrimonio, quæ est ducatorum 36. unde tertia pars erit sufficiens ad beneficium. *San. Tamb. Ren. q. 14. &c.* contra multos multa dicentes.
- 14 An restitutio imposita à Pio V. Beneficiatis debeat in conscientia ante Judicis sententiam? R. aff. quia talis restitutio oritur ex jure naturali, non autem est pœna, ut volunt adversarii, quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 20. *Pellix. Ren. q. 15.*
- 15 An habens Cappellaniam collativam, idest, autoritate Episcopi erectam, aut quodvis aliud officium Ecclesiasticum; si studio literarum vacet, satisfaciat, si per alium recitet? R. neg. quia obligatio recitandi est personalis, sicut est obligatio jejunandi: ergo, &c. *Nav. Ren. q. 16. &c.* contra *Syl. Angel. &c.* quorum opinio damnata est ab Alex. VII. op. 21.
- 16 An Clericus habens beneficium, cui est onus missæ annexum, teneatur persolvere horas, attento toto beneficio, non deducta eleemosyna Missarum? R. neg. quia eleemosynam Missæ non habet Beneficiatus ex beneficio, sed ex onere Missarum: ergo, &c. *San. Pellix. Ren. q. 17.* contra *Less. Azo. &c.*
- 17 An teneatur Beneficiatus statim post adeptum beneficium, recitare Officium? R. aff. quia Bulla Pii V. non excusat à culpa Beneficiatum primis 6. mensibus, licet excuset à restitutione: ergo, &c. *Nav. Less. Ren. q. 18. &c.* contra *Cara.*
- 18 An 6. menses isti computandi sint à die possessionis, vel collationis? R. computari debere à capta possessionis die, dummodò per Beneficiatum non stet, quin capiatur possessio. Rat. 2. quia fraus nemini patrocinari debet. *Less. Lay. Bon. Ren. q. 19.* contra *Nav.* computantem à die collationis. Rat. primi, quia ante possessionem beneficii, jus est incertum, & potest impediri fructus perceptio: ergo, &c.
- 19 An Clericus pensionarius teneatur ad aliquid, sicut Beneficiatus? R. non teneri ad horas Canonicas; quia pensio non est beneficium: benè verò ad Officium B. V. ex Bulla Pii V. illis tamen modis, quibus tenetur Beneficiatus ad Officium Divinum: Imò etiam si pensionarius uxorem duxerit; quia per matrimonio-

nium natura pensionis non mutatur : quod si ut laicus transeat ad aliquam Religionem tenetur tantum ad preces laicorum Religionis, nisi essent valde minores Officio B.V. *Tamb. Garxi. Ren. q. 20. &c.*

- 20 An Pensionarius, qui cessit in totum pensioni ob anticipatam solutionem trium annorum pensionis, teneatur ad Officium B. V. illis tribus annis ? R. neg. quia tunc non dicitur amplius pensionarius, cum in totum pensioni cesserit (sicut talis diceretur, si in partem tantum cesserit) *Pellix. Ren. q. 21. contra Azo.*
- 21 An si Beneficiatus pro uno, aut altero die in toto anno omiserit Officii recitationem, teneatur ad restitutionem ? R. aff. quia ex Bulla Pii tenetur ad restitutionem Beneficiatus, etiam si horam Officii relinquat: ergo, &c. *Pellix. Tamb. Ren. q. 22. contra Sot. Med. &c.*
- 22 An si Beneficiatus omittat partem tantum horæ, teneatur ad restitutionem ? R. neg. etiam si pars sit notabilis (dummodò per eam non censeatur hora recitata) Rat. primis; quia in Bulla Pii V. dicitur; quod si Beneficiatus singulas horas omiserit, sextam partem distributionum amittat : ergo si partem horæ etiam gravem omitteret, etsi graviter peccaret, non teneretur tamen ad restitutionem. *Ren. q. 23. contra Bon. Rat. 2. quia tunc censetur omissa tota hora: ergo, &c.*
- 23 Quenam pars fructuum sit restituenda ab eo, qui totum, vel partem Officii omiserit ? R. qui Matutinum cum Laudibus omiserit, dimidiam partem fructuum restituere debet; idem dicendum de omittentibus cæteras horas : qui verò unam tantum horam, sextam partem : Est certum : Qui denique totum Officium omiserit, non tenetur omnes fructus restituere ; quia hi non solum dantur propter Officium, sed ob alias functiones ei annexas, quæ ex *Ren. q. 24. in simplici Beneficiato etiam cadunt propter onus deferendi habitum, & tonsuram. Pellix. Less. &c. contra Sua. Nav. &c.*
- 24 Quam ratam fructuum debet restituere, qui omisit totum Officium ? R. non posse in hoc dari certam regulam, cum onera sint varia. *Ren. q. 25.*
- 25 An Beneficiatus omittens unum ex duobus Officiis in die Commemorationis, teneatur ad restitutionem fructuum ? R. neg. si omitteret Officium Defunctorum: Secus, si Octavæ; quia Bulla tantum obligat ad Officium Ordinarium, quod singulis diebus recitari solet, cum dicat, restitutionem non solum correspondere Matutino, sed etiam horis: ergo, &c. *Dia. Ren. q. 26.*

- 26 An Canonicus beneficiatus non canendo in Choro, teneatur ad restitutionem? *℞.* aff. siue nihil dicat, siue submissa voce recitet (dummodò non adfit consuetudo in contrarium, canendi, scilicet per Hebdomadarios, Mansionarios, Cantores, &c. ut in Cathedrali Neapolitana, in qua solent Canonici Lectiones, Responsoria, & Missas per hebdomadarios canere) quia ex Trid. & aliis iuribus fructus non solum dantur Canonicis interessentibus, sed etiam canentibus: ergo, &c. Hinc tenetur Canonicus dimidiam partem restituere. *Fili. Bon. Dia. Ren. q. 27. &c.* contra *Nav. Less. San.* in utroque casu negantes.
- 27 An Canonici confabulantes in Choro, teneantur ad restitutionem? *℞.* aff. quia estò (secundum opinionem aliquorum) sola Canonici præsentia præciperetur in Choro; ea tamen debet esse cum aliqua attentione saltem externa: ergo, &c. Tum quia Canonicus debet esse moraliter saltem præsens in Choro: ergo per actum humanum facientem moralem præsentiam: ergo, &c. *Ren. q. 28.* contra *Garni. Med. &c.* absolute negantes, & contra *Tamb.* negantem tantum in casu, quo Canonici confabulando recitanda recitent; quamvis mortaliter contra Religionem peccarent.
- 28 An Beneficiatus, qui possidet beneficium, sed fructus non recipit, teneatur ad Officium? *℞.* aff. si sua culpa non recipit; vel si fructus alteri cessit voluntarie: Secus, si sine culpa, ut si causa studii in loco beneficii residere non potest; vel si resignaverit alteri beneficium, nudo titulo retento, ut solent Cardinales de licentia Papæ: tunc enim tenentur pensionarii. Primum constat. 2. probatur: quia obligatio Officii est ob emolumentum fructuum. *Pelliz. Ren. q. 29.*
- 29 Quibus facienda est restitutio à Beneficiato? *℞.* ex Bulla Pii V. facienda est, vel pauperibus quibuscumque, vel Fabricæ, siue Ecclesiæ, siue domus beneficii, & etiam campi ruralis. Hinc si Beneficiatus sit pauper, potest sibi ipsi restituere, nisi ex hoc promptior fieret ad relinquendum Officium; quia tunc non consentiret Papa consentire. Item applicari possunt fructus retinendi pro Defunctis, & conferri Sacerdotibus pauperibus pro Missis celebrandis. *Fili. Pelliz. Ren. q. 30.* Non tamen suppleri possunt per elemosynas quascumque, quas Beneficiatus fecerit antea de fructibus beneficii; quia hoc damnatum est ab Alex. VII. op. 33.
- 30 An omissio unius horæ sit peccatum mortale? *℞.* aff. universaliter loquendo; quia est materia gravis. *Sua. contra March.*

anum. Dixi universaliter; quia Vesperæ Sabbati Sancti non reputantur gravis materia à *Pellix.* & *Ren. q. 31.*

31 Quenam sit materia levis in singulis horis Officii? *R.* in parvis horis esse quidquid est minus dimidia parte illarum. *Sua. Vega. Ren. q. 32.* In Matutino verò esse quidquid est minus hora parva. *Sua. Gav. Pala. &c.* contra *San.* dicentem esse tres lectiones cum Responsoriiis.

32 An relinquens duas horas, committat anum, vel duo peccata? *R.* unum peccatum committere; nam licet sint duæ horæ distinctæ, singulæ sufficientes ad mortale, & sic non possit continuari peccatum in unitate actus, continuatur tamen in unitate diei, quia sub unica die præcipiuntur. *Sua. Lugo. Tamb. Ren. q. 33. &c.* contra *Less. Toloi. &c.*

33 An omissio unius Officii in toto anno sit materia levis? *R.* neg. quia obligatio recitandi Officium est pro singulis diebus: ergo ejus gravitas, vel levitas est respectivè ad diem, non ad annum: ergo, &c. *Ren. q. 34.* contra *Aragon.* & *Riccardum.*

34 An obligatus ad Officium titulo Ordinis, & Beneficii peccet dupliciter illud omitiendo? *R.* neg. quia licet duplex sit titulus, una tamen est virtus Religionis, quæ ab ipsis respicitur. *Tamb. Bon. Ren. q. 35. &c.* contra *Sua. Pag. &c.*

35 An omittens in die Commemorationis Officium Defunctorum, peccet mortaliter? *R.* aff. quia est additum festivitati illius diei: ergo est de præcepto, sicut Officium aliarum festivitatum: & idem dicitur de Officio Octavæ; unde ex multiplici- tate horum præceptorum, multiplicarentur peccata, si ambo Officia omitterentur. Tum quia Ecclesia dispensavit, ut Domi- niani Officium tantum Defunctorum dicerent: ergo, &c. *Ren. q. 36.* contra *Dia. Pellik.* validas rationes pro contraria sententia afferentes.

36 An recitans Officium pro Officio peccet mortaliter? *R.* neg. si una, vel altera vice id faceret, nec notabiliter brevius recitaret: Secus si frequenter id faceret. *Rat. primò,* quia rarò facere contra ritum Ecclesiæ est materia levis, ergo, &c. *Rat. 2.* quia licet qualitas Officii non sit de ejus substantia, est tamen quantitas: ergo, &c. *Rat. 3.* quia faceret contra ritum Ecclesiæ in re gravi. *San. Tamb. Ren. q. 37.* contra *Vasq. Fili.* absolute affirmantes; & contra *Dia. Lay. &c.* absolute negantes. Hinc damnata est ab *Alex. VII. opi. 34.* permittens Officium Paschatis in Dominica Palmarum.

37 An peccet, qui dicit Matutinum de Sancto, & horas de feriat? *R.* neg.

§. neg. si id inadvertenter faciat, vel si scienter, semel; aut iterum facit: Secus si frequenter. Rat. 2. quia ubi deprehenditur error, ibi corrigendus est, aliter approbaretur. *Tamb. Rat. primi*, quia potest, ex dictis, una vel altera vice dici Officium pro Officio: ergo, &c. *Ren. q. 38. contra Cara.*

38. An invertere ordinem Officii sit peccatum mortale? *§. esse tantum veniale, etiam si sæpe, & sine causa fiat; quia ordo non præcipitur sub mortali, nec inversio est defectus substantialis, sed accidentalis, Bon. San. Pellix. Ren. q. 39. contra Vafg. dicentem esse mortale, si sæpe fiat.*

39. An peccet mortaliter, qui Officium interruptit, dicendo unum psalmum, & postea alium? *§. neg. etiam si interruptio sit notabilis, & sine causa; quia sicut ordo Officii non spectat ad illius substantiam, sed ad ejus modum accidentalem, ita continuatio in eadem hora: ergo, &c. Lat. Less. Pellix. Ren. q. 40. contra Nav. Vafg. Sua. &c.*

40. An peccet saltem venialiter, qui tempore determinato non recitat Officium? *§. aff. si postpositio, vel anticipatio sit iniustificata, & sine causa, ut si quis diceret Primam post Solis occasum, vel totum Officium prope dimidiam noctem, vel Vesperas, & Completorium manè anticiparet. Si verò sit consuetas, nec veniale inducit, etiam si fiat sine causa; ut si quis prope prandium recitaret horas minores, & prope vespertas Completorium; vel è contra. Rat. utriusque, quia in primo adest contraria consuetudo in timoratis: Secus in 2. *Ren. q. 41. Dia. San. qui dicit causam esse propriam commoditatem. Vnde Tamb. bene concludit, nunquam esse veniale; quia nunquam deest commoditas: Est contra Cara. absolute negantem.**

41. Quando incipiat dies habilis ad recitationem? *§. incipere à media nocte diei antecedentis, & finire in media nocte sequentis. Ren. q. 42. quod si ab aliquo Matutinum diei sequentis dicitur ante ejus mediam noctem, hoc fuisse introductum ex communi timoratorum consuetudine, ait San.*

42. Qua hora diei antecedentis possit recitari Matutinum diei sequentis? *§. posse post Vesperas diei antecedentis; quia etsi tunc non incipiat dies naturalis, incipit tamen Ecclesiasticus: ergo, &c. San. Ren. q. 43. Hora autem vespertarum est illa Cathedralis ex eodem Ren. contra plurium placita.*

43. An unico Officio possit quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis, & crastino? *§. neg. quia onus Officii est additum diei: ergo, &c. Contraria opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 35. Ren. q. 44.*

- 44 An sit mortale dicere Matutinum post Missam ? R. neg. si Matutinum post Missam recitetur secretò : Secus si post publicam Missam publicè in Choro recitetur. Rat. primi, est consuetudo timoratorum; nemo enim horum de hoc confitetur. Rat. 2. est rubrica Missalis graviter obligans, ex Bulla Pii V. *Ren. q. 45. Cenedus contra Nav. Less. &c.* absolute negantes; & contra *Angel. Ledes. &c.* absolute affirmantes.
- 45 An peccet mortaliter recitans Officium, si se non audiat ? R. aff. si præciso quocumque rumore, non possit se audire: Secus è contra. Rat. primi; quia præcipitur oratio vocalis: Vnde Conc. Basiliense præcepit, ne gutture, vel inter dentes dictio formetur. *Ren. q. 46. contra Azo.* cuius opinionem admisit *Fili. pro scrupulosis.* Rat. 2. quia alioquin Sacerdos non teneretur Officium recitare.
- 46 An ad satisfaciendum præcepto requiratur attentio interna? Suppono attentionem internam esse applicationem mentis, ad Deum, vel ad verba, quæ proferuntur, vel ad sensum verborum; sicut externam consistere in negatione distractionis externæ. R. nunc ad quæst. aff. quia cum esse morali recitationis Officii Divini necessariò connectitur attentio interna; sed Ecclesia præcipere potest actus internos necessariò cum externis connexos; ut dicemus *Ver. Legis materia q. 5. ergo, &c. Fili. Caje. Nav. Sua. Ren. q. 47. &c.* contra *Dura: Coni. Syl. Less. Henri. Lay. &* alios multos.
- 47 An in recitatione privata cum socio, teneatur quis dicere dimidiam partem Officii ? R. aff. loquendo de Psalmis tantum; quia sic practicitur in Choro. *Sua. Bon. Pala. Ren. q. 48.*
- 48 An teneatur qui cum socio recitat, audire partem socii? R. aff. nisi ex aliquo impedimento socium audire non possit. Rat. primi; quia oratio unius in tantum est alteri communis, in quantum illum audit; auditus enim loco recitationis succedit: ergo, &c. Rat. 2. quia satisfacit qui solus recitat, si se audire possit, & propter rumorem non audit: ergo, &c. *Dia. Cara. Ren. ibi. &c.*
- 49 An possit Officium recitari simul cum tribus sociis, itaut unusquisque dicat suum versum ? R. neg. quia sic non recitatur dimidia, sed tertia, vel quarta pars; nec recitatio esset ad modum Chori. *Tamb.* Hinc si duo recitando vocarent tertium ad recitandas lectiones, non satisfacerent. *Pellix. Ren. q. 49.*
- 50 An cæcus, qui memoriter habet Psalmos, teneatur adhibere socium pro reliquis? R. aff. si ultrò se offerat socius, vel si cæcus sit beneficiatus, commodè possit socium conducere. Rat. primi; quia

quia recitatio cum socio non est ex privilegio, ut vult *Sancti*. contrariæ opinionis, sed ex præcepto Conci. Basilien. præcipientis recitationem Officii obligatis ad eam sive solis, sive associatis: ergo, &c. *Sua. San. Pala. Ren. ibi. Sc. Rat. 2.* quia præcepta humana obligant ad media magnam difficultatem non habentia. *San.*

¶ 1 Quæ excusent ab Officii recitatione? *R.* excusare. Primum dispensationem etiam sine causa à Papa factam. 2. impotentiam, ut est infirmitas, cæcitas (non autem surditas.) 3. gravem, honestam, & necessariam occupationem; non autem voluntariam, ut concionandi, libros scribendi, &c. 4. carentiam Breviarii. *San. Ren. q. 51.*

¶ 2 An damnati ad triremes excusentur ab onere Officium recitandi? *R.* aff. Idem dicendum de captivis inter infidelium manus, & de damnatis ad mortem per tres dies ante ipsam. *Rat. primi, & 2.* quia alienum esset ab Ecclesiæ benignitate, & decore in tanta afflictione posites, & inter illam hominum coluviam supradictos obligare. *Less. Dia. Tamb. contra Az. quoad primum. Rat. 3.* quia in eis timor mortis parit debilitatem, & aliquando infirmitatem. *Tamb. Ren. q. 52.*

Hypotheca quid sit, Sc. v. Contractus onerosi q. 37. Sc. 47.

I

Istantia de peccato commissio an, *Sc. v. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 35.*

Idolatria quid sit, Sc. v. Superstitio q. 2.

Jejunium naturale quid sit, Sc. v. Communio annua q. 36. v. Conscientia q. 49. 51. Sc. Jejunium Ecclesiasticum. v. Conscientia q. 48. v. Legit materia q. 22. 26. Sc. 27. Voto premissum quomodo intelligendum. v. Votum q. 31. 33. Sc.

JEJUNIVM ECCLESIASTICVM. Quartus.

1 **A**N præceptum Jejunii obliget sub mortali? *R.* aff. & contraria opinio *Caj.* damnata est ab Alex. VII. op. 23. *Ren. tom. 1. fol. 567.*

2 Quot requirantur, & concurrant ad jejunium Ecclesiasticum? *R.* tria concurrere; Primum est abstinencia à carnibus. 2. unica comestio. & 3. hora comedendi. Prima duo spectant ad essentiam jejunii. Vnde hoc definitur: est abstinencia à car-

- nibus, & duplici comestione: Est communis. *Ren. ibid.*
3. Quarum carnum abstinentia præcipiatur in jejuniis? R. earum, quæ communi hominum æstimatione, & usu prohiberi censentur, attento fine Ecclesiæ, ut semper excludantur illæ, quæ multum sunt nutritivæ. Hinc quia carnes testudinis, limacis, & viperæ non multum nutriunt, non prohibentur. *Tamb. Bon. Ren. q. 1.*
4. An pinguedo animalis terrestris: ut laridum, axuncia, seu sagimen inter carnes sint computanda? R. aff. unde, præcisa consuetudine, inter carnes est computandum quicquid integrat animal, exceptis ovibus, & laticiniis. Rat. primi; quia alioquin liceret in die jejunii, nervi, cartilagine, cutes, sanguis, omenta, &c. quia nec etiam sunt caro. Rat. 2. quia ova sunt extra animal: ergo ad animal non spectant, sicut nec sunt animal, sed ejus alimenta. Unde constat ad 3. Dixi, præcisa consuetudine; nam in Regno Sicilia, sagimen est licitum, sicut Dominicanis pro diebus Veneris, & Sabbati. *Dia. Ren. q. 2. contra Hen. Fag. &c. absolute negantes, & contra Pasqualig. de larido loquendo dumtaxat negantem.*
5. An sub carnum prohibitionem veniant etiam lacticiニア? R. neg. ex se: Patet ex Ecclesiæ usu, quæ diebus Veneris, & Sabbati prohibet carnes, cum quibus non censentur prohibita lacticiニア: ergo, &c. Dixi ex se; nam ex vi præcepti jejunii Quadragesimalis prohibentur; ut mox dicemus. *Ren. q. 3.*
6. An in præcepto jejunii, jus prohibens carnes, prohibeat etiam lacticiニア in Quadragesima? R. aff. ex cap. *Denique dist. 4. in 1.ª parte decreti*; ibi enim interrogatus Pontifex, an liceant lacticiニア in Quadragesima? Respondit: *par est, ut nos his diebus à carnibus animalium abstinemus; ab omnibus quoque, quæ sementinam carnis originem trahunt; jejunemus à lacte, videlicet, caseo, & ovibus*: sed ly *par est*, indicare vult, ut æquum, & justum sit, ut ex vi ejusdem præcepti, quo prohibentur carnes, intelligantur prohibita illa, quæ sementinam originem ducunt à carnibus: ergo, &c. Deinde ly *quoque*, cum sit repetitio antecedentium cum omnibus suis qualitatibus: ergo sicuti, &c. *San. Sanci. Bon. Ren. q. 4. &c. contra Fag. Pelliz. non ex jure, sed ex consuetudine tantum ex eodem capite id colligentes.*
7. An si de jure non essent prohibita lacticiニア in Quadragesima, sint censenda saltem de consuetudine prohibita, ubi hæc extat? R. aff. & contraria opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 32. *Ren. q. 5.*

- 8 An de jure cēsenda sint prohibita lactīcinia in præcepto jejuniū extra Quadragesimam? *℞. neg.* quia nullum extat jus prohibens, & Pontifex in dicto cap. supracit. respondens ad interrogationem, limiravit ad dies quadragesimales; dixit enim, par est, ut *bis diebus. Fog. Fili. Azo. Ren. q. 6. &c.*
- 9 An saltem sint prohibita ex consuetudine? *℞. aff.* ubi est introducta; ut in nostris regionibus, de cujus bona introductione nemo dubitat, præter Neutericum quemdam; nam eam servant, & scandalizantur de non observantibus viri timorati; Prælati puniunt transgressores. Item materia consuetudinis multum prodest Reipublicæ ad animarum salutem; quæ omnia sunt conjecturæ, ex quibus colligitur, consuetudinem benè esse introductam, & obligare. *Sua. Pala. Ren. q. 7.*
- 10 An in diebus jejuniū, censeantur prohibita placentulæ cum ovis, & butyro; ut mustacæ, vel pastilli parvuli, in quibus ova ingrediuntur? *℞. neg.* si in ipsis ovorum quantitas sit parva, nec in magna quantitate comedantur; & tales putat similes placentulas *Coronius. Dia. autem Villalo. &c.* panem biscoctum: Secus si in ipsis quantitas ovorum sit magna (& talis est, panis hispanicus, qui à *Tamb.* totum ex ovis putatur confici) aut si parva, comedantur tamen in magna quantitate; nam licet ova in farina immixta non sint phylicè ova, ut vult *Pasqualig.* contrariæ opinionis, quia non remanent integra; sunt tamen moraliter ova in pane dispersa. *Ren. q. 3.*
- 11 Vtrum dispensatus ad carnes, teneatur ad jejunium? *℞. neg.* absolute, & sine ulla distinctione; quia comestio carnum destruit jejunii essentiam: ergo, &c. *Hen. Azo. Tamb. Ren. q. 9. &c.* contra *Nav. Med. &c.* absolute affirmantes, & contra *Less.* distinguentem inter virium debilitatem, & nocumentum cibi quadragesimalis.
- 12 An dispensatus ad carnes non ob virium debilitatem, teneatur ad jejunium eo die, quo carnes non comedit? *℞. aff.* quia non comedendo carnes, cessat dispensationis causa: ergo, &c. *San. Dia. Pelliz. Ren. q. 10. &c.* contra *Sanci. Azo. Rodri. &c.*
- 13 Vtrum dispensatus ad carnes in Quadragesima, possit illis vesci in jejuniis 4. temporum in illa incidentibus? *℞. neg.* quia sic dispensatus non potest vesci carnibus in diebus Ferie VI. & Sabbati Quadragesimæ; nisi à Medicis scientibus eos dies incidere, specialiter id concedatur: ergo, &c. Tum quia carnes conceduntur in Quadragesima ob dan. num, quod posset oleum inferre per totum illud tempus: ergo, &c. *Bauci. Ren. q. 11. contra Dia.*

- 14 An detur parvitas materiæ in abstinentia à carnibus, & lacticiis in diebus jejunii? *R.* aff. quia refectio ex supradictis veniens, latitudinem habet, & potest esse major, vel minor: ergo, &c. Quænam censenda sit parva quantitas? Relictis variis opinandi modis. Dic cum *Dia.* & *Antonio de Leone*, esse illam, quam coqui sumere solent in gustandis cibis, quam octavam partem unciæ putat esse. *Lean.* Hinc à fortiori, aliquid plus accipere potest quis ad excitandum infirmi appetitum. *San. Nav. Fag. Ren. q. 12.*
- 15 Si quis pluries comedit in die jejunii, quot peccata committit? *R.* unum peccatum committere, si pluries cibos quadragesimales comedat; toties, verò, quoties comedit carnes, vel lacticia in Quadragesima. *Rat. primi;* quia cum per primam comestionem frangat quis jejunium, non tenetur amplius jejunare. *Azo. Syl. Sua. Ren. fol. 576. q. 1. etc.* contra *Majo. Covarru. &c.* *Rat. 2. & 3.* quia præceptum non comedendi carnes, & lacticia in Quadragesima, est negativum, & sic obligat semper, & ad semper: ergo, &c. *Fag. Dia. Bon. &c.*
- 16 An eodem modo quis pluries peccet, cum habet votum, vel pœnitentiam jejunandi? *R.* neg. quia abstinentia à carnibus in voto, vel pœnitentia præcipitur ratione jejunii: ergo, &c. in præcepto verò jejunii abstinentia à carnibus, non præcipitur ratione jejunii, & eodem præcepto, sed distincto: ergo, &c. *Tamb. San. Ren. q. 1. contra Azo. Sua. &c.*
- 17 Si quis in die jejunii hora solita comederet lacticia, deinde post tres horas, iterum comedit legalia; vel eodem die Quadragesimæ sine justa causa carnes, & lacticia, quot peccata committit? *R.* duo peccata in utroque casu committere. *Rat. primi;* quia licet peccaverit comedendo, non fregit tamen essentiam jejunii: ergo, &c. *Tamb. Rat. 2.* quia distincto præcepto prohibentur carnes, & lacticia: ergo sunt distinctæ malitiæ explicandæ in confessione. *Sanci. Dia. Coni. Ren. q. 3.*
- 18 Si quis inadvertenter comedat carnes in magna quantitate in die jejunii teneatur ad jejunium? *R.* aff. quia jejunium non censetur fractum, nisi materialiter tantum. *Hen. Dia. Ren. q. 4.* contra *Ponc.* Idem à fortiori, dicendum est, de comedente pluries inadvertenter legalia ob eandem rationem. *Sanci. Pellix. contra Lay. Bon.*
- 19 An si quis in die jejunii manè inadvertenter comedit magnam quantitatem permissam, possit hora solita prandere, & serò sumere refectiunculam, jam quòd tenetur ad jejunium? *R.* neg. si prior comestio æqualis fuit prandio, vel jentaculo; utrumque

- que autem posse, si neutri comparari possit; quia alioquin deterioris esset conditionis, qui non comedit integrè ex inadvertentia eo, qui integrè comedit. *San. Turr. Dia. Ren. q. 5. &c.* contra *Pelliz. Nav. &c.* absolute concedentes; & contra *Pasq. & Leam.* absolute negantes.
- 20 Si quis die jejunii in prandio interrumpatur, an possit post aliquod tempus prandere? *R. aff.* si interruptio fuit cum causa, & ille surrexit à mensa cum animo redeundi; quia unitas comestionis attenditur moraliter, non physicè: ergo, &c. *Fag. Less. Ren. q. 6. &c.* Quanta autem possit esse ista interruptio: Relictis variis DD. placitis dico cum *Tamb.* quod si sumptum, fuit sufficiens ad sustentationem, poterit quis redire post horam; secus, si modicum fuit relictum; quia parū pro nihilo reputatur.
- 21 Si quis surgat à mensa sine animo redeundi, ut si linteum pliocavit, an possit iterum comedere? *R. aff.* post quadrantem, vel paulo plus; quia in morali judicio, quod parum distat, non distat. *Fili. Ren. q. 7.*
- 22 Vtrum sicuti potest quis cum causa post prandium iterum comedere per horam, ita possit per eandem horam ante prandium aliquid sumere, etiam in magna quantitate, non frangendo jejunium? *R. verum esse, posse per tertiam partem horæ ante prandium:* quia censetur eadem moraliter comestio. *Idem. Dia. &c.* per horam autem etiam posse sine fractione jejunii, unde postea tenetur jejunare, quia hora non est de essentia jejunii, ut volunt DD. citandi cōtrariæ opinionis: ergo anticipatio horæ non frangit jejunium, & sic ad illud quis tenetur. *Azo. Lay. Ren. q. 8. &c.* contra *San. Sanci. &c.*
- 23 An inservientes mensæ cibos in mensa apponendo, vel etiam legendo possint antea aliquid sumere? *R. aff.* etiam in magna quantitate; quia actio illa inserviendi, vel legendi est pars prandii, & supradicti communicant cum prandentibus: ergo eorum prandium non censetur moraliter interruptum. *Pasq. Dia. Ren. q. 9. &c.*
- 24 Vtrum si quis cogatur differre prandium ultra horam consuetam, possit manè longè ante prandium, sumere parvam aliquam quantitatem? *R. aff.* si debilitas inde oriatur, quæ consuetas impediatur functiones; & idem dicendum de eo, qui stomachi debilitatem patitur, etiam si non cogatur differre prandium: Quantitas autem erit illa, quæ sufficiens erit ad sublevandam debilitatem, etiam si excedat parvam quantitatem. *Rat.* quia jejunium ordinatur ad macerandum, non debilitandum.

- dum notabiliter corpus. *Dia. Pasq. Ren. q. 10. etc. contra San. Caje.*
- 25 Quandonam secunda comestio sit licita in die jejunii? R. esse licitam. Primo cum aliquid sumitur per modum medicinae curativæ actualis infirmitatis, non autem præservativæ. *D. Tb. Fag. Caje. &c. 2.* si sit in parva quantitate; hæc autem erit quantitas duarum unciarum, quia respectu cœnæ, quæ extra solitum prandium, & refectiunculam fieri solet, & prohibetur, quæ est 6. unciarum circiter, parva est materia. *Pasq. Dia. Turria. Ren. q. 11.*
- 26 An ultra hanc parvam quantitatem possit aliquid sumi, ne potus noceat? R. aff. quia id sumitur per modum medicinae. Tum quia Ecclesia concedit potum in die jejunii: ergo, &c. *Ren. q. 12. Lay. Fag. Dia. Bon.* qui id extendit ad urbanitatis casum, vel amici instantiam, sed non semper; quia non semper intervenit necessitas, sicut in casu potus.
- 27 In qua quantitate id sumi possit, ne potus noceat, & quoties in die? R. ad primum sumi posse id, quod est infra dimidiam unciam; quia hæc quantitas videtur sufficiens, ne potus noceat. *Dia. Leon. contra Pasq.* permittentem infra unciam. Unde ad 2. R. posse sumi, quoties necessitas bibendi contingit sine fraude; quia accessorium sequitur suum principale. Hinc si quis ab amicis invitaretur ad bibendum, non posset quantitatem sumere; quia potus non esset ex necessitate, & quantitas ab amico oblata semel sumi potest. *Pasq. Ren. q. 13.*
- 28 An possit quis pluries in die sumere quantitatem illam parvam duarum unciarum, sicuti potest pluries aliquid sumere, ne potus noceat? R. neg. quia illas plures parvæ quantitates continuantur in unitate diei, & finis præcepti. *Ren. q. 14. Bon. Dia. Merol. &c. contra Salas;* cujus opinio damnata est ab Alex. VII. op. 29.
- 29 Si finis præcepti est, ut non notabiliter nutriatur corpus, utrum possit sumi in die jejunii extra prandium, & refectiunculam, vinum, quod multi nutrimenti esse solet? R. aff. etiam si in fraudem jejunii sumatur in magna quantitate ad famem sedandam. Rat. primi; quia quidquid sumitur per modum potus, non frangit jejunium: ergo, &c. *Axo. Fag. Ren. q. 15. contra Riccar. Rosellam, &c.* Rat. 2. quia licet tunc potus sumatur in eum finem, ad quem sumitur cibus, non tamen sumitur per modum cibi: nam intentio sumentis non mutat naturam ipsius. Hinc è contra, licet acetum, oleum, sapa, &c. potabilia sint; quia tamen non sumuntur per modum potus, sed cibi, frangunt

- gunt jejunium. *Tamb.* licet contrarium dicat *Coto.* de aceto.
- 30 An aqua saccharo, citro, gelsumini, & aliis aromatibus mixta frangat jejunium? *R.* neg. quia sumuntur per modum potus, & quæ illis immiscentur, sunt in parva quantitate, & permixta die jejunii. *Pasq.* contra *San.* Hinc lac, & jus ex gallina distillatum frangunt jejunium; quia licet sumantur per modum potus, sunt tamen cibus, ut est lac; vel sunt mixta prohibitis, ut est jus ex gallina, &c. *Ren. q. 16.*
- 31 An potio hispanica, vulgo dicta chocolata, possit sumi in die jejunii per modum potus? *R.* chocolatam ratione sui, & ex se frangere jejunium, quia est multum nutritiva. Tum quia potus ex se est ordinatus ad vehendum, & distribuendum alimentum per venas, quod chocolata non facit, cum ordinariè sumatur mane, vel sero, quando nullus est in stomacho cibus. *San. Azo. Lay. Fag. Ren. q. 17. &c.* contra *Hurt. &c.* adducentes declarationes Summorum PP. Greg. XIII. Pii V. & Pauli V. sed verè hi Pontifices locuti sunt de chocolata ratione parvitatæ materiæ.
- 32 Vtrum potio chocolatæ licita sit in die jejunii ratione parvitatæ materiæ? *R.* aff. quia in unico potu chocolatæ, seu *Xicara*, ut hispani dicunt, unica uncia chocolatæ ingreditur, & unica uncia sacchari: ergo, &c. *Escob. Ren. q. 18.*
- 33 An comedens, uvam, mala medicæ, vulgo, *avanci*, mala mas-silica, italicè, *limoni*, mala punica, hoc est, *granati*, frangant, &c. *R.* aff. quia omnia prædicta primariò, & per se ordinata sunt à natura ad nutriendum, & communiter ad sedandam famem sumuntur: ergo esto per modum potus sumantur, frangunt jejunium. *Pellæ. Tamb. Dia. Ren. q. 19.* contra *Pasqual.*
- 34 Si Sacerdos sumeret species Sacramentales in magna quantitate ad sedandam famem, an, &c. *R.* aff. quia convertuntur in substantiam nutriti: ergo nutriunt: ergo, &c. Et licet non frangant jejunium naturale, hoc est, quia hujus finis est reverentia debita Sacramento, ut cibus facer antecedit profanum: finis autem jejunii Ecclesiastici est maceratio, quæ in casu non haberetur. *Dia. Ren. q. 20.*
- 35 Quænam sit hora competens ad prandium in die jejunii? *R.* præcisa consuetudine, esse circa meridiem plus minusve, secundum horologium solare, non artificiale, quod solet per mediam horam subsequi ad solare. *Azo. Tamb. Ren. q. 21.*
- 36 Vtrum hora sit de essentia jejunii, vel saltem de præcepto? *R.* ad utrumque neg. Rat. primi; quia dispensatus in hora, verè tenetur ad jejunium: ergo, &c. *Pasq.* contra *Sanci. Dia. Less. etc.*
Vnde

Vnde apud ipsos non teneretur ad jejunium, qui etiam ex iusta causa horam anticiparet. Rat. 2. quia hora comedendi non est de essentia jejunii: ergo ea non servata, adhuc satisficit præcepto: ergo non est de præcepto. Tum quia, qui non servat horam, non adversatur graviter fini præcepti, macerationis scilicet, corporis: ergo, &c. *Pasq. Lay. Fili. Ren. q. 22. &c. contra Caj. Med. &c.*

37 An possit etiam absque veniali peccato anticipari in die jejunii hora prandii? R. horam prandii ratione sui, anticipari non posse, nisi per horam; ratione parvitatæ materiæ per mediam horam supra horam, & hoc etiam sine causa; nam cum causa plus temporis anticipari potest. Rat. primi; quia meridies non est sumendus pro illo instanti, quo Sol per meridiem transit, sed pro toto illo tempore, quo Sol in meridie est; quod solet esse per horam tantum: ergo, &c. *Pasq. Ren. q. 23. contra Tamb. Rat. 2. quia anticipatio illa non est notabilis. Fili. Dia. contra Sanci. Pasq. &c. strictius opinantes, Nota Mendicantes habere privilegium anticipandi prandium per horam.*

38 Vtrum quis possit protrahere prandium per id tempus, quod voluerit in die jejunii? R. per horam posse non ultra; aliàs usque serò protrahere posset in fraudem temperantiæ. Et ratio est; quia longa illa comestio, non una, sed multiplex virtualiter est. *Tamb. Ren. q. 24.*

39 Vtrum possit ex levi, vel sine ulla causa prandium serò differri, sumpta collatiuncula manè hora prandii? R. ad primum aff. & talis esset confectio itineris, hospitum dimissio, piscatio, &c. Vnde quæcumque causa sufficiens erit *Pala. Dia. &c.* ex quo ad 2. R. neg. sine peccato veniali; quia esset contra consuetudinem. *Dya. Reg. q. 25. contra Pasq. Tamb. &c.* Idem dicendum de eo, qui manè sumeret jentaculum, & serò pranderet, vel circa meridiem cum intentione non sumendi refectiunculam serò.

40 An peccaret, qui ante Vesperas, in Quadragesima comederet? R. neg. quia horæ officii nullam habent connexionem, & ordinem cum jejunio; distincto enim præcepto præcipiuntur: ergo, &c. *Med. Fag. Pasq. Ren. q. 26. etc. contra Palud.*

41 Quinam fuit finis introductionis refectiunculæ? R. fuisse introductam ad naturæ sustentationem; nam si quis sit robustæ complexionis, statim cibum concoquit; si verò debilis, non potest unica confectione tantum sumere, quantum ad sustentationem sufficit: ergo, &c. *Fag. Fili. Ren. fol. 537. cap. 3. contra Caj.*

Caj. Ledef. &c. dicentes fuisse introductam ad somnum conciliandum.

- 42 Quænam ciborum qualitas sit permiffa in refectiuncula ? *℞.* in refectiuncula sumi poffe ea, quæ ante, vel post prandium sumi folent, ut funt fructus arborum, herbæ oleo, vel aceto temperatæ, &c. Rat. est confuetudo ad hæc tantum limitata. *Fag. Fili. Dia.* qui contrariam *Bon. &c.* dicentium in refectiuncula attendi debere quantitatem, non qualitatem, vocat falſam. An autem in ipſa piſces non tantum licci, ſed recentes, & magni sumi poſſint ? *℞.* aff. etiam in quantitate debita; quia minus nutriunt, quam plures cibi, qui in refectiuncula conceduntur, inter quos eſt panis. *Pafq. Ren. q. 1.* contra *Fag. Dia.*
- 43 An id, quod sumi poteſt in refectiuncula die jejunii, poſſit actione ignis coctum sumi ? *℞.* aff. ſi poſt coctionem non excedat quantitatem permiſſam 8. unciarum : Secus ſi ante coctionem cibus ſit quantitatis 8. unciarum; nam tunc actione ignis eſcit poſtea in quantitate : ergo, &c. *Coto. Ren. q. 2.* contra *Azo. & Cara.*
- 44 Vtrum poſſit quis in refectiuncula totam quantitatem permiſſam in pane ſumere ? *℞.* aff. quia tunc rigidior eſt obſervantia jejunii. *Dia. Pafq. Ren. q. 3.* contra *Pelliz.*
- 45 Quæ quantitas cibi poſſit sumi in refectiuncula ? *℞.* relictis variis DD. nimis rigide diſcurrentibus. Dico quantitatem 8. unciarum ex confuetudine introductam, ab omnibus cum acclamatione, & brachiis expaſis admitti: Eſt contra *Lay. Azo. Fili. etc.* dicentes prædictam quantitatem taxari non poſſe, ſed arbitrio timorati relinquendam, conſideratis complexionibus, perſonis, & applicationibus. *Ren. q. 4.*
- 46 An aliquibus licita ſit refectiuncula major ? *℞.* *Ren. q. 5.* nec ſtudioſorum cauſa, nobilitatis, aut ſomni capiendi (ſed tantum ex confuetudine, ubi fuerit introducta, ut in Curia Romana) licitam eſſe maiorem refectiunculam. Rat. primi; quia qui ſtudio vacant, parvo cibo indigent; ergo, &c. Rat. 2. quia nobiles copioſioribus epulis ſunt aſſueti : ergo, &c. Rat. 3. quia refectiuncula ſufficit ad ſomnum capiendum : ergo, &c. *Ren. ibi.* contra *Pafq.* Rat. 4. eſt confuetudo. *Pafq. Fili. Fag. etc.*
- 47 Vtrum in vigilia Nativitatis Domini poſſit major refectiuncula sumi, & in qua quantitate ? *℞.* ad primum aff. Rat. eſt confuetudo legitime introducta: Eſt contra *Nav. & Rodri. &c.* Unde ad 2. dico poſſe eſſe duplò maiorem, cum hæc quantitas tantum videatur confuetudine ſtabilita. *Azo. Tamb. Dia.* contra *San.*

- San.* admittentem refectiunculam triplò majorem; & contra *Metinam*. Eam admittentem in quavis quantitate. *Ren.* q. 6.
- 48 An talis consuetudo invaluerit etiam pro Religiosis? *R.* aff. quia ut possint Religiosi gaudere privilegio consuetudinis, sufficit, quod apud communitatem, cujus ipsi sunt partes, invaluerit. *Pellix.* *Ren.* q. 7. contra *Villa.* *Dia.*
- 49 An possit ea refectiuncula sumi duplò major, si meridie sumatur, dilata cœna in vesperam? *R.* aff. quia ea non est introducta ob labores nocturni officii, sed ob excellentiam diei festi. *Pellix.* *Pa/q.* *Ren.* q. 8. contra *Dia.* *San.* *Trull.*
- 50 Si Festum Nativitatis incidat in fer. 2. itaut vigilia sit celebranda Sabbato antecedenti, an possit sumi ea refectiuncula duplò major? *R.* aff. quia hoc est privilegium vigiliæ, & solemnitatis, non autem nocturni officii. *San.* *Cara.* &c. contra *Bossum*: Quod si eo die incideret jejunium 4. temporum, etiam sic sumi possit; quia magis dignum trahit ad se minus dignum: ergo, &c. *San.* *Dia.* *Tamb.* *Ren.* q. 9.
- 51 An sit licita refectiuncula duplò major in vigilia Paschatis, & Pentecostes? *R.* neg. ubi hoc non fuerit consuetudine introductum, ut in nostris Regionibus: Secus in Sicilia ex *Tamb.* Gallia, Hispania, Lusitania ex *Fag.* *Rat.* quia ea major refectiuncula eo die non est licita ratione lætitiæ, sed ratione consuetudinis: ergo, &c. *Tamb.* *Dia.* *Ren.* q. 10. impugnantes contrariam *Pa/q.* & *Lean.*
- 52 Quænam sit parvitas materiæ in refectiuncula? *R.* esse duas uncias, dummodò has quis eo die non sumpsisset. *Rat.* quia ea est parva materia pro toto die: ergo, &c. *Dia.* *Lean.* *Pellix.* *Ren.* q. 11. contra *San.* *Escob.* strictius opinantes.
- 53 Si quis vovit jejunium singulis sextis feriis, vel Sabbatis, & in illis incidat Vigilia Nativitatis, an possit sumere refectiunculam duplò majorem? *R.* aff. quia quando de voventis intentione non constat, votum explicandum est ad instar præcepti. Tum quia votum non aliter obligat, quàm obligaret lex Ecclesiastica de ea materia: sed lex Ecclesiastica majorem illam refectiunculam concedit: ergo, &c. *Dia.* *Pellix.* *Ren.* q. 12. &c. contra *Redri.*
- 54 Quis vovit jejunium singulis Sabbatis, vel sextis feriis, an teneatur jejunare, & non comedere carnes, si in illis diebus incidat Festum Nativitatis Domini? *R.* aff. nisi taliter vovendo, diem Nativitatis exceperit: Constat ex cap. *finali de observantia jejunii*. Et licet vota obligent ad instar præcepti; comedere

tamen

tamen eo die carnes, non est præceptum, sed exceptio præcepti. Hinc tenentur eo die Fratres Minores jejunare. Præterquamquod in dicto cap. *Hono. III.* dixit: *nisi ex regulari observantia ad carnes non comedendas non teneantur.* Pellix. *Ren. q. 13.* contra *Rodri. Syl. Nav. etc.* dicentes posse in hoc à Prælatis regularibus dispensari.

55 Quænam sint causæ excusantes à jejunio? R. esse ætatem, infirmitatem, laborem, pauperiem, pietatis officium, & majorum auctoritatem. *Azo. Fag. Ren. fol. 592. cap. 4.*

56 Quæ ætas excuset? R. adolescentes ante 21. annum, & senes post 60. etiam si viribus pollere videantur, excusari; quia illi eo tempore crescunt ex medicorum sententia. *Sanci. San. &* alii communiter contra *Angel.* & senes in 60. incipiunt languescere, & illa virium existimatio est illusiva, & fallax, inconstans, & incerta, ex Medicorum judicio. *Dia. Ren. q. 1.* contra *Bon. Fili. Less. &c.*

57 An sufficiat, ut hæc ætas sit incepta, an necesse sit, ut sit completa? R. 21. annum debere esse completum: sexagesimum vero sufficere inceptum; quia in favorabilibus annus inceptus habetur pro completo: Contra, in odiosis, ex *l. qua astate, ff. de testamentis*; quæ regula licet valeat in anno assignato à jure, non autem ab Ecclesia, & consuetudine, ut in casu; illa tamen dum annum assignat, juxta regulas juris in ratione fundatas assignat. *San. Ren. q. 2. &c.*

58 An si annus 21. compleatur in medietate diei jejunii, teneatur quis in reliqua parte diei jejunare? R. neg. quia lex jejunii habet pro objecto totum diem indivisibiliter: ergo, &c. *Dia. Sanci. Ren. q. 3. &c.* contra *San.* dicentem teneri, si adhuc sit jejunus.

59 An fœminæ ante 60. annum excusentur? R. in ætate 50. annorū excusari; quia fœminæ sunt debilioris conditionis, & inde viri in ætate 60. annorum sunt impotentes ad generandum; fœminæ autem in ætate 50. ergo sicuti senectus in viris incipit in 60. ita in fœminis in 50. Tum quia fœminæ citius adolescent, sunt enim puberes in ætate 12. annorum, non 14, ut viri; ergo citius senescunt. Nec inde sequitur ante 21. annum teneri ad jejunium; quia in hoc adest consuetudo in contrarium determinata ad 21. in casu autem consuetudo est tantum determinata ad similem ætatem. *Pellix. Ren. q. 4. Pasq. &c.* contra *San. Sanci. Fag. Lay.*

60 An Religiosi professi ante 21. & post 60. teneantur ad jejunia Regulæ obligantis sub mortali? Loquimur in casu, quo Religio.

novæ jejunia præcipiat, vel noviter urgeat observantiâ jejuniorum *Ecclesia* : si enim eam observantiâ tantum revocaret in memoriam, certum esset, eos non teneri. Respondendo igitur, dico ex utraque parte affirmativa; & negativa, adesse authores classici, quorum opiniones putat tutas, ac probabiles. *Tamb.* Melius tamen cum *Coro.* & *Ren. q. 5.* dico 2. in hoc standum esse consuetudini cujuscumque Religionis.

- 61 An teneatur quis ex voto, poenitentia, & Jubilæo jejunare ante 21. & post 60. ? De Jubilæo loquendo, *R.* aff. quia tunc ponitur jejunium ad lucrandum Jubilæum: ergo, &c. *Fag.* De aliis discurrendo, *R.* voventem teneri, vel non, si vovendo erat vel non in 60. anno; quia censetur non habuisse, vel habuisse intentionem se obligandi: Eodem modo distinguendum est de poenitentia Sacramentali. *Ren. q. 6.* est contra *San. Dia. Tamb.* absolute negantes de vovente.
- 62 Quænam infirmitas excuset à jejunio? *R.* excusare gravem, seu notabilem infirmitatem, non tantum actuale, sed etiam probabile periculum ipsius: Quæ autem sit gravis infirmitas; *R.* id esse arbitrio boni viri, vel Medici remittendum. Hinc *San.* excusat tertianarios, vel quartanarios, convalescentes, prægnantes, lactantes; & *Tamb.* excusat scholasticos, quia alias sine difficultate studere non possunt. *Ren. q. 7.*
- 63 Vtrum quando jejunium, vel dieta, ut dicitur, est necessaria infirmo, teneatur infirmus jejunare? *R.* neg. quia leges attendunt id, quod communiter accidere solet: unde excusantur à jejunio, qui gravem laborem suscipiunt, etiam si alias possent ex robusta complexione jejunare; quia hoc est per accidens, ad quod lex non attendit: ergo, &c. *Tamb. Pasq. Ren. q. 8.* contra *Coro.* An autem teneatur ad jejunium, qui habet duos fontes: Dic cum *Pasq.* contra *Sanci.* teneri; quia per accidens est, quod illi quando causent debilitatem.
- 64 Quinam labor excuset à jejunio? *R.* omnes exercentes artem laboriosam (quamvis divites essent, & se aliter sustentare possent) excusari à jejunio, si pro majori saltè parte diei laborent: tales sunt lignarii, murarii, &c. *Pasq. Tamb. Ren. q. 9.* Item mulieres supellestiles lavantes, etiam si per totum diem non laborent. *Pasq.* Item Typographi torculari inservientes, non autem literas ordinantes. *Dia.* Est contra *Fag.* & alios dicentes, omnes artifices universaliter excusari; quod damnatum est ab *Alex. VII.* prop. 30.
- 65 An Sartores, & Sutores excusentur, sicut & Barbitonfores? *R.*
Sar-

Sartores teneri : idem à fortiori dicendum de Barbitonforibus. Sutores verò non teneri si suant ; vel si tantum scindant , per totum tamen diem materiam præparant . Rat. primi ; quia horum ars non est laboriosa , cum sedeant . *Lay. Fili. Bon. Ren. q. 10. etc.* contra *Henri. Fag. Ledes.* Rat. 2. quia licet illi non sedeant , leviter tamen laborant , nec per totum diem . *Lay. &c.* Rat. 3. quia licet sutores sedeant , laborant tamen non solum manibus , sed etiam brachiis , & cruribus . *Azo. Fag. San.* contra *Tamb.* Rat. 4. quia illorum vires ad eum laborem non sufficiunt cum jejunio . *Less.* contra *San.*

66 An Pistoris, seu Fornarii, & Molitores excusentur? R. ad primum aff. si conficiendo , & coquendo panes toto die laborant ; non autem si tantum assistant furno . *Pasq.* Vnde ad 2. R. neg. quia hi tantum assistant molendinis : & ratio horum adducta est in superiori quæsito ad 4. *Ren. q. 11.*

67 Vtrum Confessarii, Lectores, Advocati, & Concionatores excusentur? Affirmat *Dia.* si Confessarii continuo Confessionario assistant ; Lectores, & Advocati debiles sint , & Concionatores , ex *Pasq. Tamb. &c.* si in tota Quadragesima prædicant , etiam si hoc fiat per tres dies in hebdomada , more Hispanico . Contrarium tamen sentit *Ren. q. 12.* de primis tribus , cujus ratio est ; quia supradicti pauco indigent cibo , quæ ratio non videtur universaliter vera ; cum implet postea admittat Lectores , & scholasticos à jejunio excusari pro eo die , quo actum publicum , vel concursum ad Cathedram faciunt .

68 An qui artem laboriosam exercent, teneantur ad jejunium eo die, quo non laborant? R. neg. si per unum, aut alterum diem non laborant ; quia tunc possunt non jejunare ad vires deperditas reficiendas , & novas acquirendas . *San. Tamb. Ren. q. 13.* contra *Bon. Fili. &c.* id arbitrio boni viri remittentes ; & contra *Dia. Fag. &c.* absolutè negantes .

69 An itinerantes excusentur à præcepto jejunii? R. pedestres conficientes novem milliaria excusari ; quia tali itinere maxime laxantur . *Lean.* Equo verò itinerantes excusari , si iter sit necessarium , constatque saltem ex *Dia. 30.* milliaribus , nec sit unius tantum diei . Rat. quia tunc cum maximo labore itinerantur : ergo , &c. quæ omnia intelligi possunt etiam à principio utriusque itineris ; quia attendendus est non solum præsens , sed etiam futurus status . *Pasq. Ren. q. 14.* contra *Dia. Lean. &c.* absolutè excusantes ; quorum opinio damnata est ab *Alex. VII.* prop. 31.

70 An licitum sit voluntariè assumere laborem impeditivum jejunii, ut pila ludere, iter facere, &c. R. aff. quia præceptum jejunii non prohibet laborem impeditivum jejunii: ergo non peccat, qui illum assunuit; aliàs peccaret quis assumendo artem laboriosam, si aliàs posset non laboriosam assumere. Tum quia, quæ sunt juris humani non imputantur in causam remotam, sed omninò proximam. *Pasq. Ren. q. 15.* contra *Villalo.* negantem in casu, quo impedimentum prævideri potuit, vel debuit; & contra *San.* id permittentem una, vel altera vice; & contra *Tamb.* dicentem id non licere, si eodem die, quo jejunari debet, impedimentum assumatur.

71 Quid si quis sumat laborem illicitum impeditivum jejunii? R. non peccare contra præceptum jejunii; quia ex hoc præcisè non præcipitur abstinencia ab operibus illicitis: ergo, &c. *Pasq. Dia. Sancti. Ren. q. 16. &c.* contra *Rodri. San. &c.*

72 Quid si voluntariè quis laborem impeditivum assumat, ut deobligetur à jejunio? R. id non esse licitum; quia licet non peccet quis comedendo, e. g. cibos, ex quibus prævidet pollutionem sine periculo consensus; ut docet *San.* peccat tamen si eo fine cibos illos comedat, ut pollutio sequatur, etiam si sciat non ad futurum periculum consensus: ergo ita, &c. *Axo. Dia. Lay. Ren. q. 17. &c.* contra *Sancti. San. Pasq. &c.*

73 Quomodo paupertas excuset à jejunio? R. excusare, si simul totum cibum pauperes habere non possint; vel si cogantur etiam leviter laborare, nam parce vivunt, & utuntur cibis exiguæ nutritionis. *Pasq.* Et denique excusantur comedendo carnes, vel lacticiuia, si alii cibi eis nō suppetant. *San. Lay. Less. Ren. q. 18. &c.*

74 An teneatur ad jejunium, qui non habet nisi panem in sufficiente quantitate? R. neg. etiam si habeant fructus, sint tamen Personæ nobiles: Secus si ordinariæ. Rat. est; quia illis esset nimis onerosum taliter jejunare, etiam pro una die; non autem istis. *Ren. q. 19.* contra *Pasq. San. &c.* absolutè negantes. Adverte tamen, quod non possunt supradicti comedere carnes, cum possint aliter sibi consulere. *Ren. ibi.* contra *Villa.* absolutè concedentem, & contra *Lean.* id admittentem pro Magnatibus tantum.

75 An qui non habet vinum, teneatur jejunare, si habeat sufficientia ad sustentationem? R. aff. quia vinum non nutrit, secundum aliquos. Tum quia sine vino sufficienter quis sustentatur: ergo, &c. *Dia. Bauci. Lean. Ren. q. 20.* contra *Pasq.*

76 Vtrum qui non habet pisces, possit comedere ova, & lactici-
niat

nia? *R.* aff. si non habeat alios cibos. Rat. est clara: Secus si illos habeat, aut Persona in casu itineris, e. g. sit nobilis, assueta cibis delicatis: quod an verum sit, tuo relinquo iudicio discutendum. *Dia. Ren. q. 27.*

77 Quomodo aliqui, pietatis officio excusentur? *R.* excusari, quia jejunium præcipitur ut promotivum ad bonum, & non ut impeditivum majoris boni: ergo, &c. Hinc pro majori parte notis assistentes agonizantibus, non tenentur die sequenti jejunare. *Pasq. Ren. q. 22.*

78 Vtrum excusentur, qui jejunando sentiunt se magis ad luxuriam inclinos? *R.* neg. quia esto cibi quadragesimales allici luxuriam accendant, ut volunt aliqui apud *Cara.* id tamen per accidens est. Tum quia sunt alia remedia ad resistendum luxuriae, Tum denique, quia accedere potest dispensatio: ergo, &c. *Fili. San. Bon. Ren. q. 23. &c.* contra *Pasq.* affirmantem, si stimuli sint tales, quod soleat quis consentire.

79 An è contra, extra tempus obligationis jejunii, teneatur vidua relicta prægnans jejunare cum periculo damni in prole, si stimulis carnis agitur? *R.* neg. quia potest aliis spiritualibus remediis tentationibus occurrere. *Dia. Pasq. Ren. q. 24. &c.* contra *Fernandez.*

80 Quomodo majorum auctoritate excusetur quis à jejunio? *R.* excusari eos, qui dubiam causam habent; quia à Superioribus respectivè dispensari possunt: Vnde subditus certam habens causam, dispensatione non indiget: Imò Superior ad dispensandum, Medici consilio non indiget, nisi in casu, quo certò ei constet, causam non subesse. *Ren. q. 25.* Denique dispensare solius Pontificis est, ait *Axo.* quod explicat *Fag.* ut is possit validdè, sed non licitè sine causa; quam *Tamb.* qualemcumque sufficere, dixit, in dispensatione ad jejunium, non autem ad carnes. An autem Medicus dubius de nocumento ciborum quadragesimalium, dispensare possit ad carnes? Dic cum *Ren.* & *Pasq.* posse; quia in dubiis favorabilior pars est eligenda.

81 An uxor ob viri auctoritatem excusetur à jejunio ex præcepto? *R.* aff. si jejunando rixæ orirentur, vel impotens redderetur uxor ad reddendum debitum (quod etiam procedit in viro, si notabiliter ex jejunio debilitaretur) vel denique, si ita uxor redderetur deformis, ut sciret à marito non amari. Rat. primi, & 3. quia charitas præferenda est præcepto jejunii: ergo, &c. *San. Fag. Pasq. Ren. q. 26. &c.* Rat. 2. quia redditio debiti est ex iustitia; ergo, &c. *San. Less. Pasq. etc.* Hinc deducit *San.* cui con-

sentiant *Pasq. & Bauci*, nec etiam puellam nubilem teneri, si ex jejuniis reddatur deformis.

Jesuitæ an possint confiteri non approbati ab Ordinario. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ordi. q. 6.

Ignorantia quotuplex, quæ, & quando à peccato, à pena, à reservatione, &c. excuset. v. Actus humani q. 3. &c. Ignorantia excomm. an, &c. v. Censura excomm. majoris q. 27. et 46. v. Censura excomm. Si quis, etc. q. 35. 45. etc. Ignorantia fornicationis an possit esse invincibilis. v. Luxuria simplicis, etc. q. 4. Quomodo ignorantia excuset à restitutione. v. Restitutionis ab, etc. q. 19. Ignorantia facti an excuset. v. Sacramenti Matri. q. 15. Ignorantia Clericatus an excuset ab excomm. v. Censura excomm. Si quis, etc. q. 46. v. Actus humani q. 23. An, et quando ignorantia excipiat, excusetque à pena, etc. v. Jus Rei in exceptiones, etc. q. 22. etc.

Illegitimi quando sint irregulares. v. Irregularitas q. 9. v. Irregularitas ex defectu q. 8. An possint ab Episcopo dispensari. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ordi. ad reservata q. 22. Quando ad Ordines, vel Prælaturas promoveri possint. v. Sacramentum Ordi. etc. q. 53. etc.

Immunitas Ecclesiastica. v. Censura excomm. contra, etc. q. 1. etc. v. Luxuria sacrilegii q. 9. 14. et 15. v. sacrilegium q. 14.

Impedimenta Matrimonii dirimentia, et impedientia qualia sint. v. Sacramenti Matrimonii, etc. q. 1. etc. q. 75. etc.

Impediti adire Romam pro absolutione, &c. qui censeantur. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ordi. ad reservata q. 7.

Imperatores à quo possint censura ligari. v. Censura q. 16.

Impotentia quando dirimat matrimonium. v. Sacramenti Matri. q. 45. &c.

Improperium quid sit. v. Detractio. &c. q. 14.

Incarceratio quid supponere debeat. v. jus Prælati ad, &c. q. 15.

Incestus quid sit, quotuplex, &c. v. Luxuria incestus q. 1. &c. An impediat petitionem debiti. v. Luxuria simplicis, &c. q. 8.

Indicia quando jus præbeant ad inquirendum. v. jus Prælati ad, &c. q. 14. Indicia contra Religiosos an debeant esse majora. v. ibi. q. 19. num. 1. Quando faciant plenam probationem, v. Justitia, & modus, &c. q. 10.

Indicium quid sit, quotuplex, &c. v. jus, & justitia in causis, &c. q. 8. &c.

Indissolubilitas matrimonii. v. Sacramentum matri. ut, &c. q. 17. &c.

Indulgentia quid sit, etc. v. Satisfactio per Indulgentias q. 1. etc. An supplere possit pœnitentiam Sacramentalem. v. Sacramentum Pœnit. materia prox. q. 89.

In-

- Infamatio quid sit ; Infamare mortuum , Monasterium , etc. v. Detractionis , etc.*
- Infamia juris , vel facti quid sit , etc. v. jus , et iustitia in causis , etc. q. 6. et 7. Infamia probata an poni debeat in processu . v. jus Prælati ad , etc. q. 16. nu. 3. Quando præbeatur jus ad inquirendum . v. ibi. n. 4.*
- Infans quis sit . v. Contractus in genere q. 26.*
- Infidelitas negativa , vel positiva qualis sit . v. opi. Inno.*
- Ingressus Religionis , an excuset à restitutione , v. Restitutionis ab , etc. q. 26. An dissolvat sponsalia . v. Sacramentum Matrimonii , etc. q. 17.*
- Inimicitia an sufficiat ad inquirendum . v. jus Prælati ad , etc. q. 16. n. 11. An sit ratio excipiendi contra testes , etc. v. jus Rei in exceptionibus , etc. q. 33. etc.*
- Inquirere factum alterius , an sit peccatum . v. Restitutio ob detractionem , etc. q. 14.*
- Inquisitio quid sit , et quatuorplex . v. jus Prælati ad inquirendum q. 1. etc.*
- Integritas carnis ad qualem virginitatem spectet . v. Luxuria q. 4.*
- Integritas Confessionis quatuorplex , etc. v. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 23.*
- Intentio in recitatione officii , an sit necessaria . v. Legis materia q. 5. An requiratur ad satisfaciendum præcepto . v. Legis modus , etc. q. 5. etc. Intentio requisita in Ministro Sacramentorum . v. Sacramentum in genere q. 14. In consecrante , celebrante , etc. qualis , v. ibi. q. 16. etc. v. Sacramentum Eucharistia q. 25. etc. q. 3. etc. v. Sacramenta majorum Ordinum q. 42. etc. Requisita in suscipiente Sacramentum . v. Sacramentum in genere q. 23. An requiratur in satisfactione Sacramentali . v. Sacramenti Pœnit. materia. prox. q. 32. Quæ sit necessaria ad Ordines suscipiendos . v. Sacramentum Ordinis. etc. q. 62. Quæ ad matrimonium contrahendum . v. Sacramentum Matrimonii. u. , etc. q. 1. etc. An sit necessaria ad lucrandas Indulgentias . v. satisfactio per Indulgentias q. 25. et 22.*
- Interdictum quid sit , etc. v. Censura interdicti q. 1. etc.*
- Interpolatio in furto quanta debeat esse , etc. v. Furtum q. 19. et 20.*
- Interstitia servanda in ordinibus suscipiendis , etc. v. Sacramentum Ordinis. etc. q. 39. etc. Quis in ipsis dispensare possit . v. ibi. q. 41. etc.*

I N V I D I A.

Quærit.

- 1 **Q**uid sit Invidia? R. est tristitia de alieno bono, quatenus est propriæ gloriæ, & excellentiæ diminutivum. *D. Tho. Rem. tom. 1. fol. 507. q. 1.*
- 2 Vtrum sit invidia triftari de bono alterius, quatenus ipse illo caret? R. esse æmulationem, bonam & virtuosam, si respiciat bonum alterius spirituale; nec bonam, nec malam, si respiciat bonum temporalem æmulanti proportionatum: venialiter verò malam, si improportionatum. Primum constat ex illo 1. ad Corin. 12. *amulamini charismata meliora*. Probatur 2. quia licitum est ea bona desiderare, & procurare: ergo, &c. Probatur 3. quia plebej Regi invidere, insania est: ergo, &c. *Fag. Rem. q. 2.*
- 3 An sit invidia triftari de bonis proximi, quatenus indigno tributis? R. esse peccatum indignationis, & Nemesis, ut loquitur *D. Tho.* mortale, si Deus *expressè* super his quis arguat, quia sic est Dei ordinationem, graviter reprehendere. *Rem. q. 3.*
- 4 An invidia sit peccatum mortale? R. aff. ex genere suo; quia opponitur charitate proximi. *D. Tho. Dia. Rem. q. 4. contra Lorca, & Tamb.*
- 5 Qui sint effectus invidiæ? R. ex *D. Tho.* esse quinque, videlicet odium, detractionem, susurrationem, lætitiâ de rebus adversis proximi, & tristitiâ de secundis. *Fag.* addit murmurationem, iram, crudelitatem, & æmulationem. Ira est cupiditas vindictæ inordinatæ: odium est aversio voluntatis ab eo, quod æstimatur ut noxium: Crudelitas est, quando quis ex animi asperitate plus punit aliquem, quam ratio dicet, & differt à sævitia, quia hæc ultra delectatur in immôderatis punitioibus. *Azo. Fag. Rem. q. 5.* De cæteris locuti sumus, *Ver.* detraçtio.
- 6 An licitum sit aliquando irasci? R. cum irasci veniat ab ira, & hæc sit appetitus vindictæ ordinatæ, vel inordinatæ. Irasci erit licitum, vel non, si ea ordinata, vel inordinata sit. Probatur ex *D. Tho.* dicente 22. q. 153. Iram esse appetitum vindictæ, qua homo potest benè, vel malè uti. Ira inordinata secum defert rixam, tumorem mentis, contumeliam, clamorem, indignationem, & blasphemiam. *D. Tho. Nav. Less. Rem. q. 6. &c.*
- 7 An odium Dei, & proximi differant specie? R. aff. imò & genere, si odium sit specialiter contra Deum, & contra proximum: Secus si consistat in privatione perfectionis debitæ, idest cha-

charitatis. Rat. primi; quia peccata contra Deum, & contra proximum differunt specie, & genere. Vnde constat ad 2. *Fili. Ren. q. 7.*

3 An crudelitas sit peccatum mortale ex suo genere? R. aff. quia ea tunc evenit, quando poena, quæ datur ob vindictam est major, & gravior, quam oportet: ergo, &c. *Fag.* Hinc potest esse veniale ex imperfecta deliberatione, vel si excessus non attingat mortale. *Ren. q. 8.*

9 Cui virtuti opponatur invidia? R. invidiam, sicut acediam, propriè opponi effectibus charitatis, sicut odium propriè charitati. Effectus autem charitatis sunt, gaudium de bonis proximi, alacritas, jucunditas, & lætitia de rebus divinis, quibus opponuntur invidia, & acedia, quæ est tristitia de rebus divinis, & est vitium capitale (sicut invidia) quia ab ea procedunt desperatio, pusillanimitas, torpor animæ, malitia, rancor, & evagatio mentis. *Azo. Ren. q. 9.*

Involuntarium. v. *Actus humani.*

Ira quid sit. v. *Invidia.*

Irregularitas ex delicto, an tolli possit in casu necessitatis à simplici Sacerdote. v. *Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. q. 17.* Irregularitas ex illegitimitate, vel ex defectu lenitatis, an possit ab Episcopo dispensari. v. *Sacramenti Pœnit. Minister Ord. ad referat q. 22.* Quando irregularitas incurratur ab Ordinando. v. *Sacramentum Ordinis, &c. q. 9.* Quando ab excommunicatis. v. *Censura excom. majoris q. 11.*

IRREGULARITAS.

Quæritur.

3 Quid sit? R. est canonicum impedimentum ex facto, vel defectu proveniens, quo quis ad Ecclesiasticos Ordines promoveri, & jam promotus in iisdem ministrare prohibetur. *Say. Ren. tom. 2. fol. 663. q. 1.*

2 An sicut irregularis non potest promoveri ad Ordines, nec in promotis exerceri, ita privetur beneficiis? R. ante iudicis sententiam non privari beneficiis jam obtentis; invalidè verò nova obtinere beneficia requirentia usum Ordinis. Probatur primum ex cap. *litteris de excessu Prælatorum*: ubi præcipitur, ut regularis privetur beneficiis: ergo, &c. *Bon. Less. Say. &c.* Probatur 2. quia beneficia dantur propter officium, seu exercitium ordinis: ergo, &c. *Less. Nav. Bon. Ren. q. 2. &c.* contra *Pelliz. Syl. Lay.*

3 Vtrum

- 3 Vtrum irregularis privetur jurisdictione fori contentiosi ex beneficio proveniente? *Re. neg.* quia irregularitas solum privat Ordine, & ejus usu; potestas autem jurisdictionis est distincta ab Ordine, & ejus usu. *Fili.* Imò nec irregularis privatur jurisdictione in foro poenitentiae, quamvis illicite absolveret: Tempore verò irregularitatis, novam, & ordinariam accipere non potest, benè verò delegatam, sine exercitio tamen. *Rat. primi*, quia irregularis non amittit officium, vel beneficium jam obtentum, nec ei deest potestas Ordinis, & jurisdictionis: ergo, &c. *Rat. 2.* quia ea potestas venit ab usu Ordinis, quo privatur irregularis: ergo, &c. *Fili.* *Rat. 3.* quia ea est annexa officio, vel beneficio, quod validè irregularis recipere non potest: ergo, &c. *Fili.* *Rat. 4.* quia delegata jurisdictione neque ab officio, neque à beneficio pendet: ergo, &c. *Pelliz.* *Fili.* *Rat. 5.* quia usus Ordinis, à quo venit exercitium, est irregulari interdictus. *Bon. Ren. q. 3.*
- 4 Quid requiratur ad incurrendam irregularitatem ex delicto? Ad eam contrahendam requiritur primò peccatum mortale, quia irregularitas est pœna gravis: ergo culpæ proportionata: *Tamb. Bon. San. &c. 2.* requiritur actus externus, & consummatus, non tamen attentatus (nisi aliter expressum sit in jure) quia Ecclesià non judicat de internis; & quia odia sunt restringenda. *Fili.* Requiritur plena deliberatio; quia tam gravis pœna requirit actum perfectè voluntarium; sic amens, dormiens, &c. non incurrunt. *Tamb. Ren. q. 4. &c.*
- 5 Vtrum impuberes ligentur pœna irregularitatis? *Re. aff.* ex Clem. *si furiosus de homicid.* ubi Clem. V. eximit tantum à pœna irregularitatis furiosos, infantes, & dormientes: ergo, &c. Tum quia Canones imponunt irregularitatem ob homicidium voluntarium, quod ut tale, in pueris ante pubertatem esse potest: ergo, &c. *Lay. de Janu. Ren. q. 5.* contra *Pala. Tamb. &c.* An autem puer, cui ante septennium est acceleratus rationis usus, incurrat irregularitatē ob homicidium. Dic cum *Dia.* non incurrere; quia in dicta Clem. generaliter excipitur infans: ergo, &c.
- 6 Num requiratur, ut opus externum consummatum sit publicum? *Re. neg.* quia *Trid. sess. 24. cap. 6. de rescr.* concedit facultatem Episcopis, dispensandi in omni irregularitate ex delicto occulto proveniente, excepto homicidio voluntario: ergo, &c. *Dia. Sua. Pelliz. Tamb. Ren. q. 6. etc.* contra *Bauni*, cujus opinionem improbabilē reputat *Dia.*
- 7 An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur, ut actus

actus prohibitus sit cognitus, non tantum ut contra jus divinum, vel naturale, sed etiam ut contra præceptum Ecclesiæ, & in ratione pænæ? *R.* ad primum aff. quia Ecclesia censetur imponere hanc pœnam suæ legi non obedientibus: ergo, &c. *Coni. San. Pala. Ren. q. 7. &c.* contra *Sua. Hurt. &c.* Vnde ad 2. *R.* neg. quia cum irregularitas sit pœna exorbitans, non incurritur, nisi adsit scientia pænæ. *Pala. Nav. Bon. &c.* contra quosdam. Quid autem dicendum sit in dubio Irregularitatis. v. *Consciëntia q. 38.*

- 8 Vtrum irregularitas multiplicetur, repetito actu sub ea prohibito, ut inde multiplicari debeant dispensationes? *R.* aff. si delicta sint diversæ rationis, ut homicidium, & violatio censuræ: Secus si ejusdem, ut si excommunicatus sæpius celebraret. Excipitur homicidium repetitum. *Rat. primi, & 2.* quia irregularitas est inhabilitas per modum habitus: ergo non potest quis amplius *ex eadem causa* inhabilitari. *Coni. Rat. 3.* est stylus Curix. *Casp. Coni. Tamb. Ren. q. 8. etc.* contra *San. Fili. Pala. &c.*

- 9 Quomodo cesset irregularitas? Cessat primò irregularitas ex delicto per susceptionem Baptismi (nō sic irregularitas ex defectu, nisi ex defectu lenitatis.) *Dia. Tamb. Sd.* quia tollitur per ipsum culpa: ergo, &c. 2. irregularitas ex defectu natalium cessat ex jure communi per professionem religiosam, ex cap. *finali de filiis Presbytero.* quod intelligit *Fili.* quoad Ordines tantum, non quoad dignitates, & Prælaturas. Dixi *ex jure communi*: nam ex privilegio Mendicantium tolluntur omnes, præter eam, quæ oritur ex bigamia, & homicidio voluntario. 3. cessat irregularitas ex cessatione causæ, defectus scilicet ætatis, ignorantix, &c. 4. cessat per dispensationem Papæ, vel Episcopi, si huic dispensatio concedatur, ut jure novo *Trid.* ea conceditur in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto, non deducto ad forum contentiosum, excepto homicidio voluntario. *Fili. Ren. q. 9.*

- 10 Potest ne aliquando Episcopus dispensare in irregularitate orta ex homicidio? *R.* non posse Episcopum dispensare in irregularitate orta ex homicidio, sive justo, sive injusto (etiam occulto) sive orta ex repentina rixa, sive deducta ad forum contentiosum, & post judicium finitum, Reum punitum, & penitentiam peractam. *Rat. primi, & 2.* quia *Trid.* concedit Episcopis tantum irregularitates occultas, ex delicto occulto provenientes, excepto homicidio voluntario: ergo, &c. *Dia. Ren. q. 10.* contra *Caje. Cara. &c.* quoad primum; & contra *Covar. Pelliz. &c.* quoad 2. *Rat. 3.* quia homicidium ex rixa est voluntarium, de quo loquitur *Trid.* quia intentum, & volitum in se, quam-

quamvis in rixa, quæ casualiter ad voluntarium se habet. *Tamb. Cornejo. &c.* contra *Rodri. Avil. &c.* Rat. 4. nam tunc licet finitum sit iudicium, delictum tamen remanet publicum: ergo, &c. *Ren.* contra *Henri. Avil. de Janua. &c.*

- 11 An Episcopus dispensare possit in irregularitate ex homicidio casuali, vel ex mutilatione orta? *R.* ad primum aff. si homicidium sit occultum, & non deductum ad forum contentiosum; quia ut homicidium juxta mentem Conci. sit voluntarium, debet esse volitum in se; casuale autem est tantum volitum in causa. *Tamb.* Vnde ad 2. *R.* etiam aff. si mutilatio sit occulta. Patet ex dictis. *Fili. Dia. Ren. q. 11. Tamb.* contra *San.*
- 12 Vtrum laicus ex commissione Pontificis dispensare possit in irregularitate? *R.* aff. quia Pontifex, qui juri canonico præest, committere potest laico absolvendi facultatē ab excommunicatione: ergo à fortiori ab irregularitate. *Palud. Panor. Ren. q. 12. &c.*

IRREGULARITAS EX DEFECTU. Quæritur

- 1 **Q**uotplex sit? *R.* Irregularitates ex defectu, alias esse ex defectu animi, ut sunt perpetuò amentes, &c. alias ex defectu corporis, ut est cæcus, &c. alias ex defectu natalium, ut sunt illegitimi; alias ex defectu libertatis, ut sunt servi, milites, Thesaurarii, &c. *Ren. tom. 2. fol. 669. sec. 2.*
- 2 Quomodo patientes defectum animi sint irregulares? *R.* primò, perpetuò amentes, vel continuò furiosos ad ordines promoveri non posse, etiam post sanitatem obtentam (si amentia sit ad tempus) nec ad usum receptorum admitti, ex cap. *maritum. 1. dist. 33. Dia. R. 2.* Illiteratos, & Neophytos esse irregulares ex cap. *Illiteratos dist. 36. & ex cap. 1. dist. 44.* Neophyti enim sunt illiterati in fide. *Tamb.* Horum ignorantia cum irregularitate intelligitur cessare post temporis spatium Episcopi arbitrio. *Tamb. Ren. q. 1.* contra *Bon. &c.* requirentes decennium.
- 3 Qui corporis defectus irregularitatem inducant? Inducit primò cæcitas, ex cap. *ult. dist. 55.* quæ si post Sacerdotium contingat, prohibet sub mortali celebrationem, in quo potest Pontifex dispensare. *Præposit. Sot. &c.* contra *Nug.* Quod si Sacerdos sit tantum luscus, poterit cum socio celebrare. *Tamb.* vel si cæcitas sit unius oculi, etiam sinistri, non erit censendus irregularis, si poterit cæcus absque deformitate se ad legendum vertere. *Tamb. Nav. Lay. &c.* contra aliquos. Inducit 2. irregularitatem surditas totalis; quia respondentem ministrum surdus audire

audire non potest. *Bon. Lay. Tamb. etc.* Quod si surdus careat tantum una, vel altera aure, non erit irregularis; quia hoc non affert debilitatem, vel deformitatem, cum crinibus defectus tegi possit. *Dia. Tamb. Ren. q. 2. etc.* contra *Fili. Nav. etc.* 3. irregularis est, mutus totaliter; non autem balbus non notabiliter talis. *Sot. Tamb.* qui subdit, irregularem esse, qui habet labium demissum, ita ut dentes appareant, vel divisum.

4. Quomodo claudus, mancus utraque, vel altera manu, carens nascitur irregularis? *R.* Irregularis est claudus, si nullo modo ad Altare accedere possit, aut stare, nisi cum baculo, vel pede ligneo, ex cap. *Nullus Episcop. de consecrat. dist. 1. & ex Fili.* Irregularis est mancus utraque, vel altera manu, vel pollice, & indice carens. Et idem dicendum de habente manus tremulas cum periculo effusionis sanguinis; cum quo tamen, accedente iusta causa, Pontifex dispensare potest, concedendo assistentiam alterius Sacerdotis. *Dia.* Quod si Sacerdos se signando nec frontem dextera tangere, nec hostiam utraque manu elevare possit, erit, apud *Coto.* irregularis; quia hæc est maxima deformitas. Denique erit irregularis carens naso, vel ejus parte; nisi defectus arte suppleretur. *Ren. q. 3. Tamb. Syl.* qui addit, non esse irregularem, habentem sine magna deformitate, vel impedimento 6. digitos conjunctos, vel divisos.

5. Quomodo notabiliter gibbosus, leprosus, paralyticus sint irregulares? Gibbosus, qui erecto capite stare non potest est irregularis. *Bon.* Leprosus, qui manus, labia, &c. corrosa habet, non solum est irregularis, ex cap. *cum percussio de Clericis egrotant.* sed ex *Say.* nec coram aliis leprosis celebrare potest, si lepra contingat post Sacerdotium. Idem dicendum de jugi scabie, vel morbo gallico foris apparere laborantibus. *Pellix. Bon. Ren. q. 4. etc.* Laborantes paralyti sunt irregulares, ex cap. *ult. de Clericis egrotis. Say.* qui id extendit ab laborantem apoplezia; quia si illa unum tantum membrum dissolvit; hæc autem totum corpus.

6. Quomodo Monstruosus, Pigmaus, Gigas, & Æthiops sint irregulares? Monstruosus, id est habens tres manus, &c. est irregularis, ex cap. *qui in aliquo dist. 51.* Idem ob notabilem deformitatem asserit *Tamb.* de habente manum, e. g. altera amplior notabiliter. Sunt etiam irregulares Pigmei, & Gigantes ob defectum, vel excessum quantitatis, quod intelligendum est inter dissimiles statura; quia inter hos tantum sunt ridiculi. *Fili. Say. Ren. q. 5.* Sint ne Æthiopes irregulares apud nos? id remittendum esse, dixit *Tamb.* (contra *Gav.* absolute negantem) judicio Episcopi.

- 7 An Eunuchi sint irregulares ? *R.* non consentiens in sui castrationem, non est irregularis, ex cap. *qui partem dist. 55. Dia. Less. etc.* Consentiens verò, irregularis est, ex cap. *si quis abscondit dist. 55. Dia. Say. Ren. q. 6. contra Pala.*
- 8 Quomodo sit quis irregularis ex defectu natalium ? *R.* ex defectu natalium est quis irregularis, ex cap. *quando dist. 24. et cap. 1. de filiis Presbyr.* Cessat verò hæc irregularitas, primò per subsequens matrimonium, etiam quoad dignitates, præter Cardinalatum, ex speciali const. Xisti V. 2. cessat per Professionem religiosam. 3. per dispensationem solius Pontificis quoad Ordines sacros : quoad minores verò cessare potest per dispensationem Episcopi circa suos subditos ; unde illegitimo conferre potest Episcopus beneficium non requirens Ordinem sacrum. *Gamb. Ren. q. 7.*
- 9 Quomodo ex defectu Sacramenti sit quis irregularis ? *R.* ex defectu Sacramenti est irregularis bigamus, idest, ille, qui secundas nuptias consumavit ; quia minus aptè representat conjunctionem unius Christi cum Ecclesia : Bigamia autem triplex est Vera, Interpretativa, & Similitudinaria. Prima est, cum duplex matrimonium *verum*, & *validum* contrahitur, & consumatur. 2. est, cum quis ducit (etiam invalide) corruptam, vel ducit viduam (intellige carnaliter etiam corruptam è priori marito) vel vivente prima uxore contrahit cum alia, & *cum ea copulam habet*; vel denique scienter suam cognoscit, ab alio non per vim cognitam, ita *Prapof. Sà. &c.* 3. denique est, cum quis post matrimonium solemne castitatis in sacri Ordinis susceptione, vel in solemni professione, contrahit cum quacunque matrimonio. Quovis modo contingat bigamia, erit bigamus irregularis, ex cap. 1. 2. & 3. *de bigamis*; & ex *Trid. sess. 23. c. 17. de refor. Bon. Ren. q. 8.*
- 10 Quæ sit irregularitas ex defectu lenitatis ? Incurritur irregularitas hæc in iusta hominis occisione, vel mutilatione, effectu secuto, quæ sit vel à Ministris iustitiæ, vel in bello iusto. Ministri autem sunt, Judex, Accusatores, Testes, Advocati, &c. comitantes reum ad supplicium securitatis causa, &c. quia hi omnes cooperantur, ex cap. *si quis viduam dist. 56.* Et dicitur ex defectu lenitatis, idest mansuetudinis Christi, quam supradicti non imitantur. Hinc contra *Bon.* non est irregularis, primò qui Reo dicit: *ascende scalam, suppone caput*; vel carnifici, ut citò faciat, &c. *Va/q. &c.* 2. qui vendit funes, vel qui conficit furcam, &c. quia hi omnes non operantur ut Ministri iustitiæ, contra quos

quos jura irregularitatem imponunt. *Pellix. Pala. Hurv. Ren. q. 9. &c.*

- 11 An Judex per reiteratas sententias plures irregularitates incurrat? R. aff. quia sunt plures actiones. *Tamb. Ren. q. 10.*
- 12 An Ecclesiastici habentes jurisdictionem temporalem, possint absque irregularitate committere laicis munus judicandi in causa mortis? R. aff. ex *Pellix. &c.* Probatur ex cap. *ult. de Clericis*; & *Mónac.* ex praxi Galliae, Poloniae, Germaniae, &c. ubi Episcopi, &c. habentes jurisdictionem temporalem, laicis illud munus committunt. *Ken. ib.*
- 13 Quomodo Inquisitores possint absque irregularitate Reos Judicibus secularibus tradere puniendos, & morti damnandos: & idem quaeritur de Episcop. & Regularibus tradentibus Clericos, vel subditos morte puniendos? R. quia censetur Pontificem in his dispensasse, sicut, ex *Pellix. Paul. IV. pro Ministris S. Officii* dispensavit. *Bon. Ren. ib.*
- 14 Quid dicendum de irregularitate ex defectu lenitatis, quae contrahitur à militibus in bello? R. in bello injusto (cisi iusto putato) omnes proximè cooperantes irregularitatem incurre. *Tamb. Pellix.* In iusto verò, & merè defensivo, nullum irregularitatem incurere: quod si bellum sit etiam aggressivum, is tantum incurrit, qui mutilat, vel occidit propria manu, ex cap. *petitio de homic. Fili. Ren. q. 15.*
- 15 Etsi irregularis ille, qui ex iusta defensione aliquem occidit? R. Si excedat moderamen inculpatae tutelae, erit irregularis ex delicto, ex cap. *si quis viduam cit.* Si verò non excedat, nullo modo erit irregularis, ex *Clemen. si furiosus de homic.* est contra *D. Tho.* imò etiam si defensio esset in ordine ad tuendum, bona temporalia propria, vel sui proximi. *Dia. Pellix. &c.* & invasus dederit invasioni causam. *Bon.* aut denique possit sine ignominia fugere. *Comito. Fili. Ren. q. 16. &c.* contra *Lay.* Hinc irregularis erit Religiosus, qui potens fugere, invasorem occidit. *Pellix.*

IRREGULARITAS EX DELICTO. *Quaes.*

- 1 QVæ sit irregularitas, quæ oritur ex reiterata Baptismi susceptione? R. Non solum is, qui rebaptizatur, sed etiam baptizans, & cæteri huic ministrantes, incurrunt irregularitatem, ex cap. *Quibus de consec. dist. 4.* & ex cap. *2. De Apostolis:* quod intelligendum est, dummodò non adsit ignorantia juris, vel

vel facti, si quis non rebaptizet, item sub conditione (nesciens tamen aliquem esse baptizatum) & denique occultè non ministret. *Fili. Pellix. Ren. fol. 679. q. 1.*

2. Quomodo ex exercitio Ordinis, quem quis non habet, sit irregularis? R. esse irregularem quoad Ordines suscipiendos, & quoad susceptos suspendi, ex *Fili.* per biennium, vel triennium Episcopi arbitrio, ex cap. 1. de *Cleri. non ordinatis ministr.* Ad hoc autem requiritur. Primo peccatum mortale. 2. ut solemniter iste talis exerceat actum Ordinis, quem non habet. 3. ut ex animo, & non per jocum id faciat. *Lay.* Idem dicendum, videlicet esse irregularem in quovis Ordine eum, qui per saltum promotus ministrat in Ordine prætermisso. *Pellix.* Hinc cum dictum cap. cit. loquatur de Clericis, non incurrit irregularitatem laicus ministrans in Ordine, quem non habet. *Lay. Dia. Ren. q. 2. & c. contra Fili. Sua. & c.*

3. In quo casu sit quis irregularis ex indebita Ordinum susceptione? R. esse in uno tantum casu irregularem, videlicet quando furtivè Ordines suscepit; ut si non examinatus, vel non admisus, aut usurpato alterius nomine, hujus locum occupat. *Fili. Pellix. Dia. Ren. q. 3.* Cæteri verò casus, ut Ordines suscipere ab alieno Episcopo, extra tempora, &c. potius suspensionem inducunt, quam irregularitatem.

4. Quomodo ex infamia sit quis irregularis? R. ex infamia juris, idest à jure ob delictum imposita, fieri quem irregularem erga susceptos, & suscipiendos Ordines: Ex infamia verò facti (idest, delicti, quod apud viros probos censetur infame) fieri irregularem tantum ad Ordines suscipiendos; nisi per emendationem infamia cesset, ex cap. *infantes 6. q. 1. Pellix. Bon. Ren. q. 4.* Delicta autem, quibus à jure imposita est infamia, sunt Apostasia à fide, Raptus mulierum, Perjurium in judicio, Simonia, Sodomia, Crimen hæresis, læsæ Majestatis, Hostilis persecutio Cardinalium, crimen, quo usuræ usurarum exiguntur, Duelum, Pugna cum feris, Duplex matrimonium cum duabus viventibus, Lenocinium, Prostitutio filix, vel neptis, & alia relata à *Bon.*

5. Quomodo ex delicto hæresis sit quis Irregularis? Hæretici, eorumque fautores sunt irregulares, etiam si hæresis sit occulta: dummodò exterius hæresim manifestent, ex cap. *saluberr. & ex alijs de hæret. in 6.* Schismatici verò non sunt irregulares, si schisma non sit conjunctum cum hæresi; quia non est hoc expressum in jure. *Bon.* Rursus Apostata à fide sunt irregulares,

ex

- ex cap. *hi, qui, dist. 30. Bon. contra Pelliz.* Denique suspecti de hæresi sunt irregulares, si suspicio oriatur ex eo, quod saveant hæreticis: Si verò ex alio crimine, erunt irregulares ex infamia criminis, si hoc publicum sit. *San. Fili. Ren. q. 5. &c.*
- 6 Ex quo homicidio voluntario oriatur irregularitas? R. oriri tam ex directè, quàm ex indirectè volito; dummodò causa sit proxima, & mors fuerit secuta. *Bon. Pelliz. & Covarru.* pro sua sententia 10. textus afferens. Deinde irregularis etiam est cooperans sive directè, sive indirectè ad homicidium, ex cap. *scus dignum 55. de homic. Pelliz. Ren. q. 6.*
- 7 Estne irregularis ille, qui negativè se habet in occisione alicujus, vel ratam habet occisionem suo nomine factam? R. ad primum neg. si tantùm ex charitate tenetur homicidium impedire; quia irregularitas est imposita homicidio propriè dicto, idest contra justitiam: si autem ex justitia tenetur, est irregularis, si non impedit, quia sic peccat contra justitiam: ergo irregularitatem incurrit ex homicidio injusto. *Bon. Lay. Say. Ren. q. 7. &c.* contra *Huri.* Vnde ad 2. R. etiam neg. quia irregularitas supponit homicidium faciendum, non factum; imponitur enim, ei qui est causa homicidii. *Dia. Vasq. Coni. etc.*
- 8 An sit irregularis ille, qui præbet arma ad occidendum suum inimicum? R. aff. si prævideat eum, cui arma vendit, &c. occisurum aliquam determinatam Personam: Secus si indeterminatam, ut si illis armis uti velit ad injustum bellum; tunc enim non est causa proxima occisionis, & censendum est illis armis nullum fuisse occisum. *Tamb. Ren. q. 8.*
- 9 Quid dicendum, si plures eundem successivè vulnerarunt, an omnes irregularitatem incurrant? Dico primò, si ex tertio vulnerare à Petro inflicto Paulo v. g., non communicato consilio, hic statim moritur, solus Petrus est irregularis; omnes tamen vulnerantes sunt irregulares, si mors non statim sequatur. Rat. primi; quia tunc mors censetur ex tertio, non ex aliis secuta: ergo, &c. Rat. 2. quia saltem omnes mortem acceleraverunt: ergo, &c. ob hanc etiam rationem, idem dicendum, quando plures eundem leviter percutiunt, sive communicato consilio, sive non, & percussus ex febre, v. g. superveniente, moritur. *Ren. q. 9. Coni. Bon. &c.* Dico secundò, si plures communicato consilio, alii graviter, alii leviter eundem percutiunt, omnes sunt irregulares; quia tunc leviter percutientes facti sunt animosiores: Quod si non communicato consilio id contingat, leviter percutientes tunc tantùm non incurrunt, quando certi
- Q
- sunt,

- sunt, leves eorum percussiones ad mortem non concurrisse. *Dia.*
- 10 An associantes occisorem, vel assistentes ad alterius necem, sint irregulares, si dubium sit quis occiderit? Loquimur de associante, &c. non communicato consilio, sed in rixa. & neg. quia quando non constat de cooperatione, licet sciatur homicidium ab aliquo illorum fuisse commissum, nullus præsumendus est irregularis in foro externo; quia nullus præsumitur malus, nisi probetur. *Ren. q. 10. contra Lay.*
- 11 Vtrum ex homicidio casuali, idest volito in causa, sed non in se, oriatur irregularitas? R. aff. si quis dando operam rei, et si licet, non adhibuit diligentiam ad evitandum homicidium, de quo dubitabat; quia est sufficienter voluntarium, & sic peccaminosum: ergo, &c. *Bon. Tamb. &c.* Quod si dando operam rei illicitæ, adhibuit omnem diligentiam, non incurrit irregularitatem; si ex opere illicito raro mors sequi soleat. Rat. primi; quia tunc homicidium non in se, nec in causa ob diligentias, est volitum: ergo, &c. est contra *D. Tbr.* Rat. 2. quia quando opus est de se periculosum, nulla diligentia adhiberi potest, ne mors sequatur. *Bon. Less. Fili. Ren. q. 11. &c.*
- 12 An censendus sit irregularis Sacerdos, qui parans insidias feris ad necem, in insidias incidit homo, & mortuus est? R. neg. si sufficientem diligentiam adhibuit ad præcavendum homicidium. Rat. quia venatio hominis prædicta non est ex prohibitis Clericis, cum non sit de se inductiva mortis; etenim Clericis interdicta est venatio aprorum, urforum, &c. ob mortis periculum. *Tamb.* Irregularis tamen erit ille, qui adhibendo debitam diligentiam ad occidendum determinatè Petrum, casu occidit Paulum, si certò putet se occisurum hominem; quia diligentiam non adhibuit cavendi homicidium, ut sic. *Fili. Pellix. Ren. q. 12.*
- 13 Vtrum dormiens assuetus in somno occidere, sit irregularis, si prævidens occisionem, se somno dedit? & neg. si debitas diligentias adhibuit ad præcavendam occisionem: Secus si non; quia quando debitæ diligentiae non sunt adhibitæ, tunc adest homicidii culpa: ergo, &c. *Tamb. Bon. Ren. q. 13.*
- 14 An adulter efficiatur irregularis, si maritus cognito adulterio occidat uxorem? & aff. si adulter prævidit, adulteram à suis occidendam, nec cautè se gessit in removendo periculum; quia facit actionem illicitam, & de se periculosam homicidii: Secus si cautè se gessit; quia illud adulterium, ut se tenet ex parte adulteri, non ordinatur per se ad adulteræ homicidium. *Ren. q. 14. Fili. Lay. &c.* contra *Nav. &c.* absolutè affirmantes, & contra *Navarram, &c.* absolutè negantes.

- 15 Incurritur ne irregularitas ab eo, qui saltans cum muliere prægnante, aut copulam cum ea habens, est in causa, ut illa abortum faciat? *R.* ad primum aff. si saltatio sit immoderata; quia tunc saltans dat operam rei illicitæ de se inductivæ abortus: Secus si saltatio sit consueta. *Pellix. Bon. &c.* Vnde ad 2. *R.* etiam aff. si copulam habens coit ex intentione abortus. *Ren. q. 15.* Hinc, est etiam irregularis ille, qui secum defert mulierem prægnantem per loca periculosa: ut si per tecta apud se venire jubeat, unde foemina moritur, vel abortum facit; quia cooperatur ad abortum: Secus si consilium tantum dedit, non abortus, sed ut per ea loca transiret; quod ipsa cautè facere poterat. *Dia.*
- 16 Sunt ne irregulares Medici, & assistentes infirmis, si ex eorum cura, & assistentia casualiter mors infirmi sequatur? Supponendum est, medicinam physicam nulli esse prohibitam; chirurgicam verò Monachis, & Clericis tantum in sacris: Hoc supposito. *R.* ad primum, Medicos laicos, sive physicos, sive chirurgicos non incurrere irregularitatem, si juxta eorum artem curent, vel mutilent infirmos, etiam si mors infirmi præter intentionem sequatur; quia dant operam rei licitæ: Quod si Medicus applicando infirmo medicamentum dubium peccaret, incurreret utique irregularitatem. Idem quoad physicam dicendum est de Monachis, & Clericis. *Ren. q. 16.* Quoad chirurgicam verò artem, tam Monachi, quàm Clerici irregularitatem incurrunt, si eam exercent per aduersionem, vel incisionem (nomine cujus non venire venæ incisionem ex *Mol.* contra *Avil.* dixit *Dia.* quia ea spectat ad tonsores) etiam si periti sint in arte, & adhibeant omnem diligentiam. *Mol. Lay. Bon. &c.* ex cap. *tua nos de homic.* contra *Ceni. Sor. &c.* negantes interveniente artis peritia. Dixi, *si exercent*; nam si tantum consulant, vel jubeant incisionem, non incurrunt; quia in dicto cap. tantum incisio prohibetur, non jussio illius. *Dia.* Vnde ad 2. Assistentes infirmis, qui eos de latere ad latus vertunt, erigunt, &c. non incurrunt irregularitatem, si ex his actionibus mors infirmi sequatur; nisi quando ex odio (& hoc exterius demonstrato) quis has actiones faciat, ut infirmus citius moriatur. *Rat. primi*; quia tunc nulla est culpa: ergo, &c. *Fili. Dia. &c.* ex quo ad 2. quia ad incurrendam irregularitatem requiritur actus externus consumatus. *Pellix.*
- 17 An mandans, vel consulens aliquid, ex quo sequitur homicidium casuale, incurrat, &c. Eodem modo respondendum est, quo locuti sumus de committente homicidium casuale. *Tamb.*

Quid autem dicendum, si quis mandans aliquem verberari, expressè tamen prohibuit occidi; an sit irregularis, si inde mors sequatur? Dic cum *Sua. Fili. etc.* incurrere; quia actio de se est periculosa, & inductiva mortis ut plurimum: & propter eandem rationem incurrit irregularitatem, mandans homicidium, si mandatarius ipse occiditur, etiam si diligentia fuerit adhibita. Tum quia hic casus videtur expressus in cap. *ulti. de homic. Sua. Say. Ren. q. 17. etc.* contra *Huri. de Lugo, etc.*

18 An sit irregularis, qui consulit amico delictum, v. g. fugam de carcere, vel bello, aut furtum, cui pœna mortis annexa est, si inde mors amici sequatur? R. neg. quia non est positiva causa homicidii. *Caspe.* Idem dicendum de eo, qui mandat alteri, ut aliquem, ipso fatis viribus inferiorem, occidat, si postea mandatarius ipse occidatur. *Bon. etc.* Aliter discurrendum est, quando actio de se est periculosa homicidii. Vnde incurrit irregularitatem, qui consilium dat in duello pugnandi, vel insidias inimico tendendi, ex quo consultus moritur. *Tamb. Ren. q. 18.*

19 Quomodo ex mutilatione membri oriatur irregularitas? Ex cap. in *Archiepiscopatu de raptoribus, et ex aliis*, irregularitas homicidio imposita, extenditur ad membri mutilationem: Quid autem veniat nomine membri, quid nomine mutilationis. Respondet ad primum *Tamb.* membrum esse partem corporis, quæ proprium, & distinctum munus exercet in corpore: sic sunt oculi, aures, nares, manus, &c. non autem labia, dentes, capilli, &c. quia etsi hæ partes aliquod munus exerceant, hoc tamen non est particulare, sed tantum adjuvant, vel insunt in corpore ad munia quædam communia; ut sunt aures (intellige quoad cartilagine tantum) Hinc digiti non sunt corporis membra, sed pars membri. *Dia. Fili. Bon. Ren. q. 19. &c.* contra *Caje. & Sorum*, & è contra, mammillæ mulieris sunt ipsius membra. *Tamb. Sua. Say. etc.* contra *Dia.* Inquiri potest quoad 2. an debilitans tantum membrum, vel arefactum mutilans, irregularitatem incurrat? Absolutè neg. R. *Tamb.* contra *Graffium, etc.* quamvis illud ineptum redderet ad operationes; quia in materia irregularitatis non est facienda extensio de casu ad casum, videlicet de mutilatione ad debilitationem, licet casus similes videantur. Ad 2. idem *Tamb.* dicit incurrere irregularitatem, mutilantem arefactum membrum; quia Sacri Canon. non distinguunt de membro arefacto: ergo nec nos distinguere debemus.

Irifio quid sit. v. Detrahit, etc. q. 14.

*Irritatio voti. v. Conscientia q. 67. v. Voti irritatio, &c. Facta sine cau-
sa. v. ibi. q. 17.*

Jubilæum quid sit, &c. v. Satisfactio per Jubilæum q. 1. &c.

Judaismus quomodo repugnet rebus fidei. v. opi. 4. Inno.

*Judæi an contrahant malum odorem in penam perfidiæ. v. Sacra-
mentum Bapt. q. 50.*

Judex quando teneatur offendere testibus jus ad interrogandum. v.

Justitia, & modus, &c. q. 19. Quando Reo. v. jus Prælati in Rei,

&c. q. 5. & 6. Quomodo in ferendis sententiis, &c. v. Conscientia q.

17. &c. v. opi. 2. Inno. Quomodo in interrogando. v. jus Prælati in

Rei, &c. q. 78. &c. Sciens innocentiam Rei convicti, an possit, &c. v.

Justitia sententiæ q. 4. Quid possit quando Iudex est excommunicatus.

v. Censura excom. majoris q. 31. &c. Quando careat jure inter-

rogandi. v. opi. 26. Inno.

Judicium temerarium quid sit, &c. v. Detractio, &c. q. 16.

Juramenti commutatio an involvat novum juramentum, sicut voti

commutatio novum votum. v. Voti irritatio, &c. q. 32.

Juramentum, ejusque materia. v. Conscientia q. 59. v. Juramentum.

v. opi. 24. &c. Inno. v. Legis modus, etc. q. 2. et 7. Juramentum

quando, et quomodo sit necessarium in absolutione censurarum. v.

Censura q. 31. v. Censura excom. Si quis, etc. q. 55. Juramentum

an firmet contractum invalidum. v. Contractus in genere q. 9. An

dispensari possit virtute Jubilæi. v. Satisfactio per Jubilæum q. 31.

JURAMENTUM.

Quæritur.

1 **Q**uid sit? *R.* Juramentum est invocatio divini nominis; sive expressa, sive tacita, sive factis, sive verbis. Dicitur, *Divini nominis*, idest etiam existimati; ut cum quis jurat per falsos Deos, quos veros existimat, vel super librum profanum, per Evangelia. *Ren. tom. 1. fol. 118. q. 1.*

2 Quotuplex sit juramentum? *R.* Juramentum dividitur in Assertorium, quod est de re, sive præsentis, sive præteritis; & in Promissorium, quod est de re futura, duplicem veritatem requirens, unam de præsentis, alteram de futuro: Item juramentum, aliud est Execratorium; ut cum Deus etiam in vindicem adducitur; aliud Comminatorium; ut cum quis jurat, se penam alicui illaturum. *Ren. q. 2.*

3 An ad juramentum requiratur etiam tactus Evangeliorum, vel alterius rei sacræ? *R.* neg. quia benè stat substantia juramenti cum sola invocatione divini nominis. *San. Verùm ali-*

Q. 3

quan-

quando quoad valorem effectus ipsius requiritur, si à lege præcipiatur. *Say.* in quo casu gravius quis peccaret perjurando, quam si sine tactu juraret, ratione scandali, & majoris de-liberationis. *D.Tho.Ren. q. 3.*

4 An omnia juramenta sint ejusdem speciei? *R.* aff. quia habent eandem rationem formalem, quæ est invocatio divini nominis in testimonium. Hinc exprimenda non sunt in confessione, nisi ex circumstantiis non mutant speciem; ut est juramentum judiciale, utpotè contra justitiam; & juramentum per vitam Dei, habens annexam rationem blasphemix. *San. Less. Bon. Ren. q. 4. etc.*

5 An detur materia levis in juramento? *R.* neg. quoad veritatem de præsentī; quia adducere Deum in testem mendacii etiam minimi est mortale; maximam enim Deo injuriam irrogat. *Ren. q. 5.* Quoad veritatem verò de futuro in juramento promissorio non datur levitas, si materia sit gravis; benè verò si levis sit, etiam si Deus in fidejussorem rei juratæ adducatur. Primum est certum quoad omnes. 2. probatur; quia aliquando nullum est peccatum non adimplere rem juratam, etiam si Deus in fidejussorem adductus sit; ut cum res est mala: ergo quando res est tantum levis, erit tantum veniale, illam non implere. *San. Nav. Sua. etc. contra Cajet. Less. etc.*

6 An jurans in materia gravi, possit se obligare ad venialem culpam tantum? *R.* neg. quia obligatio sequitur naturam juramenti: ergo si res est gravis, in qua adducitur Deus in testimonium, non potest obligatio limitari ad veniale: ergo, &c. *Ren. q. 6.*

7 An obligatio juramenti transeat ad hæredes? *R.* aff. ex parte ejus, cui præstatur juramentum: ex parte verò jurantis non transit. *Rat. primi;* quia sic juramentum est reale: ergo, &c. *Rat. 2.* quia sic est personale, & intentio jurantis, utpotè propria ipsius, non potest alium obligare, cum non possit quis pro alio habere intentionem illum obligandi. Hinc hæredes jurantis tenentur quidem ad contractum factum, ex vi contractus tantum, non juramenti. *San. Tamb. Ren. q. 7. etc.*

8 An licitum sit jurare per creaturas? *R.* aff. si creaturæ referantur ad Deum, & considerentur, quatenus sunt quid Dei; quod dignosci potest, si Deus in obliquo ponatur, e. g. *juro per hunc ignem Dei;* vel si non, peculiari tamen modo in creatura Deus relucet; ut si quis juraret per Cælum, &c. Jurare verò per creaturas non relatas ad Deum, sed per illas tanquam infallibilis ve-

veritatis testes, est actus idolatriæ . 2. constat, primum probatur; quia tunc Deus quatenus relucens in creatura, in testem veritatis adducitur. *Ren. q. 8. Dicastil. &c.*

- 9 An sit juramentum, dicere *in veritate, in fide, profectò, certè, ut Christianus*, ut *Religiosus*, vel *in fide boni Christiani*, *Religiosi*, *hoc ita est*? R. neg. si fides humana non referatur ad Deum; quia sic jurare, est dicere, hoc ita est verum, sicut verum est, me esse fidelem. Verùm si quis intendat sic se obligare ex conscientia erronea teneret juramentum; vel si non advertens ad fidem humanam, vel divinam, habeat intentionem jurandi, ea verba referuntur ad Deum, & sic teneret juramentum: Secus si non habeat intentionem: quia de se non sunt juramenta: sicut hæc, *à se; da Cavaliere. Da Principe: da gentil'buomo: in conscientia mia: come è vero, che son buomo: che son qui: che son Cristiano.* Sunt tamen hæc: *per la sagra, per le mani sagra, &c. Say. Pag. Ren. q. 9.*
- 10 An sit juramentum dicere, *sicut credo in Deum, hoc ita est*? R. aff. quia adducitur in testimonium fides in Deum; & sensus est: *come è vera la Fede, con la quale credo in Dio*; Hinc sunt etiam juramenta, *come è vero Dio: che hò da morire, &c.* quia omnes hæc sunt veritates divinæ: ergo, &c. *San. contra Dicastil.* Quod si per modum simplicis enunciationis proferuntur, tunc non sunt juramenta; & ita se habent, *hoc, quod dico est Evangelium, est de fide. San. Ren. q. 10. &c.*
- 11 An sit juramentum dicere: *Corpo di Dio. Riniego Dio, si hoc ita non est*? R. non esse juramenta, sed interiectiones blasphemias, si ly: *Corpo di Dio*, intelligatur de Patre, & Spiritu Sancto; quia non adducitur Deus tanquam testis. Hinc nec etiam sunt juramenta dicere, *Corpo di Cristo. Voto à Cristo. Cara.* licet contrarium sentiat. *San. de voto à Dios. Ren. q. 11.*
- 12 An sit juramentum dicere: *Deus scit; vel videt hoc ita esse; testis est mihi Deus.* R. aff. si invocativè prædicta proferantur: Secus si enunciativè. Constat ex dictis: in dubio autem, esse juramenta in viris jurare assuetis, contra in viris bonæ conscientie, dixit *San. Ren. q. 12.*
- 13 An sit juramentum dicere: *Vivis Deus, aut Christus, hoc faciam?* R. aff. quia sic promittendo, jurat per vitam Dei, quod usitatum videtur in Sacra Scriptura. *Dicastil. Ren. q. 13.*
- 14 An sit juramentum dicere: *Per vita mia; cori Dio mi salvi?* R. aff. quia sensus est, *Deus auferat mihi vitam, si ita non est: Deus me non salvet;* quæ sunt juramenta execratoria, sicut mala

morte moriar: Dæmon me eripiat, etc. Sag. San. Ren. q. 14.

15 An dicere: *Tanti Angeli habbia nell' anima mia* sit juramentum? R. aff. quando ea verba includunt contrariam maledictionem: Secus quando non; quia faciunt, vel non, execrationem. *San. Sag. Ren. q. 15.*

16 An sit juramentum dicere: *Sia tenuto da bebreo, da cane, se questo non è?* R. neg. quia sensus est, existima me ut hæbreum, &c. & sic non est imprecatio. *San. Ren. q. 16.*

17 An sit juramentum, dicere: *In mea conscientia hoc verum est?* R. neg. quia est tantum enunciatio ejus, quod conscientia sentit: quod si ut res sacra sumatur conscientia, ut ordinariè sumi solet, erit juramentum; dummodo intentionem habeat quis per ea verba jurandi, quod in dubio non præsumitur, nisi ex circumstantiis, vel ex consuetudine probetur. *Fili. Ley. Ren. q. 17. &c.*

18 An jurare per dæmones, aut Idola, ut per Jovem, Mercurium, &c. sit juramentum? R. aff. in infidelibus; quia sic jurando erudunt, se verum Deum jurare: In fideli verò est error in fide, vel superstitio tribuens honorem, cui non debetur. Quod si fidelis juret per dæmones, vel idola, quatenus sunt creaturæ Dei, erunt quidem juramenta, sed illicita. Rat. primi; quia per cæteras creaturas ad Deum relatas quis verè jurat: ergo, &c. Rat. 2. quia in supradictis non repræsentatur divina bonitas. *San. Ren. q. 18. &c.*

19 Quomodo explicandæ sunt juramenti circumstantiæ, scilicet veritas, judicium, & justitia? R. veritas ita est necessaria, ut mortale inducat, si id, quod juratur non est verum, aut probabiliter tale; vel si jurans non habet animum illud adimplendi: Justitia verò petit, ut id, quod juratur non sit malum. Quod si hoc grave erit, & copuletur cum animo illud implendi erit duplex mortale; unum autem, si animus desit: Si verò leve, etiam mortale erit ex defectu veritatis, si non adsit animus illud implendi. Denique judicium requirit, ut juretur cum causa, & debita reverentia; & hoc non servare, ex genere suo veniale est. *Ren. fol. 124. q. 1.*

20 An censeatur perjurus, qui id, quod jurat, scivit tantum à fide dignis? R. aff. si judicialiter juret, nec exprimat, se à fide dignis scire: Secus si extra judicialiter. Rat. primi; quia tunc variatur notabiliter judicium, faciendo plenam probationem ex causa scientiæ, quæ non est in jurante: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc moraliter illud certò scit: ergo, &c. *San. Ren. q. 2. &c.*

21 An

- 21 An sit perjurus, qui dubitat, an possit adimplere id, quod jurat, vel jurat rei dubiam, aut probabilem, ut certam, & è contrà; vel quod est probabile, etiam si contrarium sciat esse probabilior? R. aff. quia deficit veritas, non quidem rei, quæ non requiritur in juramento, sed judicii, quæ est firma, & constans existimatio, quod res ita sit. *Coson. Ren. q. 3.*
- 22 An si quis juret, tanti valere calamum, quanti mancipium, sit perjurus? R. neg. si sic juret per hyperbolem; quia locutio hyperbolica non est falsa, reperitur enim frequenter in Sacra Scriptura: ergo, &c. Hinc non est perjurus jurans, se filium occisurum, e.g. si hoc, vel illud non faciat, si non habeat hunc animum, sed tantum graviter percutiendi. *Fag. Ren. q. 4.*
- 23 An qui solis externis verbis jurat sine animo jurandi, vel se obligandi, teneatur ad juramentum? Supponendum est, jurare sine animo jurandi, etiam cum causa, siue res sit levis, siue gravis, & siue juramentum sit in ordine ad verum, siue in ordine ad falsum damnatum esse ab Innoc. XI. opi. 25. Nam verum sic jurans illud divino testimonio: & rursus actum externum juramenti, qui est actus Latriæ, applicat mendacio, falsum jurando. Hoc supposito. R. ad primum neg. loquendo de juramento promissorio in foro conscientie, & si scandalum absit quia tunc fictum, non verum est juramentum: ergo, &c. est certum. Vnde ad 2. R. aff. quia animus se obligandi est inseparabilis naturaliter ab animo jurandi. *Fili. Less. Sua. Ren. q. 5. &c. contra Pala. Bon. Fag. &c.*
- 24 An qui jurat animo non se obligandi, vel non implendi, vel denique non jurandi, peccet? R. ad primum aff. quia cum animo jurandi consequitur animus se obligandi: ergo verè obligatur, & non fictè. *Dica. fil.* Vnde ad 2. R. aff. ex dictis; ex quo ad 3. dico, quod si quis sine animo jurandi, juret siue verum, siue falsum, peccat mortaliter. Rat. primi; quia juramentum est species latriæ: ergo sicut externè tantum cultum falsis Diis adhibere, est mortale: ita, &c. *Ren. q. 6.* Rat. 2. quia tunc committit mendacium perniciosum: ergo, &c. Oppositum damnatum est ab Innoc. XI. prop. 24.
- 25 An licitum sit uti in juramento amphibologia, seu verbis æquit vocis? Sciendum est, verba æquivoca aliquando duplicem sensum obviū, & communem habere, v. g. *Petrus criminatur*: aliquando unum communem, & alium minus talem; posse tamen esse communem ex circumstantiis loci, temporis, Personæ, &c. ut cum Baptista dicitur Elias, id est Spiritus. Et denique aliquando

quando unum sensum habere duntaxat, aliumque habere posse ex verbis mente retentis, seu ex restrictione, vel purè mentali ab Innoc.XI. opi.26. damnata, vel ex restrictione sensibili. R. igitur ad quæ. Exclufa restrictione purè mentali in quavis acceptione ex prædictis, licitum est jurare, juxta intercedente causa; qua deficiente; erit tantum veniale; nisi jurans rursus haberet intentionem proximum fallendi (non autem occultandi duntaxat veritatem) vel utatur tali juramento in legitimo judicio, aut in contractibus celebrandis. Rat. primi; quia nullum committitur mendacium, sic jurando, cum nihil contra mentem juretur, penes quam mendacium sumitur: aliàs Christus Dominus mentitus fuisset, dicendo, *non ascendam ad diem festum hunc*, subintelligendo palam: ergo, &c. Tum quia si quis dicat alta voce, non occidi Petrum, & submissa subjungat, ego solus, non committit mendacium: ergo, &c. Rat. 2. quia circumstantia judicii tantum veniale importat: ergo, &c. Rat. 3. quia jurans in factis, licet non in verbis, mendax tunc esset: ergo, &c. Rat. 4. quia Judex jus habet, ut ei veritas aperiat: ergo, &c. Rat. 5. quia aliàs proximo grave damnum inferretur. *San. Dia. Sav. Ren. q. 7.*

26 An hæc juramenta verbis amphibologicis, vel æquivocis facta, obligent in conscientia? R. neg. *in eo sensu, quo accipiuntur ab eo, cui juratur*, etiam si dolus intercedat: nisi aliàs scandalum, aut damnum tertii oriretur. Rat. primi; quia *eo sensu* deficit animus jurandi: ergo, &c. *San. Ren. q. 8. &c. contra D. Tho. D. Anthonin. &c. 2. ex dictis constat.*

27 An aliquando possit quis in judicio uti aliqua tergiversatione ad celandam veritatem? R. aff. primò quando Reus non legitime interrogatur. 2. estò legitime, culpam tamen non commisit. 3. si delictum non sit semiplenè probatum: imò in gravibus, et si semiplenè, non autem plenè probatum sit; quia ex *l. 4. ff. de testibus*, non tenetur quis contra parentes testificari: ergo, &c. *San. Ren. q. 9. Fag. v. 26. opinionem Innoc. XI.*

28 An teneatur Reus, qui in judicio Judici legitime interroganti, veritatem texit, prodere se, & veritatem dicere, ut à Confessario absolvi possit? R. neg. sive adhuc sit in Judicis potestate, sive non: nisi aliàs notabilissimum damnum tertio inferret. Rat. primi; quia obligatio respondendi veritatem est transiens, duratque solum, dum Judex interrogat: ergo, &c. Rat. 2. quia nemo tenetur prodere seipsum. 3. constat. *San. San. Ren. q. 12.*

29 An licitum sit exigere juramentum ab eo, quem scio perjuratorum,

turum, vel per Idola juraturum? *R.* aff. etiam à non parato, dummodò adsit necessitas, non quidem extrema, vel gravis, sed quælibet ad status decentiam spectans, & non petatur, ut quis falsum, vel per falsos Deos juret: quia tunc perimitur tantum perjurium, quod ex charitate non tenetur quis vitare cum suo incommodo. *San. Jess. Bon. Ren. q. 13. contra D. August. D. Bonav. &c.* secundum tantum concedentes.

30 Quale peccatum sit exigere tale juramentum sine necessitate? *R.* à non parato esse mortale; sicut & etiam à parato. *Rat. primi;* quia sic est inducere illum ad rem intrinsecè malam: ergo, &c. *Rat. 2.* quia sine nostro incommodo tenemur sub mortali, grave proximi damnum vitare. *San. Ren. q. 14. contra Caj. Nav. &c.* dicentes hoc secundum esse veniale.

31 An licitum sit sine causa aliquem inducere ad jurandum falsum, quod tamen jurans existimat verum, si inducens sciat esse falsum? *R.* esse mortale sic inducere; quia licet non peccet jurans, peccat tamen inducens, non quidem peccato scandali, sed perjurii, quia verè facit, ut Deus adducatur in testem falsi. Tum quia qui inducit ebrium ad blasphemias, vel copulat duos amantes extra matrimonium, mortaliter peccat: ergo, &c. & ratio à priori est; quia hæc intrinsecè mala sunt, non tantum formaliter, sed etiam objective. *San. Az. Bon. Ren. q. 15. &c.* contra *Hurt.* cujus opinionem probabilem dixit *Dia.*

32 An licitum sit inducere aliquem ad jurandum verum, quod tamen jurans ignorat? *R.* universaliter loquendo non licere; quia juramentum non cadit solum supra veritatem rei, sed etiam supra veritatem extimationis: ergo, &c. Vnde si probabili fundamento jurans ab inducente suadeatur, rem ita esse, poterit ab eo induci ad jurandum eo tantum modo, & gradu, quo suasio esse rei attingat. *Ren. q. 16.*

33 An juramentum illicitè factum obliget? *R.* aff. si sit de materia licita: Secus de illicita. 2. constat. Primum probatur; quia etsi jurans peccaverit contra votum non jurandi, e.g. tamen jurando se flagellaturum, materia est licita: ergo, &c. *Fili. Ren. q. 17.*

34 An juramentum promissorium de faciendo peccatum veniale, sit mortale? . neg. quia non adducitur Deus ut fidejussor falsi, sed tantum rei leviter malæ: ergo levis est culpa. Tum quia votum rei venialiter tantum malæ, est tantum veniale: ergo, &c. *San. Dia. Ren. q. 18. contra Turri. Catherinum.*

35 An juramentum factum de re prodigè promissa obliget? *R.* neg. sed tantum obligare intra terminos liberalitatis; quia tota res pro-

promissa ratione prodigalitatis est peccaminosa . *Sot. Dia. Ren. q. 19. &c.* contra *Mol. Caj.* Hinc juramentum dandi meretrici 10. aureos pro una fornicatione non obligat , nisi juxta consuetum. *Dia.*

36 An juramentum , quo Amasius suæ amasiæ jurat , se aliam carnaliter ab ea non cogniturum , sit validum , & obliget in conscientia? *R.* aff. etiam si juramentum ordinetur ad amorem amasiæ fovendum ; nam licet sic jurans peccaverit , executio tamen rei nō est peccaminosa. *San. Ren. q. 20. contra Fag. Dia. &c.*

37 An juramentum de re indifferēti sit validum, & licitum? *R.* aff. si factum sit in favorem alterius : Secus si factum sit soli Deo. *Rat. primi* : quia tunc res, quæ juratur, sit bona : ergo ob fidelitatem debetur ei , cui juratur . *Rat. 2.* quia tunc juramentum se habet instar voti , quod de re indifferēti invalidum est . Tum quia adducitur Deus in testem rei, quæ parum refert : ergo ob irreverentiam peccat venialiter sic jurans . Idem dicendum de juramento contra divina consilia, vel impeditiva majoris boni. *Sua. I. eff. San. Ren. q. 21.*

38 An juramentum de re impossibili obliget : ut si quis juret se facturum, quod ab alterius voluntate dependet ? *R.* neg. imò sic jurantem mortaliter peccare. Primum patet. 2. probatur ; quia sic jurans promittit id, quod certò exequi non potest ; vel si non habet intentionem se obligandi, mentitur : ergo, &c. *Az. Fag. Ren. q. 22.*

39 An juramentum de omissione operis obliget? *R.* aff. si fiat homini in ejus utilitatem ; quia juramentum huic præstitum , ad hoc ut valeat, sufficit , quod possit absque peccato impleri : ergo, &c. Quod si fiat Deo de omissione operis boni, non obligat : Secus si de omissione operis mali. *Constant. Dica. fil. Ren. q. 23.*

40 An juramentum de non ludendo obliget ? *R.* obligare tantum in ludo illicito , & magnæ quantitatis : non verò in ludo licito, & parvæ quantitatis , quia hic est actus virtutis Eutropeliæ. *Tamb.* nisi aliunde constet de mente jurantis ; hic enim si juret, ob mortificationem se velle abstinere ab omni ludo , ludere nullatenus poterit , quia cum ea circumstantia, abstinencia à ludo majoris virtutis est. *San. Ren. q. 24.*

41 An jurans non ludere , possit pro aliis ludere ; vel ipse per alium ludere ? *R.* ad primum aff. si finis jurantis fuit vitare blasphemias , vel jacturam : Secus si ad se mortificandum , vel vitandum temporis jacturam . *Rat.* quia in primo sensu prædicta vitantur , non in 2. Vnde ad 2. *R.* absolutè aff. quocumque modo

- modo ex supradictis jurans juraverit: imò etiam si ludo assistat, doceat, &c. quia verè ipse non ludit. *San. Fag. Ren. q. 25. 26. 27.*
- 42 An juramentum solvendi usuras obliget? R. aff. ex cap. *debitores de jurejura*. imò etiam si ex parte petentis adsit culpa, ut si absque causa petat, vel expressè sub usuris; quia licet malum sit petere, ipsa tamen usurarum solutio, est actus fidelitatis, & conservandæ existimationis, & honoris. *San. Fag. Ren. q. 26.*
- 43 An juramentum *metu injusto* cadente in virum constantem, obliget, si sit de re licita? R. aff. si adfuit animus in jurante se in conscientia obligandi. In foro tamen exteriori non obligat. Primum constat ex cap. *si verum de juramentis*. Tum quia ex parte jurantis materia juramenti est ipsi utilis, cum sit ad redimendam vexationem: ergo, &c. *Fag. San. Ren. q. 27.* Probatur 2. quia forum exterius non præsumit in casu, animum jurandi. *Say. contra Fag.*
- 44 An juramentum de redeundo ad carceres *injustos cum periculo mortis*, sit obligatorium? R. aff. si fuit factum cum scientia periculi: Secus si absque tali scientia. Rat. primi; quia tale juramentum non est de re mala; nam eo posito, est actus fortitudinis, patientiæ, & fidelitatis: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc intervenit error circa substantiam rei juratæ. *Sua. Less. San. Ren. q. 28. 29. contra Nav. Vasq.*
- 45 An juramentum dolo, vel errore præstitum sit validum? R. quomodocumque error, vel dolus contingat, sive antecedens, sive comitans juramentum, reddit illud invalidum, si sit circa substantiam rei juratæ: dummodò non sit vincibilis, & crassus: Secus si sit circa circumstantias accidentarias: nisi hæc essent expressæ volitæ: vel nisi error sit circa accidentia, quæ redundant in substantiam. Rat. primi; quia error circa substantiam tollit consensum: ergo, &c. *San. Fag. Rat. 2.* quia talis error, & ignorantia non causat involuntarium: ergo, &c. *Dicaß. Rat. 3.* quia jam adest consensus circa substantiam rei: ergo, &c. *Lay. 27. contra Fag. Less. Rat. 4.* quia tunc qualitas illa est tota ratio consensus: ergo, &c. *Tamb. 5.* patet ex dictis. *Tamb. Ren. q. 29.*
- 46 An sit mortale, vel veniale, circumstantiam judicii non servare? R. ex carentia necessitatis esse tantum veniale; ex defectu verò inquisitionis veritatis erit veniale, vel mortale, prout major, vel minor erit negligentia in ipsa indaganda. *Say. Ren. q. 30.*
- 47 Quæ certitudo requiratur ad jurandum? R. requiri primò certitudinem ex parte rei juratæ secundum communem modum, & sensum: unde convivium non debuit esse lautilimum, in casu,

fu, quo quis juret, se lautè comedisse. 2. requiri certitudinem moralem ex parte jurantis erga veritatem rei juratæ. *Ren. q. 31.*

48 Quæ necessitas requiratur ad jurandum? R. juramentum esse necessarium pro fidei veritate firmanda, pro veritate manifestanda, pro amicitia contrahenda, pro pace firmanda, pro fidelitate servanda, pro subjectione recognoscenda, pro consuetudine Ecclesiæ, statutis, & lege servandis, propter calumniam cavendam, & pro infamia purganda. *Say. Ren. q. 32.*

49 Quæ deliberatio requiratur ad jurandum? R. ad juramentum, requiritur perfecta deliberatio sufficiens ad mortale, etiam si obligatio sit sub veniali; quia nemo per actus semiplenos se obligasse velle videtur. Hinc sicuti mortaliter peccat qui metu gravi aliquid peccaminosum admittit, ita sub mortali obligatur quis ad juramentum etiam metu gravi extortum; dummodo sit de re licita, absque amphibologia, & cum animo obligandi. *Less. Tamb. Fag. Ren. q. 33.*

50 An pueri ante pubertatem possint jurare, & eorum juramentum sit validum? R. aff. si sint doli capaces, dummodo juramentum non sit ad firmandum contractum, alioquin jure invalidum, vel in præjudicium alterius, adsitque Tutoris, vel Curatoris licentia. Rat. quia possunt cum causa, & debita reverentia jurare, quæ spectant ad circumstantiam judicii. *Say. Ren. q. 34. contra D. Tho. & San.* Hinc doli capaces, sive impuberes, sive minores 25. annis jurare possunt, sive in judicio, sive extra, & eorum juramentum est validum. Verùm in criminalibus non admittuntur minores 25. annis, & in judicio impuberes ex consuetudine admitti non solent.

51 Quis possit juramenta promissoria irritare, relaxare, vel commutare? R. juramenta Deo facta, cum causa irritari possunt, & commutari ab eo, qui vota irritare, vel commutare potest. Vnde potest Papa, Episcopus, Prælati Regularis, Maritus, &c. quia induunt naturam voti. Homini verò facta etiam sine causa irritari, & commutari possunt ab eo, in cujus favorem sunt facta. *Fag. Ren. fol. 134. q. 1.*

52 An si juramentum sit principaliter Deo præstitum, & secundariò homini, possit homo illud relaxare, vel remittere? R. aff. si determinatè sit tali homini secundariò præstitum: Secus si homini pauperi, e. g. quis indeterminatè juraverit dare decem. Vtrumque probatur; quia in primo casu tantum, homo jus acquirit ad rem juratam, cum eam acceptat: In 2. verò jus Deo tantum acquisitum fuit. *Tamb. Ren. q. 2. contra Fag.*

53 An sicut possunt Curatores vota realia Minorum irritare, ita & juramenta? *R. neg. ex l. 1. § 2. Cod. si adversus venditionem;* ubi contractus puberum juramento firmati, nequeunt infirmari: ergo, &c. *Less. Ren. q. 3. contra Fag.*

54 Vtrum juramentum homini præstitum possit per Judicem Ecclesiasticum relaxari, vel dispensari? *R. aff. si jurans per juramentum passus sit injuriam, metum, vel dolum: Secus si non; nisi à solo Papa, & cum urgentissima causa. Rat. primi; quia tunc nullum parti acquisitum est jus; ergo, &c. Aliter discurrendum est, si in metu, vel dolo dubium contingat; quia possessio stat pro eo, cui præstitum est juramentum. Rat. 2. quia non potest nec Papa jus tertio acquisitum relaxare, nisi urgentissima causa intercedente. San. Ren. q. 4.*

55 An sint aliqua juramenta Papæ reservata, sicut sunt vota castitatis, Religionis, &c. *R. Si juramenta inbibunt vota reservata, erunt reservata: Secus si non: Est certum, etiam si sint de materiis in votis Papæ reservatis; quia reservatio est odiosa: ergo non est extendenda ad juramenta. San. Bon. Fili. Ren. q. 5. § c. contra Sor. Nav. § c. non distinguentes votum à juramento.*

56 An juramentum homini præstitum possit quis propria auctoritate in melius commutare? *R. aff. ante acceptationem, etiam si primario (contra 57. Nav. Azo. etc.) veniat pauper, vel Ecclesia: Secus post acceptationem. Rat. utriusque; quia per acceptationem homo acquirit jus ad rem juratam, non ante illam: ergo, &c. Fag. San. Bon. Ren. q. 6. § c. contra Caj. & Nav.*

57 An juramenta Deo præstita possit quis commutare in melius, æquale, vel etiam minus? *R. ad primum aff. etiam sine causa, quia semper Deo, & Sanctis gratius est id, quod melius est, licet non sic homini: ergo, &c. Vnde ad 2. & 3. R. neg. quia magis placet Deo, opus juratum impleri, quam æquale, & à fortiori minus non juratum. Fag. Ren. q. 7. contra Tamb. & Bon. quoad 2.*

58 An sit perjurus qui opus in juramento promissum, & ei commutatum non implet? *R. neg. quia licet peccet contra pactum, non facit tamen contra juramentum, cum opus commutatum non fuerit juramento promissum. Idem dicendum, quando de consensu ejus, cui juramentum est præstitum, opus implendum in aliud tempus transfertur. Less. Ren. q. 3.*

Jus ad inquirendum quando Prælati habeant. v. jus Prælati ad inquirendum.

Jussio, Consilium, Consensus, &c. modi quomodo intelligendi sint. v. Re-

*Restitutionem quis, &c. q. 31. v. Homicidium q. 1.
Justitia quosuplex sit. v. Restitutio q. 1.*

J U S, E T J U S T I T I A. Quærit.

Quid sit jus, & quid justitia? & quod jus est moralis facultas, quam unusquisque habet ad rem suam, vel ad se aliquo modo pertinentem: Vnde ad 2. Justitia, est constans, & perpetua voluntas jus suum unicuique tribuendi. *Less. lib. 2. de just. cap. 1. dub. 1. num. 2.*

J U S, E T J U S T I T I A I N C A U S I S J U D I C I A L I B U S Quærit.

1. **Q**uot genera Personarum causis judicialibus interesse debeant? & quatuor esse genera, videlicet Denuncians (qui in causis criminalibus nuncupatur accusator, & in civilibus Actor) Reus, Judex (qui naturali jure nequit esse accusator) & Testis, nisi Reus inventus in flagranti de plano ante Judicem confiteatur. *Petrus ab Angelis cap. 1.*
2. Quot ad causas judiciales concurrant? & duo concurrere, videlicet accidentalialia, quæ ad judicii solemnitatem spectant, ut e.g. quod Judice sedente pro Tribunali sententia feratur, actio nulla festivis diebus celebretur, &c. & dici solent apices Iuris: Alia substantialia, quæ veritatem causæ, & judicii essentiam concernunt, in progressu materiæ enumeranda. *Alderese lib. 1. cap. 8. num. 13.*
3. In quibus casibus horum observantia contingat? & in causis etiam gravibus Religiosorum, non esse obligationem servandi apices Iuris, ex cap. *Qualiter, & Quando 2. de accusatione*: bene verò illa, quæ spectant ad essentiam. & substantiam judicii, ut sunt, jus naturale, & divinum, jus commune Canonum generalium, ex cap. 1. *de constitutionibus, & ex Trid. sess. 2. de reform. can. 8.* Item Ius gentium, quod in Religionibus sunt uniuscujusque generalia statuta; attenta tamen consuetudine Religionum. *Roderi. tom. 2. qq. Regul. q. 3. art. 1.* Dixi, in causis etiam gravibus: quia in levibus, ut in fractione silentii, &c. possunt Prælati procedere de plano, sine formatione processus; dummodò in pœna, & modo servetur præscriptus ordo à legibus ordinis. *Panormit. in cap. Reprehensibilis de appellat.* In causis verò secularium supradicta omnia observari debent; aliàs causæ periculum

culum nullitatis incurrerent. *Franciscus Gislerius in sua praxi cap. 11. num. 2.*

4 Quid sit Publicum, Manifestum, & Notorium? R. Quod Publicum est, quando factum in ore multorum reperitur, qui à fide dignis illud acceperunt: Manifestum verò dicitur illud, quod sit coram aliquibus paucis fide dignis, qui iuste, vel iniuste rem inter multos sparserunt. Denique notorium, quod dicitur *Facti*, est, quando multi factum viderunt. Datur etiam notorium *Iuris*, & præsumptionis juris: Notorium juris est illud, quod constat vel per legitimam denunciationem coram Iudice factam, vel per confessionem judicalem Rei, vel denique per legitimam probationem testium: Notorium præsumptionis Iuris dicitur illud, quod licet non sit evidens, & certum, jus tamen ita præsumit, & Iudex procedit ad puniendum, ac si esset evidens, eò quod reperiatur tam manifestas conjecturas, & indicia, ut cum fundamento delictum pro certo habeat. Hinc publicum, manifestum, & notorium se habent ut genus, species, & individuum. Publicum erit genus, manifestum species, & notorium individuum. *Petrus ab Ang. c. 1. §. 1.*

5 Quæ multitudo Personarum ad notorietatem sufficiat? R. in Communitate, vel populo quantumcumque magno, sufficere numerum 10. personarum: quia verò hic numerus sufficiens est, & requiritur ad constituendam parvam communitatem, vel viciniam, in hac, vel illa major pars erit sufficiens ad notorietatem, videlicet numerus 6. Personarum. *Sua. 10. 4. de Relig. lib. 10. cap. 12. num. 22. Iul. Clar. &c.*

6 Quid sit infamia facti? *Sayrus in Clavi Regia lib. 12. c. 10. num. 12.* sic definit infamiam facti: Est frequens opinio honorum virorum, quæ hominem de tali crimine rationabiliter reddit suspectum. Datur etiam infamia Iuris, quæ aut per Iudicis sententiam, aut per delicta commissa ipso facto incurritur.

7 Quot ad infamiam constituendam sint necessaria? R. duo necessaria esse: Primum est, ut opinio, & vox sit inter multos, videlicet 10. in quavis magna communitate, vel 6. in communitate 10. Personarum, & communiter tractetur de delicto, tanquam de re certa, vel ad minus valde suspecta, fundata in verisimilibus conjecturis. Quod si delictum fuit commissum in communitate, sed non attingente numerum 10. Personarum, tunc delictum non diceret ordinem ad publicitatem, vel notorietatem; quia numerus ille (qualis erit) sufficiens tantum

R

est

est ad constituendam Communitatem in ordine ad dispositionem ordinatam eorum, quæ ad ipsam spectant, reducta ad unum, tanquam caput, non autem, &c. 2. est, ut infamia oriatur ex hominibus gravibus, virtuosis, &c. nam si à mediocribus oriatur, sufficiens tantum erit ad fundandam suspensionem, quæ Iudici præbeat legitimum motivum examinandi Reum: Excipe, nisi agatur de re turpi, e. g. de taxillis; vel chartis falsis: nam tunc oriri posset infamia sufficiens, à Personis turpibus, idest luforibus. Omnia supradicta probari debent saltem duobus testibus omni exceptione majoribus, qui cum juramento dicant, ita audivisse à multis, nominando Personas, & adducendo fundamentum, quod habent ad dicendum id, quod manifestant. *Petr. ab Ang. cap. 3.*

9. Quid sit indicium? v. esse conjecturam ex probabilibus, & non necessariis fundamentis ortam, à quibus potest abesse veritas, sed non verisimilitudo *Baldus disp. 1. in hoc c. unde cognati*. Hinc patet, suspensionem, & præsumptionem procedere ex illis fundamentis, quæ indicia præbent, & subministrant; licet verum sit, quod suspicio minus dicat, quam præsumptio, cum hæc oriri debeat ex gravissimis indiciis; illa verò ex levibus.

9. Quotuplex sit Indicium? Relictis indiciis levissimis, Indicium, aliud est leve; aliud grave; aliud gravissimum: Leve oritur ex conjecturis verisimilibus, non tamen urgentibus; ut si in aliqua domo inveniretur mortuus, vicini illius remanerent indiciati: Grave est quod magis urget, ut fuga alicujus post delictum commissum. Gravissimum denique, quod vehementissimè persuaadet; ut si in casu alicujus occisi, Titius e. g. evaginato ense sanguine resperfo fugam arriperet. *Petrus ab Ang. c. 4. nu. 4.*

10. An, & quomodo cum indiciis Prælati procedere possint? Ad primum dico, in Religione, cum levibus indiciis procedi non posse, cum cæteris verò sic. *Marr. à S. Joseph. c. 12. n. 28.* Quare ad 2. dico, quod hæc indicia debent esse plura, maxime si sint levia: imò & de gravibus loquendo, saltem duo hæc esse debent, ut aliqui discurrunt; nisi unum sit adeò grave, ut æquivalcat multis. *Caje. 22. q. 64. art. 2. Mirand. &c.* Deinde unumquodque probari debet duobus testibus omni exceptione majoribus: nisi indicium sit valde vehemens; tunc enim unus testis faciet semiplenam probationem æquivalentem testi oculari. *Parisi. conf. 151. vol. 4. Alder. &c.* Et denique supponere debent infamiam. *Nav. Sua. &c.* nisi delictum vergat in damnum boni communis, vel alicujus tertii, aut in casu, quo delinquens jam aliunde de

de tali delicto esset infamatus. *Tho. à Iesu tract. 2. cap. 7. nu. 24.*
Hinc quæres.

- II Quænam sint delicta contra bonum commune, vel contra tertium? Supponendum est, delicta, & peccata dividi in tres Classes: Aliqua sunt in damnum boni communis: aliqua in damnum tertii innocentis; & posteriora dicuntur personalia. Nunc dico primò, quod peccata directè contra bonum commune sunt hæresis, e. g. crimen læsæ Majestatis, furtum thesauri publici, frequentia homicidia, homicidium Personæ necessariæ bono communi, falsificatio monetæ, depredatio in viis, subornatio in electionibus pro indignis, seminare discordias, aperire literas, falsificare illas si sint Prælatorum, & publicarum Personarum, conspiratio contra Prælatos, impugnare institutum, tractare divisionem contra illum, seminare doctrinas relaxativas, proprietas cum furto, dissipatio, aut mala administratio bonorum Conventus, ea omnia, quæ committuntur à Religiosis in præsentia secularium, quæ in causa sunt, quod Religiosi tepefiant, & laxius vivant; Et denique quæ committuntur à Personis temerariis, inconsideratis, parum timoratis, nec non in vivendi modo notatis, quamvis commissa non sint de supra expressis; & è contra, licet de illis sint, poterunt Prælati non procedere, si conditio Personæ sit aliàs bonæ vitæ, occultè peccaverit, ex infirmitate, abreptus ab aliqua urgente occasione, non repetitè, &c. in quibus casibus præsumitur emendatio ex sola fraterna correctione, ita *Tho. à Iesu tract. 1. cap. 12. Roderi. &c.* Dico secundè, quod peccata contra tertium innocentem, sunt illa, ex quibus tertio imminet grave damnum, e. g. mors, infamia, gravamen, vel injuria; sive deinde sit in bonis temporalibus, sive spiritualibus. Denique dico, peccata personalia esse omnia illa, quæ non sunt de his enumeratis contra bonum commune, vel tertium innocentem, ita *Roderi. in ordine judic. cap. 4. num. 9. &c.*

IVRIS, ET IVSTITIÆ OBLIGATIO

in denunciando delictis.

Quæres.

- I **O** Vid, & quotuplex sit Denunciatio? R. ad primum denunciatio est delatio, seu manifestatio criminis facta Prælato superiori; ex quo ad 2. Denunciatio duplex est, una evangelica, judicialis altera, & utraque quandoque fit extrajudicialiter, idest, cum Iudex non procedit ex officio suo ad inquisitionem,

R 2

nem,

nom, neque per generalem, neque mixtam, quandoque verò judicialiter, juxta proximam Iudicis occasionem. Evangelica est delatio criminis apud Iudicem, ut Patrem, facta zelo charitatis ad emendationem in fratre procurandam, quæ in fraterna correctione obtineri minime potuit. Dicitur, *delatio criminis*, & stat loco generis, per quod convenit cum aliis denunciationibus. Dicitur *apud Iudicem ut Patrem*; quia hæc denunciatio locum habet dumtaxat in peccatis occultis, de quibus non est infamia, nec redundant in damnum boni communis, vel tertii innocentis. Dicitur *facta zelo charitatis*, deposito scilicet, quocumque sinistro motivo, rancore, vel passione. Dicitur *ad emendationem in fratre procurandam*; quia Prælati informati de delicto corrigere debet in secreto delinquentem (qui suo Prælati delictum sub culpa gravi fateri debet, si probabile sit per duos testes; nec Prælati tali notitia absurdus sit) instruendo illum salutaribus documentis, vel medicinalem imponendo poenitentiam, mutando ei quandoque officium, si absque infamia fieri possit: Quod si hoc non obstante, delinquens perseveraverit in peccato, tunc poterit Superior coram paucis gravibus Personis eum reprehendere, imponendo præcepta, & excommunicationes pro vitandis occasionibus: Si denique his omnibus non profectis, adhuc persisteret perrix, ad nihil aliud tenetur, nec potest Prælati nisi Deo commendare. Ita *Sua. de charit. disp. 7. sect. 6. nu. 6. in fine, &c.*

Dixi nec potest Prælati, idest judicialiter procedere, etiam si delictum esset probabile per duos testes: Vnde adhuc supposita incorrigibilitate peccantis, nequit licite Prælati uti notitia denunciationis ad procedendum per actiones publicas infamantes delinquentem; nec potest per præcepta, & censuras cogere denunciantem, & testes, ut ab eis tollat obligationem secreti, sub qua habent denunciants, & testes; & sic nec Prælati poterit illa, uti, nec denunciants, & testes poterunt illam obligationem à Prælati tollere, cum non sint Domini alienæ famæ. Hinc præcepta, & censuræ à Prælati, denuncianti, testibus, & Reo ad illum finem impositæ, erunt injustæ, & invalidæ, nulliusque roboris ad obligandum, ita *Bannes. 22. q. 33. art. 8. dub. 4. conclus. 4. Ledesm. Sua. &c.* Hæc opinio de probabilitate delicti per duos testes, clementior est, ac charitati, & rationi consentanea, licet contraria sit etiam probabilis. Dicitur denique, *quæ in fraterna correctione, &c.* ut intelligatur, quod delatio criminis facta Prælati, ut Patri, præmissam habere debet correctionem fra-

fraternam, primò in secreto, secundò coram testibus. Denunciatio judicialis est delatio criminis Prælatò tanquam Judi-
ci facta, ut ipse (servato juris ordine) provideat vel bono com-
muni, vel tertio innocenti. Dicitur *Prælatò, tanquam Iudici,*
facta, per quod differt à denunciatione evangelica; quia per
hanc solùm intenditur bonum spirituale correcti per media
charitatis, & misericordiæ: per judicialem verò bonum spiri-
tuale, aut temporale communitatis, vel tertii innocentis. Di-
citur denique, *ai ipse, &c.* per quod differt etiam denunciatio ab
accusatore; quia denunciatio non tenetur probare delictum, nec
huius pœnam subire, si Iudex non probaverit (nisi sub nomine
denunciantis faciat se accusatorem palliatum; vel si sine suffi-
cienti fundamento faciat denunciationem, in quo casu non erit
immunis ab aliqua pœna) nec denique in scriptis tenetur de-
nunciationem extendere, quæ omnia onera verus accusator
subire debet, ita *Miranda q. 13. ars. 2. Bannes. Less. &c. contra*
Solum, &c.

2. Quot conditiones ad licitam delictorum Denunciationem re-
quirantur? Loquimur hic de peccatis occultis, de quibus non
est infamia. Pro responsione supponimus primò, quemlibet
denunciantem judicialiter, in criminibus tantùm contra bonum
commune, vel tertium, vices testis gerere posse, nisi sit accusa-
tor palliatus, vel pars interessata. Supp. 2. unum testem facere
semiplenam probationem delicti, virtute cujus Iudex proce-
dere potest Reum torquendo. 2. ergo: Ad denunciationem
judicialem tria requiri. Primum, ut delicta denuncianda, sint
probabilia per duos, vel saltem per unum testem. 1. ut talia
crimina sint in damnum boni communis, vel tertii innocentis.
3. ut præmissa correctione fraterna (excepto hæresis crimine)
primò in secreto, secundò coram testibus, nulla sit spes emen-
dationis; nam si ex ipsa firmiter, & certò (non tamen probabi-
liter) speraretur emendatio, & damnorum reparatio, non pos-
set delictum deferri ad Prælatum, etiam ut Patrem; & si suffi-
ceret manifestare delictum in communi, non deberet revelari
in particulari; & quando sufficeret manifestare delictum, non
deberet manifestari delinquens, & oppositum esset grave pec-
catum. Ad denunciationem verò evangelicam, sufficere deli-
cta probabilia saltem per ipsum denunciantem. Item delicta
etiam personalia: & denique procedenti per omnes supradic-
tos gradus correctionis, sufficere dubium de emendatione. *Sr. y.*
in Clau. Reg. lib. 11. cap. 4. num. 5. Nav. &c.

3 Quænam sit differentia inter delicta occulta contra bonum commune, & illa contra tertium in ordine ad obligationem illa denunciandi. Pro responsione suppono primò, delicta, aliqua esse in fieri, & committenda, & alia in facto esse, & jam commissa. Suppono 2. hæc posteriora delicta, aliqua relinquere post se effectus, & damna, quibus potest, & debet satisfieri ab eo, qui fuit causa illorum; & alia non relinquere, vel si relinquunt, non potest ipsis satisfieri, vel ex impotentia delinquentis, vel ex natura ipsius rei irreiterabilis. His suppositis, loquendo de delictis in fieri.

Dico primò. Qui scit delicta aliqua occulta committenda esse in damnum boni communis, tenetur adhuc cum gravi suo incommodo illa judicialiter denunciare, si probabilia sint, nec sit spes certa ea impediendi per correctionem fraternam, & modum supradictum; etiam si Iudex non faciat inquisitionem, nec generalem, nec particularem: Quæ omnia intelligenda sunt in casu, quo damnum commune præponderet proprio denunciantis; quod si contra esset, posset, sed non teneretur denunciare, etiam si Iudex specialiter inquireret, ita *Navarrus cap. 15. §c.*

Dico secundò si peccatum committendum esset in damnum tertii, qui secreto novit, non tenetur cum gravi suo damno denunciare, etiam si tertii damnum esset gravius proprio denunciantis: at si damnum tertii esset spirituale gravissimum, teneretur denunciare. Item si damnum delinquentis denunciandi in fama, honore, &c. gravius esset illo, quo timetur tertio in eisdem bonis, non tantum non teneretur, sed nec posset denunciare. Ratio utriusque dicti est: quia *majori damno obviandum est, licet melior sit conditio possidentis*, & quia bonum commune præferendum est particulari, ita *San. lib. 6. conf. c. 2. dub. 5. nu. 10. Nav. Syl. §c.*

Circa peccata jam commissa, quæ relinquunt post se damna reparabilia. Dico primò, delicta occulta contra bonum commune, quæ relinquunt post se effectus, & damna, quæ possunt reparari ab eo, qui fuit causa illorum, & non adfunt alia remedia suavia, per quæ fiat satisfactio, quam denunciatio judicialis, debent (cum oneribus, & modis supradictis in prima responsione) denunciari, si probari possint, e. g. delictum secretum commissum ab aliquo, ex quo electiones fuerint nullæ. *Salon. 22. q. 69. art. 2. contr. 7. Soto, §c.*

Dico secundò, si huiusmodi dicti generis delicta sint contra Tertium denunciari debent modo supradicto. Lo-

Loquendo de delictis jam commissis non dependentibus ab effectibus reparabilibus. Dico denique quod si fuerint in damnum boni communis, vel alicujus tertii, sicut est homicidium alicujus Personæ, quæ multum prodest Reipublicæ, de qua non constat, fuisse violenter occisam (quod si constaret, diceretur infra de inquisit. mixta q. 11. quid possit fieri, etiam si delinquens sit occultus) sed præsumitur, illam esse mortuam ex aliquo accidenti; duo autem, vel tres sciunt eam ab aliquo ex odio fuisse occisam (idem dicendum de alia Persona, quæ non habet aliam partem petentem ipsius mortem, vel si habet, scitur tamen, eam non petituram aliam satisfactionem, nisi punitionem publicam) In talibus, inquam, casibus non potest delinquens denunciari, si non sit infamatus; etiam si Judex interroget, & inquirat inquisitione generali, vel mixta, ita *Avil. de censuris par. 2. disp. 4. dub. 4. Cordu. &c.* Verum tamen est, quod si illi, qui similia delicta perpetrarunt, essent homines periti, deberent denunciari. *Nau. in summa cap. 13. nu. 7. Cajet. &c.* Hinc quæres.

4. An delicta secreta jam ex toto commissæ contra bonum commune, esse non pendeant à damno futuro, & delinquens jam sit emendatus, teneatur quis aut possit denunciare, solum propter bonum, quod ex punitione consequitur Respublicam, neg. ita *San. Soto de secreto, memb. 2. q. 6. concl. 4. contra aliquos.*
5. Demus casum, quod denunciatio sit peccaminosa ex parte denunciantis, eo quod ad minus sit contra charitatem, semel tamen facta, poterit ne Prælati in ejus virtute licite procedere ad inquisitionem particularem publicam contra talem delinquentem. Loquimur hic de denunciatione extrajudicialiter; de alia enim infra tractabimus; Omissis variis opinionibus. Dico, quod in dicto casu Prælati non potest licite admittere denunciationem judicalem, nec in ejus virtute procedere ad publicam castigationem; nec denique obligare posset per censuras, & præcepta subditum ad illam faciendam. Probatur si aliquod delictum personale, de quo non est infamia, commissum ab uno subdito coram duobus, vel tribus innotesceret Judici extrajudicialiter, & secreto, puta, per scripturam ab ipso inventam, vel quia audivisset extrajudicialiter ipsum delinquentem fateari delictum commissum coram duobus, vel tribus, non posset uti tali noticia ad publicandum casum per inquisitionem particularem juridicam; quia in nullo horum casu adesset notorium *juris* (quod est solum, per quod casus honestari posset) hoc enim.

enim ad summum causat notitiam, quam accipit Judex, quando exercet suū officium (ubi etiam est sua difficultas; ut inferius de inquis. mixta patebit) ergo nec etiam denunciatio facta contra charitatem, & justitiam posset Judici tribuere jus ad infamandum delinquentem occultum, procedendo ad inquisitionem particularem; hoc enim esset injustè concurrere ad infamandum, ita *Sor. in sum. lib. 6. cons. c. 3. dub. 19. n. 14. Petrus ab Ang. &c.*

FORMA DENUNCIATIONIS.

AD modum Reverende P. Fr. N. N. Guardianus, vel Commissarius, vel Provincialis, vel Visitator talis Conventus, Provinciae, &c. coram Reverentia vestra tanquam Iudice, ad quem spectat defendere innocentes, & punire culpabiles, ut sic excessus, & peccata puniantur, compeſcanturque delinquentes, satisfaciendo innocenti, communitati, & scandalo dato (vel si delictum non fuerit contra innocentem, sed contra bonum commune, vel personale publicum) dicatur ad quem spectat bono communi providere, excessus, & peccata puniendo, ut sic compeſcantur delinquentes, satisfaciendo communitati, & scandalo dato (vel si delictum contra bonum commune, vel innocentem non fuerit publicum) ad quem spectat bono communi providere, vel innocenti, ut sic excessus, & peccata puniantur, compeſcanturque delinquentes, satisfaciendo bono communi, vel innocenti. Cum non habeam aliud efficax remedium, meliori modo, & forma juris, qua possum Ego Fr. N. N. Diaconus, vel Sacerdos Professus, &c. nostra Sacra Religionis N. Conventualis hujus Conventus N. motus ex puro zelo justitiae, & nullo alio sinistra motivo, denuncio judicialiter P. Fr. N. N. Sacerdotem, &c. Conventualem talis Conventus; eo quod deposito omni timore Dei, & cum gravi sua conscientiae onere, tali loco, tali die, tali hora, hebdomada, & mense hujus praesentis anni, commiserit tale delictum (referendo delictum cum omnibus suis circumstantiis) ob quod peto à Paternitate sua satisfactionem, & ut praefatus P. Fr. N. N. puniatur panis per jura, & statuta nostra constitutus; ut illi sint in punitionem, & emendationem, ceteris autem in exemplum. Pro Testibus exhibeo P. Fr. N. N. & P. Fr. N. N. qui certam habent casus notitiam; quae cum vera sint, me subscripsi in hoc Conventu N. N. tali die, tali mensi, & anni.

IVSTITIA IN ACCVSANDO SERVANDA. Quæst.

- 1** **Q**uid sit accusatio? Nota, quod quamvis à Religiosis exterminandus sit modus procedendi per viam accusationis; hæc enim arguit inimicitiam, vindictam, rancorem, &c. quæ omnia pacem, quietem, & tranquillitatem Religionis conturbant; eò vel maxime quod mala omnia reparari possint per viam denunciationis, salvo omnium prædictorum eventu. Nilominus cum contingere possit, ut Religiosus quandoque ob commune bonum accusare teneatur; ideo aliqua dubia de accusatione hic expediemus. *R.* igitur, Accusatio est delatio Rei de crimine commisso facta coram Iudice competenti ad vindictam publicam, legitima interveniente subscriptione. Quæ in explicatione definitionis superius facta de denunciatione dicta sunt, proportionaliter accusationi applicari possunt. Hinc est, quod in delictis, in quibus non potest habere locum denunciatio judicialis absque prævia infamia, &c. nequit etiam habere locum accusatio. v. Iuris, & Iustitiæ obligatio, &c. q. 1. c. 2.
- 2** Quot ad convenientem accusationem concurrere debeant, & sufficiant? *R.* ad accusationem primò requiri; ut ea fiat in scriptis ab Accusatore, vel Notario cum subscriptione Accusatoris proprio pugno; itaut in scriptis exprimat nomen Accusatoris, accusati, & delicti; denunciatio enim fieri potest ore tenus. 2. ut accusans juret se non accusare animo calumniandi, sed zelo justitiæ. 3. ut Accusans obligetur probare delictum; quod si non faciat, saltém semiplenè, pœnam talionis subibit, idest, pœnam, quæ correspondere deberet delicto probato, vel aliam gravem Iudici arbitrariam, si illa non est in usu, ut certum est. Excusabitur autem à gravi, sed non ab omni pœna, si duobus, aut tribus testibus fide dignis se purgaverit, probando se saltém habuisse causam verisimilem ad faciendam conjecturam de veritate delicti, & non accusasse ex malitia; ab omni verò pœna erit immunis, quando agitur de delictis gravissimis, vel quando accusatus de delicto erat infamatus, vel quando Accusans audivit delictum à fide dignis, vel denique, quando testes deceperunt Accusatorem promittendo testificationem delicti. Verum in his casibus purgare se debet Accusans modo supra dicto: aliàs tanquam calumniator puniri debet. 4. denique requiritur, & sufficit, ut in Accusatione ponatur dumtaxat mensis, & annus, in quo commissum sit delictum, & non requiritur;

tur, ut ponatur dies, hora, vel hebdomada, ita *Aretina in sua praxi c. 6. Lexana 10. 1. c. 27. nu. 22. Sua. Thoma Iejus, &c.*

3 Quis sit Accusator palliatus? &c. esse illum, qui denunciatus, sollicitat Prælatum, ut puniat delinquentes, exhibet se ad præstandum testes, absque eo quod petantur, his refricat in memoriam illa etiam, quæ alta oblivione sepulta erant, eosdemque instigat, ut dicant de delicto tanquam de re sibi certissima, cum tamen de illo aliud non sciant, quam id, quod ipse illis retulit: rursus quando denunciat res secretas, quæ scandalosæ non sunt, aut jam emendatæ: Et denique quando non observat ordinem iustitiæ (nisi ignorantia laboret) Taliter denunciatus instar Accusatoris haberi debet, & taliter Accusans instar calumniatoris, ita *Miranda q. 11. art. 2. conclus. 2. &c.*

4 Quomodo cum delatoribus Prælati se gerere debeat? &c. in primis Prælati benignè, patienterque delatorem audire debet, ne ob suam asperitatem similia impediatur remedia, quando necessaria sunt; non tamen statim accusationem, vel denunciacionem admittere debet, sed solum attendere ad ea, quæ de delinquente dicuntur: & si delator interrogatus, quomodo sciat delictum, respondeat, se illud probaturum, indaget, qua ratione, & via; vel si determinet testes, recipiat eorum nomina. Si dixerit esse publicum, notet, quo facto eum exhortetur, ut se quietet, se curaturum, ut fiat iustitia, & secundum notitiam, & lucem, quam de casu perceperit, ex officio processurum, inquirendo si habeat fundamentum sufficiens, vel relinquendo si non habeat, & hoc modo plurimæ evitabuntur inconvenientia, inimicitia, &c. quæ oriri possent ex veris, vel palliatis accusationibus, ita *Petrus ab Angelis, Fr. Ioseph à S. Maria in suo Tribunali tract. 4. c. 10. §. 3.*

Ad hoc unum tamen præ cæteris primò, & principaliter Prælati attendere debet, à quibus, videlicet principiis ortum duxit delicti publicitas (maximè si delicti nullum, assit aliud testimonium, præter delatorem) nam si invenerit, totum delicti rumorem reduci ad ipsum denunciantem, addendo, hoc cum aliis indiciis e. g. cum iure testis, qui sponte se offert ad testificandum; delatorem modicæ esse conscientia, iudicii, & magnæ loquacitatis; infamatum, verò bonum Religiosum; imò inter hunc, & illum aliquam esse repugnantiam, non debet ulterius progredi, sed vertere se ad delatorem illi minando penas calumniatoris: ex quo si turbatum, & titubantem, parumque constantem in verbis animadvertent, tãquam de falsitate pro convicto habeat, ita *Petr. ab Ang.*

Con-

Contingere enim potest casus, quod perversus aliquis Religiosus ex odio, & rancore aliquem apud totam communitatem infamaverit, & in proxima visitatione, generalique inquisitione Provinciali dicat N. N. commisit tale delictum, & tota domus de hoc habet notitiam, & ego sum testis ocularis, loquar etiam de illo iudicēs in quo, inquam, casu, si Provincialis procederet ad specialem inquisitionem, præsens adesset periculum infamandi innocentem per judiciale strepitum, faciendo peccatum notorium notorietate juris, ita *Petrus ab Angel. c. 10. de accus. num. 11.*

- 5 Quæ fides adhibenda sit à Prælati libellis, & scripturis, in quibus refertur grave aliquod delictum cum infamia ab uno, alterove suo subdito fuisse commissum, & vel scriptura est sine subscriptione, (aut si subscriptione firmata, in notitiam Personæ subscriptæ deveniri non potest) vel est firmata ab aliquo cognoscibili, aut cognito ab ipso Prælato. Si primum, nulla fides est ei exhibenda in ordine ad præcedendum contra talem Religiosum, licet in aliquo casu deservire posset Prælati ad circumspicius, oculatiùsque in suo regimine procedendum. Si secundum, tunc poterit Prælati de casu informationem accipere ab eadem Persona, quis nempe illius habeat notitiam, an adsit infamia, &c. quæ maturè, & diligenter examinanda sunt, præsertim quando tales scripturæ sæcularium sunt, à quibus adæquata satisfactio vix sperari potest; tales enim in similibus scripturis perversas habent prætentiones, ex quibus pax, & tranquillitas Religiosorum turbari solet. *Idem eodem cap. nu. 13.*
- 6 An Prælati possit refutare accusationes, vel denunciationes? & quod Prælati non solum potest refutare falsas, malignasq; accusationes, sed etiam illas admiserit, si tamen postea malè factas, & defectuosas repeterit, potest rumpere jam inchoatum processum: Imò etiam si denunciationes, vel accusationes justæ sint, potest nihilominus Prælati illas repellere, quando ipsi constat, eas magis obesse, quam prodesse bono communi, quod relinquitur prudentiæ, & discretioni ipsius, ita. *Miranda q. 15. art. 9. Aragon. 22. q. 68. art. 5. &c.*

FORMA ACCUSATIONIS.

Admodum Reverende, &c. ut supra; motus ex puro zelo justitiæ, & nullo alio finisiro motivo, conqueror, (vel accusq; si accusatio non fuerit de aliqua injuria illata ipsi accusanti, sed de aliquo quod

quod tangit bonum commune, vel tertium innocentem) de P. Fr. N. N. conventuali, &c. qui tali mense hujus presentis anni in tali loco, nulla ipsi data ansa, vel occasione, cum modico Dei timore talia contra me verba protulit (referendo delictum cum omnibus suis circumstantiis) ob quod peto à P. sua satisfactionem, & ut præsatus P. Fr. N. N. puniatur penis per jura, & statuta nostra constitutis, ut illi sint in punitionem, ceteris autem in exemplum. Pro probatione hujus presentis pro testibus P. Fr. N. N. & P. Fr. N. N. qui fuerunt presentes; (vel hoc aut illud sciunt, per quod probabitur delictum) quod ut facerem verum, me in hoc Conventu subscripsi tali die, talis mensis & anni.

IVS PRÆLATI AD INQVIRENDVM. Quæres.

1. **Q**uid, & quotuplex sit inquisitio? *℞.* Inquisitionem esse delictorum investigationem pro eorum competenti reparatione. Vnde ad 1. Triplex est inquisitio, generalis, scilicet, mixta, & specialis, de quibus singillatim in sequentibus.
2. Quid sit inquisitio generalis? *℞.* esse, quando Judex non deterruendo Personas, aut delicta, visitat suas communitates præcipiendo, ut ad ipsum deferantur delicta commissa, ut de competenti provideatur remedio, ita *Petr. ab Ang. de inquis. c. 11. n. 1.*
3. An, quando, & quomodo Prælati suas communitates visitare teneantur? *℞.* jure divino, & naturali, item Ecclesiastico ex *Trid. sess. 25. cap. 20.* quibus accedit Jus Civile, *l. Congruit ff. de officio Præsidis*; tenentur Prælati per seipso pro damnorum remedio, & subditorum solatio suas communitates visitare corrigendo, & puniendo excessus, & culpas, quod plus valet, quam plurimæ aliæ visitationes factæ per tertias personas, quantumvis doctrina, & prudentia insignes, & prælati sint. Dixi *per seipso*, intellige, si commodè possunt; nam si contingat, Prælatos justis de causis esse impeditos, debent Visitatores mittere, qui antequam suam commissionem exequantur, tenentur iis, ad quos mittuntur, suam manifestare expeditionem, & auctoritatem, tantam, vel talem, qualem literæ commissionales ostendant, & sine qua munus impositum exequi non possunt; estò illius expressa mentio in commissionalibus non fiat. Ita expressè est in *c. prudentiam 21. de officio, & potestate Iud. Deleg. Syl. verb. Deleg. n. 6. &c.* Vnde ad 2. dico, quod quamvis adsint textus particulares decernentes, has visitationes debere fieri semel in anno; per hoc tamen non tollitur, quin illas possint facere Prælati toties, quoties

ne-

necessarium esse judicaverint, etiam si non præcedat infamia,
 de delictis, vel delinquentibus, ita *Alderete lib. 1. c. 7. n. 4. Nav. 13. c.*
 Hinc ad tertium? *B.* quod in inquisitionibus generalibus, ut *sal-*
ibus, non possunt Prælati de aliquo delicto in particulari inqui-
 rere; nec opus est, ut juramentum accipiant à testibus, quos ad
 deponendum accessuri sunt; nisi aliter vigeat consuetudo, vel
 Prælati expedire videbitur pro veritatis certitudine: in quo
 casu pro testibus admitti possunt cujusvis conditionis Perso-
 næ, esto aliàs ad denunciandum, vel accusandum habiles non
 essent; quia in tali casu Prælati non inquirunt in ordine ad pu-
 niendum, sed ad corrigendum in secreto: idcirco non debet assi-
 stere Secretarius, & supradicti tenebuntur obedire: Sicut etiam
 quando Prælato per literas alicujus subditi innotescit aliquod
 delictum secretum probabile per duos, vel tres Testes, asseren-
 tis se illud delictum deferre, ad hoc, ut illud tanquam Pater
 corrigat; & Prælatus tam ab eo, qui scripsit, quam à testibus
 vult per se, vel per alium (dummodò non cauteur aliqua no-
 ta) exigere juramentum, asserendo se hoc facere non in ordine
 ad procedendum juridicè, sed ad se certificandum de casu. Hinc
 est, quod si Prælatus in generali inquisitione habuerit ansam,
 ad procedendum specialiter, debet inchoare processum à no-
 vo, & legitimo examine Testium, ita *Fr. Ioseph à S. Maria in*
suo Trib. tract. 3. c. 3. §. 7. Nav. Sua. to. 4. de Relig. lib. 10. c. 11. n. 5.
 4 Quas culpas subditi in Visitationibus generalibus Prælati de-
 tegere possint, vel non? *B.* ad primum eas tantum revelare
 posse, quas aliàs possent extra illas, præmissa correctione fra-
 ternæ; cum hac tamen differentia, quod ante visitationem reve-
 lationem differre possint, non autem in ipsa visitatione ob ur-
 gens præceptum: Quod si durante visitatione, non sit opportu-
 nitas faciendi correctionem cum spe emendationis, vel locus
 non adsit petendi, aut dandi consilium ad hoc, tunc possunt, &
 debent differe pro tunc. *Mirand. de ord. Iud. q. 5. ar. 4. c. 1. 4. 13. c.*
 Hinc ad 2. dico, quod in visitationibus generalibus non possunt
 subditi absque gravi culpa, saltem contra charitatem, deferre
 Prælato peccata occulta, de quibus sit probabilis spes emenda-
 tionis per correctionem, etiamsi probari possint duobus, vel
 quatuor testibus, & ex quibus nullum imminet damnum, nec
 bono communi, nec Tertio: Imò nec hujus generis peccata, si
 affulgeat certa spes emendationis per correctionem secretam;
 ut supra diximus: Item nec illa, quorum notitia acquisita est ex
 petito consilio; dummodò non vergant in damnum boni com-
 mu-

munis, vel Tertii, & non sit spes certa, &c. quia tunc secretum non obligat, (excepto secreto Sacramentali) & non tantum possunt, sed etiam tenentur, modo tamen statim explicando. Nec Prælati per suas censuras aliud à subditis prætereundum possunt: imò illi obedire non tenentur, & æquivocè respondere possunt. *S. Th. 2.2. q. 9.3. art. 7. ad 2. Sui. Less. &c.*

5 Quando in subditis contingat, vel non obligatio revelandi delicta Prælati actualiter visitanti. Dico primò, quod in visitatione generali, etiam si sit cum præcepto, & fiat cum juramento, non tenentur subditi Prælati visitanti manifestare delicta cum gravi nocumento proprio, quando hoc præponderat damno boni communi, vel tertii, &c. vid. supra Juris, & Iustitiæ obligatio, &c. q. 3.

Dico 2. nec teneri subditos detegere illa, quorum noticia ex solo auditu acquisita est, nec in memoriam venit, à quo audita sint; vel si sit in memoria, scitur tamen, easdem Personas, à quibus ea per auditum accepta fuerunt, etiam ab aliis dumtaxat audivisse, & sint parum fide dignæ; nam si graves essent, utique teneretur quis ad manifestandum, sicut in casibus, in quibus tenetur ad manifestanda ea, quæ visa sunt, eò quod ex tali manifestatione discernere potest Prælati, an delinquens infamiam incurrerit, aut non. *San. lib. 6. Conf. c. 2. dub. 7. nu. 1. Petrus ab Angel. &c.* Dico 3. nec esse obligationem manifestandi delicta, nec delinquentes ex toto emendatos, nisi in casu, quo talia crimina fuerint scandalosa, ut scandalo provideatur. *Petrus ab Angelis cap. 11. num. 10.*

Dico denique quod quando habetur moralis certitudo, quod manifestatio profutura non sit, vel ob negligentiam Prælati, aliosque humanos respectus (prout in similibus casibus notitiam unusquisque habet) tunc talis manifestatio sub obligatione non cadit; Dixi, si sit moralis certitudo; quia in dubio aliter discurrendum est: nam possessio iustitiæ se tenet ex parte Prælati, qui pro remisso existimari non debet, dum clarè non constet, ita *San. lib. 6. Conf. c. 2. dub. 7. nu. 1.* Hinc est, quod gravitas, vel levitas materiæ in ordine ad obligationem respondendi Prælati, desumitur ex duobus capitibus. Primum ex parte damnorum, quæ patiuntur partes. 2. ex jure, quod habet Iudex ad interrogandum; nam quando jus obligat (& graviter) tunc Testis, & Reus tenebuntur respondere: quando verò Iudex jus habet, sed non sub gravi obligatione, quia tantum potest interrogare, tunc nec testis, nec reus tenebuntur: quando denique

que nullum habet jus, nec tenentur, nec possunt. Vnde si Prælati interroget de aliquo puncto observantiæ, licet non obligante subditos ad gravem culpam, tenentur ipsi respondere; quia Prælati graviter obligatur ad obviandum tali in observantiæ, ita *Bannes. in 2. part. dub. 1. concl. 2.*

- 6 An in casu, quo in hac inquisitione generali aliquis manifestaret Prælati ex malitia, vel ignorantia peccatum aliquod occultum, quod tamen manifestari non potest, in virtute talis illicitæ manifestationis, Iudex acquirat jus ad procedendum per inquisitionem specialem, & publicam contra delinquentem? *Dotus de secreto, memb. 2. q. 6. conclus. 3. casu 5. Nav. Miranda. Rodri. &c.* arbitrantur non posse Prælatos sine gravi culpa contra charitatem, ad inquisitionem publicam contra talem delinquentem procedere, si delictum non sit de numero eorum, quæ redundant in damnum boni communis, aut tertii. Ratio horum DD. est; quia Prælati tanquam Persona particularis, Pater, & Advocatus tenentur vitare malum, quod injustè proximo suo inferri incipit sine nocumeto boni communis, vel tertii; *uniquique enim mandavit Deus de proximo suo. Dixi, ex charitate* quia dato, quod tanquam Persona publica procederet, & perperam, non peccaret contra justitiam, ac proinde non teneretur ad restitutionem famæ, & damnorum, quæ ex tali inquisitione sequi possent. Opposita sententia. *Marania 6. part. titul. de Inquis. nu. 3. Less. Tho. à Jesu tract. 2. cap. 4. num. 7. &c.* est valde probabilis;

- 7 An Prælati visitando teneatur admonere, & dicere, se non inquirere de peccatis occultis, sed solum de publicis, & scandalosis, aut quæ sint in damnum boni communis, vel alicujus tertii, &c. Neg. respondent. *Sua. Cajet. opusc. 17. resp. 2. &c.* dummodo non repente Prælati urgeat ad respondendum, sed adsit tempus sufficiens, & personæ doctæ, à quibus capi possit consilium.

- 8 An quando Prælati, ex hoc, quod scivit in visitatione generali, remanet dubius circa factum, possit procedere ad specialem inquisitionem? R. neg. imò de subiecto bonam existimationem habere debet. Verum tamen est, quod in similibus casibus cautela utendum est, ut præveniatur malo sine famæ læsione: Vnde Prælati præcipere poterit, ut Religiosi simul associati incedant, non se separent, &c. non tamen præcipere poterit, ne talis Religiosus è domo egrediatur, si antea egrediebatur, vel domum non ingrediatur, si antea ingrediebatur,

tur, &c. ita *Ledesm. Rodri. de ord. judic. cap. 3. n. 7. circa finem.* Dixi, quando Prælatas remanet dubius circa factum; nam si dubium, quod habet Iudex, non sit facti, sed juris, sive de jure, an scilicet, habeat jus ad procedendum juridicè, cum ex una parte ex tali inquisitione timeatur injustitia, & ex alia parte nocumentum bono communi, tunc debet in favorem sui deponere dubium: quia in dubiis tutior pars est eligenda. Quod dictum est in casu, quo Prælatas dubius est, dicendum erit etiam quando in visitationibus habet unum testem tantum ocularem, ex toto fide dignum, aut indicia secreta, æquivalentia; Vnde præcipere non poterit repentinam mutationem Conventus, &c. *Bannes. 22. q. 69. art. 2. dub. 2. concl. 2. Petrus ab Angel.*

9. Quid sit inquisitio mixta? R. esse illam, in qua Iudex quoad unam partem procedit in particulari, quoad aliam verò in communi, v. g. quando inquit de Petro, non determinando aliquod delictum, eò quod nulla præcesserit infamia: vel è contra, cum inquit de delicto publico, non autem de persona particulari, cum nulla de aliquo particulari habeatur infamia; ita *Petrus ab Angel. de inquis. mixta §. 11. num. 13.*

10. Quid possint Iudex, & subditi in hac mixta inquisitione, particulari quoad Personam, quoad alia verò in communi? R. primo, posse Iudicem, nulla præcedente infamia, specialiter inquirere de Petro, e. g. quomodo procedat, vel procefferit in suo regimine, & officio; sic enim expedit bono communi: non posse tamen specialiter inquirere de aliquo delicto particulari, de quo non præcesserit infamia, nec particularem posse revelare, si non vergit in damnum boni communis, vel tertii. Ita communiter DD.

R. 2. posse Iudicem per se, vel per alium, etiam nulla præcedente infamia, inquirere de occulto impedimento matrimonii; item de meritis, vel demeritis alicujus; aut inhabilitate in ordine ad aliquod officium, ad quod promovendus est, vel ad quod jam promotus, in ipso confirmandus est: In quo casu tenentur testes, & ille ipse, qui ad officium eligendus est, vel in ipso confirmandus, veritatem fateri: Rat. est, quia Elector tenetur ex justitia non eligere indignum. Vnde si quis sit præsentatus, vel seipsum præsentet ad officium, & hoc sciens perseveret pro se, vel pro tertia Persona in sua prætensione, præsumitur consentire in inquisitione, ita *T. bo. à Iesu tract. 1. cap. 15. num. 14. Less. lib. 2. cap. 29. dub. 15.*

11. Quid possint Iudex, & subditi in casu mixtæ inquisitionis, publici,

blici, scilicet delicti probabilis per tres, vel quatuor testes, & delinquentis occulti? Loquimur non de occultis delictis jam commissis contra bonum commune, vel tertium, dependentibus, vel non dependentibus ab effectibus reparabilibus, seu ex damno futuro; de his enim diximus supra *Ver. Juris, & Iustitiæ, &c. q. 3.* sed de delictis publicis jam ex toto commissis, sive sint personalia, sive contra bonum commune, vel tertium? R. posse Iudicem, imò (ratione publicitatis delicti ad scandalum evitandum ex carentia inquisitionis) teneri inquirere de delinquentem in communi, & de aliis indiciis, nulla nominata persona particulari; duo autem illi, aut tres qui norunt delinquentem occultum, non obstante præcepto, & petito juramento, non possunt eum licite manifestare, privando illum bonam famam, qua fruitur: ac proinde admittitur bellum iustum ex utraque parte, hoc est, quod Iudex habeat jus ad inquirendum, & testis similiter ad non respondendum directe, sed amphibologicè, ita *Nava Sua. tom. 4. de Relig. lib. 10. cap. 11. nu. 2. Panor. Salon. Less. Turr. &c. contra Soto lib. 8. de just. q. 6. art. 2. Armill. Nava. &c.* Hinc est, quod multo minus tenetur reus seipsum manifestare, si cum testibus fuerit examinatus, etiam si sit crimen læsæ Majestatis.

12. An in casu, quo aliquis ex illis duobus, aut tribus, qui noverunt delinquentem, interrogatus à Iudice, eundem aut ex malitia, aut ex ignorantia manifestaret, Iudex acquireret jus ad inquirendum in particulari; necnon cæteri conficii interrogati teneantur ad testandam veritatem? R. Iudicem non habere jus inquirendi determinatè de tali delinquentem, nec etiam apud alios testes; neque istos consequenter licite posse testari veritatem, etiam si petatur juramentum; quia sola infamia *Juris*, & multo minus, quando iniquo modo causata fuit, non tribuit Iudici jus ad inquirendum contra Personam, de qua non habetur infamia facti, ut in casu nostro, ita *Petr. ab Angelis de inquis. mix. cap. 11. nu. 19. & 20.* Opposita sententia Iuristarum, & T. T. est valdè probabilis; nostra verò fundatur in legibus charitatis, quæ omnes ligant, ac proinde omnes tenentur servare famam proximi. Admonentur tamen Prælati, ut in praxi harum opinionum semper conjiciant oculos ad mores, & modum procedendi, quem hætenus tenuerunt Religiosi, & quid in futurum sperari possit, quod multum refert, ne nimis clementer procedatur cum uno, & nimis rigide cum alio: certum quippe est unam, & eandem medicinam non omnibus æquè salutiferam esse.

13 Quid sit Inquisitio specialis? R. esse illam, in qua Iudex procedit juridicè interrogando de delicto, & delinquente, quia in ordine ad utrumque habet sufficiens fundamentum, ita *Petrus ab Angelis cap. 12. num. 1.*

14 Qualis delicti notitia præmittenda sit in Iudice ad inquisitionem specialem ejusdem delicti? R. vel delictum ratione suæ conditionis est difficile cognitu, vel est de genere eorum, quæ per effectum evidenter cognosci possunt, ut homicidium, &c. Si primum, sufficit, quod ejus notitia habeatur à Iudice per indicia, vel urgentes conjecturas per duos testes probatas omni exceptione majores. Si 2. requiritur in Iudice clara, & aperta corporis delicti notitia, non merè conjecturalis, sed ocularis, habita per seipsum, vel per suos ministros (non quidem horum propria authoritate, sed authoritate ipsius) vel denique per allegationem testium ocularium fide dignorum, ita *Farinacius in praxi q. 2. nu. 12. cum Boss. Paris. Menoch. &c.* adjungens hoc esse adedò verum, ut si per effectus, aut per indicia sufficientia, modo supradicto, delictum non constaret, estò reus illud fateatur, non ob id puniri posset.

15 Quomodo se habent inter se inquisitio specialis, incarceration Rei, ejus tortura, & juramenti petitio? R. minus requiri ad hoc, ut deveniatur ad inquisitionem specialem, quam ad incarcerationem Rei, ad ejus torturam, & ad extorquendum ab ipso juramentum circa delictum; hoc enim (multò magis inter Religiosos) est quasi quædam torturæ species: Vnde sicut ex communi sententia ad incarcerandum reum, ad accipiendam ab eo confessionem, & torquendum sufficit semiplena probatio unius testis ocularis, aut alicujus indicii æquivalentis, aliud minus, quam semiplena probatio sufficiet ad inquirendum contra reum; licet inter Religiosos semper debeat haberi aliquid plus, quam inter seculares, ut dicetur in fine præsentis materiæ. Ita *Tho. à Jesu tract. 3. cap. 13. num. 8.*

16 Quæ sint Judici præsentia jus, vel non, ad specialiter inquirendum contra delinquentem? Plura sunt, quæ Iudici jus tribuunt ad capiendam juridicam informationem contra delinquentem per sequentes numeros expressa. Primò tribuit jus notorietas delicti, vel delinquentis, sicut publicitas, & manifestatio. 2. in delictis bono communi, aut tertio perniciosis tribuit jus quælibet notitia delinquentis, quacumque via habita, sufficiuntque indicia populi; quod si desint, adsit tamen notitia aliqua secreta, & subterranea, poterit procedi, si omnia-

no-

documenta per media fraternæ correctionis vitari non possint.

Ita *Nav. in rubric. de judiciis num. 95. Less. &c.*

3 Tribuit jus legitima accusatio, vel denunciatio, siue fiat à parte, siue à tertio; cum hoc tamen, quod si fiat à parte, & hæc habeat duos testes, isti tenentur deponere: si tantum unum habeat, iste non tenetur nisi in casu gravioris damni in futurum: Si verò fiat à tertio, hic solum denunciare, vel accusare potest in delictis contra bonum commune, vel tertium, etiam seclusa infamia; in cæteris verò, illa præcisa, non potest; quæ si adsit, & à denunciante dicatur adesse, hoc à Iudice curari non debet, antequam ipse Iudex eam probet, modo superius dicto de infamia, quam probationem ponere debet in capite processus, vel ejus corpori inferere, ut faciat fidem, alioquin quilibet Iudex passionibus subditus sine ipsa procedere posset. Ita *Fr. Iosep. à S. Maria in suo Tribunali stat. 3. c. 6. §. 2. Villalob. Alderete, Juli. Clar. &c.*

4 Præbet jus infamia in verisimilibus fundata, saltem in indicis, levibus quidem, sed pluribus in seculo; gravibus verò pluribus, vel non in Religionibus, juxta superius dicta *Ver. Ius*, & Iustitia in causis q. 10. Vnde si infamia esset sparsa inter mille personas, & non appareret causa verisimilis, ex qua nata, & sparsa est, de ea curari non debet: quapropter dici solet, & quod infamia per se accuset, non tamen probet, nisi mediante fundamento; fundamentum verò probet, sed non accuset, nisi mediante infamia; & quod infamia ponatur inter indicia, eo quod inde saltem principale suum robur hauriat. Ita *Farin. in praxi 4. q. 47. n. 32. &c.*

Hinc sequitur primò, causas frivolas, nil operari contra infamatum. Sequitur 2. contra ipsum operari specialem inquisitionem, necnon incarcerationem, & æceptionem juramentis: item, unum testem ocularem juratum usquequaque fide dignum, qui per incogitantiam, aut malitiam aliis narravit delictum, per quos deinde inter multos divulgatum est. Sequitur 3. infamiam ortam ex Rei comprehensione nil conferre ad inquisitionem specialem, ita *Armilla de cens. par. 2. c. 5. disp. 4. dub. 2. Nav. &c.*

5 Præstat jus, si non ex infamia facti, saltem ex infamia juris delictum commissum in ipso judicio cum præjudicio ipsius: ut si constaret, testes deponere falsum, denunciantem, vel Accusatorem struere calumniam, tergiversari, &c. Ita *Soto de secreto, memb. 2. q. 6. concl. 3. &c.*

6 Tribuit jus non tantum ad inquirendum, sed etiam ad torquendum confitellio extrajudicialis delicti, non metu, nec iracundia,

sed voluntariè facta coram duobus, aut tribus, nisi reus in iudicio probaret confessionis errorem, vel nisi statim coram illis duobus, vel tribus se retractaret. Ita *Mascardus concl.* 350. nu. 3. *Gomez. Rodri. in sum. cap. 3. num. 7. §c.*

7 Præbent jus, plenarièque probant delicta, scripturæ publicæ, & authenticæ, suppleant enim vices testium deficientium aut per mortem, aut per oblivionem, vel absentiam: Vnde Prælati, cui imponitur, bona Conventus dissipasse, per eas convictus remanebit. *Farinac. tom. 3. q. 84. nu. 7. §c.*

8 Præbent jus scripturæ privatæ, cujusmodi sunt literæ, & scripturæ subscriptæ ab ipso reo, itaut ipse tales tanquam suas recognoscat: quod si reus neget esse suas, sint tamen duo testes contestantes se illas cognoscere, vidisseque ab illo esse scriptas, eodem modo probant plenariè: Attamen si nemo adlit, qui eas viderit scribi, debent conferri cum aliis scripturis Authoris, aut cum aliqua scriptura, quam Prælati ab illo fieri præcipit, & si facta comparatione unus cum altera, duo periti testes in arte dixerint, se credere, & certò sibi persuadere illas esse unius, ejusdemque manus, jam habetur indicium sufficiens ad inquirendum reum, & ad petendum ab ipso juramentum; hoc enim facit semiplenam probationem, non autem plenam, nisi in casu, quo præter similitudinem manuum reperiantur penes reum, scripturæ; aut probaretur, eum illas dedisse aliis, venerintque è manibus ejus; ita *Mascard. de. 1. concl. 109. Covar. §c.*

9 Tribuit jus dictum vulnerati; hoc enim æquivalet querelæ partis offensæ. Ita *Clarus q. 21. nu. 14. §c.*

10 Præbet jus contra fugientem fuga ipsius, facta antequam aliquis fuerit denunciatus, & delictum recenter commissum sit, si citatus, & vocatus non compareat ante Judicem; quod si compareat, detque satisfactionem probabilem, tollit indicium. Verum si fuga contingat post inchoatam informationem contra fugientem, non auget indicium, ac proinde non sufficit ad eum subjiciendum torturæ. Rursus verum est, quod si is, qui fugit, reliquerit aliquod instrumentum, vel simile quid in loco delicti, hoc cum eo manet sufficienter probatum. Ita *Al. de re lib. 2. q. 3. nu. 20. Farinac. §c.*

11 Tribuit jus dictum juratum unius complicitis fide digni, (& maxime plurium) in casu delicti sufficienter diffamati, in quo casu (plurium intellige sociorum criminis) sufficit etiam ad dandam torturam, de quo contrarium sentit *Farinacius q. 43. n. 34.*

12 Præbent jus minæ jactatæ, & incussæ antècedenter ad de.

- delictum, & magis si fuerint factæ à persona temeraria, malæ fidei, & opinionis; in tali enim casu etiam sufficerent ad dandam torturam. Ita *Gomez cap. 13. de delictis nu. 11. &c.* adjungens *Farinæ.* in delictis occultis, quæ difficultor probari possunt, inimicitiam levem sufficere ad torturam, etiam si aliud non habeatur indicium. 13. Præbent jus non tantum ad inquirendum, verum etiam ad torquendum, vel furtum inventum apud aliquam personam non bonæ opinionis (aut si bonæ fidei, ad inquirendum tantum, nisi talis persona se purgaverit) vel pignus aliquod, e. g. pallium relictum ab aliquo particulari in loco delicti; nisi etiam de tali derelictione se purgaverit. Ita *Gulerius, Farin. q. 52. num. 74. &c.*
- 17 An quando reus in judicio, qui per inadvertentiam, vel ignorantiam confitetur aliquod delictum occultum personale, vel proprium, vel alicujus tertii, aut complicitis, de quo non erat interrogatus, nec erat infamia, nec ex iis, quæ connexionem habebant cum principali delicto, etiam si hoc fieret coram Iudice, vel Notario, vel Secretario satis sit ad hoc, ut Iudex absque ulteriori infamiz inquirat culpabilem, alium formando processum, & quod de reo hæc dicitur, dici etiam potest de teste incidenter delictum aliquod intra judicium revelante. Omittis diversorum placitis. *2. neg.* attendendo ad leges charitatis; ideòque Prælati in quantum Advocatus debet supradictos admonere, se de illis delictis non interrogare, sed solum de principali, de quo reus infamatus est; poterit tamen postea corrigere fratres culpabiles. Ita *Less. Th. à Jesu tract. 2. cap. 4. num. 6. Solo, Sam. &c.*
- 18 An injuria illata Iudici per aliquod delictum coram ipso commissum, præbeat jus ad juridicam informationem? *2. vel* delictum est personale, e. g. blasphemia, vel non. Si primum, non præbet jus, imò nec potest Iudex, saltem sine læsione charitatis procedere ad publicam castigationem, bene verò ad correctionem faciendam coram sociis. Rat. est; quia hujus generis delicta, ad inquisitionem, diffamationem requirunt. Si verò delictum non sit personale, quia videlicet, commissum est contra personam Prælati in verbis, aut in opere, vel per epistolam; in hoc casu ait *Menochius de arbitr. lib. 2. contr. 3. casu 263. num. 5.* quod possit Prælati inquirere; quia reputaretur delictum contra bonum commune. Verum inter Religiosos aliter procedendum est: Vnde si non adsit scandalum publicum, Prælati offensus debet secretò corrigere delinquentem coram

coram illis, qui temeritatis notitiam habent; & si facti poenitens, suam confitetur culpam, & proposuerit emendationem, dabit secretam poenitentiam; si tamen in sua contumacia perseveraverit, poterit uti contraria sententia. *Alderese lib. 2. c. 17. S. 2. n. 13. Rodri. & c. cit. Petr. ab Ang. c. 12. n. 23.* Hinc quaeres.

19 Qua ratione poterit Iudex punire illa delicta contra se commissa, etiam si publica sint, cum sit solida doctrina apud omnes, unum, & eundem non posse simul agere partem, & Iudicem? fore magis conveniens ad superiorem Iudicem causam remittere. Ita *Rodri. sem. 2. q. 39. art. 2.* Omitto alios casus particulares; nam ex dictis, & ex doctrina de indiciis, facile conjici potest, quid in illis fieri possit, vel non, idcirco cum sequentibus advertentis concludo.

Prima est, quod in causis gravibus Religiosorum, & Clericorum, semper requirantur majora indicia, & praesumptiones ad judicialiter contra illos procedendum, quam in causis secularium; quia praesumptio juris est in favorem ipsorum ratione dignitatis, & status; idcirco id, quod sufficit ad inquisitionem faciendam contra unum secularem, non sufficit ad inquirendum contra unum bonum Clericum, vel Religiosum; nec quod satis est ad examinandum illum, capiendam confessionem, & subiiciendum torturæ, satis erit pro istis. Ita *Rodri. sem. 2. q. 19. art. 3. Dic. Petr. ab Ang. & c.*

Est, quod si in aliquo casu haberetur fundamentum ad procedendum contra aliquem Religiosum, circa malum tractum cum aliqua foemina maritata (id ipsum est etiam si maritata non sit, sed bonæ famæ) oportet uti circumspectione in processu, non nominando talem foeminam; sufficit enim, quod probetur malus tractus cum muliere. Et licet per leges horum Regnorum cautum sit, non tractari in iudicio causam adulterii sine accusatione mariti; hoc tamen non ligat Religiosos; quapropter quando accipitur confessio à reo, debet illi Prælati nominare mulierem, ut videat, qua ratione respondere possit, quidve queat in suam allegare defensionem, & hoc sufficit ad processum concludendum. Ita *Petrus ab Ang. cit. num. 31.*

Est, quod quando Prælati conscius delicti invenit fundamentum ad procedendum contra aliquem, hunc ante summariam informationem citare non debet (quod fit ad hoc, ut examinentur testes circa delictum, aut indicia de illo) sed post illam; hæc enim est, quæ aditum præbet, & fundamentum ad citationem, & petendam à reo confessionem, de qua infra. Ita *Iul. Clar. q. 3. n. 2. & c.*

MVS

IVS PRÆLATI IN SECRETARIUM,
SEV NOTARIUM.

Quærit.

- 1 **Q**uodnam sit officium Secretarii? R. officium Secretarii esse scribere omnes actus judiciales, & illis subscribere, cum cæteris infra dicendis de examine rei.
- 2 Qualiter in causis sit necessarius Secretarius? R. de necessitate, iudicii in causis gravibus (quidquid sit de levibus) esse adhibere Secretarium, aut duas personas fide dignas, quæ assistant actibus judicialibus. Ita *Rodri. art. 2. Alderici. lib. 1. cap. 8. nu. 6.*
- 3 Quis nominare possit Secretarium? R. ad Generalem, Provincialem, & Priorem spectare nominare Secretarium (loco Notarii apud seculares) cui eadem in actibus judicialibus præstatur fides, quæ cæteris Notariis publicis. Ita *Tho. à Jesu. tract. 23. cap. 2. num. 10. etc.*
- 4 An sit de substantia processus, quod ab illo Religioso, quem Prælati præfecerit pro Secretario petatur juramentum fidelitatis, ad hoc, ut fidem faciat? Neg. respondent aliqui, ut *Sua. tom. 4. de Relig. lib. 10. cap. 12. num. 29. Lena. etc.* Petrus verb. ab Angelis sibi persuadet, quod semper in ordine ad informationes juridicas circa res graves accipiatur juramentum; quia revera tam in Tribunalibus secularibus, quam Ecclesiasticis nullus Scriba, vel Notarius est sine juramento fidelitatis; & hæc est prima diligentia, quæ fit, dum accipitur possessio in officio.

IVSTITIA, ET MODVS IN TESTIFICANDO

servandus.

Quærit.

- 1 **Q**ui sint idonei in ordine ad munus testificandi in causis Religiosorum? R. omnes Religiosos habiles esse, etiam si privati essent voce activa, & passiva; dummodò non reperitur in eis inhabilitas juris naturalis, qualis esset, si essent inimici capitales, à reo declarati, vel conspirassent adversus eum; si essent notoriè mendaces, infames, amentes, mentecapti, & nimis amici partis contrariæ: hæc quippè conditiones de jure naturæ infirmant testificationem; Cæteræ verb. potius pertinent ad apices Legis. Hinc Prælati supradictarum conditionum conscius, vel conscius, reum non ex malitia, vel animo calumniandi (aliàs ut calumniator; uniri deberet) sed eum.

fundamento, & juramento excipere contra aliquem testem, hunc in bona conscientia admittere non potest. Ita ex cap. *Romana de testibus lib. 6. Iul. Clar. q. 24. nu. 20. Menoch. &c.*

- 2 An in defectu Religiosorum admitti possint seculares pro testibus? *aff. etiam si sint de numero eorum, qui ex jure positivo inhabilitantur; dummodò non habeant inhabilitatem juris naturalis, & sint personæ graves, virtuosæ, bonæ famæ, &c. & hoc in quocumque genere delicti, etiam difficilis probationis. Ita Gomez lib. 3. varian. cap. 12. nu. 21. &c.*
- 3 Quid agendum sit in casu, quo seculares testari renuant? *Rodri. quez, cum Tbo. à Iesu tract. 3. cap. 11. nu. 3. tenent, posse eos cogi per eorum Judicem secularem, vel Ecclesiasticum, sed hoc raro in casibus inexcusabilibus ad scandalum vitandum. Alii arbitrantur, in casu supradicto, aut in quo seculares scandalizari deberent, posse Prælatum deputare duos Religiosos, qui cum seculari loquantur de delicto, & postea sub juramento deponant quod à seculari audierunt, ita Fr. Mart. à S. Joseph in suo Epirome cap. 4. nu. 5. Sed perperam ajunt Juristæ, & Canonistæ; quia sub obligatione juris naturalis cadit juramentum testium, mediante quo veritas, quam isti testantur, sumit suam firmitatem, & auctoritatem; ac proinde tale juramentum erit de substantia judicii. Hinc est, quod nec loco ipsius possunt habere vim censuræ, & præcepta facta ipsis testibus. Ita Menoch. Mascardus de probat. conclus. 1361. nu. 5. vol. 3. &c.*
- 4 An mulieres non Moniales à munere testificandi excludantur à jure? *aff. propterea nec una semiplena, nec duo plenam faciunt probationem; nisi essent plures, vel alia accederent indicia; tunc enim supplebitur defectus, & probantur. Ita Mantana de ord. judic. par. 4. num. 45. Rodri. Tbo. à Iesu, &c.*
- 5 Quot testes requirantur, & sufficiant ad plenè probandum delictum, & reum condemnandum? *aff. ad condemnandum Episcopos, & Cardinales, plusquam duos testes requiri; ad alios vero, duos sufficere, & requiri omni exceptione majores. Ita Rodri. q. 12. art. 1. Iul. Clar. &c.*
- 6 Quis sit testis omni exceptione major? *aff. esse illum, qui nullum habet defectum, nec ullus ei objici rationabiliter potest, qui si sit ocularis in delicto, quod visu percipitur, vel auricularis, in delicto, quod auditu percipitur, sicut est blasphemia, e. g. facit semiplenam probationem; si tamen testis fuerit minus idoneus, faciet semiplenam probationem, si ipsi alius adjungatur, estò minùs idoneus; dummodo exceptio, quam am-*
bo,

bo, vel unus eorum patitur, non sit ex illis, quæ ex integro testificationem impediunt. Ita *Alderes. lib. 2. cap. 3. nu. 2. &c.*

7 Qui sint testes contestes? *ry.* testes contestes esse illos, qui concordant in eadem substantia facti; si enim unus dicat unum, & alter aliud, jam non sunt contestes. Dixi, *in eadem substantia facti*, nam si unus designet tempus, vel locum, & alter dicat, se non recordari diei, vel aliter, sitque inter ipsos aliqua differentia in modo referendi delictum, vel in aliis circumstantiis ad facti substantiarum non spectantibus, erunt nihilominus contestes. Ita *D. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. Soto, Less. &c.*

8 Qui sint testes singulares, & quot modis contingere possint? *R.* ad primum testes singulares vocantur illi, qui deponunt de delictis diversis, saltem quoad numerum, e. g. quando unus allegat unum furtum, & alter aliud. Vnde ad 2. hi testes aliqui dicuntur contrarietatis, aliqui diversitatis, & alii connexionis. Testes contrarii dicuntur, qui sibi contradicunt, & in tali casu, non solum non faciunt fidem, sed ut falsarii puniri inerentur. Testes diversitatis sunt illi, qui allegant diversos numero actus, sicut quando unus allegat unum furtum, & alter aliud. Ita *Rodri. tom. 2. q. 9. art. 4. Less. &c.* Testes connexionis dicuntur, qui allegant res habentes inter se connexionem in ordine ad idem delictum; ut si unus diceret se vidisse reum cum fœmina, alius ipsum scripsisse literas amatorias, &c. & licet plenarie non probent, sufficiunt tamen ad torquendum reum, & puniendum poena arbitraria. Ita *Baldus in cap. licet causam de, & probat. Simancas, &c.*

9 An hi testes singulares faciant semiplenam probationem in causis criminalibus, in civilibus enim non est dubium? *ry.* satis probabile esse, hos testes singulares inter se uniri in ordine, ad probandum delictum in specie contra unum delinquentem, non quidem totaliter plenarie ad condemnandum eum ad totam poenam à lege taxatam (nisi in casu, quo essent tres ex toto fide dignos) bene tamen ad arbitriam: Dixi *in specie*, nam si Judex interrogaret de delicto in particulari, de hoc furto e. g. & testes deponerent de alio, & non de illo, non censerentur inter se uniri. Ita *Riminaldus lib. 1. conf. 20. nu. 20. Albertinus, Petrus ab Angel. &c.*

10 An testes de indiciis faciant probationem? *R.* quod quando indicia sunt vehementissima, & adsunt duo testes contestes faciunt plenam probationem; id ipsum est, quando duæ semiplenæ probationes habent inter se consonantiam, & accedit ali-

aliquid indicium? Exemplum primi est, quando duo viderunt nudum cum nuda in lecto: Exemplum 2. quando unus testis ocularis æquè allegat factum, & sunt duo testes contestantes de confessione rei extrajudiciali, quam fecit in una conversatione coram illis, adjungaturque fuga Rei, vel inveniatur apud ipsum res furata. Ita *Mascardus tom. 3. conclus. 1221. n. 53.* contra alios aliter opinantes.

- 11 An confessio Rei scripta in charta faciat plenam probationem? *æ. aff. si talem chartam reus coram Judice, ut suam recognoscat, nec alia confessione opus erit ad eum condemnandum. Villalob. diff. 5. num. 1.*
- 12 An complices admitti possint pro testibus? In omnibus illis casibus, in quibus verisimiliter creditur, delicta sine complice patrari non posse, nec alio modo plenè probari queant, sicut convenit, utique admitti possunt complices, probantque plenariè, si sint duo; semiplenè verò, si unus: Imò sic expressum est de crimine hæresis, læsæ Majestatis, monete falsæ, de peccato nefando, furto famoso, & de omnibus, quæ sunt in damnum Reipublicæ. Ita *Gomez. tom. 3. var. cap. 12. num. 16. San. &c.* contra alios.
- 13 An denunciatus possit esse idoneus testis? *æ. vel denunciator est Evangelicus, vel judicialis; si primum, & casus est per alium judicialiter denunciatus, poterit esse testis absque eò quod per evangelicam denunciationem admittat exceptionem. Si 2. etiam poterit in criminibus contra bonum commune, vel tertium, si non sit pars interessata, vel Accusator palliatus. Ita Nav. in summa cap. 25. num. 30. San. &c.*
- 14 Quid probent testes deponentes verbis obscuris, confusis, & ambiguis duos sensus generantibus? *æ. nihil probare, quia dictum obscurum, aut confusum, aut ambiguum secundum jus pro dicto non habetur. Ita Glos. in cap. si testes, §. in testibus q. 3. & 1. bo. a Iesu.*
- 15 Quomodo verba testis interpretanda sunt, in casu, quo hic in absentia Judicis examinatus fuerit, & ille, qui examinavit ad ejus dictum non attendit, undè remansit obscurum, & ambiguum, nec adlit commoditas illud declarandi. *æ. interpretanda esse in favorem Reisin dubiis enim potius favendum est reo, quam Actori. Ita Tho. a Iesu tract. 3. cap. 7. num. 13.*
- 16 An testes de auditu probent? Supponendum est primò, quod inter testes auriculares sit testis de auditu proprio, & de auditu alieno: Primus est ille, qui audit rem, de qua petitur testi-

monium,

monium, & hic reducitur ad ocularem: Testis de auditu alieno est ille, qui audivit rem referri ab alio, qui illam vidit, vel audivit, & appellatur à DD. testis auditus de auditu, vel auditus mediatè. Supponendum 1. quod quando DD. in his materiis tractant de testibus auditus, absolute debent intelligi de auditu alieno, vel de auditu audientis, non de auditu proprio. His suppositis.

Dico primò, certum est, testes de auditu proprio absolute probare; quia reputantur testes oculares: sed quia quedam delicta percipi possunt per proprium auditum immediate sine aliquo impedimento, vel cum ipso (v. g. tabula, vel cortina; quæ nec diè) ideo Dico 2. in his casibus testes absolute non probare, in causis criminalibus, etiam si iudicent se certo cognoscere vocem delinquentis, & distinctè audire verba, donec accedat aliud administriculum. Dixi etiam si iudicent verò, quia si non cognoscerent bene vocem, aut verba audirent distinctè, proculdubio non probarent. Dixi etiam nisi accedant, &c. nam si postea vidissent ab eo loco illas personas prodeuntes, vel vidissent eas antea ad illum locum accedere, scirentque alias non esse, utique probarent. Ita *Mench. Angelus in l. si non speciali, cap. de testam. Petrus ab Angel. &c.*

Hinc infert *Farinac. nu. 136.* cum aliis, unum ex his testibus in criminalibus non efficere semiplenum, nec duos plenam probationem; duos tamen testes sufficere ad torturam: & quia hæc apud Religiosos non est in usu, ideo *Petrus ab Angel.* tenet, quod sufficient ad condemnandum reum ad penam arbitram, etiam si reus neget. Quod dictum est de auditu vocis per interpositum parietem, vel cortinam in ordine ad probandum delictum; etiam dicendum est de aliis actionibus manifestativis ipsius, etiam si nulla audiantur verba. Constat tota hæc doctrina ex cap. *Præterea de testibus*, ubi dubitatur, an ad probandam copulam carnalem necessarium sit, testes deponere de visu, vel satis est, eos deponere de fama, & aliis actionibus sine visu. Et respondet Pontifex, quod si testimonium de visu reddatur, vel etiam de auditu, & presumptionem violentiam sanctæ consentiens subministret, & alia legitima administracula suffragentur, standum est testimonio juratorum. Ita *Mascard. de probat. lib. 1. concl. 62. num. 1. & 2. &c.* Notandum tamen est, quod quanto majus, vel minus fuerit impedimentum, tanto major, vel minor erit probatio; ac proinde clarius, & evidentius probabit ille, qui aliquid audivit per interpositam cortinam, vel taping,

tes, quam ille, qui per interpositam tabulam; & melius iste, quam qui per interpositum parietem.

Dico 3. Testes auditus de auditu nihil efficere ad probandum delictum in causis criminalibus, licet aliquid efficiant ad probandam infamiam, si adsint alia fundamenta. Ita *Panorm. Felinus* in cap. *quod res de testibus in fine*.

Dico 4. quod quando una persona sola audivit narrari delictum à Petro, e.g. qui vidit, & alia similiter audivit à Paulo, qui etiam vidit, non solum non probant delictum, verum etiam indicium, quod inducunt, parvi momenti est; quia cum illi sint testes singulares, & de auditu, parum valent in ordine ad delicta, quæ exigunt claras probationes. Ita *Glos. Petrus ab Angel. & D.D. in cap. licet ex quadam, de testibus*.

Dico 5. Si duo simul audierint delictum ab aliquo, qui vidit illud, nihil etiam probant in criminalibus, licet inducant indicium aliquod, si persona, quæ vidit, & illi, qui audierunt, fuerint omnino fide digni. *Mascard. lib. 1. de probat. concl. 104. Farin. &c.*

Dico 6. Quod quando duo simul audierunt referri delictum à duobus, qui simul viderunt illud, majus indicium generabunt, quam sit illud prius, licet non pertingat ad faciendam semiplenam probationem; nisi tale indicium sit in materiis difficulter per alia media probabilibus, associatumque sit infamiae, & aliis. Hinc poterit Iudex reum torquere, vel illi imponere poenam arbitriariam. Dixi in materiis difficulter, &c. nam si personæ, à quibus testes audierunt delictum, vivant, & non multum distent, examinari debent, non curando testes de auditu. *Farinac. ubi supra cap. 1. per totum. San. lib. 6. consil. 5. dub. 19. n. 6.*

17 Quid dicendum sit de teste, qui non vocatus à Iudice, ultro & sua sponte se offert ad testandum in causis criminalibus? & tanquam suspectum non debere admitti, nisi esset in ordine ad liberandam Communitatem, vel tertium innocentem ab aliquo gravi damno spirituali, vel temporali; in his enim casibus unusquisque tenetur se præsentare. Est communis doctrina Juristar. & Theologorum. Ita *San. lib. 6. consil. cap. 5. dub. 19. num. 5. Farinac. &c.*

18 Quæ, & quanta sit testium obligatio ad dicendam veritatem &c. primo, quando Iudex per inquisitionem specialem juridice testem interrogat quacumque via procedat, & testis ex testificatione iuste timere potest grave aliquod detrimentum proprium sibi, vel rebus suis (quia e. g. est complex in eodem delicto, sed non infamatus) etiam non præponderans damno ali-

cujus

ejus particularis, non tenetur dicere veritatem; quia leges charitatis id permittunt, nec jubent ad proximi succurrendum cum detrimento proprio. Dixi, *etiam non præponderans damno alicujus particularis*; nam si non præponderaret damno boni communis, teneretur, nisi ulterius tanquam Advocatus, Theologus, Medicus, &c. delicti notitiam haberet, quia videlicet, sub secreto ipsi communicatum fuit occasione consilii; vel auxilii petendi. Ita *Corduba lib. 1. qq. q. 43. dub. 2. Nav. less. Villalob. &c.*

R. 2. Si testis sciens esse Superioris mandatum præcipiens subditis, ut accedant ad testificandum, se abscondit priusquam vocetur in particulari, ne cogatur dicere contra amicum veritatem, aut propter alios respectus non excusantes, licet graviter peccet contra obedientiam, cum illius testimonium in ordine ad causam sit necessarium, non tamen peccat contra justitiam; ideo non tenetur ad restitutionem damni, quod pars, aut Fiscus passus est. Ita communiter. Verum est, quod si testimonium ipsius esset necessarium ad liberandum tertium aliquem innocentem ab aliquo damno gravi imminenti, peccabit etiam contra charitatem, non testificando, cum sine damno suo gravi posset; in quo etiam casu charitas obligabit ad se præsentandum. & idem dic, cum damnum imminens est contra bonum commune, etiam non præponderans damno proprio testificantis si quod esset. *Nav. 8. pl. San. lib. 6. consil. cap. 2. dub. 5. num. 10. &c.*

R. 3. Tamen si Iudex juridicè interroget, si tamen aliud non petat à teste, quam ut dicat id, quod scit, non tenetur dicere ea, de quibus est testis auditus de auditu alieno, est illa pro certis habeat, ac proinde potest jurare se nihil scire. Dixi *de auditu alieno*, si enim essent de auditu proprio, teneretur; quia reputaretur absolute scire, ut supra dictum est. Ita *Sotus in 4. dist. 18. q. 4. art. 5. Nav. San. &c.*

R. 4. Si quis in notitiam veniat delicti post edictum, & mandatum Superioris, non tenetur denunciare, & testari, etiam si ab illo juramentum petita sit. Ita *Petr. ad Angel. c. 15. nu. 7. Villalob. Trullench. &c.*

19 An ad hoc, ut testis obligetur ad respondendam veritatem, necessarium sit, quod ipsi constet, Iudicem legitime interrogare, & quid in casu dubij dicendum sit? R. primò, in criminibus, ex quibus imminet grave damnum bono communi, vel alicui tertio innocenti, certum est quoad utramque partem, non esse necessarium manifestare testi jus, quod Iudex habet; quia habetur pro notorio; idcirco sicuti (ut omnes concedunt) in his casibus

bus quilibet particularis tenebitur denunciare, etiam Iudice non interrogante: ita similiter tenebitur dicere veritatem, si fuerit iniquitatus, absque eo, quod illi exhibeatur aliud fundamentum. Hinc si non patet alia via ad vitanda illa mala, quæ imminet, certum est, debere Iudici manifestari. *San. Sorsus de secreto, memb. 2. q. 4. concl. 4. cum ceteris.*

4. 2. Quando delicta sunt de his, quæ infamiam requirunt, hanc in processu probatam, testi ostendere Iudex, non tenetur; unde ipse obligatur ad respondendum, dum non habet causam persuadentem, eum agere contra iustitiam. Rat. est: quia ad hoc, ut Reus (præsertim inter Religiosos) obligetur dicere veritatem, non est opus, ut Iudex ei ostendat jus, quod habet, eo quod præsumptio fiat pro sua parte, quamdiu contrarium non constat, ut infra dicitur; ergo idem dicendum etiam erit de teste. Ita *San. lib. 12. c. 20. nu. 2. Trullen. &c.* quoad 2. partem 4. 3. quando in causa non agitur de damno gravi proprio, vel alicujus tertii, qui sit infamandus, aut ad penam gravem condemnandus, tenetur quis obedire Superiori in casu dubii: si tamen agatur de causa, in qua hæc damna interveniunt, si gravia sint, non est obligatio respondendi, si subdito non constat de iustitia, cum qua Iudex interrogat, ita *Cordub. lib. 3. qq. 96. in 2. par. concl. Sorus, &c.* Cui sententiæ se accommodando *Sanchez lib. 6. consil. c. 3. dub. 3. n. 6.* inquit esse verum, etiam si subditus magis inclinet ad hoc, quod Iudex juridicè procedat, dummodo revera maneat dubiosus: quod tamen semper intelligendum est, dummodo ex eo, quod quis non testetur veritatem, non immineat gravius nocuumtum bono communi, vel tertio in spiritualibus. Hæc sententia videtur charitati, & iustitiæ magis consentanea, & sic eam omnino oportet sequi: Advertendo tamen, quod quando ob dubium aliquod fundatum, quod habet subditus, modestè petit à Prælato, ut illud auferat, monstrando fundamentum, quod habet ad interrogandum, tunc Prælati debet committere Secretario, ut illud legat, neminem nominando, cum quo jam non excusabitur à testificando veritatem contra delinquentem. Ita *Alon. Villalob. tract. 17. diff. 1. n. 13. San. Petrus ab Angel. &c.*

- o Quomodo testes examinari debeant: re primo, Testes examinari debent singulatim per ipsam Personam Iudicis (vel alterius Personæ dignæ, & competentis, ipso legitime impedito, facta mentione in processu de tali commissione) loco secreto, foris Iudicis, & Secretariis præsentibus, & absque eo, quod unius-

unusquisque videat ea, quæ ab aliis testibus dicta sunt, scribendo Secretarius allegata testis iisdem verbis: imo in casu alicujus correctionis; non debet ab ipso nec in maximo, nec in minimo mutari conceptus, vel stylus verborum, ita *Petrus ab Angel. c. 16. n. 4. & 13.* Hinc graviter peccarent Iudex, & Secretarius, si scriberent ea tantum, quæ Reum gravant, omittendo ea, quæ illum defendunt, excusant, aut culpam diminuunt. Prudens tamen est præventio, ut antequam Secretarius aliquid scribat, Iudex se informet ab ipso teste circa ea, quæ scit, & dicere potest, ne perdat tempus, & charta in casu, quo nihil alicujus momenti sciret. Ita *Iul. Clar. q. 23. in princ. de jure non scripto c. 5. l. n. 18. Petr. ab Angel. &c.*

R. 2. Iudex in judicio non autem extrajudicialiter accipere debet à teste mixtum juramentum, quod ipse nude, & simpliciter depositurus sit veritatem, nulla admixta passione, vel respectu humano, interim imponendo illi præceptum secreti, usque ad publicationem processus. Ita *Alderete lib. 1. c. q. n. 6. Petr. ab Angel. Farinac. &c.*

R. 3. Quando informans invenit testes omni exceptione majores, illos examinet, in quorum defectu admittere potest illos, de quibus supra locuti sumus: & quia multum interest, Iudicem esse bene informatum de qualitate testium, si ad examinantem non spectet causam sententiarum, debet de ea Prælatus informare, suam mentem declarando, videlicet, quod talis ipsi visus fuerit inconsideratus, & temerarius, facilis, & pronus ad loquendum, quod animadverterit talem tictum pice alicujus passionis, modicam habere conscientiam, vel in verbis inconstantiam, &c. Hoc unum principaliter curare debet informans, ut dilucidet causam scientiæ, quam habet testis, & de illa mentionem faciat in processu. *Mascard. tom. 1. c. 6. n. 63. Covarr. Glos. in c. 1. de consanguinitate, & affinit. &c.*

R. 4. Quomodo testes respondere debeant? **R.** primò: testes in causis criminalibus ore tenus, & per seipfos in præsentia examinantis, suum deponere debent testimonium: est communis inter Theologos, Jurist., & Canonist., *Dixi ore tenus*; quia in scriptis in charta clausa, juratum, & firmatum non facit fidem, nisi (ait *Farinac. de testibus q. 80. contra Fr. Joseph. à S. Maria in suo Tribunali tract. 4. Rodri. &c.*) scriptura sit muti, vel alterius impediæ lingue, aut sit in ordine ad probandam infamiam extrajudicialiter, maxime in causis Religiosorum. *Dixi per seip. sos*; quia per tertiam personam non tenet, nisi ista sit lingue inter-

terpres. Ita *Bartol. in c. qui bona fide, §. si alicui, n. 17. ff. de damno infecto. Butrius, Farinac. &c.*

22. Ad substantiam, non ad apices spectat, quod testis dicat suum nomen, cognomen, statum, conditionem, &c. quæ omnia scribi debent. Item dicere debet ætatem, quæ si esset minor 15. annis, dictum illius non sufficeret ad condemnandum reum; nisi in casu, quo ultra præsumptionem, & indicium, quod saltem generat talis ætas, accederent alia adminicula. Ita *Perr. ab Ang. c. 16. n. 8.*

23. Quia inter scire aliquid ex visu, vel ex publicitate, vel auditu tantum, est discrimen, ut unum probet, alterum verò non; inde est, quod testis deponere non debet per generales responsiones, dicendo se ita novisse, prout in illis contentum est, sed oportet annexere rationem, dicendo, quia erat præsens e.g., & vidit oculis suis; vel quia audivit, &c. aliter nec in minimo reo præjudicaret; sicut quando interrogationi negativæ non corresponderet responsio affirmativa. Ita *Perr. ab Ang. n. 9.*

24. Verba ambigua non faciunt fidem, e. g., credo, mihi persuadeo, imaginor, etiam si fundentur in præsumptione remota, ut si quis diceret, credo, quod talis sit Adulter; (quia videlicet, vidit Petrum tali die, in tali domo, & loco absconditum, & nudum cum nuda.) Ita colligitur ex *c. præterea, de testibus*, & ex *l. si vicinus de nuptiis*, estque communis D. D. doctrina.

25. Testis juravit, se veritatem responsurum, postea in examine circa aliqua invenitur falsum dixisse, an probet circa alia? **26.** neg., si falsa testificatio fuit circa circumstantiam substantialem delicti principalis. Ita *Iul. Clar. &c.*

27. Testis in diversis judiciis contraria deposuit, cui dicto standum sit? **28.** vel judicia fuerunt valida, vel primum invalidum, quia scilicet, Iudex non erat competens, &c. **29.** verò validum: Si valida, & testis in primo iudicio dixit, se nihil scire, & deinde citatus à Iudice Superiori testatur aliquid, vel è contra, nulla erit testificatio, eo quod testis reputetur falsus, & depravatus ab una partium: Si tamen in primo iudicio aliquid deposuit, & statim in alio iudicio cum iuramento deponit contrarium, certum est, talen tanquam falsarium castigandum esse, sed primo dicto standum est: Si vero primum iudicium fuit invalidum, & testis in 2. iudicio valido deponit aliquid, sit quomodocumque, vel contrarium, vel non, huic secundo dicto standum est, nec primum huic præjudicat; imò nec curatur. Ita *Iul. Clar. q. 53. n. 14. Angelus, Petrus, &c.*

24 Testis in eodem iudicio, & coram ipso Iudice contraria in substantialibus testatur, cui dicto fides adhiberi debet? Dubium principaliter procedit, quia post litis contestationem, penes opinionem probabilem, necessaria est nova testium notificatio cum novo juramento. R. primò, quod quando testis absque eò, quod recedat à Iudicis præsentia, seu *incontinenti*, ut ajunt Juristæ, & sine animo corrigendi primum dictum, nec allegandi justam causam pro correctione, dicit contraria, non est illi in ullo alia adhibenda fides; Est enim iste testis falsus: Si verò justam causam allignet correctionis, vel etiam erroris, nec se subscripsit, secundo dicto standum est, & non primo; cum enim humana fragilitas subiecta sit oblivioni, & deinde locus non adfuit, ut possent ab aliis corrumpi, præsumitur correctio charitati consentanea. Dixi *nec se subscripsit*; nam si se subscripsisset, cum in ordine ad hanc, primum dictum relegisset, per illam istum ratificaret. Dixi, si testis à Iudice non discessisset; nam si suum dictum inchoasset mane, & vespere illud prosequeretur, & concluderet, tunc veritas correctionis dependeret ab aliquibus extrinsecis, videlicet à verisimilitudine ipsius, à qualitate personæ gravis, e. g. de qua nulla potest levitas præsumi, & denique à certitudine, quod testis non potuit à parte corrumpi. Ita *Menoch. nu. 5. Petrus ab Angelis cap. cit. nu. 21. &c.* Hinc ad dubium principale.

R. 2. Quod quando testis post litis contestationem, se ratificando, & sub novo juramento repetendo in plenaria, asserit contrarium ejus, quod in summaria sub juramento dixerat (supponendo interim, illum esse puniendum ob falsum juramentum) dico tamen standum esse primo dicto, etiam si testis alleget, se velle primum dictum declarare; quia præsumitur esse vitiatum: solum in casu hæresis, has regulas fallere; quia ibi semper standum est dicto, quod probat in illius favorem, ajunt communiter DD. cum *Menoch. Covarr. lib. 2. variar. c. 13. n. 3. &c.* contra quosdam. In quo conveniunt DD. est, quod quando standum est priori dicto, semper tamen ipsum ex secundo remanere debilitatum aliquo modo, nec tantam facere fidem, quam fecisset, si secundum non supervenisset, & sic talis defectus per aliud adminiculum supplendus est. Ita DD. citati. Occasione præsentis difficultatis, quæres.

25 An post litis contestationem necessaria sit testium ratificatio, seu sub novo juramento in plenaria informatione repetitio eorum, quæ in summaria dicta sunt, in casu, quo reus neget delictum,

lictum, quando ab ipso exigitur confessio, de qua infra. Supponendum primò, contestationem litis consistere in eo, quod Judex proponat reo juridicè id, quod contra illum habet, & reus respondeat confitendo, vel negando id, quod illi imposuitum est: ita expressè in cap. *olim*. Supponendum 2. summariam informationem esse illam, quæ litis contestationem antecedit; plenariam verò, quæ illi succedit: His suppositis. *ry.* hanc litis contestationem spectare ad apices Iuris, non ad substantiam. Hinc est, quod cum ex cap. *qualiter*, & *quando* 2. de accusatione ad apices Iuris Religiosi non teneantur, sequitur, in horum Tribunalibus non esse necessariam litis contestationem, eò ipso, quod testes in iudicio summario cum juramento deposuerunt, & in eodem incontinenti se ratificaverunt: Vnde in causis Regularium sufficit, quod finiendo testis suum dictum, incontinenti ipsi relegatur, ut videat, si habeat aliquid, quod adjungat, vel emendet, quo facto, dicat se ratificare omnia, & subscribat, vel si subscribere nesciat, aut non possit, saltem in loco subscriptionis formet Crucis signum, & alius, qui non sit Judex, vel Secretarius pro eo subscribat, & de omnibus fidem det Secretarius, terminando singula dicta cum tribus subscriptionibus, Judicis, testis, & sua propria, quæ omnia sufficient ad plenam fidem faciendam in ordine ad reum convincendum, & sententiandum. Ita *Aldreire lib. 1. cap. 9. num. 13. Fr. Joseph à S. Maria, Rodri. &c.*

26 In quo consistat testium publicatio? *ry.* consistere in ipsorum nominum manifestatione, & eorum, quæ testati sunt. Ita *Alder. lib. 1. cap. 14. num. 4. &c.*

27 An hæc publicatio pertineat ad apices Iuris, an verò ad processus substantiam? Præsupponendum est, cum communissima sententia, quod copia, vel testium publicatio reo concedi non debet, nisi post acceptam confessionem; ad hoc enim præstat, ut reo conflet, eum juridicè interrogari, & ut ei detur locus defensionis. Hoc præsupposito. *ry.* publicare nomina testium, non spectare ad causæ substantiam, sed ad apices; ad illam verò pertinere copiam dictorum à testibus offerre. Hinc deducitur primò, inter Religiosos non esse necessarium, manifestare reo nomina testium, nisi in aliquo casu gravissimo, in quo aliàs ob circumstantiam personæ majus damnum ipsi inferretur, quam bono communi, & testibus, nec ei daretur locus pro iusta defensione; Et quia hoc rarò contingere potest, rarò etiam hæc publicatio facienda est. Contraria opinio probabilis est.

Ita

Ita *Petrus ab Angel. c. 17.* Infertur 2. Judicem in causis gravibus teneri reo offerre copiam dictorum à testibus sine horum nominibus, & circumstantiis, ex quibus ipse venire possit in certam personarum cognitionem: Excipe, nisi reus esset persona literata, de qua præsumi potest, quod sciat posse illam petere, & illam non petat; tunc enim non teneretur Judex illam offerre, sed tantum reddere, dum petitur; & idem dic, quando reo conceditur Advocatus, de quo infra. *Sd. Rodri. tom. 2. qq. q. 19. art. 5. San. Villalob. Hippoli. &c.*

JUS PRÆLATI IN REI CITATIONEM, ET CONFESSIONEM. Quares.

- 1 **Q**uot modis reus citari possit? Supponendum est primò, citationem Rei in omnium sententia esse unum ex substantialibus judicii; nam ex cap. *eorum*, etiam diabolus in iuribus suis est audiendus. Supponendum 2. citationem ex se sola non requiri ad iudicium, sed quatenus est medium ad litis contestationem, videlicet ad hoc, ut Judex reo juridicè proponat id, quod contra illum habet, & reus juridicè Judici respondeat ad interrogata circa delictum confitendum, vel negandum, &c. His suppositis. R. duos esse modos citandi, unum verbalem, & est, quando Judex præcipit reo, ut compareat, ad quem reducitur ille, qui fit per authenticas literas: Alterum realem, & est, quando Prælati præcipit reum incarcerari; quia prudenter timet, eum, de cujus delicto in iudicio, vel extra judicialiter est informatus, fugitutum. Sed quia in hoc magna prudentia uti oportet, relinquo ejus explanationem infra abundè faciendam. *Rodri. tom. 2. q. 17. art. 2. Petr. ab Angelis.*
- 2 Quando Judex reum citare debeat? R. Judex certificatus extrajudicialiter de corpore delicti, & probata jam infamia per duos, aut per tres testes juratos; vel si procederet per viam accusationis, vel denunciationis, hac admittenda, incipere debet informationem per examen testium: quod si ex illa contra reum resultet plena, vel semipleha probatio, debet illum verbaliter, vel realiter citare, & se sistere simul cum eo, & Secretario, accipiendo per seipsum ab eo confessionem, imponendo illi formale præceptum, ut sub juramento respondeat ad interrogata secundum jus. Dixi, *per seipsum*; quia si mediante Secretario, vel aliquo alio, etiam ex commissione Judicis, confessio acciperetur, fidem non faceret, quia non esset judicialis.

cialis. Ita Salzedo in praxi c. 118. vers. primò quidem. P. Matthæus de Afflic. contra Farinac. & alios.

3. Quomodo cum reo citato Iudex se gerere debeat? R. Iudex nec in facie, nec in verbis præferre debet indignationem aliquam, iram, severitatem, &c. quæ possint Reum turbare; imò vultu sereno, ac placido, bonisque verbis post impositum præceptum, & petiitum ab eo juramentum, petet nomen, cognomen, ætatem, patriam, & tempus professionis, quæ omnia deserviunt Iudici ad ostendendam jurisdictionem, quam habet supra reum. Confestim petet, an sciat, cur in suam præsentiam sit vocatus, vel cur fuerit apprehensus. Deinde magis descendat ad particularia, interrogando de causis, de quibus est infamatus, & testes deposuerunt, sive sit plena, sive semiplena probatio; quia licet ad eum condemnandum ad pœnam à lege, vel à jure taxatam, non sufficiat semiplena; ad obligandum tamen eum ad respondendum veritatem sufficit, ut in quocumque genere causarum tenet communis opinio, quamvis non desint graves Authores asserentes, in causis, in quibus reus timet condemnari ad pœnas valdè graves in honore, bonis, vel persona, eum non facere contra juramentum utendo amphibologia. Nav. Rodri. tom. 2. qq. q. 18. art. 4. Villalob. Less. &c.
4. Quando reus licitè veritatem occultare possit? R. primò, quod quantumvis Iudex juridicè reum interroget de aliquo, quod quidem ex se erat peccatum grave, reus tamen commisit, vel ex ignorantia invincibili, vel ex justa defensione, vel alia legitima causa illum coram Deo à culpa excusante, absolute, & cum juramento occultare potest illius facti veritatem, negando se illud non commisisse (subintelligèdo) per modum delicti; hoc enim est, quod Iudex intendit verificari, & punire. Ita Portel. in addis. verb. juramentum n. 16. Malderus, Th. à Jesu, &c.
- It. 2. Quando reus verè deliquit, fuit tamen accusatus, vel denunciatus contra justitiam, aut ab aliquo teste offensus, quia contra ipsum delictum revelavit, potest etiam cum juramento veritatem occultare, utendo verbis æquivocis: Imò si hoc in suam defensionem non sufficiat, poterit dicere denunciato-rem, accusatorem, vel testem non deponere justè, & si opus fuerit, poterit etiam ad excipiendum contra eos, allegare aliquod delictum verè ab illis commissum, sive sit publicum, sive secretum, si illud probare possit; & insuper tale sit, quod probatum valeat effringere robur accusationis, testificationis, &c. ita tamen, ne ulli majus damnum inferat, quod sui justa de-

defensio postulat, reflectendo semper ad ordinem charitatis, qui exigit, quod quando quis sola delicti negatione se liberare potest, non dicat, accusatorem, testes, &c. mentiri, nec alia verba contumeliosa; & si hoc fuerit necessarium, & sufficiat, non imponat illi delicta commissa, vel alias infamias: quod si necesse fuerit, aliqua ex his objicere, sit omnium minus grave. Ita *Bannes 22.q.70.art.3. Malder, &c.* Dixi, Reum posse contra denunciatores, accusatores, &c. allegare aliquod delictum verè ab illis commissum, & insuper tale sit, &c. usque ad finem: quia contrarium damnatum est per 43. & 44. prop. Innoc. XI. sicut & occidere, vel vulnerare, volentem accusare, denunciare, vel testificari injustè, etiam in materia, ex qua sequeretur mors, aut gravissima infamia, damnatum est ab Alex. VII. prop. 13.

5 An ad hoc, ut reus obligetur ad respondendum veritatem, necessarium sit, quod ipsi constet, Judicem legitime interrogare, & quid in casu dubii &c. primò quoad utramque partem affirmativè in causis levibus.

¶ 2. In causis, in quibus timetur grave damnum bono communi, & majus, quam illud, quod pateretur reus ex confessione delicti. Dico hunc teneri veritatem fateri, etiam si Iudex non monstret reo adhuc petenti, jus, quod habet ad interrogationem; dummodò illud revera habeat, & aliàs sit persona gravis, docta, & virtuosa, de qua dubitari, & suspicari non potest cum fundamento, quod procedat contra justitiam. Ita *Gustic. rex in 99. Can. lib. 1. cap. 11. nu. 43. & Petrus ab Angelis.*

¶ 3. In aliis tamen causis gravibus. Dico, quod etiam si reus non habeat rationes probabiles dubitandi circa jus Judicis: imò si certò sibi persuadeat, Judicem eum juridicè interrogare; dum tamen non fuit ipsi demonstratum in processu, non tenetur respondere, sed veritatem occultare potest, & multò magis quando reus habet fundamentum dubitandi de justitia Judicis. Est communissima. Ita *Rodri. in sum. cap. 10. de ord. Judic. nu. 3. Dia. Soto, Nav. &c.*

6 Quid autem in praxi à Iudice in his casibus servandum sit? Dico, quod ut Iudex suæ satisfaciatur obligationi, uno, vel altero ex his modis, jus reo ostendere poterit, vel legendo ipsi per Secretarium dicta unius testis, suppresso illius nomine, sive in ordine ad probatam infamiam, sive in ordine ad probatum delictum (hoc enim sufficit, ut ipse respondere teneatur, absque eò, quod sciat, an in informatione contineatur pliusquam semi-

plena probatio, & sic uti possit opinione, quod scilicet in causis gravioribus occultare possit veritatem; si enim nesciat, an adsit major probatio, verebitur negare veritatem ob periculum, incurrendi etiam pœnam falsi juramenti.) Vel melius, & in praxi omninò servandum, legendo dicta singulorum testium, suppressis, &c. sive in ordine ad delictum probatum, sive infamiam, taliter, ut ipsi reo ostendatur, plenam esse, vel semiplenam probationem delicti, vel infamiae, ne Iudex reum decipiat, præbeatque illi occasionem falsi juramenti, in casu quo delictum esset plenè probatum, & semiplenè ostensum. Ita *Fr. Ioseph à S. Maria in suo Tribunali tract. 4. c. 17. §. 4. Pax. &c.*

7 De quibus delictis reus à Iudice interrogari possit? R. reum de alio interrogari non posse, nisi solùm de illo delicto, de quo vel est sufficienter infamatus, vel habetur unus testis ocularis, aut aliquid æquivalens semiplenæ probationi. Ita communiter DD. contra *Palud. Syl. Armill. &c.* qui duos casus excipiunt. Primus est, quando delictum habet connexionem cum aliis, vel quia sunt illius circumstantiæ, vel quia in delicto principali refulcent indicia sufficientia de illis, e. g. Est aliquis infamatus de adulterio, contingit, maritum adulteræ in sua domo mortuum inveniri, hoc jam sufficiens præbet fundamentum ad interrogandum adulterum de homicidio, 2. casus est, quando licet absolutè delictum non habeat connexionem cum aliis, habet tamen illam cum aliquibus circumstantiis, e. g. Est aliqua conversatio non bona unius Religiosi cum aliqua fœmina, si huic addatur, quod illa fœmina non habeat unde se sustentet, aut vestiatur, sicut de facto vestita est, benè potest Religiosus interrogari de bonis temporalibus, cum quibus illam sustentat, & ubi illa acceperit; *San. lib. 6. conf. c. 3. dub. 2. num. 3. Miranda, Petr. de Angel.*

8 In quibus casibus possit Iudex reum interrogare de sociis criminis, quando infamati non sunt, & reus teneatur illos revelare? Conveniunt omnes, quod in criminibus, de quibus constat sine complice committi non posse, sive commissis, sive committendis pendentibus ex damno futuro contra bonum commune, ut est hæresis, proditio alicujus Civitatis, falsificatio monetæ, &c. possit Iudex reum interrogare de sociis occultis, & reus adhuc cum gravi suo incommodo (non præponderante bono communi) tenetur illos revelare, dum certus non est, per suam secretam admonitionem socios esse emendandos, & damna vitanda esse. Rat. est; quia reus tenebatur in hoc casu illos

illos denunciare, etiam si interrogatus non fuisset: ergo à fortiori tenebitur, quando interrogatur à Iudice. Dixi, *non praeponderante bono communi*; quia aliàs posset quidem, sed non teneretur. Ita *Petr. ab Angel. cap. 13. nu. 5.* In criminibus verò ex toto commissis non relinquentibus aliquem effectum post se vel si relinquunt, irreparabilis est, & reus est certus, complices jam esse extendatos, vel emendandos, non solum non tenetur illos publicare, sed nec licite potest; estò talia delicta sine publica, & constet, illa sine sociis patrari non potuisse. Totum quod dictum est de delictis, quæ sunt in damnum boni communis, proportionaliter dicendum est de illis, quæ sunt in damnum tertii cum oneribus, & modis dictis supra Ver. Juris, & Iustitiæ obligatio in denunciando q. 3. *Nav. Soto de secreto, memb. 2. q. 6. & c.*

Hinc est, quod quando D.D. asserunt, quod in delictis, de quibus constat, sine complice committi non potuisse, Iudex de illo interrogare possit, intelligitur in generali, non autem in particulari, (quando complices non sunt infamati, vel saltim indicati, ut si haberetur sufficiens fundamentum, delictum commissum à servo non fuisse commissum sine mandato Domini) & si reus contra iustitiam manifestaret aliquem ex sociis occultis, non propterea Iudex acquireret jus ad procedendum contra talem. Hinc ait *Petr. Navarra lib. 2. de res. c. 4. n. 3.*, quod quando Iudex interrogat reum ignorantem de sociis criminis, eò quod constat cum illis patratum esse, illum debet admonere, ne illos manifestet, ita tamen ne teneatur pro remisso, & celante delinquentes; & si Iudex non faciat hanc admonitionem, debet reo concedere virum aliquem doctum, quem possit consulere, & tempus ad consulendum. Ita *Vib. alob. tract. 14. diff. 10. n. 4. Soto. Sen. Nav.*

- 9 Si reo constet, se juridicè interrogari, ipse tamen nolit respondere, nec negando, nec affirmando, sed divertat responsionem, verbis ambiguis, & obscuris, sicut etiam si respondeat, se non recordari, cum tamen verisimile sit, eum oblivisci non potuisse, quid facere debet Iudex? & debere eum admonere, quod eò ipso, quod clarè, & distinctè non respondeat quantum ad substantiam, & circumstantias substantiales delicti, habeatur proistente delictum, & pro tali debet haberi. Ita *Miranda q. 20. ar. 5. concl. 1. Roderi. Sua. & c.*

- 10 Si reus verè non recordetur delicti, vel alicujus circumstantiæ substantialis, vel de eo dubitet, quid facere debeat tam Iudex,

quam reus? *ry.* primò, si verisimile sit, eum non recordari, vel quia multum temporis præter fluxerit, vel quia est Persona brevis memoriæ, potest respondere, se non recordari, quod ipsi in nulla re præjudicat; nam in substantia tantum valet, ac si negasset, & Iudex supposito iuramento debet illi credere: imò si velit, poterit negare; quia cum non recordetur, habet dubium negativum, quod plus ipsi favet, quam positivum. Ita *Petri. ab Angel. c. 18. n. 18.*

8. Secundò, quando reus dubitat, an commiserit delictum, potest absolute negare, cum sit in possessione suæ famæ, & melior est conditio possidentis: imò etiam si responderet, se dubitare, nihil ipsi præjudicaret, nec Iudex acquireret majus jus illo, quod antea habuerat; nam confessio ad reum condemnandum debet esse clara, certa, & distincta quantum ad substantiam, & substantiales circumstantias. Ita *Farinac. in pract. q. 81. d. n. 31. & d.*

11 Quando Reus respondet verbis ambiguis, obscuris, & æquivocis, quæ duos faciunt sensus, alterum in favorem delicti, & alterum in favorem sui, nec aliud extorqueri potest, quomodo Iudex se gerere debeat? & attendere debere ad qualitatem Personæ reæ; & si aliàs fuerit bonæ opinionis, & fidei, verba ipsius in favorem, & tutelam interpretanda sunt; præsumptio enim stat ex parte ipsius. Est communis. Ita *Farinac. in practi q. 81. n. 35. Marfil. Butrius, &c.* Si tamen reus fuerit malæ famæ, & opinionis, interpretanda sunt in favorem delicti, & contra reum; nam de malo homine non debet præsumi nisi malum; ut habetur in cap. *Osus de elect.*, & cap. *1. de Clericis non residentibus.*

12 An Iudex debeat concedere tempus reo illud potenti ad respondendum? *ry.* negl. est communis contra *Jul. Clar.*, ibi enim solum agitur de contestanda lite, negando, vel confitendo delictum; non autem de justa defensione postea faciendâ; quod si Iudex velit, poterit illi concedere aliquod tempus, ut melius videat, qui debeat respondere. Ita *Tho. d. Jesu tract. 3. c. 19. nu. 7. Rodri. Sua. &c.*

13 Quid agere debeat Iudex in casu, quo reus neget veritatem? *ry.* debere eum bonis rationibus ad eam inducere, & repetere interrogationes de circumstantiis delictum concernentibus, revocando illi in memoriam tempus, locum, & Personas, coram quibus erat; quod si nihilominus persistat in sua pertinacia, interrogare debet, ubi nam tunc temporis versaretur, in quo occuparetur, quis illum viderit; & si aliquem nominaverit, citandus

tandus est, & examinandus; si enim non procedit veridicè, impossibile est, quod in uno, vel altero non deprehendatur mendax, vel saltem non vacillet, & titubet, præbeatque signa, se injustè negasse; præsertim si per ea, quæ respondet, tribuat occasionem, & ansam novis interrogationibus; si enim dicit veritatem, quo plus interrogabitur, eò magis suam detegit innocentiam: Non tamen est licitum Iudici indagare, & expiscari veritatem cavillosis quibusdam captiunculis, minis, metu, vel similibus; nam si per media ista extorqueat confessionem (præterquam quod graviter peccat) non præjudicat reo, nec virtute illius posset ad Rei castigationem procedere, *Mirand. q. 17. ars. 2. concl. 2. Petr. ab Angelis c. 14. n. 21.*

14 An Reus in causis gravibus peccat mortaliter veritatem respondendo Iudici interroganti contra juris ordinem? Aff. respondet *Nav. in Sum. Latina c. 13. n. 57.*, afferens esse communem sententiam, etiam si reus esset Religiosus; nam ut ait *Tho. à Jesu tract. 3. c. 10. n. 7.*, semper hic patitur aliquod grave damnum spirituale, nam videndo se infamatum, & per judicalem sententiam castigari, inquietius vivit.

15 An possit Iudex absque ulla dilatione condemnare reum spontè delictum confitentem, nulla adhibita tortura, aut violentia? Aff. respondent quamplures cum *Farinac. in pract. q. 31. n. 3.* Sed melius alii consulant, concedendum esse reo tempus, ad hoc, ut si illi aliquid occurrat pro sua defensione, quod vel ex toto, vel ex parte illum excuset, alleget. Ita *Iul. Clar. q. 65. Sna. San. &c.*

16 An hæc spontanea Rei confessio validum reddat processum, in casu, quo hic ex aliqua parte esset nullus, e. g., quia non sunt indicia sufficientia, non præcesserit infamia, vel quid simile? Aff. respondet *Farinac.* ubi supra n. 13., & n. 66. licet alii contrarium opinètur, & mihi videtur magis consentaneum charitati, & iustitiæ, saltem quoad illius condemnationem ad poenam ordinariam: propterea nonnulli relati à *Farinac.* dicunt, hoc relinquendum esse ad arbitrium prudentis, & Christiani Iudicis.

17 An in confessione Rei spontanea, necessaria sit ipsius ratificatio? Neg. sentiunt aliqui; *Farin.* tamen cum pluribus dicit, magis securum esse, si ea accedat, quæ fieri potest, & sufficit, si eodem tempore, quo fit confessio, relegatur reo ejus dictum; quod si tanquam bonum, & legitimum admiserit, statim subscribat, quo facto, non superest aliud, quod ad datur, sicut de testibus diximus.

JUS REI IN ADVOCATUM. *Quæres.*

1. **A**N Prælati Regulares teneantur concedere reo Advocatum? Suppono tanquam certum, nullum Religiosum sine licentia sui Prælati officium Procuratoris, vel Advocati exercere posse; taliter, ut acta ipsius nullius essent valoris sine tali licentia. Hoc supposito.

Dico primò, Prælati Regulares non tenentur reo adhuc petenti concedere Advocatum in causis levioris momenti; quia inde porius sequeretur damnum contra pacem, & quietem religionem, quam utile ipsi reo. Ita *Petr. ab Ang. c. 19. n. 1.*

Dico 2. Prælati Regulares non tenentur offerre Advocatum reo intelligenti, & docto, nec Curatorem, quamvis sit minor 25. annis, quantumvis causæ graves sint, ac proinde confessio, & cæteri actus sine ipso validi essent, & subsistentes; Rat. est, quia hoc non spectat ad substantiam juris, sed apices tantum. Ita expressè *Panorm. Rodri. to. 2. qq. regul. 9. 19. art. 4. c. 19.* Dico 3. quando reus est Persona intelligens, sciens se habere jus ad petendum Advocatum, illum petit, tenetur Prælatus talem concedere. Secus si non petat; quia præsumitur, eum scire id, quod expedit in ordine ad suam causam. Si tamen reus esset Persona ignorans, de qua præsumi potest, quod non petat, eo quod nesciat posse petere, vel an Prælatus daturus sit, tenetur Prælatus sub gravi obligatione, charitatis saltem, eum illi offerre, & concedere quod petit, si sit Persona, quæ satisfacere possit; quia non cum quovis à Prælato deputato sua secreta communicare vollet. Ita *Villalob. tract. 14. de Iudice diff. 10. n. 4. Nav. c. 1.*

Dixi *charitatis soliem*; quia etiam videtur Prælatus teneri secundum justitiam; nam in quantum talis est, tenetur providere subditis de necessariis ad sublevamen, & remedium suarum necessitatum, præsertim quando agitur de defensione naturali à damnis gravibus imminentibus; jungens *Rodri*; quod si reus ignorans haberet Advocatum (& id ipsum dic de docto, in quo casu non esset illi offerenda copia dictorum à testibus, ut dixi supra) & Iudex viderit, quod Advocatus non rectè suum exequitur munus, de eo dolum sentiens, vel latam culpam, aut ignorantiam; in hoc casu tenetur (etiam reo non petente,) dare dictam copiam. Ita *Petr. ab Ang. c. 20. n. 7.*

IVS REI IN EXCEPTIONES, ET DEFENSIONES.

Quærit.

- 1 **O** Vid, & quotuplex sit exceptio? Exceptio nihil aliud est quam allegatio eorum, quæ habet reus ad infirmenda, & reddenda nulla ea, quæ contra ipsum in processu prætenduntur, tam ex parte testium, quàm Iudicis, Accusatoris, vel Denunciatoris; & brevius, ex *Panorm. in rubric. de exception.* Exceptio est actionis, seu intentionis exclusio. Vnde ad 2. exceptio triplex est, Dilatoria videlicet, peremptoria, & mixta: Prima est illa, quæ causam non dissolvit, sed differt, ut quando allegatur defectus jurisdictionis in Iudice, vel hic recusatur, &c. 2. est illa, quæ si probatur, totaliter causam dissolvit; ut quando probatur, delictum jam esse punitum in alio iudicio, vel aliqua afferuntur contra denunciationem, & accusationem. 3. denique est illa, quæ ex prima, & secunda participat; & ideo mixta vocatur, ut cum opponitur, Iudicem esse excommunicatum, &c.
- 2 Quando supradictæ exceptiones fieri contingant? *B.* Dilatorias exceptiones à reo faciendas esse ante litis contestationem; Peremptorias verò, sive ante, sive post, dummodo apud Religiosos sententia adhuc data, & publicata non sit: Apud seculares verò (quæ apices servare tenentur) per specialem legem horum Regnorum, etiam si sententia jam scripta a Iudice, & Secretario subscripta, & consignata sit ad pronuntiandum; dummodo non dum verè, & realiter pronunciata, & publicata sit; omnesque probandæ sunt intra terminum novem dierum, apud seculares, & inter Religiosos ad apices non obligatos, intra terminum, qui conveniens videbitur. Ita *Fr. Ioseph à S. Maria tract. 4. cap. 20. §. 3. Covarru. &c.*
- 3 An concedere tempus sufficiens reo ad sui defensionem sit de jure naturalis? *ry. aff.* ac proinde in nullo Tribunali illud derogari potest. Ita omnes DD. communiter, inter quos *Miranda q. 14. art. 5. concl. 3.* docet, ipsius determinationem pendere ex circumstantiis, quas exigunt defensiones, & exceptiones; ac proinde arbitrio Iudicis prudentis relinquendum esse putat; eò vel maximè, quod substantiæ iudicii accadat, nec in indivisibili consistat. Ut plurimum tamen spatium 24. horarum concedi solet.
- 4 Quid sit Recusatio? *ry. esse allegationem Rei contra Iudicem,*

eo quod sit suspectus in ordine ad rectum iudicium, cuius prætextu ab illo se eximere vult. Ita *Petr. ab Ang. cap. 21. num. 5.*

5 An inter Religiosos locum habeat recusatio? & quod recusatio (sive sit de jure naturali, sive tantum divino) locum habet inter Religiosos contra Iudices suorum delictorum, quando causæ, ob quas fiunt, claræ sunt, & manifestæ. Dixi *contra Iudices suorum delictorum*; quia nequeunt Religiosi recusare Provincialem, vel Visitatorem, quantumvis suspectum, accedentem ad consuetam visitationem faciendam unius Conventus. Rat. est; quia ex tali visitatione generali nemo infamatur; & aliàs quilibet impedire posset officium Superiorum cum gravi Religionis novero: Est communis, & aded recepta opinio, ut non sit opus citare Authores. Hinc est, quod secundum juris Canonici dispositionem (secundum quam recusatio in Religionibus regulari debet) quilibet Iudex Regularis, sive Ordinarius, sive Delegatus, & quodlibet Tribunal recusari possit, excepto Pontifice, Concilio Generali, & Cardinalibus. Ita *Miranda in Ord. judic. q. 20. art. 3. San. &c.*

6 Quot requirantur ad legitimam recusationem? tria secundum jus Canon. requiri. Primum est, quod in petitione recusationis explicitè ponatur causa. 2. quod recusans se obliget ad illam probandam, sicut facere debet. 3. quod fiat recusatio coram ipso Iudice, qui recusatur, licet coram ipso causa recusationis probanda non sit, sed coram Iudice superiore, intimando ipsi in recusatione, & protestando, ne ulla ratione in causa progrediatur, aliàs nihil eorum, quod faciet, in ullum cessurum præjudicium, ex cap. *secundò requiris* §. *tertio postulas*, & cap. *cum speciali de appellat.* Dixi *secundum jus Canon.* quia secundum Civile, non tenetur recusans dare causas expressas recusationis, ut tenet *Glos. ex l. apertissime cap. de Iudic.* jurare tamen debet recusans (ajunt DD.) se illam non facere animo differendi litem, sed ex justo timore, & suspitione, quam concepit de Iudice.

7 Quæ sit justa causa legitimæ recusationis? Multas solent Authores adducere causas; inter Religiosos autem sola inimicitia concepta contra reum, pro legitima admittitur, de qua infra: Cæteræ autem communiter recusandæ non sunt. Ita *Ioseph à S. Maria, & Mart. à S. Ioseph in suo Epitome cap. 13. n. 4.* qui addit, esse causam sufficientem, si Iudex consanguineus sit Actoris, vel Accusatoris intra 4. gradum, prout dicitur infra, de exceptionibus contra testes, quæ doctrina attentè videri debet, quia præsentī multum importat.

8 Quid

8 Quid agere debet Iudex recusatus? R. quando Iudex recusatus oculo simplici, rectoque, nulla tinctus amaritudine passionis, intuitus recusationis causas, invenit eas esse sufficientes, vel probabiles; si est tantum Delegatus pro illa causa particulari, debet remittere causam ad Prælatum Superiorem, ut examinet recusationis sufficientiam, & determinet, quid agendum sit: si verò fuerit Iudex Ordinarius, sicut est Generalis, Guardianus, Visitator, & Vicarii per illos positi ad universitatem causarum, & quibus data est plenitudo potestatis (prout quilibet Prælatus facere potest) vel poterit ad parcendum laboribus, remittere causam ad Superiorem Prælatum, quod magis consentaneum est statui religioso; vel uno ex his tribus uti quibit.

Primus est, remittendo causam alteri personæ gravi, & non suspectæ, dando illi potestatem illam recognoscendi, intellige, antequam secundum assumpserit; nam si Iudices arbitri (ut modo dicitur) contra Prælatum definierint, non poterit iste remittere causam personæ gravi, ut dictum est, sed Prælatu Superiori, nisi reus in illud consenserit. Ita *Panorm. num. 14. Marianus contra Clavium.*

Secundus est, disponendo, ut eligantur duo Iudices Arbitri, qui de legitimitate recusationis Iudicent; vel ambo ab ipsis partibus interessatis, si inter has fuerit lis, vel unus à Iudice, alter verò à reo intra tempus à Iudice designandum, si procedatur per viam inquisitionis; qui si determinabunt, causam non esse legitimam, poterit Iudex liberè progredi usque ad conclusionem causæ: si verò contrà, ille remittere debet causam vel Superiori, vel personæ gravi; ut supra; si in id reus consenserit. Quod si illi duo Arbitri concordare non possint, debet eos obligare Prælatus, ut tertium eligant, ut eorum sententia, cui iste consentiet, prævaleat. *Miran. q. 20. art. 2. concl. 5. Fr. Ioseph à S. Maria, &c.*

Tertius est, associando se alicui altero Religioso gravi, & non suspecto, cum consensu cujus, & coram quo celebrentur actus judiciales; ille tamen assumptus in socium debet esse à partibus recognitus, ut instrui possit in ordine ad actus processus. Ita *Fr. Ioseph à S. Maria in suo Tribunali, tract. 4. cap. 20. §. 6. Pax, Covarru. &c.*

9 An, & quanta debeat esse causa ad recusandum aliquem ex Diffinitoribus? Ad primum dico, quod licet, prout supra diximus, recusatio sit una ex exceptionibus dilatoriis, quæ fieri debet ante litis contestationem; habet nihilominus locum etiam post

post illam, si nova se offerat causa illam faciendi, dummodò sit ante publicatam sententiam: idcirco quando una causa per multos sententiari debet, sicut sunt illæ, quæ spectant ad Diffinitorium, quivis ex assistentibus recusari potest, ne allistat ad ferendam cum aliis sententiam, & ad cognoscendam causam. Est communis, cum his limitationibus tamen, à reliquis Diffinitorii examinandis, videlicet, ut causa hujus recusatationis sit gravissima, probabilis, & probanda à recusante; aliàs graves poenas subire debet, & per hoc ad 2. *Rodri. tom. 2. qq. 9. 45. art. 1. Paz. &c.*

- 10 An reus possit excipere contra testes? *R.* quod quando reus in suum favorem præsentat aliquem testem (qui examinari debet modo, & forma de cæteris dicta) contra illum excipere non potest, etiam si contra ipsum reum loquatur, imò & si à parte contraria in suum favorem præsentetur; nisi in hoc casu nova causa contra illum excipiendi se offerret; quia tunc excipere potest. Ita *Paz. in praxi, temp. 9. à nu. 26. Aragonius, &c.*
- 11 Quæ sint causæ sufficientes ad hoc, ut reus justè contra testes excipere possit? *R.* inter Religiosos ad tres reduci posse. Prima est, quando testis cum Accusatore per consanguinitatem, vel affinitatem intra 4. gradum ascendentium, & descendentium conjunctus est. 2. est, si testis testatus fuerit, juris ordine non servato, & id ipsum dicito de Iudice. Sed quia istæ causæ radican-
tur in tertias; ideo ad ipsam gressum facimus. 3. causa est inimicitia. Pro cujus intelligentia supponendum est, inimicitiam in tres gradus dividi posse, in capitalem scilicet, seu gravem, levem, & levissimam. Prima sufficiens est ad excipiendum contra reum, & Iudicem, & Testem. 2. licet non pertingat ad primam, reddit tamen testimonium defectuosum, ita ut non faciat semiplenam probationem, sed minorem ipsa. 3. tandem curari non debet præsertim inter virtuosos. Ita *Farinac. de testib. q. 53. n. 33. & 54. Perr. ab Ang. &c.*
- 12 Quomodo dignosci possit gravis, vel levis inimicitia? Supponendum est, has inimicitias præbere aditum excipiendi, etiam si reus eis (dummodò non malitiosè) dedisset occasionem; quæ ultrò probari apertè debent per duos testes contestes, & hoc vel per suos effectus claros, vel per suas causas evidentes, iacut in uno, vel alio nullus sit hæsitandi locus: excludere verò exceptionem, quando inimicus jam facta pace, reconciliatus est, dummodò reconciliatio non sit nova, vel recens; nam ista semper est suspecta. Hoc supposito.

39. Ad quæſ. , inimicitia gravis , quam jura appellant capitalem , erit illa , quæ communiter ſuum principium , & originem trahit ex cauſis gravibus , ſive in vita , ſive in honore , ſive in bonis (ut apud ſeculares , de qua hic mentionem non facio) vel ſi levis ; inimicitia inde reſultans , verè ſit gravis : Vnde hæc eſt differentia inter cauſas graves , & non graves , quod ad præſumendam inimicitiam gravem , ſufficit , quod cauſæ ſint graves , & de illis conſtet , licèt de inimicitia non conſtet ; quando verò cauſæ non ſunt graves , debet conſtare de inimicitia per ſuos effectus , quod in praxi relinquitur ad arbitrium prudentis Iudicis , ajunt DD. ad quem ſpectat maturè examinare , quando inimicitia præſumenda ſit gravis ; quando levis , & quando leviffima ; attentis qualitatibus perſonarum , aliisque circumſtantiis . Ita *Monticellus in reper. de teſtib. fol. 43. Campg. Maſcard. &c.*

Hinc reputabitur primò , inimicitia capitalis inter Petrum , & Ioannem , ſi Petrus procuret , quod Ioannes removeatur ab officio , vel dignitate , ad quam electus , & in qua confirmatus eſt : ſi Ioannem infamaſſet , publicando aliquod ejus grave delictum ſecretum , verum , vel falſum : ſi illum vocaſſet latronem , ludæum . &c. aut gravem , & irrogaveſſet injuriam , ſcripto , vel opere ; non verò ſi quid ſimile minaſſet , quia hoc tantum ſufficeret ad dandam torturam , in caſu , quo Ioannes inveneretur mortuus : quod ſi à Petro verè fuiſſet occiſus , reputarentur affines Petri , & Ioannis inimici capitales , ſicut & conſanguinei uſque ad 4. gradum . Ita *Baldus conſ. 137. lib. 3. Farin. Menoch. &c.*

Secundò intimi amici inimici , commenſales , compatriotæ , vel ejusdem factionis à Iuriſtis reputantur inimici capitales . Sed hæc inter Religioſos , homines virtuoſos non habent locum , quantum ad inimicitiam capitalem , nec etiam ad aliam minorem , quando præſumptio timoris Dei eſt pro parte Religioſi .

3 Ille , qui fuit accuſatus de aliquo delicto gravi , pro inimico capitali Accuſatoris haberi poteſt : idipſum dicito de teſte , qui depoſuit tale crimen de illo , etiam ſi accuſatio , & teſtificatio ſecundùm juſtitiam factæ fuiſſent , Ita *Rodri. tom. 2. qq. q. 15. art. 3. Gloſ. &c.*

4 Præſumitur etiam inimicitia gravis contra Iudicem ex parte Rei , qui eum ſententiavit ad pœnam gravem , & licèt illum non ſententiaveſſet , incarceravit tamen cum infamia : imò etiam contra Miniſtros , qui illum apprehenderunt , ac proinde talis reus inhabilis eſt ad teſtificandum contra Iudicem , & dictos Mi-

Ministros in eorum causis; Iudex tamen, & Ministri bene possunt testari in aliis causis contra eum, si suum officium secundum justitiam exercuerint. Ita *Farinac. nu. 64. usque ad 66. &c.*

5 Qui dixit, se esse inimicum alterius, pro tali debet reputari: Item qui dixit, ego tali graviter nocerem, si possem; licet *Farinac.* in isto casu sentiat, non censendam esse inimicitiam gravem, sed tantum levem, si illé, qui talia verba pronunciavit, suam mentem non manifestaverit in aliqua actione ordinata ad talia dicta. Ita *Blanchus de inditiis nu. 106. Curtius, &c.*

6 Gravem indicat inimicitiam (dummodò non fiat in punitio- nem, sicut fit à Parentibus cum filiis, à Magistris cum discipulis, &c.) non loqui amplius cum persona, cum qua antea quis agebat, nec illam salutare, vel alia reverentiæ, & benevolent- iæ signa exhibere, quæ solebat, & in Religionibus in usu sunt. Quod si hæc omnia fuerint per modicum tempus, non gravem, sed levem indicabunt inimicitiam. Ita habetur in cap. *si inimi- cus dist. 95. &c.*

7 Quando circa mandata, & ordinationes Superiorum est inobe- dientia gravis, gravem etiam arguit inimicitiam in subdito contra Prælatum. Constat ex cap. *quoniam 24. q. 1. Mascard. &c.* Ex dictis infertur, quod si Iudex sufficiens habeat fundamentum, ut aliquem existimet gravem Rei inimicum, non debet illum ad testimonium ferendum, vel si jam facta testifica- tione, de tali inimicitia innotescat, non sunt curanda dicta talis testis: & hoc etiam si reus non excipiat; quia quod non exci- piat, est, quia putat se non posse, & ita Iudex supplere debet, & multo magis si sit Regularis, ad quem etiam spectat agere officium Advocati, curando justitiam reorum. Si tamen reus sciens testem esse suum inimicum, nihilominus consentiat in illius examen, seque illius dicto se subjiciat, facit fidem con- tra eum. Ita *Campeg. de testib. regul. 23. in 7. fallen. Monicellus, Mascard. &c.*

13 Quid, & quotuplex sit conspiratio? Conspiratio est confædera- tio multorum contra aliquem, ut si aliqui convenirent in unum, determinantes inter se denunciatores, & testes contra Prælatum, Religiosum aliquem, vel regimen; cui si accedat ju- ramentum, conjuratio appellatur. Vnde ad 2. duplex est con- spiratio; una bona, idest in ordine ad vitanda mala gravia bo- ni communis, vel tertii, si fiat cum debitis circumstantiis: Al- tera mala, in damnum etiam boni communis, vel tertii. Ita *Glos. in cap. si quis Clerici 11. q. 1. Petrus de Ancharano, Syl. &c.*

14 Quan-

14 Quando conspiratio mala, & illicita censenda sit? Supponendum est, quod probatio delicti à conspiratoribus impositi, non debeat fieri per sola conspirantium testimonia; hæc enim non sufficiunt ad reum condemnandum: Quod si per aliorum testimonia probaretur delictum, non eximeretur reus à pœna, & condemnatione, etiam si de conspiratione constet, & conspirantium testimonia etiam admissa fuerint. Hoc supposito. R. malam, & illicitam esse conspirationem, quando fit, non ad occurrendum malo præsentì, vel imminenti bono communi, sed ad præveniendum malo, quod evenire potest in futurum: & quamvis id in se malum non videatur, verè tamen est, propter gravia inconvenientia, quæ sequuntur plerumque; ac proinde prohibita est. sicut variae conspirationes, & conventicula Religioforum, quæ licet aliquando ex se malæ non sint, sunt tamen prohibitæ, quia possunt esse occasio alicujus inquietitudinis in Communitatibus; Item mala est conspiratio, quando ipsa probatur, delictum verò non, vel ipsius probatio manet dubia, ac proinde tanquam falsi calumniatores severè puniendi sunt conspirantes pœna arbitraria. *Rodri. tv. 2. qq. 9. 34. art. 2. Lucas de Penna, &c.*

15 Quid sit negativa coarctata? R. esse, quando reus per legitimos testes probat, tempore, quo commissum fuit delictum tali loco, se fuisse valde remotum à dicto loco; vel quando probat contrarium ejus, quod illi imponitur; vel denique tale delictum non fuisse commissum: quam exceptionem vocant etiam DD. peremptoriam; ut si Petrus, qui dicebatur occisus, appareat vivus. Dixi *valde remotum*; quia si reus fuerit in loco tam propinquo loco delicti, quod hoc potuerit committere, & statim recedere, in sui favorem nihil prodest exceptio, nisi addat per duos testes, se perstitisse in eo loco, ubi delictum committi non potuit. Ita *Mascard. de prob. conclus. 1624. d. n. 6. Paz. Jul. Clarus, &c.*

16 Quid agendum sit, quando Iudex habet delictum probatum plenariè, & reus per testes probat negativam? R. vel reus semiplenè, vel plenè probat; si primum, cum infirmet priorem probationem, non debet condemnari ad totam, sed ad arbitriariam pœnam, vel ad torturam. Si 2. judicandum est in favorem Rei, si testes sint æquales in numero, & fide, itant ob debiles circumstantias, casus remaneat dubius, quod moraliter videtur impossibile. Ita *Farinac. tm. de test. q. 63. num. 43. &c.*

17 An reus excipiat, si probet fuisse punitum de tali delicto? R.

aff. si probat, adæquatè fuisse punitum, ac proinde debet absolvi, quæ exceptio vocatur peremptoria: si verò poena non fuerit proportionata delicto (quod præsumi non debet de poenis à secularibus iudicibus inflictis) pro hac infligenda poterit Iudex Superior iterum recognoscere causam. Hinc est, quod delicta adæquatè punita, non debent iterum denunciari: per hoc tamen non tollitur, quod per modum accumulationis imponantur in reincidentia, ut innotescat, & puniatur hujus gravitas. Ita *Mirand. in Ord. judic. q. 1. art. 7. concl. 2. Fr. Ioseph d. S. Maria, &c.*

18 Quid pro sua defensione efficere poterit reus, sibi applicando illam regulam, *semel bonus, semper præsumitur bonus* R. si reus verè commisit delictum, cujus indicia non sunt valde urgentia, ista dissolvit, si alleget, & constet de sua persona (etiam in iis, quæ illi imponantur) non debere præsumi tale delictum à se commissum fuisse; ex eo quod sit homo quietus, pacificus, timens Deum, & observans suarum legum: Si verò delictum sit sufficienter probatum, allegatio solum deservire posset ad minuendum poenam à jure taxatam, quando persona esset valde gravis, multumque servisset Religioni: multò magis hac exceptione uti poterit reus, quando delictum, vel non commisit, vel non proceditur secundum iustitiam. Constat ex *l. non omnes ff. de re milit. & ex l. nobiles, C. de commerciis, & mercat. l. l. Clar. &c.*

19 An reus excusetur à poena, quando pars condonat offensam R. neg. imò Iudex illum tenetur castigare, licet non cum tanto rigore ad vitanda scandala in Republica. *Gomez. 10. 3. variat. c. 1. nu. 10. & cap. 3. nu. 55. &c.*

20 An præsumptio reo favorabilis excipiat, liberetque eum à poenis? Dico primò. Si reus alleget, & probet, se cum moderate inculpatæ tutelæ vulnerasse, e. g. Petrum in sui defensionem, debet absolvi; si autem constet de excessu, debet puniri minori poena, vel arbitraria. Ita *Petr. ab Angelis cap. 21. nu. 50.* Dico 2. Si Pater castigando filium, Dominus servum, Prælati subditum, Magister discipulum poena usitata verberum, &c. similium, enormiter excedant, puniendi non sunt poena arbitraria, sed minori: Imò si excessus non esset enormis, & insuper præter intentionem (non obstante, quod filius, discipulus, &c. essent in sacris initiati) non proinde præsumendum esset, Patrem, &c. incurrisse excommunicationem Canon. Si quis suadente, &c. Quæ omnia intelligenda sunt, nisi constet id potius

ex odio, quam ex zelo justitiæ fecisse. Ita *Alexander con. 73. lib. 3. & conf. 115. nu. 3. lib. 5. Menoch. Petr. ab Angel. &c.*

Dico 3. si reus cum juramento affirmet, se ex justa causa aliquam actionem per jus positivum humanum prohibitam fecisse, debet absolvi, nisi constet contrarium, eò quod præsumptio fiat ex sua parte. *Iul. Clar. num. 22. Villalob. &c.* Dico 4. Si quis, etiam sine causa ex repentino furore, aut irritatus, & provocatus commiserit delictum, puniendus est poena arbitraria; quia præsumitur vel non habuisse libertatem, vel id fecisse in sui defensionem: imò dabilis est casus, in quo irritatus, à tota poena excusetur. Ita *Marsilius conf. 137. nu. 8. Iul. Clar. &c.* Hinc quaeres.

21 Quis pro aggressore, vel provocatore censendus est, quando de hoc non constat? R. illum præsumi aggressorem, qui inventus fuerit bene munitus armis offensivis, & defensivis præter solitum; vel qui à natura est inquietus, & tumultuosus; vel qui inventus fuerit vulneratus, & male tractatus. Ita *Alciatus de præsumpt. præf. 34. num. 4. Felinus, Blancus, &c.*

22 An ignorantia excipiat? Dico primò, quod ignorantia invincibilis, sive juris, sive facti, absolute excusat à poena, sicut excusat à culpa. Ita communiter.

Dico 2. ignorantia venialiter tantum culpabilis, seu vincibilis venialiter tantum, sive juris positivi humani, sive etiam facti, imò & poenæ à tali jure pro transgressione alicujus legis naturalis, vel divinæ, impositæ, sive spiritualis tantum, ut sunt censuræ, sive non spiritualis (ut contra *San. tenet Nav.*) excusat absolute à poena à tali jure imposita, licet non ab illa, quæ ex parte juris naturalis illi correspondet: Secus verò ignorantia vincibilis mortaliter. Ita *Sua, tom. 5. sect. 10. num. 10. Petr. ab Angel. &c.*

Dico 3. Ignorantia quando non est crassa & supina, licet excuset à rigore poenæ per legem taxatæ, non tamen excusat ab alia arbitraria (loquendo de poenis non spiritualibus, ab istis enim totaliter excusat) majori, vel minori, juxta majorem, vel minorem obligationem leges sciendi. Hinc Prælati majori poena arbitraria puniendi sunt. Est communis inter Juristas. Ita *Iul. Clar. lib. 5. §. fin. q. 34. num. 1. Farinac. &c.*

23 Quomodo reus probare debeat exceptionem ignorantie? R. per signa, & conjecturas verisimiles; quod si non habeantur, imò oppositæ appareant, eò quod lex sit stabilita, & fundata, ut in Religionibus, & reus sit persona virtuosa, & fide digna, juretque se transgressum fuisse ex mera oblivione, & actuali

inadvertentia, tunc illi credendum est, & puniri non debet rigorosa, sed leviori poena proportionata negligentie. Ita *Petrus ab Angel.* cap. 21. num. 62. Secus verò si persona non sit talis. Ita *Menochide arbitrariis lib. 2. casu 189. num. 8. San. & c.*

24 An subditus excusetur à poena taxata per Constitutiones, aut Regulam, quando ex immediato mandato sui Superioris aliquid prohibitum per illas operatus est? R. neg. si sit de numero eorum, de quibus etiam constat, Prælatus non posse dispensare, nec potuisse dispensationem obtinere, et quod ad Capitulum spectet; quia in hoc casu non tenetur obedire: Aliiter discurrendum est, quando Prælatus vel dispensare, vel dispensationem obtinere potest, etiam si de hac non constat; quia præsumi debet in favorem Prælati præcipientis. Ita *Iul. Clar. S. fu. q. 60. num. 15. Petr. ab Angel.*

25 An excusetur à poena legis ille, qui ex consilio alicujus gravis viri, & docti, illam transgressus est, præsumens se in illo casu potuisse contra legem operari? R. aff. quia probabiliter operatur: imò etiam si præsumptio orta fuisset ex levibus fundamentis. Ita *Farinac. in praxi q. 90. num. 109. Iul. Clar.*

26 Si quis ex animo peccaminoso, e. g. furandi ingressus fuerit aliquem locum, ex quo fuit detecta proditio Civitatis, e. g. vel è contrà; non ex prava intentione peccandi, aliquid intrinsecè malum operatus est, ex quo per accidens effectus bonus secutus est; ut si Capitanus contra ordinem Generalis pugnam dedisset, quæ feliciter successit, an, & qua poena puniendus esset? R. quia in delictis non exitus, sed animus, & voluntas attendi debet; ideo primus puniendus est, licet non poena ordinaria, sed arbitraria minori. Secundus verò ab omni poena liberandus est. *Felin. Tirag. de poena temp. causa 91. num. 2. contra Farinac.*

27 Qua poena puniri debeat ille, qui conatus est delictum committere, & effectus non est secutus? R. quod si adsit lex præcipiens, conatum puniri, servanda est, & statuta poena applicari debet: Si verò non adsit, puniri debet transgressor non poena rigorosa, correspondente effectui non secuto, sed alia minori arbitraria, attendendo ad delicti qualitatem, personæ conditionem, aliasque circumstantias. Excipitur ab hac regula crimen læsæ Majestatis, impugnationis Patriæ, simonia, propinatio veneni, &c. Ita *Panorm. Bertrandus lib. 7. conf. 228. nu. 6. & c.*

28 An parva, vel magna ætas sit sufficiens causa ad mitigandam poenam legis in delinquentibus? R. aff. quod relinquitur ad ar-

arbitrium prudentis, & Christiani Judicis. Ita DD. communiter.

29 Quid sit purgatio canonica? Non loquimur hic de purgatione vulgari, à vulgo inventa, ut quis tangat ferrum ardens, &c. dum aliquæ harum sint contra rationem, aliquæ verò superstitiosæ. R. ergo purgationem canonicam, esse objecti criminis innocentiae ostensionem debito modo.

30 Quomodo hæc purgatio fieri debeat? R. reum jurare debere per Deum, & Sancta quatuor Evangelia in præsentia Prælati; vel si delictum est publicum, coram tota communitate, quod tale delictum non commiserit: Debent insuper huic juramento interesse aliqui testes (ejusdem Ordinis, & status, cujus est reus, si haberi possint) numero remisso ad arbitrium Judicis, qui eodem modo, & formæ Rei jurent, reum non commississe delictum, & credant, eum verum jurasse; & isti vocantur compurgatores. Constat ex cap. *quoties*, S. *porro*, & *fin. de purg. Canon. Petrus ab Angelis cap. 21. num. 69.*

31 An hæc purgatio sit in usu? R. neg. his temporibus, nisi in Tribunali Sanctæ Inquisitionis: imò non est necessaria, nam, vel delictum est plene probatum, vel semiplene: Si primum, erit vana; si 2. vel delinquens est Religiosus bonæ famæ, vel non: si primum, negando delictum sub juramento accepto à Judice in confessione, & sub præcepto illi imposito, cum illi exhibentur articuli, remanet sufficienter purgatus, & liber dimittendus est; vel pœna arbitraria puniendus, si indicia non ad plenam pertingant, sed semiplenam excedant. Si 2. idest, persona est suspecta, & indicia non excedunt semiplenam probationem, idem dicendum est de ea, ac quando excedunt, videlicet pœna arbitraria punienda est: imò existimat *Petrus ab Angel.* quemlibet Religiosum, si non habeatur alia probatio, quam infamia fundata in dicto unius tantum testis ocularis, qui contra justitiam, & charitatem, delictum occultum, & personale publicavit, & ex inquisitione Judex alia indicia haurire non potuit, negando delictum cum juramento, sufficienter purgatum remanere, & dictum infamatoris pro suspecto remanere; quod videtur consentaneum Regularibus Prælati, reorum Advocatis, maxime quod cum inquisitione facta suo muneri, & scandalo satisfecerint. Ultima exceptio est appellatio, de qua infra. Ita *Petrus ab Angel. c. 21. n. 70. Tiragu. Int. Cler. &c.*

JUS, ET JUSTITIA IN PROPONENDIS

reo Articulis, & modo respondendi ad illos. Quæres.

- 1 **Q**ui sint articuli? *Re.* esse illa Capitula, quæ resultant ex dictis testium, & Rei confessione plenè, vel semiplenè probata per testes oculares, vel per indicia æquivalentia, nec non per viam accumulationis, in ordine ad probandam Rei incorrigibilitatem, vel aggravandam circumstantiam reincidentie: Item illa, quæ resultant ex delictis jam punitis, & poenis pro illis applicatis, de quibus non est emendatus; imò & poenitentiam cum defectu est executus; de his enim omnibus confessio sumenda est, & per consequens hæc illi exhibenda. Si autem reus aliquid fassus sit, de quo non erat infamatus, non potest illi in articulis proponi, nisi sit in damnum boni communis, vel tertii, & nulla sit spes emendationis per correctionem secretam. Ita *Petr. ab Angel. cap. 22. num. 2.* Advertendum tamen est, quod articuli proponendi non sunt in generali, dicendo, imponitur illi, quod sit latro, murmurator, &c. sed poni debent explicitè, & in particulari, determinando tempus, & occasionem, prout decernitur in *l. Libellorum, ff. de accusar.* aliàs impediretur justa defensio Rei, quæ ad jus naturale spectat, cum ab illis se defendere non posset, nisi negando, quod sæpè non prodest. Constat ex *c. quoniam contra de probat.*
- 2 An Prælati teneantur hæc capitula exhibere? *Re.* aff. in causis gravibus; quia hoc spectat ad jus naturale se defendendi, nec excusat confessio Rei; quia hæc ordinatur ad contestationem causæ, ut scilicet reus fateatur, vel neget ea, de quibus interrogatus est; copia autem capitulorum ordinatur ad tutelam, & defensionem, ut causa remaneat substantiata. Hinc est, quod pro confessione non conceditur tempus; benè verò pro responsione ad articulos, ad culpam Rei diminuendam, excusandumque se, vel ex toto, vel ex parte. Constat ex *cap. qualiter, & quando 2. de accusat.*
- 3 Quando hæc copia reo exhibenda sit? *Re.* post ipsius confessionem, oblationem dictorum à testibus (si hæc necessaria sit) & auditis exceptionibus, quas reus adducit cum reliquis supra explicatis. Ita *Fr. Joseph à S. Maria in suo Tribunali tract. 4. cap. 1. §. 4.*
- 4 An ad hoc ut reus ad Capitula respondeat, imponendum sit illi novum præceptum, novumque juramentum accipiendum sit

fit. *¶* aff. ut illius dictum faciat maiorem fidem, & constet, nil eorum fuisse prætermisum, quæ pro illius poterant facere defensione, eò quod per præceptum ad id compulsus fuerit. Hoc præceptum debet scribi à Secretario, & à solo Prælato subscribi, & statim in calce præcepti ponendi sunt articuli, dicendo, primò imponitur illi, &c. postea Secretarius notificat reo tale præceptum, eique illud consignat, simul cum articulis, in quorum calce designat diem, & horam, in quibus prædicta notificatio, & consignatio facta est. Ita *Petrus ab Angel. n. 4.*

5. Quid per tale mandatum reo præcipiendum sit. *¶* ut planè, & simpliciter respondeat veritatem ad propositos articulos, & omnia illa alleget, quæ faciunt in illius defensionem, significando illi, quod in omnibus secundum quod iustitia exigit, audiendus sit, dandumque ipsi tempus, quod fuerit necessarium ad hoc, ut maturè, & prudenter respondere possit. *Idem au. 5.*

6. Quale sit tempus reo concedendum pro responsione ad articulos. *¶* in hoc certam regulam assignari non posse, nec esse aliud jus, quod illud determinet in particulari, sed tantum ut necessarium; nam in cap. *Hortamur 3. q. 9. ad Iudices* dicitur: *Es competentem legibus, & veritati terminum delis.* Terminus autem competens, idem est ac necessarius; ac proinde quando iste non datur, reus iustam causam habet appellandi, ut constat ex eodem cap. Hinc est, quod terminum competentem assignare, ad arbitrium Iudicis spectet, qui attendendo ad circumstantias, & gravitates casus, illud tempus reo concedere debet, quod exigunt media, quæ hîc, & nunc se offerunt pro sua iusta defensione, non autem quod reus petat, hoc enim superfluum posset esse, & otiosum. Vnde si reus deberet præsentare testes ad probandam negativam coarctatam, & essent distantes; vel ostendere deberet tales, vel tales scripturas, evidenter apparet, plus temporis concedendum esse à Iudice in his casibus, quam in aliis, in quibus aliud reo non incumbit quam satisfacere ore tenus, vel in scriptis, in quibus communiter in causis Religioforum, spatium 24. horarum assignari solet. Quod si competenti spatio reus spontè renunciaverit, eò quod in promptu habet excusationes, Secretarius debet facere fidem, qua ratione reus illi tempori competenti tot horarum, vel dierum à Iudice concessio liberè renunciaverit, ut constet. Iudicem suæ obligationi satisfecisse. *Petrus n. 5. & 6.* Postquam reus ad articulos respondit, Secretarius in calce responsionis ponet; *hoc est, quod ad objecta respondit, & interrogatus, an ali-*

quid aliud haberet, quod diceret, vel in suum favorem allegaret, atque defensionem, respondit non habere: & ita causa censetur conclusa, & terminata usque ad sententiam exclusive; & debent Judex, Reus, & Secretarius se subscribere determinando diem, mensem, & annum. Ita *cit. num. 3.*

JUS AD CARCEREM.

Quæritur.

1. **Q**uæ sint conditiones Carceris? R. Carcerem esse introductum in custodiam delinquentium: posse etiam habere rationem torturæ: Non debere habere annexas alias pœnalitates, ut manicas, pedicas, compedes catenas, &c. nec debere esse tetrum, obscurum, tenebrosum, ac horridum, nisi aliquid horum fortassis expediret ob periculum personæ incarceratæ; aut ob defectum carceris parum securi; vel in pœnam delicti; aut ad extorquendam veritatem per modum torturæ, respiciendo semper super gravitatem delicti, qualitatem personæ, auctoritatem, ætatem, & salutem personæ incarceratæ, quod relinquatur ad arbitrium Judicis Christiani. Ita *Meno. b. de arbit. lib. 2. casu 305. Farinac. &c.*

2. An graviter peccent Prælati incarcerando aliquem Religiosum sine justa causa, aut excedendo in qualitate carceris? R. aff. ob grave detrimentum, quod illi inferunt, non solum infamando, sed etiam violenter, & injuriose illum detinendo, ac proinde incidunt in excommunicationem Canon. *Si quis, &c.* Unde si ex injusto rigore sequeretur mors Rei, remanerent irregulares. Ita *Alderet. lib. 1. cap. 10. num. 20. & 22. Tho. à Lezu. Nav. &c.*

3. An possit Prælatus incarcerare Religiosum, antequam per summariam informationem constet, illum tale delictum commisisse, de quo est infamatus, vel quod illi imponitur? R. neg. etiam si tale delictum constet per semiplenam probationem. Excipe primò, quando Prælato constat, Religiosum fugam meditari, etiam si delictum non sit valde grave. Excipe 2. delicta valde atrocia, ut incontinentiæ, vel quæ merentur degradationem Clerici; in his enim proculdubio timetur fuga. 3. quando delinquens à Prælato comprehenditur in fraganti. 4. quando delictum, cui correspondet pœna carceris est notorium, in quo casu notorietas sufficit etiam ad ferendam sententiam, absque eo, quod observetur ordo judicialis, ut infra dicemus. Denum quando particularia statuta uniuscujusque Religionis præcipiunt incarcerationem, si constet de delicto. Ita *Alderete Rodr. 10. 1. 99. q. 17. art. 4. Portel. &c.*

4 An

4 An licitum sit Religiosis, sicut quandoque secularibus, è carcere fugere? Dico primò, nunquam licitum esse Religiosis fugere à carcere, vel clausura cum animo vagandi sine subiectione ad obedientiam. Est communis.

Dico 2. Quando Religiosus est incarceratus ob aliquod delictum, quod justè pœnam gravem, etiam mortis meretur, nec ante, nec post sententiam potest fugere, etiam animo petendi à Prælato superiori misericordiam. Contraria opinio est probabilis.

Dico 3. Communiter, & regulariter loquendo, in nullo casu potest Religiosus fugere à carcere, vel clausura, etiam si injustè sit aggravatus, & quantumcunque malum timeat, ad postulandam justitiam ab aliis Superioribus majoribus. Rat. est; quia talis fuga non sit absque notabili scandalo, & dedecore Religionis.

Dico 4. Quod si nonnunquam eveniet, quod aliquis Religiosus contra equitatem à suo Prælato inferiori oppressus esset, patereturque malum aliquot grave, quod præponderaret scandalo, & damno, quod pateretur Bohem communi, & clarè constaret de gravi injustitia sibi illata, nec pateret aliis aditus ad reddendum de ea certiorè Prælato Superiorem, qui illum defendat, nec denique posset sibi præsumere, inferiorem Prælatum concessurum licentiam Superiorem adeundi, posset à carcere, & Conventu fugere, eo fine, ut se coram Prælato Superiori sistat, quia cum fuga non sit intrinsecè mala, dari potest aliquis casus, ut iste præfatus, in quo sit licita, absque eo, quod adversetur statui religioso, Decretis Pontificum, & Concil. Tridentini sess. 26. de Regul. & vita Th. d. Iesu. tract. 3. cap. 12. num. 8. Martinus à S. Ioseph, &c.

J U S A D T O R T U R A M.

Quæres.

1 Quid modo Religiosi torqueri debeant? R. per disciplinas, jejunia, extensionem brachiorum ad modum Crucis ad tempus determinatum, &c. (non verò per equileum, cordas, funes, &c. maxime in causis non ita gravibus.) attenda qualitate personæ, gravitate delicti, &c. in Sacerdotibus loco torture applicanda est pœna arbitraria. Hinc in torquendo Prælatus debet esse benignus, & non crudelis: si enim excederet, graviter peccaret, incurreretque excommunicationem Canon. Ita Rodr. tom. 2. qq. Regul. q. 14. art. 7.

2 Quid requirat, ad hoc ut Religiosus subici possit torture? R.

Re-

Requiri primo, ut non pateat alia via, per quam veritas indagari possit; ad hanc enim ordinatur tortura. Hinc quando delictum est plene probatum, vel illud reus fassus est, non debet subijci torturæ. 2. Ut per illa, quæ in processu habentur, constet plusquam semiplene de delicto. 3. Ut delicta sint atrociora, quod in secularibus mereantur poenam mortis, mutilationis, aut perputas triremes. 4. Ut tortura non sit tam atrox, ut æquivaleat poenæ delicto correspondenti. 5. Adhibenda est post auditam Rei defensionem. 6. Non per manus secularium, sed ipsius Prælati (Clem. III. in cap. *Universitatis de sentent. excom.*) vel alterius ab ipso deputati, pro quo habetur privilegiū Alex. VI. 7. Ut reus ultra unius horæ spatium in tortura non detineatur. Constitut. 53. Pauli III. *Ad omnes*. Denique, ut sit jejunos à decem saltem horis, ut sic sit minus valens ad resistendum torturæ. Ita *Aldeyete lib. 1. c. 17. n. 23. Fr. Mart. à S. Joseph, Farin. Cr.*

3. Quomodo sententia torturæ esse circumstantiata, & executioni mandari debeat? Ad primum dico, quod postquam Iudex in processu sententiam torturæ pronunciavit, quæ dicitur interlocutoria, debet cum Secretario illam subscribere, & reo notificare, & secundum ea, quæ respondebit, videri poterit, an statim sit executioni mandanda, an non. Si ab illa appellaverit, quid fieri debeat, dicetur infra, totumque, quod actum fuerit, notare debet Secretarius. Vnde ad 2. dico, quod tempore torturæ præsentem esse debent Prælati, Secretarius, & duo testes, ante cujus initium Prælati postulare debet reo novum iuramentum, de his, quæ dicet, ipsumque exhortari, ut fateatur veritatem. Advertat tamen Iudex, quod non debeat interrogare reum sub diffinitione, nominando personam, e. g. an ipse commiserit delictum, vel Petrus, Franciscus, &c. Et melius esse illum interrogare determinatè, an ipse commiserit, & nihil amplius, ne revelet aliquem, quem non potest, nec debet, ut se liberet à tortura: quæ omnia cum iis, quæ reus responderit, Secretarius notet, & circa finem depositionis subscribat simul, cum Prælati, & reo, si possit, sin minus cum aliquo ex testibus, sicut advertit *Lex 1. §. qui questionem ff. de quæst.* Ita *Petr. ab Ang. c. 24. cum. 13. 17. 18.*

4. An confessio, quam facit reus, inductus minis Judicis minantis illi torturam, vel quia de facto illi jubet sisti in loco torturæ, absque eò, quod procedatur ulterius, absolutè dici possit spontanea, & libera, ita ut sufficiat ad hoc, ut in virtute illius condemnationis ob hoc pendere ex qualitate Rei, & severitate Judi-

cis;

eis; quia quædam minæ, quæ in uno causabunt metum levem. in altero causabunt metum grævem, proinde relinquendum est penes arbitrium christiani, & prudentis Iudicis. Ita *Petrus ab Angel.* cap. 24. num. 9. contra *Marfil. Baldum, &c.*

- 5 Quid operetur confessio delicti facta à reo in tortura, vel negatio illius? Ad primum dico, quod si reus in tortura, vel immediate antecederet ad ipsam, quando scilicet, jam est nudatus, & præparatus ad illam, fateatur delictum, desistendum est à tortura, dandumque est ei spatium 24. horarum, ut in confessione illud ratificet coram Prælato, Secretario, & testibus extra locum torturæ; ubi non sunt instrumenta ad illam, aliàs nullus esset valoris confessio: Quod si confessionem in principio, vel medio torturæ factam retractet, inquires se confessum fuisse ex metu, non est dubium, quod possit iterari tortura; & idem est, quando nova, & urgentia indicia se offerunt, etiam si illa vice fuisset sufficiens tortura adhibita. Ita *Rodri. q. 19. art. 9. Alderet. Mart. à S. Joseph, &c.*

Vnde ad 2. dico, quod quando reo data est sufficiens tortura, id est proportionata eum indicis, nihilominus ipse perseveranter negat, se purgat ab indicis, & probationibus, proinde absolvendus est. Constat ex *Glos. 2. l. Editum. ff. de quest.*

Hinc est, quod quando tortura est levis, ut est illa Religiosorum, & indicia gravia, reus negando non se purgat, ac per consequens talis defectus supplendus est per poenam arbitrariam; & id ipsum fieri debet semper, quando indicia sunt urgentissima, & reus in tortura negat. *Farinac. tom. 1. tract. de tortura q. 38. & 39. num. 3. &c.*

Tota præcedens doctrina posita est potius pro tractatus complemento, quam eo fine; ut tortura in Religionibus practicetur; imò cum *Villabob.* existimat *Petrus ab Angelis*, illius loco, semper reum condemnandum esse ad poenam arbitrariam minorem ordinariam: Primò, quia cum ad torturam requirantur tot conditiones, sitque res adeò incerta, magnum adest periculum excommunicationem Canon. incurrendi, si in ea excédatur, 2. quia cum tortura Religiosorum non consistat in chordis, funibus, & equleo, &c. sed in disciplinis, jejuniis, & similibus, est medium inefficax ad hoc, ut aliquis etiam mediocriter animosus fateatur delictum: imò *Vulpianus* tenet, etiam in secularibus plenam esse inconvenientibus: Si hoc ergo in secularium tortura adeò efficaci, quid de inefficaci Religiosorum dicendum erit?

JUSTITIA SENTENTIÆ.

Quæres.

- 1 **Q**uot sint sententiarum genera? *¶* esse duo ; unum est earum, quæ interlocutoria dicuntur, & sunt illæ, in quibus Iudices determinant aliquid pertinens ad causam antecederet ad illius definitionem; ut quando condemnant reum ad torturam, assignant terminum pro defensione, &c. Aliæ sententiæ dicuntur definitivæ; quæ definitivè causam concludunt, vel condemnando, vel liberando reum. In his sententiis ferendis Iudices Regulares respicere debent ad leges, & statuta suæ Religionis; in illis verò, de quibus nihil est determinatum, recurrere debent ad Jus Canonicum, eligendo semper benigniores, & pietati, ac misericordiæ conformiores: Imò Iudices adhuc inferiores moderare possunt pœnas impositas per leges, aut per sententias Superiorum, si delicta non sint atrocia, nec delinquentes facinorosi, interveniatque rationabilis causa, exprimenda saltem innominatè in processu, dicendo se moderasse ob justas causas. Ita *Panorm. in cap. 3. de pœnis, & in cap. nisi de officio deleg. Covarr. l. ul. Clar. &c.*
- 2 Quæ sint de substantia sententiæ? *¶* quod Iudex non potest ferre sententiam definitivam condemnatoriam sine legitima probatione testium idoneorum, vel sine confessione Rei, in iudicio facta, etiam si deprehenderetur in fragantissimam licet sine processu extra Religionem sententiari aliquando solet, in Religione verò semper processus formandus est, ut sententia cadat super allegata, & probata, & in futurum semper constet secundum iustitiam fuisse processum: Imò in causis dubiis non potest dari sententia certa, cum possessio stet pro reo, nec cum semiplena probatione tota pœna legis, sive ordinaria, sive arbitraria. Ita *Sagaldus in sua tabula fol. 259. Miranda, Petrus ab Angelis.*
- 3 Quomodo sententia pronunciari debeat. Supponendum primum, pronuntiationem sententiæ post revisionem causæ, differri debere usque ad sequentem diem; nam, ut ait Calistus I. *nos tempore indigemus, ut aliquid maturius agamus.* Supponendum 2. Iudicem non teneri apponere causam, ob quam fert sententiam, sed sufficere, si dicat ob N. N. culpam. His suppositis. *¶* quomodocumque in Religionibus pronuntietur sententia, sive de die, sive de nocte, sive Iudex sedeat, sive non, seriali die, vel festivo, in scriptis, vel in voce (dummodò Secretarius in scriptis coram testibus faciat fidem, Iudexque dicat, se ita iudicasse, &

- pronunciasset) semper obligatoria est; quia modus non variat substantiam, ut constat ex Clem. *sapē de verb. signif. Menoch. &c.*
- 4 Ad quid teneatur Iudex, quando reus legitimè, & sufficienter per testes convictus est de commissio delicto, e. g. homicidio, ipsi tamen Iudici constat clarè, & certè illum non fuisse occisorem? ex officio, & charitate teneri uti omnibus mediis possibilibus, & non scandalosis ad reum liberandum, vel impediendo Accusatorem, vel divertendo testes, vel differendo sententiam (quod si ad eam ferendam cogatur, dicunt aliqui, ipsum teneri coram omnibus veritatem exponere) vel remittendo causam ad superiorem; vel denique, si hæc omnia non sufficiant, potest Iudex reum condemnare secundum allegata, & probata; *In ore duorum, vel trium testium peribit, qui interficitur Deut. 17. & l. illicitas §. veritar. ff. de offic. Præsidis.* In fine admonentur omnes, quibus sententiarum executio demandata est, de damno, quod Religioni inferunt, quando non complent. Imo *Villalob.* putat, hos peccare mortaliter, si dent reis in carceratis maiorem victum quam illis definitum est, vel aliud sublevamentum.

JUS AD APPELLATIONEM. *Quæres.*

- 1 **Q**uid, & quotuplex sit appellatio? Appellatio in tota sua latitudine, est recursus Rei ad Iudicem superiorem ob gravamen inferioris, sententia jam lata, vel ferenda contra eum. Unde ad 2. duplex est appellatio. Vna impropria, semper tamen admittenda, & nunquam impedienda, etiam si sententia non excedat limites justitiæ, & in qua Prælati superior in pœna dispensare potest, vel illam mitigare, est enim de jure naturali: Alia propria, & rigorosa, de qua in Tribunalibus controvertitur, quando admittenda sit: Prima est veridica informatio, quærela, vel petitio devolutiva, non suspensiva jurisdictionis circa sententiam ferendam, vel latam, aut ejus executionem, quam reus Religiosus plerumque per literas facit ad suum Prælatum superioritatem intra Religionem habentem, petendo ut inspiciat suam causam, mitigando ex toto, vel ex parte rigorem sententiæ latæ, vel ferendæ à Iudice inferiori.
2. est provocatio causæ à minori ad superiorem Iudicem, non solum devolutiva, sed etiam suspensiva jurisdictionis in minore, qua ratione, illati, vel inferendi gravaminis, ita iniquitas ferendæ sententiæ, vel executionis latæ suspenditur, ut si quid

novum in causa processit, totum sit irritum, & nullum. Ita *Syl. verb. appellat. 2. Sua. F. Joseph à S. Maria Rydr. Nav. Sor. 176.*

- 2 An per appellationem suspendatur effectus censuræ absolute pronuntiatae, vel alterius poenæ Ecclesiasticæ? *N. neg.* nam solum suspenditur jurisdictio alterius procedendi. Hinc quando reus per sententiam Iudicis excommunicatur, interdicitur, Suspenditur, &c. ab officio, dignitate, ingressu Ecclesiæ, &c. non obstante appellatione, talia officia exercere non potest. Ita *Fr. Joseph à S. Maria in suo Tribunali Relig. trakt. 5. c. 9. §. 6.* Locuti sumus de poenis absolutis; nam si essent conditionatæ, per appellationem suspenderentur, si hæc legitima esset, & fieret ante adimplementum, & intra terminum appellationis modò assignandum: & quod dicitur de poenis per sententiam, dicendum est de quolibet præcepto superioris circa res exorbitantes; ut si Provincialis mandaret Guardiano, quod faceret hoc, vel illud sub poena suspensionis ab officio, vel excommunicationis. Ita *Syl. verb. excom. §. ultimo Nav. 176.*

- 3 Intra quod spatium temporis fieri possit appellatio à sententia *R.* quod apud Tribunalia Ecclesiastica, & Regularia, appellatio fieri debet intra decem dies à notificatione sententiæ; apud secularia verò intra quinque: quod si reus intra dictum terminum non appellet, appellatio, quam postea faciet, pro nulla habenda est, & potest superior Iudex ulterius progredi in executione sententiæ, nisi subsit aliqua iusta causa, ob quam reus intra terminum appellationis respondendus sit; ut e. g. est defectus ætatis, &c. Verum est, quod si sententia fuerit injusta, non ob id quod reus non appellet, Iudex illam exequendo non peccabit graviter, licet in foro externo non puniatur, sicut puniretur, si reus intra terminum à Iure concessum appellaret. Ita *Mart. à S. Joseph in suo Epistole cap. 18. nu. 6. Syl. 176.*

- 4 An sit admittenda appellatio, quando mandatum conditionale superioris restringitur ad 20. dies, subditus tamen appellat ante 20. & post decimum? *Neg.* respondent *Panorm.* cum aliis. *Sua.* vero de censuris n. 3. cum *Glosin cap. præterea Covarru. 17 Nav.* tenent ut magis piam sententiam contrariam, ac proinde sequendam à Tribunalibus Ecclesiasticis; quia quamdiù non completur terminus à lege, & Iudice præfixus, semper appellatio est legitima, & consequenter suspendit censuram, & aliam quamcumque poenam conditionalem.

- 5 An peccet mortaliter reus, qui appellat à sententia, quando certus est, illam esse justam? *R.* *aff.* quia infert Iudici gravamen.

calumniando illum in re gravi, & sine justa causa pretendendo illius jurisdictionem impedire; sicut etiam graviter peccat Iudex non admittendo appellationem à sententia; si liquidò videret, illam esse justam: manifestum enim gravamen reo inferret, & superiori Iudici ad quem appellatur. Ita *Persel. in dub. Regul. verb. appellare n. 1. Aldereti. &c.*

- 6 An reus dubitans de justitia sententiæ, vel habens rationes probabiles de ejus injustitia possit appellare? Ad primum. *W. aff. in Tribunalibus secularium: in Tribunalibus verò Regularium hoc non habet locum: quia in istis ex vi juris communis appellatio non admittitur, nisi in casu manifestæ injustitiæ. Ita Sua. ro. 4. de Relig. n. 9. & 10. &c.* Ad 2. dico, quod vel Iudex tulit sententiam sequendo opinionem probabiliorem, vel non: si primum, non poterit reus regularis appellare ex ratione supradicta, secularis verò sic. Si 2. uterque poterit. Ita *Sua. Perr. ab Ang. &c.*
- 7 Ad quem Iudicem spectet judicare de causis injustæ sententiæ? Supponendum est, quod reus Religiosus appellans in casibus manifestæ injustitiæ, debet in appellatione ponere causas illius. Nunc R. ad Iudicem, à quo appellatur, spectare judicare de causis, quas si insufficientes invenerit, potest ulterius procedere, quamvis ab appellatione reus non desistat. Ita *Glos. in cap. ut debitis honor verb. absque rationabili causa de appell. & Deci.* Verum est; quod probationes causarum fieri debent coram Iudice, ad quem appellatur, ut dixi de recusatione.
- 8 An possit appellari à sententia Iudicis Arbitri? R. neg. in pœnam inconstantiæ, quæ arguit calumniam adversus Iudicem, quem quis sua voluntate elegit. Hæc omnia Religiosis competunt ex vi juris communis. Hinc quæres.
- 9 Quid possint Religiosi, attentis etiam particularibus privilegiis, omnibus quasi Religiosis concessis, quibus appellatio interdictur? Notandum est, varia privilegia extare, interdictentia Religiosis appellationem. Primum est Bonif. VIII. Minoribus concessum. 2. Xisti IV. Ordini S. Aug. 3. Julii 11. Fratribus, & Sororibus Prædicatorum. 4. Leonis IX. eidem Ordini, 5. Pauli III. Societati; quæ omnia confirmata sunt ab Urb. VIII. qui etiam per aliam Bullam, quæ incipit: *In Beati Petri sede* præcipit, ut in illis casibus, in quibus præfatis Religiosis est licitum appellare, ab eis observetur forma appellationis gradatim. His suppositis.
- W. primò, in sententiis, penitentiis, & mandatis Prælatorum,

quando conformantur legibus, & statutis Religionis, etiam si rigidius procedatur, non est licitum Religiosis appellare, appellatione propria, & juridica, etiam ad Prælatos superiores. Est communis; alias magna foret perturbatio, cresceretque audacia, & temeritas subditorum contra Prælatos. Ita *Alderet. lib. 2. cap. 28. num. 8.* & communiter DD.

N. 2. In sententiis causarum, quæ secum non afferunt gravem infamiam, nec poenas valde graves, etiam si aperte videatur aliquis excessus, appellatio juridica etiam ad Prælatos superiores intra Religionem, locum non habet inter Religiosos; bene verò naturalis: quod si hæc non sufficiat, injuriam si quam Religiosus patitur, Deo offerre debet, ut sic non pateat janua perturbacionibus, quas ut membrum Religionis impedire tenetur. Ita *Sua. tom. 4. de Relig. lib. 2. cap. 11. num. 12.*

N. 3. Regulariter loquendo, non licet Religiosis, præsertim Mendicantibus, juridicè appellare etiam intra Religionem, à sententiis, quantumvis notabiliter ipsos gravantibus. Ita *Navar. cons. 5. de appell. Sua. & c. Dixi regulariter loquendo*: quia dari potest casus, in quo reo Religioso sit licita appellatio juridica; ut si reus pateretur, aut pati timeret injustitiam apertam in re, valde gravi, nisi inferioris Iudicis jurisdictio statim suspenderetur, & executio sententiæ impediretur, nec cum simplici recurſu per modum quærelæ irreparabili damno, quod immineret, obviari posset; in isto enim casu appellatio juridica cum effectu suspensivo juvat ad defensionem, quæ de jure naturali est, & quam Pontifices in suis Decretis impedire non intendunt, bene verò in cæteris casibus. Ita *Fr. Joseph. à S. Maria in suo Tribunali tract. 5. cap. 11. §. 4. Alderet. Mart. à S. Joseph, & c.*

10 Quinam sit ordo, & modus tenendus in appellatione juridica? ut licita, & valida sit appellatio juridica, fieri debet à Prælato immediatè ad Provincialem, ab isto ad Generalem, ad hoc ad Diffinitorium Generale, à Diffinitorio generali ad Capitulum generale, deindè ad Protectorem, & denique ad Roman. Pontificem. Hinc à Bonif. VIII. Leone X. & Paulo III. excommunicantur omnes illi, qui prædictum ordinem infringunt, sicut & ipsi Iudices, qui talem appellationem admittunt. Deducitur etiam, prohibitam esse appellationem ad Tribunal Domini Nuntii, non solum per Bullam Urb. VIII. ubi illum nominatim excludit, veram etiam per privilegia Bonif. VIII. & Leo. X. Hoc totum intelligendum est, in casu, quo Nuntius non habeat majorem, specialem, & extraordinariam à Sua sanctitate juris-

ditionem; nam aliàs ad ipsum juxtà jurisdictionis suæ formam fieri posset, servato debito ordine nuper dicto; quod qua via dignosci possit. Vid. *Dia. 3. part. resol. 63.*

L

L A&icini^{or}um *abstinentia. v. Ieiunium Ecclesiasticum q. 5. Voto promissa an obliget. v. Votum q. 38.*

Lai^{cus} an possit Eucharistiam ministrare, &c. v. Sacramentum Eucha. q. 62. &c.

Largitio munerum quando interdicator. v. Dominium q. 17.

Latrones publici qui sint. v. Censura excom. contra, &c. q. 33.

Laudemium quid sit, &c. v. Contractus onerosi q. 33. & 36.

Legatum quid sit. v. Contractus gratuiti q. 23. &c. v. Contractus in genere q. 16. &c.

Leges imperatoria, &c. quando obligent. v. Legis obligatio q. 9.

LEGIS MATERIA,

Quæres.

Q Vid sit Lex? R. lex est voluntas ejus, qui præest populo debite promulgata cum intentione obligandi subditos. De ratione legis est, ut sit justa, & possibilis non tantum physicè, sed etiam moraliter: Item perpetua, tam ex parte Legislatoris, quam subditorum, & ipsius legis, nisi revocetur. Denique debet esse ad bonum commune ordinata, vel immediate, ut leges tributorum latæ in favorem Principis, vel mediate, ut latæ in favorem pupillorum; & per hoc differt à Privilegio, quod bonum privatum respicit. *Ren. tom. 1. fol. 55. q. 1.*

2 Quotplex sit lex? R. Lex, alia est æterna, quatenus ab æterno est in mente Dei: Alia naturalis, quatenus per lumen naturæ hominibus inseritur: Alia divina tantum, vetus, vel nova, quæ dicitur positiva Divina: Alia Divina, & naturalis, ut cum per eam præcipitur idem, quod naturaliter ordinatur. Denique, alia est humana, civilis vel Ecclesiastica, cujus autoritas venit à Deo, vel immediate, vel mediate. Hinc Pontifices Ecclesiasticam autoritatem habent immediate à Deo, mediate Episcopi. Communitates civilem habent immediate à Deo, mediate verò Principes non recognoscentes Superiorem. *Ren. q. 2. ex D. Tho.*

3 An actus turpes, seu moraliter mali possint esse legis materia? R. actus turpes posse à lege naturali prohiberi; item & Ecclesiastica-

fiastica. Est certum: à civili autem sub pœna prohiberi possunt, licet non omnes: præcipi autem nequaquam; bene verò, ad majora mala vitanda, permitti. Rat. primi; quia lex fertur pro communitate; vitare autem omnia vitia non est communitatis, sed perfectorum; ergo, &c. Rat. 2. quia lex est ordinatio rationis; ergo, &c. Rat. 3. quia tunc tales actus sunt in bonum morale Communitatis. *San. Vasq. Merol. Ren. q. 3.* contra *Machiavellum* dicentem bonum politicum, sive honestum, sive non, esse materiam legis civilis, quod hæreticum est.

- 4 An actus indifferentes possint esse materia legis humanæ præcipientis, vel prohibentis? R. aff. si considerentur, quatenus in sua intrinseca ratione sunt utiles ad aliquod commune bonum à Legislatore intentum; Secus si secundum suam intrinsecam, rationem considerentur ex obiecto indifferentes. Rat. primi; quia sunt ad commune bonum; ergo, &c. ex quo patet 1. *D. Tho. Ren. q. 2.*
- 5 An actus interni possint esse materia legis humanæ; itaut talis potestas de facto hominibus à Deo sit concessa? R. actus internos nullatenus cum externis connexos non posse esse materiam legis humanæ: actus verò internos, qui necessarii sunt ad esse physicum, vel morale externorum, indirectè præcipi posse. Rat. primi; quia tales actus non ad bonum Communitatis, sed ad privatum singulorum spectant, cum ab ipsis solum cognoscantur, non à Communitate in cujus bonum lex tantum fertur: ergo, &c. Ex quo patet 1. Hinc quia ad esse physicum recitationis Officii, vel contractus, requiritur voluntas interna, contrahendi, vel recitandi, & ad eorum esse morale intentio, & ad Officium attentio, utriusque actus à lege præcipi possunt. Est communior contra *Vasq. & Coni.* Non sic procedit in jejunio, vel eleemosyna in gratia, vel sine jactantia facienda; quia hi actus interni per accidens cum externis sunt connexi. *Vasq. Say. Azo. Ren. q. 3. &c.* contra *Nav. Soc. &c.*
- 6 An hæretici purè mentales comprehendantur sub excommunicatione Bullæ Cœnæ? R. neg. sed requiritur actus, seu signum externum, non quodcumque, sed quod sufficiens sit ad internam hæresim manifestandam. Constat ex dictis. Hinc à quolibet Confessario absolvi potest hæreticus purè mentalis. *San. Ren. q. 5.*
- 7 An incurrat excommunicationem prædictam hæreticus, qui hæresim suam occultam manifestat Confessario, non causa consilium capiendi, nec animo verè consentiendi, sed illum per-

ver-

- vertendi? *R. aff.* quia sigillum non obligat tunc, cum confessio sit simulata. *Azo. San. Ren. q. 6.*
- 9 An pueri post usum rationis obligentur legibus humanis, vel ante ipsum lege naturali, vel divina? *R. ad primum aff. exceptis quibusdam præceptis; ut est jejunium, &c. Rat. quia lex est obligatio rationis: ergo, &c. Ren. fol. 53. q. 1. Vnde ad 2. R. neg. quia lex est obligatio rationis: ergo qui incapaces sunt rationis, non obligantur. San. Merol. contra Mol.*
- 9 An sicut pueri post usum rationis non tenentur ad annuam communionem, ita neque ad confessionem? *R. neg. quia jure Divino, & Ecclesiastico omnes, qui peccant tenentur præcepto confessionis: ergo, &c. Nec valet paritas de communione, quia hæc ex cap. omnis præcipitur cum reverentia, quæ in pueris non facile invenitur. Ren. q. 2. San. contra Sor. Sæ. & D. Auto.*
- 10 An pueri post septennium, sicuti obligantur legibus, ita ligentur pœnis à legibus impositis, vel ab homine, sive specialiter, sive per sententiam generalem? *R. aff. si homo pueros intendat obligare: quia pueri impuberes sunt subditi legibus Ecclesiasticis: ergo valide innodari possunt censuris, &c. Ren. q. 3. De Janu. contra Vasq. Sæ, &c. absolute negantes; & contra San. Sua. &c. concedentes, loquendo tantum de pœnis à jure impositis; & denique contra Pala. excipientem pœnas specialiter ab homine latas dumtaxat.*
- 11 An si pueris ante septennium adveniat usus rationis, obligentur legibus? *R. aff. quia lex est obligatio rationis: ergo, &c. De Janu. San. Merol. Ren. q. 4. contra quosdam apud ipsum.*
- 12 An totaliter ebrii, & perpetuo amentes legibus obligentur? *R. neg. quia hi comparantur pueris ante usum rationis: unde perpetuo amentibus Eucharistia, vel Vnctio in mortis articulo dari non potest. Sua. Merol. Ren. q. 5. contra San. De Janu.*
- 13 An amentes possint, sicut pueri ante usum rationis, ad clausuram admitti, vel possint illis porrigi carnes tempore prohibito? *R. ad primum neg. quia licet amentes legibus non obligentur, & sic ratione sui ad clausuras admitti possint; ratione tamen Claustralium, qui occasionem peccati vitare tenentur, admitti nequeunt. Hinc aliquando ob tale periculum, nec pueri possunt admitti. Sua. Azo. Ren. q. 6. &c. Unde ad 2. R. aff. etiam si sint ad tempus amentes. Rat. est eorum infirmitas. San. Bon.*
- 14 An Religiosi exempti, & privilegiati obligentur legibus Synodalibus Episcoporum? *R. neg. exceptis quibusdam casibus. Patet tum ex privilegiis; tum ex jure Trid. sess. 6. de refor. cap. 3.*

tum denique ex jure communi ex textu in cap. *Abbates*, §. *Monachi* 18. q. 2. *Sua. Salo. Dia. Ren.* q. 7. &c. contra *Vasq. San.* &c. Casus autem sunt. 1. Si ex earum legum inobservantia scandalum oriatur. 2. Si Regulares sine licentia extra Monasterium degant, vel professionem emiserint. 3. In materia S. Officii. 4. In accessu ad Monasteria Monialium (licet in hoc, ut excommunicari non possint, non tantum exempti, sed privilegiati etiam debent esse, quales sunt Mendicantes.) 5. Quoad susceptionem Ordinum, Confessionem, Prædicationem, librorum impressionem, Fectorum Diœcesis observantiam, Indulgentias publicandas, & interdicta servanda. 6. Quoad processiones, & earum controversias; quoad Novitiorum renunciationem; quoad reddendam rationem piarum voluntatum; & quoad quæstuandum. 7. Quoad quartam legatorum, & quoad recipiendas Ecclesias de manu laicorum; quoad constructionem, Conventuum, & quoad constructos, in quibus non habitant 12. Religiosi. 8. Quoad reclamationem contra professionem; Contra renuentes restituere Novitio restituenda. Denique quoad exorcizandum. *Cenedo, Pellix.* licet hic contrarium sentiat de exorcismo.

15 An personæ Ecclesiasticæ obligentur legibus civilibus justis, & non contrariis immunitati? *R.* aff. in conscientia, & quoad vim directivam; non autem coactivam. *Rat. primi;* quia tales leges à Sacris Canon. approbantur ex *Can. si in adjutorium dist.* 10. ergo, &c. Hinc est, quod tales Ecclesiastici solum indirecte ratione legis Ecclesiasticæ obligantur. *De Janu. Rat.* 2. quia puniri non possunt à Legislatore civili: ergo, &c. *Mol. San. Say. Ren.* q. 8. &c. contra *Nav.* absolute negantem.

16 An personæ Ecclesiasticæ teneantur solvere justas gabellas à Principe seculari impositas? *R.* neg. quia eò ipso, quod gabella tangit bona Ecclesiasticorum est injusta, & illam imponentes incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ: Imò nec etiam imponi possunt super bona patrimonialia Clericorum, sive hi ad eorum titulum sint ordinati, sive non, quamvis in hoc ultimo sensu (contra *Bavodillam*) ea bona non videantur Ecclesiastica; quia in *Canon.* 18. Bullæ Cœnæ dicitur; *gabellas imponi non posse personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum bonis:* ergo, &c. *Dia. Ren.* q. 9.

17 An imponi possit gabella solvenda ab Ecclesiasticis ob publicam necessitatem; ut pro reparatione murorum Civitatis, pro
ma;

manutentionē exercitus, vel Civitatis peste grassante? R. pro necessitate pestis imponi posse, concurrentibus certis conditionibus; ut si scilicet laicorum facultates non sufficiant, adsit Pontificis consensus, exiganturque gabellæ à personis Ecclesiasticis, ut declaratum fuit per Bullam Urb. VIII. concessam pro Ducatu Mediolanensi. Pro aliis necessitatibus nequaquam posse: Rat. utriusque; quia prædicta necessitas tantum, æqualiter respicit Clericos, & laicos, & ideo ea solum dicitur publica. *Less. Ren. q. 10.* contra *Henri. & Vival.* includentes muros reparacionem.

18 Vtrum Legislator ferens legem, suis legibus obligetur? R. obligari in conscientia, & quoad vim directivam, si materia communis est ipsi Legislatori; & hoc non directe, & per se, ut vult *De Janu.* sed per accidens ratione juris naturalis distantis, caput suis membris conformari debere: Secus quod ad vim coactivam. Primum constat ex cap. *cum omnes de consi.* cui accedit ratio naturalis prædicta. *Say. Less. Ren. q. 11.* contra *Sua. & Lay.* Probatur 2. quia coactio venit *ab extrinseco*, passo non conferente vim, sed renitente, ex *Phylos. 3. Ethic. cap. 1.* ergo, &c.

19 Vtrum lex obligans in conscientia Legislatorem, obliget illum sub peccato mortali, si materia sit gravis? R. aff. quia non est ipse Legislator, qui seipsum obligat, sed lex naturalis: ergo censetur obligatus sub mortali. *Ren. q. 12.* *Say. Sua. &c.* contra *Less. Fili. Bon. &c.*

20 Vtrum advenæ, & peregrini teneantur legibus illius territorii, in quo reperiuntur? Dico primò supradictos teneri, si constituent domicilium, vel animum habeant ibi manendi pro majiori anni parte, etiam si in suis locis illis legibus non obligentur. Dico 2. eos teneri etiam si intentionem non habeant ibi manendi, si scandalum oriatur, vel in suis locis leges obligent. Dico 3. si non habeant animum ibi manendi, nec leges obligent in suis locis, adsitque scandalum, si leges non servantur, etiam tenentur; dummodò ibi non sint solum transseunt. Primum dictum non indiget probatione, sicut & 2. Probatur 3. quoad primam partem; quia supradicti inobstantes puniuntur; excommunicantur enim, si cum Monialibus loquantur, arma deferant, &c. ergo, &c. *De Janu. Nav. Less. Ren. q. 13. &c.* contra *Syl. Ledes. &c.* dicentes teneri dumtaxat, si constituent domicilium, & contra *Lay. San. &c.* dicentes teneri tantum, si habeant animum, &c. Probatur 2. pars; quia aliquando adimpletio legis specialem requirit moram; ut est au-

ditio sacri: è contrà, est jejunium: ergo, &c. *Less. San. contra Sua.*

21 An sicuti peregrini non obligantur legibus Territorii, per quod transeunt, ita neque vagi & vagos obligari, aliàs nullis legibus tenerentur; cum nullibi domicilium habeant. *Fag. Bon. Fili. Ren. q. 15. &c. contra Lay. Dia. Sancti. &c.*

22 An qui expleto jejunio Quadragesimali in aliquo loco venerit, ubi nō est peractum, teneatur ibi jejunare; vel è contrà? *B.* ad primum neg. quia leges semel obligant: ergo, &c. *Fili. San. Bon. Ren. q. 15. &c. contra Pon. Vasq.* Vnde ad 2. *B.* teneri; quia nondum explevit jejunium: ergo, &c. *Merol. &c. contra San. Lay. Bon. &c.* dicentes non teneri etiam si accedat ad eum locum, ut non jejunet.

23 Verum peregrini teneantur legibus sui Territorii, dum alibi versantur, ubi non sunt usu receptæ? *B.* neg. quia si leges sint locales non obligant nisi in eo loco existentes: imò etiam si sint juris communis, non obligant, ubi non sunt usu receptæ: ergo, &c. *Bon. San. Sua. Ren. q. 16. &c. contra Syl. D. Antonin. &c.*

24 Si quis data opera recederet à loco sui domicilii, ubi servatur Festum, ad locum ubi non servatur, an possit ibi servilia exercere? *B.* aff. quia exitus ei non interdicitur: ergo non est peccaminosus: ergo, &c. *San. Nav. Ren. q. 17. &c.* Nec valet paritas de jejunio Quadragesimali; nam illud observare tenetur quis in quocumque loco reperitur; observantia autem Festorum obligat solum, ubi tale Festum servatur.

25 An qui sic data opera recedit in die festo à loco sui domicilii, teneatur prius audire sacrum? *B.* aff. si perventurus sit ad locum, post tempus obligationis ad Missam: Secus è contrà. *Rat. 2.* quia non tenetur quis audire sacrum hac, vel illa hora, sed differre potest usque ad ultimam: ergo, &c. ex quo patet primum. *Bon. Dia. Less. Ren. q. 18. &c. contra Fili. Nav. Sua. &c.* absolutè affirmantes.

26 An si quis sit discessurus à loco sui domicilii, ubi non jejunatur, in locum, in quo jejunatur, possit atqueam discedat frangere jejunium? *B.* aff. quia in eo loco non est obligatio jejunii. Hinc non tenetur postea ad jejunium, teneretur tamen si in suo loco non fregisset; quia tunc non esset violatum præceptum: quod intelligendum est de jejunio, non autem de abstinentia à carnibus, licet has antea comederit; quia harum abstinentia est dividua, & obligat semper, & ad semper, non sic abstinentia à cibo. *San. Less. Ren. q. 9. &c. contra Sancti. Dia.*

27 An è contrà possit quis frangere jejunium, antequam discedat à loco,

à loco, ubi jejunatur? *R.* aff. si certò sciat, se perventurum ad locum, ubi non jejunatur eodem die. *Rat.* quia jejunium est individuum: ergo si serò non obligat, nec etiam manè. *San. Less. Dia. Ren. q. 20. &c. contra Coni. De Janu. &c.*

- 28 An Episcopus excommunicare possit alloquentes cum Monialibus exemptis? *R.* aff. quia Episcopus prohibet talem allocutionem, uti Sedis Apostolicæ Delegatus: ergo id potest etiam cum loco exempto. *Ren. q. 21.*

LEGIS OBLIGATIO.

Quæres.

- 1 **V**trum lex humana, præceptiva quidem, non pœnalis, obligare possit in conscientia five ad culpam? *R.* aff. loquendo de lege Canonica, ex illo *Matth. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus*. Idem dicendum de civili, etiam quatenus purè humana est; quia Legislatores civiles ferunt leges, ut Ministri Dei, & per potestatem à Deo acceptam, juxta illud *Prov. Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt*: ergo, &c. Tum quia lex Divina, & naturalis jubent servandas esse leges humanas: ergo, &c. *Sua. D. Tho. Ren. fol. 67. q. 1.*
- 2 An Regulæ Cancellariæ, stylus Curiae, & declarationes Card. obligent in conscientia? *R.* ad primum neg. quia prædictæ regulæ sunt factæ pro foro fori: Vnde donatio facta ab Episcopo infra 20. dies ante ejus obitum, valet in conscientia, licet sit contra regulas Cancellariæ: *Valerus*. Ad 2. eodem modo *R.* quia stylus non est lex, cum non promulgetur, & quandoque mutetur. *Lean. Cara. Fag. &c.* Vnde ad 3. dico, pro utraque opinione adesse rationes probabiles, & classici Auctores apud *Ren. q. 2.* dicentes declarationes Cardinalium habere vim legis, vel non habere, cum non promulgentur: sed in hoc non oportet sapere plusquam oportet, consulit *Dia.*
- 3 An lex civilis, vel Ecclesiastica in materia gravi possit obligare sub levi, vel è contrarij. ad primum aff. & ad 2. neg. in materia omninò levi, præscindendo à fine gravi. *Rat. 2.* quia id neque potest ipse Deus de lege ordinaria: Secus de absoluta, & suprema autoritate. Tum quia leve non est capax obligationis gravis. Est contra *Say.* quoad Legislatorem Ecclesiasticum. *Rat. primi*, quia materia gravis est capax obligationis levis. Est contra *Va. q.* Hinc quia finis præcepti de non comedendo potum fuit gravis, obedientia scilicet, & subiectio: ideo, &c. *Ren. q. 3.*

X 4

4 Vnde

- 4 Vnde cognosci possit, legem obligare sub culpa gravi, vel levi
 R. ex intentione Legislatoris expressa per verba legis; *Ut ordinamus stricte, vel sub precepto; In virtute Sanctæ Obedientiæ; sub pœna maledictionis æternæ, &c. Item precipimus, jubemus, interdicimus, &c. San.* Quod si intentio Legislatoris non sit expressa, colligi poterit obligatio ex materia gravi, vel levi: item ex levitate, vel gravitate pœnæ, ut excommunicationis majoris, Suspensionis, Interdicti, Irregularitatis, &c. nisi ad terrorem ponantur; etiam si harum quædam ob solum veniale incurri possint. *San. Ren. q. 4. contra Nav. Say. &c. Item mutilationis, mortis, exilii perpetui. San.*
- 5 Vtrum leges imponentes pœnam temporalem aliquando obligent ad solam pœnam, non culpam? R. id pendere ex sola Legislatoris voluntate. *Ren. q. 5.*
- 6 Vtrum lex obliget cum periculo vitæ, aut alterius valde gravis nocumens? R. neg. loquendo de lege humana. Idem dicendum de Divina naturali positiva; secus de negativa, de quibus *Ver. Actus humani q. 45. & 46.* Hinc Cartusianus comedere potest carnes, si hæc necessariæ sint ad vitæ periculum evadendum; ut si non sint alii cibi præter carnes. Imò *Vasq.* contra *Less.* dixit teneri, & *Salas*, contra *Vasq.* etiam si adsint alii cibi præter carnes, si hi non sint sufficientes ad evadendum vitæ periculum. Rat. quia lex Ecclesiastica non obligat cum vitæ periculo. Tum quia lex naturalis prævalet consuetudini: ergo, &c. *Ren. q. 6.*
- 7 In quo consistat promulgatio ad obligationem legis requisitat? R. non sufficere editionem solemnem, sed requiri ordinariè publicationem; quia lex requirit obedientiam subditorum: ergo, &c. *Ren. q. 7. contra aliquos.* Dixi ordinariè: quia aliquando sufficit, si in corpore juris sit clausa, vel successu temporis per publicam notitiam, & famam publicetur. *Merol.*
- 8 Vtrum ut lex obliget, sufficiat una promulgatio facta in uno Regno, vel requirantur plures pro pluralitate locorum? R. loquendo de lege civili, requiri plures non ex natura rei, sed jure positivo, ex Auth. *Ut facta nova consist. collatione 5.* Secus loquendo de jure Canonico, ex consuetudine sic introducta, ut Bullæ, & responsa Pontificum Romæ tantum promulgentur, & prædicta Auth. quoad leges Ecclesiasticas non est acceptata. *Sua. Vasq. Fibi. Ren. q. 3. &c.*
- 9 An leges statim, ac publicatæ sunt, incipiant obligare? R. leges Imperatoriæ obligant post duos menses, à publicationis die, ex Auth.

Auth.cit. Ren. q. 9. Cæteræ verò sive Ecclesiasticæ, sive Civiles, quæ Imperatoriis non subduntur, statim obligant, sed non statim omnes, nisi post morale tempus. *Rat. primi; qui Auth.cit. loquitur tantum de legibus Imperatoriis, nec est acceptata quoad Ecclesiasticas; ergo, &c. Vasq. Mol. &c. contra Nav. Sâ. &c. Rat. 2. quia si ad legis obligationem requiritur promulgatio; ergo & morale tempus, ut promulgata dici possit; ergo, &c. Sua. Bon. &c.*

10 An ad hoc ut lex obliget, requiratur acceptatio, seu populi consensus? *neg.* quia præcepto Superioris tenentur subditi obedire; ergo à fortiori legibus: ergo, &c. *Sua. Lay. Ren. q. 10. &c. contra Azo. Bon. &c.*

11 An populus peccet sine causa non acceptando legem sufficienter promulgatam? *aff.* nisi Superior haberet voluntatem non obligandi ad legem, nisi acceptetur. *Rat.* quia lex obligat etiam si non acceptetur: ergo peccat populus non observando legem: ergo, &c. *Say. Sua. Ren. q. 11. &c. contra Nav. Val. n. &c. quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 28.*

12 Vtrum cessante fine *adequato* legis, cesset obligatio legis? *Suppono finem adequatum legis cessare posse, vel totaliter, respectu scilicet totius Communitatis, vel in aliquo tantum casu particulari: & utroque modo cessare posse, vel contrariè; ut si ejus observantia esset peccaminosa, iniqua, aut saltem incommoda, difficilis, aut etiam præter intentionem Legislatoris; vel negativè, si in tota materia legis, vel in aliquo casu non inveniretur finis legis, seu ratio motiva Legislatoris. Hoc supposito. Dico primò, cessante fine legis contrariè, sive pro tota Communitate, sive non, cessat lex; quia tunc observantia, vel esset dura, vel iniqua, vel contra Legislatoris intentionem. Ren. q. 12. Dico 2. cessante fine legis negativè, totaliter tamen, etiam cessat lex; quia sicuti hæc ferri non potest, cum finem boni communis non habet, ita, &c. *Caj. Ledes. D. Tbo. contra Soram.* Dico 3. cessante fine legis negativè, sed in casu aliquo particulari tantum, non cessat lex. *Rat.* quia non cessat causa adequata; nam id, quod cadit sub legis determinatione, judicatur secundum id, quod communiter accidit, non quod in aliquo casu accidere potest. Tum quia finis legis est commune, non particulare bonum; aliàs pro viris perfectis cessaret obligatio jejunii, & lex fornicationis pro prævidente bonam educationem proles, &c. quæ omnia sunt falsa. *Sua. San. Lay. Vasq. Bon. Say. &c. contra Nav. Sâ. Carn.* quibus adde Illustrissimum de Verde.*

13 Vtrum

- 13 Vtrum lex, quæ cum fertur non est ad bonum commune, & sic invalida, fiat deinde valida adveniente fine legis, seu ratio communis boni? R. neg. quia quod à principio non valet, convalescere non potest. *Ren. q. 13. contra Nav. & Bon.*

LEGIS MODUS OBLIGANDI. *Quærit.*

- 1 Vtrum obligationi legis satisfieri possit per actum non bonum ex circumstantia? R. aff. loquendo de lege humana; quia finis legis, & modus hanc adimplendi (nisi hic sit de intrinseca ratione actus) non cadit sub lege. *Sot. Bon. Nav. Ren. sol. 72. q. 1.* Secus loquendo de lege naturali Divina; quia hæc præcipere potest modum actus, cum illum punire possit: ergo, &c. *S. Tho. Sot. contra Nav.*
- 2 An implens opus promissum per votum, vel juramentum ob malum finem, satisfaciatur illis? R. aff. quia votum, & juramentum sunt lex quædam particularis: ergo sicuti legi, ita & voto satisfieri potest per actum non bonum ex circumstantiis. *San. Sua. Ren. q. 2. &c.*
- 3 An obligationi legis, vel præcepti satisfieri possit per actum non liberum, violenter v. g. recitando horas, &c. R. neg. loquendo de præceptis affirmativis: Secus de negativis. Rat. primi; quia præcepta affirmativa obligant homines ad exercitium actus positivi humano modo: ergo, &c. Rat. 2. quia negativa præcepta prohibent exercitium actus positivi, & humani: ergo impleri possunt sine omni actu positivo, & humano: ergo, &c. *Sua. Sot. Ren. q. 3. &c.*
4. An pueri, vel famuli, qui coactè interfunt sacro, metu scilicet Pedagogi, vel Domini satisfaciatur? R. aff. etiam si hi habeant actualem voluntatem non audiendi sacrum. Rat. primi; quia ea coactio minuit, non tollit libertatem. Rat. 2. quia licet peccent propter illam voluntatem, satisfaciunt tamen; eis enim non remanet obligatio audiendi aliud sacrum. *Azo. Mol. Ren. q. 4. contra Sua.*
- 5 Vtrum ad adimplendum præceptum requiratur explicitè intentio, non tantum exequendi opus præceptum, sed etiam satisfaciendi præcepto? R. neg. quia prædicta intentio est actus internus, qui in casu præcipi non potest. Ita communiter DD. apud *Merol. Ren. q. 5.*
- 6 An debens 100. alicui, satisfaciatur debito, si immemor debiti tandumdem illi donet? R. aff. si illa debeat ex gratuito titulo: Secus

Secus si ex oneroso, & debito ex iustitia, quæ respicit æqualitatem rei ad rem, quæ tunc non servatur, cum solvatur debitum, non ut debitum. *Merol. Ren. q. 6. &c.* Hinc Beneficiatus non satisfacit suo debito per eleemosynas quascumq; antea factas.

7 An audiens missam ex devotione non intendens per illam satisfacere præcepto, illi satisfaciat? *R. aff.* quia lex non est in potestate operantis, cum à voluntate legislatoris dependeat: ergo posito, quod facit opus, sequitur, &c. *San. Less. Ren. q. 7.* cum aliis 24. relatis à *Lean. contra Nav. Azo. &c.* Idem dicendum de pœnitentia à Confessario injuncta. *San. &c.* Aliter discurrendum est de voto, & juramento, quæ dependent à voluntate voventis, & jurantis: ergo, &c. *Sua. Lay. Cenc. contra San. Bona. Dia. &c.*

8 An possit quis unico actu diversis obligationibus satisfacere? *R. aff.* si pro eodem die incidant obligationes; quia eadem Missa satisfieri potest diei Dominico, & festo alicujus Sancti. Est communis. *Ren. q. 19.*

9 Si alicui imponatur auditio Missæ die festo pro pœnitentia; an unico sacro satisfacere possit, &c. *R. neg.* nisi aliter constet de mente Confessarii; quia pœnitentia utpote afflictiva intelligenda est de opere voluntario. Idem dicendum de voto. *Merol. San. Sua. Ren. q. 10. &c.*

10 Quis habuit pœnitentiam audiendi Missam singulis diebus per mensem, an diebus festivis teneatur duas Missas audire? *R. neg.* Rat. est benigna interpretatio intentionis Confessarii, volentis tantum Missam quotidie: Idem dicendum si Confessarius imponat pro pœnitentia duas Missas in die festo; vel unam ei, qui non solet audire Missam. *Dia. Sua. San. Ren. q. 11. &c.*

11 An quis per eleemosynam collatam extremè indigenti, quam debet ex præcepto charitatis, possit satisfacere pœnitentiæ, vel voto de eleemosyna facienda? *R. aff.* quia ea est intentio Confessarii, ut illa detur maximè indigenti: ergo, &c. *San. Sd. Ren. q. 11. &c.* contra *Sua. Say. &c.* Idem dicendum ad 2. *San. Azo. &c.*

12 An satisfaciat pœnitentiæ, qui dat eleemosynam, quam ut materiam incertam pauperibus restituere debet? *R. neg.* quia materia incerta debita est ex iustitia: ergo, &c. Idem dicendum de eleemosyna danda pro voto, & pœnitentia: quia hæc etiam impleri debet per opus voluntarium, quando non constat de meritis Confessarii. *Azo. Merol. Ren. q. 13.*

13 An satisfaciat quis pœnitentiæ de eleemosyna facienda, hanc dando fratri indigenti? *R. neg.* si pœnitens est dives: Secus si

1 au.

pauper; quia in primo sensu dumtaxat tenetur erga fratrem ex justitia; ergo, &c. *Sancti Merol. Ren. q. 14. contra Henri.*

- 14 Quando unico actu non potest satisfieri pluribus obligationibus, ut in casu supra dicto, cui obligationi censeatur satisfactum, si quis intendat omnibus satisfacere, credens id posse? *R.* censi satisfactum omnibus pro rata, si opus sit divisibile, ut est eleemosyna; majori verò obligationi, si indivisibile, & opus absolute non requirat expressam intentionem satisfaciendi. Hinc præcepto audiendi sacrum quis satisfaciet, non voto, aut poenitentia; quia illud est ex dispositione Ecclesie, & consequenter strictius obligat, votum verò voluntarium, & poenitentia est ex voluntate Confessarii. Dixi, & opus, &c. quia tunc satisfaciet minori obligationi, voto e. g. dandi decem pro eleemosyna, non justitiæ, si illa decem hoc etiam titulo restituere debeat; quia restitutio requirit expressam intentionem satisfaciendi. *Merol. Ren. q. 15.*
- 15 An quando idem opus duplici obligatione debetur, sit duplex peccatum ejus transgressio? *R.* esse unum si obligationes versantur circa eandem materiam, & spectant ad idem motivum virtutis; ut ommissio jejunii diei Quadragesimæ, & vigiliæ, &c. *Sancti Vafq. Ren. q. 16. contra Nav.*
- 16 An sit unum peccatum, si omittatur Missa debita ex die festo, & poenitentia? *R.* esse duplex; quia licet sit eadem materia, virtus tamen est duplex, Religionis, & poenitentia. *San. Ren. q. 17.*
- 17 Si obligatio Missæ sit debita ex voto, & præcepto, an ejus transgressio sit duplex peccatum? *R.* aff. quia licet virtus sit una, motivum tamen est duplex, ut scilicet fides Deo servetur, & particularis cultus Deo detur. Idem dicendum de voto, & juramento; quia hoc est ex motivo, ne Deus in testem falsi adducatur. *San. Ren. q. 18.*
- 18 An si conjugatus cum conjugata adulteretur, unusquisque duplex peccatum committat? *R.* aff. quia est duplex materia numero, sicut qui unico ictu plures occidit. *Lay. San. Lugo Ren. q. 19. &c.*
- 19 An omittens officium ratione ordinis, & beneficii duplex peccatum committat? *R.* neg. quia licet obligatio officii ratione beneficii, proveniat etiam ex virtute justitiæ, hoc tamen est minus principaliter; principaliter enim utraque obligatio provenit ex virtute Religionis. *Salas. Ren. q. 20. Henri. &c. contra Fag. San. &c.*
- 20 An possit quis eodem tempore diversis actibus pluribus obligationibus

- gationibus satisfacere? R. aff. quando unus actus alium non impedit; quia nullo jure diversitas temporum præcipitur, quando actus sunt compatibles. *Sot. Henri. Caje. Ren. q. 21. &c.*
- 21 Qui tenetur audire Missam ex præcepto, pœnitentia, & voto, an satisfaciatur audiendo tres Missas simul in tribus altaribus? R. aff. si diversitas temporum non præcipiatur, & altaria sint ita conjuncta, ut verificetur, quod audiens sit moraliter præsens; quia actus celebrandi ex se non sunt successivi; aliàs non possent simul plures Missæ celebrari: ergo, &c. Tum quia potest eodem tempore quis satisfacere etiam recitationi officii: ergo, &c. *Fauf. San. Sa. Ren. q. 22. &c.*
- 22 An satisfaciatur qui unam medietatem ab uno, & aliam ab alio Sacerdote simul audit? R. neg. quia una pars Missæ ex sui institutione alteri succedit, quæ est regula ad cognoscendum, quando diversitas temporum præcipitur in satisfaciendo uno, vel pluribus præceptis, ut in casu: ergo, &c. *Fag. Ren. q. 23. contra Bon. Hur. quorum opinio damnata est ab Innoc. XI. op. 53.*
- 23 An satisfaciatur præcepto Missæ, qui duas medietates à duobus sacerdotibus successivè audit? R. aff. quia imprimis datur successio; deinde non præcipitur una Missa integra integritate physica, sed morali; aliàs non satisfaceret, si ob mortem prioris Sacerdotis, perficeretur Missa ab altero Sacerdote. *Nav. Sot. Ren. q. 24. contra Lugo. Arco.*
- 24 An qui non potest adimplere totum præceptum, teneatur ad partem, quam potest? R. aff. si materia sit dividua; Secus si non; quia in primò tantum casu in parte salvatur ratio præcepti, (quando salvatur, quod cognosci potest, cum ejus transgressio est peccaminosa), non in 2. *San. Moral. Ren. q. 25. &c.* Opposita de officio Divino damnata est ab Innoc. XI. opi. 54.
- 25 Quis habet psalmos, & non lectiones, vel è contrà, tenetur nè ad officium? R. virtute condemnationis semper tenetur quis ad partem officii, quando hæc est materia sufficiens ad transgressionem; eadem enim est materia transgressionis, & obligationis: Vnde dubium, tam loquendo de officio duplici, quam simplici, resolui potest juxta dicta *Ver. Hora Canonica*, ubi assignatur materia ad transgressionem sufficiens. *Ren. q. 26.*
- 26 An qui non potest solus recitare officium, teneatur cum socio recitare? R. aff. quia præceptum obligans ad finem, & ad media etiam obligat: ergo, &c. Nec valet dicere usum privilegii esse liberum; nam præterquamquod assumptum in casu supponit falsum, videlicet esse privilegium recitare cum socio

tunc

tunc tamen dictum est verum, quando talis usus non est necessarius ad adimplentionem præcepti. *Sua. Azo. Ren. q. 28. contra Sanch. Dia.*

27 An peccet is, qui impedimentum ponit, ne leges, & præcepta implere possit? R. neg. si impedimenta non sint proxima, & per se intrinseca præceptis; quia durum esset imputare in causam remotam, quæ sunt juris humani. Hinc qui nociva comedit, prævidens se ob id missam, &c. omittendum, non peccat, sicut qui venationes, vel pilæ ludos, &c. suscipit, prævidens deinde jejunare non posse, quia illa impedimenta sunt remota, & hæc per accidens se habent, cum multi talia facientes soleant jejunare. Imò idem dicendum si impedimenta sint proxima, & intrinseca, & præcepta de benignioribus, & non ita strictè obligantibus: sic non peccat excommunicatus non procurando absolutionem, ut audiat sacrum; benè verò, si non procuraret, ut in Paschate communicet; quia hoc præceptum strictius, illud autem benignius obligat. *Cont. Nav. Fag. Ren. q. 29. &c.*

28 An possit quis talia impedimenta ponere in fraudem legis, nè scilicet hanc observet? R. neg. quia licet non peccet quis calida comedendo, prævidens ex hoc pollutionem; non potest tamen per talem comestitionem pollutionem intendere: ergo ita, & si non peccet quis ponendo impedimentum ad impletionem præcepti, non potest tamen ex eo impedimento in observantiam præceptorum intendere. *Ren. q. 30. Morol. ex San. & Sua.*

29 An prævidens impedimentum ad observationem præcepti, teneatur anticipare impletionem? R. aff. quando est intra tempus obligationis præcepti: sic tenetur quis anticipare missæ auditionem, Confessionem, vel Communionem, quando pro ultima diei hora, vel anni termino prævidet impedimentum; non tamen tenetur anticipare hodie jejunium crastinum. *Fag. Sol. Syl. Ren. q. 21. contra Azo. loquendo de Communione.*

30 An qui ex infirmitate excusatus fuit à recitatione horarum, statutis temporibus pro uno die, teneatur postea eas recitare, si eodem die convalescat? R. aff. si infirmitas contingat in principio diei, & in fine illius infirmus convaleuit; quia tunc est in termino, in quo obligatur ad officium recitandum (dummodo ex infirmitate non oriatur debilitas.) Quod si infirmitas contingat in fine diei usque ad mediam noctem, non proinde peccabit omittendo Officium; quia non tenetur quis ad horas statutis temporibus. *De Janu. Ren. q. 32.*

Legislator an teneatur suis legibus, &c. v. *Legis materia q. 13. &c.*
Le.

Lenocinium committens quando fit denunciandus . v. Denunciatio contra, &c. q. 1.

Lex quid fit , quos ejus conditiones , &c. v. Legis materia q. 1. &c. quando obliges. v. ubi. v. Conscientia q. 44. &c. Civilis, vel Ecclesiastica quomodo obligare possit. v. Legis obligatio q. 3. Humana, Divina, vel Naturalis, an quandoque excuset. v. Actus humani q. 35. &c.

Libellum quid fit. v. Contractus onerosi q. 26.

Licentia tacita, vel expressa qualis fit. v. Dominium q. 3. Licentia concionandi an dare possit Parochus. v. Confessio annua q. 33. Licentia poenitentis quando uti possit Confessarius, &c. v. Sacramenti Poenit. materia prox. q. 28. &c. Licentia extorta per preces importunas an sit valda. v. Actus humani q. 34.

Ligamen quando dirimat matrimonium, &c. v. Sacramenti Matrim. &c. q. 27. &c.

Literas aperire quando fit mortale. v. Restitutionem quis, &c. q. 21.

Litis contestatio quid fit, & an spectet ad apices juris. v. Justitia, & modus, &c. q. 25.

Locatarius dubitans an rei locata sua culpa perierint, an, &c. v. Conscientia q. 42.

Locatio quid fit, &c. v. Contractus onerosi q. 24.

Locationi fundi dotalis an teneatur stare uxor post mortem mariti. v. Contractus in genere q. 35.

Locus exemptus quoad censuras. v. Censura q. 21.

Lucida intervalla quando praesumantur. v. Conscientia q. 62.

Lucrum cessans, & damnum emergens. v. Contractus gratuiti q. 61. Quando restitui debeat. v. Restitutionis quantitas q. 14.

Ludus an sit materia voti, &c. v. Votum q. 25. Quando importet obligationem restitutionis. v. Restitutionem quis, &c. q. 9.

Luxuria an admittat parvitatem materiae. v. Luxuria q. 7.

L U X U R I A.

Quaerit.

1 **Q**uid sit, & quae ejus species? *Ad primum Luxuria est vitium oppositum castitati per excessum. Fili.* Vnde ad 2. species luxuriae sunt sex, scilicet Fornicatio, Aduterium, Incestus, Stuprum, Raptus, Peccatum contra naturam, & Sacrilegium. *Ren. som. 1. fol. 259. q. 1.*

2 **Q**uid sit Castitas, & quotuplex? Castitas est virtus moderativa voluptatum carnis. *Fili.* Et est triplex, virginalis, quae excludit omnem copulam carnalem; conjugalis, qua quis ab alia copula

- copula se abstinere; & vidualis, quæ quis post licitam, vel illicitam copulam, ab alia se abstinere. *Azo.* Item ex *Fili.* alia est perfecta, quæ dicitur virginalis, & prohibet omnes carnis voluptates; alia imperfecta, quæ illicita tantum prohibet, & licitis moderatè utitur. *Ren.q.2.*
- 3 Quid sit Virginitas? *R.* virginitas est virtus integritatem carnis, & immunitatem à contagio libidinis *perperuo* tueri intendens, ex *D. Aug.* Hinc ut virginitas sit specialis virtus, voto firmari debet. *Ren.q.3.*
- 4 An virginitas, quæ est virtus amittatur per voluntariam pollutionem, vel deliberatum actum, quo desideratur copula carnalis, vel pollutio? *R.* ad primum aff. quia pollutio est contra propositum immunitatis à contagio: nec refert, quod sequatur sine amissione integritatis corporalis, quia hæc spectat tantum ad virginitatem naturalem. *Sot.Caje.D.Tho. Ren.q.4. contra Mayo.* Hinc patet ad 2.
- 5 An virginitas *propterea* virtus amitti possit sine peccato? *R.* aff. quia de facto virgo per copulam matrimonialem amittit virginitatem virtutis absque peccato. *Azo.Ren.q.5. contra D.Tho. & Caje.*
- 6 An possit consecrari virgo, quæ voluntariam pollutionem sine amissione integritatis est passa? *R.* aff. quia Ecclesia non intendit virginitatem virtutis, cum consecrat. *Pellix.Sa. &c.* Imò & consecrari potest si vi occultè sit amissa integritas corporalis. *Fili.Pellix. &c.* Quod si voluntariè, peccabit Monialis se consecrando sine dispensatione, si hanc sine infamia ab Episcopo obtinere potest. *Fili.Sua.Tamb.Ren.q.6. &c.*
- 7 An in luxuria detur parvitas materiæ? *R.* neg. nam sicut complacentia quamvis modica de furto, homicidio, blasphemia, &c. semper est mortalis, quia versatur circa obiectum de se grave: ita, &c. Tum quia inchoatio actus in mortalis est mortalis: sed talis est delectatio venerea, quantumvis minima: ergo, &c. *Dia.Pala.San.Ren.q.7. &c.* contra *Bon. Sot.Sala.Miran. &c.* illam admittentes etiam in re venerea, præciso pollutionis periculo: quorum opinio à *Verscelli* reputatur erronea, scandalosa, temeraria, periculosa, &c.
- 8 An osculum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis, sit peccatum mortale? *R.* aff. quia sensualitas non casta, qualis est illa in casu (casta enim in eodem casu non interdicitur) non distinguitur à luxuria, & re venerea; sed in horum

ma.

materia non datur parvitas: ergo, &c. *Cara. Ren. q. 3. contra Pala. Tamb. Hurt. Syl. &c.* quorum opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 40.

LUVURIA SIMPLICIS FORNICATIONIS. *Quæres.*

- 1 **Q**uid, & quotuplex sit fornicatio? R. fornicatio est illicitus concubitus naturalis soluti cum soluta, *non virgine*; nam tunc dicitur stuprum. Vnde ad 2. duplex est fornicatio; alia habet concubitum vagum, modò cum una, modò cum alia, & dicitur simplex; alia è contrà, & dicitur concubinatus, qui est retentio mulieris affectu maritali in propria, vel aliena domo. *Ren. tom. 1. fol. 262. q. 1.*
- 2 An fornicatio sit mala in se, vel quia prohibita? R. esse prohibitam, quia malam per legem naturalem prohibentem incertam, & malam educationem prolis, & nolentem prolem privari jure exigendi debitam educationem. *D. Tho. Scot. &c.* Nec valet dicere, adesse Xenodochia, vel posse in casu particulari prolem benè educari, & sic in casu particulari licitam esse fornicationem: Non valet inquam; quia id, quod cadit sub legis determinatione judicatur secundum id, quod communiter accidit, & non secundum id, quod in aliquo casu accidere potest. Tum quia non cessat lex in casu particulari; & adhuc hoc permissio, tunc tantum cessat, quando cessat finis adæquatus, quod non est in casu, cum in fine prohibitionis fornicationis attendatur etiam, ut matrimonia manuteneantur, & consequatur utilitas, & securitas foeminarum, & virorum, quæ omnia præveniri non possunt. Est contra *Dura. &c.* quorum opinio damnata est ab Innoc. XI. prop. 48. *Ren. q. 2.*
- 3 An sit fornicatio copulam habere cum alterius sponsa? R. esse fornicationem cum sponsa de futuro: adulterium verò cum sponsa de præsentì; quia cum hac tantum est matrimonium, ratum quidem, licet non consummatum. *Azo. Fag. Ren. q. 3.*
- 4 An aliquando fornicatio non sit peccaminosa ob invincibilem ignorantiam? R. aff. apud rudes, & agrestes, qui vident permitti meretrices; quia in his tantum potest dari ignorantia invincibilis (etiam per totum vitæ tempus) conclusionum, quæ ex principiis universalissimis juris naturalis deducuntur, ut pluralitas uxorum, &c. *Fag. Tamb. Ren. q. 4. &c.* contra *Syl. Nav.* absolute negantes.
- 5 An inter conjuges possit esse peccatum simplicis fornicationis?

Y

R. aff.

- R.** aff. si non servent debitum situm, si coeant tempore menstrui, quæ sunt venialia ex se: item si cum periculo effusionis extra vas coeant: aut petant, vel reddant, quando eis non licet, quæ sunt mortalia; & denique si coeundo ad alios cogitent, quod non excusat à mortali. *Ren. q. 5.*
- 6** An sit peccatum fornicationis inter conjuges uti copula ad finem sanitatis tuendæ, vel ex fine tantum delectationis in ea?
- R.** aff. & veniale dumtaxat; quia minus principaliter copula est instituta ad remedium concupiscentiæ: ergo, &c. *Azo. San. Ren. q. 6. contra Dia.* excludentem omne peccatum: Imò dicimus cum *Tamb.* veniale tantum esse, etsi expresse excludatur in concubitu finis prolis multiplicandæ; & nullum esse, si iusta adsit causa id optandi, motivo scilicet, paupertatis, &c. quia adsunt alii fines, quibus copula cohonestari potest. *San.*
- 7** An uti copula diebus festis, vel tempore communionis, sit saltem veniale fornicationis?
- R.** ad primum neg. quia diebus festis tantum servilia prohibentur, nec finis prohibitionis cadit sub præcepto. *Azo. Fag. contra D. Tho.* Vnde ad **1. R.** aff. si copula sit ob puram delectationem intentâ; quia tunc est venialiter mala: ergo, &c. *San. Ren. q. 7.*
- 8** Quando sit peccatum fornicationis reddere, & petere debitum inter conjuges?
- R.** quando quis incestum committit cum consanguinea suæ uxoris usque ad **2.** gradum, femine intra vas naturale emissio, vel consentit ut alter conjux incestum committat, non potest petere, potest tamen reddere ex cap. **1. de eo, qui cognoscit consanguineam**; Item interdicitur petitio ratione cognationis spiritualis, præcisa necessitate, vel ignorantia, cap. *si vir de cognatione spirituali*. Denique prohibetur petitio, non autem redditio ratione voti simplicis castitatis ante matrimonium emissi, vel post consumatum sine conjugis licentia. *Rat. primi*; quia fortius est vinculum matrimonii: ergo suspenditur obligatio voti matrimonio contraria; ut est debiti redditio, non petitio. *San. 2.* colligitur ex cap. *quidam de conversat. conjugum*; ubi asseritur, votum illud valere quoad partem, quæ non obstat matrimonio, quæ est non petitio: ergo ad non petendum tantum tenetur. *San. Ren. q. 8.*
- 9** An ratione voti non contrahendi matrimonium, impediatur quis reddere, & petere? Casus procedit, quando vovens non distinguit inter contractum, & consumationem; si enim vovit non contrahere tantum, non peccat consumando, non sic si utrumque intendit. & igitur, sic voventem post consumatum
- ma;

matrimonium posse petere ; quia licet peccaverit contrahendo, non tamen amplius tenetur voto: ergo, &c. *San. Ren. q. 9.*

- 10 An ratione voti simplicis Religionis impediatur quis reddere, & petere debitum ? Ex dictis quæst. 8. videtur respondendum aff. sed R. neg. quia vovens aliquem statum, non se obligat ad illius leges, donec illum statum reipsa assumat, ut erga officium patet in vovente Ordines sacros: ergo, &c. Non sic procedit in voto castitatis, quod importat privationem petendi debitum, quæ non tollitur per subsequens matrimonium consummatum. *Azo. Ren. q. 10.*

- 11 An committat duplex peccatum adstrictus voto castitatis, unum contrahendo, aliud consummando matrimonium, etiam si tantum reddat ? R. neg. quia ex Extrav. Joan. XXII. promotus quis ad Ordines sacros post matrimonium ratum, non tenetur Religionem ingredi, licet possit castitatem promissam ingrediens Religionem observare : ergo neque tenetur Religionem ingredi, qui post votum castitatis, matrimonium contraxit, & non dum consumnavit. *San. Ren. q. 11.* contra *D. Tho.* Idem dicendum de eo, qui post matrimonium ratum, votum castitatis emisit, non peccare scilicet, reddendo, & consummando. *San.* Hinc sequitur, petentem duplex peccatum committere ex dictis supra.

- 12 An sit licitum conjugi innocenti petere, & reddere debitum conjugi adultero. Supponendum est, conjugem adulterum habere jus petendi debitum ab innocente, si hic nesciat adulterium, quia pœnam à seipso subire non debet : imò etiam si innocens sciat, & sciendo censeatur remisisse injuriam. *R.* nunc neg. si adulterium sit publicum ex cap. *sicut crudelis* 32. q. 7. Rat. est scandalum. Vnde innocens dimittere debet nocentem, si hic sit uxor, nec adsit periculum incontinentiæ. *San. Azo.* Quod si adulterium non sit publicum, potest innocens petere, & reddere, quia cedere potest juri suo, & scandalum cessat. *Ren. q. 12.*

- 13 In quo casu etiam in adulterio teneatur conjux innocens reddere debitum ? *R.* teneri in casu, quo conjux innocens post adulterium alterius conjugis ipse quoque in adulterium incidit. 2. in casu, quo uxor ex consensu viri tacito, vel expresso adulteretur. 3. si maritus post adulterium cognovit uxorem ; quia innocens per signa externa, confabulationem scilicet, vel risum, imò etiam mente (nisi aliud in oppositum explicet) remittere potest talem pœnam. *Tamb. Ren. q. 13.*

- 14 An peccet maritus, qui copula incepta, desistit à seminando, præciso tamen pollutionis periculo, quando uxor jam seminavit, vel è contra? *R.* ad primum aff. *Rat.* quia sicuti est peccatum uxorem provocare ad pollutionem, frustrato fine generationis, ita illam copula provocare ad seminandum viro non feminante. *Tamb.* Vnde ad 2. *R.* neg. quia semen uxoris non deservit ad generationem. *Ren. q. 14.* in quo casu ob eandem rationem potest uxor immediate post, tactibus se excitare ad pollutionem. *Bon. Fag. San. contra Dia. Cara.* Ex quo deducitur id non posse virum. *Dia.* contrariam Baucii malè olere apud S. C. Indicis attestans.
- 15 An sicut potest uxor in casu prædicto tactibus se excitare ad seminandum, ita possit mulier fornicans? *R.* neg. sine novo peccato mollitiei, quia ad integram copulam, sola uxor licè jus habet: ergo, &c. *Dia. De Janu.* contra *Cara.*
- 16 Quid sit concubinatus, & quæ conditiones ad illum requirantur? *R.* ad primum concubinatus est retentio mulieris affectu maritali in propria, vel aliena domo. Vnde ad 2. de jure Canon. requiritur primò ad concubinatum consuetudo peccandi. 2. animus perseverandi. 3. requiritur facilis, & liber accessus ad mulierem. *Veric.* Denique ex cap. *si cum pridem de renunciatione*, & ex *Trid. sess. 24. c. 3. domi suæ propriæ, vel alienæ debet concubinarius concubinam detinere. Ren. q. 16.*
- 17 Quot copulæ requirantur, ut possit dici quis concubinarius? *R.* requiri tres, aut quatuor; dummodò non eodem die occurrant, & adsit animus, &c. nam his concurrentibus, tres, aut quatuor actus inducunt consuetudinem requisitam ad concubinatum. *Axo. Velicel. Ren. q. 17.* contra *Say. Nav.* unum actum requirentes.
- 18 An ad concubinatum requiratur, quod concubinarium sint soluti? *R.* de jure Canonico (quidquid sit de civili) concubinati dicuntur, siue copula sit inter conjugatos, vel solutos, vel voto adstrictos, siue consanguineos ex *Trid. cit. cap. 13. Ren. q. 13.* contra *Fari. & Fag.* exigentes fœminam solutam.
- 19 An sit absolvendus publicus concubinarius, antequam concubinam è domo ejiciat? *R.* neg. si retentio sit voluntaria, & occasio proxima peccandi: Secus è contra, ut quando sine infamia, & gravi incommodo, &c. concubina dimitti non potest. *Rat.* primi; quia tunc deficit propositum, & sic dolor: ergo, &c. *Rat.* 2. quia tunc retentio non est peccaminosa. *Bon. Fil. Ren. q. 19. &c.*

20. Quas pœnas incurrant concubinarij publici, qui scilicet confessi sunt in iudicio delictum, vel sunt convicti per sententiam, vel per publicitatem facti delictum celare non possunt? R. posse post trinam monitionem ab Episcopo excommunicari, si sint seculares, ex *Trid. cit. contra Fag. Say. &c.* Si verò Ecclesiastici post primam monitionem privantur tertia parte fructuum Beneficii: quod si perseveraverint, suspendi possunt, vel à beneficiis, vel ab Ordine, & si sic suspensi non resipuerint, beneficiis, Officiis, pensionibus perpetuò priventur, & tandem excommunicatione plectantur, videlicet per sententiam. *Fag. contra Azo.* à qua tamen appellare non possunt; quia *Trid.* dicit, *suspendantur, excommunicatione feriendos esse, &c. nec quævis appellatio, aut exemptio prædictam executionem impediat, aut suspendat. Ren. q. 20.*

LUXURIA STUPRI.

Quæritur.

1. **Q**uid sit stuprum? R. esse puellæ virginis deflorationem per fractionem claustrî virginâlis. Dicitur, *per fractionem, &c.* quia etsi semen sit intra vas emissum, non dicitur stuprum, si absque fractione carnis id accadat, quod contingere potest. *Ren. tom. 1. fol. 271. q. 1.*
2. An sit stuprum, si virgo consentiat, & consequenter habeat inlicitam distinctam, à simplici fornicatione? R. aff. siue puella sit in potestate parentum, siue non; quia virgo non potest signaculo illo renunciare, cum non sit ejus domina, nisi ad usus licitos. Tum quia percuciens Clericum consentientem, incurrit excommunicationem: ergo, &c. *Bon. Fili. Azo. Ren. q. 2. contra San. Sol. Fag. &c.*
3. An delectatio morosa in virginem sit peccatum stupri, exprimendum in confessione? R. neg. si delectatio conjunctam non habeat intentionem violandi claustrum, quia in ea violatione consistit stuprum, & actus specificatur ab objecto. *Ren. q. 3. contra Azo.* Hinc delectationes morosæ sunt ejusdem speciei, si delectatio sistat in re venerea tantum, & ad obiectum non sit ordinata reduplicativè, e. g. ad conjugatam, ut conjugatam, nec se extendat ad executionis desiderium. *Pala.*
4. Quas pœnas incurrat stuprator? R. de jure Canonico tenetur stuprator in foro externo, vel puellam ducere, vel dotare, si non sit æqualis conditionis, siue ipsa consentiente, stupraverit, siue non. *Lessimò* etsi eam corruptam invenerit. *Fag. Præter 20.*

pœnam, Clericus incurrit pœnam depositionis à Judice Ecclesiastico infligendam. *Azo.* non autem à seculari; hic enim solum stupratorem secularem cognoscere potest, & ipse solus, & hoc ex consuetudine, siue interim virgo consenserit, siue non (dummodo ex *Fag.* non consenserit sub spe futuri matrimonii; nam tunc ad Ecclesiasticum spectat.) De jure namque stuprum virginis consentientis est mixti fori; secularis verò tantum, si virgo non consenserit. *Pari. Ren. q. 4.*

- 5 An has pœnas debeat stuprator in conscientia? R. primò ad nihil teneri stupratorem, si delictum sit occultum, & virgo æque benè nupsit: qua aperitio claustrum est alterius ordinis, & malum irreparabile, & dos data à parentibus danda erat. *Ren. q. 5. R. 2.* teneri stupratorem in conscientia, si matrimonium promisit; ut patet. R. 3. si virgo æque benè non nupsit, & stuprator ei matrimonium non promisit, tenetur in conscientia eam ducere, vel dotare, si vi, vel fraude eam defloravit: Secus si ipsa consentiente; quia volenti, & consentienti nulla fit injuria. *Less.*
- 6 An stuprator teneatur copulativè, vel disjunctivè ad eam ducendam, vel dotandam? R. ad utrumque teneri in foro externo, si puella, & pater consentiant in matrimonium; nisi dispar sit utriusque conditio, ex cap. 1. & 2. de adulteriis. *Assisus* contra *Lay. Iul. Clar.* Secus in foro conscientie, etiam interveniente vi, vel fraude; quia damnum, ad quod tenetur stuprator, sufficienter reparatur, siue dote, siue matrimonio. *Assisus. Nav. Less. &c.*
- 7 An sit in potestate puellæ defloratæ petere dotem, vel matrimonium; idem quæritur de stupratore? Casus procedit, quando virgo vi deflorata fuit sine promissione matrimonii, & ipsa dissente, nec est dispar conditio. R. optionem in utroque casu esse penes puellam defloratam dumtaxat; quia hæc passa est injuriam, & stuprator hanc intulit: ergo, &c. Tum quia optio impossibilis est respectu utriusque, ut contra *Less. & Tamb.* docent *Azo. Fag. & Ren. q. 7.*
- 8 An deflorator, qui matrimonium promisit, ad hoc teneatur, si priori voto castitatis impediatur? R. aff. siue defloratæ notum fuerit votum, siue non. Rat. primò quia potuit tunc fœmina putare de illo voto, ut solet, fore ut peteretur dispensatio; ergo, &c. Rat. 2. quia obligatio matrimonii oritur ex justitia: ergo, &c. *Ren. q. 8. Tamb.* contra *San.* negantem, si puella novit votum, & contra *Nav. Lay. Rodri. &c.* absolue negantes.
- 9 An in casu posito petenda sit dispensatio à defloratore, qui voto

castitatis est adstrictus? *q. aff.* non ad contrahendum, sed ad debitum petendum, quod non potest, ratione voti non ablati, sed suspensi; & hoc in favorem puellæ tantum, cui promissio matrimonii facta est, unde hæc tantum petere potest debitum, non autem vir. Hinc si post mortem puellæ, vellet aliam ducere, indigeret dispensatione; quia votum non fuit ablatum, sed suspensum, cujus ratio est; quia votum utpotè debilius vinculum, cessit matrimonio, ne hoc impediretur, ad quod sufficit tantum suspensio ipsius. *Less. Tamb. Ren. q. 9.*

10 An si vir puellam solum tactibus impudicis tetigit sub promissione matrimonii, ad hoc teneatur? *q. aff.* si promissio sit facta solis tactibus, sive publicis, sive secretis, nisi dispar sit conditio; quia ratione contractus obligatur promittens: Secus si fuerit facta tactibus, sive publicis, sive secretis, & etiam copulæ, & hæc non fuerit secuta. Verum teneretur ad damnum secutum, ex osculis publicis, *c. g. Tamb. Ren. q. 10. & patent.*

11 An virgini sponte consentienti teneatur stuprator ad dotem, vel matrimonium, si hoc, & illam promisit? *q. ad utrumque teneri ratione contractus ultrò, citròque obligatorii, præcisa tamen disparitate, vel alia causa excusante; ut si supervenires impedimentum dirimens, cujus dispensatio obtineri non posset: Si mulier postea cum alio fornicata fuerit: si se virginem finxit: si magnum scandalum ex matrimonio timeretur; & denique si sit magna disparitas, non solum nobilitatis, sed etiam opulentæ. Tamb. Dia. Ren. q. 11.*

12 Si puella non inveniatur virgo, & ei ut tali, vel quæ communiter talis æstimabatur, sit facta promissio, an, &c. *q. ad nihil teneri stupratorem, si puella voluntariè consentit; quia promissio fuit conditionata, & puella defloratorem decepit: ergo, &c. Less. Idem dicendum, cum puella de virginitate interrogata, tacuit; quia promissio intelligitur facta secundum consuetudinem non ducendi corruptas. Less. Fag. Aliter discurrendum est, si facta promissione per vim, & metum extorqueretur copula; quia tunc si non ratione promissionis, saltem ratione injuriæ in fama (si factum non fuerit occultum, & fama non amissa culpa puellæ) teneretur. Say. Ren. q. 12.*

13 An qui defloravit virginem sicut promittendo dotem, vel matrimonium, teneatur ad illa in conscientia? *q. neg.* si puella advertit ad deceptionem, vel advertere poterat; ut si sit valde infer. oris conditionis, sed tantum teneri ad aliqualem dotem, ratione damni secuti. Tenetur tamen ad id, quod promisit, si puella

puella non potuit advertere, & matrimonium sit æqualis conditionis, vel paulò inferius. Rat. primi; quia tunc puella non præsumitur seducta: ergo, &c. Rat. 2. quia id promittenti debetur in pœnam fictæ promissionis. *Say. Ren. q. 13. contra Præpos. negantem teneri ad matrimonium fictæ promissum.*

14 An stuprator teneatur ad dotem, vel nuptias, si stuprata post stuprum benè & commodè nupsit, vel Monasterium ingressa est? R. ad primum aff. si de illis in defloratione intercessit pactum; si autem per vim fuit stuprata, tunc licèt, ut dictum est, dos, vel nuptiæ debeantur; tamen si æquè benè nupsit, nec dos, nec nuptiæ debentur; quia hæc eo casu debentur ratione damni illati: sed si æquè benè nupsit, nullum fuit secutum damnum: ergo, &c. *Less. Azo. Fili. &c. contra Afflic. Med. absolute affirmantes.* Unde ad 2. R. neg. maximè si puella fiat Monialis; quia sic nullum patitur damnum. Tum quia post deflorationem, & mortem puellæ nihil parentibus debetur: ergo, &c. *Ren. q. 14.*

15 An stuprator teneatur in conscientia ducere stupratam, cui matrimonium promisit, si ista cum alio postea fuerit fornicata? R. neg. quia ob fornicationem potest quis recedere à prioribus sponsalibus: ergo à fortiori, &c. *San. Less. Fag. Ren. q. 15. &c.* Imò nec damnum ex defloratione restituere tenetur; quia non tenetur ad matrimonium (per quod illud compensare poterat) ergo, &c. *San. contra Azo. absolute affirmantem, & contra Nav. affirmantem in casu vis, & fraudis.*

16 An deflorator teneatur ad has pœnas, si deflorata illas remissit? R. neque puellæ, neque Patri teneri (si illa sit sub Patris potestate) Primum probatur per 2. quia parentes non habent jus in signaculum, & famam puellæ, nisi dependenter ab illius voluntate; nam potest hæc nubere inferiori contra Patris voluntatem, in quo casu, nec puellæ, nec parentibus maritus deberet aliquid restituere: ergo per accidens, & indirectè irrogatur injuria parentibus: ergo non oritur obligatio in conscientia. *Bon. Less. Dia. Ren. q. 16. contra Afflic. D. Tho. Cajc. &c. dicentes teneri ad aliquid parentibus.*

17 An deflorator teneatur virginem dotare, vel ducere ante Judicis sententiam? R. aff. si tenetur tantum ex promissione, quia scilicet virgo, stante ipsa, consensit. Rat. est contractus ex sua natura obligatorius: quod si teneretur in pœnam, quia scilicet, vi, & fraude eam defloravit, tunc non teneretur ante Judicis sententiam, cum commune sit apud omnes, neminem teneri ante

ante Judicis sententiam ad pœnam positivam, qualis est supradicta (quod de negativa, seu privativa loquendo sic opinantur etiam *De Janu. & Sol. contra Vasq. & Pala.* quorum rat. est; quia nemo tenetur sibi damnum inferre.) *Ren. q. 17.*

- 18 Si virgo fuerit solis precibus, & importunis blanditiis, vel muneribus deflorata, an, &c. R. neg. nisi cum supradictis uniretur etiam metus aliquis saltem reverentialis. Rat. primi; quia virgo, ut amplius non vexetur, consentit: ergo voluntarium potius augetur: ergo, &c. *Bon. &c. contra Nav. Affist. Med. &c. Rat. 2.* quia tunc adesset involuntarium: ergo, &c. *Bon. Dia. Affist. &c. Ren. q. 18.*

LUXURIA ADULTERII. *Quæres.*

- 1 **Q**uid, & quotuplex sit? R. ad primum Adulterium est alieni thori violatio. *Gelas. Papa.* Vnde ad 2. triplex est adulterium, vel conjugati cum soluta, vel solutæ cum conjugato, vel conjugati cum conjugata. *Ren. sem. 1. fol. 278. q. 1.*
- 2 An adulterium conjugati cum conjugata sit duplex peccatum necessario confitendum? Supponendum est, adulterium ex parte fœminæ dumtaxat, gravius esse peccatum, quam adulterium ex parte viri dumtaxat; quia illud per seminum commixtionem, generationem impedit; irrogat injuriam proli legitimæ; facit contra bonam educationem prolis, &c. nec fuit permissum in lege veteri, & per leges civiles punitur: Secus 2. Hoc supposito. R. ad dubium aff. quia violatur fides duorum matrimoniorum: ergo est duplex peccatum: sicuti si quis eodem ictu duos percuteret. *Fag. de Lugo. Ren. q. 2. &c. contra Sâ. Guimenium, &c.*
- 3 An per copulam sodomiticam alterius conjugis committatur adulterium? R. aff. si ve ea habita sit cum soluto, vel soluta, si ve cum propria uxore; quia violatur fides conjugalitatis per quemcumque actum venereum, cui cedere conjux per consensum in sodomiam non potest, cum etiam per eam fiat injuria statui matrimoniali. *San. Axo. Tamb. &c. contra Machadam* loquendo de sodomia cum propria uxore: in quo casu non sufficit in confessione dicere; peccavi contra naturam cum conjugata, vel cum conjugata consentiente altero conjuge, non explicata persona conjugis; quia sic vel explicatur injuria alterius conjugis, præter consentientem, vel consensus alieni viri: quæ omnia non sunt vera. *San. Tamb. Ren. q. 3.*
- 4 An sit adulterium accessus ad sponfam alterius? R. esse adulterium,

rium, si sponsa sit de præsentī, necessariò aperiendum in confessione: fornicationem verò si accessus sit ad sponsam de futuro; quia per matrimonium ratum acquirit sponsus jus in sponsam, non per sponsalia tantum: ergo, &c. *Fag. Tamb.* An autem hæc circumstantia sit aperienda? R. cum *Ren. q. 4.* neg. quia non est adulterium: ergo non mutat speciem: ergo, &c. *Vival. Covarru. &c.* contra *San.* affirmantem ex parte sponsæ, non sponsi de futuro.

5 An sit peccatum adulterii in conjugatis delectatio morosa de obiecto libidinoso? R. neg. quia in matrimonio traditur jus in corpus, non in mentem conjugis; est enim mutua corporum traditio: ergo, &c. *Lug. Hurt. Guimen. Ren. q. 5. &c.* contra *Bon. Vasq. &c.*

6 Quas pœnas incurrant adulteri? R. nostris temporibus, lege civili adulteri puniuntur pœna mortis, l. *quamvis in fine, Cod. ad legem Juliam de adulteriis.* Insuper pœna infamiæ, ex l. 2. *S. miles, ff. de his, qui notantur infamia.* Jure autem Canonico, adulteri excommunicantur, cap. *intelleximus de adulter.* Denique in foro conscientię adulter amittit jus petendi debitum, quam pœnam non incurrit, nisi à Judice, vel conjugē ei infligatur. Vnde si conjugi innocentī non sit notum adulterium, potest alter petere debitum: quia non censetur innocens velle infligere pœnam, quam ignorat: quod si sit notum, potest quidem petere amicabiliter, sed non juridicè. *San. Ren. q. 6.*

7 Ad quid teneatur adultera, quæ ex adulterio filium concepit, ne noceat veris filiis? R. teneri resarcire damnum filiorum mariti per bona extradotalia, si habet: si verò non, tenetur filium spurium ad Religionem dirigere; & si id non potest, non tenetur se prodere cum periculo vitæ, infamiæ, &c. quia de duobus malis minus est eligendum. Hinc tenetur adulter ad damna illata marito, & filiis legitimis, si tenetur ipsa adultera. *Say. Vasq. Less. Ren. q. 7.*

8 An adulter teneatur restituere damna hospitali, cui commisit educandam prolem spuriam? R. neg. siue sit dives, contra *Less. & Nova.* siue pauper; quia hospitalia, ex *Ren. q. 3.* sunt instituta non solum ad subveniendum pauperibus, sed etiam divitibus, præcavendo infamiam, abortum, &c.

LUXURIA INCESTUS.

Quærit.

- 1** **Q**uid sit, & quotuplex? *R.* incestus est congressus cum consanguinea, vel affine intra gradus prohibitos; hoc est, usque ad 4. gradum, inter consanguineos, vel affines ex copula licita; & inter affines ex illicita usque ad 2. Vnde ad 2. incestus, alius est ex consanguinitate; alius ex affinitate; & hic vel ex copula licita, ut cum quis cognoscit consanguineam uxoris intra 4. gradum; vel illicita, ut cum cognoscit matrem, & postea filiam, aut duas sorores, consobrinas, aut aviam, & neptem, aut eam, quam pater, aut frater, aut avus, aut consobrinus antea cognoverat. *Ren. tom. 1. fol. 281. q. 1.*
- 2** An incestus in gradu consanguinitatis differat specie ab incestu in gradu affinitatis? *R.* aff. quia vinculum consanguinitatis est naturale, & intrinsecum, affinitatis verò est voluntarium, & extrinsecum, cum imposuitur fuerit ex voluntate, & præcepto Ecclesiæ. *Less. Fag. Ren. q. 2. contra D. Tho. Dia. Cara. &c.*
- 3** An gradus consanguinitatis specie differant inter se; & idem quæritur de gradibus affinitatis? *R.* ad primum. Primum gradum consanguinitatis, sive in recta, sive transversali linea specie differre ab aliis. Alios verò inter se usque ad 4. gradum nequaquam; quia in eo primo gradu consanguinitatis de jure naturæ est irritum matrimonium, non sic in cæteris. *Ren. q. 3. contra Tamb.* etiam primum negantem. Vnde ad 2. gradus affinitatis ortæ ex copula illicita, sive in recta, sive in transversa linea, non distinguuntur inter se; idem dicendum de licita. *Rat. primi;* quia affinitas orta ex copula illicita est jure tantum Ecclesiastico inventa; unde jure naturæ non irritatur matrimonium inter eos affines. Est certum. *Rat. 2.* (loquendo de linea recta) quia in primo gradu consanguinitatis in linea recta est irritum matrimonium jure naturæ ob reverentiam debitam parentibus ratione superioritatis, ortam ex esse naturali, & naturali generatione; quod non verificatur in privigno, e. g. respectu novercæ: ergo, &c. Hinc constat de linea transversa; nam si in linea recta non est irritum matrimonium in primo gradu affinitatis: ergo à fortiori, &c. Tum quia Adonias filius David petiit Abisac funamitidem in uxorem, quæ quidem fuerat uxor Davidis. Item Jacob habuit duas sorores in uxores. Et denique Julius II. dispensavit, ut Henricus VIII. nuberet Catharinam Reginam Angliæ, quæ antea nupta erat Eduar-

Eduardo ejus fratri. *San. & Fag. contra Fili. & alios distinguentes primum gradum à secundo. Ren. q. 3.*

- 4 An copula habita cum consanguinea uxoris, matrimonio tantum rato, sit incestus? *R. neg. quia ad incestum prærequiritur seminatio intrà vas; incestus enim esse non potest sine affinitate, vel consanguinitate, quæ contrahi nequit nisi per sanguinis commixtionem: ergo matrimonio consummato, & non tantum rato: ergo, &c. Fag. Ren. q. 4.*
- 5 An sit incestus peccare contra naturam cum consanguineis, vel affinibus in gradu prohibito? *R. neg. quia in incestu requiritur sanguinis commixtio, & sic seminis emissio intrà vas naturale. ergo, &c. Dia. De Janu. Ren. q. 5. &c. contra Fili. & Caj. dicentes esse incestum quoad malitiam, non verò in ordine ad pœnas, aut ad impediendum matrimonium.*
- 6 An copula habita cum cognatis cognitione spiritali, vel legali, sit incestus? *R. neg. ex se, licet possit dici incestus ex lege humana, quatenus copula est cum ea, cum qua non potest contrahi matrimonium. Rat. est; quia Ecclesia non prohibuit talem conjunctionem ex virtute pietatis, sicut fecit cum cognatis, & affinibus, sed ex virtute Religionis, quia est irreverentia Sacramento: ergo non est incestus, sed sacrilegium explicandum in confessione. Pon. Tamb. Azo. Ren. q. 6.*
- 7 An committat verum incestum confessarius copulam habens cum filia spiritali? *R. neg. licet ex Ren. q. 7. San. &c. contra Bona. exprimere debeat in confessione hanc circumstantiam, ob specialem malitiam sacrilegii. Rat. est; quia licet confessarius sit Pater spiritalis, nullam tamen cum filia spiritali cognitionem spirituales contrahit, utpotè quæ tantum in Baptismo, & Confirmatione contrahitur. Azo. Fili. Bon. &c. contra De Janu. dicentem esse incestum spirituales.*
- 8 Quam pœnam incurrat conjux incestuosus in gradu affinitatis, (in gradu enim consanguinitatis nullam pœnam incurrit ex *San.*) *R. incurere pœnam privationis petendi debitum tantum, & hoc usque ad 2. gradum. Rat. primi, quia per copulam fit affinis uxori, & sic impediretur inter eos matrimonium, si non esset contractum: ergo cum jam reperiatur contractum, faciet quod potest, ergo, &c. San. Nav. Tamb. Rat. 2. quia affinitas post Trident. non impedit matrimonium nisi usque ad 2. gradum: ergo ita discurrendum de debiti petitione, cum copula sit matrimonio accessoria: ergo, &c. Dia. Nav. San. contra Joan. à S. Thoma extendentem usque ad 4. Ren. q. 8.*

LV XV.

LVXVRIA RAPTUS.

Quæstio.

- 1** **Q**uid sit Raptus? Ante responſionem. Nota, raptum multipliciter definiri pœnes multipliciter, & varietatem acceptionum, & pœnarum, ex variis juriſ ſibi correfpondentium? R. nunc. Raptus jure civili, eſt violenta abductio honeſtæ fœminæ de loco ad locum cauſa libidinis explendæ: Jure autem Canon, eſt violentia illata alicui Perſonæ, vel ejus Parentibus cauſa libidinis explendæ. Denique jure novo Trid. ſeſſ. 24. de reſor. eſt violenta abductio fœminæ de loco ad locum cauſa matrimonii ineundi. Per ly *violentia illata*, ſecundæ definitionis, differt ipſa à prima, & tertiâ; quia harum vigore requiritur abductio de loco ad locum, dumtaxat. Per ly *vel ejus parentibus*, differt à tertiâ, & convenit cum primâ; nam jure Trid., ſi fœmina conſentiat, diffentientibus Parentibus (intellige cauſa matrimonii ineundi) non eſt raptus, nec raptor ipſus pœnis ſubjacet; quia Concilium intendit libertati matrimonii favere. Per ly *alicui Perſonæ*, differt à primâ, quia ly *Perſona* reſpicit fœminam etiam inhoneſtam: Imò, etiam virum; ut ſi fœmina rapiat virum quod non verificatur in primâ, & tertiâ definitione. Vndè per id differt etiam à tertiâ. Per ly denique *cauſa libidinis explendæ*, differt à tertiâ, & convenit cum primâ; nam etiam ſi non ſit cauſa matrimonii ineundi, vel conſummandi erit raptus, quod non verificatur in 3. *San. Ren. tom. 1. fol. 285. q. 1.*
- 2** An ſi quis rapiat fœminam, ut cum alio matrimonium iſtat, dicatur verè raptum committere? R. neg. de jure Trid. etſi raptor ex proprio motu hoc faciat: quod ſi ad alterius inſtantiam feciſſet, eſſet raptus ex parte mandantis, non ex parte mandatarii; licèt hic incurreret excommunicationem, & alias pœnas contra auxiliantes à Trid. impoſitas: hoc ultimum conſtat ex verbis Trid. loc. cit. & *nihilominus*, &c. Probatur primum, quia ex Trid. requiritur, ut raptus ſit cauſa matrimonii ineundi, & rapiens in caſu ad hunc finem non rapit. Vndè conſtat 2. Ex quo inferitur, rapientem poſſe cum rapta matrimonium contrahere, nec teneretur illam prius in tuto ponere: Dixi, jure Trid. nam jure Canon, & Civili, rapiens in caſu, verè diceretur raptor; quia hæc jura non requirunt, ut quis rapiat ad finem matrimonii. *San. Fag. Ren. q. 2. &c.*
- 3** An dicatur Raptor, qui fœminam cauſa matrimonii, vel libidinis,

nis, conatus sit abducere, & non potuit; vel qui abduxit, & postea in ipso itinere resipiscit, & reducit ad locum pristinum? R. de jure Canon. esse raptum in utroque casu ex ejus definitione; quia tunc raptor violentiam intulit. De jure verò Trid. in primo casu non esse raptorem; Secus in 2. Rat. utriusque quia sit vel non, abductio de loco ad locum. Denique de jure civili, in primo casu, nec esse raptorem, dicimus cum *San.* ex eadem ratione, per quam patet etiam 2. quia jam abduxit. *Ren. q. 3.*

4 An abductio sponsæ facta à sponso invitis parentibus dicatur verè raptus? R. jure civili, etiam si sponsa consentiat, dicitur raptus. Idem dicendum de jure Cano. & Trid. si nolens abducatur: Secus si nolens. Primum probatur ex *l. unica, C. de raptu Virg.* 2. probatur de utroque jure; quia infertur foeminae injuria; nam ex utroque jure non potest cogi sponsa stare sponsalibus, si sint de futuro, & si sint de presenti, nec potest cogi, cum habeat bimestre ad deliberandum: ergo, &c. *San. contra Less. & Tamb.* Probatur 3. de jure Cano. ex c. *penultimo de raptoribus*; & rat. est; quia jure Canon. tunc tantum est raptus, cum sit causa libidinis explendæ: ergo, &c. *San. & Fog.* Probatur de jure Trid. quia per hoc raptus dicitur, si causa sineundi, non consummandi matrimonium foemina abducatur; nam tunc supponitur matrimonium per sponsalia contractum. *San. Ren. q. 4.*

5 An dicatur raptus, si foemina abducatur de agro, in quo reperitur ad domum? R. neg. de jure civili, quod requirit translationem causa foeminam abducendi, non causa commodioris copulae habendæ. *San.* Idem dicendum de jure Trid. quod ad raptum supponit translationem de loco ad locum, quod non verificatur in casu *San.* Denique Jure Canonico dicitur raptus; quia ad hunc eodem jure sufficit sola, & qualiscumque violentia: ergo, &c. *San. Ren. q. 5.*

6 An si foemina volens sit abducta, & postea poeniteat, vel si à principio noluit, & postea consentiat, dicatur raptus? Respondet. *San.* in primo casu non esse raptum, sed copulam vi extortam: in 2. verò sic; & hoc jure civili. Primum probat; quia jure civili, raptus violentiam dicit: ergo, &c. 2. probat quia à principio fuit violentia illata, & in raptu initium est considerandum, cum in eo delictum consummeretur. Idem dicendum statuit, de jure Trid. ob rationes prædictas. De jure verò Canon. in utroque casu esse raptum dixit, quia eo jure ad raptum sufficit qualiscumque violentia. *Ren. q. 6.*

- 7 An si fœmina importunis precibus, vel fraudibus, & dolosis persuasionibus abducatur, dicatur raptus? *R. aff. de jure civili*; si fœmina sit sui juris, preces violentiæ æquiparentur, intercedatque metus, etiam reverentialis ex *l. 3. vers. si quis volentem ff. de libero homine exhibendo*. Et ex *l. 1. §. persuadere, ff. de servo corrupto*. Idem dicendum de jure Trid. loquendo tamen de precibus, non autem de dolosis verbis. Jure denique Cano. solæ preces non faciunt raptum, benè verò fraus, & dolus, & id saltem improprie, idest raptum in confessione explicandum, utpotè non tantum contra castitatem, sed etiam contra justitiam. *San. Ren. q. 7.*
- 8 An sit raptus puellæ volentis, sed ignorantibus parentibus? *R. aff. de jure civili*; quia tunc si non contradictio, saltem nolitio expressè parentum intervenit, quod sufficit ad injuriam ipsis inferendam, quam fœmina remittere non potest. Idem dicendum à fortiori, invitis parentibus. *San. De jure verò Trid. non est raptus*; quia Trid. intendit matrimonii libertatem. *San.* Et denique neque de jure Cano. est propriè raptus; quia ad hunc requiritur violentia, unde potius dicitur fuga. *Buff. Bon. &c.* aperienda tamen in confessione. *San. contra Less. Dia.* quia est distinctum specie peccatum à simplici fornicatione. *Ren. q. 8.*
- 9 An si fœmina rapiat virum, vel aliam fœminam, sit propriè raptus? *R. Jure Canonico esse raptum*; quia adest violentia, & injuria contra justitiam. *San. Tamb.* De jure verò Trid. in primo casu non esse raptum; unde iniri iter eos matrimonium potest, si vir consentiat, licet non ponatur in libertate; quia Conc. loquitur de raptore, non de raptrice. *Fag. San. Dia. &c.* contra *Henri. Averfam. &c.* Denique de jure civili, neque esse raptum; quia neque raptus puerorum dicitur propriè raptus, jure civili. *San. Ren. q. 9.*
- 10 An raptus fœminæ meretricis sit propriè raptus? *R. neg.* de jure civili. *San. ex l. unica Cod. de rapto Virg.* Secus de jure Trid. dummodò causa ineundi matrimonii meretrix rapiatur; quia hic raptus est contra libertatem matrimonii. *San.* Idem dicendum Jure Cano. ob violentiam contra justitiam, & diversam à simplici fornicatione: ergo, &c. *San. Rep. q. 10.*
- 11 An ad raptum requiratur, ut subsequatur copula? De jure civili loquendo, *R. aff. si raptor noluit habere copulam* quia non potuit, secus si noluit, & potuit. *San.* De jure verò Cano. absolute requiritur copula, ad hoc ut matrimonium possit fieri.

sic nullum ; quia impedimenta matrimonii , utpotè pœnalia sunt restringenda : Secus considerata dumtaxat violentia . De jure denique Trid. non requiritur , cum hoc puniat rapientem causa tantum matrimonii. *San. Ren. q. 11.*

- 12 Quibus pœnis afficiantur raptores ? *R.* de jure civili (etiam consulentes, &c.) afficiuntur pœna mortis , & publicatione bonorum, quæ transeunt in dominium vel raptæ, si non consensit, vel parentum, si sic, ex l. *Raptores . Cod. de raptu Virg.* Imò ex *Azo. & Fili.* à parentibus impunè occidi possunt etiam faventes, &c. De jure Cano. omnes prædicti excommunicantur. *C. si quis Virginum 22.* Denique de jure Trid. excommunicantur supradicti ipso facto, & post Iudicis sententiam fiunt perpetuò infames , omnium dignitatum incapaces: Rursus raptor tenetur raptam dotare, etiamsi eam duxerit, matrimonium item est nullum donec rapta in tuto loco sit posita, & denique si raptor, vel fautor sit Clericus degradatur. *Trid. sess. 24. de refer. c. 6. Ren. q. 12.*

LUXURIA SACRILEGII.

Quæres.

- 1 **Q**uid sit, & quotuplex ? *R.* sacrilegium est violatio rei sacræ. *Less. Glos.* Vnde ad 2. sacrilegium vel est ratione Personæ sacræ tantum, vel ratione loci sacri tantum, vel Personæ simul, & loci. *Fag. Ren. tom. 1. fol. 289. q. 1.*
- 2 An si Persona sacra habeat votum simplex castitatis , & etiam solemne, duplex sacrilegium committat ? *R.* neg. quia talia vota non nisi accidentaliter differunt. *Fili. San. Ren. q. 2. &c. contr. Sor. Fag. &c.*
- 3 An si persona sacra sit Sacerdos , & Religiosus , committat duplex sacrilegium ? *R.* neg. , quia Ecclesia annexit ordini sacro votum castitatis, non autem præcipit castitatem servandam in ordine sacro , ut volunt Autores contrariæ opinionis : ergo ratione voti, non præcepti oritur obligatio: ergo, &c. *San. Dia. Azo. Coni. Ren. q. 3.*
- 4 An peccans contra votum castitatis teneatur statum religiosum explicare , si sit Religiosus ? *R.* neg. quia non differunt specie simplex, & solemne votum : ergo , &c. Idem dicendum de peccantibus cum Religiosis , vel ordinibus sacris adstrictis. *Dia. Fili. San. Ren. q. 4. &c. contra Lay. Rodri. Conc. &c.*
- 5 An sit duplex sacrilegium , quando Persona sacra rem habet cum sacra ? *R.* aff. quia unum sacrilegium committitur ratione

ne propriæ Personæ, alterum ratione Personæ, cum qua quis rem habet; à paritate duplicis adulterii conjugati cum conjugata: ergo, &c. *Less. Lugo. Tamb. Ren. q. 5. contra Martin. à S. Ioseph.*

6 An adstrictus voto castitatis committat sacrilegium, si solum tactibus polluat, præciso periculo voluntariæ pollutionis in ipso? R. aff. quia sic polluendo, peccat contra castitatem: ergo qui sic patitur se pollui à Religioso, violat personam sacram: ergo, &c. Tum quia impossibile est, ut in casu non adsit scandalum, vel ut Religiosus alium tactibus polluat absque periculo pollutionis, vel delectationis in seipso; ut volunt *Nicolaus Mosciensis* ex Prædicatorum Familia, & *Cara*. Vnde meritò opinio Nicolai fuit expuncta per Tribunal S. Inquisitionis Hispana. ergo, &c. *Ren. q. 6. & alii.*

7 An adstrictus voto castitatis peccet contra votum, si morosè tantum delectetur de objecto turpi? R. aff. quia estò iste talis non habeat intentionem venerea exequendi, adhuc peccat mortaliter peccato delectationis morosæ: ergo peccat contra votum. *Ren. q. 7. Quimenius*, qui contrariam *Eusebii de Hererra* putat improbabilem.

8 Quæ seminis effusio requiratur in Ecclesia, ut dicatur committi sacrilegium, & Ecclesiam pollui? R. sufficere unam integram seminis effusionem, non enim una sine altera seminis gutta effundi potest. Vnde frustra DD. laborant alii assignando unam, alii unam, vel alteram. *Ren. q. 8.*

9 An occulta seminis effusio habita in Ecclesia sit sacrilegium? R. aff. licèt per eam Ecclesia non censeatur polluta, quia violatur sanctitas loci, nam cum pollutio occulta sit publica, censeatur Ecclesia polluta: sed notitia hominum non polluit Ecclesiam, sed tantum declarat illam tanquam pollutam vitandam: ergo signum est ex facto præcedenti, & si occulto, fuisse pollutam. *Less. Sua. Bon. Ren. q. 9. &c. contra De Janu. &c.*

10 An licita copula in Ecclesia, qualis est conjugalis, sit sacrilegium? R. neg. sive publica, sive occulta sit, & ex necessitate sequatur, ut si conjuges ex longo tempore amplius se continere non possint: Secus si talis necessitas desit. Rat. primi: quia nulla injuria loco inferitur, cum id potius in Dei, & Ecclesiæ reverentiam fiat, quam in Ecclesiæ injuriam. Tum quia Ecclesiæ præcepta non obligant in casu magnæ necessitatis, maxime animæ, ut in nostro: ergo, &c. ex quo patet. *San. Ren. q. 10. &c.*

- 11 Qualis censeatur in casu posito diuturna habitatio, & quod tempus requiratur? *R.* ex *Ren. q. 11.* hoc remittendum esse arbitrio prudentis Confessarii, spectata conjugum ætate, &c. est contra quosdam alios requirentes tres, alios 6. alios 15. alios 30. dies. Adverte tamen posse conjuges post unum, vel alterum diem in casu necessitatis posito, se conjungere, si sciant per longum tempus in Ecclesia mansuros; quia jam tenere dicimus, quæ statim, & sine dubio possidere incipimus. *Fag.*
- 12 An sit sacrilegium copula publica habita in Sacrificia, Campanili, vel recto Ecclesiæ (intellige à parte exteriori) *R.* neg. quia supradicta sunt extra Ecclesiam, cum non spectent ad divina Officia peragenda. *San.* Idem dicendum de pollutione in dormitoriis, refectoriis, &c. *Dia. Ren. q. 12.*
- 13 An copula habita in Ecclesiæ janua sit sacrilega? *R.* aff. si sit à parte interiori januæ; vel si ab exteriori, adest tamen Cœmeterium benedictum, cum hoc ad Ecclesiam spectet. *San. Fag. Syl. &c.* Idem proportionaliter dicendum de Confessionariis, si sint, vel non intra Ecclesiam; vel partim intra, partim extra, ut sunt illi Monsalium, in quibus pollutio à parte Ecclesiæ est sacrilegium, non autem illa à parte Monasterii, nisi divisio esset mobilis. *San. Fag. Ren. q. 13.*
- 14 An habere copulam in Oratoriis privatis, sit sacrilegium? *R.* aff. si Oratoria sint erecta autoritate Episcopi, quamvis nec etiam benedicta sint; quia talia Oratoria non possunt ad usus profanos redire, tanquam religiosa, ex cap. *ad hac de Religiosis domibus.* Quod si talia non sint, copula non erit sacrilega, licet de licentia Episcopi ibi celebretur; quia non sunt loca Religiosa. *Lay.* Idem dicendum de Oratoriis erectis in dormitoriis. *San.* vel domibus privatis. *Tamb.* Et quamvis modò dicta Oratoria non possint designari, nisi Episcopi auctoritate nunquam tamen eriguntur auctoritate Episcopi; hæc enim valde differunt. *Ren. q. 14.*
- 15 An Ecclesia, quæ cepta est ædificari, vel quæ diruta est, censeatur locus sacer, itaut, &c. *R.* ad primum aff. si auctoritate Episcopi cepta sit; quia tunc gaudet immunitate: ergo, &c. *San. Covar. & Sylvius contra de Janu. &c.* Vnde ad 2. *R.* neg. si Ecclesia auctoritate Episcopi diruta sit, nec sit spes reædificationis; quia non gaudet immunitate. *San. Ren. q. 15.*
- 16 An cogitationes, & desideria turpia habita in Ecclesia sint sacrilega; & idem queritur de aspectibus, confabulationibus, nutibus, & tactibus inhonestis, si hæc omnia sint inter solutos, si

sive non, & absit periculum pollutionis? *R.* ad primum aff. si à copula in Ecclesia non præscindant: Secus è contra? *Rat.* primi; quia non censetur Ecclesia pollui, cum talia desideria præscindunt à copula, & consequenter à seminis effusione; per quam Ecclesia polluitur. Vnde constat 2. Nec obstat paritas de occulta seminis pollutione, quæ est sacrilegium, nec tamen Ecclesiam polluit: nam licet hoc verum sit, violatur tamen loci sanctitas, quod non evenit in casu nostro. *San. Ren. q. 16.* Vnde ad 2. *R.* neg. quia ex cap. *finali de consecr.* Ecclesia polluitur seminis, aut sanguinis tantum effusione: ergo, &c. Nec valet dicere, quod violatur saltem loci sanctitas, sicut in occulta pollutione; nam in hac violatur, quia ea tantum ab Ecclesia prohibetur, non verò tactus, &c. si absit periculum pollutionis. *San. Cara. Fag. &c. contra Sua. Az. &c.*

LUXURIA PECCATI CONTRA NATURAM. *Quæres.*

- 1 **Q**uid sit, & quot ejus modi? *R.* ad pri. peccatum contra naturam est omnis actus libidinosus extra modum à natura institutum: Modi verò sunt tres. Primus dicitur mollities, 2. bestialitas, 3. sodomia. Innaturalis concubitus non est contra, sed præter naturam. Denique sodomia imperfecta in vase non debito cum persona diversi sexus, reducitur ad speciem perfectæ sodomie. *Ren. tom. 1. fol. 296. q. 1.*
- 2 An hi modi specie differant inter se? *R.* aff. quia in unoquoque ex his modis adest specialis malitia, specificè ab aliis diversa, videlicet in non servando vase naturali, debita specie, & dualitate sexus: ergo, &c. *Less. Fag. Ren. q. 2. &c. contra Cara.* cujus opinio damnata est ab Alex. VII. prop. 24.
- 3 Quid sit pollutio, & quòtplex? *R.* pollutio est voluntaria seminis effusio, absque copula. *Ren. q. 3. ex Fag.* Vnde ad 2. pollutio vel est diurna, vel nocturna, & hæc vel tota in somno, vel partim in somno, partim in vigilia.
- 4 An omnes pollutiones sint ejusdem speciei? *R.* aff. ex se: Secus ex diversitate obiectorum, vel circumstantiæ adjunctæ. Patet responsio. *Azo. Ren. q. 4.*
- 5 An procurare pollutionem alterius manibus, sit species distincta explicanda in confessione? *R.* aff. idem dicendum, è contra. *Rat.* est scandalum. Imò hoc potest esse specie diversum, & consequenter distinguendum, ut si quis pollueret uxoratum, vel Personam sacram, &c. vel è contra. *Tamb. Ren. q. 5.*

- 6 An contactus pudendorum pueri, vel puellæ impotentis ex imperfecta ætate seminare, sit peccatum specie distinctum à vera pollutione? R. esse tantum tactus impudicos. *Tamb.* quod verificatur etiam de frigidis, & spadonibus. *Vericel.* non autem de mulieribus. *Ren. q. 6.* contra *Vericel.* qui postea se retractavit. Rat. est; quia pollutio suam speciem desumit à vera seminis emissionem. Hinc infert *de Janu.* eunuchum coeuntem cum muliere peccare peccato impudicitiae, & mulierem solum teneri dicere, polluta sum tactibus alienis.
- 7 An qui tactibus pollutionem procuravit, teneatur explicare pollutionem secutam fuisse? R. aff. quia tota malitia obiectiva est explicanda: ergo, &c. Tum quia licet pollutio illa sequens non sit voluntaria in se, cum à voluntate impediri non possit, est tamen voluntaria in causa: ergo, &c. *Henri. Pala. Ren. q. 7. &c.* contra *Sor. Salas, Vericel.* qui postea se retractavit.
- 8 An aliquando pollutio diurna possit non esse peccatum mortale? R. aff. etiam si prævideatur, dummodò absit periculum consensus; ut si quis naturaliter patitur fluxum seminis; vel ex causa necessaria, utili, vel convenienti, corporis, sive animæ sequatur, ut equitando, audiendo confessiones, legendo de materiis confessionis, chirurgiam exercendo; vel necessariò in pudendis tangendo; vel amplexando, aut deosculando feminas juxta morem Patriæ. Rat. est jus ad supradictas causas. *Azo. Less. Sh. Vafg. Ren. q. 8. &c.*
- 9 An pollutio non intenta, sed prævisa in causa illicita, idest non necessaria, vel utili, sit peccatum mortale? R. neg. loquendo de pollutione nocturna, & de diurna discurrendo, erit pollutio mortalis dumtaxat, si causa illicita sit in genere luxuriæ, ut sunt tactus, aspectus, & cogitationes impudicæ: non autem si causa non sit in genere luxuriæ, a g. nimius cibus, vel potus. Rat. primi; quia ea causa non potest dici concurrere ad futuram pollutionem nocturnam, si non causat præsentem. *Sanci.* cui assentitur. *Ren. q. 9.* item *Cara. &c.* Rat. 2. quia causæ illæ per se concurrunt ad pollutionem, non per accidens, & per oppositam rationem probatur tertium. *Dia. San.*
- 10 An licitum sit pharmacis, vel licitis mediis pollutionem procurare ad sanitatem, vel vitam tuendam? R. neg. quia præferendum est bonum speciei bono individui: ergo, &c. *Ren. q. 10.* Tum quia aliàs unusquisque in omni casu necessitatis illam sibi licitam faceret; est enim delectatio in pollutione valde vehemens. *San. Dia.* qui oppositam *Turri.* vocat improbabilem, & dignam gravi censura temeritatis saltem.

- 12 An licitum sit expellere semen corruptum, etiam si praevideatur feminis emissio, & pollutio? R. neg. quia non desunt alia media, quibus expelli possit qualitas illa corrupta absque pollutionis periculo; quae assignat *Vericel.* dicens, quod vel natura resolvit, vel in somnis expellit, vel ars inedia consumit, exercitio attenuat, balneis exalat. &c. *Rebell. Sal. Dia. &c. contra Sancti. Reginal. Bon. &c.* item contra *San. & Fili.* quos *Dia.* defendit dicens, eos non fricationibus, ut putant alii supradicti, sed medicamentis id licitum esse dixisse. Et *Tambait San.* id solum admisisse in femina, quae ex semine corrupto symptomata patitur, itaut non sit sui compos, quod observavit *Ren. q. 11.* in quadam nobilissima femina.
- 13 Quando nam nocturna pollutio sit peccaminosa? Quando consideratur in causa, & in causa ipsa intenditur, non autem si consideretur in se, & secundum se; vel si in causa, in ea pollutio non intenditur. *Say. Fag. &c.* constat ex dictis. Hinc potest pollutio nocturna esse peccaminosa primò in desiderio ob delectationem tamen carnalem. Est contra *Palud. 2.* in procuratione. 3. in non removendo causam (in qua tamen, contra *Fag.* intendatur pollutio) *Lay. Sa. Ren. q. 11.*
- 14 An sit peccatum optare pollutionem in somnis, vel complacere de habita ob bonum finem? R. neg. Rat. quia ea non est actus liber, sed quaedam naturalis evacuatio; ergo, &c. Tum quia complacentia est tantum desiderium de corporis sanitate, vel ventilationum securitate; ergo, &c. *Ren. q. 14. contra Ser. Med. Ledes. &c. & contra Palud.* dicentem non esse mortale, illam desiderare etiam ob carnalem delectationem, quod communiter improbat. An autem optare illam cum propria sua delectatione sit licitum, vide *Ren. loc. cit.*
- 15 An sit peccatum nocturna pollutio, si commotio spirituum sit in somnis, effusio vero feminis in vigilia absque complacentia in ea? R. neg. si effusio sive in semiplena, sive plena vigilia supponat in somno principium decisionis feminis: Si vero non, erit peccaminosa si decisio sit in plena vigilia: Secus si in semiplena. Rat. primi; quia cum semen est decisum, non est in nostra potestate, ut non effluat; ergo, &c. *Pila. Fag. &c. contra Totes. Rat. 2.* quia tunc cohiberi potest: ergo, &c. Rat. 3. quia tunc non adest plena deliberatio; ergo, &c. *Ren. q. 14. ex Alex.*
- 16 Quid sit bestialitas? R. bestialitas est concubitus cum re animata diversae speciei ab homine; ut est ovis, gallina, &c. etiam Daemon incubus, vel succubus, qui cum homine coeundo, addit etiam

etiam malitiam sacrilegii, item sodomie si coitus non sit in vase naturali; imò, & adulterii, vel sacrilegii, si appareat sub forma viri, vel mulieris conjugatæ, vel Monialis professæ. *Fili. Ren. q. 15.*

- 16 An hoc peccatum differat specie ex diversitate specifica belluarum? R. neg. & siue brutum sit masculinum, siue foemina: unde species belluarum non sunt explicandæ, excepta specie Dæmonis, ratione sacrilegii. Rat. est; quia talis diversitas belluarum est physica, non moralis, & materialiter se habet in ordine ad malitiam intentam, quæ est abusus seminis circa rem diversæ speciei. Idem dicendum de sodomia habita cum mare, vel foemina ejusdem speciei; quia hæc ad perfectam etiam sodomiam spectat, & differentia est tantum in genere entis, non moris. *Rom. Buss. Fili. Ren. q. 16. &c.*
- 17 Quid sit sodomia? R. sodomia est coitus inter duos, non servato vase, seu instrumento debito. Dicitur, *inter duos*, idest siue ejusdem, siue diversi sexus. Dicitur, *non servato*, &c. in quo sodomia differt à cæteris vitiis supradictis. *Ren. q. 17.*
- 18 An agere, & pati in actu sodomitico sint circumstantiæ explicandæ in confessione? R. neg. quia tam agens, quam patiens eodem peccato peccant, & concurrunt ut una causa, & uterque eandem penam incurrit, cum in correlativis dispositum in uno censetur dispositum in aliis. *Ren. q. 18. Dia. qui contra de Leg. Tamb. Leon. &c. exat. 17. Authores. Hinc uterque eandem reservationem incurrit, Flagonus, &c.*
- 19 An sit explicanda circumstantia pollutionis in patiente in actu sodomitico? R. aff. quia ordinariè sequi non solet: ergo non spectat ad sodomiam, sed ad mollicitem. Hinc non est explicanda in agente, quia in hoc semper intelligitur. *Pon. Dia. Ren. q. 19.*
- 20 An concubitus viri cum muliere in vase præpostero sit verè, & propriè sodomia? R. aff. tum ex ejus definitione: tum etiam, quia non differunt in genere moris sodomia viri cum muliere, vel cum viro, sed tantum in genere entis. *San. D. Tbo. Cans. Ren. q. 20. &c. contra Fag. de Janu. &c. consequenter eximenes peccantem sodomitice cum semina à reservatione, & Clericum à penis contentis in Bulla Pii V.*
- 21 An sodomia mutet speciem ex circumstantiis mutantibus speciem? R. aff. ex aliquibus circumstantiis, ut ex circumstantia voti, raptae pueri, &c. ex aliis verò non, ut ex circumstantia virginis foeminae, quæ per sodomiam non violatur, ex *Dia. Caro. &c.* Item ex circumstantia consanguinitatis, vel affinitatis,

22. *tis, ex qua non sequitur incestus, ex dictis supra. de Ien. Ren. q. 21.*
 An sodomia habita cum propria uxore specialem malitiam habeat, ultra sodomiam? R. esse etiam adulterium; quia ex parte utriusque violatur fides in matrimonio data ad actum naturalem, non innaturalem. *Sot. Leds. Dis. Ren. q. 22. &c. contra quosdam apud San.*
23. An sit sodomia incipere copulam cum uxore in vase præposterio absque periculo pollutionis, ut se præparet vir ad naturalem copulam? R. esse inchoatam sodomiam, si membrum introducatur in vas præposterum, etiam si non sit animus ibi consummandi, quia difficile est, ut non adsit pollutionis periculum. Tum quia est actus alterius ordinis luxuriæ: ergo non potest referri ad copulam conjugalem. *Ren. q. 23. San. qui contrariam Nav. & Ovandi intelligendam esse dixit ex viris doctissimis, si superficialiter tantum vir copulam sodomiticam inchoaret.*

- M** Accaropi latine passilli esculenti an comedí possint in die ieiunij in pane, & aqua voto promiss. v. *Votum q. 8. fol. 68.*
- Magia quid sit. v. *Superstitio q. 11.*
- Maleficii solutionem petere an, &c. v. *Scandolum q. 16.*
- Maleficium quid sit, &c. v. *Superstitio q. 13. & 14.*
- Mandans, consulens, vel ratam habens percussorem Clerici an, &c. v. *Censura excom. si quis, &c. q. 4. &c. An eodem modo inseri possint habeant. v. ibi. q. 3. v. Homicidium q. 2.*
- Materia necessaria vel sufficiens Confessionis qua sit. v. *Sacramenti Pœnit. materia remota q. 2.*
- Matrimonium quid sit, &c. v. *Sacramentum matrimonij, &c. q. 25. &c.*
- Medicus quomodo in medendo. v. *Conscientia q. 22.*
- Mendacium leve in Confessione an, &c. v. *Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 19.*

M E N D A C I U M.

Quærit.

1. **Q**uid sit, & quotuplex? R. ad primum mendacium est confutatio falsi scienter facta ad decipiendum proximum. Dicitur, *falsi*, id est taliter in mente concepti. Dicitur *ad decipiendum*, &c. non quod requiratur intentio fallendi, sed tantum dicendi falsum. *Ano.* Vnde ad 2. mendacium, aliud est iocosum; Aliud officiosum; (quod ad propriam, vel alterius utilitatem enunciat) Aliud perniciosum. *Ren. tom. 1. fol. 491. q. 1.*

- 2 Quodnam mendacium sit peccatum mortale? R. jocosum, & officiosum esse veniale ex suo genere; perniciosum verò ex suo genere mortale, nisi materia sit levis: & universim omnia sunt mortalia, si juramento firmentur, vel dicantur cum gravi damno proximi, aut in rebus Fidei, pietatis, &c. ut si quis afferat falsas reliquias ut veras. *Ren. q. 2.*
- 3 An mentiri in confessione in materia levi ad ipsam spectante, sit mortale? R. esse mortale sacrilegii, non mendacii si alia materia extra materiam mendacii non adducatur; veniale verò mendacii (contra *Caj.*) si sic. Rat. primi, quia tunc fit irritum Sacramentum, ut patet. *Ren. q. 3. Azo. 9. c.* contra *Fabr.* dicentem esse veniale, etiam quando quis non confitetur alia peccata vera.
- 4 Si quis in confessione volens celare occisum, nominet Paulum pro Petro, an peccet mortaliter? R. aff. quia ex suppositione, quod velit manifestare individuum, tenetur ad verum; aliàs diceret in confessione peccatum, quod non fecit. *Lug. Vass. Tamb. Ren. q. 4.*
- 5 An peccet mortaliter Confessor leviter mentiendo in confessione in iis, quæ ad officium spectant? R. neg. si mentiat in nominibus DD. quos citat, vel in citandis veris locis scripturæ: Secus si mentiat in prædicando falsas doctrinas, falsa miracula, in publicando falsas Indulgentias, vel falsas Sanctorum vitæ, etiam si materia sit levis; ut si locum, vel circumstantiam voluntariè in historia Sacræ Scripturæ mutaret. Rat. primi; quia illud parum refert ad officium, cum nihil juvet ad Populi instructionem: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc quantum in se est, evacuat veritatem miraculorum indulgentiarum, &c. *Azo. Fili. Bon. Ren. q. 8. c.* contra *Caj. Nav.* absolute affirmantes, & contra *Angelum*, & *Rosell.* absolute negantes.
- 6 An mentiri in materia levi in iudicio sit mortale? R. neg. si non firmetur mendacium juramento: quia in confessione sic mentiri, non est mortale: ergo, &c. *Fili. Nav. Ren. q. 6. 9. c.* contra *Caj. Syl. 9. c.*

Mendicantes an anticipare possint prandium. v. Jejunium Ecclesiasticum q. 37.

Mentiri in iudicio, vel in Confessione, quando sit mortale. v. Mendacium q. 3. 9. c.

Merces ultionæ an vilescant. v. Contractus onerosi q. 3.

Metu extorta in contractibus, an sint restituenda. v. Actus humani q. 49.

Metus

Metus quid sit, &c. v. *ibi*. q. 26. &c. **Metus in voto an**, &c. v. *Conscientia* q. 60. **Quando dissolvat matrimonium**, &c. v. *Sacramenti matri*. q. 21. etc.

Militares Calatravæ, etc. an gaudeant privilegio Canonis. v. *Censura excom.* si quis, etc. q. 4. etc. **An confiteri possint non approbato ab Episcopo loci**. v. *Sacramenti Pœnit.* **Minister Ord.** q. 7. **Eorum Superiores an possint vota irritare**. v. *Voti irritatio* q. 4.

Minæ an præbeant jus ad inquirendum. v. *jus Prælati ad*, etc. q. 6. num. 11.

Minister Ordinis quis sit. v. *Sacramentum Ord.* etc. q. 64.

Ministrare Sacramentum sub conditione an sit licitum. v. *Sacramentum in genere* q. 15. **Ministrare Eucharistiam in peccato an**, etc. v. *Sacramentum in genere* q. 21. **Eam administrare currando, sine flosa, etc. an**, etc. v. *Sacramentum Eucha.* q. 72. etc.

Ministrari Sacramenta habenti obicem an possint. v. *Sacramentum in genere* q. 30.

Missæ offerri an, et quomodo possit pro excommunicato. v. *Censura excom. majoris* q. 51. etc. **Missæ, ejus attentio, intentio, assistentia, etc.** v. *Missam audire*, etc. v. *opi.* 53. **Inno. Ejus applicatio quomodo, quando, etc.** v. *Sacramenta majorum*, etc. q. 45. etc. **An audiri possit in Oratoriis privatis**. v. *Sacramentum Eucha.* etc. q. 30. **Missæ de Requiem, an dici possit in festis duplicibus, etc.** v. *ibi*. q. 39. etc. **Missæ votiva an celebrari possit in majori hebdomada**. v. *Sacramenta majorum*, etc. q. 55. **In servire illis quando possit excommunicatus**. v. *Censura excom. majoris* q. 30. **Voto promissæ quomodo satisfacienda**. v. *Votum* q. 36. **Missam interrompere, tamque celebrare festinanter sine lumine, missali, etc. horis, et locis indebitis, etc. in ea aliquid omittere, e. g. Gloria, Credo, etc.** v. *Sacramentum Eucha.* etc. q. 13. etc.

MISSAM AUDIRE QUI TENEANTUR. *Quæret.*

I **AN** seculares tantum teneantur audire Missam, si ejus auditio ex cap. *Missas de consec. dist.* 1. eis tantum præcipitur? **Res.** teneri etiam Religiosos, & Ecclesiasticos, etiam Episcopos, imò & ipsos Sacerdotes non celebrantes; nam si eo cap. præcipitur secularibus, à fortiori Ecclesiasticis, qui magis Deo vacare debent. Tum quia ex cap. *omnes fideles de consecrat.* omnes hi comprehenduntur. *Sua. Ren. tom. 1. fol. 551. q. 1.*

2 **AN** possit Sacerdos ad satisfaciendum præcepto celebrare tantum contritus in casu inopiæ Confessarii? **Res.** neg. etiam si necesse

cessitas urgeat; quia fortius est præceptum confessionis, quam audiendi sacrum. *Fili. Sua. Coni. Ren. q. 16. &c. contra Dia. Rodri. Syl. &c.*

- 3 Si pueri ante pubertatem legibus Ecclesiasticis non tenentur, an teneantur audire sacrum? R. aff. si ad annos discretionis pervenerint; quia in cap. *omnis utriusque sexus* obligantur fideles ad confessionem, cum ad annos discretionis pervenerint: ergo à fortiori ad præceptum Missæ. *Fag. Dia. Azo. Ren. q. 2. &c. contra D. Antonin. Marchant. &c.*
- 4 An excommunicatus toleratus peccet non audiendo Missam? R. neg. si non vocetur, aut invitetur ad Missam; quia nisi vocetur, non potest communicare cum aliis in Divinis: Quod si vocetur (ut fieri potest, cum possit fidelis invitare Sacerdotem toleratum ad celebrandum, ut docet *Fag. contra Dia.*) peccabit, si non audiat; quia tunc potest in Divinis Officiis communicare: ergo, &c. *Ren. q. 3.*
- 5 Vtrum si per excommunicatum stet, quin absolvatur, peccet non audiendo sacrum? R. peccare tantum si culpa sua gravi non absolvatur, (non quidem contra præceptum, quia nemo tenetur tollere remotum impedimentum ad adimplendum præceptum, & rursus hoc obligat, dum nullum est impedimentum) sed in negligenter se gerendo: *Lay. Dia. Ren. q. 4. &c. contra aliquos dicentes peccare etiam contra præceptum.*
- 6 An excommunicatus, qui die festo audivit sacrum, teneatur eodem die si absolvatur iterum audire? R. neg. quia sicuti qui ante promulgationem diei festi audivit sacrum satisfecit festo, ita, &c. *Ren. q. 5. Dia. ex Pallavi. contra Baucium.*
- 7 An qui tempore interdicti habet privilegium Cruciatæ audiendi sacrum, teneatur, &c. R. aff. si specialiter non sit interdictus, nec illi causam dederit; quia per privilegium aufertur impedimentum interdicti: ergo remanet obligatio missæ. Tum quia principium illud, quod nemo teneatur uti privilegio, fallit in casu, quo privilegio uti est in salutem animæ: ergo, &c. Et licet cum quis domi est impeditus, non teneatur audire missam in suo Oratorio ex privilegio, hoc est quia tale privilegium est odiosum, derogatorium juris communis. *Fag. Sua. Cenedus Ren. q. 6. &c. contra Avil. Henri. &c.*
- 8 Vtrum in carcerem detrusi peccent non audiendo sacrum? R. non peccare contra præceptum, etiam si sua culpa gravi no-
lunt à carcere liberari: quia præceptum audiendi missam non obligat ad tollendum remota impedimenta ad illius impletionem. *Fag. Merc. Ren. q. 7.*

§ Vtrum

9. Vtrum qui domum habet loco carceris, vel qui infirmi sunt teneantur audire missam, si Oratorium domi habeant? R. neg. etiam si stipendiatum habeant Sacerdotem, vel hunc gratis celebrantem; quia privilegium celebrandi in Oratoriis privatis, licet sit favorabile animæ, est tamen odiosum: ergo, &c. *Dia. Pelliz. Merol. Ren. q. 8. &c.* contra *Azo. Ser. &c.* absolute affirmantes, & contra *Sua. Escob. &c.* absolute negantes, & contra *Tamb. & Marchi.* dicentes non teneri, si stipendio debeat Sacerdotem querere; secus è contra.
10. An teneatur missam audire, qui longius ab Ecclesia distat R. neg. si distantia (loquendo de viris) sit per unam leucam. *Fag. Fili.* & de foeminis loquendo si sit ultra unum milliare italicum, sint tamen delicatæ, nec possint currum habere: Secus si rusticæ sint, & mediæ plebis. Denique concludit *Dicastril.* non teneri nec feminas, nec viros intra mediani leucam, si ningat, vel notabiliter pluât. Sed melius ex *Coso.* id remittendum est prudentis arbitrio. *Ren. q. 9.*
11. Vtrum viduæ post obitum viri excusentur per aliquod tempus ab auditione missæ? Et idem queritur de puellis, quæ iussu parentum, domi se continent? R. ad primum in hoc standum esse consuetudini, attenta conditione uniuscuiusque, etiam si per annum viduæ domi se contineant, ut in Hispania, & Lusitania; dummodò ad alia negotia non egrediantur, nec Episcopi id prohibuerint, nec denique id extendant ultra sui status conditionem. *Tole. Fag., &c.* Vnde ad 2. R. solum. Parentes peccare, si patiantur aliunde puellas ad choreas, &c. exire: Secus si domi retineant ad pudicitiam servandam. *Coso. Franciscus de Lugo. Ren. q. 10.*
12. Vtrum teneantur audire missam matres, vel nutrices, quæ suos infantulos domi relinquere non possunt, & si ad Ecclesiam deferant, sacra perturbant? R. neg. quia domi relinquere periculosum est, & ad Ecclesiam deferre scandalosum: *Lay. Nav.* Idem dicendum de pastoribus, ait *Azo.* dummodò se vicissim adiuuare non possint. De conducentibus verò animalia onusta ad comestibilia vendenda, aliter discurrendum, est, cum primum querere debeant Regnum Dei: Imò in Civitate Neapol. solent esse Cappellæ in quibus assisti potest missæ, etiam à platea. *Ren. q. 11.*
13. An teneantur audire missam, qui domi infirmum habent, quem relinquere non possunt? R. neg. etiam si assistentia sit tantum utilis ad remedia c. g. adhibenda, quia non est creden-

dendum, piam Matrem Ecclesiam, ita stricte auditionem missæ præcepisse. *Fag. Ren. q. 12.*

- 14 Vtrum teneantur fideles assistere missæ diei Parasceves, si illa die incidat Festum Annunciationis? R. neg. quia missa illius diei non est missa, cum ad hanc requiratur consecratio. Tum quia accessit declaratio S. Cong. quam affert *Gavan.* apud *Dia.* Hinc tenentur, si festum incidat in Fer. V. vel Sabbatho; in quo casu, aliqui apud *Dia.* concedunt in die Sabbathi plures missas celebrari posse, ad hoc ut Populus satisfacere possit suæ obligationi. *Ren. q. 13.*

- 15 Quæ pars sit notabilis in missa, ex cujus omissione sequatur transgressio lethalis? R. parvam esse partem omittere ab initio missæ usque ad offertorium exclusivè. *Ren. fol. 517. q. 1. Lay.* Rat. quia penes communem, *Comi. D. Bona. Syl. &c.* parva quantitas est, omittere usque ad Evangelium exclusivè, & penes *De Lugo. Henri.* usque ad Evangelium inclusivè; si audiat Evangelium S. Ioannis in fine, cum præcipiatur missa usque ad Benedictionem: sed penes *Ren. & Lay.* symbolum non est pars ordinaria missæ: ergo, &c. Omittere verò parvam quantitatem, quæ sit de essentia sacrificii, est mortale; qualis autem sit hæc quantitas, discrepant DD. *Marchan.* dixit esse consecrationem, quia tenet hanc esse de essentia, quod negat *Hurr.* sine dubio tamen erit, sumptio, & consecratio. *Lug. Pellix.*

- 16 An non potens assistere toti missæ, teneatur ad illam partem, quam potest? R. si non potest assistere parti essentiali, ad nihil tenetur: Secus è contra, quia cessante parte essentiali, cessat præceptum. *Lug. Pellix.* Hinc non potens assistere, nisi usque ad consecrationem inclusivè, ad nihil tenetur; quia sacrificium non solum in consecratione consistit, sed etiam in oblatione, & sumptione: ergo, &c. *Ren. q. 2. De Iana. contra Bon.*

- 17 An satisfaciât, qui successivè audit duas medietates, sed inverso ordine? R. aff. quia qui inverso ordine recitat officium, satisfaciât ergo, &c. Tum quia licet non physice, moraliter tamen potest unum sacrificium dici. *Dia. Fag. Nav. Ren. q. 4. contra Lugo. Tol. Fag. &c.*

- 18 Quæ assistentia requiratur ad missam? R. assistentia ad missam est moralis, & humana præsentia ad ipsam arbitrio prædentis, quod modò clarius fiet. *Ren. fol. 519.*

- 19 An satisfaciât, qui missæ assisteret è fenestra domus, in qua pla-

- platea mediat *17.* neg. etiam si non esset magna distantia; quia non intercedit moralis connexio inter Templum, & domum: ergo, &c. *Fili. Dia. Ren. q. 1. contra Lug. Tamb. Pasq. &c.*
- 20 Vtrum satisfaciat, qui è Choro Ecclesiæ sistente post Altare, in quo celebratur, vel qui post parietem, vel pilastrum Ecclesiæ missam audit, quæ celebratur in Ecclesia, vel Cappella? *17.* ad primum, & 3. aff. ad 2. verò neg. Rat. primi; quia nec murus Chori est ad dividendum Religiosos ab Altari, sed tantum ad eos ab oculis adstantium occultandos, nec pilastrum Ecclesiæ est ad dividendum unam partem Ecclesiæ ab alia: ergo qui ibi sunt, moraliter præsentés sunt; ex quo *17.* ad 2. *Lugo. Pelliz. Ren. q. 2. &c.*
- 21 An satisfaciat, qui missæ præcipuè solemnè inserviando, nunc recedendo, nunc accedendo ignem, & faces deferendo, partem notabilem omiserit? *17.* aff. etiam si extra Ecclesiam recedat; quia etiam sic censetur moraliter præsens, cum tunc magis cooperetur sacrificio, quam alii, qui assistunt. *Ren. q. 3. Dia. ex Dicastil. contra Bona. Pelliz. &c.*
- 22 Quæ sit humana præsentia requisita ad missam? *17.* ad hanc requiri primò attentionem quandam moralem ad missam, 2. intentionem, vel formalem, qua quis expressè vult missam audire, vel virtualem, qua quis si non expressè, non habet tamen contrariam intentionem non audiendi. Rat. utriusque; quia actus audiendi missam est actus Religionis ad cultum Dei spectans: ergo, &c. *Fag. Sua. Azo. Ren. q. 4. &c.*
- 23 Quæ attentio requiratur ad missam, interna, an externa, an utraque? *17.* externam requiri, quæ consistit in negatione actionis externæ impossibilis cum missa: internam verò nequaquam, quæ est applicatio mentis, vel ad Deum, vel ad res divinas, vel ad verba. Rat. primi; quia alias non censetur quis moraliter præsens: ergo, &c. est communis. Rat. 2. quia Ecclesia non potest præcipere actus internos, maxime cum internis non connexos, ut est in casu nostro, cum ab Ecclesia tantum præcipiatur actio humana, quæ salvari potest cum interna distractione, ut patet in distractè confabulante cum amico. *Cohi. Lay. Dia. Lug. &c. Ren. q. 5. contra Fag. Cara. &c.*
- 24 Si quis in missa cum amico confabuletur, an satisfaciat illius præcepto? *17.* neg. etiam si discontinuat, & de re levè confabuletur. Est contra *Fili.* Rat. primi; quia confabulationes illæ continuantur in eadem missa, sicut plures modicæ absen-

tiæ à missa : ergo sicuti si hæc pertingant ad notabilem absentiam satis facit quis præcepto , ita , &c. Rat. 1. quia parum refert , quod colloquia sint levia , cum aliunde externam attentionem impediunt . *Fag. Ren. q. 6.* contra *Med.* absolute , & pro toto tempore missæ id permittentem , amice tamen .

25 Vtrum satisfaciatur , qui in missa divinum officium recitat , vel sua peccata confitetur ? R. ad primum aff. quia missa , quæ ordinata est ad orandum bene compatitur cum oratione vocali officii divini . *Azo. Nav. Tol. &c.* contra *Angel. & Russell.* Vnde ad 2. R. neg. quia licet illa actio sit pia , & religiosa , incompatibilis tamen est cum missa , cum tollat externam attentionem ; non enim potest utrumque simul adimpleri . *Ren. q. 7.* contra *Reg. Pelliz. & Tamb.*

26 Quæ intentio requiratur ad missam ? R. requiri intentionem audiendi missam ; quia hæc humano modo audiri debet : ergo , &c. Vnde non satisfaceret , qui in Ecclesia esset ad expectandum amicum . Non autem requiri intentionem satisfaciendi per illam præcepto ; quia præcepta non obligant ad formalem obedientiam , sed tantum ad materiale , ut scilicet , sponte , & voluntarie actu humano opus injunctum per ea exequamur . *Ren. q. 8. Fag. Dia.*

27 An satisfaciatur , qui positivam intentionem habet non satisfaciendi per hanc , sed per aliam ? R. aff. quia licet requiratur intentio audiendi missam , & faciendi id , quod præcipitur ; non requiritur tamen intentio neque formalis , neque virtualis satisfaciendi per illam præcepto : ergo , &c. *De Janu. Vasq. Ren. q. 9.* contra *Nav. Azo. &c.*

28 An in casu prædicto requiratur , ut quis postea mutet intentionem illam satisfaciendi per aliam ? R. neg. quia jam est satisfactum præcepto : ergo , &c. Tum quia non requiritur intentio ex dictis , satisfaciendi per illud opus præcepto : ergo , &c. *San. Valen. Vasq. Ren. q. 10.* contra *Less. & Tamb.*

29 An quis audito manè sacro , cum non erat festum , teneatur iterum ad illud , si postea publicetur festum indictum à Summ. Pont. vel Episcopo ? R. neg. quia ad satisfaciendum præcepto , sufficit si fiat opus præceptum , etiamsi nulla adsit intentio satisfaciendi præcepto : ergo , &c. Tum quia si quis manè recitaverit officium , vel communicaverit , non tenetur postea , nec ad officium , nec ad communionem , si eodem die ordinetur , vel in moris articulum incidat : ergo , &c. *De Lag. Pelliz. Ren. q. 11.* Idem dicendum de eo , qui audiendo missam ignoravit esse diem festum . *Tamb.*

My-

Myſteria fidei credenda qua ſint. v. Sacramentum Bapt. q. 43. et 44.
Mollities quid ſit, quoruplex, etc. v. Luxuria peccati contra, etc. q. 3.
etc. An ſit jure natura prohibita. v. opi. 49. Inno.

Monasterium quando obligetur pro Religioſo. v. Contractus in genere q. 32. etc.

Monetam falſam expendens, quando teneatur ad reſtitutionem. v. Reſtitutionem quis, etc. q. 12.

Monialis procurans ſui abortum, an incidat in excom. v. Censura excom. ſi quis, etc. q. 3. Monialium ſubiectionum Confessor. quis ſit. v. Satisfactio per Jubilæum q. 15.

Monitorium quid ſit, etc. v. Denunciatio ex vi monitorii q. 1. etc.

Mulieres an poſſint eſſe teſtes. v. Juſtitia, et modus, etc. q. 4. Mulieres ſuperſtitioſæ an ſint denuncianda. v. Denunciatio in materia, etc. q. 11. etc.

Multiplicatio ſpecifica, vel numerica peccatorum unde ſumatur, etc. v. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 34. etc.

Munus à manu, à lingua, etc. v. Simonia q. 1. v. Contractus gratuiti q. 55.

Murmuratio quid ſit. v. Detractio, etc.

Mutuum quid ſit, etc. v. Contractus gratuiti q. 37. etc.

N

Necessitas extrema quoruplex ſit. v. Reſtitutionis ab, etc. q. 10.
 Negativa coarctata quid ſit, etc. v. Jus Rei in exceptiones, etc. q. 15. etc.

Negative ſe habere circa delectationem veneream an, etc. v. Delectatio moroſa q. 7.

Notorium juris, vel facti quid ſit. v. Censura excom. ſi quis, etc. q. 10.

Novitii etiam habitus non induci an gaudeant privilegio Canonis. v. Censura excom. ſi quis, etc. q. 12.

Novitorum vota an irritari poſſint. v. Voti irritatio, etc. q. 3. Eorum contractus. v. Contractus in genere q. 32.

Novitius cui poſſit conſiteri. v. Confessio annua q. 25.

Numerus peccatorum an ſit exprimendus, etc. v. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 40. etc. Numerus teſtium requiſitus ad reum condemnandum. v. Juſtitia, et modus, etc. q. 5.

Nutibus conſiteri an, etc. v. Sacramentum Pœnitent. materia prox. q. 52. etc.

- O** Bice recedente an Sacramenta conferant gratiam . v. Sacramentum in genere q. 29.
- Obligatio legis quomodo satisfieri debeat . v. Legis modus , etc. q. 1. etc.
- Occasio proxima peccandi quando impediat absolutionem , etc. v. opi. 61. 62. et 63. Inno. v. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 15.
- Occidens , vel mutilans in Ecclesia an gaudeat immunitate . v. Censura exco. contra , etc. q. 17. etc.
- Occidere , occiso in vasorum , furis , etc. quando licita , etc. v. Homicidium q. 6. etc. v. opi. 30. et 33. Innoc.
- Odiu quid sit , et an odium Dei , et proximi specie differant . v. Invidia q. 5. et 7.
- Officium Divinum . v. Hora Canonica . v. Legis modus , etc. q. 19. 24. etc. v. opi. 34. Inno. An recitari possit audiendo Missam . v. Missam audire , etc. q. 27.
- Onus imponendum moribundo in articulo mortis . v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. q. 15. et 16.
- Opinio de validitate Confessionis , vel de gravitate peccati commissi , an , etc. v. Conscientia q. 13. Opinio pœnitentis an possit sequi à Confessario . v. Conscientia q. 14. etc. Opinio haretica , erronea , temeraria , etc. qua sit , etc. v. Conscientia q. 25.

OPINIONES DAMNATÆ. *Quæres.*

Q Væ sit varietas damnatarum opinionum ? R. opiniones , alias esse damnatas ab Alex. VII. alias ab Innoc. XI. alias denique ab Alex. VIII. quarum messis non est præsentis factis ; quippequæ ad Dogmaticos potius , quam ad Moralistas spectant : primas vides jam purificatas in hoc Quodlibeto , sicut & illas Innoc. XI. sed quia hæ speciali indigent examine , ideo ad illarum celerem explanationem , gradum facimus. Prima ergo opinio damnata hæc continet.

OPINIO I.

Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti , relicta tutiore ; nisi id vetet lex , conventio , aut periculum gravis damni incurrendi ; Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi , Ordinis Sacerdotalis , aut Episcopalis .

Quæres

Quæres ? Quodnam sit motivum hujus damnationis ? *Be.* esse reverentiam debitam omnibus Sacramentis *aqualiter* ; quæ in ipsis conferendis proculdubio periclitaretur, utendo *Minister*, etiam in casu necessitatis, opinione minus probabili, *relictâ* tutiori, & probabiliori simul, in iis, quæ valorem illorum *aqualiter* concernunt ; ut sunt *Materia*, *Forma*, & *Minister* (non verò *jurisdictio* *Ministri*, & *subiectum* *Sacramentorum*) exponerentur enim *Sacramenta* periculo nullitatis, quod evitare non potest opinio probabilis, non valens reddere veras res, *Sacramenta* constituentes, si à parte rei ex intentione *Christi Domini* tales non essent. Ita *Gladius Gedeonis*, *Mojæ*, *Torrex*. &c. Dixi, *relictâ tutiori, & probabiliori simul* ; quia si opinio esset tutior, sed non probabilis, quia ab Ecclesia non consuetâ, ac proinde practice improbabilis ; ut illa statuens necessariam esse contritionem statim post commissum peccatum ; vel illa *Cajæ*. requirentis ad pœnitentiæ Sacramentum, ut necessariam contritionem, saltem existimatam talem, tunc nec reverentia Sacramento debita periclitaretur, sequendo quis minus tutam, nec consequenter in hoc sensu damnata fuit. propositio prædicta ab Innocentio. Dixi, *omnibus Sacramentis aqualiter*, ad includendum in condemnatione limitationem illam, scilicet *nisi obset lex*, &c. factam à *Merol. Caspe.* contra *Med. Alanum*, & alios.

Dixi *utendo Minister, etiam in casu necessitatis*, ut excludantur opiniones *Dia. Bon.* &c. contrarium in hoc casu statuentium : & rat. est, quia quamvis casus sit necessitatis, in eo tamen Sacramentum certò periculo nullitatis exponeretur, & incertè provideretur saluti spiritali proximi : sed in nullo casu licitum est, patrari malum certum ob bonum incertum : ergo, &c. *Glad.* addens multò minus licere uti materia, vel forma probabiliantum, ad evitandam mortem à Tyranno comminatum. Verùm in his casibus Sacramenta conferri possent sub conditione ; ut constât ex *Ritual. Rom.* quia sic, & saluti proximi, & reverentiæ Sacramenti sufficienter provideretur.

Dixi, *in iis, &c.* ut inde sciatur, damnationem non loqui de iis, quæ non spectant ad Sacramentorum valorem, quorum opiniones probabiles sine ullo absurdo sequi possunt. Tum quia damnatio strictè interpretanda est. Tum etiam, quia non periclitaretur reverentia Sacramento debita : tales sunt in Sacramento Pœnitentiæ, e. g. opiniones circa peccata dubia, circa dimidiare confessionem, circa manifestationem circumstantia-

A a

rum

rum aggravantium, & similium, quæ respiciunt integritatem materiale, non verò formalem, sufficientem, & necessariam dumtaxat ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ. *Torrez.* Hinc propter eandem rationem addidi, *non verò jurisdictio Ministri;* nam cum hæc veniat ab Ecclesia, & ab ea suppleatur in casu necessitatis, maximè supposito communi errore, & titulo colorato, ut constat ex *l. Barbarius, §. de officio Prælati,* & ex aliis legibus, cum communi Juristarum, & Canonist. à fortiori supplebitur ab ipsa cum opinione probabili jurisdictionis, & ita de facto suppletur ab Ecclesia, cum communem opinionem in hac materia de opinione minus probabili jurisdictionis, toleret, nec prohibeat etiam post condemnationem: ergo illam admittit: ergo cum ea nullum erit nullitatis periculum. *Torre.* & constat ex cap. *Illud de sede vacanti,* & ex cap. *omnes, & ibidem Glosa, cap. 1. de translatione Prælatorum.*

O P I N I O II.

Probabiliter existimo, Iudicem posse judicare juxta opinionem minus probabilem. *Quares.*

- 1 **Q** Vis nomine Judicis veniat in hac opinione damnata? R. venire omnes Judices in foro externo. Hinc excluduntur Confessarii, Consiliarii in utroque foro, Advocati, Procuratores, Notarii, &c. qui omnes in suis officiis sequi possunt opiniones minus probabiles. Rat. est; quia condemnatio strictè est interpretanda, ex *l. inter stipulatione de verbor. signific.* sed hæc loquitur de Judice: ergo, &c.
- 2 Quid intelligatur per ly judicare? R. intelligi ferre diffinitivam sententiam. Hinc quidquid Juxta determinat pertinens ad causam antecedenter ad illius definitionem, e. g. condemnando reum ad torturam, interrogando reum cum semiplena probatione delicti, judicando de sufficientia testium, de valore immunitatis Ecclesiæ, pro Adulteris, Simoniis, Sodomitis, &c. quæ dicuntur sententiæ interlocutorie, determinare poterit cum opinione tantum probabili; quia hoc non est propriè judicare, de quo tantum loquitur opinio.
- 3 An ly diffinitivè judicare excludat quamlibet opinionem minus probabilem? Supponendum est, opiniones magis, vel minus probabiles, posse esse tales, vel ex parte juris, vel ex parte facti, & tam in civilibus, quam in criminalibus: Opinio proba-

babilior ex parte juris, est illa, pro qua jura clariùs loquuntur, quam pro contraria, pluresque, & graviores habet DD. Probabilior verò ex parte facti est, quando pro ipsa clariora sunt instrumenta, & scripturæ, graviores testes, probabiliores conjecturæ, quibus factum melius probatur, quam pro contraria parte. Hoc supposito.

Dico primò. Supposita condemnatione, nequit Judex in civilibus diffinitivè judicare penes opinionem minus probabilem, tam ex parte facti, quàm juris. Rat. quia ex pacto inito cum bono publico, Judex debet ferre sententiam juxta merita causæ: ergo quando merita sunt majora, ferre debet sententiam in favorem causæ. Hinc si facti, vel juris sint æquales probationes, poterit Judex licitè, vel componere partes dividendo rem, si hæc sit divisibilis, vel (non obstante condemnatione) sicut sententiare pro qua maluerit, nisi unus sit in possessione, vel si non, causa tamen sit loci pii, in cujus favorem ferri debet sententia. *Torre. Glad.* Hinc quæres; an Judex in æqualibus opinionibus possit modò secundum unam, modò secundum aliam judicare? Negat *Torre.* ob periculum scandali in praxi, quod Judex habeatur ut acceptator personarum.

Dico 2. In criminalibus, si probabilitas sit ex parte juris, debet Judex judicare juxta probabiliorem sententiam, si non potest adire supremum Tribunal. Rat. est supra assignata; in hoc enim non habet aliquid peculiare materia criminalis: Quod si opiniones essent æquè probabiles, debet Judex sequi opinionem favorabilem reo, ex regulis juris in 6. *regula 11. cum sunt paritum jura obscura, reo favendum est potius, quam Actori.* Hinc quæres.

An possit Judex inferior judicare secundum opinionem minus probabilem ex parte juris, sed in praxi secutam, si aliter faciendo, cum dedecore sui foret in appellatione revocanda à Judice superiori sua sententia? *Id. aff. Vasq. San. &c.* Et confirmat *Torre.* dicendo hanc opinionem non includi in condemnatione, quæ non loquitur in casu amittendi honorem. Sed cave, & non credas; aliàs præberetur Judicibus inferioribus ansa ad sic semper judicandum, allucinati à tali phantastica amissione honoris.

Dico 3. Quando in criminalibus probabilitas versatur circa factum, semper Judex in favorem Rei judicare debet. Est communis; nec in casu judicaret juxta minus probabilem, sed juxta certam dispositionem juris statuentis, reum non tantum pro-

babilter, sed certò debere esse convictum, cui accedit ratio; nam unusquisque præsumitur probus, nisi evidenter probetur oppositum. *Abbas in cap. ad nostras de probation. & in cap. Forus de verbor. signific. & Menach.*

O P I N I O III.

Generantim, dum probabilitate siue intrinseca, siue extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confisi, aliquid agimus, semper prudenter agimus. *Quares.*

1 **Q**uænam sit tenuis probabilitas tum intrinseca, tum extrinseca? R. tenuis probabilitas intrinseca est illa, cujus rationes parvi sunt ponderis; extrinseca verò probabilitas tenuis, dicitur talis ob paucorum DD. authoritatem: sic se habent sequentes opiniones. Prima *Pasqual.* dicentis, uvarum comestionem jejunium non frangere, hoc non obligare nec per jus, neque per consuetudinem in 4. temporibus, in vigilia Pentecostes, S. Joan. Baptistæ, & S. Laurentii; & denique in naturali jejunio dari parvitatem materiæ. 2. *Fortunati, &c.* statuentium pro principio obligationis jejunii 23. annum; vel penès *Salas, &c.* 26. 3. *Marchini* putantis integram parvam horam esse intra limites parvitatatis materiæ in Officio Divino.

2 **Q**ua ratione supradicta opinio damnata fuit? R. ad eliminandam malitiam conscientiæ practicæ dubiæ, quæ in casu proculdubio locum haberet. Hinc in casu necessitatis, ut quando quis putat probabiliter, quod opinio sit certò probabilis, licet talis non sit (ajunt *Tolqueiras, & Torre.*) prudenter quis operatur sequendo tenuem opinionem; quia tunc & conscientia practicæ non est dubitans, & casus necessitatis facit illam opinionem probabilem, de quo casu necessitatis non loquitur damnatio.

O P I N I O IV.

Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili. *Quares.*

Quam infidelis cum opinione probabili discredens, veniat in hac propositione damnatus, & quare? Supponendum est, du-

duplicem esse infidelitatem; negativam unam, alteram positivam, seu contrariam. Prima consistit in pura negatione fidei in eo, qui nunquam aliquid de fide audivit, quæ peccatum non est, sed potius pœna peccati. 2. Est illa, qua quis repugnat rebus veræ fidei, & hoc multipliciter; vel fidei nondum susceptæ, & dicitur Paganismus; vel novo testamento, & dicitur Judaismus; vel totaliter fidei susceptæ, & dicitur Apostasia; vel denique partialiter, & dicitur Hæresis, & hæc infidelitas mortaliter culpabilis est. Hoc supposito.

✱ ad primum. In propositione comprehendere tantum infidelem positivè. Vnde ad 2. dico, hunc rationabiliter comprehendere, aliàs nullus esset culpabiliter infidelis, & immeritò à Christo Domino Judæi culpabiles dicerentur: Assumptum probatur; quia nemo est, qui pro sua secta non habeat aliquales rationes, sicuti habent Judæi, licet malè intellectas, probantes Christum non esse Messiam.

Tres sequentes opiniones unica doctrina dilucidabimus.

O P I N I O V.

An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

O P I N I O VI.

Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

O P I N I O VII.

Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus. Quæres.

Q Vid de præcepto charitatis dicendum sit, quando videlicet obliget. 1. obligare semel saltem in anno, præsertim quando generalia beneficia nostræ Redemptionis proponuntur colenda, scilicet beneficia Incarnationis, Resurrectionis, Nativitatis, &c. præscindendo à debito justificandi, eo modo quo in propositione asseritur. Rat. quia summum, & maximum præceptum, quale est hoc, non debet esse inferioris conditionis, quam sunt cætera præcepta infra charitatem: sed hæc frequen-

ter obligant: ergo & illud charitatis saltem semel in anno obligare debet. Dixi *præscindendo*, &c. nam aliàs præterquamquod præceptum charitatis obligaret non per se, sed per aliud, quod est contra naturam, & rationem charitatis; sequeretur ulterius, justos, qui nunquam peccaverunt, & injustos toto tempore vitæ, quibus nunquam defuit via ad justificationem per Sacramentum Pœnitentiæ, non teneri ad charitatis præceptum, nec hoc eos obligare, quod omninò est falsum. *Gladius* prop. 5. 6. & 7.

O P I N I O VIII.

Comedere, & bibere ob solam voluptatem usque ad satietatem, nullum est peccatum, dummodò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui. *Quæres.*

C Vr falsa sit hæc propositio, & ideo damnata? R. quia *voluptuose* comedere usque ad satietatem, & comedere usque ad satietatem ob solam voluptatem, est vitium directè oppositum temperantiæ: ergo est peccatum; delectationes enim in homine ratione prædicto, non sunt finis suarum actionum, sed medium ad actiones honestas; Hinc *Aug. lib. 8. q. 3. cap. 20. tom. 4.* ait, *omnis humana peruersitas est uti fruendis, & frui utendis.* *Gladius* prop. 3.

O P I N I O IX.

Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali. *Quæres.*

C Vr opus coniugii ob solam voluptatem exercitum malum sit, & vitiosum? R. quia non minus tale opus opponitur virtuti temperantiæ, quam cibi, & potus immoderata sumptio. *Imò ut Aristoteles 3. Ethic. cap. 3. ait; temperantia propriè est circa concupiscentias, & delectationes salsus:* ergo, &c. Tum quia delectationes non debent esse finis (præsertim primarius) creature rationalis in actuali usu matrimonii: ergo, &c. *Gladius* prop. 9.

O P I N I O X.

Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

O P I N I O XI.

Præcepto proximum diligendi, satisfacere possumus per solos actus externos.

HAs duas propositiones unico ictu impugnandas proponimus, cum una includatur in alia, & ex illa inferatur.

Ideo

Quæres.

Cur actus dilectivi externi sine internis, & formalibus insufficientes sint pro proximi dilectione? R. quia inde de medio tolleretur speciale præceptum charitatis erga proximum, distinctum à præcepto charitatis erga Deum: ergo &c. antecedens probatur; nam assignari non possunt actus, quibus tale præceptum adimpleretur: ergo &c. antec. probatur; actus illi externi non sunt charitatis: ergo &c. antec. probatur, actus prædicti non consequuntur ad actus formales interiores dilectionis: ergo non sunt actus charitatis, sed merè civiles, quales in Ethnicis etiam reperiuntur, quinimò ficti, & simulati, utpotè nullum actum formalem interiorē charitatis supponentes, & compatibles cum odio formali proximi. Dixi, *speciale præceptum charitatis*, ut inde intelligas, requiri ad proximi dilectionem, formalem actum internum, nec sufficere virtualem inclusum in dilectione Dei; nam speciale præceptum per speciales actus adimpletur. *Gladi. prop. 10. & 11.*

O P I N I O XII.

Vix in secularibus invenies etiam Regibus superfluum statui; & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

Quæres.

Quænam sit falsitas hujus propositionis? R. falsitatem superdictæ ex duplici capite oriri. Primò ex eò quod denegat superfluum statui, quod utique falsum est; nam ut docet *D. Thom. 22. q. 32. art. 5. ad primum*. Superfluum statui est id, quod secundum statum præsentem non est necessarium; vel secundum *Loricam 22. sect. 3. dist. 39. membro 1. nu. 7.* est id, quod

ad meliorem statum pertinet, quod quotidie in pluribus excogitari potest; non verò quod ad nihilum deserviet, aut deservire possit, semper enim excogitari potest, ad quod deservire possit. Deinde apparet falsitas dictæ propositionis ex illo principio, quod teneatur quis tantum ex superfluo statui dare elemosynam, quod quidem etiam falsum est; nam necessitati Reipublicæ subvenire quis debet etiam ex necessariis personæ sustentationi, sic distant natura; & extremæ indigenti ex superfluis personæ, licet necessariis statui, quando alius non est in promptu, qui ei subveniat, sic postulante ordine charitatis. Gladi. prop. 12.

O P I N I O XIII.

Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicuius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu appetere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

O P I N I O XIV.

Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

O P I N I O XV.

Licitum est Filio gaudere de parricidio Parentis, à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

TRium modò expositarum propositionum falsitatem, unica doctrina ostendimus, quippequè contra unam militant virtutem. Ideò Quæres.
 Illius manifestationem? R. & dico, quod tristari de vita naturali alienjus, & maximè Parentis, vel de illius morte naturali gaudere, aut illam desiderare ob aliquod temporale emolumentum, etiam adhibita moderatione, ut non fiat ex displicentia personæ, semper est cum peccato mortali, si ex deliberatione fiat, cum semper sit contra præceptum charitatis erga proximum,

mun, imò & pietatis erga Parentes, à qua oritur gaudium, & desiderium non mortis, sed vitæ proximi innocentis, & cui opponitur tristitia de bono ejusdem proximi, juxta illud Apost. *Charitas letatur in bono, tristatur in malo*. Tum quia, dato, & non concesso, quod ex parte, qua horum actuum motivum, bonum excusaret à peccato, adhuc tamen ratione inversi ordinis charitatis, immunes esse non possent tales actus à culpa lethali; nam minus bonum nostrum præferendum est majori bono proximi: ergo cum vita proximi potiozem locum obtineat quocumque emolumento temporali, sequitur, quod motivum illud non excusaret tristitiam, gaudium, & desiderium illud à culpa mortali. *Gladius*. Hinc colliges, quæ sint opiniones consimiles damnatæ, quæ verò non; non enim per supradictas damnatur opinio. *Dia.* dicentis licere optare sibi, vel alteri mortem ad evitandum grave malum temporale, ut dum uxor mortem appetit marito superbo; Et Elias petiit animæ suæ, ut moreretur ob metum Jezabellis: quia in his casibus mala præsentia, propria, in æstimatione graviora sunt malo mortis proximi, & condemnatio loquitur de temporali minori: Sic etiam, penes *Lessium*, & alios, poterit quis ob fines extrinsecos, videlicet ob gloriam Dei, desiderare mortem peccatoris, ne sit aliorum ruina; vel secundum *Nau.* delectari de proprio bono provento ob mortem tertii; nam non esset delectari de morte, de qua tantum loquitur damnatio, sed de proprio bono. *Torre. Hæzef. Gladius* prop. 13. 14. & 15.

O P I N I O XVI.

Fides non censetur cadere sub præcepto speciali, & secundum se.

O P I N I O XVII.

Satis est, actum fidei elicere semel in vita.

Quæres.

QUæ veniant damnata in his duabus propositionibus? & in prima propositione damnari, negantem speciale præceptum, vel habitus, vel actus fidei secundum se, id est, non ratione alterius præcepti, e. g. charitatis, cujus falsitas inde constat, quia Apost. ad Hæbre. 11. ait, *sine fide impossibile est placere Deo*. In 2. verò damnari actum fidei sufficere semel in vita. Hinc est, quod actus fidei obligat hominem, cum primum

ipsi post adeptum usum rationis proponuntur credenda, cum tunc convertere se debeat ad Deum finem supernaturalem possidendum per opera bona, quæ conversio sine fide vitæ æternæ, & cæterorum ad hanc spectantium esse non potest. 2. obligat, quando quis exterius debet illam profiteri, vel quia est interrogatus autoritate publica, vel si privata, sine scandalo tacere non potest; nam actus externus sine interno esse non potest. 3. urget in exercitio alicujus virtutis, e. g. poenitentiae, quæ sine fide exerceri nequit. 4. quando quis vexatur tentationibus contra fidem, quas sine ipsa superare non potest. 5. in articulo mortis, ratione actus contritionis: Et denique semel in anno; aliàs nimis otiosum esset præceptum fidei quoad vim obligandi licet alii probabiliter prorogent tale tempus. *Gladius* prop. 16. & 17.

O P I N I O XVIII.

Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad iustificationem sufficit. *Quæres.*

EX quo capite constare poterit, hujus propositionis condemnatio? R. ex modo, quo voluntas in suos actus naturaliter fertur, præmissa videlicet cognitione obiecti; nam ex suppositione, quod voluntas exeat in actum charitatis erga Deum finem *supernaturalem*, cum quo homo se justificat, supponere debet ipsum Deum certò cognitum, ut talem, sed hæc certitudo haberi non potest nisi per revelationem, quæ est fides propriè dicta: ergo, &c. Imò & ipsa revelatio excludere debet omnem probabilitatem, vel dubietatem, & inducere certitudinem ad prædictum finem intentum: aliàs quomodo diceretur quis obiecto revelato certò assentiri? *Gladius* prop. 18. Hinc colligitur damnatio sequentis.

O P I N I O XIX.

21. in fine.

Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat simul cum notitia solum probabili revelationis; imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

O P I N I O XX.

22. in fine.

Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate mediæ ad salutem; non autem explicita remuneratoris. *Quæres.*
Vnd:

Unde colligatur falsitas hujus propositionis? R. deduci ex Apost. ad Hæb. 11. ubi loquens de fide supernaturali: *Sine fide impossibile est placere Deo*, subjungit: *accidentem enim ad Deum, oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit*. Tum quia saltem implicite unusquisque credere debet, Christum Dominum mediatorem esse; non enim justificatur homo, ait Apost. ad Galatas 2. nisi per fidem Christi: sed hæc fides implicita haberi non potest sine explicita Dei Salvatoris, & Remuneratoris: ergo, &c. *Gladius prop. 19. & 20.*

O P I N I O XXI.

19. in fine.

Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo, tacere ut peccaminosum per se non damno. *Quares.*

AN adsit præceptum externæ confessionis fidei? R. aff. & duplex est: alterum affirmativum de fide exteriori profitenda, ut constat ex illo ad Rom. 10. *corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*; negativum alterum de fide exteriori non neganda; ut colligitur ex illo Matth. 10. *Omnis ergo qui me confitebitur coram hominibus, confitebor, & ego eum coram Patre meo, qui in Cælis est; qui autem negaverit me coram hominibus, negabo eum coram Patre meo*. Secundum obligat semper, & ad semper. 1. verò non obligat pro semper, sed quando ex ejus omissione, vel subtrahitur Deo debitus honor (quod intelligitur privativè, non negativè, idest, si ex non confessione Deus afficeretur ignominia, blasphemis, vel aliis similibus, aut negligeretur magnus aliquis, honor, & gloria; quæ ex tali professione resultare posset in Deo e. g. quod aliqui converterentur fideles, &c.) vel proximo, aut sibi utilitas (modo dicto), quæ omnia maximè urgent, quando quis publica autoritate interrogatur; si enim tunc tacendo, fidem non profiteretur, putaretur non habere, vel negare veram fidem, aut judicaretur, fidem nostram esse falsam, vel adeò malam, ut nemo audeat illam publicè confiteri.

Hinc deducitur primò falsitas prædictæ opinionis. 2. deducitur, posse catholicum dissimulando occultare veritatem, vel non respondendo privatae Personæ interroganti de sua Religione, vel dicendo, quid ad te de mea Religione? (nisi forte ex alio capite subtraheretur proximi utilitas) nam tunc interrogans im-

imprudenter judicaret, illum non esse Catholicum, sed præsumere deberet ipsum spernere interrogationem: Negare verò numquam posse, constat ex dictis. Ita *Val. San. Gladius*, & *Torre*. Deducitur 3. interrogatum etiā à publica potestate, sit ne Christianus, non in ordine ad Religionem, sed ad nationem, posse non solum tacere, sed etiam negare, quia tunc non fidem, sed nationem negaret. *Axo.* apud *Torre.* & *Tilqueiram*.

Deducitur 4. posse fidelem in generali interrogatione e. g. qui sint Christiani? non se manifestare, fugiendo, vel latendo, ne cogatur fidem profiteri tempore perquisitionis, quando periclitatur vita. Imò oppositum esset temeritas, si nullus speraretur fructus, sed potius major Catholicorum persecutio, & in sua confessione defectio: sic enim fugit Athanasius, alique Sancti latentes in speluncis: Apostolus per murum demissus est in sporta, ut fugeret: Et Christus Dominus in Ægyptum fugit ob Herodis sævitiam. Rat. horum omnium est; quia in his casibus, potius indicatur, fidem haberi, quam negari. Totus discursus non suffragatur Pastoribus animarum, videlicet Episcopis, &c. tunc enim bonus pastor animam suam ponere debet pro ovibus suis; nam ex tali occultatione nimis periclitaretur honor Dei, & salus suarum ovium. *Sua.* apud *Torre.* nisi alias (ob majus bonum commune) substitueretur idoneus Vicarius.

Deducitur 5. non damnari Catholicum ob mortis periculum, vel aliam justam causam, non gestantem signum distinctivum à Lutheranis e. g. imperatum à Tyranno. Imò exploratores, &c. per Terras infidelium, vel hæreticorum pergentes (si absit scandalum) fingere posse se esse Turcas per aliqua signa: per se non instituta ad talem Religionem profitendam e. g. utendo vestibus Turcarum, &c. (sicut etiam, & cuilibet alio permittitur in casu necessitatis) nam in primo casu nulla est interrogatio, & in 2. signa illa non sunt determinata, sed indifferentia, non ad Religionem, sed ad nationem profitendam. Hinc deducitur 6. in nullo casu licere gestare idolum in petore, vel quid simile ex lege, & consuetudine institutum ad profitendum falsam Religionem. *Valen. & Gladius* prop. 21.

O P I N I O XXII.

19. in fine.

Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationem ad assensum impellentium.

Queres.
Cur

C Vr falsa sit hæc propositio ? R. quia in rebus fidei nequit intellectus sufficienter moveri, & determinari ab objecto, cum sit inevidens, & obscurum; non in se visum, ut sunt prima principia, nec in alio, ut sunt conclusiones deductæ ex principiis evidentibus, unde non remanet, à quo determinetur, nisi à voluntate : ergo hæc efficere potest, ut assensus sit magis firmus, &c. *corde enim*, idest, voluntate *creditur ad justitiam*, ait Apost. ad Rom. 10. aliàs dubitatio in credendo esset sine peccato; nam esset involuntaria, cum voluntas non posset illam tollere, nisi faciendo, ut assensus sit magis firmus, quod fieri posse negatur à dicta propositione.

Hinc meritò sequens propositio damnatur, ut consequentia illata ex præcedenti; nam cum falsum sit ex dictis, assensum per demonstrationem, posse esse magis firmum assensu supernaturali, quia voluntas efficere potest, ut assensus fidei sit magis firmus; inde est, quod imprudenter quis repudiaret assensum fidei supernaturalem. *Glad. prop. 22.*

O P I N I O XXIII.

20. in fine.

Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

O P I N I O XXIV.

Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

Quæres

DE quo mendacio loquatur propositio, & de quo juramento ? R. evidentissimum esse, non loqui de pernicioso, sed jocosso, vel officioso, & de juramento assertorio, quod advertere proferre cum quocumque mendacio, quantumcumque levissimo, etiam putato ut tali, semper esse peccatum mortale, constat ex illo Lev. 19. *non pejerabis in nomine meo*; nam licet parvitas materiæ quandoque exauferet à transgressionem præcepti Divini, ut patet in furto; non tamen excusat, quando in actu reperitur tota ratio malitiæ objecti, ut patet in casu perjurii: nam hoc sive in gravi, sive in levi materia, semper est contemptus Dei, qui per illud reputatur, vel non cognoscere veritatem, quod est contra ejus sapientiam, vel quod falsa-

firatem testificari velit, quod est contra ejus veracitatem: ergo,
&c. *Glad. prop. 23. & 24. Torre.*

O P I N I O XXV.

Cum causa licitum est iurare, sine animo iurandi, sive res sit levis, sive gravis. Quæres.

Rationem, cur illicitum sit iurare sine animo iurandi? *R.* iurare sine animo iurandi, sive verum, sive falsum in quacunque materia, & quovis juramento, sive assertorio, sive promissorio, semper esse mortale. Probatur de juramento in ordine ad falsum; nam ut sic actus exterior juramenti, qui est actus Patriæ applicatur mendacio, quod certè est gravis Dei contemptus; sicut esset, si quis solo actu externo nomen Dei blasphemaret, vel thus Idolo adoleret. Probatur de juramento in ordine ad verum; nam iurare verum sine animo iurandi, seu fingere invocare cum animo non invocandi, est illusio Divini testimonii directè ipsi Deo illata, quinimò hic modus iurandi dicit mendacium perniciosum. Tum quia directè contrariatur fini juramenti, qui est confirmatio veritatis. Tum etiam, quia est perniciosus toti generi humano; si enim hic iurandi modus in praxi admitteretur, jam non magis credere possemus juranti, quam simpliciter dicenti; nam semper dubitare possemus, an iurans habuerit animum iurandi. Puto tamen hoc modo iurantem juramento promissorio, quantum ex vi juramenti, non obligari ad promissa servanda, sed tantum ratione scandali, quod verè oriretur, si juramentum non servaretur, & hoc in foro conscientiæ. *Graff. Covarru. apud Gladium. p. 25.* Hinc colligitur falsitas dictæ opinionis, & rationabilis ejusdem damnatio.

O P I N I O XXVI.

Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria spontè, sive recreationis causa, sive quocumque alio sine iuret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est periurus.

*Quæres.
Quis.*

- 1** **Q**uamvisnam fuit finis hujus condemnationis? **1.** fuisse eliminare infinita mendacia, & perjuria, quæ tunc temporis ante condemnationem tam abundanter increverant, ut prorsus humana societas abolita visa fuit; cuique enim licitum erat quacumque voce, quavis addita restrictione, quodcumque ei libuerit posse significare, quod certè convictui humano valde erat nocivum; hic namque exposcit verum finem locutionis, qui est, ut homines per voces, & signa externa mentis conceptus significant audientibus; sed quia totum negotium hujus damnationis versatur circa intelligentiam restrictionis mentalis. Ideo. Quæres.
- 2** Quando intercedat mendacium in usu restrictionis mentalis? Supponendum est, restrictionem mentalem sic explicari posse, videlicet esse prolationem verborum in sensu diverso ab illo, quem proferens habet in mente, factam quadam additione mentali; quæ rursus duplex est; una purè mentalis; altera sensibilis, seu non purè mentalis. Prima est, quando additio illa mentalis solum mente concipitur, ita ut nullo exteriori signo, indicio, vel circumstantia comprehendi possit ab audiente; ut si quis diceret se non comedisse, subintelligendo tempus, scilicet anno præterito, vel locum, videlicet in platea, vel conditionem aliquam, (si sit locutio promissiva) ut si quis diceret, dabo tibi centum, si dabis mihi equum. 2. verò è contrà, quando scilicet ab audientibus percipi potest, vel ex modo proferendi, aut combinandi verba, aut ex verbis ipsis amphibologicis, aut quavis alia circumstantia loci, temporis, legitimæ interrogationis, modi interrogandi, politiæ, urbanitatis, prudentiæ, humilitatis, methaphoræ, parabolæ, hyperbolis, Enigmatis, Ironiæ, & aliarum figurarum Rhetoricæ; Item conditionis, ut si *expedit*, si *potest*, si *licet*; Item Officii, ut Judicis, Confessarii, vel dignitatis; Judex enim, vel Dominus, cum interrogat ratione officii, interrogat cum quinque adverbis, videlicet, *Criminosè*, *Politicè*, *Homalogicè*, *Authenticè*, *sufficienter*, &c. His præsuppositis.
- 3.** Primò ad quæsitum; Restrictiones purè mentales, semper sunt mendacia, tam in gravi, quam in levi materia, quibus si accedant juramenta, erunt perjuria. Probatur. Verum manifestatur hominibus per sola signa vocalia: ergo quando ista falsum significant, non verum, sed falsum manifestabunt: ergo, &c. subsumo, sed sic se habent restrictiones purè mentales: ergo, &c. Probatur hæc minor; nam adhibita signis vocalibus

libus pura mentali restrictione, nihil amplius significatur hominibus, quam si ipsa adhibita non esset: ergo si talia signa falsum significant, falsum semper significabunt, siue opposita illa restrictione, siue non: ergo, &c.

¶ 2. Restrictiones sensibiles non cadunt sub condemnatione, quia licitæ sunt, nec contrariæ fini locutionis, & humano conviui; nam verba sub tali restrictione ex se ipsis faciunt verum sensum, & satis audientibus manifestum; ea enim usus est Christus Dominus Joa. 7. dum dixit: *non ascendam*, idest, palam, cum tamen postea ascenderit occultè; nam circumstantia petitionis erat ascensio manifesta; Item Matt. 9. *non est mortua puella, sed dormit* cum verè mortua fuerit, sed non quoad Christi potestatem, aut in ea permanentem.

Hinc ex supra enumeratis circumstantiis restrictionis sensibilis, colliges, sequentes locutiones, & responsiones esse veras; & primò ex modo proferendi; ut si quis diceret sine puncto interrogativo: *qui fecit te, sine te, non potest salvare, te sine te*, quæ propositio, licet interrogativè sit hæretica, in sensu tamen loquentis est vera. 2. ex modo combinandi, juxta illud Dæmonis oraculum; *Ibis redibis non morieris in bello*. 3. ex verbis ipsis amphibologicis: ut si quis responderet, se non vidisse canem, intelligendo marinum; 3. ex circumstantia loci: ut si dicas, & jures latronem per hanc viam (mittendo manum in manica tua) non transisse. Item temporis, aut legitimæ interpretationis: ut si mulier respondeat interroganti, *an maritus è domo exierit*, & ipsa respondeat, *utique*, intelligendo antea, dum verè domi maneat: Item modi interrogandi, ut si confrati tuo respondeas, te non vidisse Guardianum, subintelligendo, ut scias ubi est. 5. ex vocabulario Politicæ, prudentiæ, humilitatis, &c. ut dum dicis, te esse servum, osculari pedes, vel respondeas, prandium tibi præparatum fuisse optimum, lautum, &c. (in quibus omnibus responsionibus supradictis, non est opus, ut restrictio sit specifica; quia non semper occurrit, sed sufficit generica: nam verba ipsa interrogationis faciunt in se restrictionem, ut consideranti patet). 6. ex circumstantia conditionis, si licet, &c. ut si Titio panem, vinum, &c. petenti respondeas te non habere, quod possit, liceat, vel expediat dari; nam quando res sic se habet, adest lex permittens occultare veritatem, quia in supradicto sensu fit petitio: Imò aliquando lex præcipit occultationem, dum revelatio est in damnum tertii, ut in casu, quo quis à Confessario

sario peteret revelationem sigilli Sacramentalis, vel ab alio revelationem sigilli naturalis. Denique ex circumstantia officii Judicis, vel Domini temporalis, qui ratione *officii*, & *superioritatis* interrogant sive in Tribunali, sive extra.

Notandum est, supradictos semper interrogare de his, de quibus possunt, & certam habent jurisdictionem, hanc autem non habere in sequentibus casibus. Primò quando jurisdictione est illis suspensa per appellationem. 2. quando sunt excommunicati vitandi. 3. quando reus violenter ab Ecclesia fuit extractus. 4. quando reo demonstratus non fuit processus, nec lecta testimonia. 5. quando delictum est occultum, ex c. *si quis aliquando* §. *non dico tibi*. 6. quando non habent semiplenam saltem probationem delicti, vel indicia æquivalentia; in his enim casibus supradicti non juridicè interrogant, ex l. 4. §. *de testibus*. Hinc est, quod dum ipsi interrogant, semper interrogant cum quinque adverbiiis, scilicet, *criminosè*, idest, si crimen commissum fuit, *politice*, aut *civiliter*, itaut probari possit, *Homologice*, itaut ex legum dispositione tenearis dicere, *authentice*, si commisisti delictum authenticatum cum examine, & probationibus authenticis, *sufficienter*, idest sufficienter probatum. Deficiente aliquo ex his adverbiiis, e.g. ly *politice*, si Judex interroget Petrum, an Titium occiderit, poterit Petrus, si delictum probari non potest, respondere cum juramento, non occidi, idest *politice*; sic de aliis discurrendum est. *Cara. Torre. Moja, Hoxes, &c.*

2 Si Judex magna astutia restrictionem impediret dicendo, occidisti Titium, non *politice*, &c. vel quod non possit, non liceat, &c. an teneatur quis fateri veritatem? R. neg. quia cum Judex interrogat, semper ut persona publica interrogat, & consequenter semper cum supradictis adverbiiis, licet ipse dicat sine illis interrogare: ergo velit nolit, contrahit verba: & ratio à priori est; quia respondens non tenetur respondere secundum iniquam mentem interrogantis, sed secundum restrictionem suorum verborum, vel secundum mentem rectam, quam debet habere. *Cara. Hoxes. Torre. Tilqueiras. Glad. prop. 26.*

O P I N I O XXVII.

Causa iusta utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, itaut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.

B b

Quæres.

An

AN hæc propositio sit limitativa præcedentis? R. aff. nam in ipsa dicitur, *causa iusta utendi his amphibologiis*; & cum nomen *his* designet id, de quo erat sermo præsens, ideò determinat sequentem vocem *amphibologiis*, non ad quodcumque, sed ad id, de quo dictum erat propositione præcedenti, idest ad restrictiones *mentales*. Hinc est, quod probabiliter dici possit, hanc condemnationem non extendi ad enunciationes, sive æquivocas, sive amphibologicas, sed ad restrictionem purè mentalem, quæ cum sit purum mendacium, nulla ex supradictis causis sufficiens est ad illam; ad sensibilem verò sufficientes sunt, quibus si careant, erit tantum veniale peccatum. *Gladius* prop. 27.

O P I N I O XXVIII.

Qui mediante Commendatione, vel munere ad Magistratum, vel ad officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare iuramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis; quia non tenetur fateri crimen occultum.

Quæres.

DE qua restrictione fiat mentio in hac propositione? R. de restrictione purè mentali, unde prædicta propositio est veluti exemplum præcedentis doctrinæ. Puto *Gladium* probabiliter asserere, propositionem loqui etiam de restrictione sensibili, eximendo illam à generali regula cæterarum responsionum sub sensibili restrictione; cuius fundamentum est, quia dum Iudex exigit iuramentum, propriè non procedit ex officio; non enim procedit per viam denunciationis, vel accusationis, & illa exactio non tendit ad punishmentem Rei, sed ad correctionem abusum: unde in hoc casu restrictio non haberet locum ad sensibilitatem, determinatam ex exterioribus circumstantiis supradictis ad alium sensum à jurante intentum, cum iuramentum sit coarctatum ad occultam munerum donationem. *Gladius* prop. 28.

O P I N I O XXIX.

Urgens metus gravis est causa iusta, Sacramentorum administrationem simulandi.

Quæres.

CU si simulare Sacramenta, sit peccatum mortale? Supponendum est, simulationem ex Cæj. esse falsam facti signi-

gnificationem, sicut mendacium, ex eodem, esse falsam vocis significationem: Vnde ex ipso, simulatio materialiter differt à mendacio. IV. nunc ad quæst. rationem assignando, quia videlicet simulatio Sacramentorum est mendacium in materia gravi: ergo, &c. Tum quia qui Sacramenta simulat illudit divinis signis, sicut qui jurat sine animo jurandi, illudit divino testimonio: ergo, &c.

2. An ob aliquam causam, videlicet, ob metum gravem, ut dicitur in propositione, possit quis à mortali excusari, simulando Sacramenta? R. neg. quia nulla causa, neque bonum proximi, neque timor vitæ, potest cohonestare mendacium intrinsecè malum: ergo ita à pari; Hinc sequitur Primò Confessarium in Confessionario fingentem se confessionem audire aliquo signo externo, vel proferentem verba absolutionis sine intentione, ob mortis periculum, vel ob infamiam poenitentis, & revelationem sigilli evadendam, peccare mortaliter peccato sacrilegii: eò vel maxime, quia in hoc ultimo casu poterit prudenter se gerendo, evitare revelationem recitando orationem Dominicam; nec hoc esset simulare administrationem Sacramenti, sed occultare veritatem, & repulsam: & quamvis fallerentur adstantes, hoc tamen non esset per se intentum à dicente, nec ab illa prolatione per se causatum.

Sequitur 2. non posse Sacerdotem ob metum mortis fingere consecrationem totius panis in platea existentis; nec peccatori occulto indisposito porrigere particulam non consecratam; aut fingere in os ejus particulam injicere ob ipsius grave periculum mortis, vel famæ, licet sic ipse eam petiisset: Hæc enim omnia sunt mendacia facti, quæ nullo casu licent. Sequitur denique, contrahentes matrimonium, utpote qui sunt ejus Ministri, peccare mortaliter ob eandem rationem, si ambo fîctè illud contrahant solis verbis, & factis exterioribus. *Glad. p. 29.*

O P I N I O XXX.

Eas est viro honorato occidere invasorem, qui nitur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fustem percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

Quæres.

1 **C** Vr calumnia viro honorato inferenda (de hac enim loquitur prima pars propositionis, sub illa conditione, si aliter,

B b 2

aliter, &c.) etiam sub ista modò dicta conditione, *scilicet, &c.* impediri non possit media occisione: Supponendum est ex *D. Tho.* quemque ad sui defensionem vi retundere, posse in-
vasorem (cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut etiam jura lo-
quuntur.) Vnde si quis se defendere potest verbis, vel tinnis
tantum, non debet ad facta procedere, si verberibus, non de-
bet mutilare, si mutilatione, non debet occidere, & si hæc non
sufficiant, poterit occidere, intendendo per se defensionem, &
per accidens mortem; maxime si fuga non sit in vaso (præcipue
Religioso) possibilis. Hoc supposito.

10. ad quæſ. & rationem aſſignò : quia occiſio illa non eſſet cum moderamine inculpatæ tutelæ, nec conditio illa, *ſcilicet hac, &c.* eſſet ſufficiens ad occiſionem ; nam etiam poſt illatam calumpniam datur locus defenſioni, purgatio illam aliis verbis contumelioſis, vel cogendo apud Iudicem reum, vel adhibendo teſtes ſuæ innocentie : & Rat. à priori eſt, quia in tantum defenſio occiſiva eſt licita cum moderamine, &c. quia vita, vel facultates ſemel amiſſæ recuperari non poſſunt : at ignominia per calumpniam illata purgari poteſt modis ſupradictis : ergo, &c. Hinc eſt, quod ſi calumpnia ultra ignominiam afferat lueri, vel officii jacturam, quæ alia via recuperari non poſſit, defendens procedere poſſet contra calumpniatorem, veluti contra latronem. *Glad. prop. 30.*

2 Quid dicendum sit de occisione post alapam vel fustis percussione, quæ est 2. pars propositionis damnatæ? Dico hanc merito fuisse damnatam; quia occisio, vel repercussio illa facta post alapam, vel fustis percussione insequendo fugientem, non esset defensio, sed vindicta; non enim in casu, dum adversarius desistit, durat certamen, vel congressus, qui est duorum conflictus (nisi desistendo ibi maneret ad factum defendendum, vel ad dandum ipsi auctoritatem) nec quidquam recuperari potest, sicut res recuperari potest, furem insequendo. Tum quia occisio prædicta excederet limites inculpatæ tutelæ, cum aliter honor refarciri possit. Hinc est, quod si maritus sub cervicali pugione abscondat ad occidendum uxorem, vel Titius præparet venenum, vel accedat ad solvendum canes, vel testes paret ad occidendum, vel infamandum Sempronium, ex quo sequitur mors ejus; his non licebit occidere, cum certè alia via hæc mala impediri possint. *Glad. ibi.* ex quibus patet reprobatio propositionum sequentium.

O P I N I O XXXI.

32. in fine.

Non solàm licitum est defendere defensione occisiva, quæ altu possidemus, sed etiam ad quæ ius inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

O P I N I O XXXII.

33. in fine.

*Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra iniuste impedi-
cientem, vel ne hæreditas adeatur, vel legata solvantur,
se taliter defendere, sicut & ius habenti in Cathedram,
vel Præbendam, contra eorum possessionem iniuste impe-
dientem, (idest, etiam istis licitum est impediẽtem
occidere.)*

O P I N I O XXXIII.

31. in fine.

*Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius
aurei.* Quares.

AN liceat furem occidere bona tua magni valoris invaden-
tem? R. aliquando licitum esse, dummodò servetur mode-
ramen inculpatae tutelæ, & mors per accidens, defensio verò
bonorum per se intendatur *D. Tho.* & constat ex illo *Exod. 22.*
*Si effringens fur domum, sive effodians inventus fueris, & accepto
vulnere mortuus fueris, percussor non eris reus sanguinis. Dixi
cum moderamine;* nam si aggressus aliter sua recuperare posset,
quia furem e. g. cognoscit, & sunt testes de furto deponentes,
&c. non posset furem occidere. Dixi, *magni valoris;* nam non
sufficit unus aureus, ut dicitur in damnata opinione; illud enim
non est *regulariter* ita necessarium, ut sine ipso nedum simpli-
citer, sed etiam commodè vita substineri nequeat, & hoc est,
quod damnatur; sed excedere debet (probabiliter) summam
etiam quinque aureorum. Dixi denique *aliquando*, ut exclude-
rem *ly regulariter* in propositione adductum, idest generaliter,
& in omni eventu propter rationem supradictam.

Hinc est, quod si aureus ille ita esset necessarius, ut sine illo quis
penitus vivere non posset; quia scilicet, est tota ejus substantia
vel quia (debitor illius) ob dilatam ejus solutionem in carceri-
bus per multos menses detineri deberet, &c. vel quia latro cum

armis ad furandum accederet ; (& est casus expressus in *l. si ex plagis*, §. *Tavernarius*.) vel denique ; quia latro noctu venit ad furandum, tunc adhibito moderamine, si aliter res recuperari nequiret, posset latronem occidere ; quia in his casibus timere posset, latronem accessisse ad furandum, & occidendum, nisi expresse contrarium constaret. *Torre. Gladii* prop. 31. 32. & 33.

O P I N I O XXXIV.

34. in fine.

Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur. Quæres.

IN quo sensu damnata sit hæc propositio ? Supponendum est, dupliciter contingere posse abortum, vel fœtus animati, vel inanimati ; & hoc etiam dupliciter, vel directè, vel per accidens. Dico nunc cum *Gladio* prop. 34. & *Torre.* propositionem loqui de abortu directè procurato fœtus animati, ut patet, quod utique falsum esse constat. Primò quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona, vel mala vitentur : sed est intrinsecè malum, & contra naturam generationis, procurare abortum, etiam fœtus inanimati: ergo etiam urgente morte, vel infamia non licet ; aliàs ob eandem causam liceret procurare abortum fœtus animati. 2. quia si non possunt testes occidi ob imminentem mortem Rei, ita etiam discurrendum est de fœtu, qui est veluti testis infamiae.

Hinc patet, non esse illicitum uti medicamento directè ordinato ad salutem mulieris, ex quo per accidens sequitur mors, & interemptio fœtus, sive animati (maxime quando adest moralis certitudo, post mortem mulieris prolem vivam non nascituram) sive non ; quia actus morales speciem sumunt ab eo, quod est per se, non per accidens. Imò *San.* & alii volunt, hoc procedere etiam de medicamento æqualiter ordinato, & ad salutem mulieris, & ad mortem, & interemptionem fœtus, rationem assignantes ; quia præferenda est vita mulieris : si enim hæc sine medicamento deficit, & fœtus etiam interimitur, & deficiente fœtu ipsa vivere potest. Et denique abortum sive animati fœtus, sive non, consulere tanquam minus malum in conflictu majoris, scilicet mortis mulieris se volentis occidere, licitum esse putant *Dia. &c.* Neque hæc omnia esse damnata dicunt *Torre. & Hæger*, Sed hoc ultimum non admitto.

OPI-

O P I N I O . XXXV.

Videtur probabile , omne fœtum quamdiu in utero est , carere anima rationali , & tunc primum incipere eandem habere , cum paritur , & consequenter dicendum erit , in nullo abortu homicidium committi. *Quæres.*

EX quibus principiis colligatur falsitas hujus opinionis? R. deduci ex principiis fidei, quibus docemur sanctitatem, & gratiam subiectari in anima rationali: at qui illa tribuitur fœtui in utero matris existenti, ut patet ex illo Jerem. 1. *anrequam exires de vulva sanctificavi te;* & Joannes Baptista ab Ecclesia sanctificatus creditur in utero Matris: ergo, &c. Hinc supradicta damnatio non extenditur contra oppositum extreme assertantes, videlicet fœtum animari in principio suæ conceptionis ante 30. vel 40. dies, aut contra agentes post 90. dies, aut 4. menses, &c. *Torre. Glad. prop. 35.*

O P I N I O . XXXVI.

Permissum est furari non solum in extrema necessitate , sed etiam in gravi. *Quæres.*

QUænam sit extrema, quæ verò gravis necessitas explicita in propositione? Supponendum est, necessitatem posse dici extremam, gravem, & communem. Prima est illa, qua quis certò brevi, idest in uno hyeme, vel vere, aut longius sit moriturus, aut aliud notabile damnum morti simile sit incursum, nisi succurratur. 2. qua quis in gravi periculo morbi gravis, vel vitæ abbreviationis, vel captivitatis injustæ, vel notabiliter cadendi à suo statu sit constitutus, sed non certò. 3. denique, qua quis non cadendo notabiliter à suo statu, quibusdam rebus indiget, quarum defectum supplere potest ipsamet sua moralis sollicitudo. Hoc supposito. *Quæres.*

2. Quid dicendum sit de propositione? R. non esse licitum furari in gravi, sed solum in extrema. Prima pars colligitur ex cap. *si quis extra de furtis*, ubi poenitentia trium hebdomadarum imponitur furanti in gravi necessitate: sed poenitentia supponit culpam: ergo, &c. Tum quia non tenentur divites ex justitia elargiri eleemosynam graviter indigenti, sed tantum ex mis-

ricordia; hæc autem relinquit potestatem diviti cuique res suas tribuendi: ergo rationabiliter esset invitus, si ab alio auferrentur; læderetur enim ejus libertas: ergo, &c. Tum etiam, quia aliàs aperiretur via infinitis furtis, cum graves necessitates quotidie increcant. Tum denique quia in extrema, non autem in gravi omnia sunt communia: ergo, &c. *Glad. prop. 36.*

O P I N I O XXXVII.

Famuli, & Famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem iudicant salario, quod recipiunt. Queres.

Quid sit distinguendum, quid verò notandum in hac opinione pro ejus intelligentia, & impugnatione? Supponendum est, compensationem cum omnibus suis conditionibus (de qua *Ver. Furtum q. 3.*) esse licitam, nec condemnari à Pontifice per supradictam opinionem. Hoc supposito. Quoad primam partem quæst. Dico primò plura venire distinguenda. Primum est servitus gratis à servitute pro mercede. 2. est merces pactuita à non conventa. 3. est salarium pactuitum visum tenue, à non tali. 4. est salarium visum tenue pactuitum coactè, à pactuito liberè. 5. est opus, ad quod famuli, e. g. se obligarunt ab eo, ad quod non se obligarunt. 6. est opus, ad quod non se obligarunt exhibitum coactè, ab eo, quod exhibetur gratis, sive etiam specie gratitudinis. 7. est coactio ab extrinseco metu proveniens, à coactione veniente ab intrinseco, scilicet paupertate. Ultimum est pretium justum, idest pro quo plures alii famuli, vel operarii inveniuntur, à non tali. Quoad 2. partem quæst. notanda est illa particula in propositione expressa, scilicet *quam majorem judicant*; ex quibus omnibus præmissis examinatur, impugnatur, & intelligitur prætata opinio per sequentes responsiones.

R. & dico 1. Si famuli (idem dicendum de operariis) serviunt gratis, certum est, non posse compensare; quia compensatio fit ex rebus debitis ex justitia.

R. 2. Si serviunt pro mercede pactuita, & minus recipiunt, in reliquo compensare possunt; quia illud est eis debitum ex justitia.

R. 3. Si serviunt pro mercede pactuita visa tenui, ad quam coactè convenerunt, & præstant coactè opus, ad quod non se obligarunt, possunt compensationem facere. Patet ex supradictis: & idem

idem dicendum, dum exhibent opus, ad quod se obligarunt, sed pretio exiguo coactè pactuito, coactione ab extrinseco veniente.

R. 4. Si serviunt pretio exiguo liberè pactuito, solum interveniente coactione ab intrinseco, scilicet paupertate, non possunt compensationem facere; & in hoc sensu damnata propositio intelligenda est. Rat. est; quia ob spontaneam conventionem cesserunt juri suo.

R. 5. Si Dominus in eventu, quo non inveniat operarium, vel famulum, qui pro justo pretio serviat (quo casu ob indigentiam famulorum crescit stipendium, sicut vilescit tempore copiarum) & famulus spontè se offert pro illo exiguo pretio, non poterit hic compensationem facere; quia spontanea sua oblatio facit minus valere rem; nam merces ultroneæ vilescunt. Idem dicendum, quando quæsitus à Domino famulus liberè se offert pro illo pretio (quod contingit, quando duobus concurrentibus, alter, ut ipse præferatur se offert pro minori) cedit enim juri suo plus habendi.

R. denique. Si famulus quæsitus, & renitens convenire pro illo pretio, sed demum gravi metu ductus, illi pretio exiguo consentit, potest compensationem facere; quia ob coactionem non censetur remittere justum pretium. *Gladius*, prop. 37. *Torre. &c.* An verò Sartores possint compensationem facere semper cum panni fragmentis? Aff. R. *San.* quia semper datur illis pretium minus justo, sed nos Ver. *Contractus onerosi* q. 13. id negavimus.

O P I N I O XXXVIII.

Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis. Quæres.

IN quo sensu intelligenda sit hujus propositionis damnatio? Dicendum est, teneri sub mortali ad restitutionem, qui per pauca furta pervenit ad materiam notabilem sufficientem ad mortale, etiam si ratione acceptionis, mortaliter non peccaverit, quia videlicet, non advertit ad furta priora (nam cum tali advertentia, vel intentione ab initio concepta continuandi minuta furta, nulli dubium est, ad restitutionem teneri, & mortaliter peccare.) Rat. est; quia illa notabilis quantitas grave damnum proximo infert; ergo, &c. Hinc est, quod notabilis illa quan-

quantitas tota restitui debet, & non sufficit, ut restituatur quantitas illa, quæ complevit summam notabilem, & sufficientem ad mortale, probabiliter ait *Gladius* prop. 38. aliàs quis posset citari aliena pecunia pluries id faciens, & cum pluribus. Tum quia quantitas retenta in multis casibus posset esse notabilis, de qua loquitur condemnatio, contra *Tamb. Nav. Rebel.* & *Mol.*

O P I N I O XXXIX.

Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

Quæres.

QUOT modis hæc inductio contingere possit? R. duobus modis, consilio videlicet, & mandato; unde qui uno ex his modis efficaciter movet ad damnum inferendum contra justitiam, & damnum sequitur ex illis, tenetur ad restitutionem. Rat. est; quia lædit justitiam commutativam: ergo, &c. Dixi, & damnum sequitur ex illis; quia si aliundè sequatur, vel quia mandans revocaverit mandatum, vel quia consulens efficaciter suavit oppositum, vel æquè alter paratus erat damnum facere, ac si consilium præstitum non fuisset; verum est, non teneri. *Gladius* prop. 39.

O P I N I O XL.

Contractus mohatra licitus est etiam respectu eiusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis præviè inito, cum intentione lucri.

Quæres.

PRO resolutione aliquem casum in hac propositione comprehensum? Supponendum est, contractum Mohatra, italica lingua, *Stocco*, non esse quemcumque, factum cum pacto retrovenditionis, sed esse illum, quo res carius venditur creditò, ut statim vilius ematur numerata pecunia. Hoc supposito. Casus est, Mercator creditò vendit cum pacto retrovenditionis pretio riguroso, sed iusto, ut redimat numerata pecunia viliori, & cum intentione huius lucri, quod certè per se illicitum est, & in prædicta propositione condemnatum, cum revera in intentione sit mutuum, non verò emptio, & venditio, nisi palliata: sed ex mutuo aliquid recipere, est usura: ergo, &c. Idem dicendum est propter eandem rationem, quando Titius pecuniam

pevit

petit à mercatore, & hic offerat merces rigoroſo pretio ex intentione, ut redimat infimo, licet hoc in pactum non deducat; vel quando Titius ulnam panni, vel tritici credito petit à mercatore, & hic ſciens Titium revenditurum pannum alteri pretio medio, dicat illi poſt venditionem, ut ſibi retrovendant, & offerat ei infimum pretium (ſciens ob verecundiam, quia ab ipſo Titius accepit credito) conſenſurum.

Hinc eſt, quod non cadant ſub condemnatione. Primo ſi mercator poſt venditionem panni, c. g. petat à Titio, ut ſibi retrovendat eo pretio, quod repererit pergeris ad forum, ut vendat. 2. ſi mercator ſciens, Titium pannum petendo, eo non indigere, ſed pecunia, ipſumque revenditurum viliori pretio, vendat rigoroſo cum intentione redimendi viliori, nullo tamen interveniente pacto implicito, ſeu explicito. 3. à fortiori, quando in mercatore nullum pactum præceſſerit retrovenditionis, & nulla intentio redimendi vilius, nec ſcientia an Titius panno indigeat, vel pecunia, & an pannum debeat retrovendere, & ipſe bona fide illum venderit pretio rigoroſo; quia in his caſibus, reſpectivè, nulla palliatio mutui intervenit, nullumque onus injuſtum (pacto non interveniente) imponitur Titio. *Glaſius prop. 40.*

O P I N I O XII.

Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem à mutuatorio exigere, & eo titulo ab uſura excuſari. Quæres.

CU TEMERARIA ſit, & damnata hæc opinio? R. quia falſum eſt, pecuniam præſentem ex ſua natura, & abſolutè loquendo, præſcindendo ab extrinſecis circumſtantiis lucri ceſſantis, & damni emergentis, periculi amittendi capitale, &c. ſed otioſam in arca manentem, mutuo traditam perſonæ ſecuræ, eſſe pretioſiorem futura, ſeu numeranda, & ea ratione excuſare poſſe mutuantein à vicio uſuræ: Illa enim major æſtimatio præfixa, non eſt conſona rectæ rationi, ſed immoderata, & ex nimio affectu pecuniæ, & vicio avaritiæ proveniens, aliàs nunquam committeretur uſura, in qua ſemper intervenit pecunia numerata pro numeranda: Tum quia liceret etiam ultra ſortem exigere aliquid ratione carentiæ pecuniæ; quinimò & carius vendere

dere ratione expectatæ solutionis; in idem enim redit tradere numeratam pro numeranda pecunia, & expectare pecuniæ solutionem: quæ omnia sunt contra communem DD. & damnata ab Alex. VII. *Gladius* prop. 41.

O P I N I O XLII.

Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigitur tanquam ex iustitia debitum. *Quæres.*

IN quo sensu damnata sit hæc propositio? Supponendum est, posse mutuantem ex *D. Tho. &c.* aliquid ex mutuatarii benevolentia, non tanquam debitum, sed tanquam gratuitum donum accipere; nec intuitu mutui, sed tanquam mutui pretium, quod alii etiam extendunt, si mutuans illud intendat, imò & habeat, taliter, ut non mutuaret, si re sperata careret; quia hoc non est exigere, sed accipere, nec debitum aliquod imponere. Hinc sensus propositionis damnatæ est, quando aliquid ultra sortem exigitur, sive ante mutuum per pactum, sive post per petitionem, & instantiam, ut debitum, licet ex gratitudine; quia certè est palliatio usuræ: nam eò ipso, quod exigitur ut debitum, & solvitur ut debitum aliquid ultra sortem pretio æstimabile, non potest esse ex gratitudine. *Gladius* prop. 42.

O P I N I O XLIII.

Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere? *Quæres.*

Rationem falsitatis hujus propositionis? R. & assigno læsionem proximi in materia gravi, nempe in fama: atqui hujus violatio est mortalis contra præceptum dilectionis proximi, etiam si sumatur ut medium ad propriam defensionem, cum ex suo genere talis sit, obligetque ad semper per negativum præceptum; ergo, &c. Tum quia læsio gravis in rebus temporalibus est mortale peccatum: ergo à fortiori in fama, quæ pretiosior est divitiis. *Gladius* prop. 43.

O P I N I O XLIV.

Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

Quares.

Vnde constet improbabilitas hujus opinionis, constare ex dictis in præcedente propositioni. Hinc sequitur excludi à condemnatione reum, vel advocatum imponentem testi, vel accusatori verum crimen, sed occultum ad enervandum dictum ipsius; quod intelligendum est primo, si contra reum, injustè procedatur. 2. si huic alia non adsit via, vel locus defensionis. 3. ut non manifestentur crimina, nisi conducentia ad finem; & denique ut reus non plus infamet, quam infamatur. Ita communiter. *Glad. prop. 44.*

O P I N I O XLV.

Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituales; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.

Quares.

Quot in hac propositione secerni debeant damnata? R. duo distinguenda esse, primum est dare temporale pro spirituali, ut motivum conferendi, vel efficiendi spirituale. 2. est dare temporale pro spirituali tanquam gratuitam compensationem, vel è contra. Primum non esse liberum à teterrimo vitio simoniæ, constat primo ex *D. Tho.* qui docet simoniam esse collationem beneficii ad preces alterius cum intentione comparandi sibi favorem humanum; hic enim pro re nondum habita, quamvis erga eam non se habeat ut pretium formale, se habet tamen virtualiter: ergo multo magis simoniaca est traditio beneficii ex motivo rei temporalis traditæ. 2. constat quia alias sequitur, extra casum conventionis, & pacti, nullum actum esse simoniacum, & sic solam conventionalem ad-

mit-

mitti debere simoniam, non verò realem; nam nullus benè sentiens de spiritualibus, pro his dare vult temporale ut pretium: unde aperiretur via omnia dandi propter pecuniam. 2. simoniæ labe esse infectum, constat etiam ex ipsis verbis, propositionis, videlicet *quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali*, & è contrà; recompenſare enim est reddere pari pondere, & supponit rem jam acceptam, unde non respicit affectum dantis, sed satisfactionem, quantumcumque compensatio illa dicatur gratuita, videlicet, quia in ea nullum intervenit pactum; ac proinde verè res spiritualis pretio æstimatur, dum vel temporale exhibetur, ut proportionata merces, & satisfactio spiritualis, vel res spiritualis, ut merces, & retributio pro temporali; quod certè est commutare rem spiritualementem cum temporali, labe simoniæ non carens. Hinc est, quod dare spirituale pro temporali, vel è contrà per modum compensationis, vel non (videlicet per modum antidotalis, & gratuitæ obligationis, quando scilicet, non intentione lucri, nec remunerationis aliquid præstatur, vel accipitur, quod carere vitio simoniæ concedunt omnes DD., dummodò hoc in pactum non deducatur) pendet à voluntate, & intentione dantis: Vnde vitium simoniæ reperiri poterit respectivè in dante, vel accipiente, si in hoc, vel illo tantum, reperiatur illa prava voluntas, & alteri per probabilia indicia illa non constet. *Gladius* prop. 45.

O P I N I O XLVI.

Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; imò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quam res spiritualis.

HÆc propositio cum sua ultima abominabili parte, *sic ut illa* (scilicet, temporale, &c.) est extensio præcedentis ad motivum etiam principale, & ad finem, &c. quapropter si evidentia damnationis in illa refulget ex dictis, à fortiori in illa. *Gladius*, prop. 46.

O P I N I O XLVII.

Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi iudicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus. *Quæres.*

CU^m interdicta sit hæc expositio Concilii? *R.* & rationem assigno; quia scilicet, *Trid. sess. 24. de reform. c. 1.* non imponit novum præceptum, sed reducit ad memoriam, quod jam erat, nempe divinum, & naturale; ait enim loco citato; *ut in primis meminerint, nihil se ad gloriam Dei, &c.* Sed de jure Divino, & naturali est, (juxta communem sensum DD.) ut dignior eligatur: ergo in hoc sensu loquitur Conc. non sumendo comparativum pro positivo, nec excludendo indignos: imò & hoc etiam, quando non fit concursus, cum ibi loquatur cum habentibus jus promovendi, qui solent hoc facere sine concursu: maxime quia in eodem capite mentionem facit de Cardinalibus, & Pastoribus, qui sine concursu promoventur; ait enim *Postremò eadem S. Synodus, &c. & sess. 6. c. 1. de reform.* loquitur de Patriarchis, Metropolitanis, Primatibus, &c. quibus dignitates sine concursu conferuntur. Qui autem reputandus sit altero dignior. *Vid. Authores, præcipue Gladium. prop. 47.*

O P I N I O XLVIII.

Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino dissonum rationi videatur. *Quæres.*

CU^m secundum se, & ex genere suo fornicatio sit mala? *Supponendum est ex Scoto cum communi Scotistarum; omnia*
peccata

peccata esse mala, quia prohibita, vel per legem æternam, naturalem, vel per positivam divinam, aut humanam, ex illo Apost. ad Rom. 3. *Per legem cognitio peccati*; & cap. 4. *Vbi non est lex, neque pravaricatio*. Et cap. 7. *peccatum non cognovi nisi per legem*. Quando autem dicitur, aliquid esse prohibitum, quia malum in se, id penes alios DD. intelligitur communiter dumtaxat in ordine ad legem positivam, in quo sensu negat propositio prædicta fornicationem esse prohibitam, quia malam in se, sed tantum, quia interdicta per ipsammet legem positivam hoc supposito.

¶ ideo fornicationem esse ex suo genere malam, & prohibitam, quia malam per legem naturalem; in ipsa enim intervenit emissio seminis contra rectum finem, & ordinem intentum à natura, quantum ex se, & ex fornicario actu; nam talis emissio ordinata est à natura ad propagationem speciei, quæ obtineri non potest sine debita nutritione, & educatione, pro quibus necessaria est (natura dictante) commanentia ad longum tempus, ut patet etiam in iis animalibus, in quibus sola foemina non est sufficiens; ut in avibus, unde altero parente eunte ad cibum quærendum, alium remanere necesse est. Quæ omnia licet suppleri possent à fornicariis, hoc tamen non esset nisi per accidens, & ratio petenda est ab eo, quod est per se, non ab eo, quod est per accidens: ergo, &c. *Gladius peti. 43.*

O P I N I O XL.

Mollities iure natura prohibita non est; unde si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

HÆc propositio ex suis terminis detestabilior apparet priore, nec impugnatione indiget, cum ejus falsitas à fortiori deducatur ex dictis in superiori propositione; nam si fornicatio, quæ est contra fines secundarios generationis ex genere suo, & naturaliter mala est, quid dicendum erit de effusione seminis repugnante finibus & naturali ordini venerei actus, qui convenit humanæ speciei? quapropter dici solet peccatum contra naturam. *Gladius, prop. 49.*

O P I N I O I.

Copula cum coniugata consentiente Marito , non est adulterium; ideoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum .
Quares.

CUr consensus Mariti non eximat copulam uxoris à delicto adulterii? R. quia vir non est Dominus absolutus uxoris, ut pro suo libitu possit eam prostituere, vel ea abuti, sed ut certo tantum ordine ea utatur, & consequenter, etiam marito consentiente, datur locus injuriæ, & injustitiæ. Tum quia injuria, quæ irrogatur propriæ proli; dum ob incertitudinem alienæ, bonis paternis privatur quoad illam portionem, quam aliena consequitur, non potest à Marito remitti; & licet huic malo occurreretur, hoc esset per accidens, & obliquitas, vel reductio actus desumenda est ab eo, quod est de per se. Hinc est, quod copula commissa cum conjugata consentiente marito, verum est adulterium, & ut tale in confessione exprimendum, quamvis non teneatur ad restitutionem adulter. *Gladius.* prop. 50.

O P I N I O II.

Famulus, qui submissis humeris, scienter adiuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo ianuam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspi-ciatur, ne domo expellatur .
Quares.

AN metus aliquis temporalis possit aliquem excusare à prava operatione, non intendendo peccatum, sed tantum actionem præviam, ut medium ad illud. R. neg. quia actio illa prævia est intrinsecè mala, cum sit circumstantiata sine malo, nempe cooperandi ad peccatum; aliàs si tantum indifferens esset, absque ulla iusta causa non esset illicita, quod falsissimum esse patet consideranti. Notanter dixi in quæ. *Sed tantum actionem illam præviam, ut medium ad illud*; nam ea, quæ sic

C c

non

non influunt ad peccatum, & valdè remotè ad illud se habent, ut sunt simplex comitatus causa obsequii, ex suo officio famulo id incumbens, stratus equi, numeratio, receptio, vel designatio pecuniæ usurarii, condere ex officio cibos, &c. dici non possunt mala, & consequenter nec media cooperativa ad peccatum, sicuti sunt expressa in propositione, & rursus essent sternere lectum, associare concubinam, illam ducere ad locum peccati, ei januam aperire, ei deferre internuncia turpia, vel epistolas ad peccatum provocantes, determinare tempus, & horam, accommodare cubiculum secretum, deferre epistolam continentem provocationem ad duellum, &c. accomodare gladium, sclopus, vel pulverem tormentariam præstando ad illorum abusum; Et denique omnia illa, quæ sunt cooperativa ad illa genera peccatorum, quæ sunt intrinsecè mala; à quorum, inquam, malitia nullus metus excusare potest; sicuti metus *notabilis detrimenti* excusare potest ab iis, quæ sunt de jure positivo, ut à fractione jejunii, &c. *Gladius. pro. 51.*

O P I N I O LII.

Præceptum servandi festa, non obligat sub mortali seposito scandalo, si absit contemptus. *Quæres.*

CUr obliget sub mortali præceptum servandi festa? &c. obligare, quia in quantum in eo præcipitur, quod homo aliquo tempore Deo vacet, est de jure naturæ, & contentum in præceptis decalogi; in quantum verò est determinativum temporis, obligatio ejus venit ab Ecclesia, quæ potestatem habet condendi leges ex justa causa. *Gladius. pro. 52.*

O P I N I O LIII.

Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas eius partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit. *Quæres.*

CUr quatuor partes Missæ unam constare non possint? &c. quia nec physicè, nec moraliter uniuntur; non quidem physicè, quia sunt in diversis subjectis; nec moraliter, quia non se habent successivè, sicut est de ratione Missæ, imò & ejus auditionis; aliàs satisfacerent Choro, qui recitarent matutinum, aliis

aliis scilicet persolventibus horas, quod est absurdum. Hoc tamen non obstante, adhuc remanet in sua probabilitate opinio asserens satisfacere præcepto audiendi Missam, qui duas medietates successivè à diversis celebrantibus audit, nec esse condemnatam ob oppositam rationem: sicut & illam *San.* dicentis obligationi duplicis Missæ, vel Missæ, & officio satisfaceri posse simul eas audiendo, vel simul recitando: & *Rat.* esse potest; quia duo successiva simul existere possunt, quas tamen duas posteriores opiniones falsas reputat *Glad.* pro. 53.

O P I N I O LIV.

Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest tamen reliquas horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad se minorem. *Quæres.*

AN vera sit ratio in præsentī adducta ad liberandum recitantem ab obligatione horarum; quia scilicet, *major pars, &c.* *R.* neg. nam ea valet dumtaxat, quando extra materiam justitiæ, partes inter se sunt connexæ, & una non potest esse sine alia moraliter, ut est sacrificium respectu celebrantis, quod non verificatur in casu; nam materia officii est divisibilis, & præceptum ipsius, licet unicum, ob divisibilitatem tamen materiæ, ita potest se extendere ad unam partem, & ad hanc obligare, ut non obliget quoad aliam. Hinc est, quod qui brevuario caret, vel lectionibus, & memoriter scit horas, vel psalmos ad horum tenetur recitationem: similiter qui legitime impeditus, Missam ultimam in Præfatione, imo etiam post consecrationem reperit, eam tenetur audire. *Glad.* pro. 54.

O P I N I O LV.

Præcepto Communionis annuæ satisfacit per sacrilegam Domini maducationem. *Quæres.*

AN Ecclesia præcipere possit actus internos; quod est in casu ratio dubitandi? *R.* aff. quando actus interni necessariò sunt connexi cum externis: Hinc subsumo: sed digna susceptio sacramenti est modus essentialis in esse moris, & formaliter ipsius susceptionis, videlicet, ut est cibus animæ (sub quo modo cadit sub præcepto ex *c. unus utriusque sexus*): ergo illud

indignè suscipiens non satisfacit præcepto Ecclesiæ. Idem à fortiori dicendum est de suscipiente Eucharistiam in articulo mortis, cum in ipso vigeat non tantum Ecclesiasticum, sed Divinum præceptum. *Gladi. prop. 55. contra Tamb.*

O P I N I O LVI.

Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt est nota prædestinationis. Quæres.

QUot sint absurda hujus perniciosæ propositionis? *re. esse* plura; nam inde præberetur primò motivum gentiliter viventibus frequentandi sacramenta ob hypocrisim, ut ipsi inter prædestinatos habeantur. Deinde præberetur ansa peccantibus sine ulla emendatione; fidendi de salute. Tum quia id est contra signum prædestinationis (inter alia signa moralem tantum certitudinem inducentia) à D. Aug. adductum, quod est sanctus vitæ discursus. Tum etiam, quia frequentia Sacramentorum sine vitæ emendatione, potius poenam, quam præmium promeretur. *Gladi. pro. 56.*

O P I N I O LVII.

Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modò honestam. Quæres.

CU non sufficiat attritio naturalis ad obtinendam gratiam, in Sacramento Pœnitentiæ? *re. non sufficere, quia imprimis sic determinatum fuit in Conciliis Arausic. 2. Can. 6. Milevi. & Trid. sess. 14. cap. 4.* quibus accedit ratio; nam dispositio ad formam, debet esse huic proportionata, saltem geometricè: ergo si gratia est ordinis supernaturalis, & dolor est dispositio ad illam, hic debet esse supernaturalis. Tum quia peccatum est contra Deum Authorem supernaturalem, avertens à bono supernaturali: ergo, &c. Hinc sequitur, nec etiam sufficere attritionem existimatam, nec naturalem ut talem putatam, vel dolorem de carentia doloris: quia hic bene stare potest cum affectu ad peccatum, & illa utpote materia Sacramenti debet esse vera, non apparens. *Gladius. pro. 57.*

O P I N I O I.VIII.

Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicuius consuetudinem.
Quæres.

IN quo sensu intelligenda sit hujus propositionis damnatio. *in eo sensu, in quo propositionem ut veram admittunt Reginal. Zerolla, & Sos. apud Bon. item Vasq. Dia. apud Tamb. videlicet, quod pœnitens non tenetur Confessario interroganti fateri consuetudinem alicuius peccati, si adhuc ipsa perseverat; quod falsum esse patet, quia Confessarius non tantum est Judex, sed etiam Medicus: ergo cognoscere debet non tantum morbum, sed etiam modum ipsius, ut salutarem possit applicare medicinam; ut passim loquuntur PP. & DD. exemplo Medici corporalis, qui nisi vetustatem morbi cognoscat, non potest morbo conveniens præbere remedium: ergo, &c. Tum quia Confessario constare debet de pœnitentis dispositione; atqui hæc maximopere dependet à cognitione consuetudinis: ergo, &c. Notanter dixi, si adhuc perseveres; nam si per mensem, vel diuturnius tempus, ipsa, vel occasio reincidentia extirpata fuerit, non tenetur pœnitens eam manifestare, ex opposita ratione. Gladius. prop. 53.*

O P I N I O LIX.

Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos, ratione magni concursus pœnitentium, qualis v.g. potest contingere in die magnæ alicuius festivitatis, aut indulgentiæ.
Quæres.

AN præceptum divinum positivum integritatis moralis confessionis aliquando excuset? *re. aff. in casu necessitatis, vel confessionis, absolutè, aut ex præcepto Divino faciendæ, ut in articulo mortis; vel scandali vitandi, aut alterius gravis damni. Hinc est, quod nec concursus pœnitentium in die, &c. nec præcisâ inopia superiorum pro reservatis, nec periculum expirandi tempus communionis in Paschate, sufficiunt ad dimidiandum confessionem; nam communio in Paschate est de jure Ecclesiastico, in magna solemnitate fit tantum devotionis*

gratia, & reservatis aliter provideri potest; præceptum verò integritatis est de jure Divino: ergo, &c. *Gladius.* prop. 59.

O P I N I O L X.

Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est deneganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

Quæres.

Quid in hac propositione veniat condemnatum, quidque non? Supponendum est: Aliud esse spem emendationis apparere: Aliud spem illam executioni mandare; potest enim quis habere firmum, & efficax propositum non peccandi, & tamen dubitare se peccaturum. Primum namque est actus voluntatis; 2. verò intellectus: illud dici potest emendatio affectiva ut contradistincta ab effectiva, quæ stat in duratione prædicti propositi in exercitio, quæ omnia cognosci possunt à Confessariis. Hoc supposito. R. primò, non damnari in prædicta propositione, quod deneganda sit absolutio pœnitenti, de quo timetur ipsum non mandaturum executioni emendationem, dummodo actualiter constet de ejus emendatione, non tantum oretenus, sed in voluntatis proposito habente pro objecto futuram executionem; in propositione enim dicitur, *& si spes emendationis nulla appareat*; quod in casu non verificatur: Et ratio horum est, quia sicuti dilectio affectiva (quæ homo firmiter proponit Deum diligere; ita ut omnia, quæ ipsi placent, admittat, omniaque ipsi displicentia excludat, ut contradistincta ab effectiva, quæ consistit in executione, & duratione prædicti propositi in exercitio) sufficit ad justificandum hominem; ita sufficiens erit ad disponendum hominem emendatio affectiva: eò vel maximè, quæ si conjuncta erit cum contritione jam ante absolutionem justificat; ergo, &c. Quomodo autem cognosci possit emendatio affectiva. Dic, cognosci posse ex aliquibus signis, videlicet si pœnitens detestetur omnia media conducentia ad peccatum, amplectaturque omnia media ad illud vitandum necessaria, rarius peccet, dum cogi posset sponte confitetur, accedatque cum majori dolore, &c.

R. 2. in prædicta propositione damnari collationem absolutionis iis,

iis, qui solum vocetenus affirmant se dolere, &c. & proponere emendationem, dum revera hanc non habent; quia scilicet, affecti sunt ad peccatum, media dura ab ipsis concipiuntur, consentitur ex concepto timore scandali, &c. Et Rat. est; quia in his non datur efficax propositum, quod est materia proxima requisita ad valorem Sacramenti, nec de eo constat, imò contrarium apparet: unde eis non est credendum, quamvis in foro pœnitentiæ sint testes, & Rei. *Gladius. prop. 60.*

O P I N I O L X I.

Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quinimò directè, & ex proposito quarit, aut ei se ingerit.

Quæres.

Quanta sit temeritas hujus propositionis? B. esse talem, ac tantam, ut non solum quoad ejus abominabilem secundam partem, quinimò, &c. sit expressè contra communem sensum DD. sed etiam quoad 1. qui enim non habet dolorem, & propositum non peccandi de cætero, non est capax absolutionis; sed ita se habet, qui est in proxima occasione, quam potest, & non vult dimittere: ergo, &c. Quomodò enim dici poterit, quis habere dolorem, dum habet affectum virtualem ad peccatum, regulariter consequens ad proximam occasionem? Hinc sequitur, eum, qui è domo non vult eiicere cencubinam, non esse absolvendum, nisi prius ejecerit, quamvis maxima doloris signa, & propositi ostendat; nam licet hæc signa sufficientia sint ad impendendam absolutionem consuetudinario, non tamen concubinario; quia huic voluntaria est occasio, illi autem non est in sua potestate, statim à se consuetudinem eradicare. Excipe primò, nisi ostendens talia signa; vel jam præparaverit oportuna remedia, ad eam eiiciendam; vel à copula cum ipsa per multum tempus abstinuerit, cogitans interim quomodò de eà disponere possit; vel ipsa foemina semel, aut his consenserit, sed multoties restiterit, & victoriam repetaverit; (tunc enim ex parte sua non versatur in proxima occasione.) Vel denique nisi ita per infirmitatem concubina deformis effecta sit, ut non amplius adsit periculum. Prædicta tamen intelligenda sunt, quando in potestate concubinarij est, concubi-

nā expellere: nam si filius familias e.g. esset concubiniarius cum ancilla, vel famula, tunc potius consuetudinarius dici deberet, & pro ipso absolvendo servari deberet regula præcedentis, & subsequæntis propositionis, proponendo ei media opportuna, videlicet, ne solus cum sola alloquatur, communicet, &c. ita *Gladius*. prop. 61.

O P I N I O E X I I.

Proxima peccandi occasio non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit. Quares.

AN aliqua causa excuset à fuga occasionis proximæ, nullam causam excusare posse. Probatur ratione universalī. Non sunt facienda mala, ut eveniant bona; sed proxima occasio est malum: ergo, &c. & hoc aded verum est, & consonum rationi, ut pro eo debilitando, nec scandalum, nec infamia, nec aliud quidquam in depositione occasionis, e. g. concubinæ, adduci possit, cum salus animæ naturali lumine præferenda sit quibuscumque temporalibus. Imò si occasio esset cum fratre, vel sorore, potius isti ingredi Religionem deberent, & hoc caderet sub præcepto, si aliter scandalum, vel occasionem vitare nequirent. Hinc semper ac quis dat operam rei *illicitæ*, vel non *simpliciter necessariae*, & *debitæ*, ea mala, quæ sequuntur, & sunt prævisa, imputantur ei ad culpam, & consequenter eorum occasiones vitare debet. Hinc si ex colloquio mulierum quis involuntariè se polluat, debet à colloquio abstinere: non sic, qui ad morbum impediendum utitur cibo in pollutionem involuntariam, & non intentam influente.

Quod dictum est, intelligitur de occasione versante circa præcepta negativa, quæ obligant semper, & ad semper, non autem de occasione, quæ versatur circa præcepta humana; in his enim quidquid excusat ab ejus observantia, excusat etiam ab occasione illa transgrediendi; ut si quis ex conversatione aliqua, quam omittere non potest sine notabili detrimento, desereret horarum recitationem, &c. *Gladius*. prop. 62.

O P I N I O L X I I I.

Licitum est quærevē directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

Quares.
Quid

Quid præsens propositio præcedenti superaddat? R. hanc opinionem laxiorem esset præcedente; nam illa dicebat, non esse deferendam occasionem, supposito, quod quis in ea reperiretur; hæc verò ait, licitum esse eam directè quærere, quod falsum esse constat ex ibi adducta ratione; non enim facienda sunt mala, ut eveniant bona. Hinc est, quod non possit aliquis exponere se periculo peccandi, ut convertat meretricem e. g. vel ire ad infidelium conversionem cum sui detrimento; hoc enim esset directè quærere occasionem, (prout *ly directè* contradistinguitur ab eo, quod est per accidens, non verò ab eo, quod est principaliter intentum, in quo sensu loquitur propositio.) Dixi, *hoc enim esset quærere, etc.* nam contingere potest, ut quis non quærat occasionem, sed in ea posita reperiatur, vadens ad aliquod opus efficiendum, vel ex officio, vel ex charitate, ut dici solet de Medico, Chirurgo, Parrocho, vel Confessario: in quo casu dicendum est id, quod statuius in præcedenti propositione, videlicet, quod si supra dicti per macerationem, & interiores animi præparationes nequeant occasioni prævalere, potius officium deferere debent, ex ratione ibi adducta; quia scilicet, bonum spirituale propriæ salutis cuicumque alteri est præferendum, etiam præcepto Ecclesiastico. e. g. audiendi missam, si ei assistendo proxima præberetur occasio mulierem adamandi, concupiscendi, &c. & aliter, ut nuper dixi, id vitari non posset; præceptum enim divinum prævalet Ecclesiastico. *Gladii. prop. 63.*

O P I N I O LXIV.

Absolutionis capax est homo, quantumvis labore ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem nesciat Mysteriorum Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini N. Jesu Christi. Quæres.

Vnde in casu prædictæ propositionis oriatur incapacitas absolutionis? R. oriri ex peccato, quod tecum deferit culpabilis ignorantia prædictorum, quod tolli non potest per absolutionem, nisi ignorans prius instruat, & se disponat: ergo, &c. *Gladius. prop. 64.*

O P I N I O LXV.

Sufficit illa Mysteriorum semel credidisse.

*Quæres.
Quid*

Quid condemnetur in hac propositione? R. damnari, vel primò, quod sufficiat Myſteria Trinitatis, & Incarnationis ſemel credidiſſe, cui actui ſi ſuccederet eorum ignorantia culpabilis, adhuc ignorans capax eſſet abſolutionis; vel ſecundò quod ſufficiat ſemel hæc myſteria explicite credidiſſe, pro adimpletione fidei explicite ſub præcepto. *Gladius. pro. 65.*

O P I N I O LXVI.

Scientia ex confeſſione acquiſita uti licet, modò fiat ſine directa, aut indirec̃ta revelatione, & gravamine pœnitentis, niſi aliud multò gravius ex non uſu ſequatur, in cuius comparatione prius meritò contemnatur. Quar.

1 **A**n Confeſſarius poſſit quandoque uti ſcientia ex confeſſione acquiſita? R. aſſ. dumtaxat ſi id faciãt ſine directa, aut indirec̃ta revelatione, & gravamine pœnitentis copulativè. Vndè Confeſſarius vincibiliter ignorans, aliquod eſſe peccatum, quod poſtea ſcit ex confeſſione viri docti, poteſt hac notitia uti ad melius ſuam, & aliorum conſcientiam examinandam. Et ſimiliter poterit ſuperior (nihil exterius operando quod minimum pœnitenti incommodum aſſerre poſſit) notitia confeſſionis uti ad prudentius ſe gerendum in Monafterii cuſtodia e. g; non poterit tamen occultè denegarè ſuffragium, cui ex eadem notitia noverit eſſe indignum, ob gravamen, quod ei ſequeretur. *Dia. part. 5. tract. 11. reſ. 3. & 4. Janu. Gonet &c.* Et in hoc ſenſu certum eſt, non fuiſſe damnatam prædictam propoſitionem quoad ſuam primam partem, ſed dumtaxat quoad ſecundam. Vnde. *Quæres.*

2 An Confeſſarius uti poſſit prædicta ſcientia cum gravamine pœnitentis, quando ex non uſu illius ſequitur eidem pœnitenti aliud majus gravamen, & talis conditionis, ut hoc ſecundum comparatum priori ſit pluris faciendum, adeò ut prius eſſet contemnendum; ut ſi pœnitens v. g. ob homicidium committendum in confeſſione expreſſum, eſſet mortis ſupplicio condemnandus, cui occurrere volens Confeſſarius (ſumma cautela, & prudentia) pœnitentem accuſare facit apud Magiſtratum de alio crimine ab ipſo commiſſo, & extra confeſſionem noto, ob quod exul efficitur? R. neg. quia imprimis redderetur odioſum, & formidabile Sacramentum Pœnitentiæ, etiam apud ipſum

ipsum prædictum pœnitentem, qui rationabiliter conqueri posset de malo, quod sibi ex confessione, & contra suam voluntatem obvenit, quod ut sic revera in se malum est, licet comparative sit levamen: ergo, &c. Deindè ex allata doctrina posset à fortiori Confessarius cum gravi pœnitentis damno uti notitia ad evitandum grave, & majus malum Reipublicæ, in cujus comparatione meritò contemnendum esset minus damnum pœnitentis. Et denique, quia & si supposita diligentia, & cautela confessarii, ignoret pœnitens malum ei ob confessionem obvenire, sufficit tamen ad eum, à tam salubri, & necessario Sacramento retrahendum, si sciat, ut scire potest, Confessarios tales, & similes opiniones sequi posse. Ita Gladius in Appendice.

Opus servile quale sit. v. Festorum observantia.

Oratio quid sit. v. Actus Religionis q. unico.

Oratoria privata an dicantur prædicta auctoritate Episcopi. v. Luxuria sacrilegii q. 14.

Ordo quid sit, & quod duplex, conditiones ad ipsam requisitæ. v. Sacramentum Ord. &c. q. 1. &c. Ordo servandus in appellatione juridica. v. Iustitia sententiæ q. 10.

Oriundus Diœcesis pro Ordinibus suscipiendis quis dicatur, &c. v. Sacramentum Ord. &c. q. 19. &c.

Osculum an sit mortale peccatum. v. Luxuria q. 8.

Ova an comedi possint in die jejunii à lacticiis, voto promissi. v. Votum q. 37.

P

Paganismus quomodo repugnet rebus fidei. v. opi. 4. Inno.

Parochus sciens impedimentum, an possit assistere matrimonio, v. Sacramentum in genere q. 30. An possit exponere ad Confessiones approbatum ab alio, quam ab Episcopo loci, vel alium Parochum alterius Diœcesis, vel simplicem Sacerdotem. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ord. q. 4. &c. v. Confessio annua q. 32. & 33. Parochus proprius contrahentium quis sit. v. Sacramenti mat. &c. q. 65. &c. Quando sit eligibilis virtute Jubilæi. v. satisfactio per Jubilæum q. 20.

Parvitas materie in luxuria an detur. v. Luxuria q. 7. v. Luxuria supri q. 9.

Pater an possit offerre filiis occasionem furandi. v. Scandalum q. 7. Quomodo erga filios. v. Honor parentibus, &c. q. 8.

Patria potestas quamdiu duret. v. Contractus in genere q. 30. v. Honor parentibus, &c. q. 13. & 14.

Patris potestati quis subiectus sit. v. *Censura excom. si quis*, &c. q. 43.
 Patrinus baptismi quis possit esse, &c. v. *Sacramenti Baptismi*, &c.
 q. 9. &c. Patrinus in Confirmatione an sit necessarius, &c. v. *Sacra-*
mentum Confirmat. q. 25. &c.
 Peccans spe Jubilæi an, &c. v. *Satisfactio per Jubilæum* q. 41.
 Peccatum in genere an sit materia sufficiens, &c. v. *Sacramenti Pœ-*
nit. materia remo. q. 6. &c. Peccatum dubium an sit materia neces-
 saria, &c. v. *ibi.* q. 2. &c. Peccatum contra naturam quid sit, &
 quotuplex. v. *Luxuria peccati*, &c. q. 1. &c.

P E C C A T U M.

Quæres.

- 1 **Q**uid sit, & quotuplex? R. peccatum actuale ex *D. August.*
lib. 22. contra Faustum, esse dictum, factum, vel concupi-
 tum, contra legem Dei æternam. Vnde ad 1. peccatum actuale
 dividitur primò in peccatum commissionis, quod opponitur
 præcepto negativo, obligante semper, & pro semper: ut quan-
 do fiunt quæ prohibentur; & in peccatum omissionis, quod
 opponitur affirmativo præcepto obligante semper, sed non pro
 semper: ut quando non fiunt, quæ præcipiuntur. Et tam secundū
 quam primum dividitur 2. in peccatum, quod aliud sit cordis,
 aliud oris, aliud operis, de qua divisione *Aug.* in sua definitio-
 ne: & verificari potest, vel de uno, eodemque peccato, e. g. de
 vindicta, quæ primò in corde concipitur, deindè per verba,
 contumeliosa ad os progreditur, & tandem ad opus per per-
 cussionem, vel occisionem: Vel de diversis; nam infidelitas
 perficitur in corde, detractio in ore, & homicidium in opere.
Affertur lib. 2. de pœnit. in communi.
 Dividitur 3. peccatum in spirituale, & carnale; illud est, quod in
 delectatione spiritali perficitur, & consumatur, v. g. superbia,
 inanis gloria, &c. Carnale verò est, quod perficitur in delecta-
 tione carnali; ut Gula, Luxuria, &c. Vnde dixit Apostolus ad
Corin. 7. Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus.
 Dividitur 4. peccatum ex parte motivi, in illud ex ignorantia, ex
 passione, & ex malitia. Peccatum ex ignorantia est illud, quod
 ab ignorantia vineibili, voluntarium minuente, tanquam à
 causa per accidens procedit, juxta illud ad *Corin. 2. Si cognovis-*
sent, nunquam Dominum gloria crucifissent. Dixi ab ignorantia
 vincibili; quia quod ex invincibili provenit, non est peccatum,
 nam talis ignorantia aufert omninò voluntarium necessarium
 ad peccatum. Dixi etiam, voluntarium minuente, ad excluden-
 dam

dam ignorantiam affectatam, & directè volitam; quia talis ignorantia præfatum voluntarium non tollit, & propterea non constituit peccatum ex ignorantia, sed ex malitia: nam, idè vult quis ignorare, ut liberiùs peccet, & sic prima radix peccati non est ignorantia, sed voluntas ignorandi. Peccatum ex passione est illud, quod ex motivo vehementi appetitus sensitivi trahentis voluntatem ad consensum, & proinde ejus libertatem minuents originem ducit, juxta illud Jacob. 1. *unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illeceus*. Ad hoc autem, ut peccatum dicatur ex passione, requiritur ut passio perturbans intellectum antecedit, & quodammodo extorqueat voluntatis consensum; ut docet *Sco. in 2. dist. 6. q. 1.* nam quando motus passionis sequitur, & excitatur à voluntate, ut quando quis e. g. in se passionem voluntariè ad libidinem, vel iram excitat, tunc peccatum non est ex passione, sed ex malitia; siquidem tunc non est passio prima origo peccati, sed perversa voluntas peccandi.

Peccatum ex malitia ex eodem *Sco. loc. cit.* est illud, quod absque ignorantia, aut passione præcedente, sed ex plena libertate, & voluntate committitur, quod à cit. Doctore vocatur peccatum ex electione. Advertendum tamen est, quod ista divisio non est essentialis, sed accidentalis desumpta ex diversis motivis, unde non variat speciem peccatorum: nam idem homicidium committi potest ex ignorantia, ex passione, & ex malitia; sunt tamen circumstantiæ minuents, vel aggravantes.

Dividitur 5. peccatum in mortale, & veniale: Mortale, ut ex ipso nominis vocabulo constat, est illud, ratione cujus homo gratia sanctificante privatur, & æternis cruciatibus mancipatur: Veniale verò est illud, quod licet verè peccatum sit, tamen non privat gratia sanctificante, nec hominem æternam damnatione dignum reddit, ac proinde, ut ipsius nomen sonat, facile veniam obtinet. Est communis.

Dividitur denique peccatum in illud, quod philosophicum, & quod theologicum dicitur. Peccatum philosophicè consideratum est illud, cujus malitia potest cognosci ex naturalibus, & etiam ex naturalibus detestari potest, quatenus contrarium alicui virtuti naturaliter notæ, e. g. furtum, quia scilicet, est contra justitiam, &c. Peccatum verò theologicè dictum est, cujus malitia cognoscitur per revelationem supernaturalem, nec sine speciali Dei gratia potest detestari, v. g. quod omne peccatum sit offensivum Dei, aversivum à Deo, impeditivum gloriæ, dam-

- damnativum ad inferos, &c. quæ motiva nobis per Sacram-
Scripturam sunt nota, idest, per revelationem supernaturalem.
- Pecunia mutuata cum crescit, an, &c. v. *Contractus gratuiti* q. 42.
- Pensio quod duplex sit. v. *Censura excom. majoris* q. 18.
- Pensionarius an teneatur ad officium, &c. v. *Hora Canonica* q. 19.
¶ 20.
- Percussio levis, gravis, &c. qualis sit. v. *Censura excom. si quis*, &c.
q. 48. &c.
- Peregrini cui patria subdantur quoad Communionem in Paschate. v.
Communio annua q. 7. Item quoad confessionem. v. *Confessio annua*
q. 28. Cui Diœcesis quoad casus reservatos. v. ibi. q. 29. Qui loco
quoad auditionem sacri. v. *Festorum observantia* q. 26. & 27. An
teneantur legibus Territorii, &c. v. *Legis materia* q. 2. Peregrini,
& Vagi, cujus sint subditi. v. *Sacramenti Pœnit. Minist. Ord.* q. 11.
- Peregrinus, Hospes, Vagus, Alienigena, &c. quis sit. v. *Sacramentum*
Eucha. q. 6.
- Periculum mortis quale sit. v. *Communio annua* q. 44. Quando verifi-
cetur. v. *Sacramenti Pœnit. Minister Deleg.* q. 8.
- Petere, & reddere debitum. v. *Conscientia* q. 7. v. *Sacramenti Matri.*
&c. q. 42. &c. Quando interdicator inter conjuges. v. *Luxuria sim-*
plicis, &c. q. 3. &c. Petere an quando possit adulter. v. *Luxuria*
adulterii q. 6. Petere, & reddere marito emittenti semen extra
vas, an, &c. v. *scandalum* q. 9.
- Pignus quid sit, &c. v. *Contractus onerosi* q. 37. &c.
- Plena probatio delicti an occultari possit reo. v. *Jus Prælati in Rei*,
&c. q. 6.
- Pœna correspondens excommunicato ministranti, vel recipienti Sa-
cramenta. v. *Censura excom. majoris* q. 43. Pœna cessationis à Di-
vinis, Depositionis, & Degradationis. v. *Pœna cessationis*, &c.
Pœna talionis quid sit, &c. v. *Justitia in accusando*, &c. q. 2. Pœna
incestus. v. *Luxuria incestus* q. 3. Pœna privationis petendi debi-
tum quando incurratur. v. *Luxuria incestus* q. 8.

POENA CESSATIONIS A DIVINIS, DEPOSITIONIS,
ET DEGRADATIONIS. Quæres.

1. **Q**uid sit Cessatio à Divinis i. R. esse simplicem prohibitio-
nem, qua Ministri Ecclesiæ prohibentur Divina Officia
persolvere, ministrare Sacramenta, & sepelire laicos in loco
sacro. Dicitur, *simplex prohibitio* ad differentiam censuræ,
quasi ligantis personam. Dicitur, *qua Ministri Ecclesiæ*, non
quod

quod ab hac pœna excludantur laici, quia si illi non possunt celebrare, nec laici poterunt assistere. Dicitur, *prohibentur persolvere Divina Officia*, idest Horas Canonicas publicè, & Missas celebrare etiam in solemnitatibus. cap. *Alma Mater*. Dicitur *ministrare Sacramenta*, idest Ordinis, Matrimonii, & Extremæ Vnctionis tantum; unde permittitur semel in hebdomada Missa ad renovandum Eucharistiam, non ad illam distribuendam, nisi per modum Viatici. Dicitur, & *sepelire, &c.* quod intelligitur de sepultura quoad divina officia. *Sua. Fili. Bon. Rem. tom. 1. fol. 661. q. 1.*

- 2 Quid sit Depositiō ? R. esse pœnam Ecclesiasticam, qua persona Ecclesiastica privatur omni munere Clericali, officio videlicet, & beneficio absque spe restitutionis, & cum quadam solemnitate verborum. Dicitur, *cum quadam solemnitate, &c.* in quo differt à Degradatione; quia depositio est degradatio verbalis, degradatio autem est actualis depositio: unde omnis degradatio est depositio, non è contrà. *Fili. Rem. q. 2.* Quæ autem sint solemnitates ad Depositionem requisitæ. vid. *Say.*
 - 3 Quid sit Degradatio ? Cum Degradatio in paucis differat à Depositione, ut diximus, & in pluribus conveniat, videlicet quod neutra privet charactere, & oneribus ex charactere proveniētib; ut sunt onera recitationis Officii, & castitatis; utraque sit pœna perpetua; neutra feratur, nisi post sententiam; & denique, utraque pro iisdem criminibus imponatur, idè eadem definitione est definienda, addito præterea, quod degradatio est privatio Clericalis privilegii, effecta post depositionem, adjuncta reali actione, & cœremonia per Canones instituta. Dicitur, *privatio Clericalis privilegii*, intellige tam Canonis, quàm fori, in quo differt à depositione. Dicitur, *effecta, &c.* quia omnis degradatio est depositio, non è contrà. Dicitur, *adjuncta, &c.* quia depositio est privatio verbalis, degradatio vero realis, & actualis. Dicitur, & *cœremonia, &c.* qualis est ut degradandus coram Episcopo, & Prælati exuatur sacris vestibus, & tandem radatur cum quadam forma, & terrore verborum. *Fili.* Crimina autem ex quibus quis deponi, vel degradari possit, ex *Say.* numerat *Rem. q. 3.*
- Pœnæ usurariorum. v. *Contractus gratuiti q. 77.* Pœnæ duellantium. v. *Censura excom. ob duellum q. 19. &c.* Pœnæ procurantium abortum. v. *Censura excom. propter abortum q. 11.* Pœnæ contra violantes immunitatem. v. *Censura excom. contra, &c. q. 49.* Pœnæ concubinatorum. v. *Luxuria simplicis, &c. q. 20.* Pœnæ supratum

- vum. v. Luxuria stupri q. 4. Poenæ contrabentium matrimoniam clandestinè. v. Sacramenti matri. q. 73. Poenæ adulterorum. v. Luxuria adulterii q. 6. Poenæ raptorum. v. Luxuria raptus q. 12. Poenæ constituta contra Simoniacos. v. Simonia q. 13.*
- Pœnitentia publica an imponi possit. v. Sacramenti Pœnitent. materia prox. q. 67.*
- Pœnitentiam adimplere sine intentione satisfaciendi, &c. an, &c. v. Legis modus, &c. q. 2. &c. Pœnitentiam Sacramentalem an teneatur Confessarius imponere, &c. v. Sacramenti Pœnitent. materia prox. q. 16. &c.*
- Pœnitentiarius quis sit pro foro interno. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ordinis ad reservata q. 3.*
- Pœnitere de voto facto quale peccatum sit. v. Votum q. 30.*
- Pollutio quid sit, & quomplex, &c. v. Luxuria peccati, &c. q. 3. &c. Pollutio prævisa quando sit peccatum. v. Jejunium Ecclesiasticum q. 22. Pollutio Ecclesia quando contingat. v. Luxuria sacrilegii q. 8. 9. &c. v. Sacrilegium q. 2. &c.*
- Pontifex à quo habeat suam auctoritatem, & quomodo. v. Legis materia q. 2. An dispensare possit in jure Divino. v. Sacramentum matri. ur, &c. q. 19.*
- Possessio pro quo stet. v. Censura q. 35. &c. Possessio juris, vel facti quid sit. v. Dominium q. 1.*
- Præceptum dilectionis Dei quando, & quomodo obliget. v. opi. 7. & 11. Inno.*
- Pragmatica an servanda sit. v. Contractus onerosi q. 9. & 10.*
- Praelati quomodo delatores audire debeant. v. Justitia in accusando, &c. q. 4. Quando in visitatione generali, mixta, &c. jus habeant ad procedendum. v. jus Praelati ad, &c. q. 6. &c. q. 9. &c.*
- Præscriptio, & ejus conditiones. v. Restitutionis ab, etc. q. 24. Quando excuset à restitutione. v. ibi.*
- Præsentans ad Beneficium si sit excommunicatus an, etc. v. Censura excom. majoris q. 39.*
- Præsentia Parochi, et testium an, etc. v. Sacramenti matri. etc. q. 61. etc.*
- Præsumptio unde oriatur. v. Jus, et justitia in causis, etc. q. 8.*
- Precarium quid sit. v. Contractus gratuiti q. 6.*
- Preces importuna an excusent meum, etc. v. Actus humani q. 34. et 35.*
- Privilegio uti an sit quid liberum. v. Missam audire, etc. q. 7. Privilegio Fori, et Canon. quis gaudeat, etc. v. Sacramenta Ordinum in, etc. q. 2. etc. v. Censura excom. si quis, etc. q. 13. etc.*
- Privilegium in quo differat à lege. v. Legis materia q. 1, Privilegium quando*

- quando sortiatu suum effectum : v. Sacramenti matri: etc. q. 70.
 Privilegium audiendi sacrum in Oratorio privatis quomodo intelligendum. v. Missam audire, etc. q. 7. et 9.
 Probabilitas intrinseca, vel extrinseca qualis sit. v. opi. 3. Inno.
 Probitas requisita in ministro Sacramentorum. v. Sacramentum in genere q. 20. etc.
 Procedere extrajudicialiter quid sit. v. Juris, et justitia obligatio, etc. q. 1. Procedere de plano quid sit. v. Jus, et justitia in causis, etc. q. 3.
 Processus an sit necessarius in ferendis sententiis. v. Justitia sententia q. 2.
 Procurator tenens in Baptismo an, &c. v. Sacramenti Bapt. solemnitates q. 25.
 Procuratores excommunicati an, &c. v. Censura excomm. majoris q. 31. &c.
 Professio religiosa an dissolvat matrimonium ratum. v. Sacramentum matri: ut, &c. q. 20.
 Promulgatio legis in quo consistat, &c. v. Legis obligatio q. 7. etc.
 Propositum non peccandi an debeat esse formale, &c. v. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 13. &c.
 Proprius Sacerdos quis sit. v. Confessio annua q. 23. &c.
 Provilio Beneficii cui spectet. v. Conscientia q. 53.
 Procurator quis censeatur. v. Jus Rei in exceptiones, etc. q. 21.
 Pubes quis sit. v. Contractus in genere q. 26.
 Publica honestas quomodo dirimat matrimonium. v. Sacramenti matri: &c. q. 29.
 Publicatio testium in quo consistat, &c. v. Justitia, & modus, &c. q. 26. & 27.
 Publico peccatori an deneganda sit Eucharistia. v. Sacramentum Eucha. q. 71.
 Publicum, manifestum, & notorium quid sit, &c. v. Jus, & justitia in causis, &c. q. 4. &c.
 Pueri, amentes, heretici, &c. an teneantur præcepto annuæ confessionis. v. Confessio annua q. 5. &c. v. Legis materia q. 9. Pueri an, & quibus legibus, & pœnis obligentur, &c. v. Legis materia q. 8. &c.
 Pupilli, & minores qui sint. v. Contractus in genere q. 26.
 Purgatio canonica quid sit, &c. v. Jus Rei in exceptiones, &c. q. 29. &c.

R

- R**apina quid sit. v. Furtum.
 Raptus quid sit, &c. v. Luxuria raptus q. 1. &c. Quando irritet
 D d ma-

- matrimonium. v. Sacramenti matri. &c. q. 73.*
Ratificatio Rei an sit necessaria. v. Jus Pralati in Rei, &c. q. 17.
Ratihabitio Superioris circa absolutionem, &c. v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. q. 18.
Rebaptizans an incurrat irregularitatem. v. Sacramentum Baptis. q. 31.
Rebaptizari qui possint. v. Sacramentum Baptis. q. 51. &c.
Recitare Officium cum excommunicato, an, &c. v. Censura excom. majoris q. 10.
Recusatio quid sit, &c. v. Jus Rei in exceptiones, &c. q. 4.
Reddere debitum. v. Petere debitum. v. Honor parentibus debitus q. 22. An teneantur conjuges intra bimestre. v. Sacramentum matri. ut, &c. q. 22. &c.
Refectiuncula quando sit licita. v. Jejunium Ecclesiasticum q. 42. &c.
Reges à quo possint censura ligari. v. Censura q. 10.
Regulares an possint absolvere à Censura Canonis. v. Censura excom. si quis, etc. q. 51. An possint ubique confessiones audire. Injustè reprobati an, etc. An possint audire confessiones suorum familiarium. v. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. q. 20. etc. An possint absolvere à Casibus Bullæ Cœnæ. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ord. ad reservata q. 9. et 10. An possint secularibus ministrare Sacramentum Vnctionis. v. Sacramentum Vnctionis, etc. q. 32. etc. Quomodo dirigere possint dimissorias subditorum. v. Sacramentum Ord. etc. q. 18. An possint dispensare in interstitiis. v. ibi. q. 43. An possint extra tempora ordinari. v. ibi. q. 49. An debeant Regulares ordinandi examinari. v. ibi. q. 59. An possint dispensare in votis. v. Voti irritatio, etc. q. 22. et 27.
Regulæ Cancellariæ an obligent in conscientia. v. Legis obligatio q. 2.
Religio quando obligetur contractibus Religiosorum. v. Contractus in genere q. 33.
Religionis votum quomodo intelligendum. v. Voti obligatio q. 27. etc.
Religiosi, incarcerati, etc. an contrahere possint. v. Contractus in genere q. 32. etc. Quando de Religione egredi possint. v. Honor parentibus, etc. q. 5. An rerum dominium habeant. Qualis licentia in ipsis requiratur ad aliquid disponendum. Quid sine ipsa dare possint. An donare possint, etc. v. Dominium q. 7. etc. An ligentur legibus Synodalibus. v. Legis materia q. 14. An possint licitè vovere. v. Voti irritatio, etc. q. 19. v. Contractus in genere q. 34.
Religiosorum vota à quo irritari possint. v. ibi. q. 2.
Religiosus, vel Religio quando restitutioni obligetur. v. Restitutionem quis, etc. q. 13. et 14. v. Restitutionis ab, etc. q. 26.

Remedia sterilitatis propinans an incurrat excom. contra procurantes abortum. v. *Censura excom. propter, etc. q. 1.*

Reservata oblata tempore Jubilai, an post hunc, etc. v. *Satisfactio per Jubilæum q. 38.*

Reservatio quid sit. v. *Actus humani q. 14.*

Resignatio facta ab excommunicato an, etc. v. *Censura excom. majoris q. 4.*

Restitutio bonorum Novitiis facienda. v. *Censura q. 4. Restitutio, etc. ejus materia. v. etiam Conscientia q. 38. etc. v. Contractus in genere q. 19. v. Furtum q. 4. 17. 18. et 24. v. Legis modus, etc. q. 14. v. opi. 38. et 39. Inno. Restitutio facienda à Beneficiatis. v. Hora Canonice q. 21. etc. Restitutio ob adulterium. v. Restitutio ob adulterium. v. etiam Luxuria adulterii. Restitutio ob stuprum. v. Restitutio ob stuprum. v. Luxuria stupri. Restitutio ob homicidium, & destructionem famæ, etc. v. Restitutio ob homicidium, etc. Restitutio eorum, quæ metu in contractibus extorta sunt, an, etc. v. *Actus humani q. 49. Restitutio facienda à Simoniacis. v. Simonia q. 7. et 18.**

R E S T I T U T I O .

• Quæres.

1 **Q**uid sit? R. Restitutio est actus justitiæ, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam. Dicitur, *actus justitiæ*, idest commutativæ; Justitia enim triplex est, Legalis, quæ potissimum curat, ut leges in suo robore conserventur: Distributiva, quæ respiciens merita unuscujusque, attendit ad æqualitatem geometricam: & commutativa, quæ respicit æqualitatem arithmetica, idest rei ad rem. Dicitur, *per injuriam*, idest, vel materiale, ut cum quis bona fide rem alienam accipit, detinet, destruit, &c. vel formalem, ut cum id mala fide facit: ex quibus duo radices restitutionis oriuntur, cum hac tamen differentia, quod ex injuria materiali oritur obligatio, dumtaxat si res extat; ex formali verò, etiam si non extat. *Less. Bon. Ren. tom. 1. fol. 328. q. 1.*

2 An oriatur obligatio restitutionis ex eleemosyna denegata extremè indigenti? Rat. dubitandi est, quia unusquisque tenetur ex superfluis personæ, licet necessariis statui, occurrere extremè indigenti, & oppositum damnatum est ab Innoc. XI. opi. 12. Imò penès communem DD. tenetur quis ex superfluis statui, succurrere graviter indigenti, vel iis, quibus necessaria statui desunt, & quandoque existentibus in communi necessitate. R. nunc ad quæst. neg. quia eleemosyna ex charitate, non

- ex iustitia debetur: ergo, &c. *Say. Fili. Bon. Ren. q. 2.* Hinc nec etiam tenetur quis ad restitutionem rei promissæ per votum, dum illud non implet; quia ex virtute Religionis, non iustitiæ oritur obligatio voti. *Afflictus.*
- 3 An teneatur ad restitutionem, qui contra Edictum Principis transfert triticum extra Territorium? *R. neg.* quia facit contra iustitiam legalem, & publicam, non particularem commutativam. *Ren. q. 3.*
- 4 An Superior conferens officia, vel beneficia minus digno, relicto digniori, teneatur ad restitutionem? Supponendum est, hanc opinionem damnatam esse ab Innoc. XI. prop. 47. B. nunc aff. quando in collatione violatur iustitia non tantum distributiva, sed etiam commutativa, quia videlicet, quis jus proximum habet ad ea, ex eo quia sic præcipitur: Secus quando violatur distributiva tantum. *Rat. utriusque;* quia ex commutativa, non distributiva oritur obligatio restitutionis: ergo, &c. Hinc quia Trid. præcipit collationem beneficiorum, & officiorum *Ecclesiasticorum* dignioribus, & Princeps non ex alia obligatione, quam ex iustitia distributiva tenetur, inde sequitur, &c. *S. Nav. Bon. Ren. q. 4. contra Sot. Ledes.* quarum opinionem improbabilem dixit *Hurt.*
- 5 An teneatur ad restitutionem, qui occultavit veritatem Judici legitime interroganti, ut si ex denegatione testis, vel etiam, ipsius Rei, Phiscus amiserit poenam exigendam à reo? *R. ad primum neg.* quia cum testis non ex officio, nec ex stipendio teneatur veritatem dicere, ideò non contra iustitiam commutativam facit, sed contra legalem. *Ren. q. 5. contra Sotum.* Vnde ad 2. *R. etiam neg.* ob eandem rationem. *Bon. Dia. Nav. &c. contra Sotum, Pala. Mol. &c.*

RESTITUTIONEM QUIS FACERE DEBEAT. *Quæst.*

- 1 **A**N obligatio restitutionis oriatur ex re accepta bona, vel mala fidei? Supponendum est, bonæ fidei possessorem esse invincibiliter ignorantem, rem esse alienam; sicut malæ fidei possessorem esse, crasse, vel affectatè ignorantem, ex l. *bona fidei* 100. ff. de verb. signif. *R. nunc ad quæst. obligationem restitutionis oriri ex re accepta bona fide, adveniente tamen mala fide;* quia tunc cum quis advertit, incipit esse injustus detentor, & res clamat ad Dominum: ergo, &c. *Ren. tom. 1. fol. 330. q. 1.*
- 2 Qui rem alienam bona fide consumpsit, vel alienavit, an ad-
ve.

veniente mala fide teneatur ad restitutionem? *R.* teneri tantum ad id, in quo factus est ditior, ex *litem veniente*, *S. prater hac*, *ff. de petitione hereditatis*. Tum quia id, in quo quis factus est locupletior, videtur succedere in locum rei acceptæ: ergo, &c. *Ren. q. 2. contra Banne. Ledes. &c.* id admittentes tantum in rebus unico usu consumptibilibus, & absolute negantes in rebus non sic talibus.

3 Si vestis sit pretiosior, quam ille forsitan emisset, an teneatur ad restitutionem totius pretii? *R.* neg. quia non est augmentum suum patrimonium, nec factus est locupletior, nisi in ea veste, quam emisset, quamvis splendidiùs vixerit: ergo, &c. Quod si vestis aliena esset vilior, non perinde teneretur consumens ad pretium vestis, quam consumpsisset: quia restitutio facienda est ad æqualitatem. *San. Ren. q. 3.*

4 Quis habuit rem alienam bona fide, sed ea durante casu periit, an adveniente mala fide teneatur ad restitutionem? *R.* neg. etiam si culpa possessoris res pereat. *Rat. primi*; quia in nihilo factus est ditior, ut supponimus, vel si factus est ditior in aliquo, hoc durante, bona fide consumptum fuit, ut etiam supponimus: ergo, &c. *Say. Rat. 2.* quia non tenetur ratione rei, nec ejus, in quo factus est ditior, cum non extet, utpote etiam durante bona fide consumptum, nec ratione delicti, cum ea fide tale non fuerit: ergo, &c. *San. Less. Ren. q. 4. contra Nav. & Sor.*

5 Qui emit rem alienam bona fide, deinde æquali, vel minori pretio vendidit, an teneatur Domino restituere pretium, adveniente mala fide? *R.* neg. quia in nihilo factus est ditior, & aliunde venditio rei alienæ facta à venditore fuit valida, ex *l. rem alienam, ff. de contrahenda emptione*; ergo, &c. *San. Less. Mol. Ren. q. 5. &c. contra Bon. Say. Ledes. &c.* Oppositum ob oppositam rationem dicendum est, si emptor dono accepit, & postea vendidit. *Tamb.*

6 Si quis rem alienam majori pretio vendidit, quam emerat, an, &c.? *R.* illud plus esse restituendum, nisi fuerit fructus industriæ: secundum patet: 1. probatur, quia pretium illud est pretium rei, non industriæ: ergo, &c. *San. Ren. q. 6. contra Mol. & Dia.* absolute negantes, & contra *Less.* absolute concedentem.

7 An emens equum alienum bona fide, & illud vendens, teneatur restituere pretium, si minus Domino, ut modò dictum est, saltem emptori, si post venditionem inveniatur Dominus, illum ad restitutionem cogens? *R.* aff. quia emptor habet actionem de evictione contra venditorem, quæ importat, ut ei pretium

etiam restituatur: ergo, &c. Tum quia illud principium, teneri scilicet bonæ fidei possessorem, id tantum restituere in quo factus est ditior, intelligitur, nisi aliunde ex contractu oriatur obligatio. *Ren. q. 7. Less. &c.* contra *Nav.* dicentem, tantum teneri ad cedendam actionem, quam habebat contra eum, à quo bona fide emit, quia in ea actione factus est ditior.

8 Qui rem alienam bona fide acceptam donavit, an adveniente mala fide teneatur, &c.? *R. neg.* si eam non habendo non donasset: Secus si donasset, vel si non, occasione verò illius rei donatæ aliquid in remunerationem à donatario accepit. Idem dicendum de eo, qui rem alienam dono acceptam vendidit, & durante bona fide pretium rei venditæ alteri donavit; quia in his casibus fit respectivè donans ditior, vel non. *Fag. & Ren. q. 8.*

9 Si quis rem alienam bona fide possidens, in ludos consumplit, an adveniente mala fide teneatur, &c.? *R. aff.* si ipse alias tantundem in ludos fuisset consumpturus: Secus è contra: Quod si casu non perdidisset, tunc sive lufurus fuisset, sive non, teneatur rem extineam restituere, si ~~per~~ ludo exponitur, non autem lucrum ex ludo proveniens, quia est fructus industriæ: Et idem dicendum, quando à lusore exponitur ludo pretium rei alienæ, bona fide sibi venditæ, non tamen ipsi donatæ. *Rat.* quia in his casibus fit quis ditior, vel non respectivè. *Less. Bon. Ren. q. 9.*

10 Quis bona fide pinguem aliquam hæreditatem adiit, unde fecit majores expensas, deinde advenit mala fides, an possit retinere *expensas factas*? *R. neg.* si illas expensas non fecisset: Secus si sic, vel spe tantum hæreditatis consequendæ fecisset. Primum: &c. 2. constant ex dictis. Probatur 3. quia ex expensæ censentur bona fide factæ ex propriis, non ex alienis. *San. Bon. Ren. q. 10.*

11 Quis bona fide rem alienam vendidit, & pecuniam miscuit cum sua, an teneatur, &c.? *R. neg.* si prius eam emerat: Secus si dono acceperat. Primum constat ex dictis. 2. probatur; quia is, cujus res ibi permixta est, habet jus in re, itaut possit occultè tantum accipere, quantum de re sua novit esse permixtum: ergo, &c. Idem dicendum est de rebus simili modo permixtis. *Less. Ren. q. 11.*

12 An falsam monetam ignoranter accipiens, si scienter illam expendat, teneatur, &c.? *R. aff.* si falsitas monetæ consistat in confectioe illius ex metallo, ære, vel liga non debita. *Rat. est;* quia committitur dolus, & fraus. *Syl. Nav.* qui contra *Syl.* subdit ad id teneri expendentem eam, ignoranter etiam, & bona fide;

fide; quia error ipsius non debet alteri præjudicare; ita etiam *Nav. & Dia.* qui contrariam *Syl.* putat probabilem improbabilem verò *Coto*; cum ignorantia (ait ipse) non det valorem monetæ. Hinc est, quod expendens, imò & eudens monetam falsam in forma, seu signo tantum, non tenetur ad restitutionem; sed tantum tenetur de injuria ei, cui signum violavit. Idem dicendum de tondente exuberantem monetam, cum illud exuberans dumtaxat soli Principi, vel Reipublicæ restituere teneatur. *Syl. Ren. q. 12.*

- 13 An Religiosus, qui alieno ære est gravatus, teneatur suis creditoribus satisfacere? R. aff. si post ingressum Religionis cum Superioris licentia sit gravatus, in quo casu dumtaxat tenetur etiam Religio. Idem dicendum, quando Religiosus furando, &c. debitum contraxit ex delicto, dummodò res extet, vel Religiosus cum Religione facti sint ex eo ditiores. *San. Tamb. Pelliz.* Aliter discurrendum est de eo, qui ante Religionis ingressum est gravatus; huic enim ex motu proprio Xisti V. prohibetur ingressus: quod intelligendum est, si ejus bona non sufficiant ad satisfaciendum creditoribus: Secus si sufficiant; vel si non, nulla tamen spes apparet satisfactionis in seculo, & interim omnia sua bona creditoribus relinquat; quia ut ait *San.* ille motus proprius, eos videtur excludere, qui Religionem capiunt, ut eo solvendi onere liberentur in creditorum præjudicium; non autem eos, qui frustra omnino, & absque aliqua creditorum utilitate manfuri in seculo essent. *Pelliz. Ren. q. 13.*

- 14 An si Religioso professò aliqua hæreditas, legatum, vel donatio deferatur, teneatur Religio de illis, ejus debitis satisfacere? R. aff. quia tunc debita Religiosi per professionem censentur extincta, quando nihil habet Religiosus in bonis: ergo si habet, vel actu, vel in potentia, non censentur extincta. *San. Mol. Ren. q. 14.*

- 15 Qui dubitat, an bona, quæ possidet sint sua, teneatur ad restitutionem? R. si post sufficientem diligentiam adhuc dubitat, tenetur restituere pro rata, & qualitate dubii, si ab initio dubitavit, & mala fide incepit possidere; quia hujus generis possessio ei non suffragatur. *San. Less. Rebell.* Quod si bona fide cepit possidere, si dubium superveniens non generet pro altera parte assensum, ad nihil tenetur; quia possessio prævalet validioribus rationibus in contrarium. *San. Bon. Lay. Ren. q. 15.*

- 16 An posito dubio, quod res sit aliena, possit bona fide possidens

ea uti? *R.* ante factam diligentiam, non potest ea uti usu consumente: Secus usu non tali, habeatque interim animum solvendi Domino pretium illius usus. *Rat.* utriusque; quia censetur, vel non, Dominus invitus. *San.* Post factam verò diligentiam, potest re illa uti: imò & eam alienare, dummodò admoneat emptorem de tali dubio: & denique paratus sit pretium restituere Domino, si rem alienam (non quidem emptam, & æquali pretio venditam sed) dono accepit. Primum probatur: quia tunc iuste possidet: ergo, &c. Probatur 2. quia alioquin rem vitio affectam venderet: ergo, &c. *Mol. Less. etc.* 3. & 4. probatur; quia fit, vel non locupletior, & possessor dubiæ fidei, est possessor bonæ fidei in primo casu tantum, non in 2. ut contra *Salon. Salas, etc.* dicit *Dia.* ita *Ren. q. 16.*

17 Qui ex venatione aliquem occidit, putans esse feram, vel aperuit puteum, & oblitus fuit tegere, an teneatur ad restitutionem damni secuti? *R.* aff. si in his intercesserit culpa lata; non autem levis, vel levissima, nisi ad supradicta teneretur quis ex contractu; nam extra contractum obligatio restitutionis oritur ex peccato mortali contra iustitiam, quod non intervenit in culpa levi, vel levissima. *Fili. Less. Ren. fol. 338. q. 1.*

18 An culpa levis externa, sed internè gravis pariat obligationem restitutionis; ut si quis non adhibita diligentia, quam diligentissimi adhiberent, occidit feram cum animo eam occidendi, etiam si esset homo? *R.* neg. quia ex illa intentione prava non censetur secutum damnum, quod casu, & fortuito accidit, sed tantum peccatum pravi intentionis: Tum quia hæc licet peccaminosa, non tamen est causa homicidii: ergo, &c. *Less. Tamb. Ren. q. 2.* contra *De Lugo.*

19 An Commodatarius, Conductor, & Depositarius teneantur de culpa levi, & levissima; de casu enim fortuito certum est, eos non teneri, nisi in casibus in cap. unico de Comm. dato expressis; cum enim nulla adest culpa, res Domino perit. *R.* Commodatarius tenetur ex culpa lata, levi, & levissima; Conductor ex lata, & levi tantum; Depositarius tandem ex lata dumtaxat. *Rat.* primis; quia gratitudo, & æquitas postulat, ut res commodata in tui gratiam, summe custodias: ergo, &c. *Rat.* 2. quia contractus locati, vel pignoris est in gratiam utriusque, unde non teneris ad exquisitam diligentiam: ergo, &c. *Rat.* 3. quia contractus depositi est in gratiam solius Domini: ergo ex lata tantum tenetur Depositarius. *Less. Sà. Henri. Ren. q. 3.*

20 An pauper per mendacium dicens alteri pauperi eleemosynam

nam

nam in tali loco esse datam, antequam, &c. ? R. aff. si sit fide dignus ; quia sic etiam teneretur mercator , si interrogatus de pretio rerum max minuendo , id negaret , ut pretio currenti vendat : ergo , &c. Tum quia qui impediret pauperem à consecutione eleemosynæ dicendo elargienti , illum non esse pauperem , teneretur ; nam impediret ei jus saltem conditionatum , quod habet ad eleemosynam , supposito , quod dives velit illam facere : ergo , &c. *Ren. q. 4. Lug. Coto. contra Less. Dia.*

21 An teneatur ad restitutionem damni illati, qui literas alicujus aperiendo comperit petitionem in ea beneficii vacantis , ex quo illud sibi impetrat? Supponendum est , literas aperire , & legere invito eo, cui mittuntur, esse mortale, nisi fieret jure belli, justæ defensionis, justi statuti ; vel ex *Lay. & Dia.* nisi quis colligendo laceratas , & projectas legeret , quia tunc haberentur ut derelictæ ; in quo casu teneretur ex charitate, ad secretum, ex justitia verò , si ex revelatione oriretur damnum injustum. *Lay. Dia.* Hoc supposito . w. neg. si tempestive post litterarum lectionem illas consignavit , licet peccaverit, aperiendo : Secus è contra ; quia in primo tantum casu per accidens, & indirectè sequeretur damnum, cum peruerit is, cui litteræ dirigebantur sibi per illas consulere, non autem in 2. *Less. Ren. q. 5.*

22 An falsificantes publicas scripturas , teneantur ad restitutionem damni illati? Dupliciter potest falsificari scriptura, vel conficiendo inscriptum nunquam confectum , vel conficiendo veram scripturam, quam quis auarit. Hoc supposito, Dico primo certum esse, quoscunque falsificantes primo modo, teneri ad restitutionem damnorum. *Fag.* An autem cum mercede sic falsificantes , ut Notarii , teneantur ad restitutionem mercedis ; dic. cum *Less.* utroque. *Nav. &c.* contra *Sor. Caje. Say. &c.* eos non teneri ; quia illa falsificatio, licet peccaminosa, pretia tamen est estimabilis, non minus ac merces meretricis, vel proximum occidentis . Dico 2. falsificantes secundo modo teneri ad restitutionem damni , si scripturæ sint alteri præjudiciales . dubitabat : Secus si tales non sint ; quia sic falsificantes non contra commutativam , sed mortaliter contra legalem justitiam tantum, faciunt *Lug. Lay. Nav. Ren. q. 6. &c.* contra *Sz.* negantem id esse mortale, & contra *Ægidium* , &c. dicentes, nullo modo sic falsificantes teneri ad restitutionem.

23 An teneatur ad damna is , qui alienas merces in tempestate eicit? R. aff. si suas in navi etiam habeat : Secus si non. *Rat. pri-*

mi ; quia unusquisque tenetur pro parte sua navim sublevare : ergo, &c. *Ren. q. 7. Rat. 2.* quia cum duo simul in naufragio salvari in eadem navi non possunt , potest unus alterum e navi ejicere : ergo , &c. *Major.* An autem proiciendæ sint merces in pondere , vel in æstimatione hoc 2. præcipitur in *l. 2. ff. ad legem Rodiam De Jactura. Less.*

24 An teneatur quis ad restitutionem damnorum per filios, mancipia , vel animalia erogatorum. si hæc culpa Dominorum , &c. eveniant , jure civili , hi tenentur ex *l. si servus , Cod. de noxialibus actionibus* : Si verò sine eorum culpa tenentur (non ad filium noxæ tradendum , cum hic conveniri possit) sed ad mancipium , vel animal , ex eadem *l. si servus. Less.* In conscientia verò loquendo , si intervenit culpa lata , etiam supradicti tenentur ; non autem si levis , vel levissima , ex dictis supra . Quod si nulla intervenit culpa , non tenentur in conscientia (& sic ante Judicis sententiam) animal , &c. noxæ tradere , quia non tenentur ratione rei acceptæ , ut patet , nec ratione injustæ damnificationis , cum nulla adfuerit culpa : ergo , &c. *Less. Tamb. Lug. Ren. q. 9. etc.* contra *Nav. Syl. V. a. q. etc.*

25 Quis nocte occidit Cajum , sed delictum imputatur alteri , qui supplicio damnatur , an , &c. *R. neg.* si interim id prævideat , vel ex intentione faciat , si non ; dummodò tamen in occisione non occurrant circumstantiæ moraliter influentes ad imputationem , ut si quis occidendo utatur ensu alieno. *Rat. primi ;* quia licet contra charitatem peccaverit , cum prævisione occidendo ; non tamen contra justitiam , tunc damnum tertii non ex homicidio , sed ex falsis testibus sequatur , ad quod nullatenus occidens concurrat. *Less. Sos. Lop. Rat. 2.* quia actio illa occisionis non est de se talis , ut ex ea possit damnum illud , ut plurimum alteri imputari : ergo , &c. *San. Tamb. contra Mol. Lug. etc. 3.* constat. *Ren. q. 10.*

26 An testis , qui falsum in judicio deposuit , teneatur ad se retractandum ? *R. teneri* dumtaxat ex charitate , si ex inadvertentia , vel ignorantia deposuit , existimatque retractionem profuturam , sine suo detrimento , dicunt communiter DD. Quod si sciens deposuit , vel ex crassa ignorantia , tenetur etiam cum pari suo damno , si se profuturum sperat , & non sit ex posterioribus testibus , non necessariis ad concludendum. *Rat. primi ;* quia per injuriam est causa damni alterius : ergo , &c. *Rat. 2.* quia tenetur quis famam , pecuniam , & honorem etiam cum pari suo detrimento restituere : imò & cum majori , ait *De Janu. Rat. 3.*

Rat. 3. quia tunc licet peccaverit, non est tamen causa efficax damni. *Less. Lug. Fag. Ren. q. 14.*

- 27 An testes volentes testificari, teneantur ad restitutionem dam-
norum? R. neg. si damnum sibi, vel suis immineret; quo casu
posset etiam testificando uti æquivocatione: quia hoc non esset
intendere damnum proximi, sed fugam proprii. *De Jan.* Idem
dicendum quando non citatus, sine suo incommodo testificari
posset; quia non tenetur ex justitia se offerre, quamvis quan-
doque ex charitate. *Less.* Quod si citatus fuerit, utique tenetur
ex *Less. Fili. &c.* contra *Dia. Mol.* quia sicut ex *Mol.* in actu
testificandi tenetur quis ex justitia veritatem dicere, ita ex ju-
stitia tenetur non effugere testimonium. Tum quia Respublica
jus habet, ut ei in obscuris veritas aperiatur: ergo, &c. *Ren. q. 12.*
- 28 An teneatur ad restitutionem, qui suum suffragium dat, post-
quam fuit conclusum in causa injusta, vel licet det ante; scit
tamen alios post se idem suffragium daturus? R. ad primum
neg. quia non cooperatur ad damnum. Idem dicendum de te-
ste examinato postquam reus fuit convictus. *Fili. Less. Nav. &c.*
unde ad 2. R. aff. quia verè concludit, & est causa efficax damni.
Bon. Fili. Ren. q. 13.

29 An qui avertit aliquem à Religione, quam ingredi volebat,
vel fuit ingressus, vel in ea professus, teneatur aliquid Mona-
sterio restituere? R. neg. si precibus, & suasionibus avertit;
Secus si vi, & fraude, & sine causa, unde tunc tenetur ad da-
mina Monasterii in spe, vel in re. Primum probatur; quia
Religio nullum jus in Novitiorum Personas habet: ergo, &c.
Tum quia professus non obligatur ex justitia Monasterio, sed
ex obedientia: ergo qui eum avertit, irreligiositatem tantum
committit. *Ren. q. 14.* contra *Mol. Fag. Azo. &c.* Probatur 2.
quia Religio jus habet, ne professus vi, & fraude à Religio-
ne avertatur: ergo, &c. & licet hoc jus non habeat in Novi-
tios, vel prætendentes, habet tamen jus, ne vi, vel fraude
hi à Religione avertantur: sicut beneficiatus habet jus ne vi,
& fraude à promisso beneficio privetur: *Less.*

30 An qui suasionibus, & hortationibus facit, ut debitor non
solvat suo creditori, teneatur, &c.? R. aff. quia debitor non
solvendo peccat contra justitiam: ergo, &c. *Ren. q. 15.* Opposi-
tum damnatum est ab Innoc. XI. op. 39. Quod si exhortationi-
bus facit, ut creditor non petat suum debitum, non peccat
contra justitiam, nisi vi, & fraude id faciat; quia creditor non
petendo non peccat contra justitiam: ergo, &c. *Lugo.*

- 31 An non solum dampnificans, sed etiam cooperans teneatur ad restitutionem? R. aff. quod contingere potest novem modis, in his duobus versibus comprehensis.

Iussio, Confilium, Consensus, Palpo, Recursus.

Participans, Mutus, non obstans, non manifestans,

Quorum quinque semper obligant, scilicet, Iussio, Consensus, Recursus, participans, non obstans; cæteri verò solum, quando sunt causa efficax damni. *Ren. q. 16.*

- 32 Si damnum sequeretur, etiam si quis non cooperaretur jubendo, &c. an teneatur, &c. R. neg. quia non esset causa efficax damni. *Less. Ren. q. 17.*

- 33 Si ex tuo consilio, mandato, &c. majus damnum fuit illatum, vel citius, aut crudelius, &c. an tenearis aliquid restituere? R. ad primum aff. quia respectu excessus es causa efficax damni: ergo, &c. *Bon. Less. &c.* Vnde ad 1. y. etiam aff. si ex tuo consilio damnum sit citius illatum: Secus si crudelius, &c. Et per hoc ad 3. Rat. primi; quia ob temporis intervallum, forsitan ille mutasset opinionem: ergo, &c. Rat. 2. quia illæ circumstantiæ non in substantia, sed in modo augment damnum: ergo, &c. *Ren. q. 18. Banner. contra Dia. absolute negantem; & contra Bon. Less. &c. absolute concedentes.*

- 34 Vtrum consulens minus damnum ad evitandum majus, teneatur, &c. ? Suppono licitum esse persuadere minus malum (gradatim tamen, prius scilicet, dissuadendo à malo, deinde à majori malo, &c.) etiam non parato ad illud; quia sic suadens non mali intentionem habet, sed vitæ majoris mali. *Vasq. contra Palud. Nav. Hoc supposito, y. neg. etiam si suadeat minus malum, irrogandum non tantum eidem, sed alteri Personæ: Rat. primi; quia nec ratione rei acceptæ, nec injuriæ acceptionis (cum nullum damnum inferat tertio) teneretur: ergo, &c. San. Rat. 2. quia alter invitatus rationabiliter, solum respectu agentis esse potest, non suadentis, vel consulentis: ergo, &c. Vasq. Ren. q. 19.*

- 35 Vtrum consulens majus damnum teneatur ad totum? y. ad excessum tantum teneri, dummodo ex consilio non sit firmior quis redditus ad malum, ad quod paratus erat. Secundum, constat: 1. probatur, quia tunc posterioris tantum, non prioris voluntatis consulens fuit causa. *Ren. q. 20. Less. ex Medina*

- 36 Si consultus passus est damnum, an consulens teneatur ad damnum, non solum tertii, sed etiam consulti? R. neg. nisi consilium fuerit fraudolentum: Seu non tenetur consulens nisi

cx

ex dolo, & lata culpa, ut patet, non autem ex levi. Et rat. est; quia liberum fuit consulto consilium acceptare, sive interrim rogaverit consulentem de consilio, sive non: ergo cum volenti nulla fiat injuria, utroque modo consultus nullam patitur injustitiam. *Ren. q. 21. Azo.* Aliter discurrendum est de mandante; hic enim, si mandatarius sponte se obtulit (& eo fortius, si pretium accepit) non tenetur aliquid mandatario restituere: Secus si mandatarius deceptus acceptavit mandatum; quia huic in hoc 2. casu irrogatur injuria, non autem in primo. *Tamb.*

- 37 An ratum habens damnum alteri suo nomine illatum, teneatur ad restitutionem? R. neg. si nescivit, damnum suo nomine inferendum; quia ratihabitio illa non est causa efficax damni, cum causa præcedere debeat suum effectum. *Less. Lugo. Tamb. &c.* contra *Nav.*, quod si scivit, tunc tantum tenetur, quando damnum inferens scit perspectum esse alteri, cujus nomine vult damnum inferre, iniquum ejus propositum; tunc enim taciturnitas mandato, aut assensui æquiparatur. *Dia. Ren. q. 22.*
- 38 An mutus, non obstitans, non manifestans teneantur semper ad restitutionem? R. aff. si ad id ex officio teneantur, & ex gravi culpa non impediunt: Secus è contra. Rat. quia in primo tantum sensu ex justitia tenentur: ergo, &c. *Azo. Rev. q. 23.*
- 39 An Confessarius, qui non manifestat obligationem restituendi pœnitenti, teneatur ipse, &c. R. neg. si ex negligentia, vel ignorantia iuculpabili non manifestat, vel si ex malitia, est tamen simplex Confessarius, non autem Episcopus, vel Parochus. Primum constat; 2. probatur contra *Nav. Mol. &c.* quia secundi, non primus tenentur ex officio prospicere bono temporali tertii; ergo simplex Confessarius non peccat contra justitiam, sed tantum contra Religiositatem, exercendo negligenter suum officium. *Bon. Less. Ren. q. 24.*
- 40 An servi non manifestantes, vel non impediētes furta in domo Dominorum teneantur restituere? R. aff. etiamsi furta sint conservorum, & non extraneorum tantum contra *Less. Lay. Lugo, &c.* id solum concedentes, quando servis demandatur custodia cum traditione clavium. Rat. est; quia ex contractu famulatus non solum demandatur custodia respectu extraneorum, sed etiam conservorum. *Ren. q. 25.* Hinc omnes in solidum tenentur; quia vel singuli poterant impedire, & sic omnes tenentur; vel singuli non soli, sed adiuti poterant, & sic etiam omnes tenentur, si alios non advocaverint.

RESTITUTIONIS QUANTITAS. *Quæret.*

- 1 **A** N res, quæ extat sit restituenda eadem in individuo, an possit restitui æqualis? Supponendum est, rem semper esse restituendam si extet, sive à possessore bonæ, sive malæ fidei: quod si non extet, malæ fidei possessor tenetur ad pretium, bonæ verò fidei possessor ad id, in quo factus est ditior. Hoc supposito. *R.* non posse restitui æqualem, si Dominus est invitus contra *Nav.* Secus si non. Ita communiter. *Rat.* est manifesta. Hinc pro libro Historiarum non potest restitui pretium, etiam duplex, nec unum librum pro alio, cui specialiter Dominus est affectus: Restitui tamen potest frumentum pro frumento, vinum pro vino æqualis bonitatis. *Ren. fol. 350. q. 1.*
- 2 An restitutio valoris rei consumptæ facienda à possessore malæ fidei, debeat esse secundum valorem summum, quem res habuit tempore detentionis, an secundum valorem, quem habuit acceptionis tempore? *R.* debere esse juxta valorem summum, si sic Dominus rem venditurus esset suo tempore; vel juxta infimum, si ita etiam Dominus venditurus esset, nec restituens rem vendidit juxta summum valorem. *Rat.* primi, & 2. quia sic servatur æqualitas. *Rat.* 3. quia iniquus detentor ne ex sua iniquitate commodum reportet, restituere debet totum id in quo factus est ditior. *Lug. Tamb. Ren. q. 2. &c.* contra plures plura dicentes.
- 3 Si non constet, quo tempore res erat per Dominum vendenda, sit summus valor restituendus? *R.* neg. sed hoc remitti debet prudentis arbitrio, considerata spe, quam Dominus habebat vendendi rem juxta summum valorem; quia nemo restituere tenetur plus eo, quod constat abstulisse. *Ren. q. 3. Bon. contra Vasq. Fag.*
- 4 An malæ fidei possessor teneatur non solum rem, sed etiam fructus rei restituere? *R.* aff. si fructus rei sunt naturales, licet intercedente industria, ut fructus agrorum, pecorum, &c. Secus si sint tantum industriæ, ut fructus negotiationis ex pecunia. *Rat.* primi; quia fructus rei cedunt ipsi rei: ergo si res est restituenda, ita, &c. *Rat.* 2. quia fructus industriæ non sunt fructus rei: ergo, &c. *Ren. q. 4.* qui cum *Bon. San. Less. &c.* contra *Nav.* dicit, fructus torquis aureæ locatæ, esse fructus rei, sicut fructus locationis domus, agri, &c. & contra *Dia.* observat, hunc

hunc non benè processisse non obligando in confessione ad restitutionem rusticum, qui per multos annos mulum ablatum locaverat.

- 5 An malæ fidei possessor teneatur restituere fructus non perceptos, quos tamen Dominus de facto percepisset: quod procedit in foro conscientiæ, quid quid sit in foro externo? R. aff. etiamsi fructus sint industriales ex pecunia, deductis tamen expensis; quia malæ fidei possessor est causa ne Dominus tales fructus percipiat: ergo, &c. *Fili. Bon. Ren. q. 5. &c.*
- 6 Quid dicendum sit è contra? R. teneri etiamsi fructus percepti non extent, nec ex illis consumptis factus sit ditior malæ fidei possessor; quia hic tenetur fructus extantes statim restituere; ergo si non restituit, damnum Domino intulit: ergo, &c. *Ren. q. 6. Bon. Less. &c. contra Syl. Nav. &c.*
- 7 An in restitutione fructum possint expensæ, & valor industriæ, seu laboris deduci? R. deduci posse non tantum expensas utiles, & necessarias, contra *Syl.* sed etiam æstimationem laboris, seu industriæ, contra *Machadum*; quæ omnia procedunt in foro conscientiæ; in foro enim poli necessariæ tantum deduci debent, non autem utiles, aut æstimatio laboris, quia non potest Dominus tuta conscientia ex alieno ditari; utiles enim expensæ Domino cedunt, & hic necessarias facere debuissent; aliunde industria est dictis, non est restituenda: ergo, &c. *Fag.* Quid autem dicendum sit de voluntariis expensis, dic cum *De Janu.* non esse deducendas, si separari non possint abique pristini status rei læsione, quod sibi fur e.g. imputare debet. *Ren. q. 7.*
- 8 An teneatur iniquus possessor restituere pretium rei ablatæ, quæ casu perijt, sed adhuc apud Dominum erat peritura? R. neg. si certò erat peritura; Secus si contingenter: Et idem dicendum, quando fur voluntariè rem distraxit, sed adhuc apud Dominum res peritura erat intra id tempus. Rat. primi, quia sic nihil damni recepit Dominus: ergo, &c. *Ren. q. 3. Rat. 2.* quia iniquus possessor in mora restituendi tenetur de casu fortuito, qui dicit rem contingenter potuisse perire: ergo, &c. *Coni. Less. Med. &c. Rat. 3.* quia quando voluntariè rem distraxit, voluntariè damnum Domino intulit: ergo, &c. *Laq. contra Less. Vasq. &c.*
- 9 Vtrum acceptum ob turpem causam v.g. occisionem, sit restituendum? R. neg. siue (contra *Sotum*) acceptum sit contra iustitiam, siue non; dummodò non sit exorbitans, aut iniquum. Rat. primi, quia opus malum est pretio æstimabile: ergo, &c. *Less.*

- Less. Bon. contra Med. Nav.* absolute affirmantes. Rat. 2. quia qui dedit, voluntarie dedit: ergo, &c. *Less. Rat. 3.* quia exorbitans injuste accipitur: ergo, &c. *Bon. Rat. 4.* quia solutio ipsa pecuniæ, simoniace e.g., est iniqua. *San. & ita discurrit Ren. q. 9.*
- 10 Quis accepit aliquid pro deposito reddendo, vel ne occidat, fur-retur, &c. an teneatur, &c. ? R. aff. si illud accipiat tanquam debi-tum: Secus si liberaliter. Rat. primi, quia eo modo censetur extortum, cum omnia supradicta sint ex iustitia debita: ergo, &c. Rat. 2. quia illud, quod datur censetur donatum: ergo, &c. Vnde non tenetur, qui aliquid accipit, ut fiat Christianus, consi-teatur, &c. ob eandem rationem. *Less. Ren. q. 10.*
- 11 Quantum restituendum sit ex damno illato in seminibus, & plantis, si collectio erat remota ob immaturitatem fructuum, vel teneritudinem arborum (proxima enim tota restituenda est.) R. restituendum esse prudentis arbitrio pretium mellium, quanti erant valituræ tempore messis, deducto periculo, expen-sis, &c. etiam (contra *Sos.*) si malitiosè damnum illatum non sit; quia aliter non servatur æqualitas damni illati. *Bon. Ren. q. 11. Afflict. contra Dia. Less. Fili.* dicentes pretium restitu-en-dum esse pro tempore, quo damnum illatum est.
- 12 An idem dicendum sit de damno illato in animalia, vel servos? R. neg. quia sic ex communi hominum æstimatione valor re-rum sumendus est, ut secundum præsentem statum æstimetur valor animalium, &c. segetum verò, & fructuum secundum statum tempore messis: ergo, &c. Tum quia si pullus equinus statim restitueretur, certum est per adversarios, quod non es-set restituendus, nisi secundum statum præsentem: ergo etiam si postea restituatur, taliter restituendum est: ergo, &c. *Ren. q. 12. Say. contra Bon. & Afflict.* nullum agnoscentes discrimen inter hunc, & casum præcedentem.
- 13 An vendens gemmam alterius mille nummorum, putans esse 100. ad hæc, vel illa teneatur? R. teneri ad mille; quia restitutio facienda est ad æqualitatem, & sibi imputet vendens ignoran-tiam, ex qua Dominus pati damnum non debet. Tum quia re-stitutio est in pœnam delicti, pœna autem incurritur etiam ab illam ignorante: ergo, &c. *Lug. Ren. q. 13. contra Ponci.*
- 14 Quidam mutuavit 100. Cajo, restituendos intra annum, an teneatur Cajus ad restitutionem damnorum, lucri cessantis, & damni, &c. si intra annum non restituit? R. aff. si damno emergente cerè constante, potens sit Cajus restituere, &c. nec casus æquiparetur emptori credito ementi: Secus si Cajus im-po-

potens sit, nec explicitè pactum sit de luero cessante, &c. Rat. primi quia Cajus per omissionem solutionis ex justitia debitor, est causa talis damni: ergo, &c. ita communiter. Rat. 2. quia sic mercatores vendendo, tacitè de dilatione contentantur, quia illam cognoscunt, & sciunt. *Ren. q. 14. Less. contra Lay. & Bon. Rat. 3.* quia tunc nulla est culpa in non restituendo; cum ex impotentia non sit Cajus in mora restituendi: ergo, &c. *Say. Fili. Bon. &c. contra D. Tho. Afflict. Mol. &c. 4.* constat.

- 15 An bona inventa, ut gemmæ, pisces in littore, bestia in silvis, thesaurus, &c. sint restituenda? *R. primò.* Bona, quæ nunquam habuerunt Dominum, sunt primi inventoris, ex *l. 3. de acquirendo rerum dominio; Rodri. Fag.* contra aliquos dicentes restituenda esse Regi. *R. 2.* bona, quæ de facto Dominum habent, & hic, facta diligentia non invenitur, non sunt primi inventientis, sed pauperibus restituenda sunt ex præsumpta voluntate Dominorum. *Less. Nav. etc. contra Sor. Say. etc. R. 3.* bona, quæ aliquando habuerunt Dominum, sed ex longitudine temporis censentur Dominum non habere, de jure naturæ, & gentium sunt primi occupantis, sive in proprio, sive in alieno agro inveniantur; quia quæ sub nullius dominio sunt, primi occupantis fiunt. *Ren. q. 15.* ubi quid de jure civili dicendum sit, statuit.
- 16 An restitutio possit fieri per partes ab eo, qui totum restituere non potest? *R. aff. & aliter faciendo,* non est absolvendus; quia sic restituens semper retineret partem restitutionis, unde semper creditor damnum paceretur: ergo, &c. *Say. Fag. Sor. Ren. q. 16. etc. contra Syl. Nav. etc.*

RESTITUTIO CUI FACIENDA EST, ET QUOMODO, QUANDO, QUO LOCO. *Quærit.*

- 1 **A**N possit quis propria auctoritate bona incerta sibi tanquam pauperi applicare? *R. aff.* si paupertas sit certa. Et rursus si partem honorum magni valoris juxta suam necessitatem sibi applicet, cætera cæteris distribuendo. Quod si paupertas sit dubia, tenetur consulere Confessarium. Rat. primi; quia obligatio illa restituendi pauperibus, non est coarctata huic, vel illi pauperi: ergo, &c. *Ren. fol. 337. q. 1.* Rat. 2. quia tunc aliter posset decipi: ergo, &c. *Sor. uterque Nav. etc. contra Bon.* absolute dicentem consulendum esse Confessarium, vel Episcopum.

2. An bona incerta (facta diligentia) pauperibus applicata, sint restituenda, Domino postea comparente? *R. neg.* si sint extraneis pauperibus distributa, siue interim apud ipsos ea bona extent, siue non, quia scilicet distracta, & apud alios extantia: Secus si quis sibi tanquam pauperi applicavit; tunc enim si ea extent, siue in totum, siue in partem sunt restituenda; non autem si non extent: & multò magis si distracta extent apud aliquem, hic enim non tenetur. *Rat. primi;* quia si cum pauper ea distraxit, non tenetur ea restituere, etiam si apud alium extent, ut docet *Fag.* quia tunc irrationabilis esset illa conditio, ut Domino comparente illa restituantur; ita cum possessor ea pauperibus distribuit, non tenentur pauperes. *Rat. 2.* quia tunc quis ratione rei acceptæ, quæ adhuc extat tenetur, & talis præsumitur voluntas Domini. *Less. Fag. Ren. q. 2.* contra plures multimodè distinguentes.
3. Si quis in meliorem fortunam venerit, teneatur restituere bona sibi tanquam pauperi applicata. Non loquimur de bonis in extrema necessitate applicatis, de quo infra. *R. neg.* si tanquam verè pauperi sibi quis applicavit: Secus si sibi tanquam pauperi pro loco, vel tempore. *Rat. primi;* quia eo tempore, quo quis accepit, benè bona distribuit: ergo, &c. *Ren. q. 3. Rat. 2.* quia restitutio verè pauperibus facienda est. *Less.*
4. An bona incerta sint restituenda pauperibus Civitatis, & magis pauperibus; an è contrà? *R. Communitati restituenda esse, si ab ipsa bona ablata fuerint, ut in bello injusto: Civibus verè incertis, quando ipsis restitutio fieri potest, augendo scilicet caupo mensuram, & pondus, vel pretium minuendo: Pauperibus rursus Civitatis, quando Civibus fieri non potest, quia scilicet, caupo in ea non reperitur. Denique pauperibus quibuscumque, quando damnum non fuit à Civibus passum. Nec eligendi sunt magis pauperes, nisi hi essent in extrema necessitate. Rat. primi, & 2.* quia tunc bona non censentur incerta, cum tam Civitas, quàm pauperes non ignorentur: ergo, &c. *Bon. Affist. Rat. 3.* quia voluntas Domini est, præ cæteris suam patriam diligere. *Affist. Rat. 4.* quia non de jure naturali restitutio incertorum facienda est pauperibus, sed de jure positivo, quod non loquitur de pauperibus Civitatis; sic cap. *Cum tuas de usuris* dicitur *dentur pauperibus. Less. Rat. 5.* quia id nulla lege præcipitur. *Dia. Rat. 6.* quia sic postulat ordo charitatis. *Say. Nav. Ren. q. 4.*
5. An bona casu inventa, possit quis post factam diligentiam sibi

re-

retinere *¶ R. aff. si sit pauper. Constat ex dictis* : Si vero sit dives, tenetur ea pauperibus restituere; ita *Cara. Ren. q. 5.* quam sententiam magis piam, & in praxim sequendam, dicit *Dia. licet Less. Tamb. Pala. &c.* sint contrariæ opinionis. Rat. quia falsum est, eam esse voluntatem Domini, ut quis ea bona sibi retineat, sed potius quod amissa spe Dominum inveniendi, pauperibus distribuat. Tum quia falsum est etiam, ea bona haberi pro derelictis, cum Dominum habeant, licet ignotum: ergo, &c.

- 6 Quidam emit rem surreptam mala fide, postea comperitur Dominus, an teneatur Domino, vel possit furi restituere? *De* bona enim fide emente, non est dubium, quod possit, ut volunt *Less. Bon. Nav. w.* posse etiam furi restituere ad recuperandum pretium; quia sufficit si res reponatur in proprio loco, nec in peiori constituitur, quam antea fuerat: ergo, &c. *Dia. Lay. Syl. Ren. q. 6. &c.* contra *Nav. Less. &c.*
- 7 Quid si sciam, furem rem Domino non restitutum? *R.* quod tunc si bona fide accepisti, potes etiam furi restituere: Secus si mala fide. Rat. primi; quia alioquin æquè obligaretur possessor bonæ fidei, ac fur ipse, quod est absurdum cum minor sit obligatio possessoris bonæ fidei, quam ipsius furis. *Tamb. ex Lugo, &c.* contra *Mol. & Azo.* Rat. 2. quia possessor malæ fidei equiparatur furi. *Ren. q. 7. Say. ex Med. &c.* contra *Ang. Syl. &c.*
- 8 Quid in casu quo non est recuperandum pretium, ut si quis surripiat à latrone sublata? *R.* in eo casu teneri surripientem non furi, sed vero Domino restituere; quia huic damnum fuit illatum: eò vel maximè, quia furi restituendo non est recuperandum pretium: ergo potius Domino facienda est restitutio. *Say. Ren. q. 3.* contra *Nav. Dia.* non solum permittentes, sed etiam præcipientes oppositum.
- 9 An auferens rem depositatam, vel commodatam, possit illam Domino commodanti, vel depositanti restituere? *R.* neg. quia sic privaret depositarium, vel commodatarium justo usu rei, quam justè possidet: ergo aliter faciendo peccaret contra charitatem, & justitiam, & consequenter teneretur ad restitutionem, si ex eo aliquod damnum supradictis eveniret. *Say. Ren. q. 9.*
- 10 Cui teneatur restituere, qui vi, vel fraude fecit, ut beneficium conferatur indigno? ex dictis enim Ver. *Restitutio q. 4.* constat teneri *Superiorem* ad restitutionem: ergo à fortiori, &c. *R.* in casu posito teneri restituere non solum digno, sed etiam Ecclesiæ, vel Reipublicæ damna, quæ patitur ob Ministri indi-

- gnitatem; quia utrique damna intulit: ergo, &c. *Dia.* quod si sine vi, & fraude id fecerit, Reipublicæ, & Ecclesiæ, non autem digno tenetur restituere: quia huic nullum jus à sic impediente læditur, quod erga *impedientem* habeat. *Tamb. Ren. q. 10.*
- 11 Cui facienda sit restitutio eorum, quæ Religiosis, Filiis familiaribus, Pupillis, Minoribus, &c. fuerunt ablata? *ry.* ipsis faciendam esse restitutionem, si de ablatis administrationem habent: quod si non, Monasterio, Patri, &c. dummodò nil inde damni timeat restituens. *Rat. primi;* quia illis non tanquam Dominis, sed tanquam administratoribus licite fieri potest restitutio. *Say. Ren. q. 11.* Idem dicendum est de furto peculii à Religioso distracti in illicitos usus, vel absque licentia Superioris; dummodò nō timeatur, eos iterum sic illud distracturos. *San. Pellix. &c. Rat. 2.* quia supradicti non sunt Domini: ergo, &c. 3. patet. *Say.* Cui autem Monasterio facienda sit restitutio? Dic cum *Pellix.* faciendam esse Monasterio prioris Ordinis, si ad aliud Religiosus transiit; vel si non, sed ad aliud Monasterium ejusdem Ordinis transiit, primo Monasterio, si distractio facta sit de bonis Monasterii.
- 12 Si quod debeo restituere Titio, restituam ejus creditori, an satisfaciam? *R.* aff. etiam (contra *Fag.*) si in hoc invitatus sit meus creditor; cum hoc tamen, quod exhibeam cautelam meo creditori, ne postea contra eum agat creditor mei creditoris, creditum rursus creditoris sit liquidum, nullum inde damnum meo creditori sequatur, & denique dummodò res in specie restituenda non sit. *Rat. primi;* quia sic restituendo utile negotium mei creditoris ago. *Rat. ultimi;* quia aliter esset Judicis officium exercere: Quæ omnia procedunt in foro conscientiæ, quidquid sit de foro externo. *Ren. q. 12. Fili. Say. etc.*
- 13 An restitutio facta Confessario, vel viro gravi Religioso ad eam Domino tradendam valeat, si Confessarius eam sibi retinuit? *ry. neg.* unde cum primum id scitur, iterum facienda est restitutio; quia quamdiù res non traditur creditori, est sub dominio debitoris: ergo debitori perit. *Ren. q. 13. Hurt. Less. etc. contra Sor.*
- 14 Si res debita ex voto, vel juramento per alium missa casu pereat, an iterum sit mittenda? *ry. neg.* quia obligatio voti est personalis, & dependet ab intentione voventis: ergo si hic non intendat se obligare ad iterum dandam rem voto promissam, si casu pereat, ad hoc non tenetur. Nec valet paritas casus præcedentis; quia illa obligatio restitutionis est realis, quæ cum effectu

effectu ad manus creditoris pervenire debet. *Dia. Ren. q. 14.*

- 15 Quando facienda sit restitutio? R. faciendam esse statim, cum primum fieri potest, si ex delicto facienda est; si verò ex contractu, etiam statim, dico, faciendam esse, si in ipso appositus sit terminus, nec aliud ex tacito saltem consensu creditoris colligatur: Quod si non sit appositus, non est facienda restitutio, si creditor suum debitum non ignorat. *Rat. primum* quia licet præceptum restituendi sit formaliter affirmativum, virtualiter tamen est negativum: ergo, &c. *Fag. Ren. fol. 364. q. 1. Rat. 2.* quia alias tunc mora dampnum afferret creditori: ergo, &c. Quappvis verum sit (contra *Fag.*) in hoc non intervenire mortalem culpam; quia creditor debitum ex contractu potest exigere medio Iudice, quod si non facit, consentire videatur. *Bon. Dia. &c. Rat. 3.* quia tunc creditor videtur tacite in dilationem consentire.
- 16 Quot peccata committit, qui cum possit, longo tempore restitutionem differt? Loquimur de obligato non ex contractu, sed ex delicto. R. unum peccatum committere, si voluntas non restituendi non sit interrupta; plura verò è contrà. Quod extenditur ad eum, qui pluries ex impotente sit potens. Primum, & 2. constat. 3. probatur; quia sicuti ratione impotentia cessat peccatum, ita ratione iterata potentia multiplicatur. *Aff. ff. Ren. q. 2.*
- 17 An sit absolvendus, qui per tres, vel quatuor vices promissit restituere, & non restituit? R. neg. regulariter loquendo; quia præsumitur non habere firmum propositum, & sic neque in posterum restitutum: ergo manet in proxima occasione peccandi: Et idem (ratione publici scandali) dicendum est, etiam in prima vice, de publico usurario, publico raptore bonorum Ecclesiæ, & obligato sub pena excommunicationis. *Fag. Say. Tamb. contra Caj. etc.* nec etiam in prima vice absolvendum est dicentes. Dixi regulariter, etc. quia quandoque, ex *Ren. q. 3.* supposito maximo dolore, & proposito, absolvi poterit imposito (penes *Tamb.*) onere, non accedendi ante restitutionem ad Eucharistiam.
- Qui in articulo mortis potens restituere, id committit hæredibus, an possit absolvi? R. aff. si id ex necessitate, infamia, e. g. acriat: Secus contrà. Primum constat. 2. probatur; quia sæpe hæreditas non aditur, vel si sic, patitur dilationes, & hæredes restitutionem, (quæ nulla causa excusante, statim facienda est) sæpe negligunt, unde sic restituens ostendit, quod si viveret,

non restitueret : ergo, &c. *Say. Nav. Ren. q. 4. etc.*

- 19 An qui detinet certum per annum , magis peccet , quam qui per annum pluribus vicibus 100. furatur ? R. primum intensivè gravius peccare. 2. verò gravius extensivè. Rat. primi ; quia unum peccatum committit , sed gravius ratione quantitatis : ergo, &c. Rat. 2. quia plura peccata committit , & singula non sunt ita gravia. *Ren. q. 4. Nav. Aliter discuntur Bon. Vasq. &c.*
- 20 Qua ordine facienda sit restitutio à simul e. g. furantibus ? R. teneri primò principalem , qui in damno illato est præcipiens , de in furto est ille , apud quem res extat , vel in se , vel æquivalenter , per id scilicet , in quo factus est ille ditior , quamvis non sit mandans , sed tantum consulens , &c. Deindè tenentur ad totum minus principales hoc ordine , itaut principali non restituento , tenetur exequens , postea consulens , vel mandans , postea receptans , & ultimo loco non obstands , non manifestans , si ad id ex officio tenetur . Rat. primi ; quia principalis magis condonatur : ergo , &c. Rat. 2. quia qui immediatius concurrat , principalius ad restituendum obligatur. *S. Tb. Bon. Ren. q. 6. &c.*
- 21 Vtrum causa principali restituyente , teneatur ad aliquid causa minus principalis , & e contrà ? R. ad primum neg. quia minus principalis in defectu principalis tantum tenetur : ergo , &c. Unde ad 2. dico , quod restituyente causa minus principalis , huic totum restituere debet principalis ; quia illa hujus utile negotium gessit , & consequenter acquirit jus , quod creditor ad causam principalem habebat : ergo , &c. *Bon. Say. Ren. q. 7. &c.*
- 22 Vtrum causæ æquæ principales , vel æquæ minus principales teneantur in solidum , vel ad partem damni ? R. unumquemque teneri ad ratam , vel (in defectu aliorum) ad totum : & cui prius totum solvit , tenentur reliqui pro sua rata : respectu rationis restitutionis factæ , non respectu sui ipsius . 2. & 3. constat ex dictis. Primum probatur ; quia eodem modo cooperati sunt ad damnum : ergo , &c. Probatur 4. quia si tres furati sunt triamillia , & unus totum restituit , volens alius huic restituere , non mille , nec duo millia , sed mille , & quingenta restituere debet , licet utrique postea competat actio respectu tertii non restituentis . Rat. quia volens restituere , æqualiter cum socio restituere debet , & æqualiter damnum subire : ergo , &c. *Loff. Bon. Ren. q. 3.*
- 23 An condonata restitutione uni ex obligatis , alii remaneant obligati ? R. neg. si condonatio facta sit principali : Secus si minus principalis : in quo casu , si huic facta fuit , cedendo etiam con-

condonans omnem suam actionem erga principalem, poterit condonans suum debitum repetere à causa principali. Rat. primi, & 2. quia sublato principali, jure naturæ tollitur accessorium, non è contrà: ergo, &c. Rat. 3. quia condonatus succedit in locum creditoris. *Less. Bon. Ren. q. 9. &c.*

24 Quando debitor non potest omnibus solvere, quem ordinem servare debeat, ac primò, an præferre possit creditorem bonorum certorum, neg. quando bona incerta extant: Secus si non extant: tunc enim præferendus est creditor bonorum certorum, etiam si creditor incertorum sit anterior; Rat. primi, quia res, quæ extat, semper clamat ad Dominum, qui est: ignoretur, non proinde amittit suæ rei dominium; nec peioris conditionis est Domino certo. Est communis. Rat. 2. quia solutio certorum est de jure natura; incertorum vero de jure tantum positivo, debita pauperibus, ex dictis ergo, &c. *Less. Bon. Ren. q. 10. &c.*

25 An in conscientia servandus sit ordo à lege positiva præscriptus in restitutione certorum? R. aff. quia leges civiles aequitate naturali niuntur. Hinc restitutio faciendâ est. Primò, ex quo res extat. 1. creditoribus hypothecariis; potiusquam personalibus; ut sunt chyrografarii; nisi creditor personalis talis sit pro expensis funeris, ex *l. fœminali, C. de jur. delib.* 3. hypothecariis prioribus in tempore, etiam si solum tacitam (ex *l. 2. C. eodem*) posteriores vero expressam habeat hypothecam, ex *l. hac. edictali 6. C. de secund. nuptiis. Sibi illud*; cum sine potiores in jure; Excipe nisi quis mutuaverit pecuniam ad rem emendam, vel reficiendam, vel vehendam, vel custodiendam ex *l. 2. 4. 5. & 6. Sed, qui potiores*; &c. exceptio casu dotis restituendæ ante omnes priores, tantum hypothecarios; ex *l. fœdum, C. qui potiores*. 4. creditoribus personalibus, qui scilicet personam tantum obligatam habent, & id pro rata nullo servato ordine, ex *l. 1. ff. de separatione*; nisi aliqua ex his personis jus Prælationis haberes, ex *Ren. 5.* prius creditoribus ex titulo oneroso quam gratuito. Ultimo loco solvenda sunt legata. *Ren. q. 11.*

5 An inter creditores possit præferri, qui prius petiit; vel etiam vult debitor gratificari? R. ad primum neg. loquendo de creditoribus hypothecariis: Secus loquendo de personalibus, etiam si plures ex his petierint. Primum constat. 1. probatur ex *l. pupillus, ff. qua in fraudem*. Tum quia, qui prius petiit, sua diligentia sit prior. *Fag. Bon. Less. &c.* Vnde ad 2. etiam neg. Tum quia creditor non petiit: Tum etiam quia nemo potest amico,

con sanguineo, &c. cum damno tertii gentilem. *Less. Say. Rem. q. 12. 15. c.*

27 Vtrum creditor modò dictus ex gratitudine ante alios satisfactus, debeat in conscientia restituere acceptum? Supponendum est, sic satisfaciens mortaliter peccare; & ad restitutionem aliis creditoribus teneri. 2. nunc neg. etiam si mala fide accepit, sciatque debitorem non esse aliis soluturum; quia non accepit rem alteri obligatam: ergo potest illam sibi retinere. Tum quia non tenetur in foro externo restituere ex *l. quod autem, §. 6. de his, qui in fraudem creditorum* ergò neque in foro conscientie, cum illa lex iusta sit, & in foro conscientie servanda. *Rem. q. 12. Say. Fag. contra Bon. Axiom. seq. etc.*

28 An sit restituendum id, quod ab aliquo acceptum non tanquam creditor, si id redundet in fraudem suorum creditorum? Quæsitum procedit de rebus, quorum dans habet dominium, non de rebus aliis hypothecatis, e. g. furtivis, quæ accipi in conscientia non possunt. 1. neg. in foro conscientie, si sponte data fuerint, siue inserui accepisti titulo oneroso, e. g. venditione, siue gratuito: modò & etiam si cum notitia fraudis creditorum accepisti. Secus si tu ad damnum induxisti. 3. patet: probatur, quia cum sponte accipis, non es causa, ut ille det, licet hic interim dando peccet: ergo, &c. Tum quia dans dominium rei habet, ut supponimus: ergo, &c. Probatur, quia neque ex iniuria, neque ex charitate teneris cum tuo incommodo, alterius incommodo occurrere. Hinc est, quod qui modo dicto accipit ab usurario, vel siue res, de quibus ipsi dominium habent, non tenetur ad restitutionem; quia non sunt tacite hypothecate suis creditoribus. *Less. contra Bon. qui plura dura ex sua contraria deducit, quæ Rem. q. 14. admittit in foro externo, & civili tantum.*

29 Qualis ordo servandus sit inter debita ex delicto, & debita ex iusto contractu? R. si debita ex contractu habeant hypothecam, præferenda sunt: Si verò non, nullus servandus est ordo, si res non extent: Quod si extent, præferendus est Dominus rei, vel per rem, vel per pretium ipsius. Primum constat ex dictis. 2. probatur, quia sic debita censentur, personalia, sicut sunt illa ex delicto: ergo, &c. 3. probatur, quia ex tacito consensu contrahentium, res extans censetur Domino obligata, aliter enim Dominus non contraxisset. *Rem. q. 15. Less. Fag. contra Med. absolute præferentem debita ex delicto, & contra Cese. debita ex iusto contractu.*

30 Quo loco, & cujus expensis facienda est restitutio? Si restitutio bñtur ex re accepta bona fide, facienda est in loco, ubi est restituens: in loco verò, ubi est Dominus, quando oritur ex mala fide. Item si debetur ex contractu, facienda est, ubi contractus est celebratus, si in ipso locus non fuit expressus: & rursus expensis ejus, in cujus utilitatem contractus fuit celebratus. Rat. primi, quia possessor bonæ fidei tenetur tantum ad id, in quo factus est ditior: ergo, &c. Rat. 2. quia possessor malæ fidei debet rem reponere in suo pristino statu: ergo, &c. Rat. 3. quia quando in contractu non assignatur locus, hic censetur ille celebrationis contractus. Rat. 4. quia qui sentit commodum, & incommodum sentire debet: ergo, &c. *Bon. Afflitt. Ren. q. 16.*

31 Quid dicendum sit in hoc 4. casu, si Dominus mutavit domicilium, & longè discessit? R. non teneri eum, in cujus gratia celebratus est contractus suis expensis rem Domino restituere; quia sibi imputet Dominus, quod alibi migraverit: ergo, &c. Oppositum dicendum, si ipse, alibi discessit. Et idem dicendum proportionaliter de accipiente rem, & seipsum, vel rem transferente, durante bona, vel mala fide. *Say Less. Afflitt. Ren. q. 17. &c.*

2 Qui furatus est Petro, dum in via Romam progrediretur, an propriis expensis teneatur furtum Romam mittere? R. teneri furantem expensis Domini rem furatam Romam mittere; vel in locum, ubi eam furatus est restituere, si non speret se expensas recuperaturum, certiorato de hoc creditore; quia alioquin Dominus ex furto ei facto lucrum reportaret: quod intelligendum est, si expensis Dominus rem transportasset, alioquin teneretur fur propriis expensis. *Ren. q. 13.*

Vtrum si prædictæ expensæ excedant, vel æquivalenceant valorem rei, res sit restituenda? R. aff. si res ex delicto sit restituenda: dummodo expensæ non sint duplo majores in valore: Secus si restituenda sit ex justo contractu. Rat. primi; quia ex culpa sibi imputet damnum restituens. 3. constat. Probatur 2. nam notabile damnum debitoris excusat à restitutione. *Aug. Ren. q. 19. contra Mol. &c. absolute negantes; & contra Casp. Sot. &c. affirmantes, etiam si in quadruplum expensæ essent restituendæ.*

RESTITUTIONIS AB OBLIGATIONE

CAUSÆ EXCUSANTES.

Quares.

Quot, & quæ sint causæ excusantes à restitutione? Decem, & septem causas assignat: *Dia.* quem sequitur *Ren. fol. 37. . 9. 1. & 2.* d. v. decem veras, & quinque apparentes. Prima est condonatio . 2. damnum creditoris, vel alterius tertiæ personæ . 3. damnum notabile debitoris . 4. ejusdem impotentia . 5. extrema necessitas ejusdem . 6. ignorantia ejusdem . 7. æquale dubium, an res sit aliena . 8. compensatio . 9. rei interitus . 10. præscriptio cum bona fide . 11. compositio, & denique 12. spes restituendi omnibus, si statim non restituat. Apparentes sunt excommunicatio creditoris . Cessio bonorum . Præscriptio cum mala fide . Sententia Judicis ex falsa presumptione orta (quæ neque in conscientia excusat, quidquid sit in foro-fori.) Et denique Religionis ingressus, de quo dubitatur, ut infra.

Secunda 4. 5. 6. 7. & 12. excusant ad tempus: in quibus casibus debitor, si talis sit ex delicto, tenetur ad interesse: non autem si ex contractu, nisi damnum, quod debitor pateretur solvendo, esset pecuniarum; tunc enim si habet lucrum non restituendo, par est, ut idem lucrum det debitori. *Nov. V. 9. L. 1.*

2. Quomodo condonatio excusetur. excusare, si facta sit liberè, & non sit à jure prohibita: ut facta à pupillo, vel furioso sine licentia: facta in visitatione Episcopo, aliquid præter necessaria ad vitium recipienti: Inquisitoribus ratione officii: facta Judici Ecclesiastico recipienti aliquid à partibus litigantibus: facta Canonico, qui Divinis non interfuit: facta denique à filiis familiæ, vel Religiosis. *Ren. q. 3.*

3. An condonatio præsumpta, & tacita excusetur. *aff.* quia voluntas præsumpta, voluntas est: ergo, &c. sic se habet voluntas parentum erga suos filios furantes. *Bon.* Item duellantium si se invicem provocaverint. *Lay. Fag. &c.* contra *Mol. &c.* Denique voluntas ludentium, si famulis præbeant pecuniam excedentem pro dulciariis, candelis, chartis emendis, &c. illi enim valorem rerum sciunt. *Mol. Dia. Ren. q. 4. &c.*

4. An remissio occisi facta occisori, illum à restitutione excusetur. *neg.* si facta sit in foro externo; quia censetur facta tantum quoad injuriam, & poenam vindictæ. *San.* Idem dicendum, quando remissio fit in foro animæ, & remittens nil aliud intendit,

dit, quam id, duod prætendunt Confessarii; per hanc enim nec etiam excusatur occisus à jure accusandi occidentem in judicio; quia intelligitur facta ad excludendum odium. *San.* Quod si occisus intendit in foro animæ remittere dāna, & expensas (quod facere non potest sine peccato, quando filii sunt pauperes, nec habent, unde se alant, cū debitum illud non debeatur filiis tanquam hæredibus, sed tanquam filiis, nam adhuc teneretur occisor, si Pater filios exhæredaret) non tenetur occisor, etiam in casu parentesis ad restitutionem. *Rat.* primis quia unusquisque jus, quod habet, remittere potest: ergo, &c. *Rat.* 2. quia Pater non tenetur ex justitia alimentā præstare filiis: ergo si temittat, factum tenet. Hinc nulla facienda est restitutio nobilibus, qui in foro interno censentur tacite consentire. *San. Dia. Ren. q. 5.*

5 Quomodo excuset damnum creditoris, vel alterius tertiæ personæ? *R.* excusare, nisi sit periculum alterius majoris, vel parisi damni in creditore, ex dilatione restitutionis: vel nisi ex hæparum creditori consulatur: ut si te statim in judicio vocet: vel denique nisi cum tuo incommodo differas restitutionem; quia, demptis his casibus, utile negotium geris creditoris. Hinc potes non restituere, si scias restitutum in libidines, &c. à creditore consumiendum. *Fag. Say. Ren. q. 6. 7. c.*

6 Quomodo excuset damnum corporale debitoris (spirituale enim tam ipsius, quam suorum, imò & periculum infamiæ, vel servitutis, certum est excusare) *R.* excusare, si damnum magnum sit, non quidem in rebus debitis, sed debitoris, nisi damnum in rebus debitis importaret jacturam proprii status. *Rat.* primi quia tunc creditor, si in dilatione est invitus, irrationabiliter talis est: ergo, &c. *Rat.* 2. quia tunc non est propriè pati damnum, sed potius aliena restituere; ergo, &c. *Rat.* 3. quia tunc excusatur debitor ratione gravis necessitatis. *Less. Ren. q. 7.*

Sed quid dicendum, si creditor æquale damnum patiatur, an teneatur debitor ad restitutionem? *R.* aff. quia tunc melior est conditio creditoris, justum dominium possidentis. Hinc testis falsus etiam cum suæ vitæ periculo retractare se debet apud Judicem, suo falso testimonio aliquem damnantem ad mortem, si sciat se profuturum. *Bon. Ren. q. 3.* Qualis autem excessus in debitore excuset? Dic cum *Affid.* (contra *Bon.* dicentem non excusare duplo majus damnum debitoris,) id remittendum esse prudentis arbitrio.

8 Quid

- 8 Quid si cum pari damno in restituendo ratione expensarum, prævideat debitor, se omnino in futurum impotentem fore, an teneatur tunc restituere? R. teneri statim restituere, nisi damnum, quod patitur esset triplo majus, quod sit utile negotium proveniens creditori. Rat. primi: quia Dominus non ideo potest re sua in perpetuum privari, quod debitor tantumdem in sumptus impendere cogatur: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc præsumitur Domino non displicere, si paulatim restituatur pauperibus. *Less. Ren. q. 9.*
- 9 An excusetur debitor, qui restituendo magnum lucrum amitteret? R. aff. quia magni lucri amissio æquiparatur magno damno debitoris: sed hoc ex dictis, excusat cum limitationibus ibi adductis: ergo, &c. *Vid. q. 6. Ren. q. 10.*
- 10 Quomodo excuset impotentia, seu necessitas extrema, quæ vel physica est excludens actum, & potentiam; vel moralis, quæ actum includit cum dejectione proprii status? R. Si impotentia est totalis, & certa, excusat; si verò est pro certo tempore, vel incerta, excusat pro tempore; vel impotens consulere debet viros doctos, & timoratos. 2. constat; primum probatur: quia ad impossibile nemo tenetur. *D. Tho. Ren. q. 11. Affi.*
- 11 An non solum extrema, sed etiam gravis necessitas excuset à restitutione? R. neg. si debitor sit in statu, (à quo cadere debet) injustè acquisito; vel sit in statu acquisito bona fide, adveniente deinde mala fide: Secus si sit in statu justè acquisito. Rat. primi, quia non potest quis furari ob gravem necessitatem. ergo, &c. Tunc quia non dicitur quis cadere à statu non suo: ergo, &c. Rat. 2. quia licet à principio justè possederit, adveniente verò mala fide, injustè possidet: ergo, &c. Rat. 3. quia tunc diceretur cadere à statu suo. Nec inde sequitur, hunc posse furari, ne cadat à suo statu justè acquisito, quia minus est aliena retinere, quam aliena rapere. *Ren. q. 12. D. Tho. Bon. Pag. 9c.*
- 12 An teneatur Doctor vendere libros, vel agricola boves ad restituendum? R. neg. si exinde cadant ab eorum justo statu mendicando, &c. Secus si eorum status minuatur tantum; tunc enim tenentur non sic lautè vivere, familiam moderare, &c. ad restituendum. Primum constat ex dictis; 2. probatur; quia unusquisque tenetur facere ea, per quæ commodè restituere possit: ergo, &c. *Soy. Ren. q. 13.* Hinc non tenetur comes vendere comitatum, nec nobilis servituti se exhibere, vel labori, nec artifex tenetur vendere sua instrumenta, etiam si hæc sint creditoris. *Soy. Bon.*

An non solum extrema, vel gravis necessitas propria, sed etiam fratris, patris, &c. amicorum, vel propinquorum excuset? *R.* Posse pro illo tunc debitorem differre restitutionem, si alia via non possit supradictis occurrere, & creditor non sit in pari necessitate; quia in extrema necessitate omnia sunt communia, & in gravi, licet non possit quis aliena surripere, potest tamen ea retinere, cum hoc minus sit illo. *Ren. q. 14. Less. Bon.*

An in casu, quo debitor, & creditor sunt in pari extrema necessitate excusetur debitor à restitutione? *R.* neg. si creditor sit persona publica, & utilis Reipublicæ, & hoc ex ordine charitatis dumtaxat: Secus si talis non sit; quia tunc cum omnia sint communia, melior est conditio debitoris possidentis. *Ren. q. 15. D. Tho. Less. Dia. &c.*

Quid si parentes, vel amici debitoris simul cum creditore dumtaxat, sint in extrema necessitate? *R.* præferendos esse parentes, & insignes amicos; quia quando omnia sunt communia, nec consequenter aliquid debetur alicui ex iustitia, præferenda est pietas. *Ren. q. 16. Less. Say. contra Azo.*

Vtrum existente debitore, vel ejus parentibus in pari gravi necessitate cum creditore, res sit restituenda? *R.* aff. quia, idè in extrema necessitate debitor non debet restituere, id quod tunc omnia sunt communia; quod non verificatur in gravi necessitate: ergo, &c. *Ren. q. 17. Et licet possit debitor in gravi necessitate sua, vel aliorum, si non surripere aliena, saltem ea retinere; hoc est, ne cadat à suo statu justè acquisito: at status conjunctorum, nec justè, nec injustè acquisitus dici potest respectu alienorum bonorum.*

An accepta in extrema necessitate, sint restituenda in pinguiori fortuna? *R.* aff. si extent: Secus si non; quia non sunt restituenda ratione rei, cum non extet, nec ratione injustæ acceptionis, ut patet, nec ratione contractus, etiam impliciti; cum ea acceptio ex natura sua fuerit libera absque ullo onere: ergo, &c. *Ren. q. 18. Say. Dia. contra Med. Nav. Covarr. &c.*

An res accepta ante necessitatem, consumpta verò in extrema, sit restituenda? *R.* aff. si res injustè sit accepta, ut ex furto, si ve justè, ut ex contractu (intellige ex contractu transferente dominium, ut est contractus mutui.) *Rat. primi;* quia debitum contractum ante necessitatem, per hanc supervenientem, non extinguitur, sed suspenditur, quod satis est ad eam sublevandam absque eo, quod debitum omninò tollatur: ergo,

go, &c. *Ren. q. 19. Scotus, Less. Sa. &c. contra Palā. Dia. Coni. &c.*
 Rat. 2. quia tunc non aliena, sed propria res consumpta fuit:
 ergo aliena restituenda est. *Tamb.*

19 Quomodo excuset ignorantia, vel æquale debitoris dubium?
 R. Invincibilem ignorantiam tam juris, quam facti excusare;
 quia ea ignorantia facit involuntarium. *Fag.* Vnde ad 2. æqua-
 le dubium (facta diligentia) circa rem, etiam excusare; quia
 melior est conditio possidentis. *Say. Ren. q. 20.* Dixi circa rem;
 quia si quis certus sit de debito, dubius verò de solutione, te-
 netur restituere; quia possessio stat pro debito: Quod intelligen-
 tur, si solus debitor dubitet; si enim de ipsa solutione etiam
 creditor dubitet, tunc omittis variis opinionibus. Dico cum
Lag. nec creditorem dammandum esse, si integrum creditum
 recipiat, nec debitorem si integram solutionem facere omit-
 teret, & id ob probabiles rationes utriusque partis.

20 Quomodo compensatio excuset. Vid. Furtum q. 3.

21 Virum possit quis bona oblata compensare cum donis gratui-
 tis, quæ Domino rei mittit? R. aff. (dummodò expressè non
 intendat donare) quamvis interim nil cogitet de debito. 2.
 constat; primum probatur; quia sic servatur æqualitas restitu-
 tionis: ergo, &c. Probatur 3. quia voluntate interpretativa
 censetur voluisse solvere debitum. *Ren. q. 22. Fag. contra Bon-
 San. &c.* absolutè negantes.

22 An compensatio fieri possit in rebus, quæ non recipiunt fun-
 ctionem in genere suo; ut an possit compensari frumentum
 cum equo? R. aff. in foro interno, quid quid sit de externo, &
 nisi sic grave damnum creditori inferatur: quia servatur, vel
 non, æqualitas restitutionis. *Fag. Ren. q. 23.*

23 Quomodo rei interitus excuset? R. rei interitum excusare, si
 res sit aliena, nec intercefferit tua culpa, vel mora: Secus si sit
 tua; vel si aliena debita tamen in specie (non in individuo) ut
 centum modios frumenti ex mille; sive interim tua culpa, vel
 mora periit, sive non. Rat. primi; quia res aliena suo Domi-
 no perit: ergo, &c. Rat. 2. quia quando res est tua, tibi perit:
 ergo, &c. *Less.* Rat. 3. quia debitor immediatè obligatur in
 persona, mediatè verò, & consequenter in re: ergo re pe-
 rempta in specie adhuc debitor tenetur. *Ren. q. 24. Say.*

24 Quomodo præscriptio excuset? R. excusare concurrentibus
 quique conditionibus. Prima est continuata possessio rei alie-
 næ. 2. capacitas possessionis, tam activè possidentis, quam
 passivè in re possessa. Vnde nec Laicus res Ecclesiasticas, nec

Reli-

Religiosi aliquid præscribere possunt. 3. est bona fides. 4. est titulus emptionis, e. g. donationis, &c. (licet res possessa sine titulo, aliquando per longius spatium solito, triginta scilicet annorum, præscribi possit, & universim sive mobilis, sive immobilis; Ecclesiæ verò tantum mobilis.) 5. est tempus, videlicet spatium trium annorum inter præsentēs, & quatuor inter absentes: quadraginta cum titulo, si res sint Ecclesiæ, ex *l. mala fidei. Cod. de præscrip. longi temporis*; & si Ecclesiæ Romanæ centum, deducendo spatium Sedis vacantis, cum tunc Ecclesia defensores non habeat; *cap. si diligenti, c. cum vobis, &c. de præscrip.* Idem spatium requiritur ad præscribendum adversus Civitates, & Principem in bonis Coronæ; ad præscribendum verò legibus, & consuetudinibus, sive non bona, sive mala fide observatis, decem annorum sufficit spatium. *Sap. Tam. Ren. q. 25.*

25 Quomodo compositio, & spes restituendi omnibus creditoribus excuset? R. ad primum compositionem excusare, etiam si postea unus creditor compareat; compositio enim seu dispensatio, quæ fit à Pontifice, & locum habet in rebus incertis, in quibus ignoratur Dominus, & quæ aliàs restituendæ essent pauperibus, vel Ecclesiæ, æquivalet præscriptioni: ergo, &c. *Dia. Henri. &c. contra Villalo. &c.* Vnde ad 2. R. spem, &c. excusare ob aliorum creditorum utilitatem; æquum enim est, ut sicut damnum aliorum, ita & aliorum utilitas excuset à restitutione. *Ren. q. 26.*

26 An Religionis ingressus sit numerandus inter causas excusantes à restitutione? Præter dicta Ver. Restitutionem quis, &c. q. 13. & 14. R. neg. si debitor ante ingressum habet bona extantia: quod si non, tunc potest cessis omnibus bonis creditoribus (aliàs professio esset nulla, ex motu proprio Xisti V.) Religionem ingredi, (nisi manendo in sæculo brevi tempore, & sine notabili difficultate satisfacere posset:) quia tunc redditur impotens ad aliud restituendum, & sic excusatur. Hinc est, quod Religionis ingressus, non ut talis, sed ratione impotentiae excusat. *Sap. Less. Ren. q. 27. &c. contra Med. Val. etc.* absolute negantes.

RESTITUTIO OB HOMICIDIUM. *Quæritur.*

1 **A**liquid sit restituendum pro vita occisi, membro mutilato, cicatrice inflicta, &c. R. neg. si occisus sit liber, quia

- quia liber homo nullam recipit æstimationem, ex *L. fin. de his, qui deiecerint, vel effuderint*. Tum quia restitutio æqualitatem respicit, quæ in casu haberi non potest, cum vita, vel pars vitæ, utpote superioris ordinis, nulla pecunia compensari possit. *Ren. fol. 384. q. 1. Bon. Tamb. etc. contra Sol. Syl. etc.*
- 2 An sit aliquid ex iustitia restituendum pro anima occisi, sacrificia applicando, &c. *R. neg.* licet hoc optimum medium esset ad satisfaciendum pro peccato. *Rat.* quia non tenetur quis pro anima occisi pagani: ergo neque pro fidelis: consequentia probatur; quia obligatio naturalis est universalis: ergo, &c. Tum quia res est incerta, cum nescire possimus, an in vita occisus meruisset, vel demeruisset: ergo, &c. *Less. Lay. Ren. q. 2. etc. contra Rebellium, etc.*
- 3 An sit restituendum totum lucrum cessans ob mortem occisi, vel potius detrahendæ sint expensæ in personam ipsam occisi necessariæ? *R. restituendam esse spem lucri cessantis, detractis item expensis in sui personam infumendis;* quo facto non tenetur ulterius occisor administrare alimenta iis, quibus occisus ex iustitia tenebatur. *Rat. primi,* quia lucrum cessans considerari debet cum omnibus suis periculis, diminutione, scilicet, sanitatis, cum impedimentis ad lucrandum, &c. ergo non totum lucrum, sed spes lucri est æstimanda. *Rat. 2.* quia quæ occisus consumpsisset in sui personam, imputari non possunt ad damnum hæredum: ergo, &c. *Rat. 3.* quia occisus ex eo lucro debebat illos alere; ergo, &c. *Afflic. Ren. q. 3. Less. Dia. &c. contra Pan. r. Nav. &c. absolute affirmantes.*
- 4 An detrahendi sint etiam labores quos occisus suscepisset in eo lucro cessante acquirendo? *R. neg.* quia alioquin nil esset restituendum, cum ordinariè tanti valeant labores, quanti lucrum ipsum: Tum quia hæredes (quibus facienda est restitutio) nullum laborem subituri erant: ergo, &c. *Less. Tamb. Ren. q. 4. &c. contra Majorem.*
- 5 Per quem numerum annorum computandum est lucrum? *R. non posse in hac computatione certam regulam assignari, sed id remittendum esse prudentis arbitrio, attentis circumstantiis Personæ, loci, temporis, modi vivendi occisi, ejus valetudinis, officii, & curæ in eo se exerceundo, &c.* *Less. Fag. Ren. q. 5. &c.*
- 6 Vtrum homicida mortem tantum subeundo satisfaciatur? *R. neg.* si hæredes occisi aliquid exigant: Secus si non. *Rat. primi,* quia per mortem solum compensatur injuria Reipublicæ illata: ergo,

- ergo, &c. Rat. 2. quia sic ordinariè per poenam mortis hæredes occisi acquiescunt, & videntur compensati: ergo, &c. *Less. Ren. q. 6. Fag. &c. contra Angel. Sol. &c. absolute affirmantes.*
7. An homicida aliquid restituere teneatur pro expensis funeris occisi? R. aff. si ipsæ fuerint extraordinariæ, ut quia extra domum, vel patriam occisi faciendæ essent: Secus si ordinariæ fuerint. Rat. primi est damnum extraordinarium. Rat. 2. quia illas occisus facere debuisset, si naturali morte obisset. *Less. Fag. Ren. q. 7. &c. contra Nav. absolute affirmantem.*
8. An si homicidium sequatur ex iusta defensione, teneatur homicida aliquid restituere? R. neg. etiam si mortaliter excesserit moderamen tutelæ; siue interim homicida fuerit provocatus, siue tantum aggressus ab occiso, quia tam qui provocavit, quam qui aggreditur, videtur damna remittere, cum uterque illis damnis voluntariè se exposuerit. *Tamb. contra Less. provocatum excusantem in casu excessus, non autem aggressum. Quod si quis neque provocatus, neque aggressus rixæ tantum (& solis verbis) causam dedit, tenetur ad restitutionem illum occidens: Secus si gladio evaginato. Rat. primi; quia solis verbis rixantem occidens, peccat contra iustitiam: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc occidens iustè se defendit: Et idem dicendum, quando quis solis verbis rixans, alium occidit gladio, se defendere conantem. Tamb. Ren. q. 8. Hinc ex textu cap. imprimis verbo si rixati fuerint: si repente orta fuerit rixa, neutro dante causam, occidens tenetur ad restitutionem. Fag.*
9. An teneatur aliquid restituere occidens Petrum, qui paulò post erat occidendus? R. neg. si certò iustè erat occidendus, sententia, scilicet Judicis, vel morte naturali: Secus si iniustè; vel si iustè, non certò. Rat. primi; quia tunc nihil debet occidens ratione lucri cessantis, vel damni emergentis: ergo, &c. Rat. 2. quia teneretur, qui paulò post occidisset: ergo, &c. 3. patet. *Bon. Fag. Ren. q. 9. &c.*
10. An teneatur quis aliquid restituere à se vulnerato, pereunti medicorum culpa? R. teneri tantum de vulnere, si hoc non fuerit lethale; de occisione verò, si mortale fuerit; vel si non, vulnus tamen inflictum fuit in loco, ubi Medici esse non possunt. Rat. primi; quia tunc reputatur homicidium casuale, & idè involuntarium, cum vulneratus non fuerit causa efficax damni: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc tantum accelerata fuit mors, cum alioquin ex eo vulnere mortuus fuisset vulneratus: ergo, &c. Rat. 3. quia tunc vulnus tali loco, & tempore censetur lethale.

thale. *Less. Bon.* Quod si dubium de gravitate vulneris contin-
gat, tunc si certò constet de culpa Medici, vel vulnerati, vul-
nerans tenetur tantum de vulnere. *Fag.* de homicidio verò, si
certò constet de indemnitate Medici, vel vulnerati. *Jul. Clarus*
contra *Fag.* Quæ omnia procedere possunt etiam in foro interi-
ori, cum exterius in casu nostro non nitatur falsa præsumptio-
ne. *Ren. q. 10.*

- 11 Vtrum qui in duello alium necavit, vel vulneravit, teneatur
ad rest. ? *R. neg.* si duellantes ad invicem se provocaverint: si
verò unus alium provocavit, tenetur provocans; non autem
provocatus. *Rat. primi;* quia sic voluntariè pugnant: ergo, &c.
Rat. 2. quia sic provocans invitat ad sui occisionem: ergo, &c.
Rat. 3. quia tunc provocatus involuntariè pugnat: ergo, &c.
Ren. q. 11. Less. Dia. etc. contra *Peregr. & Mol.* absolute affir-
mantes.

- 12 An homicida teneatur ad damna uxoris, & filiorum tantum,
an etiam consanguineorum, creditorum, vel amicorum occisi?
R. ad priora damna dumtaxat teneri; quia tantum uxor, & filii
censentur una persona cum marito, & Patre, non autem cæteri
supradicti: ergo, &c. *Less.* Hinc si occisus, tantum fratrem
habeat, nihil hæc occidens restituere tenetur, nisi hæredita-
tem, si sit hæres, non autem lucrum cessans; cum enim non fa-
ciat unam personam cum fratre, reputatur hæres extraneus:
imò addit *Less.* nec uxori aliquid deberi, si nullum notabile
damnum ei deveniat, ut si æquè benè nubat, &c. *Ren. q. 12. Fili.*
contra *Lay. Mol. etc.* loquendo de creditoribus; & contra *Nov.*
Vasq. etc. *Mol.* opinionem extendentes ad restitutionem dam-
norum, etiam amicorum.

RESTITUTIO OB STUPRUM, ET ADULTERIUM.

P Ræter dicta de restitutione ob stuprum Ver. Luxuria stupri, &
de restitutione ob adulterium Ver. Luxuria adulterii. *Quæritur*

- 1 An adultera teneatur refarcire damna legitimorum cum peri-
culo vitæ, vel famæ, si hæreditas sit magni momenti; ut si es-
set Regnum, Marchionatus, &c. ? *R. neg.* nisi adultera esset
prostituta famæ, vel apud prudentem filium tantum se pro-
dere deberet, vel apud paucos. *Rat. est;* quia tam vita, quam
fama sunt res altioris ordinis qualibet pingui hæreditate.
Tamb. Azo. Ren. tom. 1. fol. 390. q. 1. contra *Mejo. Covar.* absolute
affirmantes.

2. Si adultera fuit causa, ut spurius inter legitimos computaretur, an adulter teneatur, &c. ? R. aff. loquendo de hæreditate, sicut etiam de alimentis ab anno tertio, & deinceps ; quia ad hoc ut spurius inter legitimos computetur, non est necesse, ut adultera attestetur filium esse legitimum, sed sufficit ex ipsa fuisse natum, ad quod tam adulter, quàm adultera æquè concurrunt : ergo uterque tenetur. *Less. Azo. Ren. q. 2. &c. contra Sor. Hen.* loquendo de hæreditate.
3. An adulter, & adultera teneantur unusquisque in solidum ad damna, an ex parte ? R. teneri in solidum provocantem, utpote qui fuit causa totius damni. *Tamb.* ad partem verò utrumque, si communi consensu adulterium commiserunt. Et idem dicendum, quando duo adulteri eodem tempore cognoscunt eandem mulierem, ita ut non possit cognosci, cujus sit proles spuria nata. *Pontius.* Quod si unus certificetur de sua prole, teneatur ad restitutionem alimentorum, si videatur alterum adulterum prolem educare ; si verò tantum dubitet, ad nihil tenetur, sibi enim imputet alter adulter, si leviter ductus impensas faciat. *Azo. Ren. q. 3.*
4. An marito sit aliquid restituendum, quando proles non suscipitur : vel cui facienda est restitutio, quando in familia est tantum filius spurius ? R. ad primum neg. si nullum aliud damnum præter injuriam sit secutum ; quia tunc marito solum ex justitia debetur satisfactio per veniæ petitionem. *Less. Azo.* Vnde ad 2. R. teneri adulterum ei, quem maritus instituisset, si nullum filium procreasset, vel venientibus ab intestato, si ille sciri non posset. *Say. Ren. q. 4.*
5. Si adulter in actu adulterii, non excedendo moderamen inculpate tutelæ, maritum invadentem occidit, an teneatur ad damnum ? R. neg. potest enim tunc adulter se defendere : ergo, &c. Tum quia adulterium est causa remota occisionis : ergo, &c. *Less. Mol. Fil. Ren. q. 5. &c. contra Nav. Rebell. etc.*

R E S T I T U T I O O B D E T R A C T I O N E M F A M Æ, E T H O N O R I S. Quæres.

1. **Q**uibus modis lædatur fama per detractionem, ita ut sit obligatio restitutionis ? R. lædi, vel falsum crimen proximo imponendo ; vel verum amplificando, quod dicitur propriè infamatio ; vel verum, sed occultum manifestando, & dicitur propriè detractio. *Tamb. Ren. tom. 1. fol. 392. q. 1.*

- 2 Quibus modis fama restituatur? R. restitui, vel dicendo te mentitum fuisse, quando fama ablata fuit per impositionem falsi criminis (dummodò id non vertatur in notabile, non autem in æquale, vel majus tuum dedecus) Vel honorificè loquendo de infamato, quando fama ablata est per impositionem veri, sed occulti criminis (nisi æquivocando velis dicere, te mentitum fuisse) *Ren. q. 2.* Rat. primi; quia tunc verum dicis, nec mentiris sic dicendo: ergo, &c. Rat. 2. quia id Prælato e. g. multum esset dedecoris: ergo, &c. *Less. Tamb. Rat. 3. & 4.* quia sic compensatur fama, nec æquivocando mentiris; ut contra *D. Tho. Gabri. Nav. &c.* docent *Less. Tamb. Fili. &c.* Tum quia verè id, quod dixisti conforme non fuit Divinæ legi: ergo, &c.
- 3 Vtrum in casu quo teneris dicere, te mentitum fuisse, tenearis juramenta adhibere, vel etiam testes adducere, si non eris credendus? R. te teneri ad jurandum, non autem ad testes adhibendum. Rat. primi; quia jurando verum dicis, & juras: ergo, &c. Rat. 2. quia per juramentum satis abundè satisfecisti: ergo, &c. *Ren. q. 3.* contra *Sot. Mol. &c.* utrumque requirentes, & contra *Fabr.* utrumque negantem.
- 4 An is, qui crimen alterius detexit, existimans esse verum, & publicum, teneatur, &c. R. teneri, & statim ac errorem cognovit; quia possessor bonæ fidei, adveniente mala, tenetur rem acceptam restituere: ergo, &c. Tum quia fama non est consumpta apud infamatum: ergo se habere non potest sicut res consumpta bona fide, quæ restituenda non est. *Ren. q. 4. Less. Tamb. &c.* Oppositum est dicendum, quando quis scienter falsum crimen imponit alicui, quod comperit postea esse verum; quia dicendo, aliquem v. g. esse furem, hic non cognoscitur bis fur, ut vult *Pontius*, cum id intelligentes putent, infamantem locutum fuisse de furto, de quo ille talis est diffamatus. *Dia. &c.*
- 5 Quid dicendum sit de restitutione, non quidem famæ, sed damnorum ex famæ violatione secutorum, an scilicet infamans, ex quavis infamia teneatur ad totum damnum? Dico primò, in patefactione criminis falsi, tenetur infamans ad totum damnum ex amissione officii, e. g. secutum; quia hæc actio est omninò injuriosa: ergo, &c. *Ren. q. 5.* & est communis. Dico 2. manifestans verum, sed occultum crimen, tenetur etiam ad totum damnum; quia crimen, utpote occultum (quamvis verum) damnum illud inferre non poterat: ergo totum damnum inferitur ab eo, qui crimen detegit: ergo, &c. *Less. Nav.* contra *Sot.* dicentem teneri ad partem dampni.

6 An

- 6 An qui detexit crimen occultum proximi, sed causa capiendi consilii, teneatur, &c. ? R. neg. nisi causa capiendi consilii, vel fraternæ correctionis faciendæ, crimen falsum existimatum, verum, Superiori detegeret. Rat. primi; quia tunc non ex intentione, sed materialiter sequitur læsio in fama, sicut quando quis ex negligentia, & loquacitate detrahit: ergo, &c. *Ren. q. 6. contra Afflict.* Rat. 2. quia tunc statim famam restituere debet apud Superiorem, ut patet. *Bon. ex Less.*
- 7 Quid dicendum, si ad leniendum dolorem quis manifestat injuriam secretò sibi illatam? R. nec peccare, nec teneri ad restitutionem; quia nimis grave esset, ut quis injurias solus in silentio concoquere cogeretur. Tum quia sibi id imputet autor injuriæ. *Less. Bon. Ren. q. 7. contra Afflict.*
- 8 Vtrum sit obligatio restituendi famam, cum propriæ famæ, vel vitæ periculo? R. ad primum aff. si detexisti falsum crimen, & sit æqualitas in fama: Secus si verum, sed occultum: vel sit disparitas inter famam restituentis, & infamati; tunc enim sufficit, hunc à Superiore e. g. honorificè laudari, & aliter non servaretur æqualitas restitutionis. *Ren. q. 3. Fag.* Unde ad 2. R. etiam aff. si ex infamia immineat periculum vitæ infamati: Secus si non. Rat. utriusque; quia restitutio respicit æqualitatem rei ad rem: ergo, &c. *Less. Fag. Axo. &c.*
- 9 An qui non potest famam restituere ob vitæ periculum, vel propriæ famæ, teneatur famæ restitutionem pecunia compensare? Affirmant *D. Tho. Say. &c.* Sed verius cum *Fili. Sd. Cajet. &c.* dicimus non posse famam eo casu pecunia compensari; quia fama est altioris ordinis, quàm pecunia; *melius est enim bonum nomen, quam divitiae multe*: Prov. 22. ergo, &c. Tum quia vita ipsa, quia est altioris ordinis omni pecunia, non potest pecunia compensari: ergo ita, &c. *Ren. q. 9.*
- 10 An in infamatione, vel in restitutione famæ fieri possit compensatio? R. ad primum neg. quia ea compensatio esset vindicta: ergo, &c. *Ren. q. 10. Nav. Cajet. &c.* contra *Sot. Ledes. &c.* Posset tamen infamatus aliquos veros defectus infamantis aperire, & quantum ad sui defensionem sufficeret, dicendo, infamantem esse oblinguem, e. g. mendacem, &c. juxta dicenda in expositione 44. opi. Innoc. XI. quia tunc non vindicta, sed justa esset defensio: Unde ob eandem rationem ad 2. dicimus posse infamatos ad invicem compensare, altero nolente famam restituere. *Less.*
- 11 Qui alterius delicta levia publicat, cum de gravibus est diffamatus,

matris, an, &c. ? *aff.* si delicta non sint affinia, vel gravium, circumstantiæ: Secus è contrà; vel si affinia non sint, diffamatus tamen est prostituta fama; quia in primo tantum casu publicans peccat mortaliter: ergo tunc tantum tenetur ad restitutionem. *Ren. q. 11. Tamb. &c.*

- 12 Si temporis successu factum, hominum memoria exciderit, an fama restituenda sit ? *neg.* si certò tibi confet, crimen abolitum fuisse: Secus si probabiliter id credas, vel de hoc dubites (in quo casu non debes inquirere, quia hæc esset quædam vulneris refricatio; unde tunc sufficeret, infamatum de contraria virtute laudare.) *Rat. primi;* quia tunc crimen recordando, esset potius infamare, quam famam restituere: ergo, &c. *Rat. 2.* quia in dubio melior est conditio famæ ablata, quæ certò ablata est: ergo, &c. *Affist.* Quo autem tempore censendum sit crimen abolitum. Post 30. 20. vel etiam 15. annos dixit *Azo.* post 20. vel 30. *Bon.* at hoc remittendum est prudentis judicio, considerato tempore, facto, &c. *Ren. q. 12.*
- 13 Qui audita tantum refert dicendo, se nihil nosse, sed audita, referre, teneatur, &c. *aff.* si vel valde gravia delicta narret, ut hæresim, sodomiam, &c. vel sua, aut aliena auctoritate, confirmet, augeatque, &c. ut probat *Bon.* & constat. Quod si sine his circumstantiis referat, tunc si auditores non sunt credituri, non peccat contra justitiam: Secus si sunt credituri. *Rat. primi;* quia tunc non est periculum infamiae in proximo: ergo, &c. *Fag. Sor. Ren. q. 13. &c.* *Rat. 2.* quia tunc dicendo se nihil nosse, &c. magis credulus fit: ergo, &c. *Fag. contra Less. Lop. &c.* dicentes peccare tantum contra charitatem.
- 14 An qui detractorem tantum audit, non tamen ad detrahendum inducit, aut in detractore complacet, teneatur, &c. ? *neg.* certum est teneri, si inducat, & peccare contra charitatem, si complacet: Item certum est ex dictis Ver. Detractio q. 14. quod audiens peccet contra charitatem, si possit detrahentem effugere, nullatenus verò, si non possit, & ei non credidit: quod si non credendo inquirat postea facti veritatem, an peccet, & teneatur ad restitutionem ? *neg.* si id inquirat aliqua intercedente causa: Secus è contra. *Rat. primi;* quia eò ipso quòd quis vult matrimonium, e. g. contrahere, officium, vel beneficium obtinere, tacitam dat licentiam de se inquirendi: ergo, &c. *Rat. 2.* quia sic se exponit periculo cõfirmandi se in infamia proximi. Tum quia inquirendo, de novo apud alios infamat: ergo, &c. *Fag. Ren. q. 14.*

- 15 Vtrum si infamatus famam suis virtutibus recuperavit, teneatur adhuc infamans, &c. ? *R.* aff. si ex infamia damnum fuit secutum: Secus si non, & fama integrè recuperata fuit. *Rat. primi*; quia restitutio tendit ad damna refarcienda: ergo, &c. *Rat. 2.* quia fama jam recuperata fuit: ergo, &c. 3. constat. *Ren. q. 15. Say. Bon.* contra *Nav.* absolutè affirmantem.
- 16 Si quis in iudicio accusatus detrahât accusanti, ex quo hic infamatur, an teneatur, &c. ? *R.* neg. si contra reum injustè procedatur, vel quia crimen est falsum, vel si verum, est tamen occultum, & non probatum, &c. Secus si probatum sit. *Rat. primi*; quia tunc tantum jus habet in sui defensionem, & negando delictum cum infamia accusantis, & detrahendo accusanti (verum tamen dicendo) ergo, &c. *Rat. 2.* quia tunc sicut facit injuriam Judici legitime interroganti negando delictum, ita & accusatori detrahendo illi: ergo teneatur ad restitutionem. *Say. Ren. q. 16.* Quod si non detrahât, sed tantum neget, peccat, sed nihil tenetur restituere, ut patet. *Leo.*
- 17 Si quis infamavit aliquem apud duos, sed isti alijs narraverunt, an apud istos etiam teneatur restituere, si non hac intentione illis duobus primis publicavit? *R.* neg. si infamavit apud viros probos, & taciturnos, vel cum pacto, ut crimen nulli revelaretur: Secus si sine hoc pacto. *Rat.* utriusque; quia in primo tantum casu ad infamiam non concurrit. *Fag. Ren. q. 17.*
- 18 An seipsum infamans teneatur famam sibi restituere? *R.* aff. si infamia etiam in alios redundet, ut est infamia personæ publicæ, Religiosi, Patrisfamilias, &c. Secus si non nec aliàs ob infamiam immineat vitæ periculū. *Rat. primi* est infamia aliorum. *Rat. 2.* quia unusquisque est Dominus suæ famæ. *Rat. 3.* quia unusquisque suam vitam tueri tenetur. *Leo.* Hinc potest quis suæ, non aliorum famæ condonare restitutionem. *Ren. q. 18. Say.*
- 19 Quæ excusent à restitutione famæ? *R.* novem esse causas excusantes. Prima est remissio. 2. est impotentia, ut si restitui non possit, nisi cum magna infamia. 3. quando quis bonæ fide credidit delictum esse verum, & publicum, vel si consilii capienti causa delictum fuit manifestatum. 4. si tractu temporis crimen occultum, publicum factum sit. 5. si fama sit aliter recuperata. 6. si infamia in oblivionem abiit. 7. si facta sit compensatio. 8. si ex debili auctoritate infamantis nulla sit infamia secuta. 9. si sit periculum vitæ. Constant ex dictis. *Bon. Dia. Ren. q. 19.*
- 20 Quando lædatur honor, & quomodo sit restituendus? *R.* ad

primum. Honorem lædi vel per omissionem honoris, vel per contumelias. Primo modo non est obligatio restitutionis, bene verò 2. modo. Rat. primi; quia ea ommissio non est nisi contra observantiam tantum: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc fit contra iustitiam; ergo, &c. *Ren. q. 20.* Vnde ad 2. dicimus cum *Fag.* tribus modis honorem restitui posse. Primò petitione veniæ (intellige ab æquali, vel inferiori tantum, in quibus casibus erit etiam necessaria; ut contra *Caje. Turr. &c.* probat *Affist.* quando aliter restitutio fieri non potest) 2. dando locum honorificum, &c. qui modus sufficit inter pares. *Fag. 3.* amica, & honorifica salutatione, qui modus solet esse inter dispares conditionis, ut inter subditum, & Prælatum, &c. *Lay. Less.*

Restrictione mentali quando uti possit reus. v. *Jus Prælati in Rei, &c. q. 14.*

Revelare ex vi monitorii qui, & quando teneantur. v. *Denunciatio ex vi, &c.* Revelare complicem in confessione, an, &c. v. *Detractio &c. q. 4.* v. *Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 25. 26.* &c. Revelare peccatum alterius in confessione, an, &c. v. *ibi q. 33.* Revelare delictum quando teneantur subditi. v. *Jus Prælati ad, &c. q. 5.*

Revelari complex an possit à Confessario. v. *Sacramenti Pœnit. sigillum q. 30.*

Revelatio sigilli quando sit materia S. Officii. v. *Sacramenti Pœnit. sigillum q. 27.*

Reverentia debita Magistris, et Superioribus, etc. v. *Honor parentibus, etc. q. 28.*

Revocatio donationis quid operetur. v. *Contractus gratuiti q. 9. 19. etc.*

Reus excommunicatus an excludatur à sua defensione. v. *Censura excom. majoris q. 31.* Quando fateri debeas delictum. v. *Juris, et iustitiæ, etc. q. 1.* Quando teneatur ad restitutionem. v. *Restitutio q. 5.* Reus, vel testis repelendo quod non debes, an prabeat ius, etc. v. *Jus Prælati ad, etc. q. 17.* Quando occultare possis veritatem. v. *Jus Prælati in Rei, etc. q. 3. 4. 10. etc.* Quando excipere, et se defendere possit. v. *Jus Rei in exceptiones, etc.* Quando excusetur à pœna. v. *ibi. q. 24. etc.*

Rixa quando importet obligationem restitutionis. v. *Restitutio ob homicidium q. 8.*

Rubricæ Missalis an obligent in conscientia. v. *Sacramenta majestatis, etc. q. 52.*

Sacerdos intulpabiliter communicans in mortali, an, etc. v. *Com-munio annua* q. 23. An possit dare partem suæ hostiæ communi-caturæ. v. *Sacramentum Eucha.* q. 69.

Sacramenta ministrare, vel recipere an. possit excommunicatus. v. *Censura excom. majoris* q. 44. etc.

Sacramentum validum, et informe an detur. v. *Sacramenti Pœnit. materia* prox. q. 12. An sit satisfactorium præcepti. v. *Confessio an-nua* q. 17.

SACRAMENTUM IN GENERE. Quæres.

- 1 **Q**uid sit? R. Sacramentum est signum rei sacræ, vel actu dans gratiam, ut faciunt Sacramenta novæ legis, vel actu significans dandam per Christum venturum, ut faciebant Sacramenta antiquæ legis. Est communis.
- 2 Quid sit Sacramentum novæ legis? R. esse signum sensibile à Deo institutum efficax gratiæ sanctificantis ex opere operato in homine disposito.
- 3 Quæ sit materia, & forma Sacramentorum? R. Sacramenta, quæ consistunt in usu, constare rebus tanquam materia remota, & verbis, sive formalibus, sive virtualibus tanquam forma. *Ren. tom. 2. fol. 3. q. 1.*
- 4 An materia, & forma Sacramentorum fuerit à Christo Domino instituta? R. aff. in genere, non in specie; aliàs Græci aliqua Sacramenta valide non conficerent, quod ex *Pon. & Amic.* non est dicendum; ipsi enim variant substantialiter materiam, & formam aliquorum Sacramentorum. *Ren. q. 2.*
- 5 Quæ mutatio in materia, & forma Sacramentorum reddat illa irrita? R. mutationem substantialem reddere illa irrita, non autem accidentalem; illa est, quando materia, quæ assumitur non censetur convenire (saltem moraliter) cum usitata ab Ecclesia, & à Christo præscripta: ut esset in Baptismo aqua rosacea, &c. vel quando in forma non manet idem sensus verborum. *Ren. q. 3.* Dixi *saltem moraliter*; quia & si non perseveret idem oleum physice in extrema unctione, quando benedicto, non benedictum additur, perseverat tamen moraliter. *Vericel.* Hinc patet quænam sit mutatio accidentalis, & rursus quando mutatio secum ducat mortale; videlicet, & quando mu-

- mutatio est substantialis, (quia committitur sacrilegium,) & quando etiam est accidentalis; quia fit contra communem usum Ecclesiæ; nisi parvitas materiæ excuset, ut si quis baptizaret puerum in aqua calida. *Tamb.* Quot autem modis fieri possit mutatio, colliges ex his sequentibus versibus.

Nil forma demas, nil ponas, nil variabis.

Transmutare cave, corrumpere verba, morari. Fili.

- 6 An omittere aliqua in verbis formæ sit mutatio substantialis? *ry. aff.* si vox omissa essentialis sit, quia scilicet, ea omissa non salvatur significatio per se intenta in Sacramentis: Secus è contra. *Ren. q. 4.* Hinc omittere *Enim* in forma Eucharistiæ, vel *Ego*, vel *Amen* in Baptismo, non est mutatio substantialis. *Bon.* sicut nec etiam si omitteretur *ly Et* in forma Baptismi, ut contra *Reg.* docent *Coni. Dia. Tole.*
- 7 An sit mutatio substantialis addere aliquid in verbis formæ? *ry. neg.* si additum non variat substantiam formæ; ut est addere in forma Baptismi has particulas, *Patris Omnipotentis, & Filii sapientis, & Spiritus Sancti Parácliti.* *Ren. q. 5.* Idem dicendum, si quis in fine prædictæ formæ addendo diceret, & *Beata Virginis*; nam antequam hæc verba proferantur, priora suum habent valorem, *si adsit intentio faciendi, quod fecit Christus Dominus. Coni.*
- 8 An error faciat mutationem substantialem, ut si quis baptizando crederet Patrem à Filio procedere? *ry. aff.* si error exterius in forma exprimitur; ut si *Arrianus* diceret, *Te baptizo in nomine Patris increati, & Filii creati, &c.* Quod si in mente tantum sit error retentus, tunc verum conficitur Sacramentum, si minister habet intentionem faciendi quod facit Ecclesia; quia tunc ponit omnia essentialia, & error non exprimitur. *Lay. Tamb. Ren. q. 6.*
- 9 An sit mutatio substantialis in forma, si hæc ita varietur, ut reddatur sensus ipsius ambiguus: ut si quis diceret, *hoc est, quodammodo corpus meum?* *ry. neg.* si Minister habet intentionem faciendi, quod facit Ecclesia: Secus si sic velit novum ritum essentialem in Ecclesiam inducere. *Rat. est;* quia cum ea intentio adest, non mutatur verus sensus verborum à Christo intentus, etiam si materialiter verba habeant ambiguum sensum. *Lay.* Idem dicendum de verbis synonymis, importare scilicet mutationem substantialem, quando confusè, & non distinctè idem æquè important, ut e.g. *ego te refrigero, baptizo te in nomine Trinitatis:* Non sic erit, quando quis loco verbi *bapti-*

baptizo, dicit *abluo*, & loco verbi *absolvo*, dicit, *remitto*, &c.
Ren. q. 7

10 Vtrum transmutatio verborum-formæ reddat irritum Sacramentum? R. aff. si transmutatio fiat de verbis in signa, excepto Sacramento Matrimonii; Rat. secundi; quia contractus celebrari potest per signa: ergo & Sacramentum matrimonii. *Con. Rat. 1.* quia in aliis Sacramentis verba sunt destinata tanquam forma: ergo perfici non possunt per nutus. *Sua. Ren. q. 3.* Quod si transmutatio fiat de uno in aliud idioma, erit peccaminosa, sed non reddit irritum Sacramentum, quia eadem significatio perseverat. *Bon.* Denique si contingat transmutatio transportando verba, & nihilominus salvatur significatio substantialis, non erit idè irritum Sacramentum: ut si quis diceret *ego baptizo te*: Secus è contra, ut si quis diceret, *ego in te baptizo nomine Patris.* &c. *Bona.*

11 Quomodò ex verborum corruptione reddatur invalidum Sacramentum? R. reddi invalidum, si non retineatur significatio formæ, etiamsi corruptio esset unius literæ: ut si quis loco Patris in Baptismo diceret matris; Constat: Secus si retineatur, ut si quis diceret, *hoc es*, vel *hoc est corpus meus*; quia hæc verba sic prolata faciunt eundem verum sensum, licet ob imperitiam linguæ, barbarè proferantur. *Lug. Ren. q. 9.*

12 Quomodò ex verborum interruptione reddatur irritum Sacramentum? R. reddi irritum ex interruptione sive verborum, sive syllabarum tali, vel tanta, itaut non videatur una componi oratio, etiamsi per unum verbum syllaba interrumpatur: ut si quis baptizando, verbo *ego te baptizo*, interponeret verbum, *o Deus*, &c. tunc enim distraheret sensum syllabæ præcedentis, quod non faceret momentanea tussis e. g. vel unica respiratio, *Bon.* In dubio verò, an interruptio sit magna, vel non, semper repetenda est forma *Tamb. Ren. q. 10.*

13 Quæ simultas inter formam, & materiam proximam requiratur? R. non requiri nisi moralem simultatem, ut patet in Sacramentis Pœnitentiæ, & Matrimonii; in hoc enim consensus unius præcedit consensum alterius contrahentis, & in illo, actus pœnitentis præcedunt formam; & Rat. est; quia Sacramenta non sunt compositum physicum, sed morale: ergo, &c. Verum tamen est, maiorem simultatem moralem requiri in cæteris Sacramentis, & sufficere in Baptismo e. g. si post ablutionem immediatè, vel ante illam proferatur forma; tunc enim verificaretur actio Sacramentalis, sicut qui in manu poculum

te-

- tenendo diceret, bibo. *Ren. q. 11. Buff. Veric. contra Nav. Syl. &c.* requirentes physicam simultatem.
- 14 Quæ intentio requiratur in Ministro Sacramentorum? *R.* præter intentionem faciendi, quod facit vera Ecclesia, requiri intentionem virtualen; non necessariò actualem; nec sufficere habitualement, secunda enim utpotè consistens in actu præsentis voluntatis est difficilis. 3. quia consistit in habitu acquisito ex frequentatis actibus, reperiri potest in ebriis, & dormientibus. Et denique prima, quia est illa, qua agens operatur aliquid actualiter in virtute alterius præteritæ intentionis, quæ dum actualis erat, ordinata fuit ad omnes actus subsequentes, itaut virtualiter in se contineat intentionem propriam cujuslibet actus sequentis ex illa, tanquam è radice procedentis; ideò sufficit. *Scot. Gabr. Ren. fol. 10. q. 1.*
- 15 An sufficiat in Ministro intentio conditionalis? *R.* ad valorem Sacramenti sufficere, si sit conditionalis de præsentis, vel de præterito: Secus si sit de futuro; excepto Matrimonio, quia hoc non solum validè, sed licitè sub conditione de futuro celebrari potest. *Rat. primi;* quia ea conditio, vel verificatur, & sic intentio transit in absolutam, vel non verificatur, & tunc nulla est intentio: ergo, &c. *Rat. 2.* quia intentio afficere debet Sacramentum, quando de præsentis hoc adest, sed conditio de futuro, donec purificetur, suspendit effectum: ergo, &c. *Fili. Lay. &c. Rat. 3.* quia matrimonium est verus contractus: sed hic celebrari potest sub conditione de futuro: ergo, &c. *Coni. Ren. q. 2.* Hinc peccat qui, præcisa necessitate, Sacramenta sub conditione ministrat; quia sic non habet intentionem illa efficiendi, nisi conditione subsistente, quæ cum aliquando venire possit, ut non subsistat, jam tunc Sacramentum invalidè ministratur. *S. S. Sua. Bon. &c.*
- 16 An Sacerdos, qui nunquam habuit actualem intentionem consecrandi, dicatur habere virtualem, per id solum, quod quotidie vestibus sacris se induit, ad altare accedit, &c. *R.* aff. quia estò in casu non addit actualis intentio in actu signato, scilicet *volo celebrare Missam*, est tamen in actu exercito, accedendo ad altare, &c. *Sua. Bon. Ren. q. 3. &c.*
- 17 Sacerdos putans consecrare decem particulas, invenit postea novem esse, vel undecim, an censeantur consecratæ? *R.* aff. si intendat omnes consecrare: Secus si tantum decem: *Rat. primi;* quia error ille nihil obstat consecrationi: ergo, &c. *Ren. q. 4. Rat. 2.* quia intentio Ministri debet versari circa determinatam

natam materiam ; Sacramenta enim aut continent pronomen demonstrativum , ut Sacramentum Eucharistiæ pronomen *boc* , aut ad certam Personam diriguntur , ut *ego te absolvo* : ergo, &c. *Sua. Lay. Coni. &c.*

18 Sacerdos in Sacrificia habuit intentionem consecrandi particulas in Pixide positas , sed tempore consecrationis de illis non recordatur , an censeantur consecratæ ? *R. neg.* si extra aram parvam, sive super altare, sive etiam supra corporale, pixis reperiatur ; quia ex rubricis , consecratio fieri debet supra aram consecratam : ergo talis præsumitur intentio Sacerdotis , ut nolit consecrare extra aram parvam. *Sua. Tamb. Ren. q. 5. contra Tann.*

19 An eadem intentio actualis , vel virtualis requiratur in Sacerdote ad applicandum sacrificium ? *R. neg.* quia intentio applicandi Missam se habet per modum donationis , & ideo durat, durante obligatione celebrandi : ergo sufficit habitualis , quod non verificatur in intentione habituali ad conficiendum Sacramentum . *Lug. Dia. Ren. q. 6. &c. contra Vasq. Gran. &c.*

20 Quæ probitas requiratur in Ministro ad licitè Sacramentum conficiendum ? *R. requiri* , ut sit in gratia , saltem per contritionem : quod intelligendum est de Ministro consecrato , & ex officio ministrante dumtaxat. *Rat. est* ; quia Minister Sacramenti Personam Christi immediate repræsentat , ita ut sit unum , agens cum Christo : ego dedecens est , ut sit hostis Christi : sed indecentia major est in Ministro ex officio , quàm in aliis : ergo , &c. *Ren. q. 7.* Hinc Ministrans Baptismum , e. g. ex officio , in peccato , peccat mortaliter ; Ministrans verò matrimonium , tantum venialiter peccat , ut *Ministrans*. Dixi *saltem per contritionem* , nam in Ministrante , & Conficiente Eucharistiam , requiritur confessio , ex *Trid. sess. 13. cap. 3. Lay. Coni. Dia. &c.* contra *Crovers* dicentem quemlibet Ministrum peccare venialiter , & contra *Vasq.* dicentem peccare semper mortaliter.

21 An ministrans , & non conficiens debeat esse in gratia ? *R. neg.* sed peccare tantum venialiter , si in peccato ministret ; quia ministrans , & non conficiens non est proximus. Dei Minister justificationem causans : ergo , &c. *Vasq. Dia. &c.* contra *Boz. Coni. &c.* dicentes , toties quoties peccare mortaliter. Hinc patet , nec etiam peccare mortaliter Diaconum , & Subdiaconum in mortali ministrantes in suis ordinibus : Et à fortiori , nec in mortali tangentem vasa sacra . *Ren. q. 8. contra plures.*

22 An peccet Minister , si in casu necessitatis ministret , & conficiat

ciat in peccato, nec tempus habeat eliciendi actum contritionis? *R.* neg. quia in casu necessitatis potius salutem animarum consulendum est per Sacramenta ad eam instituta, quam reverentiae Sacramenti: ergo, &c. *Iug. Dia. Tamb. &c. contra Marchant.* Quod si habens modum eliciendi contritionem, hanc differat, usque ad confessionem Sacramenti, quam postea elicere non potest, qui casus figurari potest in Confessario, antequam impendat absolutionem; tunc utique peccabit, si mala fide incipiat confessionem: Secus si bona fide, expertus, se aliàs potuisse ante absolutionem sine molestia poenitentis, eum actum elicere. *Tamb. Ren. q. 9.*

23 Quot peccata committat Sacerdos in peccato conficiens Eucharistiae Sacramentum? *R.* unum peccatum committere; quia tres illae partes sacrificii unum sacrificium constituunt. *Ren. q. 10. contra aliquos.*

24 Quam gratiam conferant Sacramenta? *R.* conferre gratiam sanctificantem: Item gratiam donorum: Item gratiam Sacramentalem: Rursus aliqua Sacramenta per se conferunt primam gratiam; alia 2. Per accidens verò omnia utramque. Primum est de fide, & constat ex *Trid. sess. 7. de Sacr. Can. 6. 7. et 8.* & ex variis locis Scripturae. *Bon. Fili.* 2. probatur ex eodem *Trid. sess. 6. cap. 7.* Tum quia fides, spes, charitas, iustitia, temperantia, &c. sunt veluti proprietates consequentes gratiam sanctificantem: ergo, &c. Probatur 3. quia singula Sacramenta habent suos peculiare effectus, & fines: ergo, &c. Probatur 4. quia Baptismus, & Poenitentia dicuntur Sacramenta mortuorum, cætera verò dicuntur vivorum, quia supponunt, vel non, gratiam: Probatur 5. in casu, quo quis Baptismum, vel Poenitentiam sumeret in gratia, vel cætera Sacramenta in peccato invincibiliter ignorato. *Ren. fol. 16. q. 1.*

25 An ex opere operato, vel operantis Sacramenta conferant gratiam? *R.* conferre ex opere operato, ex *Trid. sess. 7. de Sacr. Can. 8.* contra Calvinum, & Lutherum. Tum quia infantes, & amentes nihil operando recipiunt gratiam, Sacramentum suscipiendo. Tum etiam, quia Sacramenta habent suum effectum non obstante malitia Ministrorum: ergo, &c. *Ren. q. 2. & omnes Catholici.*

26 An Sacramenta æqualem gratiam conferant, si ex opere operato illam conferunt? *R.* idem Sacramentum à diversis susceptum æqualem gratiam causare in subiectis æquanter dispositis; inæqualem verò in subiectis inæqualiter dispositis: quia sicuti

- sicuti causæ naturales causant suum effectum secundum dispositionem subiecti: ita, &c. Nec obstat, quod Sacramenta conferant gratiam ex opere operato, quia in nostro casu dispositio subiecti non concurrat per modum causæ efficientis, sed tollentis tantum impedimenta: ergo, &c. *Ren. q. 3. & communiter DD.* Quod si Sacramenta inter se comparantur, ut si Baptismus comparatur cum Pœnitentia, tunc æqualem conferunt gratiam in æquè dispositis, excepta Eucharistia, quæ cum sit fons gratiæ, superat cætera Sacramenta. *Fag. D. Tho. Bon. contra Fili.*
- 27 Quando Sacramenta conferant gratiam? R. Sacramenta, quæ consistunt in usu, conferre cum ultimò sunt completa. Rat. est pactum Christi Domini. *Coni. Ren. q. 4.* Sacramentum verò Eucharistiæ permanens, conferre gratiam, quando aliqua pars illius degluditur, & pervenit ad stomachum; nam gratia in hoc Sacramento promittitur manducanti: *qui manducat meam carnem, etc.* sed nec dum Eucharistia est in ore, contra *Beca.* nec dum est in stomacho, contra *Caje.* verificatur manducatio: ergo, &c. *Bon. Fili. Fag. etc.*
- 28 Quæ dispositio requiritur in suscipiente ad licitè, & validè recipiendum Sacramentum? R. ad validè requiri intentionem, (excepta Eucharistiæ, quæ non consistit in usu) saltem habitua-lem, (excepta Pœnitentia, & Matrimonio; ad illam enim requiruntur actus pœnitentis, & hoc suscipiens, est etiam Minister) nisi suscipiens sit puer, vel perpetuò amens; & hinc validè hi suscipiunt Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, cum susceptioni repugnare nunquam possint, vel potuerint; quod in alijs est ratio necessitatis intentionis. Quod sufficiat habitualis, probatur in eo, qui habuit intentionem suscipiendi Baptismum, & postea incidit in phrænesim, cui ex sola habituali Baptismus conferri potest. *Coni. contra Fili.* requirentem actualem, vel virtuaalem. Ad licitam verò susceptionem Sacramentorum vivorum, requiri statum gratiæ per contritiōnem, excepta Eucharistia, quæ necessario requirit Confessionem, ex *Trid. sess. 13. cap. 3.* Rat. est ipsa natura Sacramentorum. *Ren. q. 5.*
- 29 Qui cum obice recipit Sacramentum, an recedente obice, gratiam Sacramenti recipiat? R. aff. excepta Pœnitentia, & Eucharistia. Rat. primò, quia cætera Sacramenta, vel sunt perpetua, & permanentia, item & irreiterabilia ob characteris impressionem, ut sunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo; vel sunt quasi talia, ut sunt Matrimonium, & extrema Unctio, quæ vel vi-
- vente

veniente altero conjuge, vel durante eadem infirmitate, semper perseverant, nec iterari possunt: ergo recedente obice, possunt gratiam conferre: aliàs posset esse casus, ut ea nunquam reciperetur, quod est inconveniens. Rat. 2. quia non admittimus in Sacramento Pœnitentiæ Sacramentum validum, & informe, & Eucharistia, præterquamquod iterari potest, nec actu, nec habitu perseverat, *consumptis speciebus. Ren. q. 6.*

30 An possit ministrari Sacramentum ei, quem scio habere obicem, vel esse in statu peccati? R. neg. si suscipiens sit peccator publicus, publicitate, sive juris, sive facti; sive interim publicè, sive secretò petat: quia dandum non est Sanctum canibus. *Ren. q. 7. Bon.* Hinc Parochus matrimonio supradictorum assistere potest, quia tunc est tantum testis. *Lay.* Quod si peccator sit occultus, ministrari potest Sacramentum, si ipse publicè petat, nec scandalum vitari possit: Secus si occultè (dummodò peccatorem, talem in Confessione Minister non cognoscat.) Rat. utriusque est periculum scandali in primo, non in 2. casu. *Ren. cit.* Non potest tamen Parochus assistere matrimonio illorum, quorum occultè scit impedimentum dirimens, vel impediens matrimonium, etiam si hoc publicè petatur; quia licet non sit Minister, sed tantum testis, tenetur ipse, sicut & cæteri, ex Edicto Superiorum, impedimenta manifestare. *San.*

31 Vtrum Sacramenta veteris legis gratiam perfectam causaverint? R. aff. loquendo de Circumcisione, & de quolibet alio signo in lege naturæ ad delendum originale instituto: Imo & ex opere operato prædicta signa gratiam causaverunt, si ly ex opere operato contradistinguat a ly ex opere operantis. Primum probatur ex Innoc. III. qui in cap. *majoris de Bapt.* docet Circumcisioni successivè Baptismum: Et *D. Greg. 4. Moral. c. 2.* ait: *Quod apud nos valet aqua Baptismi, hoc fecit apud veteres, vel pro parvulis sola fides parentum, vel pro adultis virtus sacrificii, vel per eis, qui ex stirpe Abrahe prodierant, mysterium Circumcisionis:* ergo, &c. Probatur 2. quia Circumcisio fortiebatur suum effectum absque merito ministrantis *August. lib. 1. contra Cresconium cap. 3. & epi. 103.* dicente Circumcisionem collatam à Samaritano fuisse validam, non minus, ac nunc Baptismus collatus ab hæretico: ergo, &c. *Scot. Scotist. D. Bon. Gabri. Hen. &c.* contra *Ren. q. 8. D. Tho. &c.* His tamen non obstantibus, adhuc Circumcisio valdè dissimilis fuit Sacramentis novæ legis; nam per comparisonem ad Baptismum parvam contulit gratiam, nec hanc tanquam immediatam dispositionem ad gloriam, januam Cœli statim aperiendo.

32 Quid

- 32 Quid sit Character ? R. esse signum reale spirituale indelebile (de potentia ordinaria) impressum in anima . Hinc Sacramenta, quæ imprimunt characterem reiterari non possunt : unde si ordinatus e.g. post mortem resurgeret , non esset iterum ordinandus. *D.Tho. Ren. q. 9.*
- 33 Quæ Sacramenta imprimant characterem ? R. Baptismum, Confirmationem, & Ordinem, ex *Trid. sess. 2. de Sac. Can. 9.* imprimere characterem ; nam per hæc , non autem per cætera Sacramenta Christiani determinatum habent gradum in familia Christi. Tum quia prædicta iterabilia non sunt; ergo, &c. Hi verò characteres differunt speciei inter se , quia diversum habent finem . Dixi, *inter se*, quia licet unusquisque ordo imprimat characterem , quia tamen omnes Ordines ordinantur ad idem Sacerdotium , ideo characteres ejusdem sunt speciei. *D.Tho. Bon. Ren. q. 10.*
- 34 An in consecratione Episcopi imprimatur novus character, distinctus à characterẽ Sacerdotali? Dubium procedit, supposito, quod Episcopatus, ex *Trid. sess. 23. c. 3.* sit ordo, & Sacramentum ? R. nunc neg. sed characterem Sacerdotalem extendi ad aliqua nova munera , ad ordinandum scilicet , confirmandum, &c. *Ren. q. 11.*
- 35 Si subiectum characteris, ex *Trid. sess. 7. de Sac. Can. 9.* est anima, quæritur, an hæc sit subiectum immediatum ? R. animam sub ratione potentie volitive esse immediatum subiectum characteris; quia character est signum spiritualis obligationis ad Deum: sed hæc obligatio est in voluntate: ergo, &c. *Scotus*, & *Scotista* contra *Thomistas* assignantes pro immediato subiecto intellectum : & contra *Vasq. Fili. Coni. &c.* Neutrales ponentes illum immediate in anima.
- 36 Si solus homo est capax characteris , quia capax Sacramentorum : quæritur , an Christus Dominus, & B. Virgo aliquem characterem receperint ? R. ad primum neg. quia Christus, excepta Eucharistia , nullum aliud recepit Sacramentum à se institutum; Baptismus enim ipsius fuit Joannis . Tum quia non erat conveniens, quod ipse Lux omnium reciperet signum servorum, & militum Christi. *D.Tho. Ren. q. 12.* Vnde ad 2. dico B. Virginem suscepisse characterem Baptismi, & Confirmationis, non autem Ordinis: quia illa duo priora Sacramenta suscepit, primum scilicet, à Christo Domino, & 2. per linguas igneas in die Pentecostes: ergo, &c. Et licet B. Virgo non indigerit Baptismo ad delendum originale, indiguit illo pro reliquis Sacramentis suscipiendis, quorum ille est janua. *Sua.*

SACRAMENTUM BAPTISMI. *Quæres.*

- 1 **Q**uid sit? R. Baptismus est Sacramentum regenerationis ex aqua, & Spiritu Sancto per certa verba à Deo instituta, & dicitur Baptismus fluminis ad differentiam Baptismi fluminis, idest delictuerii, & sanguinis, idest martyrii. *Lay.*
- 2 Quando institutum fuit Sacramentum Baptismi in sua materia, & forma? R. institutum fuisse ante mortem, & passionem Christi Domini, non autem post; quia ante hanc suo Baptismo, non autem illo Joan. legitur (Joan. 3.) Christum aliquos per suos Apostolos baptizasse: ergo, &c. antecedens probatur; quia discipuli Joan. conquærebantur, quod Apostoli baptizabant: ergo signum est, quod non baptizabant Baptismo Joan. Tum quia Apostoli in ultima cœna fuerunt facti Sacerdotes, & Eucharistiam sumpserunt: ergo in eis supponi debuit Sacram. Baptismi: ergo, &c. *Sco. Fili. Ren. tom. 2. fol. 25. q. 1. contra Roberium, &c.*
- 3 Quæ sit materia Baptismi? R. validam, & remotam esse omnem aquam elementarem, etiam balnei sulphurei. Est de fide, ex *Trid. sess. 7. de Baptismo Can. 2.* Licetam autem extra casum necessitatis, esse aquam benedictam, sive calidam, sive frigidam ex usu, & consuetudine Ecclesiæ. *Ren. q. 2.* Proximam denique esse abluionem, tam activam, expressam per *ly ego,* quam passivam, per *ly te baptizo* in prolatione formæ. *Vasq. contra Sua.* requirentem tantum passivam.
- 4 An in casu necessitatis sufficiat aqua impura, ut jusculum, lixivium, cervisia valdè tenuis, &c.? R. ad primum aff. si jusculum non plus habeat de aliena, quam de propria substantia, quod colligi potest ex inspissitudine. *S. Tho.* Vnde ad 2. R. etiam aff. quia in lixivio noti solvitur species aquæ. Tum quia aqua balneorum per venas sulphureas transiens, est sufficiens: ergo, &c. *S. Tho. Coni. Ren. q. 3. contra Tamb.* hanc materiam ut dubiam admittentem. Denique R. ad 3. etiam aff. si species aquæ non sit mutata. *Coni. Bon. contra Tamb.* idem dicentem quod de lixivio. Nota tamen, quod in his, & similibus casibus hujus materiæ Sacramentorum, sive horum materia, vel forma sit tantum fundata in opinione minus probabili, sive sit dubia (non autem certò inepta) semper Sacramenta administrari debent (& possunt) in necessitate sub conditione; ut diximus in explanatione primæ opi. *Innoc. XI.*
- 5 An per potionem chocholaticam possit quis validè baptizari? R. aff.

- R. aff. si componatur ex majori quantitate aquæ frigidae, nulla facta decoctione; vel si cum calida, modica sit tamen ejus decoctio. Rat. primi; quia ex *D. Tho.* aqua admixta pulveri est apta: ergo, &c. Rat. 2. quia parva decoctio aquæ cum carnibus est valida: ergo, &c. *Ren. q. 4.*
- 6 An aquæ ex vi ignis ex herbis, floribus, vel radicibus expressæ, sint materia valida? R. neg. quia hæ aquæ substantialiter differunt ab aqua elementari. *D. Tho. Bon. Ren. q. 5. &c.* contra plures, vel aptam, vel dubiam respectivè, supradictam materiam existimantes.
- 7 An in necessitate sit apta materia saliva, sudor hominis, visis, vel aqua parietis humidit? De sudore, & saliva. R. neg. & de saliva loquendo, est de fide ex cap. *penult. de Bapt.* Rat. quia saliva, & sudor non sunt aquæ elementares. *Guimenus. Fili. &c.*
- Aliter de aqua parietis discurrendum est, sicut etiam de vaporibus densatis in tegumento ollarum simplici aqua plenorum; nam illa est aqua elementaris ex aere humido genita, & isti essentialiter sunt aqua. *Tamb. Ren. q. 6.*
- 8 An aqua ex sale, glacie, nive, grandine, &c. resoluta, in necessitate adhiberi possit? R. neg. loquendo de aqua salis montium: Secus de aqua salis maris virtute solis congelata. Et idem dicendum de aqua ex reliquis resoluta. Rat. primi, quia sal montium non ex aqua naturali condensatur, sed vel ex humore terræ, vel sic nascitur: ergo, &c. Rat. 2. quia sicut quæ ex aqua naturali congelantur, sufficiunt si sint resoluta, ita, &c. *Ren. q. 7.* Rat. 3. quia prædicta resoluta, substantialiter, & certò sunt aqua: ergo, &c. *Tamb.*
- 9 An sufficiat glacies, vel nix congelata, si inter abluendum resolvatur in corpore baptizati? R. neg. quia tunc ipse baptizatus diceretur se abluere, non autem baptizans. *Tann. Ren. q. 3. contra Sua. Sor. V a/q. &c.*
- 10 An sufficiat quævis gutta aquæ, si non ad licitè, saltem ad validè baptizandum? R. unam, vel alteram sufficere, dummodo fluat; quia sic dicitur quis ablutus. *V a/q. contra Sor. l. ay. &c.* absolute negantes,
- 11 An sufficiat una ablutio in Baptismo, vel requiratur trina? R. Hodie in Ecclesia sub præcepto requiri trinam abluitionem, quamvis repeti non debeat forma in quavis abluitione. Constat ex Rituali Rom. *Ren. q. 10.*
- 12 An possit quis licitè baptizari quolibet ex his modis, vel scilicet, per aspersionem, vel per immersionem, vel per infusionem?

nem? R. unumquemque *sub mortali* (contra *Sot. Valer. etc.*) debere servare consuetudinem suæ Ecclesiæ; quia materia est gravis: Sic Mediolani fit per immersionem, & nostris Regionibus per infusionem. *Ochagavia.*

13 An opus sit, ut in casu necessitatis simul cum immersione adsit etiam emerſio? R. aff. quia sic non diceretur quis ablui, sed suffocari, ad quod non est instituta ablutio baptismalis. *Sco. Syl. etc.* contra *Fili. Bon. etc.* Vtraque opinio est probabilis.

14 An possit quis in casu necessitatis projicere puerum in puteum ad eum baptizandum, cum certa illius morte, in casu, quod hæc ei instaret, vel casu, vel per Tyrannum? R. neg. imò irregularitatem incurreret, nisi sic faciendo se non peccare putaret. Rat. primi; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Tum quia non licet secare ventrem matris vivæ ad baptizandum puerum: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc bona fides excusaret. *Ren. q. 13. Coni. Lag. etc.* contra *Sot. Jeff. etc.*

15 Quæ sit forma Baptismi? R. in Ecclesia latina esse verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.* In qua ly *Ego*, & *Amen* sunt de præcepto obligante ad veniale tantum, ut contra *Fili.* tenet *Hurt.* Cætera verò sunt essentialia. In Ecclesia verò Græca, forma sunt verba; *baptizatur, vel baptizetur servus Christi in nomine, &c.* quæ verba sunt indicativa, vel imperativa, non autem deprecativa, aliter non valeret Baptismus. Hinc contra *Val. & Tamb.* non potest sine peccato latinus uti forma Græcorum; quia mutaret ritum in re gravi. *Coni. Hurt. Ren. fol. 33. q. 1.*

16 An pronomen *Te* sit essentialia in forma Baptismi? R. aff. sed non obstaret, si ejus loco honoris causa quis diceret *vos*, vel *Excellentiam vestram*, vel *vos* in casu necessitatis plurium baptizandorum; sicut etiam si authoritatis causa, loco *ego*, diceret *nos*. *Bon. Coni. Ren. q. 2.*

17 Vtrum sit valida forma, in qua non explicatur actio Ministri; ut si quis diceret, *baptizet te Deus*, vel *Christus*, aut *baptizetis à Deo*, seu *Christo*? R. neg. quia Christus dixit: *baptizantes vos*; ergo, &c. Tum quia forma debet practicè significare, effectum Sacramenti procedere tum à Deo tanquam à causa principali, tum à Ministro, ut à causa instrumentali; Sacramenta enim sunt signa practica. Tum denique, quia tunc malè apponerentur verba: *In nomine Patris, etc.* *Tamb. Ren. q. 3.*

18 An sit valida forma Baptismi prolata inverso ordine? R. neg. si ex inversione non salvetur significatio substantialis verborum formæ:

formæ: Secus è contra. Hinc validè baptizat, qui dicit, *in nomine Patris, etc. ego te baptizo*, sicut contra *Tamb. ego baptizo te, etc.* vel denique, *in nomine Spiritus Sancti Filii, & Patris, etc.* si sic dicendo Minister errorem inducere non intenderet, ut vult *Say.* contra *Alensem* invalidam, & contra *Tamb.* dubiam talem formam absolute existimantes. Invalidè verò baptizaret, qui diceret, *ego Patris baptizo te in nomine Filii, et Spiritus Sancti.* *Sot. Ren. q. 4.* contra *Lug.* hunc modum loquendi ut usitatum admittentem, apud Poetas latinos.

- 19 An in forma Baptismi sit necessaria explicita invocatio trium personarum? *R.* aff. quia sub ea invocatione fuit à Christo Domino institutus Baptismus. *Ren. q. 5.*
- 20 An sit validus Baptismus collatus in nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque; vel in nomine Ingeniti, Geniti, & Doni; vel in nomine primæ, 2. & 3. personæ, &c.? *R.* neg. quia in forma non tam attenditur significatio quasi materialis, quæ haberi potest per synonyma, quam significatio formalis, & secundum Christi institutionem: sed hæc habetur per expressam invocationem Sanctissimæ Trinitatis: ergo, &c. *D. Tho. Ren. q. 6. Sua. &c.* contra *Caje.*
- 21 An sit validus Baptismus collatus in nominibus Patris, &c. vel in nomine Patris, in nomine Filii, &c.? *R.* ad primum neg. quia in Baptismo exprimenda est unitas essentiae. *Buss. Fili. &c.* Vnde ad 2. *R.* aff. quia ea explicatio non importat multiplicationem essentiae: ergo, &c. *Fili. Ren. q. 7. Coni. &c.* contra *Bon.*
- 22 Quis sit Minister Baptismi in casu necessitatis, de jure enim, & ex officio, Episcopo, & Parocho (vel Sacerdotibus, ex eorundem commissione) competit solemniter baptizare? *R.* esse omnem hominem rationis compotem, excepto muto, & cum hoc ordine; Itaut Sacerdos præferatur Diacono, hic Subdiacono, &c. usque ad prima Tonsura initiatum, hic præferatur laico, hic foeminae obstetrici, hæc foemina simpliciter, hæc excommunicato, hic hæretico, hic infideli, & hic apostatæ à fide; qui ordo si invertatur præsentè Diacono, vel Sacerdote, quibus ratione ordinis competit baptizare, erit mortale, utpotè inversio in re gravi. Idem dicendum, si præsentè fidei, infidelis baptizaret, vel præsentè non excommunicato, excommunicatus. Cæteræ verò inversiones veniales tantum sunt. *Ren. sol. 37. q. 1. Coni. Tamb. etc.*
- 23 An in casu necessitatis præferendus sit laicus non excommunicatus Parocho, vel Sacerdoti excommunicato? *R.* aff. quia in

tantum conceditur privilegium baptizandi Sacerdoti e. g. excommunicato, quatenus non sit alius, qui possit baptizare : ergo, &c. *Sua. Nav. Ren. q. 2. contra Say. Tamb. Dia. &c.*

24 An foemina praefenda sit Patri ipsius baptizandi? R. aff. quia Pater in casu peccaret mortaliter, ut volunt *Coni. Dia. Sua. &c.* quidquid sit de jure petendi debitum : ergo nē Patri praebetur causa peccandi, praefenda est foemina. *Ren. q. 3.*

25 An qui est in statu gratiae, praefendus sit non tali, etiam si hic Sacerdos sit? R. aff. quia Sacerdos sic baptizando, praesente alio existente in gratia, peccat mortaliter, quia baptizat in peccato extra casum necessitatis: ergo, &c. *Ren. q. 4. contra Tamb.*

26 An in casu extremae necessitatis possit Diaconus sine licentia solemniter baptizare, si ei (in cujus ordinatione dicitur, *Diaconum oportet ministrare ad Altare, baptizare, et predicare*) plus concedendum sit, quam laico, qui primatim baptizare potest? R. neg. quia ex cap. *Diaconus dist. 93.* Diaconi absque commissione comparantur laicis : ergo, &c. Tum quia Diaconus in suo officio est Minister Sacerdotis : ergo nunquam sine hujus licentia, &c. *Ren. q. 5. Coni. Dia.* contra *Sua.*

27 An plures Ministri possint simul valide baptizare? R. neg. si dicant *nos te baptizamus*, vel si unusquisque suam formam proferat dependenter ab alio : Secus si unusquisque ut causa totalis baptizare intendat, in quo casu essent plura Sacramenta, physice, unum verò moraliter. Rat. primi, quia tunc ratione pluralitatis Ministrorum, ut causae partiales concurrerent ad Baptismum, quod est contra institutum Christi, unum Ministrum requirentis. *S. Tho. Caj. Vale. &c.* & per hoc ad 2. *Coni. Rat. 3.* quia tunc unus alium non impediret, ut patet in consecratione Eucharistiae, quae fit in Missa Ordinationis : ergo, &c. *Coni. Rat. 4.* quia plures essent materiae, & formae, unus autem effectus, una scilicet gratia, vel character. *Ren. q. 6.*

28 An unus Minister possit plures simul licite baptizare, extra necessitatem? R. neg. quia talis modus est contra institutionem Christi Domini, *ego te baptizo*: ergo, &c. *Sco. Ren. q. 7. Dia. Coni. ecc.* contra *Sos. Vale. ecc.* dicentes esse tantum veniale sic baptizare.

29 Si in casu necessitatis, unus proferat verba, alius baptizet, an sit validus Baptismus? R. neg. quia deficeret veritas in utroque ministrante; nam licet mancus diceret, *nos te baptizamus*, saltem tamen diceret, quia non ablueret, sicut & mutus non proferret verba : ad essentiam autem Baptismi requiritur veritas : ergo,

ergo, &c. *DTbo. Ren. q. 8.* contra *Caje. etc.* quam opinionem improbabilem putat *Dia.*

- 30 Si ex parte materiæ, formæ, aut intentionis intercedat defectus, an hic suppleatur à Deo? *R. neg.* quia ex verbis Joan. 3. *nisi quis renatus fuerit, &c.* & ex *Trid. sess. 5. Can. 5.* Baptismus est necessarius ad salutem: ergo non esset talis, si Deus suppleret defectum. Tum quia, pueri salvari non possunt per Baptismum fluminis: ergo per Baptismum fluminis, vel sanguinis dumtaxat: ergo, &c. *Ren. q. 9. Fili. contra Caje. &c.* quorum opinio variis, & gravibus censuris inuritur à DD.
- 31 Quam pœnam incurrat Minister, qui rebaptizat sine necessitate? *R.* incurere irregularitatem, sive absolute, sive conditionate rebaptizet. Primum constat ex cap. 2. de *Apostatis. Fili. 2.* contra *Dia.* probatur ex Catechismo Romano, *tit. de Bapt. cap. de effectibus Bapt.* Tum quia tunc conditio in fraudem legis apponeretur: ergo, &c. *Sot. Say. &c.* Idem dicendum de eo, qui scienter baptizatus permittit se iterum baptizari, ex cap. *Afros dist. 98.* & ex cap. *confirmandum dist. 50. Ren. q. 10.*
- 32 An parvuli Christianorum (extra necessitatem) sint statim baptizandi? *R.* ex consuetudine Ecclesiæ, peccare mortaliter eum, qui multum differt Baptismum. Quanta autem dilatio faciat mortale, hoc remittendum esse consuetudini uniuscujusque loci, quæ esse solet, ut octavo, 10. vel 12. die puer baptizetur, ajunt *Ren. fol. 42. q. 1. Fili. Lat. etc.* contra varios diversimodè discurrentes.
- 33 An sicut pueri, ita adulti teneantur, cum primò sunt in fide instructi? *R. aff.* ex cap. *quando quis de Consecr. dist. 4.* Tum quia præceptum divinum Baptismi obligat, cum primum suscipi potest; est enim Baptismus initium vitæ spiritualis, utpotè janua omnium Sacramentorum: ergo, &c. Imò irregularis esset, qui usque ad finem vitæ differret Baptismum. *Sua. Coni. Fili. etc.* contra *D. Tho. Setram, etc.* Quod si pro Baptismo differendo mors adulto minaretur (non quidem in odium fidei) non teneretur ipse (quamvis posset) Baptismum suscipere cum tanto incommodo, etiam si nesciret, an postea posset illam suscipere: quia tunc ei sufficeret Baptismus in voto cum contritione. *Dia. Ren. q. 2.*
- 34 In qua parte corporis puer sit baptizandus? *R.* in casu necessitatis, in quavis parte corporis posse baptizari, etiam in ungibus, capillis, &c. (non autem in umbilico, per quem puer unitur Matri) quia supradicta dumtaxat dicuntur partes hominis:

- minis; Extra verò necessitatem, baptizandus est puer in capite, vel, ut ait *Fili.* in pectore, scapulis, brachio, humeris, &c. vel etiam in capillis, *qui supra caput sunt*, quatinvis aqua cutem non attingat; non autem in pede, manu, vel digitis, nisi pro manuu, vel pede, intelligatur etiam complexum ex femore, & tibia, vel ex brachio, & cubito, quia omnes suprädictæ dici possunt partes principes hominis. *Fili. Vasq. &c.* Verum tamen est, in calibus partium non principalium, puerum rebaptizandum esse sub conditione. *Ren. q. 3.*
- 35 An in casu necessitatis possit puer pelle secundina involutus baptizari? *B.* neg. quia nullus adest in casu contactus realis alicujus partis corporis. *Fili. Lay. Ren. q. 4. etc. contra Coni.*
- 36 An possit puer in casu necessitatis baptizari in utero matris, media fistula, vel alio modo? *B.* aff. si aqua puerum attingere possit; quia hic adhuc in utero matris est homo à matre distinctus, & jam originale contraxit, ex cap. *si ad matris de Consecr. dist. 4. Coni. Sua. Lay. etc. contra Bon. Fili. etc.*
- 37 Si mater sit in articulo mortis, an possit ejus uterus aperiri, ut puer baptizetur? *B.* neg. si articulus veniat ob partus causam, etiam si mater consentiat: Secus si veniat ob sententiam mortis, etiam si commodè (contra *Bon. etc.*) expectari possit tempus partus; dummodò tamen adsit spes vitæ prolis. Rat. primi; quia sectio illa esset directæ decisio matris innocentis. Tum quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona: ergo, &c. *D. Tho. Coni. contra Fag. Rat. 2. quia in eo casu mater utpotè rea nullum jus habet ad vitam: ergo, &c. Fili. Lay. Ren. q. 6. etc.*
- 38 Vtrum monstra sint baptizanda? *B.* aff. si principalia membra (inter quæ præcipuè computatur caput) humanam formam habeant. *Fili. Bon. Ren. q. 7.*
- 39 Si monstrum habeat duo capita sub uno pectore, vel è contrâ, itaut dubitetur, an sit unum, vel duo; an sit duplici Baptismo ablucendum? *B.* neg. sed differendus est Baptismus, donec certum quid appareat: Quod si in mora adsit periculum, unum caput, vel unum pectus absolutè est baptizandum, alterum verò sub conditione. *Lay. Buff. Ren. q. 8. etc. ex Rituali Romano.*
- 40 Quæ dispositio requiratur in adultis, ut validè, & licitè baptizari possint? *B.* requiri intentionem suscipiendi Baptismum, & non tantum voluntatem non contrariam, ut validè baptizari possint, ex cap. *maiores, S. dormiente de Bapt.* quia actuale peccatum, quod contractum est etiam ab adulto, ipso consentiente, sine actuali ejus consensu remitti non potest. *Ren. q. 9. contra*

tra *Caje*. Ut licitè verò baptizari possint, requiritur fides supernaturalis: *qui crediderit enim, et baptizatus fuerit, etc. Marci ult.* Item requiritur contritio, vel attritio de præteritis: Actor. enim 2. dicitur: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum. Lay. 9c.*

41 Qualis consensus in adulto requiratur, actualis, virtualis, an habitualis? R. sufficere habitualement, *Lay. Ren. q. 10.* & constat ex dictis. Ver. Sacramentum in genere. Nota, Adultum incuria suorum parentum Catholicorum non baptizatum, compellendum non esse, ex *Trid. sess. 14. cap. 2.* dicente, *Ecclesiam in neminem iudicium exercere, qui ipsam per Baptismi januam non fuerit ingressus. Sua. contra Sor. etc.*

42 Si ex dicto unius testis constet de voluntate adulti infidelis requirentis Baptismum in articulo mortis, an possit baptizari? R. aff. etiam si testis sit infidelis, dummodò in eo non sit suspicio perniciosi mendacii; quia sufficit unus testis ad impendendam absolutionem moribundo, qui coram illo dedit signa contritionis: ergo, &c. *Lay. Dia. Ren. q. 11. etc.*

43 De quibus mysteriis fidei instruendus sit adultus baptizandus? Necessitate medii scire debet adultus explicitè Deum esse remuneratorem; & contrarium damnatum est ab Innoc. XI. op. 20. Item tenetur explicitè scire Mysterium Trinitatis, licet non eo modo, quo Docti, & Theologi. Item mysterium Incarnationis explicitè; hoc est, Christum esse pro nobis mortuum, & nos redemisse, ex illo Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum, et quem misisti Iesum Christum.* Necessitate verò præcepti explicitè, & secundum substantiam, quamvis crasso saltem modo, tenetur scire, & credere articulos fidei, in simbolo contentos, præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, & insuper ea, quæ spectant ad Sacramenta saltem Eucharistiæ, Pœnitentiæ, & Baptismi. Hinc non tenetur adultus scire Christum tertia die resurrexisse, in ipso esse duas naturas in eadem Persona, ipsum passum fuisse sub Pontio Pilato, liberaffe animas Sanctorum Patrum, &c. *Lug. Ren. q. 12. etc.*

44 An teneantur fideles scire memoriter orationem Dominicam, symbolum Apostolorum, & Salutationem Angelicam? R. sub mortali, & præcepto Ecclesiæ teneri ea scire (maximè symbolum) quoad substantiam, idest, ut si interrogentur, sciant respondere singulis; memoriter verò sub veniali tantum in quavis lingua, etiam latina, ex consuetudine Ecclesiæ. *Azo. Ren. q. 13. etc.*

45 Qualis dolor requiratur in adulto ad licitè suscipiendum Baptismum? R. sufficere attritionem supernaturalem, cognitani ut talem, nec esse necessariam contritionem, vel attritionem putatam contritionem; quia illà sufficit in Sacramento Pœnitentiæ; nec alia dispositio est necessaria: ergo à fortiori in Sacramento Baptismi, in quo facilius datur remissio peccatorum: imò & absque horum confessione; nam nulla pœna (quam etiam secum defert rubor) imponenda est baptizato pro peccatis; cum per Baptismum pœna simul, & culpa remittatur. *D. Tho. Bon. Fili. Lay. &c.* contra *Med. Cord. &c.* requirentes attritionem putatam contritionem. Adverte tamen, adultum teneri restituere ablata, & satisfacere de injuriis proximo illatis; nam hæc non exequi, esset permanere in peccato: ergo, &c. *D. Thom. Ren. q. 14.*

46 Vtrum sit baptizandus adultus, surdus, & mutus à nativitate, qui instrui in fide non potest, nec ad dolorem disponi? R. aff. loquendo de surdo nato in terris fidelium: & idem dicendum de natis in terris infidelium Baptismum petentibus, quia vident alios baptizari; sub hac tamen conditione, scilicet *si es capax Baptismi*. Rat. primi; quia præsumitur, eum aliquam nostræ fidei habere notitiam: ergo, &c. *Cot. contra Ochaga.* Rat. 2. quia potest moribundus, qui dubia dedit signa contritionis sub conditione absolvi: ergo, &c. *Veric. Ren. q. 15.*

47 An peccet Parochus baptizans adultum in fide catholica non instructum? R. neg. si adultus sit in articulo mortis: Secus è contra. Primum constat ex *Can. Judæi de consec. dist. 4. Dia.* Probatur 2. ex illo *Matth. 28. docete omnes gentes, baptizantes, &c. San. Vasq. Sor. &c.* Instructio verò sufficit, si versetur circa Mysteria Trinitatis, & Incarnationis tantum; cætera enim non cadunt sub fide explicita graviter: ergo, &c. *Veric. Ren. q. 16.*

48 An ad infantes baptizandos requiratur sin minus eorum voluntas, saltem voluntas parentum? R. neg. si infantes sint filii hæreticorum, aut infidelium Mancipiorum: Sectis si Judæorum, vel infidelium vassallorum, aut (à fortiori) nullo modo subditorum: in quo casu sufficit alterius parentis consensus. Rat. 1. quia hæretici sunt subditi Ecclesiæ, & infantes filii infidelium Mancipiorum possunt vendi: ergo, &c. *Ren. q. 17.* Rat. 2. quia supradicti vendi non possunt, & sunt sub patriâ potestate: ergo, &c. *Lay.* Rat. 3. quia tunc præferenda est voluntas justa, injustæ; & ita colligitur ex *cap. majores de bapt. & ex cap. Judæi eod. Fili. &c.*

49. An in casu, quo possunt pueri prædicti baptizari sine consensu parentum, teneatur quis illos baptizare? R. aff. nisi ob aliquod incommodum inde sequens excusaretur; quia ad hoc obligat charitas. *Bon. Ren. q. 18.*

50 Vtrum infans Judæi possit licitè baptizari, si à parentibus offeratur ad Baptismum ob finem, ut evitet malum odorem; quem ex Dei ordinatione in pœnam eorum perfidiæ contrahe-re solent? R. aff. si liberari possint à patria potestate: Secus si non; in quo casu validè baptizaretur si ob finem prædictum judicent Parentes, verum Baptisma suos infantes recipere. Rat. primi, quia aliàs non esset bonum avertere prædictos parentes à bona opinione, quam habent de nostra fide: ergo, &c. Rat. 2. est periculum subversionis. Rat. 3. quia finis non vitiat voluntatem illam recipiendi verum Baptisma. *Axo. Ren. q. 19.*

51 An possit quis in dubio Baptismi rebaptizari? R. aff. sub conditione, & in casu verè dubii Baptismi, qui sunt omnes illi, in quibus Minister usus est opinione tantum probabili circa essentialia Baptismi; absolute verò non potest. Rat. primi; quia sic consulitur saluti Baptizandi, & nulla sit injuria Sacramento. Rat. 2. deducitur ex illo ad Ephes. 4. *unus Deus, una fides, unum Baptisma.* *Dia. Ren. q. 20.* Idem dicendum de domi baptizatis ab obfetricibus, eos scilicet, absolute, vel sub conditione dumtaxat rebaptizandos esse, si interrogatis obfetricibus, error, vel dubium inveniatur, *Coni. contra Quintanad.* simpliciter affirmantem.

52 Vtrum sint sub conditione rebaptizandi pueri fidelium, sed nati, & educati inter infideles? R. neg. nisi parentes fideles habitassent in loco, ubi nullus Sacerdos Catholicus adsit, quod difficile est. *Coni. Ren. q. 21.* & constat ex dictis.

53 An sint sub conditione rebaptizandi ab hæreticis baptizati? R. aff. dumtaxat quando constat, dubiè fuisse baptizatos. *Coni. Ren. q. 22.* contra *Opavium* absolute affirmantem.

54 An infantes exposti, & recenter nati, sint sub conditione rebaptizandi, si cum *schedula testante de Baptismo inveniantur*? R. neg. nisi in casu, quo puer in partibus infidelium, vel Judæorum inveniretur. Rat. primi; quia in tantum fuit schedula opposita, ne iteraretur Baptismus: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc præsumendum est, eam fuisse appositam, ne baptizarentur. *Ochaga. Dia. Ren. q. 23. etc.* contra *Quintanad.* absolute negantem.

55 An sit sub conditione puer baptizandus, si inveniatur sine
sche.

schedula, sed sit 20. aut 30. dierum? R. eo casu debere credi esse baptizatum, nisi conjecturæ oppositum persuadeant. *Fili. Valsg. Ren. q. 24. &c.* contra *Quinta.* dicentem esse rebaptizandum, etiam si cum schedula inveniatur.

SACRAMENTI BAPTISMI SOLEMNITATES. Quæres.

- 1 **Q**uæ sint solemnitates, & cœremonix Baptismi? R. solemnitates Baptismi, alias hunc præcedere, alias comitari, alias denique subsequi, quæ à *Pala.* ex Rituali Romano ad 15. reducuntur, videlicet; ut adsit aqua benedicta, adsit Patrius, ut imponatur nomen, &c. V. Rituale; Eas omnes omittere, vel aliquas *graves*, esse mortale contra ritum Ecclesiæ ait *Lay.* sicut & eas non supplere, esse etiam grave, constat ex *cap. 1. de Sacra. non iterandis.* Hinc supplendæ sunt cum puer in casu necessitatis ab obestrice domi baptizatus fuit; quamvis in hoc casu, sub veniali tantum cadat supplementum, ajunt *Ren. fol. 56. q. 1. & 2. Caje. etc.* contra *Coro. etc.*
- 2 An sint hæ solemnitates repetendæ, cum quis cum illis nulliter baptizatus, repetendus est Baptismus? R. neg. quia necesse non est, ut tales solemnitates simul cum Baptismo adhibeantur, cum multæ Baptismum præcedant, & quandoque diu post collatum Baptismum in casu necessitatis suppleantur: ergo, &c. Tum quia solemnitates matrimonii invalidi non sunt repetendæ: ergo, &c. *Bon. Ren. q. 3. Sua.* contra *Pala. Sot. etc.*
- 3 An sint adhibendæ solemnitates in casu quo quis sub conditione est rebaptizandus, si nullatenus præcesserunt? R. aff. in quo casu censetur contracta cognatio spiritualis, etiam in dubio validitatis prioris Baptismi. Rat. primi; quia hæ solemnitates supplendæ sunt, etiam in Baptismo valide collato, si non præcesserunt: ergo, &c. *Lay. Veric.* contra *Tamb. Quinta.* in Baptismo absoluto dumtaxat admittentes solemnitates. Rat. 2. quia in eo casu Ecclesia præsumit posteriorem Baptismum validum: ergo, &c. *Ren. q. 4. Perez, &c.* contra *Tamb. Quinta.* absolute negantes. Dixi etiam in *dubiis, etc.* nam si appareat, priorem Baptismum fuisse validum, certum est ex *Perez, etc.* cognationem non contrahi.
- 4 An sit mortale, si omnes cœremonix Baptismi domi adhibeantur? R. aff. extra casum necessitatis, nisi sint liberi Principum Vassallos habentium; in quorum etiam nomine ex *Glo. in Clem. unica de Bap.* veniunt nepotes descendentes ex filiis masculu-

sculis tantum, & in quibus Regia Majestas servatur. Ita ex cit. *Clem. Sua. Nug. Ren. q. 5.*

- 5 An sit mortale uti chrismate veteri in Baptismo solemniter? *R. aff. ex cap. si quis de alio de conse. dist. 4.* Tum quia eo uti in confirmatione est mortale, quamvis in utroque casu non invalidet Sacramentum: ergo, &c. *Coni. Lay. Ren. q. 6. &c.*
- 6 Utrum sit mortale uti aqua non benedicta? *R. aff. quia benedictio talis aquæ, fit cum multis solemnitatibus in die Resurrectionis, & Pentecostes; infunditur enim in ea per tres vices in crucis modum sacrum chrisma, quæ consecratio, ex Less. est ex Apostolica traditione; ergo non est quid leve: ergo, &c. Dia. Bon. Ren. q. 7. etc. contra Grana. Quinta.*
- 7 An sit mortale relinquere insufflationes, unctiones, vel non, uti superpelliceo, & stola? *R. aff. quia insufflationes fuerunt in primitiva Ecclesia in usu, unctiones ante, & post Baptismum videntur mysteriosæ, & alicujus momenti, de quibus loquuntur Aug. & Chrysos. & usum superpellicei, & stolæ, requirit reverentia huic Sacramento debita: Grana. Ren. q. 3.*
- 8 An sit mortale omittere solemnitatem Patrini, vel matrinæ, quæ teneat puerum, dum hic baptizatur, suscipiat post Baptismum immediatè de manu baptizantis, & respondeat catechismo? (ex qua intentione, & susceptione, dummodò vera sit, contrahitur ex c. 1. de cogn. spiri. in 6. cognatio spiritualis impediens, & dirimens matrimonium, & ex qua responsione contrahitur ex cap. 2. de cogn. spir. cognatio impediens tantum illud) *R. aff. in Baptismo solemniter: Secus in privato. Rat. primi; quia fit contra ritum Ecclesiæ in re gravi: patrinus enim institutus est ad instruendum puerum in fide: ergo, &c. Tamb. Ren. q. 9. Rat. 2. quia adhibitio patrini est solemnitas Baptismi sollemnis: ergo, &c. Sua. Hinc si adhiberetur, non contraheretur cognatio, ut dicemus infra.*
- 9 Quæ requirantur in patrino, ad hoc ut validè munus suum implere possit? Requiritur primò ut sit baptizatus, ad hoc ut possit esse Pater spiritualis, ex c. in Baptism. de consecr. dist. 4. *San. 2. ut habeat intentionem saltem implicitam faciendi, quod alii, vel Ecclesia intendit. San. 3. ut usu rationis gaudeas ad habendam talem intentionem. San. Dia. 4. ut sit unus, vel una, vel duo, diversi tamen sexus; ex Trid. sess. 24. cap. de reformatione matrim. quod non servare, veniale esse dixit San. 5. non requiritur ut Patrinus à Parocho designetur, sed sufficit si à parentibus, Dia. Nec Parochi admissio necessaria est, & id non ob-*

obstat *Trid.* cit. à *Taxeda* relatum, quia *Trid.* intelligendum est, quando Patrinus non designatur à Parentibus. *Tamb. Ren. q. 10.*

70 An mutus tenens in Baptismo contrahat cognationem spirituales? R. aff. quia ex dictis, ad contrahendam cognationem spirituales, sufficit tentio; alia enim est cognatio, quæ contrahitur ex tentione, alia quæ ex responsione ad catechismum, ut deciditur expresse in c. 1. et 2. de cognat. spirit. in 6. *Ren. q. 11. contra Hosien. et de Janu.*

71 An possint esse Patrini vir, & uxor? B. aff. absque ullo peccato; quia ex dictis, unus, & una, patrini esse possunt: ergo, &c. Tum quia consuetudo id probat: ergo, &c. *Lay. San. Dia. etc.* contra *Dicaß.* mortale, & contra *Fili.* veniale esse dicentes. Nec verba cap. final. 30. q. 4. relata à *Fili.* important præceptum aliquod, sed tantum decentiam. Quod si in casu unus tantum teneret, v. g. uxor, non proinde transfunderetur cognatio in alterum, ex motu proprio Pii V. *Ren. q. 12. Sua. Sæ. etc.*

72 Vtrum possint duo viri, unus nomine proprio, alter procuratorio nomine mulieris, esse Patrini? R. aff. quia cum *Trid.* ait non posse duos viros, vel duas sæminas esse Patrinos, loquitur de principalibus, non de procuratoribus: eò vel maximè, quod procuratores verè non sunt Patrini. *Fari. Nald. contra Joan. Prapof. Dia. etc.*

73 An Hæreticus possit esse Patrinus in filiis Catholicorum? R. neg. nisi in casu, quo aliàs puer esset deferendus ad Sacerdotem hæreticum pro Baptismo. Rat. primi; quia instruere non potest, qui instructione indiget, *Ren. q. 14.* Rat. 2. quia sic consuleretur saluti pueri. *Pala.* Hinc potius baptizandus est puer solemniter absque patrino, quam cum hoc hæretico. *Lay.*

74 An Catholicus possit esse Patrinus in filiis Hæreticorum? B. neg. ex declarat. S. Congr. die 12. Septemb. 1642. de qua *Verri.* Tum quia Patrinus sic approbaret contemptum nostrarum, cœræmoniarum, quam hæretici ostendunt illas omittendo, quamvis substantialia Baptismi observent (in quo sensu procedit responsio) *Nav. Lugo Ren. q. 15. etc.* contra *Lay.*

75 An Monachi possint esse Patrini? R. neg. siue sub nomine Monachorum veniant mendicantes, siue non. Excipiuntur Episcopi, & Cardinales Monachi, non autem Abbates. Primum constat ex Rituali Roma. Tum quia eadem ratio currit in mendicantibus, ac in aliis, videlicet, quod licet baptizando, contrahere possint compaternitatem, hæc autem contrahere non

- non possunt tenendo ex c. *placuit communi* 16. q. 1. etc. ergo Patrini esse non possunt. *Ren. q. 16. Lay. contra Coni. Hur. Pala. etc.*
2. probatur ex cap. *non licet*, el. 1. cit. de consecr. diff. 4. *Pellicio contra Buff.*
- 16 Quos effectus pariat Paternitas, vel Compaternitas in Baptismo? R. Paternitatem parere cognationem spiritualem inter Patrinum, & Baptizatum, & inter Baptizantem, & Baptizatum: Compaternitatem verò eandem parere inter Matrem, & Patrem Baptizati cum Patrinis. *San.* Hinc hodie (quidquid olim erat) potest baptizatus suscipere in uxorem filiam sui Patris, vel relictam illius uxorem: & potest pater baptizati eandem uxorem sui Compatri viduam relictam ducere. *Lay. Ren. q. 17.*
- 17 Si tenens non habeat intentionem contrahendi cognationem, an contrahat illam? R. aff. si habeat intentionem exercendi munus Patris, & faciendi quod facit Ecclesia; Secus si habeat intentionem materialiter tantum assistendi: quamvis peccet mortaliter. Rat. primi, quia accessorium sequitur principale: ergo, &c. Ex quo probatur 2. *Ren. q. 18.* Rat. 3. quia mortalis est omisio solemnitatis Patritatis in casu sic assistens verè non esset Patrinus: ergo, &c. *Tamb.*
- 18 Si in privato Baptismo adhibeatur Patrinus, an hic contrahat cognationem spiritualem? R. neg. quia Ecclesia non præcipit Patrinum nisi in solemnibus Baptismo in cœremoniam ipsius: ergo, &c. *Dia. Ren. q. 19. De Ianu. &c. contra Lay. Sua. Coni. &c.* Hinc est, quod neque Patrinus contrahat, quando cœremonie Baptismi validi sine Patrino celebrati simul cum Patrino supplentur; quia cognatio oritur ex Baptismo, qui in casu supponitur, non verò confertur. *San. &c.*
- 19 Si plures contra formam Trid. adhibeantur Patrini, an omnes contrahant, si tangant? R. aff. quia Trid. suo loco designans unum, & unam, non irritat factum, si plures adhibeantur; nam ibi designat unum, & unam juxta Sac. Canon. instituta, hi autem cap. *finali de cognit. spirit. in 6. &c.* non irritant factum, si plures Patrini adhibeantur: ergo, &c. *San. Ren. q. 20. Lay. contra Tamb. Dia. Sua. &c.* dicentes nullos contrahere.
- 20 In casu, quo nullus designatur Patrinus, sed plures tangunt, an omnes contrahant? R. si nullus à parentibus designetur, omnes designati à Parocho (qui eo casu tenetur) contrahunt. Constat ex dictis, nam se haberent in ordine ad cognationem sicuti si essent à parentibus designati: ergo, &c. *San.* Quod si neque Parochus designaverit, nullus contrahit quamvis tangat quia

quia designatio præcepta à Trid. est forma, & conditio sine qua, non contrahitur: ergo, &c. *Ren. q. 21. contra Nav. l. edes. S. &c.* Hinc est, quod si designati non tangerent, non designati verò sic, isti non contraherent. *San.*

21 Si baptizans, & Patrinus fideles baptizant filium infidelis, an contrahant cum parentibus baptizati; cum baptizato enim non est dubium? *R. neg.* quia cognatio spiritualis est relatio mutua ex sua natura, sicut cognatio carnalis: ergo sicut hæc non potest esse ex parte unius, & non alterius, ita neque illa potest esse ex parte fidelium cum infidelibus, & non è contra: ut volunt *Lay. Syl. &c.* Ita *Ren. q. 22. San. Vericel. &c.*

22 Si baptizans, & Patrinus sint infideles, an cum convertuntur ad fidem. contrahant cum baptizato, ejusque Patre, & Matre, si hi sint fideles? *R. neg.* quia infideles, quando tales sunt, non subduntur juri Ecclesiastico, de quo jure est cognatio: ergo, &c. Tum quia carens vita carnali, non potest esse cognatus carnaliter: ergo ita & carens vita spirituali. *Ren. q. 23. Coni. Lay. &c.* contra *de Janu.* dicentem, Patrinum non contrahere, bene verò baptizantem.

23 Si vir, vel uxor proprium filium teneant in baptismo solemnī, an vir contrahat cum uxore, vel è contra? *R. neg.* quamvis peccent mortaliter. Hinc non privantur jure petendi debitum. Probatur ex cap. *si vir de cognat. spiri.* ubi in proposito dubio concluditur: *ideoque nobis videtur, quod si ve ex ignorantia, si ve ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere.* *Ren. q. 24. &c.* contra *Lay. San.*

24 Quis tenens in Baptismo filium Pauli putat esse filium Petri, an contrahat cum Paulo? *R. neg.* si tenens non habeat intentionem tenendi nisi filium Petri: Secus si habeat intentionem tenendi quem habet præsentem; quia cognatio dependet ab intentione tenentis: ergo, &c. *Ren. q. 25. Bon. Tamb. &c.* Quod si dubium oriatur, præsumendum est pro tentione personæ non præsentis, sed in mente habitæ, quia regulariter pro filio sui amici, e.g.; intendit quis exercere munus Patrini, non autem pro filio non amici. *Tamb. San. contra Dia.*

25 Vtrum tenens per Procuratorem contrahat? *R. aff.* quia qui per alium facit, per seipsum facere videtur: ergo, &c. Tum quia Procurator, per ipsos adversarios, non contrahit: ergo contrahit principalis: aliàs Baptismus sine Patrino conferretur. *Ren. q. 26. Coni. Lay. contra San. Lean. &c.*

SACRAMENTUM CONFIRMATIONIS. *Quærit.*

- 1 **Q**uid sit? *R.* Confirmatio est unctio Chrismatis in fronte, signo crucis facta sub præscripta forma verborum.
- 2 **Q**uæ sit materia remota hujus Sacramenti? *R.* esse Chrisma ex oleo *olivarum* simul, & balsamo ab Episcopo benedictis. Constat ex Conc. Florent. *Ren. rom. 2. fol. 71. q. 1.*
- 3 **A**n tam oleum, quàm balsamum sint de essentia, an verò de præcepto? *R.* utrumque esse de essentia, quia ex *Trid. sess. 7. de Conf. cap. 2.* hoc Sacramentum vocatur Chrisma, quod est compositum ex oleo, & balsamo. *Ren. q. 2. Coni. Lay. etc. contra Canonum* dicentem neutrum esse de essentia, & contra *Nav. Cara. Barbo. etc.* oleum tantum esse de essentia arbitantes.
- 4 **A**n Chrisma, seu mixtum ex oleo, & balsamo debeat necessario ab Episcopo benedici? *R.* neg. sed sufficere, si à simplici Sacerdote ex commissione Pontificis benedicatur; ita *Scor. Sor. etc.* contra *Mosefium* dicentem valere Sacramentum collatum cum oleo, & balsamo nullo modo benedictis, & contra *Ren. q. 3.* necessariò requirentem Episcopi benedictionem. Hæc autem, licet à Christo Domino non fuerit determinata, servanda est tamen benedictio determinata ab Ecclesia: Et hinc est primò, quod si Episcopus omiserit aliquam ex cœremoniis hujus benedictionis, adhuc Chrisma benedictum remaneret. *Dia.* Deducitur 1. Episcopum benedicentem in mortali non peccare mortaliter ut contra *Lug. ait Dia.* quia materia non est gravis.
- 5 **V**trum de præcepto Chrisma debeat esse novum illius anni? *R.* aff. ex cap. *litteris de Consec. dist. 3.* in quo Fabianus Papa scribens ad Episcopos Orientales, præcipit, quod vetero Chrismate combusto, novum singulis annis renovaretur; ergo, &c. *Coni. Dia. Ren. q. 4. etc.* Hinc cum ex Conci. Florent. tantum requiratur, ut Chrisma sit ab Episcopo benedictum, dum describit essentialia hujus Sacramenti, sequitur, quod sive novum, sive vetus sit, sufficit ad essentiam ipsius. *Coni. Tamb.* Deducitur 2. cum veteri Chrismate non posse conferri hoc Sacramentum, etiam in casu necessitatis, cum non sit necessarium ad salutem. *Tamb.*
- 6 **Q**uæ sit materia proxima hujus Sacramenti? *R.* esse unctionem ipsam in fronte factam manu Episcopi in Crucis figuram, quæ omnia sunt de essentia Sacramenti. *Sua. Ren. q. 5.*
- 7 **A**n sit essentialiale, ut unctio pollice dextero fiat? *R.* neg. sed tan-

tum de præcepto. Rat. primi; quia essentialia tantum est, ut fiat per manus impositionem: ergo, &c. Rat. 2. quia in Pontificali adest hoc præceptum, quod est de re gravi, cum ad illum effectum pollex dexteræ manus Episcopi in ipsius consecratione inungatur. *Ren. q. 6. Lay. Coni. etc.*, contra *Dia. Dicast. etc.* neque de præcepto esse dicentes.

8 Quæ sit forma in Sacramento Confirmationis? R. esse verba: *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*; quæ omnia sunt de essentia. Ita Pontificale ex Conc. Floren.

9 Quando fuerit à Christo Domino institutum hoc Sacramentum? R. in ipsa nocte Coenæ, quamvis potestas illud conferendi fuerit data post Resurrectionem, quando Christus Dominus discipulis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum*. Primum probatur quia ea nocte & Spiritum Sanctum promisit, & de eo pluries, locutus fuit, ut constat ex *cap. 14. 15. 16. et 18. Joan.* ergo credibile est, tunc docuisse discipulos modum conferendi Spiritum Sanctum fidelibus: ergo, &c. *Ren. q. 8. Sot. Viſtorellus*. Probatuf 2. quia tunc Christus ordinavit Apostolos Sacerdotes, & Episcopos: ergo sicut tunc dedit potestatem absolvendi, præcipue Sacerdotibus, ita & Episcopis potestatem dandi Spiri. San. *Coni. Fili.*

10 Quis sit ordinarius Minister hujus Sacramenti? R. esse solum Episcopum, & hunc consecratum. Rat. primi; quia ad conferendum Spiritum Sanctum baptizatis Samaritanæ, non nisi Petrus, & Joannes ab Apostolis missi fuerunt, ut manus imponerent. *Act. 8.* ergo, &c. Rat. 2. quia confirmare est actus ordinis: ergo, &c. *Ren. fol. 75. q. 1.*

11 An Episcopus excommunicatus, hæreticus, degradatus valide conferat hoc Sacramentum? R. aff. quia id spectat ad potestatem Ordinis, non jurisdictionis. *Ren. q. 2. Fili. Bon.*

12 An Episcopus debeat esse confirmatus, ut valide, & licite conferat hoc Sacramentum? R. ad primum neg. quia character Ordinis verè recipitur, nec impeditur à carentia characteris Confirmationis: ergo, &c. *Ren. q. 3.* Vnde ad 2. R. aff. quia non baptizatus, vel non confirmatus, baptizando, vel alium tenendo in Confirmatione peccat mortaliter: ergo, &c. *Turr. Coto.* contra *Less. Nav. etc.* utrumque negantes.

13 An possit Papa delegare simplicem Sacerdotem ad hoc Sacramentum conferendum? R. aff. quia id concesserunt S. Greg. Papa in Sardinia, & pro Indis Joan. XXII, Leo X. & Greg. XIII. *Coni.*

Coni. San. Di. apud *Veric.* qui contrariam temerariam vocat; & nostram putat quasi de fide *Megala*. Est contra *Dor. Adria. &c.*

- 14 An possit Episcopus delegare hanc potestatem simplici Sacerdoti, attento jure Divino, præscindendo à prohibitione Romani Pontificis, si quæ sit? *R. neg.* quia solus Papa potest ea, quæ sunt de jure Divino, sicut est ministerium Sacramentorum. *Veric. Ren. q. 5. &c.* contra *Ledes. &c.*

- 15 Vtrum peccet mortaliter Episcopus alienum subditum in sua Dioecesi confirmans? *R. neg.* si Episcopus confirmati non contradicat; quia actus confirmandi est actus Ordinis, non jurisdictionis: ergo semper præsumitur tacitus proprii Episcopi consensus, & insuper id gratum ei esse. *Dia. Ren. q. 6. Lay. etc.* contra *Riccium, Ledes. etc.* absolute affirmantes. Hinc à fortiori poterit Episcopus confirmare alienum subditum, debite ad ipsum accedentem ad Ordines suscipiendos, cum ex Trid. Ordinibus præmittenda sit Confirmatio. *Dia. Lay. etc.* Non potest tamen Episcopus suum subditum in aliena Dioecesi confirmare sine, interpretativo saltem consensu proprii Episcopi, cum non possit ibi Pontificalia exercere. *Bon.*

- 16 Qui confirmari possint; & an hi teneantur hoc Sacramentum suscipere? *R. ad primum* omnes baptizatos confirmari posse, ex illo *Actor. 2. Repleti sunt omnes Spiritu Sancto*. Unde ad 2. *R.* nullum adesse Divinum præceptum per se hoc Sacramentum suscipiendi, quamvis per accidens ratione Ordinis extet Ecclesiasticum. Primum probatur; quia hoc Sacramentum non est necessarium ad salutem; alias Ecclesia determinasset tempus, & curasset sumptionem illius in articulo mortis: ergo, &c. *D. Tho. Vasq. Ren. q. 7. Coni. etc.* contra *Sot. D. Bona. D. Antonin. etc.* Probatur 2. ex *Trid. sess. 23. cap. 4. de refer.*

- 17 An saltem sub veniali teneantur fideles hoc Sacramentum suscipere? *R. neg.* per se loquendo; quia nullum adest per se præceptum, ut diximus. *Nav. Sot. Coni. &c.* Dixi, per se loquendo: quia per accidens ratione negligentia poterit esse veniale, sicut est negligere tantum donum, id est gratiam, majorem illa collata per Baptismum. *Coni.* Dixi ratione negligentia; quia ratione contemptus esset mortale. *D. Tho.* contemptus tamen non necessario sequitur ex notabili negligentia; ut volunt aliqui, quia ea oriri posset à notitia, quod tale Sacramentum necessarium non sit. *Lay. Ren. q. 8.*

- 18 Vtrum pueri ante usum rationis possint licite ad hoc Sacramen-

mentum admitti? *R.* neg. sed sub veniali. *ex Less. Fili, etc.* convenientius esse usum rationis expectare. Constat ex Cathedismo Rom. Pii V. Tum quia sic magis reverenter sumitur, & facilius illius recordatur; cum ad hoc alapa puero impingatur, *ex Pontificali Romano. Sor. Pala. Lay, etc.* contra *D. Tho. Dixi, sub veniali*, intellige sine causa; quia si per longum tempus non se offerret occasio pueros confirmandi, *Ren. q. 9.* Rursus adesset contraria consuetudo, ut in Hispania. *Vival.* Item si confirmandus esset filius Principis. *Buff.* vel in periculo mortis constitutus. *Dia.* tunc nec etiam veniale esset.

19 An amentibus possit hoc Sacramentum conferri? *R.* aff. siue sint perpetuo tales, siue in tempore in amentiam inciderint (dummodo notorie non constet, in eam cum peccato incidisse) siue denique quandoque lucida habeant intervalla; in quo casu hæc sunt expectanda, sicut in pueris expectatur septennium. *Rat.* est; quia non sunt tanto bono privandi. Tum quia pueris ante usum rationis datur, ex dictis: ergo & perpetuo amentibus concedi potest. Tum quia licet in tempore amentes, nunquam illud petierint, supplet tamen in eis interpretativa voluntas: ergo, &c. *Lay. Ren. q. 10.*

20 Quæ cœremoniæ præscribuntur in hoc Sacramento? *R.* prætermis-
missis cœremoniis consecrationis Chrsimatis. Dico cum *Ren. sol. 80. q. 1.* octo præscribi. Prima est circumstantia temporis Paschatis, & Pentecostes, vel alterius commodioris Episcopo. 2. est circumstantia loci Ecclesiæ. 3. est, ut Episcopus sacris vestibus sit indutus. 4. ut tam confirmans, quam confirmandus sint jejuni. 5. ut adsit Patrinus. 6. sunt aliquæ preces cum benedictionibus. 7. ut frons confirmati post unctionem vitta linea ligetur, vel alio modo frons extergatur. 8. ut Episcopus det alapam per verba *Pax tecum* de quibus modo.

21 An possit Episcopus extra Ecclesiam hoc Sacramentum conferre? *R.* decentius esse in ea conferre; imò & ex rubricis, ante Altare. *Fili. Bon. Sua.* contra *Nug.* dicentem, esse mortale extra Ecclesiam conferre, quod admittit. *Ren. q. 2.* si non in loco decenti, Oratorio scilicet, vel suo Palatio id faceret Episcopus.

22 Si Episcopus in Ecclesia, sed sine vestibus conferat hoc Sacramentum, an mortaliter, vel venialiter peccet? *R.* peccare mortaliter, si sine omnibus vestibus conferat; venialiter vero, si absque aliquibus. *Rat. primi:* quia omnes omittens in administratione Baptismi, vel extremæ unctionis, peccat mortaliter:

ter: ergo, &c. *San. Ren. q. 3.* Rat. 2. quia materia est levis; sicut ex *Marchino*, levis materia est celebrare sine manipulo: ergo, &c. *Dia. Tamb.*

23 An necesse sit, ut hoc Sacramentum jejunis conferatur, & non nisi existentibus in gratia? R. ad primum jejunium esse de consilio, tam in Episcopo ex cap. *Episcop. de Consecr. dist. 3.* quàm in confirmando ex cap. *ut jejunii eadem dist.* Tum quia consuetudo contraria est, ut post prandium conferatur, & decentius, maximè multitudini. *Lay.* Vnde ad 2. dico, tam Episcopum, quàm confirmandum debere esse in gratia, saltem per contritionem; quia & Episcopo ex officio competit hoc Sacramentum ministrare, & solus in gratia existens in ipsa confirmari potest. *Megala. Zero. Ren. q. 4.*

24 Vtrum omissio alape sit peccatum mortale? R. neg. quia vel alapa infligitur, ut confirmatus Sacramenti recordetur, vel ut sciat se pro Christo ludibria pati debere: & utrumque non indicat grave præceptum, cum alia Sacramenta sint irreiterabilia, & sine alicujus signi necessitate collata, & finis potius ad mores, quam ad essentialia Sacramenti spectat: ergo, &c. *Lay. Bon. Ren. q. 5. &c.*

25 Vtrum sit mortale non adhibere Patrinum, vel Matrinam in hoc Sacramento? R. aff. quia est contra usum Ecclesiæ in re gravi: ergo, &c. Hinc Patrinus contrahit cognationem, eo modo, quo locuti sumus de Patrino Baptismi, ut docens *San. ex Trid. sess. 24. cap. 2. de reform. matrim. Ren. q. 6.*

26 Vtrum possint in Confirmatione esse plures Patrini, sicut in Baptismo? R. neg. sed unum tantum, vel unam tantum: quia Trid. in Baptismo concessit unum, & unam, quod non concessit in Confirmatione: ergo confirmationi competit dispositio juris communis in cap. *finali de cognat. spiritum 6.* ut unus tantum, vel una applicari possit. *Dia. Tamb. Bon.* contra *San.* Verum tamen est, talem dispositionem non obligare sub mortali, quia non est tanti momenti. *San. Ren. q. 7. contra Bon.*

27 An Patrinus teneatur edocere confirmatum in rebus fidei, sicut Patrinus Baptismi? R. neg. nisi (ex *Coni. & Tamb.*) in casu, quo alius non adesset, qui eum erudiret, ut patet. Rat. est; quia ad id sufficit Patrinus Baptismi, de quo tantum id expressum est in jure, cap. *Vos ante omnia de Consecr. dist. 4.* Maximè, quia in hoc Sacramento adhibetur Patrinus potius ad solemnitatem, quam ad necessitatem. *Ren. q. 8. Bon. Lay. &c.*

28 Quæ requiratur in Patrino Confirmationis? R. requiri primò,

H h 3

ex

ex Pontificali Romano, ut unus non possit duos eodem die tenere. 2. ex eodem, ut præcisa consuetudine, nec mas. feminam, nec femina marem teneat; quod intelligitur, cum confirmandus est adultus, hic enim suum pedem ponere debet supra dexterum pedem sui Patrini. *Buss. contra D. Thoma 3.* ex eodem, & ex cap. in *Baptismate de Consec. dist. 4.* ut Patrinus sit confirmatus: aliàs peccaret mortaliter, quia redderet irritam ceremoniam; nec (ex *Conc. & ex Declarat. Sac. Cong. Concii 13. Junii 1654. contra Sor. Nav. S. 8. c.*) contraheret cognationem. 4. ut sub veniali saltem; diversus sit à Patrino Baptismi. *S. d. Bon.* 5. non requiritur, ut Patrinus sit maioris ætatis confirmando, cum Episcopus possit esse minoris ætatis ipso, & tamen cognationem contrahit. *San. Rem. q. 9.* sexto non requiritur, ut per seipsum teneat, sed potest per Procuratorem. Denique, ex Pontificali, nec parentes suos filios, nec vir & uxor ad invicem se tenere possunt.

29 Verum possit quis esse Patrinus sui filiiatri, vel frater sui fratris, vel sororis, & c. contra R. ad primum neg. & ius antiquum circa hoc correctum fuit per Nicol. Papam, cap. de *his eodem titulo. Ren. q. 10.* Vnde ad 2. R. aff. quia nullibi in iure id videtur prohibitum. Hinc est, quod si frater inhonestè ageret cum sorore, teneretur explicare circumstantiam cognationis, quam contraxit. *Tamb. contra S. d. absolute negantem; & contra S. d. & Bon.* id admittentes in necessitate. Sed perperam, quia cum hoc Sacramentum non sit necessarium; si frater non potest extra necessitatem, neque in ipsa posset.

30 An Religiosus possit esse Patrinus in Confirmatione alterius non *Religiosi*? R. neg. quia licet Canones loquantur de Baptismo, eadem tamen ratio currit in Confirmatione, ut scilicet vitetur nimia familiaritas cum secularibus. *Pala. Lay. Dia. contra Tamb. Quinta.* etiam sine licentia Superioris id admittentes. Quod si Religiosus esset Patrinus, non ob id contraheret cognationem ex *non dubium, Cod. de testib. Mayn. Ren. q. 11.* contra *San.* Hinc ex *Pala.* Religiosus, Religiosi Patrinus esse potest.

SACRAMENTUM EUCHARISTIE. Quæres.

1 Quid sit? R. Eucharistiam esse Sacramentum Corporis; & Sanguinis Christi; veraciter contenti sub speciebus panis, & vini, post consecrationem factam à Sacerdote sub certis verbis

verbis cum debita intentione prolatis, ex institutione Divina, veraciter significantibus Corpus, & Sanguinem Christi Domini, sub eis realiter contineri. *Sco. in 4. dist. 8. q. 1.* Hinc constat Sacramentum hoc consistere essentialiter, & in recto in solis speciebus, connotando tamen Corpus, & Sanguinem Christi sub ipsis contentum.

2 Quæ sit materia hujus Sacramenti? *ry.* materiam ex qua, hoc Sacramentum conficitur, aliam esse remotam, & tunc est panis triticeus, & vinum ex vite; aliam proximam, & tunc sunt species Sacramentales prout connotant Corpus Christi. *Rat. primi;* quia ex ea materia Christus hoc Sacramentum instituit. *Lea.* qui id dicit esse, de fide. *Rat. 2.* quia in aliis Sacramentis usus illorum est materia proxima: ergo ita species sunt materia proxima, ex quibus constituitur hoc Sacramentum. *Rev. tom. 2. fol. 88. q. 1.*

3 An panis debeat esse azimus, vpl fermentatus? *R.* debere panem sub præcepto esse azimum; quia Christus hoc Sacramentum instituit prima die Azimorum, in quo necesse erat occidi Pascha; *Luca 22.* sed tempore Paschæ non licebat Judæis comedere fermentatum, nec illud in domibus habere, *Exodi. 12.* ergo, &c. *Fag. Com. Rev. q. 2.*

4 An peccent Græci consecrando in azimo, sicut peccant Latini consecrando in fermentato? *R.* aff. tum ex Conc. Florent. in literis unionis, tum ex Constitut. Pii V. tum denique, quia unusquisque sub gravi servare debet ritum suæ Ecclesiæ. *Rev. q. 3.* *Dia. Fag.* qui deducit esse mortale, misce saltem in azimo, cum panis azimus excludat saltem.

5 An possit Latinus in Ecclesia latina consecrare in fermentato ad communicandum moribundum, si deficiat azimus, & idem quæritur de Græco? *ry. neg.* quia non potest non jejunus celebrare ad communicandum moribundum: ergo, &c. Tum quia utilitas publica, sicut est observantia ritus propriæ Ecclesiæ præferenda est utilitati privatæ proximi. *Bon. Pala. Rev. q. 4. etc.* contra *Dica. Major. etc.*

6 An Græci commorantes inter Latinos possint in azimis consecrare, & idem quæritur de Latinis commorantibus inter Græcos? Supponendum est, hanc esse differentiam inter incolas, seu inhabitantes, peregrinos, advenas, seu alienigenas, & vagos: nam hi nullibi domicilium habent; alienigenæ sunt ex aliena gente geniti; advenæ, qui à longinquo veniunt; peregrini, qui à loco sui domicilii proficiscuntur, ad differentiam

hospitis, qui in aliena Civitate est; Denique Incolæ, seu inhabitantes sunt ii, qui non sunt cives, sed in aliqua Civitate domicilium contrahunt, animo ibi manendi. Hoc supposito. R. aff. si sint Incolæ; secus si advenæ, & peregrini. Rat. utriusque; quia unusquisque servare debet consuetudinem suæ Ecclesiæ, ubicumque sit: sed quando est incola, facit suam Ecclesiam, in qua commemoratur, nisi propriam habeat, quod non facit peregrinus: ergo potest, vel non, se illius ritui accomodare. *Vasq. contra multos multa arbitantes. Hinc non possunt græci Incolæ celebrare sub ritu græco in aliqua Ecclesia latina, dum propriam Ecclesiam habent, nisi ex aliqua rationabili causa, & de licentia Episcopi, ex Decreto Sac. Cong. 17. Maii 1631. Veric. Ren. q. 5.*

7 Vtrum Laicus græcus possit in azimis communicare, ubi inter latinos habet Ecclesiam græcam? R. posse Græcum, non autem in opposito casu Latinum; quia pro primo adest consuetudo, non pro 2. Tum quia universalis ritus, qualis est ille Ecclesiæ latinæ, variari non potest, sicut variatur particularis græcæ, stante consuetudine. *Veric. Ren. q. 6.*

8 An panis ex Amido, vulgo *Lamido* sit apta materia? R. neg. quia ad amidum conficiendum, triticum petit in aqua corrumpi: ergo, &c. *Scot. Sos. Ren. q. 7. etc. contra Palud. Henri. etc.*

9 An possit validè consecrari in pane ex typha, seu centeno, ut Hispani dicunt? R. neg. quia typha, seu filigo ex tritico per degenerationem nascitur, sicut acetum ex vino: ergo non est verum triticum: ergo, &c. *Fag. Sua. Ren. q. 8. etc. contra Caje. D. Bona. Valen. etc.*

10 An panis ex hordeo, avena, oriza, millio, lolio, &c. sit apta materia? R. neg. quia non usualis, nec simpliciter panis est, sed cū addito hordeaceus, scilicet, avenaceus, &c. *Laq. Ren. q. 10.*

11 An panis ex farre confectus sit apta materia? R. aff. si far fiat ex adore, vel adoreo, qui est triticum habens grandia, & alba grana, aut si pro eo intelligatur triticum trimestre, apud Siculos in usu: Secus si nomine ipsius veniat commune far apud nos. Rat. primis; quia illud est verum triticum: ergo, &c. *Sua. Fag. Ren. q. 11. etc. Rat. 2. quia istud specie differt à tritico, & vix ex eo panis fieri potest, cum sit durissimum frumentum. Tamb. Coni.*

12 Vtrum panis ex spelta, vulgo *Biada*, possit validè consecrari? R. neg. quia non est usualis. Tum quia parum differt ab avena, & specie à tritico. *D. Tbo. Fili. Ren. q. 12. etc. contra Alber. Magnum, Henri. Tann. &c.*

13 An

13 An pasta cruda possit validè consecrari? *R. neg.* quia non est panis usualis. Tum quia specie differt à pasta cocta, sicut farina triticea ab ipso tritico, & caro cruda à cocta per actionem ignis, qua ratione differt etiam specie cinis ab ipso ligno. *D. Tho. Sco. Rem. q. 13. Sc.*

14 An pasta oleo, vel butyro frixa, vel manibus impressa, & sub cineribus decocta, sit, &c. ? *R. ad primum neg.* quia potius placenta, quam panis usualis est. *Vidal, Tamb. Lay.* Unde ad 2. *R. aff.* quia est panis subcinericeus, & fuit hujus Sacramenti figura: & quamvis non usualis, loco tamen panis adhiberi potest, quia accidentalis est, quod panis furno, vel sub cinere coctus sit, & de facto utimur pane ferro cocto (à qua consuetudine antiquissima recedere, mortale putat *Megala*) ergo, &c. *Bon. Tamb. Rem. q. 14. Sc.*

15 An panis elixus, vulgò *pane cotto* sit materia apta? *R. neg.* quia potius jusculum, seu minestra dicitur, quam panis usualis. *Dia. Rem. q. 15.*

16 Vtrum hostiæ rubræ sint validè consecrabiles? *R. neg.* etiam si cinabrum non praeponderet tritico; quia potius ad literas sigillandas deserviunt, quam ad usualem panem. *Lug. Dia. Rem. q. 16. contra Leand.*

17 An panes dulciarii, confecti scilicet ex farina, zaccharo, vel melle, sint consecrabiles? *R. aff.* si in eis non praevalcat mixtio mellis, & in eis aqua naturalis ingrediatur, &c. quamvis sit mortale sic consecrare: Secus si prædicta praevaleant. *Rat. pri.* quia modica mixtio non destruit rei naturam, trahitur enim modica quantitas ad naturam aliorum: ergo, &c. *Bon. Tamb. Rem. q. 17. Rat. 2.* quia sic consecrare est contra usum communem Ecclesiæ. *Fag. Rat. 3.* quia ex talibus mixtis resultat tertium quid distinctum à pane usuali. *Bon. Tamb.*

18 Si panis conficiatur ex aqua rosacea, vel alia distillata, an possit validè, &c. ? *R. neg.* etiam si aqua distillata (in majori tamen quantitate) admisceatur cum naturali. *Rat. est;* quia ad confectionem panis essentialiter requiritur aqua naturalis fluminis, maris, &c. nam sicut est de essentia panis usualis triticum, ita & aqua naturalis. *D. Tho. Rem. q. 18. Bon. Sc. contra Caj. S. d. Sc.*

19 An ad valorem Sacramenti sit necessaria quantitas panis, & vini? Supponendum est, de præcepto tantum esse figuram orbicularem, integritatem, & magnitudinem hostiæ consecrandæ, item & parvitatem hostiæ distribuendæ, Hoc supposito. *R. primò.*

primò. Quamcumque quantitati, dummodo præsens sit, valide consecrari posse: ut totus panis, qui venditur in platea, vel totum vinum in dolio existens. Idem dicendum de quavis minima quantitate *sensibili*. Rat. primi; quia finis hujus Sacramenti est usus fidelium: sed fideles possunt esse plures: ergo, &c. *S. Tho.* contra aliquos. Rat. 2. quia, ex Trid. omnes partes etiam minimæ in toto remanent consecratæ: ergo, &c. *S. Tho. Ren. q. 19. B. 2.* Consecrari non posse minimam partem separatam, quæ visibilis non sit, quia non est demonstrabilis per pronomen *hoc*, vel *hic*. *Vasq. Coni. &c.* contra *Val. Henr. Sot. &c.*

20 An sicut materia, ut sit valida, debet esse sensibilis, ita debeat esse præsens Sacerdoti? *B.* aff. quia alioquin non posset per pronomen *hoc*, vel *hic* demonstrari: ergo, &c. Vnde non posset quis consecrare Hostiam ad unum, vel duo milliaria distantem: Et quamvis penes hanc distantiam, posset quis demonstrare montem, hoc non esset solo pronomine, sed digito, item illum ostendendo, quod non procedit in casu nostro: ergo, &c. *Coni. Ren. q. 20.*

21 In quanta distantia possit Sacerdos valide consecrare? *R.* id prudentis judicio remittendum esse, cum in moralibus (sicut est præsentia materiæ consecrandæ) nil possit physicè determinari: ergo nec distantia 30. passuum, ut vult *Leand.* aut 20. ut *Henri.* nec ea, in qua sonus verborum audiri potest, ut vult *Vigue.* nec denique præsentia materiæ in altari, ut scrupulosè vult *Bon.* requiritur, vel sufficit. *Ren. q. 21.*

22 An sint consecrabiles hostiæ in tabernaculo clausæ? *B.* neg. quia tunc per proximum continens demonstrari potest contentum, quando ex communi usu continens continet contentum, quod verificatur solum de pixide, non de Tabernaculo. *Fili. Ren. q. 22. Bona. &c.* contra *Leand.*

23 Si panis sit post parietem, vel à tergo Sacerdotis, an possit dici moraliter præsens? *R.* aff. si in primo casu, manu Sacerdos panem teneat; vel si in 2. vertat ad illum faciem, vel digito eum demonstret, Rat. primi; quia tunc est demonstrabilis per pronomen *hoc*; ergo, &c. Rat. 2. quia talis modus demonstrandi communis, & frequens est humano consortio. *Aravijus, Ren. q. 23.* contra *Majo.* absolutè negantem.

24 Vtrum dicatur moraliter præsens hostia posita sub corporali, vel sub pulvino, aut missale. Dubium procedit, si Sacerdos ad eam advertit, & velit eam consecrare? *B.* neg. quia supradicta non sunt destinata ex usu ad continendam hostiam: ergo, &c. *Ren. q. 24. Laq. Coni.* contra *Bon.*

25 Quomodo materia hujus Sacramenti debeat esse certa, & determinata in intentione Sacerdotis? R. requiri, ut quantitas consecranda determinetur per intentionem implicitam, vel explicitam Sacerdotis, quia intentio est essentialis huic Sacramento. Hinc sequitur primò, illas particulas remanere consecratas, quæ sunt cognitæ Sacerdoti. Sequitur 2. non consecrari particulas etiam in ara parva positas, inscio Sacerdote. Sequitur 3. nullas particulas ex septem remanere consecratas, si Sacerdos intendat sex consecrare, illas non designando. Sequitur 4. omnes esse consecratas, si Sacerdos intendens consecrare 6. inveniat 4. quia intentio consecrandi sex, includit intentionem consecrandi 4. non autem intentio consecrandi sex, includit intentionem consecrandi septem. *Coni. Ren. q. 25.*

26 An Sacerdos possit consecrare particulam non consecratam, permixtam multis aliis consecratis, quam distinguere non potest? R. illam consecrare non posse absolute, bene verò conditionate, videlicet quidquid in pixide consecrabile est. Rat. primi; quia designari non potest à Sacerdote, cum ab eo non cognoscatur: ergo, &c. Est communis. Rat. 2. quia non est necesse, ut Sacerdos omnes partes materiæ consecrandæ distingere cognoscat, cum possit consecrare medietatem dexteræ partis hostiæ, vel cumulum hostiarum, quarum partes, & individua distinguere non potest. *Tamb. L. 1. Ren. q. 26. etc. contra C. Lug.*

27 An guttæ vini discontinuæ calici adhærentes, censendæ sint consecratæ? R. neg. quia intentio cujuscunque consecrantis est, consecrare id, quod in calice est per modum unius; alias post infusionem vini in calice, purificatorio non abstergerentur. *Sua. Dia. L. 1. Ren. q. 27. contra Bon. & contra Coni. admittem ut consecratas illas tantum, quæ proximæ sunt continuo liquori.*

28 An Offa, apud nos, *zuppa di vino*, sit valida materia consecrationis vini? R. vinum sic immixtum valide non consecrari. Primò, quia non est demonstrabile. 2. quia non est potabile, dicente Domino Matth. 26. *bibite ex eo omnes*: ergo, &c. *C. Lug. Tamb. Ren. q. 28. contra Dicass.*

29 An succus in uvis non dum expressis inclusus, sit apta materia? R. neg. quia talis succus sic inclusus non est potabilis, sed potius cibus: ergo, &c. Tum quia vinum, ex *Vidal*, dicitur quasi vi unum: ergo, &c. *Fag. Ren. q. 29.*

30 An vinum mustum mox ex uvis expressum, possit esse materia licita? R. neg. & sub mortali. Excipitur tamen casus ne-

cul-

- cessitatis . Rat. primi ; quia mustum habet facies , quæ separari possunt à vino , ante, vel post consecrationem , & consequenter amittere possunt qualitates vini : ergo irreverenter fit in illis consecratio . *Lay.C.Lugo.Bon.etc.* Rat. 2. quia gravis indecentia est sic consecrare : ergo, &c. *Bon. Fay. Lay. etc.* Rat. 3. quia posset Sacerdos ad communicandum moribundum, vel ad satisfaciendum præcepto auditionis sacri , aut annuæ communionis , in multo, (panno tamen inter uvam , & calicem prius interposito ut humores crassiores ex uva expressa remaneant in panno ex *Dia.*) consecrare *Ren. q.30. G. Lugo. Bon.etc.*
- 31 Vtrum ex uvis non maturis expressis, possit validè consecrari ? R. neg. si uva sit omninò acerba ; Secus si sit semiacerba . Rat. primi ; quia agrestum non est consecrabile , ex Rubrica Missalis . Tum quia vel non est vinum , vel ab hoc specie differt. *Coni. Sua.etc.* Rat.2. quia ut vinum conservetur, quandoque fit ex uva semiacerba. *Amicus Ren.q.31.* contra *Bon.* requirentem vinum dulce .
- 32 An sapa , seu vinum coctum sit materia sufficiens consecrationis ? R. neg. quia non est vinum simpliciter , sed cùm addito , idest coctum . Tum quia per coctionem amisit substantiam vini, taliter, quod amplius non sumitur per modum potus, sed condimenti ita communiter. *C.Lugo, Pala. Ren. q.32. etc.*
- 33 Vtrum lora, seu *aquata*, ut nos dicimus, sit consecrabilis ; idem quæritur de aqua vitæ ? R. ad primum neg. quia ob magnitudinem aquæ , solum habet colorem vini, & aliquale vini acumen. *Fili. Bon. C.Lugo. etc.* Vnde ad 2. R. etiam neg. quia aqua vitæ virtute ignis amisit substantiam vini, unde habet effectus vino contrarios , cum ex ea flamina infurgat , igne applicato : ergo, &c. Est communis. *Ren. q.33.*
- 34 Vtrum, ex uvis passis, (non quidem furno siccatis) possit fieri vinum aptum ad consecrationem ; R. neg. quia nec etiam ex eis aliquid potabile extrahi potest sine magna admixtione aquæ : ergo, &c. *Opascovius Ren. q.34.* contra *Veric. Amic. etc.*
- 35 An vinum congelatum validè consecratur ? R. affi. quia remanet vinum consecratum , si congelatio contingat post consecrationem , ut colligitur ex Rubrica Missalis : ergo validè consecratur, si ante consecrationem congelatio contingat. *Lay. Tamb. Ren. q.35.* contra *Cara. Henri. Ledes. etc.*
- 36 An mortale, vel veniale sit, consecrare vinum congelatum ? R. esse mortale ; quia consecratur materia dubia , cum probabilis sit opinio contraria nostræ probabiliiori de validitate

con-

secrationis in vino congelato. *Fili. Bon. Ren. q. 36.* contra *mb.* An autem post vini congelationem, factam ante consecrationem, debeat novum apponi? *Dia.* cum *Coni.* dixerunt: esse de consilio, quando commodè fieri potest; quia non edit vinum vi caloris solvere, & consecrare, ait *Tamb.*

possit vinum post consecrationem congelatum, aqua, panno calido liquefieri, si ex ea calefactione vinum eva-
etur? *R. aff.* quia ille vapor non est vinum, quod sine gra-
ate esse non potest; ergo, &c. *Cara. Ren. q. 37.*

an aqua sit vino miscenda in materia sanguinis? *R. aff.* non
cessitate Sacramenti, sed præcepti, non quidem Divini, sed
clesiastici. *Rat. primi;* quia ex *Floren.* in literis *Euge.* ad
menos dicitur, materiam hujus Sacramenti esse panem,
ticeum, & vinum de vite. Nec omnia, quæ fecit Iesus sunt
essentia hujus Sacramenti; nam consecravit in azimis, &
nen, &c. ergo, &c. *Fag. Ren. q. 38.* contra *Henri. Gra. 2. & 3.*
et ex *cap. cum omne crimen de consec. dist. 2.* Item ex *Trid.*
22. *cap. 1.* ubi ait: *Monet Sancta Synodus præceptum esse ab*
clesia Sacerdotibus; ut aquam vino in calice offerendo misce-
nt; ergo, &c. *Sco. Fag. Sua. &c.*

an aqua immediate transeat in vinum, an in sanguinem? *R.*
immediate transire in vinum per actionem vini; alias materia
ucharistice esset etiam aqua, & sicuti mixta, ita separata con-
crari posset. *Sco. Scotis. Thomis. Fag. Sua. Fili.* contra *Ren. q. 39.*
mi. Laz. & 4. Cardinales *Lugo, Alanum, Baronium, & Toletum.*
Vtrum aqua vino miscenda debeat esse naturalis? *R. aff.* sub
mortali, nec excusat casus necessitatis; quia potius nulla
qua admisceri debet, quam rosacea e. g. in casu, quo natura
s haberi non possit, nec missa sine scandalo omitti. *Bau. Dia.*
en. q. 40. contra *Palud.*

an peccet mortaliter, qui aquam, vel vinum calidum, vel ni-
e perfrigidatum in calice ponit? *R. neg.* imò nec venialiter,
isi (præcisa necessitate) ad gustum id faceret; quia mutatio
cidentalit in materia levi Sacramentorum non est mortalis?
ergo, &c. *Ren. q. 41.* *Dia.* contra *Fag.* loquendo de aqua calida.
an qua quantitate aqua sit vino miscenda? *R.* debere esse mo-
icissimam, quia converti prius debet in vinum. Tum quia
ia asserit *Conc. Floren.* sub *Euge. IV. Fag. Ren. q. 42.*

Vtrum utraque species tam panis, quam vini sit materia ne-
cessaria consecrationis? *R. aff.* necessitate præcepti Divini, non
Sacramenti. *Rat. primi;* quia Christus Dominus instituit Eu-
cha-

charissimam, tam ut Sacramentum, & per modum convivii, quàm ut sacrificium, quæ omnia sanguinem à corpore separatum significare debent: ergo, &c. *Caj. Bon. Sua. &c.* contra *Gabri. Majo. &c.* Rat. 2. quia alias non posset proponi adoranda species panis ante Calicis consecrationem. *Ren. q. 44.*

44 Si quis haberet intentionem consecrandi unam tantum speciem, an hanc consecraret? R. neg. quia licet una species consecretur independentem ab alia, hoc tamen verum est, quando non adest positiva intentio consecrandi unam, & non aliam; nam tunc quis non intenderet sacrificium conficere: ergo non intenderet facere, quod Christus fecit: ergo nihil faceret. *Ren. q. 45. C. Lugo Fag.* qui dicit contrariam *Cornejo. Aversa, &c.* non esse tutam.

45 Sint nè aliqui casus, in quibus potest quis consecrare unam speciem sine alia? (quam tamen intendit consecrare, sed non potest) R. aff. & primus casus est, quando Sacerdos consecrato panem, advertit non esse vinum, nec illud potest adhibere absque scandalo, vel sui damno ob hostium incurfionem e. g. vel quia posset ob eum defectum puniri. Rat. est; quia præceptum naturale fortius est præcepto Divino. *Fag. Sect.* est, si in specie vini post consecrationem appareret caro, vel è contra. *D. Tho. Fag.* Hinc excluduntur alii casus à *Majo.* adducti, quando videlicet Populus ex præcepto audire Missam, & simul Eucharistiam sumere debet, vel quando communicandus est in extremis constitutus; quia falsum est in primo casu, fortius esse duplex illud præceptum, præcepto Divino consecrandi in utraque specie, & in 2. præceptum Divinum communicandi cessat. *Ren. q. 46.*

46 Quæ sint verba essentialia formæ, sive panis, sive vini? R. *Hoc est Corpus meum*; & in forma vini, *Hic est calix sanguinis mei*, esse de essentia: cætera verò nequaquam. Tum quia ab aliquibus Evangelistis non ponuntur. Tum etiam quia prædicta verba consecrationis vini sufficienter significant, quod efficiunt, scilicet Sanguinem Christi sub speciebus: ergo, &c. *Ren. fol. 111. q. 1.* contra *D. Tho. &c.*

47 A Christus Dominus consecraverit ea forma, qua nos utimur? R. aff. Constat ex Trid. sess. 3. cap. 1. ubi dicitur, *Christus hoc Sacramentum instituit cum post panis, viniq. benedictionem, se suum Corpus illi præbere, ac suum Sanguinem disertis verbis testatus est*: ergo non per benedictionem, ut volunt aliqui apud *Fag.* consecravit, sed per verba sequentia, *Hoc est Corpus meum*, qui-

- quibus testatus fuit, se illis suum corpus præbere. *Ren. q. 2. Fag.*
- 48 An Græci consecrent eisdem verbis, quibus nos utimur? Rat. dubitandi est, quia Græci post verba, *Hoc est Corpus meum*; *Hic est Sanguis meus*, dicunt: *benedic Domine panem sanctum*; & subjungunt, *fac quidem panem hunc pretiosum Corpus Christi tui*. Nihilominus? R. aff. quia Sacerdos non potest consecrare, nisi in illis verbis, quibus Personam Christi repræsentat, quæ sunt supradicta, idest, *hoc est*, &c. Tum quia post hæc verba statim Græci ostendunt panem, & vinum Populo adorandum. Tum denique, quia prædicta verba sequentia solum deprecatoria sunt pro nobis, ut scilicet Corpus, & Sanguis Christi fiat nobis fructuosum; *Bellar. C. Lugo Ren. q. 3. &c.*
- 49 An verba sequentia ad verba consecrationis vini sint saltem de præcepto? R. aff. Rat. est usus antiquissimus Ecclesiæ ab Apostolis descendens. Tum quia sub dubio, & quæstione est, an dicta verba sint *de essentia*; ergo, &c. *Fag.* Hinc est, quod consecrans non debet habere intentionem coarctatam consecrandi per hæc, vel illa verba, sed per ea, quæ intendit Ecclesia, *Bon. &c.* cum hæc tamen differentia, quod verba consecrationis proferuntur recitativè, & formaliter simul, quia proferuntur à Sacerdote tanquam ex Persona Christi; sequentia verò tantum recitativè. *Ren. q. 4.*
- o An particula *enim* sit de præcepto gravi in forma consecrationis? R. neg. quia ex ejus omissione sequitur accidentaliter tantum, & levis mutatio. *Bona. Ren. q. 5. Henri. etc. contra Nug. Fag. etc.* Hinc ex solo contemptu ejus omissio erit mortalis. *Fili.*
- i Quid si quis in omnibus tribus Missis diei Natalis Domini eam particulam omitteret, secluso contemptu? R. non committere mortale; quia non est verum, quod dicunt Adversarii, illas omissiones uniri in unitate unius actionis successivæ, cum unaquæque missa sit una completa actio: alias si quis in peccato illas celebraret, unum peccatum committeret. Hinc sequitur, nec mortaliter peccare omittentem tria nomina Sanctorum in illis tribus missis *Ren. q. 6. contra Dia.*
- Vtrum verbum *Est* sit necessarium necessitate Sacramenti in forma consecrationis? R. aff. quia tale verbum est substantivum: ergo est de substantia: ergo, &c. Tum quia efficit Sacramentum, juxta illud: *Dixisset facta sunt*: ergo, &c. *Dia. Ren. q. 7. Fag.* qui contrariam *Erasmii* vocat erroneam.
- Si quis diceret, *istud est corpus meum*, vel *illud*, vel *hic est cor*

*pus meum, vel hoc corpus est meum, aut meum est hoc corpus, an validè consecraret ? R. in primo tantum casu validè consecrare ; in cæteris verò non. Rat. primi ; quia pronomen istud, sicut & hoc significat rem præsentem : ergo non importat mutationem substantialem ; ergo, &c. Lay. Fag. Vnde patet ad 2. Sua. 9c. Rat. 3. quia illa est mutatio essentialis. (Intellige, si accipiat *ly hic* adverbialiter) Grana. Ren. q. 8. Rat. 4. & 5. quia *ly meum* non substantivè, sed possessivè sumeretur. Fag. Prop. etc. contra Gabr.*

54 An validè consecraret panem, qui diceret, *hæc est caro mea; vel hæc est substantia mea ? R. ad primum neg.* quia caro est pars corporis, sumere autem partem pro toto est mutatio substantialis. Coni. Sua. 9c. contra Vasq. Fag. etc. Vnde ad 2. R. etiam neg. quia nomen substantiæ significat etiam animam, quæ non venit nomine corporis. Ren. q. 9.

55 Vtrum validè consecraret, qui diceret, *hic cibus est corpus meum, vel hæc res est corpus meum ? R. ad primum neg.* quia *ly hoc* in consecratione non significat pro pane, neque pro speciebus panis, sed pro corpore Christi ponendo sub speciebus, completa propositione : ergo non potest dici hic cibus : ergo, &c. Hen. Vnde ad 2. R. aff. quia idem est dicere, *hoc*, ac hæc res. Ren. q. 10.

56 An peccaret, qui in consecratione Calicis uteretur verbis Lucæ 22. *hic est Calix novum testamentum in meo Sanguine ? R. aff.* quia novum ritum in Ecclesia induceret. Fili. Fag. Ren. q. 11.

57 Quid veniat ex vi verborum formæ consecrationis ? R. primariò ex vi verborum consecrationis corporis, venire corpus, & ex vi verborum sanguinis venire sanguinem ipsum ; quia tam corpus, quam sanguinem primariò verba significant : ergo, &c. Concomitanter verò venire sanguinem, & corpus, item animam, Divinitatem, ac proinde unionem hypostaticam, Verbum, & Trinitatem. Trid. sess. 13. cap. 3. Ren. q. 12.

58 Quid sub nomine corporis veniat, quid sub nomine sanguinis ? R. sub nomine sanguinis venire materiam, & formam ipsius, & sub nomine corporis, venire materiam primam, & formam corporeitatis, non verò animam ; nam hæc ex Trid. cit. venit concomitanter. Est contra D. Tho. non admittentem formam corporeitatis distinctam ab anima. Coni. Ren. q. 13.

59 Si ex cap. pervenit de consecra. dist. 1. solus Sacerdos ex officio est Minister distribuens hoc Sacramentum, sicut solus ipse est Minister conficiens : quaeritur an possit Diaconus ex commissio-

one hoc Sacramentum ministrare? *R.* aff. quia licet de jure Divino, ex cap. cit. soli Sacerdoti ex officio id competat, de eodem tamen jure Divino, potest Sacerdos hujus Sacramenti ministratorem aliis committere, sicut D. Laurentio commissum fuit: ergo, &c. *Coni. Ren. fol. 117. q. 1.* contra *D. Tb. etc.* dicentes Diacono competere ex officio ministrare Sanguinem, ne ejus contactu, non verò Corpus.

Num possit Diaconus absque commissione hoc Sacramentum ministrare? *R.* aff. in gravi necessitate; quia in hac, sicut in extrema, præsumitur rati habitio proprii Sacerdotis. *Ren. q. 2. ol. Hen.* contra *Sua.* requirentem extremam necessitatem. An requiratur aliqua necessitas ad hoc Sacramentum ministrandum ex commissione? *R.* aff. ut si stante Jubilæo, vel præpto adimplendo, non sit alius Sacerdos, nisi in concionibus, et confessionibus applicatus, debilis, &c. *Conc. Cartag. 4. Canon. 38. Ren. q. 3.*

Num possit Laicus in casu necessitatis hoc Sacramentum ministrare? *R.* neg. nec etiam ex commissione Sacerdotis; quia non potest Sacerdos ipse sine vestibus sacris gravem infirmum communicare: ergo, &c. *Fag. Lug. Sol. &c.* contra *Less. Lex. 2. je. etc.* Nec obstat, quod possit laicus è terra hostiam elevere, vel quod Communio in articulo mortis sit de jure Divino; quia primus casus est necessitatis, non verò 2. cum jus Divinum in eo casu non obliget. *Ren. q. 4.*

In casu quo moribundus existit in peccato mortali, & non habet copiam Confessarii, an possit per manus laici communicare ad recipiendam gratiam? *R.* aff. quia iste est casus necessitatis; imò extremæ, cum perdifficile sit elicere actum contritionis, & per eam communionem potest moribundus ex attritu contritus. *Amic. Ren. q. 5. Dia. &c.*

Laicus in necessitate aliis ministret Eucharistiam, an incurrat irregularitatem? *R.* neg. quia capitula circa hoc *primum*, & 2. *Clerico non ordinato administrante*, loquuntur de Clerico: ergo non sunt extendenda ad laicum. *Dia. Dicast.* contra *Sua. 1. Fili. &c.* Hinc ob eandem rationem incurrit Diaconus, si sique necessitate, & commissione ministret. *Ren. q. 6. Coni. contra Dia. Dicast.*

Num si minus laicus, possit saltem Subdiaconus de mandato Sacerdotis in casu necessitatis hoc Sacramentum ministrare? *R.* g. quia in tantum potest Diaconus, quia est consecratus ad Sacerdoti ministrandum, quod non verificatur in Subdiacono,

qui consecratur ad ministrandum Diacono : ergo, &c. *Serra. Ren. q. 7.*

- 66 An possit quis sibi in necessitate Eucharistiam ministrare ? De Diacono non est dubium ex *Conc. Niceno cap. 14.* Vnde à fortiori id concedendum est Sacerdoti tempore pestis, v. g. licet non extra Missam Eucharistiam consecrando : ut contra *Sotum, Palud. &c.* tenent *Conra, Hurt.* De laico igitur discurrendo. R. neg. nisi in casu, de quo locuti sumus q. 23. quia, ex dictis, non potest laicus aliis ministrare : ergo, &c. *Ren. q. 8.*
- 67 Vtrum possit Sacerdos seipsum communicare extra necessitatem in die magnæ devotionis ? R. aff. si alius Sacerdos non adfit, nullum enim jus adest id prohibens. Tum quia Sacerdos est Minister ordinarius hujus Sacramenti : & id denique accidit in die Parasceve : ergo, &c. *Ren. q. 9.*
- 68 An præsentem Diacono possit Sacerdos in extremis seipsum, extra Missam communicare ? R. neg. quia magis congruum est, ut Diaconus ministret : Nec obstat, quod præsentem Sacerdote non possit Diaconus hoc Sacramentum ministrare, si Sacerdos nolit ; quia id tantum est verum respectu aliorum : ergo, &c. *Fag. Tamb. Ren. q. 10. contra Duar. Lay. &c.*
- 69 An possit Sacerdos in defectu Particulæ consecratæ partem suæ Hostiæ moribundo dare ? R. aff. quia nullum adest jus in contrarium, imò potius in favorem, ut est rubrica Missalis id præcipiens. Tum quia non tenetur Sacerdos totam quantitatem consecratam consumere : ergo, &c. *Syl. Sancti. Dia. qui cum Bon. &c.* id extendit ad casum magnæ devotionis, vel solemnitatis. *Ren. q. 11.*
- 70 Quot peccata committat, qui sibi Eucharistiam ministrat in peccato ? R. unum committere, & hoc etiam in sententia eorum, qui dicunt, esse mortale in peccato ministrare ; quia ex communiori si unum peccatum committit, qui in peccato celebrat, & sumit ; ergo, &c. *Ren. q. 12. Tamb. contra Sua.*
- 71 An peccatori deneganda sit Eucharistia ? R. publico peccatori, sive publicè, sive privatim petenti denegandam esse ; nisi aliàs publicè constet fuisse emendatum, si publicè petat. Rat. quia sanctum canibus non debet dari. *Matth. 7.* & aliunde scandalum oriretur. *Ren. q. 13. Lay, Tamb.* Occulto verò peccatori, publicè tamen petenti, denegari non posse. Dixi publicè ; nam si occultè petat, tunc denegari non solum potest, sed debet, si notitia sit extra Confessionem. Constat ex dictis. *Lay. Fag. &c.*
- 72 An possit in casu necessitatis ministrari Eucharistia currendo, sine

ne stola, lumine, superpelliceo, &c. ? *R.* ad primum aff. dum-
 xat quando moriturus nequit aliud Sacramentum recipere,
 nisi Eucharistiam sumat, timetur ejus damnatio; quia tunc
 tantum, reverentia debita cedit necessitati morientis. *Lug. Dia.*
 e reliquis discurrendo ? *R.* neg. quia ea, publicè, repugnant
 reverentiæ debitæ Sacramento. *Tamb. Bon. Lugo, &c.* contra
and. Hinc mortale non erit privatim extra Missam sine sto-
 Sacramentum hoc ministrare; quia materia non est gravis.
amb. Ren. q. 15.

trum Eucharistia ministrari possit aliis digitis, quam polli-
 ; & indice, vel aliquo instrumento tempore pestis? *R.* ad pri-
 um aff. in casu gravissimæ necessitatis, in qua tantum con-
 ietudo non habet locum. *Dia, Lug. Ren. q. 16.* Vnde ad 2. *R.* neg.
 uia Conci. Mediolan. talem modum ministrandi reprobavit.
on. Fag. Dia. contra *Marcha. Manc. Gav. &c.*

An Eucharistia ministrari possit Feria VI. Parasceve? *R.* neg.
 im ex consuetudine in contrarium, tum ex declaratione Sac-
 long. Rituum 9. Maii 1606. *Ren. q. 17. Marchi. Megalius, &*
iclinat Dia. contra *Sua. Vasq. &c.*

An statim post celebratam Missam, possit Sacerdos cibum su-
 nere? *R.* aff. quia licet decens sit post communionem à cibo,
 & potu abstinere, hoc tamen nullo jure cadit sub præcepto.
ay. Tamb. Ren. q. 18. &c.

SACRAMENTUM EUCHARISTIÆ,

Ut est Sacrificium.

Quæres.

QUÆ sint partes essentielles Sacrificii Missæ? *R.* oblationem
 (saltem intentionalem) consecrationem, & sumptionem
 tie de essentia sacrificii Missæ; quia & consecratio, & sumptio
 epræsentant Christi passionem: ergo, &c. Et quia Sacrificium
 oblationem requirit, quæ insuper verbis significatur, idè
 verbalis, sed non ut talis, sed qua intentionalis, est etiam de
 ssentia. *Ren. som. 2. fol. 127. q. 1. Ben. Azo.* contra plures plura
 pinantes.

Quænam oblatio sit de essentia hujus Sacrificii? *R.* esse illam,
 quæ consecrationem consequitur, non quæ antecedit; quia
 unc adhuc non est victima, quæ est Corpus Christi: ergo tunc
 nihil offerri potest. *Ren. q. 2. Hen. Azo.* contra *Canum.*

An ad essentiam Sacrificii spectet, ut ejusdem Hostiæ sit con-
 sumptio, cujus est consecratio? *R.* aff. ex cap. *relatum de Consecr.*

- diff. 2.* Tum quia præsens Hostia, & non alia spectat ad hoc Sacrificium præsens: ergo sumptio ejusdem est de essentia. *Card. Lug. Ren. q. 3. Præpo. & c. contra Fag.*
- 4 Vtrum de essentia Sacrificii sit, ut eadem Hostia, quæ consecratur, populo ostendatur? Casus fingi potest in eo, qui parvam Hostiam consecravit in necessitate (vel extra illam, ne alijs cogatur omittere celebrationem Missæ, quod fieri posse ostendit *Tamb.*) an scilicet, ad scandalum vitandum elevare possit aliam grandiore in sacrario conservatam? Et *R.* aff. quia elevatio non est de essentia Sacrificii, sicut est sumptio: ergo, & c. *Ren. q. 4.*
- 5 An ad rationem Sacrificii spectet, ut sit idem Sacerdos in uno sacrificio? *R.* neg. quia ex cap. *nihil 7. q. 1.* Si Sacerdos moreretur in Missa, posset, & deberet alius Sacerdos Missam complere: quod intelligitur, non quando ipsa est tantum incepta, vel ejus Canon, aut incepta verba consecrationis Corporis, sed quando consecrata est jam prima materia saltem. *Syl. Ren. q. 5.*
- 6 Quid si dubium sit, à quibus verbis Sacerdos defecerit? *R.* si certum sit, Sacerdotem perfecisse primam, vel utramque consecrationem, incipiendum esse respectivè à verbis, *Simili modo*; vel à verbis, *Unde & memores*. *Fag.* Si verò dubium cadat supra verba consecrationis, tunc non novam materiam cum veteri, sed eandem sub conditione consecrandam esse; quia ea spectat ad rationem Sacrificii, nec Sacerdos secundus jus habet faciendi novum sacrificium, sed tantum illud supplendi. *Dicaß. & Villalo. contra Bon. Fili. & c.* Idem dicendum, quando dubitatur, an quis protulerit verba, *novi, & æterni testamenti, & c.* ea scilicet, sub conditione repetenda esse, quia dubium est, an omnia sint essentialia. *Ren. q. 6.*
- 7 Si Sacerdos moriatur post sumptum Corpus, an possit Sanguis ab alio in alia Missa sumi? *R.* neg. quia de essentia Sacrificii est consumptio rei, quæ offertur, & consequenter est consumptio utriusque speciei, quia utraque offertur. *Dicaß. Ren. q. 7. Dia. contra Hen.*
- 8 An teneatur alius Sacerdos Sacrificium perficere, quando sacrificans post consecrationem moritur? *R.* aff. quia integritas Sacrificii est de jure Divino: ergo, & c. *Ren. q. 8. D. Tho. & c. contra Pelliz. Azo. & c.*
- 9 Quid si alius Sacerdos non adsit, nisi in mortali existens, vel excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, & c. De primo loquendo, dico, tunc teneri Sacerdotem elicere actum con-

contritionis, nec posse sine ipso Sacrificium perficere; quia aliquo modo est etiam de jure naturali fratus gratiæ in eo, qui ad Eucharistiam accedit ex illo; *Sancta sanctè tractanda sunt*: ergo, &c. *Fag.* De reliquis discurrendo, dico, posse excommunicatum, &c. supplere sacrificium; quia jure tantum Ecclesiastico prohibetur Sacrificium supradictis; & perfectio Sacrificii est de jure Divino. *Ren. q. 9.* contra *Sd.*

An in casu prædicto possit perfici Sacrificium sequenti die? *R.* neg. quia Sacrificium requirit unitatem saltem moralem. Tum quia ex *Glos. in cap. nihil 7. q. 1.* Sacrificium non est suppletendum post meridiem: ergo, &c. *Aver. Ren. q. 10.* contra *Sd.*, cujus opinio expuncta fuit à Sacra Indicis Congr.

Vtrum ad essentiam Sacrificii spectet consecrare prius Hostiam, deinde Calicem taliter, ut si Sacerdos post consecrationem utriusque speciei advertat, Hostiam esse corruptam, non possit novam sine novo vino consecrare? *R.* neg. quia de essentia sacrificii est, ut Corpus ex vi verborum veniat separatum à sanguine, & è contra; quod verificatur, si prius Hostia, sive prius vinum consecratur. Vnde in casu debet Sacerdos aliam Hostiam, sed non aliud vinum consecrare. *Ren. q. 11. Dia. Præno. etc.* contra *Sua. Palud. etc.*

Quid facere debet Sacerdos, si advertat Sanguinem esse veneratum? *R.* nequaquam ab eo sumendum esse, ne Calix vitæ vertatur in mortem, sed stuppa, vel panno lineo absorbendum esse, donec species exsiccentur, interim aliud vinum apponendo. *Ren. q. 12. D. Tho. Fag. etc.* & colligitur ex Rubrica Missalis. An aliquando Missa interrumpi possit ob adventum Principis, vel Prælati? *R.* aff. si nondum oblatio incepta sit. *Lay. Ren. q. 13.*

Quale peccatum sit omittere lotionem manus, orationes præscriptas in vestimentorum indutione, Gloria, Symbolum, unam, vel alteram orationem in Missa? *R.* omnia esse venialia; quia Gloria, Symbolum, &c. quandoque non dicuntur, & sunt materia parva, sicut cætera antecedentia, quæ ad decentiam, & consilium spectant. *Ren. q. 15. Tamb. &c.* Idem dicendum de Evang. S. Joannis in fine: Omittere verò Epistolam, Evangelium, vel Offertorium esse mortale, ait *Grana.*

Quando sit mortale omittere aliquid in Canone? *R.* quando non unum, vel alterum nomen, aut verbum, sed plusquam duo, aut integra oratio Canonis omittitur; quia tunc materia erit gravis. *Sua. Ren. q. 16.* Hinc ait *Tamb.* non esse mortale omittere id, quod interponendum est quandoque in Oratione *Communicantes*, vel *Hanc igitur*.

- 16 Quale peccatum sit celebrare sine lumine, vel sine Missali, aut sine omnibus Tobaleis, vel sine Corporali, aut Ara sacra, vel Crucifixi? R. omnia esse mortalia: imò neque ad dandum Viaticum, sine lumine celebrari potest. *Bau. Ren. q. 17. etc.*
- 17 Quale peccatum sit celebrare sine aliquibus vestibus sacris, aut cum aliqua non benedicta? R. primum esse mortale ex communi usu Ecclesiæ in re gravi, ob mysteria, quæ vestes repræsentant, nisi parvitas materiæ excuset. *Fag. Ren. q. 18. etc.* Idem dicendum ex cap. *velinquit de custodia Ecclesiæ*, de celebratione in vestibus immundis, & laceris. *Lay.* Hinc veniale erit omittere Cingulum. *Tamb. contra Fili.* ex quo patet ad 1.
- 18 Qualiter peccet, qui sine ministro *extra casum necessitatis* celebrat? R. mortaliter peccare, ex cap. *scusi, cap. proposuit de filiis Presbyterorum. Lay. Sua. etc.* Idem dicendum, si extra necessitatem foemina adhiberetur, vel in necessitate foemina, quæ ultra ad Altare accederet. Hinc potest in necessitate sanctimonialis admitti. *Ren. q. 19.*
- 19 Quale peccatum committat canens Missam, si Epistolam, vel Evangelium non legat? R. venialiter peccare, non verò mortaliter. Rat. primi; quia facit contra consuetudinem. Rat. 2. quia potius ad Diaconum, vel Subdiaconum spectat eorum recitatio. *Dia. Ren. q. 20.*
- 20 An peccet, qui in purificatione, vel in ablutione post sumptum Sanguinem in Missa, adhibet aquam, & non vinum? R. ad primum peccare venialiter; quia materia non videtur gravis, cum vinum non adhibeatur ad mysterium aliquod significandum, sed ad abluendum Calicem, ad quod sufficit etiam aqua. *Tamb. Vnde ad 2. R. nullum esse peccatum. Constat ex consuetudine timoratorum. Tamb. Ren. q. 22. contra Coso.*
- 21 Quale peccatum sit festina Missæ celebratio, ut si longe minori spatio, quam quadrantis Missa absolvatur? R. esse mortale, tam ex parte celebrantium, quam Prælatorum permittentium, tum ob scandalum, tum ob confusionem cæremoniarum, tum denique ob interpretativum contemptum. *Ren. q. 23. Veric.* qui subdit veniale esse paulò ultra quadrantem Missam absolvere.
- 22 An licitum sit Sacerdoti jejuno plures Missas celebrare? R. aff. & primo si sit Parochus habens duas paræcias, quibus satisfacere debeat. 2. si sit communicandus infirmus per modum Viatici. Constant. 3. si post consecrationem adveniat Princeps, vel Prælatus, nec alia Missa adsit; nam si ob solam utilitatem

opuli (non autem necessitatem, cum tunc excusetur Populus b auditione Sacri) potest Parochus in primo casu, ita etiam oterit quilibet alius in hoc tertio *Ren. q. 24. Fag. contra Coni. amb.* Hinc præcisâ necessitate, vel utilitate, non poterit Sacerdos duas Missas celebrare: ut si benedicendæ essent nuptiæ, el defunctus sepeliendus.

Qua hora possit Sacrificium Missæ celebrari? R. posse per duas oras ante Solis ortum usque ad meridiem, & per tres, qui privilegium habent, ut PP. Societatis ex Greg. XIII. Rat. primi; uia aurora præcedere solet ortum Solis per horam, & dimidium, exceptis mensibus Martii, & Junii: aliundè ex Rubricis celebranda est in aurora, ad quod sufficit, si initio ipsius Missa solvatur: ergo, &c. *Brancaius, Lay. etc.* Rat. 2. quia in privilegiato aliquid plus operari debet privilegium: ergo si non privilegiatis, &c. *Pelliz.* Quid autem dicendum sit de Sacerdote celebrante in nocte Natalis Domini, an possit omnes tres Missas ea nocte celebrare? Dic eum *Ren. q. 25. in hoc. servandam* se consuetudinem loci.

Utrum ultra meridiem differri possit Missa? R. post integratam oram Sacrificium incipere, non esse mortale, tum ex consuetudine, tum quia hora videtur parva materia respectu temporis matutini. *Branca. Mart. à S. Joseph. Ren. q. 26. etc.* Hinc privilegiatis, ut Mendicantibus, licitum est post duas horas celebrare. *Pelliz.*

Quo loco possit Missæ sacrificium celebrari? R. ex cap. primo, *p. nullus de Consecr. dist. 1.* ordinariè celebrari debet in Ecclesia, seu publico Oratorio benedicto: in necessitate verò celebrare potest in Castris pro militibus, in littore maris pro navigantibus, pro longè peregrinantibus extra Ecclesias, si hæc desint; denique alibi ex privilegio, ut habent Religiosi, & Episcopi, quod an sit revocatum modò videbimus. *Tamb. Lay. m. q. 28.*

An Missæ Sacrificium celebrari possit in mari supra navim? R. iis, qui habent privilegium? R. aff. si desit periculum everionis Sanguinis, ut in magnis navibus, sereno Cælo, tranquillo mari, & alio Sacerdote manu tenentè Calicem, Probatum ex axi Lusitanorum. Tum quia privilegium extenditur etiam celebrationem in mari, quando desunt pericula. Uterque *go, Lay. Ren. q. 29. Fag. &c. contra Nav. &c.*

Utrum in his casibus necessitatis requiratur licentia Episcopi? neg. quia de jure licita est celebratio: ergo, &c. (Tum quia,

- per Adversarios, ea licentia petenda non est, quando commodè haberi non potest: ergo signum est, non esse necessariam. *Ren. q. 30. Sol. Va/q. etc. contra Fag. C. Lugo. Coni. etc.*
- 28 An privilegia in hoc concessa Regularibus, & Episcopis sint revocata per Trid. ? R. aff. quia *Trid. sess. 22. de Sacrificio Missæ in fine*, ait: *Non obstantibus quibuscumque privilegiis, & exemptionibus*: Idem dicendum de privilegio Mendicantium celebrandi in quocumque loco, etiam extra Missionem, quod habetur cap. *in his de privilegiis*, quia in hoc, sicut in illis expressè non derogatur Tridentino *Fag. Barb. etc. contra Rodri. C. Lug. Pelliz. etc.* Vnde est, quod possint Patres Societ. ubique celebrare per concessionem Greg. XIII. derogantis Concilium *Tamb.* Vnde ad 2. R. neg. ex declarat. Sac. Cong. Card. 1586. *Coni. Pelliz. Ren. q. 31. etc.*
- 29 Vtrum absente Episcopo, licitum sit in Oratoriis privatis ipso- rum celebraret ? R. aff. quia Palatium Episcopi gaudet immunitate, etiam ipso absente, vel mortuo: ergo ita privilegium in dictis Oratoriis celebrandis durat etiam Episcopo absente, vel mortuo. *Pelliz. Branc. Ren. q. 33. contra Dia.*
- 30 An satisfaciant præcepto, qui in dictis domibus audiunt sacrum, nec sunt familiares Episcopi ? R. aff. quia id eis non prohibetur, sicut prohibetur non familiaribus auditio sacri diebus festivis cum ejus satisfactione in Oratoriis privatis secularium: ergo, &c. *Branc. Tann. Ren. q. 33. etc.*
- 31 An Sacerdos, qui ex obligatione tenetur Missas in tali Ecclesia, vel tali Altari privilegiato, e. g. celebrare, peccet mortaliter alibi celebrando ? R. aff. nisi primò, semel, aut bis diebus feriatis, & singulis mensibus id faceret. 2. nisi assignatio loci facta fuisset, quia frequens est ibi populi concursus, & hic cessaret. 3. nisi loco assignato alium Sacerdotem mitteret, ipse verò Sacerdos alibi pro eodem defuncto celebraret, nec deputatio loci à defuncto sit intenta ad effectum indulgentiæ lucranda: Rat. quia in his casibus non defraudatur testatoris voluntas. *Tamb. Ren. q. 34.*
- 32 An Sacerdos peccans mortaliter non celebrando loco designato, teneatur ad restitutionem ? R. aff. si obligatio sit celebrandi in Altari privilegiato, in quo casu tenetur restituere per aliam indulgentiam, qui concessa sit liberatio animæ à Purgatorio, quod est id, quod operatur celebratio in Altari privilegiato, & est damnum, quod patitur testator. *Ren. q. 33. contra Alex. Fag. etc.* absolute negantes.

Quid si quis loco Altaris privilegiati, alibi celebret cum numismate habente similem Indulgentiam? R. peccare mortaliter, licet ad restitutionem non teneatur; quia Indulgentia numismatis non est ita secuta, sicuti Altaris privilegiati: ergo, &c. Tum quia adhuc, quod esset secuta, aliud pro alio invito creditore solvi non potest: ergo, &c. *C. Lug. Tamb. Ren. q. 34. etc.* An Cappellanus obligatus quotidie celebrare, possit aliquando Missam omittere? R. posse semel in hebdomada, si id testator non prohibuerit; quia grave onus est quotidie celebrare: ergo non præsumitur testatorem voluisse illud imponere. *Ren. q. 37. Bon. Tamb. &c.* Hinc sequitur prædictum non suffragari Ecclesiæ, vel Monasterio valenti per alios Sacerdotes satisfacere. *Tamb. Pellix.*

An in casu posito, quo potest Sacerdos omittere, possit pro se, vel amicis celebrare? R. neg. & multò minùs alteri applicando Sacrificium, stipendium accipere. Constant ex Decreto Sac. Cong. Conci. de die 18. Septembris 1683. Primum est *Pellix.* contra *Peyri. 2. Bon. Tamb. Dia. &c.* contra *Ren. q. 38. & Vidal.*

An Cappellanus infirmus teneatur per alium satisfacere fundatori? R. neg. si infirmitas ultra 15. dies non protrahatur, quia per simile spatium famulo infirmo debetur salarium: ergo, &c. *Ren. q. 39.* contra varios variè opinantes.

An peccet mortaliter, qui *unam Missam* ex stipendio, vel liberaliter promissam non celebrat? R. neg. etiam (contra *Periscum*) si sciat petentem teneri Missam facere celebrari; quia neutrum damnū, spirituale scilicet, vel temporale, est grave: ergo, &c. *Ren. q. 40. San. Fag. &c.* contra *Bon. Ledes. &c.*

An peccet Sacerdos dicens Missam currentem, cum ex stipendio teneatur ad votivam, vel de requiem? R. neque mortaliter, neque venialiter peccare. Rat. quia omnes Missæ sunt ejusdem valoris ex opere operato: ergo, &c. Tum quia Missa currens magis accepta est Sancto, & Defunctis ob conformitatem cum Officio. Tum denique, quia per hanc conformitatem compensantur preces particulares, quæ pro Defunctis dicuntur. *Bou Azo. Ren. q. 41. etc.* contra *Fag.*

An ad implendam voluntatem testatoris dici possit Missa de requiem in festo, vel in duplicibus, sicut dici potest pro re gravi, præsentem corpore defuncti, &c.? Respondet aff. *Tamb.* si festum duplex non sit de præcepto, & ex legato relicto ordinatur Missa de requiem singulis diebus, quod probat ex Declarat. Sac. Cong. 1. Sept. 1607. apud *Gav. Ren. q. 40.*

- 40 An pro lucranda Indulgentia Altaris privilegiatis possit dici Missa de requiem in festo duplici? *R.* neg. ex Declarat. S. Cong. 24. Aprilis 1626. *Dia. Ren. q. 41.*
- 41 Vtrum possit Sacerdos per alium celebrare Missam, retenta sibi parte eleemosynæ? *R.* Beneficiatum posse: non sic simplicem Sacerdotem habentem manualet eleemosynam: etiam si hic habeat stipendium majus solito. Primum constat ex verbis Decreti S. Cong. Concilii sub Urb. VIII. 21. Julii 1625. quod à *Fag.* extenditur ad Cappellanum, cui in fundatione cautum, non sit Missam per alium celebrare; quia Cappellania est instar beneficii simplicis. 2. constat ex eodem decreto num. 10. 3. probatur ex responsione ejusdem S. Cong. num. 28. ad quæsitum num. 23. *Rat.* horum est; quia simplici Sacerdoti datur tota eleemosyna pro Missa, & ideo nihil sibi retinere potest: beneficiato verò datur etiam pro congrua sui sustentatione. *Tamb. &c. contra Acacium Bord. &c. contrarium de simplici Sacerdote arbitantes etiam post Decretum, quorum dictum damnatum est ab Alex. VII. prop. 9. Ren. q. 44.*
- 42 An in aliquo casu liceat post Decretum Sac. Cong. retinere sibi partem stipendii? *R.* aff. primò si tale decretum non fuerit acceptatum, ut in multis locis Italix, & multis Collegiatis Romæ. 2. si majus stipendium daretur intuitu personæ, ut ratione amicitix, paupertatis, &c. dummodò non intendatur, ut persona ipsa celebret. 3. quando Missæ celebrantur ab alio Sacerdote, ipso sciente, & consentiente supra minus stipendium, sponte tamen, & non coactus paupertate, aut metu non habendi alias Missas. *Coro. Tamb. Ren. q. 45.*
- 43 Vtrum possit Sacerdos pro unica Missa duplex stipendium recipere? *R.* neg. ex Decreto prædicto. *Ren. q. 46.* Hinc meritò per Bullam Alex. VII. 12. Octobris 1665. damnata fuit opinio eorum, qui dicunt, non esse contra justitiam duplex stipendium pro una Missa recipere. v. opl. 10. Alex.
- 44 An recipi possit duplex stipendium, unum pro officiatúra, seu pro materiali præsentia Missæ, aliud pro applicatione illius? *R.* aff. si expressè unus petat materiale tantum præsentiam Missæ, alius applicationem tantum: & idem dicendum, si unus velit satisfactionem tantum, alius tantum impetrationem: vel si unus det stipendium pro Missa, alius pro aliqua Oratione, vel Collecta tantum, vel ut Sacerdos tantum pro eo oret. *Rat.* quia violenti, & consentienti nulla fit injuria, & Decretum Urb. solum loquitur in casu, quo Sacerdos vellet duobus sacrificium

ficium applicare: In dubio autem judicandum est secundum id, quod communiter esse solet, voluisse scilicet, petentem etiam applicationem. *Bon. C. Lugo. Ren. q. 47. etc.*

In casu, quo Sacerdos habet à dante Missam tenue, & non solum stipendium, an possit duplici tenui stipendio conficiente uti, unicam Missam celebrare? *R. neg.* quia hic casus expressè adducitur à Sac. Cong. & reprobatur. *Ren. q. 48.* Verum d poterit Sacerdos, (etiam non monito dante, quoties ex justa causa non potest) quando rogatus dicere decem Missas, v. g. accipit dimidium stipendium carta involutum. *Dia.*

Pro Missa celebranda in aliquo loco die festo, an possit duplicatum, vel plus stipendii recipi? *R. aff.* si illud majus stipendium offeratur; nam peti non potest, quia fieret contra Decretum Sac. Cong. *Ren. q. 49. Tamb.*

Peccant nè mortaliter, qui Missas, ad quas tenentur, diu differunt? *R. aff.* nisi dans stipendium in dilationem consentiat, quia privant alios magno fructu: in quo casu teneretur quis ad restitutionem damni spiritualis per orationes, indulgentias, & preces ad finem Missarum conducentes. *Ren. q. 50. Buff.* Quis autem censeatur magna dilatio. Dic cum *Tamb.* esse longum tempus ultra duos, vel tres menses Missas differre; quia Canonici per duos, & Episcopi per tres menses possunt à suis Ecclesiis abesse ex *Trid. sess. 23. de reformat.* ergo signum est, id tempus esse modicum.

SACRAMENTI POENITENTIAE

Materia remota.

Quaerit.

Quid sit Sacramentum Poenitentiae? *R.* esse Sacramentum reconciliationis post lapsum in actibus poenitentis, & absolutione Sacerdotis consistens.

Utrum peccata dubia sint materia necessaria confessionis? Supponendum est, materiam remotam hujus Sacramenti esse peccata mortalia, vel venialia post Baptismum commissa; illa ut materia necessaria, hæc ut sufficiens. *R. nunc aff.* si dubium sit negativum, id est quando pro neutra parte adsunt rationes probabiles: Secus si positivum, quando pro utraque adsunt. *Rat. primi;* quia in dubio tutior pars est eligenda. *Rat. 2.* quia sequi possumus opinionem probabilem, omissa probabili ori. *Ren. 10. fol. 156. q. 1. San. Dia. &c.* contra *Cara. Cens. de Janu. etc.* absolute negantes.

- 3 An quando quis confitetur peccatum dubium teneatur confiteri aliqua certa? R. aff. aliter frustraretur confessio. *Sua. Ren. q. 2. contra Cara.*
- 4 An peccatum dubium debeat iterum confiteri, si appareat certum, aut è contrà? R. ad primum neg. quia peccatum dubium fuit absolutum sub conditione, si erat certum: ergo fuit absolutum directè, etiam ut certum. Tum quia hoc patet in eo, qui confessus se decies peccasse plus minusve, postea recordatur duodecies peccasse: ergo, &c. *Card. de Lugo. Pelliz. Tamb. Cara. etc. contra San. Dia. Turr. etc.* Vnde ad 2. R. etiam neg. Et est certum. *Ren. q. 3.*
- 5 An peccata aliàs confessa sint materia hujus Sacramenti? R. esse materiam sufficientem, quia per ea licet frustretur absolutio suo fine primario, scilicet remissione, non tamen frustratur fine secundario conferendi gratiam: ergo, &c. *Sua. Sor. Ren. q. 4. etc.*
- 6 An peccata venialia in genere, vel mortalia in genere, sint materia sufficiens hujus Sacramenti? R. aff. in casu necessitatis: Secus extra illam. Rat. primi; quia in casu necessitatis, nutibus confiteri quis potest: ergo, &c. *Ren. q. 8. Rat. 2.* quia materia hujus Sacramenti debet esse certa, ex reverentia ei debita. Tum quia confessio est ad modum iudicii. *Bon. Pelliz. contra Sua.* loquendo de venialibus.
- 7 An peccatum confessum in genere, debeat iterum confiteri in specie, cum tale cognoscitur? Supponimus enim, ob ignorantiam ipsius in genere fuisse confessum. R. aff. & constat ex Trid. requirente confessionem quoad speciem, numerum, & circumstantias mutantem speciem. Aliter discurrendum est, dum quis confitetur peccati speciem, nesciens an peccatum, mortale, vel veniale sit; tunc enim si integrè confessus fuit, non tenetur, cum certò scit fuisse mortale, iterum confiteri; quia ad confessionis valorem non requiritur, ut poenitens sciat (sicut nec Confessarius) determinate peccatum esse mortale. *San. Merol. Ren. q. 9.*
- 8 An peccatum commissum in ipsa susceptione Baptismi sit materia remota hujus Sacramenti? R. aff. quia tale peccatum spectat ad peccata post Baptismum: nam per hujus susceptionem committitur sacrilegium: ergo saltem pro priori naturæ ad ipsum peccatum in re commissum, debet supponi susceptio Baptismi: ergo, &c.

SACRAMENTI POENITENTIAE

Materia proxima.

Quaeretur.

O Vnam sit differentia inter contritionem, & attritionem? Supponendum est materiam proximam hujus Sacramenti esse actus poenitentis, qui sunt oris confessio, cordis contritio, & operis satisfactio. R. nunc, differentiam pendere ex diversitate motivorum; nam contritio est detestatio peccati, quatenus est offensa Dei summè dilecti cum proposito non peccandi de cætero: attritio verò est detestatio peccati ex inferiori motivo Dei summè dilecti, ut ex motivo gehennæ, &c. cum proposito, &c. *Fag. Ren. tom. 2. fol. 162. q. 1.*

Si ex Trid. bona est etiam attritio, & dolor veniens ex timore naturali temporalis, & aliundè hic dolor debet esse supernaturalis. Quæritur, quomodò id evenire possit? R. timorem mali temporalis esse supernaturalem, si malum illud timeatur, quatenus à Deo inflatum. *Tamb. C. De Lug. Ren. q. 2. &c.*

An attritio non vera, sed putata attritio sit sufficiens ad Sacramentum? R. neg. quia ex Trid. attritio debet esse donum Dei, & ex impulsu Spiritus Sancti; ergo requiritur vera, & non putata supernaturalis. *De Janu. Ren. q. 3. contra Nav. Bona. &c.*

An requiratur in Sacramento poenitentiae attritio saltem putata contritio, ad minus in articulo mortis? R. neg. quia in nullo casu tenetur quis ad ultra id, quod Ecclesia præcipit: sed ex Trid. sufficit attritio: ergo, &c. *Fag. Lay. Ren. q. 4. &c. contra Sua. Nug. &c.*

Vtrum dolor virtualis inclusus in ipso actu amoris Dei, sit sufficiens materia hujus Sacramenti? R. neg. quia in aliis Sacramentis non sufficit materia virtualis, ut in Sacramento Eucharistiae vna, quæ est virtualiter vinum: ergo, &c. Tum quia dolor est pars *Essentialis* Sacramenti poenitentiae: ergo &c. *Ren. q. 5. Sua. Coni. &c. contra Syl. Sor. &c.* quorum sententiam erroneam *Vasq.* temerariam *Sua.* post Trid. vocant.

An dolor virtualis inclusus in ipsa voluntate confitendi, vel in actu, quo quis dolet, non habere dolorem, sit sufficiens &c.? R. neg. patet ex dictis. Tum quia secundus dolor non est dolor de peccatis, sed desiderium habendi dolorem, Tum etiam quia ad minus est dolor virtualis; ergo, &c. *Buff. Lay. Ren. q. 6. &c. contra Tamb.* loquendo de primo dolore, & in ordine ad confessionem venialium tantum.

7 Vtrum

- 7 Vtrum dolor cadere debeat super omnia peccata distinctè cognita? *R. neg.* si loquamur de peccatis venialibus, vel de mortalibus, non in ordine ad confessionem illorum: Secus si de illis loquamur in ordine ad confessionem. *Rat. primi*, quia potest remitti unum veniale sine alio: ergo, &c. Hinc potest quis de aliquibus venialibus dolere, de aliis verò non. *Dia. Lay. Tamb. &c. Rat. 2.* quia potest quis confusè recogitando sua peccata, & de illis dolendo in instanti justificari: ergo, &c. *Lay. Fag. &c. Rat. 3.* quia ad confessionem requiritur distincta cognitio peccatorum per examen, quod confessionem præcedere debet: ergo etiam requiritur dolor supra singula cadens, non quod de singulis distinctim quis dolere debeat, sed quod de singulis in generali motivo doleat. Ita contra *D. Tho. Sor. &c. Doctores citati, & Ren. q. 8.*
- 8 An dolor debeat præcedere confessionem, ut sit materia proxima illius? *R. neg.* quia dolor est materia proxima Sacramenti, non quando est à pœnitente, sed quando assumitur à Confessario per potestatem clavium: sed assumitur, quando Confessarius absolvit: ergo, &c. Est communis, contra *Coni. Lay.*
- 9 Per quantum temporis possit dolor præcedere confessionem? *R. per 4. vel 5. dies*; quia per tale spatium confessio præcedere potest absolutionem: ergo, &c. *Tamb.* Non approbatur tamen, id posse per quodlibet tempus; quia pars Sacramenti debet facere unum morale cum Sacramento. *Grana. Ren. q. 9. contra Tamb. Hurt. &c.*
- 10 An dolor requisitus ad confessionem, debeat esse ordinatus ad illam? *R. aff.* saltem virtualiter; quia pars debet referri ad comparten: ergo, &c. *Sua. Bon. Buff. Ren. q. 10. contra C. Lugo. De Janua. &c.*
- 11 An in nova absolutorum peccatorum confessione requiratur novus dolor? *R. neg.* si antiquus virtualiter (non habitualiter) perseveret. *Rat. utriusque*; quia contritio debet facere unum morale cum confessione, ex dictis: ergo, &c. *Lug. Buff. Ren. q. 11. contra Hen. Fili. etc.* absolute affirmantes.
- 12 An ex defectu doloris detur Sacramentum validum, & informe ex parte pœnitentis? *R. neg.* quia vel defectus est voluntarius, & sic valorem Sacramenti excludit, vel est involuntarius, & sic gratiam non impedit: ergo, &c. Neque dicas, evenire posse Sacramentum validum, & informe, cum quis dolendo de 4. peccatis, inculpabiliter obliviscitur dolere de quinto; nam tunc licet motivum dolendi fuerit particulare, hoc tamen

men virtualiter imbibit generale dolendi de peccato, ut offensa Dei, & consequenter supra oblitum se extendere potest. *Ren. q. 12. V asq. Lay. etc. contra Sua. Fili. etc.*

- 13 An propositum non peccandi de cætero intrinsecè requisitum à Trid. in vera pœnitentia, debeat esse formale, an sufficiat virtuale inclusum in ipsa detestatione peccati? R. regulariter debere esse formale; per accidens tamen in aliquibus casibus, facis esse virtuale. Primum constat ex illo *Isai. 1. lavamini mundi estote . . . quiescite agere perverse, auferite malum cogitationum vestrarum*: ergo, &c. 2. probatur; quia credibile non est, quod peccator efficaciter detestetur peccatum, & non iustificetur, vel ex invincibili ignorantia formalis propositi, vel si nihil cogitet de vita futura, si aliàs paratus sit ad propositum, si ad illud adverteret; sequitur enim, quod si moreretur, non salveretur, quod est contra Dei benignam misericordiam. *Sco. in 4. dist. 14. Sua. V asq. etc.*
- 14 Vtrum propositum possit stare cum credulitate probabili, vel certa futurorum pecuatorum post confessionem, præsciendò modò ob occasione proxima? R. aff. quia licet id quis sciat, scit tamen ex sua fragilitate; nam alioquin posito Dei auxilio, credere debet, se neque in eo casu peccaturum. Tum quia, propositum est actus voluntatis, credulitas verò est actus intellectus: ergo stare simul possunt. Ita communiter.
- 15 An propositum possit stare cum proxima occasione peccandi? R. aff. pro prima vice: imò & pro 2. 3. & 4. si aliqua adit emendatio (in praxi tamen severiùs agant Confessarii, in bonum enim cedit pœnitentium) deinceps verò stare non potest, si occasio de facili tolli potest, & non tollitur (excipitur casus extraordinarii doloris:) Secus si occasio de facili tolli non potest. Rat. primi; quia tunc censendum est, pœnitentem habere certum propositum, pòd quod nunquam promiserit occasionem tollere. Est contra *Nav. Rodri. Rat. 2.* quia tunc grave indicium sumi non potest, non adesse verum propositum. *Sanci. Sua. D. Antonin. etc. Rat. 3.* quia pœnitens deinceps accedendò ad Sacramentum, exponit se periculo manifesto non auferendi occasionem, unde absolvendus non est, & contrarium damnatum est ab *Innoc. XI. prop. 61. Sanci. 4.* constat. 5. probatur: quia tunc pœnitens ob aliquem necessitatem (non quidem ob oblectamentum concubinari, vulgo *regalo*, quia hoc damnatum est ab *Alex. VII. prop. 41.*) potius patitur, quam intendit periculum. *Ren. q. 15.*

16 An cum inveterata consuetudine peccandi possit stare verum propositum? *R.* aff. si consuetudo non sit conjuncta cum proxima occasione, vel si conjuncta, de facili hæc tolli non potest, adsintq; interim nova, vel extraordinaria signa doloris; quamvis consultius sit, ut huic consuetudinario per aliquod tempus quandoque suspendatur absolutio: Secus è contra, & quando pœnitens ore tenus tantum profert, se dolere; tunc enim absolvendus non est. *Rat.* primi; quia difficilius est tollere consuetudinem intrinsicam pœnitenti, quam occasionem ei extrinsecam: sed ex dictis, potest absolvi, qui habet proximam occasionem, quam difficilem tollere potest, ergo, &c. *Sanci.* Vnde patet ad 2. cujus oppositum damnatum est ab Innoc. XI. prop. 60. Quod dictum est de consuetudinario, dicendum est ex *San. Lug. etc.* de recidivo, qui item non tenetur consuetudinem manifestare, cum hæc sit tantum circumstantia aggravans, nisi in casu, quo de ea interrogetur; tunc enim ex Innoc. XI. prop. 58. tenetur. *Ren. q. 16.* Signa denique emendationis erunt, rarius peccasse, majorem dolorem, & propositum habere, media executioni mandare, &c. *Tamb.*

17 Quid sit confessio Sacramentalis, & quæ conditiones ad ipsam requirantur? *R.* ad primum confessio est legitima, & Sacramentalis accusatio de propriis peccatis facta Sacerdoti ad obtinendam remissionem peccatorum per absolutionem. Vnde ad 2. sexdecim conditiones à DD. enumerantur his versibus comprehensæ.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis.

Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda.

Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata.

Fortis, et accusans, et sit parere parata. Ren. fol. 171. q. 1.

18 Ex his conditionibus quæ sint necessariæ ad substantiam confessionis? *R.* quinque necessarias esse. Prima est, ut confessio sit fidelis, idest, sine mendacio in re gravi. 2. ut sit integra. 3. ut sit lacrymabilis, hoc est, cum vera contritione, vel attritione. 4. ut sit accusans; idest, ut fiat voce, vel signis in casu necessitatis, 5. ut sit parere parata, idest saltem quoad intentionem satisfactionis. *Ren. q. 2.*

19 Si pœnitens mendietur in re levi ad confessionem spectante, an faciat validam confessionem? *R.* aff. si alia peccata venialia, vel mortalia confiteatur fideliter; Secus si tantum levia cum mendacio confiteatur: *Rat.* primi; quia venialia non tenetur quis confiteri: ergo, &c. *Ren. q. 3.* *Rat.* 2. quia tunc pœnitens non

non daret materiam sufficientem Sacramento : ergo, &c. *Sua. Conf. Nau. etc.*

20 An peccet pœnitens negando aliquod peccatum jam confessum Confessario interroganti? *R.* nullatenus peccare nisi in casu, quo illius notitia spectaret ad cognitionem status pœnitentis, ex dictis q. 16. quia peccata aliàs confessa non sunt materia necessaria hujus Sacramenti. *Ren. q. 4. Vide Coni.* dicentem, venialiter peccare sic mentientem si nulla æquivocatione utatur. Quod dictum est, verificatur etiam in eo, qui absque sui, vel proximi detrimento explicare non potest aliquod peccatum, cum iusta causa tunc excuset. *Fag.*

21 An peccet pœnitens negando Confessario interroganti consuetudinem peccandi? *R.* aff. quia licet ex dictis cum consuetudine stare possit propositum non peccandi, tamen ex ea consuetudine argui potest propositum valdè infirmum, quod Confessarius, ut Medicus, & ut Iudex cognoscere debet. *Sua. Ren. q. 5. Bon. etc.* contra *Sanci. etc.* quorum opinio damnata est ab Innoc. XI. prop. 8.

22 An peccet mortaliter pœnitens, qui in Confessione generali confitetur de aliquo peccato, aliàs non confessio, & noviter commissio, tanquam de aliàs confessio? *R.* aff. quia mentitur in materia necessaria : ergo, &c. *Hurt.* qui contrariam *San. C. Lug. Buff. Dia. etc.* etiam in casu, quo peccatum non sit reservatum, vel annexam habeat circumstantiam mutantem speciem, vocat falsam, & *Turri.* nec tutam, nec probabilem.

23 Quæ integritas requiratur ad confessionem? *R.* sufficere integritatem formalem, id est excludentem aliqua peccata, vel ex oblivione, vel ex invincibili ignorantia, aut alia iusta causa, nec requiri materiale, omnia videlicet, peccata includentem. *Rat.* quia ex *Trid. sess. 14. cap. 5.* omnia peccata sunt confitenda, quæ menti occurrunt, & quorum pœnitens conscientiam habet: ergo, &c. Tum quia, cum iusta intercedit causa, involuntariè peccatum relinquitur sicut quando oblivio, vel ignorantia intervenit. *Ren. q. 7. Duar. etc.*

24 Quæ causæ excusent ab integritate materiali confessionis? *R.* excusare primò grave periculum corporis, famæ, vel animæ, proprium, vel alienum, ut si Confessarius non posset suum explicare peccatum in confessione commissum sine pœnitentis revelatione. *Rat.* est Divinum naturale præceptum charitatis, antiquius Divino positivo tantum integritatis. 2. excusare impotentiam, quia ad impossibile nemo tenetur. 3. excusare igno-

rameniam, vel oblivionem, ex dictis. 4. excusare ut gentem necessitatem ob maris procellam, pestem, praelium, incendium, &c. in quibus casibus sufficiet manifestare aliqua peccata, vel, ex *Buff.* dicere se esse peccatores, 5. excusare defectum linguae, vel idiomatis. *Fag. Ren. q. 3. Buff.* qui advertit, in his casibus debere urgere necessitatem confessionis, & inopiam Confessarium adesse.

25 Vtrum sit justa causa non confitendi aliquod peccatum, ne re-
veletur complex. Vide Ver. Detra. 10. q. 4.

26 Quanto tempore debeat expectare alium Confessarium, cui
complex non sit notus? *R. Fag.* id remittendum esse prudentis
judicio, interim addens ex *Sua*, uno, vel altero die posse ex-
pectare, si non urgeat Indulgentiæ Jubilæi, vel præceptum
Communione. Ita etiam *C. Lugo. Tamb.* qui subdit, suffi-
cientem causam non expectandi esse, velle poenitentem confi-
dentiae, vel consolationis causa confiteri suo solito, pio, & do-
cto Confessario.

27 An possit quis ad confitendum suum peccatum veniale, com-
plicem mortaliter peccantem revelare? *R. neg.* nisi ex con-
fessione ipsius magnum bonum, vel etiam specialis consola-
tio ei obveniret. Rat. est; quia venialia non sunt necessariò
confitenda; ergo, &c. *C. Lugo. Tamb. Dia. &c.* contra *Ren. q. 11.*
& *Veric.*

28 An aliquando teneatur poenitens revelare complicem in con-
fessione? *R. aff.* in casu, quo grave damnum immineret Reipu-
blica. *Ren. q. 12.* in quo casu tenetur poenitens licentiam dare
Confessario pro revelatione complicitis, si ipse cum sua cor-
rectione non sperat emendationem; quia aliter poenitens non
esset dispositus. *Dia. C. Lugo, Sol. &c.* Hinc non est absolvendus
convictus de assassinio, qui complicem Judici interroganti re-
velare non vult. *De Janua.*

29 An extra casum publici damni possit Confessarius licentiam
petere à poenitente, & de hujus licentia uti notitia confessionis
ad corrigendum complicem? *R. aff.* in gravi causa, secluso
scandalo, & servatis debitis circumstantiis, ut scilicet, primò
præcedat correctio facienda ab ipso poenitente, quæ si commo-
dè, & cum spe fructus fieri non possit à poenitente, tunc po-
terit Confessarius, dummodò adlit spes emendationis. 2. ut
Confessarius moneat poenitentem ad revelandum complicem
extra confessionem ad majorem libertatem correctionis: quod
si poenitens renuat, tunc (maxima prudentia, & cautela inter-
ve-

veniente) poterit Confessarius de ejus licentia tantum. Rat. est; quia sic non irrogatur injuria Sacramento, nec confessio redditur odiosa. *Nav. Sua. Syl. Ren. q. 13.* contra *Bannem, Angel. Rosellam, &c.* absolute negantes.

30 Vtrum aliquando possit Pœnitens non confiteri aliquod peccatum, ne revelet complicitem? *R. aff.* in casu, quo pœnitens sibi, vel complici, aut alteri notabile damnum *extrinsecum confessioni* timeret extra infamiam complicitis; quia præceptum Divinum integritatis non obligat cum tanto incommodo. *D. Tho. Nav. Ren. q. 15. &c.*

31 Si nulla concurrat causa, an sit peccatum grave manifestare complicitem; ut si bene peccatum explicari possit sine complicitis manifestatione? *R. aff.* nisi excuset ignorantia, aut inadvertentia, vel levitas animi; quia in primo casu intenditur infamia *formalis*, utpotè quæ causam excludit, & ideo non intenditur nisi detractio: Secus in 2. *Sua. Fag. Ren. q. 15.*

32 Si delictum sit publicum in alio loco, an sit peccatum, complicitem revelare nulla concurrente causa? *R. neg.* nisi id fieret animo infamandi, vel nisi ille sui virtutibus famam recuperasset. 2. & 3. constat. Primum probatur. Complex per tale delictum amisit jus ad famam; deinde alibi infamatur, causa suæ infamiz in uno loco: ergo complicitem manifestare, nec contra justitiam est, nec contra charitatem; ergo, &c. *Fag. Ren. q. 16.*

3 An concurrente causa, possit Pœnitens in confessione manifestare peccatum alterius, qui non sit complex delicti? *R. neg.* quia *complex* sua culpa patitur damnum, si publicetur; ergo, &c. Hinc si filius matri gravidæ ex illicito concubitu *venenum* propinaret, deberet dicere, se illud propinasse mulieri gravidæ valde sibi conjunctæ. *Sua. Fag. Ren. q. 17.* contra *Tamb. Card. Lug. &c.*

An ad integritatem confessionis spectet species peccatorum? *R. aff.* ex *Trid. sess. 14. cap. 5.* Vnde autem sumatur specifica distinctio peccatorum? Dic cum *Mastrio in moralibus Disp. 11. num. 133. et Disp. 14. num. 108.* Peccata specie distingui non ex distinctione specifica objectorum, præceptorum, vel virtutum, quibus opponuntur, cum eidem præcepto plura peccata specie distincta opponantur: ut adulterium, stuprum, &c. Item idem virtuti justitiæ: v. g. adulterium, homicidium, furtum, rapina, &c. & materialis, non autem formalis distinctio ab objectis venit. Sed primò distingui in ordine ad diversas reititudines, & perfectiones specie distinctas, quarum peccata

sunt privationes, ut patet in exemplis allatis. Et deinde ex diversa dissimilitudine, & deformitate, quando scilicet, una maior est alia, & non est eadem facilitas (moraliter loquendo) neque eadem propensio utrumque peccatum committendi: ut sunt sodomia, mollities, bestialitas, &c. quamvis eidem virtuti opponantur. Rat. est; quia peccatum in privatione rectitudinis debite consistit: ergo cum privationes distinguantur penes formas, quarum sunt privationes: sequitur, &c.

35 Si quis jactet se de peccato commisso, an teneatur explicare in confessione speciem peccati; & idem quaeritur de consulente aliquod peccatum? R. aff. quia jactantia reducitur ad speciem peccati, de quo quis se jactat, & consilium specificatur à peccato, quod consulitur: ergo, &c. *San. C. Lug. Ren. q. 19. contra Pala. Dia.*

36 An ad integritatem confessionis spectent circumstantiae mutantes speciem? R. aff. siue sint internae, contra *Sot. Hen.* siue externae, ex *Trid. cit.* quia diversae specie circumstantiae trahunt peccatum ad diversam speciem. *Fili. Ren. q. 20.*

37 An possit quis confiteri circumstantiam mutantem speciem separatim à peccato, ut si quis furatus sit ad fornicandum, an possit dicere, *furatus sum, & deinde, habui animum fornicandi?* R. neg. in eadem confessione; quia sic duo peccata explicaret, quod non est verum. *Card. Lug. etc.* In alia verò confessione potest, si circumstantia, & peccatum possint separatim explicari, ut in casu posito. Vnde si quis inculpabiliter in prima confessione oblitus sit circumstantiae fornicationis, poterit in secunda dicere, habui animum fornicandi. *Ren. q. 21. Dia. ex Fili. Coni. etc. contra Nug.*

38 Vtrum ad integritatem confessionis spectent circumstantiae aggravantes intra eandem speciem? R. neg. quia id à *Trid.* non praecipitur. Tum quia grave onus esset explicare circumstantias ingratitude, inobedientiae, &c. Tum quia non constituunt novum numero peccatum, sicut circumstantiae mutantes speciem: ergo, &c. *D. Tho. D. Bon. Seco. etc. contra Sua. Coni. San. etc.*

39 Qui habuit copulam cum soluta, an satisfaciatur confessioni, si dicat, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem? R. neg. quia licet copula in simplici fornicatione non mutet speciem peccati, sunt tamen aliae species peccatorum, quae cum soluta committi possunt: ergo, &c. Contrarium *Turri.* damnatum est ab *Alex. VII. prop. 25.* Hinc ait *Cara.* satisfacere
poe-

penitentem dicendo commisi grave peccatum in materia for-
nicationis. *Ren. q. 23.*

- 40 An ad integritatem confessionis spectet numerus peccatorum?
R. aff. ex Trid. cit. Tum quia unum peccatum non potest re-
mittere sine alio, quæ omnia verificantur in casu, quo certus nu-
merus haberi potest; nam alias sufficere dubius: v. g. decies,
plus, minusve: Imò in habituato sufficere manifestatio tempori-
s, & frequentiae actuum externorum in hebdomada, men-
se, &c. Dixi, *exterorum*, quia in habituatis, interiorum ma-
nifestatio etiam in aliquali numero sine magno erroris pericu-
lo haberi non potest. *Tamb. & DD. communiter.*
- 41 Quem numerum includat dubius numerus expressus per ly,
plus, minusve? R. hoc remittendum esse prudentis arbitrio, at-
tento numero, cui verba illa adduntur, qui quanto sit maior,
tanto etiam major verbis illis intelligitur; dummodò tamen
sit parvus respectu alterius, cui adjungitur. Hinc plus, mi-
nusve in denario numero faciet duodenarium, vel octonarium
numerum. Quod si deinde error in hoc deprehendatur, ite-
rata confessio tantum obligat, quando numerus notabiliter major
invenitur, non autem si notabiliter minor; quia in majori nume-
ro continetur minor, non sic è contra. *Dia. C. Lug. Buff. Ren. q. 25.*
- 42 Unde sumatur distinctio numerica peccatorum externorum?
R. peccata externa multiplicari numero ad multiplicationem
numericam actuum externorum *consumatorum*, & simul ab
objectis numero distinctis. Rat. primi, quia unus actus consu-
matus non potest cum alio continuari: ergo, &c. Rat. 2. quia, qui
unico actu externo consumato plures occidit, plura peccata
committit: ergo, &c. *de Janua. Ren. q. 27.*
- 43 An actus externus peccaminosus censeatur multiplicatus ex
multiplicatione actus interni? R. neg. si multiplicatio sit tan-
tum repetitio: Secus si hæc retractationem includat. Rat. pri-
mi, quia licet actus videatur formaliter multiplicatus, virtua-
liter tamen est idem actus continuatus, quod non procedit in
2. casu; unde constat ad 2. *Caj. Bon. Ren. q. 28. etc.*
- 44 An actus antecedentes, & subsequentes peccatum consuma-
tum multiplicent peccata, si ex se mali sint, & peccaminosi, ut
oscula, tactus, &c. præcedentes, & subsequentes fornicatio-
nem? R. neg. quia faciunt unum moraliter cum actu consuma-
to, ad quem ordinantur, licet physice considerati, sint distin-
cta peccata. *Tamb. Dia. Ren. q. 29. etc. contra Vasq. Sua. etc. lo-*
quendo de actibus subsequentibus,

- 45 An non multiplicato actu interno, sed multiplicato externo non per actus antecedentes, & subsequentes, sed per ipsum actum peccati consummatum, censeatur multiplicatum peccatum? *aff. quia peccata multiplicantur ad multiplicationem actuum exteriorum. Rem. q. 30. contra Zanardum, etc. dicentes, unum peccatum committere deliberantem dormire cum Amasia per totam noctem, & pluries cum ea peccantem.*
- 46 An non retractata voluntate peccandi, multiplicetur numero peccatum per temporis interruptionem? *neg. quia ea interruptio physica est, non moralis. Tamb. &c. contra plures plura arbitantes.*
- 47 An peccata interna numero multiplicentur, non solum ex multiplicatione actus peccaminosi, sed etiam ex multiplicatione subiectorum, in quos actus tendunt? *aff. quia licet actus peccaminosus sit physice unus, moraliter tamen est multiplex, tendens ad plura obiecta, singula ad mortale sufficientia. Hinc plura peccata committit, qui uno actu vult plures occidere, aut totum officium per annum, aut jejunium totius Quadragesimae relinquere. San. Dia. Rem. q. 32. &c. contra Lay. Fili. Tamb. etc. quam plures.*
- 48 An plura committat peccata, qui vult occidere Petrum cum tota familia, vel qui blasphemat Deum, & 12. Apostolos? *aff. quia obiecta sunt plura. Merol. Azo. Rem. q. 33. &c. contra Fag. Nav. &c. dicentes familiam in jure pro una persona usurpari, & 12. Apostolos per modum unius blasphemari.*
- 49 Si quis unico iræ impetu pluries aliquem appellet furem, latronem, &c. an pluries peccet? *neg. quia actus unico impetu fiunt: aliunde obiecta non multiplicantur: ergo, &c. Azo. Lay. Rem. q. 34. &c. contra aliquos apud Azo.*
- 50 Quando quis unico actu violat duo præcepta, an faciat duo peccata? *neg. si præcepta sunt ejusdem speciei, & versantur circa eandem materiam, & ob idem motivum. Hinc ommissio jejunii Quadragesimæ, & vigiliæ, vel ommissio Missæ in die Dominico, & simul aliunde festivo, unicum peccatum importat: è contrà verò duplex peccatum committit, qui omittit Missam, ad quam tenetur ex die festo, & poenitentia; quia duplex est præceptum distinctum specie, unum spectans ad virtutem Religionis, aliud ad virtutem poenitentia. Idem dicendum, dum quis omittit Missam debitam ex voto, & præcepto; quia licet ad eandem virtutem Religionis Missa in casu spectet, sub diverso tamen motivo, fidelitatis scilicet, & cultus particularis præcepto. Rem. q. 35.*

51 An ad integritatem confessionis spectet examen peccatorum? *W. aff. ex Trid. sess. 14. cap. 9. & aliter confessio irrita esset. Hinc cum res sit gravis, tenetur poenitens eam adhibere diligentiam, in discutiendo sua peccata, qualem in arduo suo negotio adhiberet, attentis tamen circumstantiis vitæ suæ, status, & conditionis; majus enim examen requirit mercaturam exercens, vel tardus memoriæ, quam alius non talis; quamvis hi non teneantur sua peccata scribere ob periculum revelationis.* *Fag. Ren. q. 36.*

52 Quomodo confessio debeat esse accusans? *R. per verba vel per natus, aut signa sensibilia externa (si aliter fieri non potest, ut patet in muto) signa autem sunt, & quidem certa. Si primò in naufragio omnes genuflectant, & se ut peccatores accusent. 2. si moribundus dicat, se dolere de peccatis, &c. velle confiteri, &c. tundat pectus, dicatque misere mei Deus, etc. Dubia verò sunt, (quæ absolutionem sub conditione dumtaxat admittunt, ut contra *Lag. etc.* vult *Tamb.*) ut si poenitens interrogatus, an velit confiteri, suspiret, lacrymetur, manum Confessario stringat, oculos in Cælum attollat, &c. ista enim possunt esse effectus infirmitatis.* *Tamb. Ren. q. 37.*

53 An peccet mortaliter, qui sine necessitate nutibus confitetur? *W. aff. Rat. est consuetudo Ecclesiæ in re gravi; quia aliàs perfectè poenitens statum suæ conscientiae non manifestaret.* *Ren. q. 38. Cogr. Sua. etc.* contra *de Iann.* negantem, secluso contemptu. Et quia hæc ratio non obstat contenti per scripturam, poterit hic etiam sine causa sic confiteri, si præsentem Confessario dicat: accuso me de his peccatis, quæ scripto tibi tradidisti. *Fag. Villalo.*

54 Si poenitens neque per signa possit confiteri, an possit absolvi, si adstantes dicunt, illum petiisse confessionem? *W. aff. Constat ex Conc. Arausic. & Cartag. Item ex Rit. Roma. Pauli V. quibus ratio accedit; nam talis est in casu poenitens, ac si per interpretem confiteretur.* *Vasq. Dia. Ren. q. 39. etc.*

55 An attestatio ista fieri debeat Sacerdoti coram infirmo, vel sufficiat, si fiat hoc absente? *R. sufficere secundum. Constat ex Conc. citatis, in quibus absolute dicitur posse absolutionem impendi, si adsint testimonia prædicta: ergo, &c. Tum quia verba Ritualis sunt hæc: si testimonium consistendi per se, vel per alios ostenderit, absolvendus est: ergo, &c.* *Dia. Ren. q. 40. etc.* contra *Alva. etc.*

56 Vtrum ad talem attestationem sufficiat unus testis? *W. aff. etiam*

si non esset juratus; imò hoc necesse non est, & neque ut testis sit christianus. Primum constat ex cap. *veniens, el primo de test. num. 8.* ibi enim habetur, quod ubi non agitur de præjudicio tertii, possumus stare dicto unius testis. *Sanci. 2.* probatur; quia in re tanti momenti non præsumitur mendacium: ergo, &c. *Dia.* Probatur 3. nam infidelis potius signa taceret in odium fidei: ergo, &c. *Sanci. Ren. q. 41.*

57 An testis iste sufficiat, si sit de auditu aliorum? R. sufficere quoad absolutionem conditionatam, sicut testis scientiæ sufficit ad illam dandam absolute. Rat. primi; quia sic consulitur saluti proximi sine injuria Sacramenti: ergo, &c. *Dia. C. Lug. Buff. etc.* Rat. 2. quia cum quis dedit signa jam dedit certam materiam absolutionis: ergo absolute, & non conditionate absolvendus est. *Ren. q. 42. Vasq. Sanci. contra C. Lugo Tamb.*

58 Vtrum possit absolvi sub conditione moribundus, qui nulla dedit signa pœnitentiæ? R. neg. siue non bonæ, siue bonæ famæ moribundus fuerit; quia materia Sacramenti debet esse sensibilis: ergo, &c. *Lug. Ren. q. 23. Buff. Hen. Dia. etc.* qui duo ultimi ajunt, contrarium satis ignoranter, & imprudenter ab aliquibus fieri: Imo aliqui, apud *Cara.* dicunt, id esse improbabile, quamvis Illustrissimus eos impugnet. Demum *Veric.* ait, se dubitare de probabilitate saltem extrinseca opinionis contrariæ. Est contra *Pelliz. Leand. etc.* secundum tantum admittentes, & contra *Cara. Mart. d. S. Ioseph. etc.* admittentes utrumque.

59 Tenetur nè Sacerdos in casu prædicto, quo quis non dedit signa pœnitentiæ, illum sub conditione absolveret? R. aff. quia tenetur Confessarius sequi aliqualem illam probabilitatem contrariæ opinionis in favorem pœnitentis potiusquam Sacramenti. *Dia. Ren. q. 44. Veric. etc.*

60 An satisfactio sit pars essentialis Sacramenti Pœnitentiæ, an solum integralis? R. in voto esse partem essentialem, in re verò exhibitam, esse tantum integram. Rat. quia sine prima non habetur Sacramentum: Secus sine 2. *Ren. fol. 193. q. 1. contra Sor.* tantum formam admittentem ut partem essentialem.

61 An teneatur Confessarius pœnitentiam, seu satisfactionem imponere? R. aff. sub veniali, vel mortali, si confessio de venialibus, vel mortalibus sit: quia tenetur Confessarius integrum facere Sacramentum pœnitentiæ. Excipitur casus mortis, vel intensæ contritionis, vel in quo quis satisfacere vellet per indulgentias; quamvis consultius sit in primo, & 2. casu injungere pœnitentiam levem, ut invocationem nominis Jesu, &c. *Ren. q. 2. Bon. Fag.*

62. Potest nè Confessarius pœnitentiam sub consilio injungere? *R.* neg. quia Confessarius utpote Judex, & Medicus tenetur, & sententiam ferre, & vulnera curare: ergo, &c. Tum quia, ex *Trid. debent Sacerdotes Domini saluantes injungere pœnitentias: ergo, &c. Bon. C. Lug. Coni. Ren. q. 3. etc. contra Dia. etc.* totam pœnitentiam, & contra *Henri. Sua. etc.* partem ejus tantum sub consilio Confessarium injungere posse dicentes. Potest tamen Confessarius, ex *Bon.* sub disjunctione pœnitentiam injungere.
63. Quantam pœnitentiam debeat Confessarius imponere? *R.* primo hoc relinquendum esse arbitrio prudentis Confessarii, ex *cap. Deus, qui de pœnit. et remissi. Coni. R. 2.* non posse Confessarium levem pœnitentiam pro gravibus peccatis imponere, alioquin alienorum peccatorum particeps efficeretur, ut ait *Trid. Ren. q. 4. R. 3.* non teneri Confessarium ad æqualitatem injungere pœnitentiam, sed attendere debet facultatem etiam pœnitentium; aliàs hi novo gravarentur peccato, eam negligentes. *Lug. Prap. Tamb. etc.* Imò injungi eis non potest ingressus Religionis, vel Ordinum susceptio pro pœnitentia, cum ista consuli, non præcipi possint. *Fag.* quàmvis (quia aliquando melius est nubere, quàm uri) præcipi matrimonium possit, & sic, &c. *Nav. Ren. etc. contra Fag. Lay.*
64. Vtrum possit Confessarius injungere in pœnitentiam opus aliàs præceptum? *R.* aff. quia unico actu satisfacere possumus duplici præcepto pœnitentiæ, & voto: ergo, &c. *Fag. Lay. Ren. q. 5. etc. contra Palud. etc.* absolutè negantes, & contra *Duar.* affirmantem in casu, quo opus debitum cum aliqua circumstantia imponatur, v. g. auditio sacri attentè.
65. An in pœnitentiam possit injungi opus satisfactorium, & pœnale applicandum pro Defunctis? *R.* aff. quia licèt satisfactio, quæ respondet operi injuncto ex opere operato, non possit alteri applicari, potest tamen illa, quæ respondet operi injuncto ex opere operantis: ergo, &c. *Ren. q. 7. Tamb. Pelliz. C. Lug. etc. contra Sanci. Bord. etc.*
66. Potest nè satisfactio imponi in operibus merè internis, ut in oratione, &c.? *R.* aff. quia magis pœnales sunt hi actus interni, quàm externi: ergo, &c. Nec verum est, tunc partem integram Sacramenti non esse sensibilem; nam satisfactio fit sensibilis, quando à Confessario imponitur, & à pœnitente acceptatur. *Ren. q. 7. Nav. Sua. etc. contra San.*
67. Num Confessarius imponere possit pro pœnitentia opera publi-

- blica? R. aff. si peccata sint publica, & poenitentia publica necessaria est ad tollendum scandalum: Secus si occulta. Primum constat ex *Trid. sess. 24. de reform. cap. S. Fag. Duar. etc.* contra *Sa. Nav. etc.* 2. probatur: quia pro peccatis occultis nulla est causa injungendi poenitentiam publicam. *Bon. Coni. Ren. q. 3. etc.*
- 68 Vtrum possit Confessarius poenitentiam vindicativam injungere ab altero, quàm à poenitente implendam, ut jejunium satisfaciendum per alium? Loquimur de Confessario, non de poenitente; hic enim non potest per alium satisfacere, & contrarium damnatum est ab Alex. VII. prop. 15. quamvis ex *Dia. ad.* mitti possit, posse cum alio poenitentiam, e.g. Rosarium, implere ex præsumpta voluntate Confessarii? R. igitur neg. quia aliàs poenitentia non esset vindicativa; & inde est, quod Confessarius injungere potest in poenitentiam, ut poenitens procuret jejunium ab alio implendum. *Ren. q. 9. C. Lugo. Pasquali. &c.* contra *Sua. Fili. &c.*
- 69 An excusentur Confessarii pro gravibus leves imponentes poenitentias, si applicent pro poenitentia ea verba, *quidquid boni feceris, &c.*? R. aff. imo etiam ex *Fag. D. Tho. &c.* si nullas imponant poenitentias: & probatur, quia possumus per poenas, quas aliunde necessario patimur ab extrinseco satisfacere pro poenis peccatis debitis ex *Trid.* ergo poterit Confessarius virtute clavium ea bona elevare ad operandum ex meritis Christi ultra id, quod operarentur ex sola eorum intrinseca bonitate; ergo, &c. *Dia. Bon. Ren. q. 10. &c.* contra *C. Lugo, Coni. Pala. etc.*
- 70 Tenetur nè Confessarius non tantum vindicativam, sed etiam præservativam poenitentiam imponere? R. aff. quia Confessarius est Judex, & Medicus: ergo utramque poenitentiam ex officio imponere tenetur, dum opus sit. Tum quia ita colligitur ex *Trid. sess. 14. cap. 3. Præpo. Ren. q. 11.* contra *Remi.*
- 71 An teneatur poenitens poenitentiam à Confessario ei injunctam acceptare? R. aff. non tantum medicinalem, ut certum est, sed etiam satisfactoriam; quia ex *Trid. cit.* Confessarius potestatem habet ligandi poenitentem ad poenitentiam acceptandum. Tum quia ratione integritatis Sacramenti tenetur Confessarius poenitentiam injungere: ergo, &c. Tum quia reus Judici præcipienti obedire debet: ergo, &c. *Victo. Vasq.* qui dicunt, hoc esse de fide, post *Trid.* Est contra *de Janu. Nav. etc.* quorum opinio variis censuris à DD. inuritur.
- 72 Sub qua obligatione teneatur poenitens poenitentiam acceptare, illamque implere? R. pro mortalibus sub gravi, & pro venia

nialibus, vel mortalibus aliàs confessis, sub levi acceptare, & adimplere teneri; quia pro his gravis, vel levis pœnitentia injungitur: ergo materia erit gravis, vel levis: ergo, &c. *Ren. q. 13. Tamb. Coni. etc.* contra *Sanci.* absolute, sub gravi teneri respondentem. Verùm tamen est, quod si pœnitens totius pœnitentiæ, etiam culpabiliter, obliviscatur, ad nihil tenetur, si Confessarium consulere non possit, nisi culpam oblivionis confiteri; sicut nec tenetur iterum confiteri pro illa recipienda, quia factus est impotens ad illam implendam. *Tamb.*

73 Si pro mortalibus detur levis, vel pro venialibus gravis pœnitentia, an obliget sub mortali? R. ad primum neg. quia materia est levis, licet causa sit gravis: ergo, &c. *Ren. q. 14. Sua. etc.* Vnde ad 2. R. aff. quia materia est gravis, licet causa sit levis: ergo, &c. *Fag. Henri. etc.* Hinc est, quod non potest Confessarius gravem sub levi, & levem sub gravi pœnitentiam imponere; quia operari debet nomine Dei, non proprio, & juxta naturam Sacramenti, quod exigit gravem in materia gravi, & levem pœnitentiam in materia levi. *Bon. contra Fag.* quoad 2.

74 Si pœnitens non potest totam pœnitentiam adimplere, an teneatur ad partem, quam potest? R. aff. si pœnitentia dividua sit: ut eleemosyna, Rosarium, &c. Secus si individua, ut est matutinum, jejunium in pane, & aqua, quod alterius speciei est à jejunio ordinario. *Ren. q. 15.* Quid autem dicendum sit, si pœnitens sit impotens ad officium, an teneatur illud cum socio recitare. Dic cum *Leand.* non teneri; quia non censetur ad id voluisse Confessarium obligare.

75 An aliquando circumstantiæ pœnitentiæ obligent sub gravi, ut Rosarium flexis genibus, &c.? R. aff. si sint graves, ut Rosarium, vel Psalmi Pœnitentiales flexis genibus ad corporis afflictionem: Secus si sint leves, ut Rosarium coram Imagine, quæ specialem concursum non habet. Rat. quia ea præsumitur intentio Confessarii. *Tamb. C. Lug. Ren. q. 16. etc.* contra *Vegam* absolute negantem.

76 Per quod tempus possit Sacramentalis pœnitentia differri? R. vel tempus pœnitentiæ præscribitur à Confessario, vel non; si primum differre pœnitentiam gravem per 3. dies, non erit mortale; quia non censetur Confessarius invitus. *Ren. q. 17. Hurt. contra Sanci. & Ochaga.* scrupulose, & variè opinantes. Si 2. differre per sex menses, non erit mortale. *Coto. ex Glosa in cap. finali, Cod. de censibus verb. morajait* enim Glosa, sine mora sit, quod intra sex, (ubi quatuor) menses sit. Est contra *Mart. d.*

S. 10-

- S. Ioseph. Escobar Lean. etc.* extendentes usque ad annum, quorum opinio reprobatur, & nimis laxa reputatur à *Bon. Coni.*
- 77 An obligatio pœnitentiæ imposita pro tali die, cesset si pro eo die impleri non potest? *R. neg.* quia Confessarius non tam attendit ad tempus, sed ad opus; hoc enim ab eo præscriptum est ut principale, tempus autem ut accessorium, & ad sollicitandam, non ad finiendam obligationem, dum aliud ex sua mente non constat. *Dia. Amic. Ren. q. 18. &c.* contra *Lean. Fag. etc.*
- 78 Num pœnitentia implenda pro certo tempore, possit per breve tempus anticipari? *R. aff.* cum causa, per 3. scilicet dies, dummodò non constet de contraria mente Confessarii; quia tempus assignatum sumendum est moraliter, non physice. *Sanci. Ren. q. 19.* contra *San.*
- 79 Si pœnitens adimpleat pœnitentiam in peccato mortali, an satisfaciat obligationi ei à Confessario impositæ? *R. aff.* quia, præceptum pœnitentiæ est humanum, & idè solum obligat ad opus, non ad modum ipsius: ergo, &c. Tum quia nec Confessarii ad id obligant, nec pœnitentes de hoc se accusant: ergo, &c. *Sua. Fag. Ren. q. 20. etc.*
- 80 Vtrum pœnitentia sic in peccato impleta habeat statim suum effectum remittendi pœnam temporalem, non obstante statu peccati? *R. aff.* quia effectus satisfactionis temporalis præcipuus est remissio pœnæ temporalis cum auxiliis facilitantibus ad præcavenda peccata, & ex opere operato, idest ex meritis Christi Domini: ergo peccatum non reddit hominem incapacem talis effectus, cum etiam homo peccator possit de congruo gratiam sanctificantem mereri. Tum quia satisfaciens, ut talis, solum requirit, ut solvat debitum ex peccato contractum: ergo, &c. *Scot. in 4. dist. 15. Dia. Va/q. etc.* contra *Sua. Henri. Coni. etc.* neque statim, & contra *Hurt. Vale. etc.* neque recedente fictione, suum effectum habere dicentes.
- 81 An implens pœnitentiam in peccato mortali, peccet mortaliter? *R. non* peccare mortaliter, sed tantum venialiter. Primum probatur; quia satisfactio est effectus secundarius Sacramenti: ergo non peccat mortaliter, qui ponit obicem ad illum, sicuti peccat, qui ponit obicem ad gratiam, quæ est effectus primarius. *Dia. Ren. q. 22.* contra *Barbos.* Probatur 2. ex irreverentia, quæ parti Sacramenti indignæ completæ irrogatur. *Lay. Fili. Bon.* contra *C. Lugo.*
- 82 Vtrum requiratur intentio satisfaciendi pœnitentiæ per opus inunctum? *R. neg.* imò satisficit pœnitentiæ inunctæ cum explicita

cita intentione non satisfaciendi ; in quo casu etiam opus illud erit pars Sacramenti. Rat. primi; quia ex dictis , sine ea intentione satisfacere possumus præceptis: ergo, &c. *Ren. q. 23. San. Veric. etc.* contra *Pallavici.* & contra *Dia.* requirentem intentionem saltem habitualement. Rat. 2. quia præceptum, & lex non sunt in potestate operantis, cum à voluntate præcipientis dependeant: ergoposito, quod operans exequatur opus, non est, &c. *San. Dia.* Rat. 3. quia per illud satisfit pœnitentiæ injunctæ: ergo, &c. *Ren.* contra *Dia.*

83 An possit pœnitens injunctam sibi pœnitentiam commutare in opere meliori, vel evidenter æquali? R. neg. quia commutare est actus jurisdictionis, & clavium: ergo, &c. Tum quia inferior non potest supra præceptum superioris: ergo, &c. *San. Ren. q. 24. C. Hugo,* qui contrariam *Portel. Villal. etc.* communi TT. & fidelium sensui repugnantem vocat, & *Turri.* temerariam.

84 Num possit Confessarius injunctam à se pœnitentiam in alia confessione commutare? R. posse primò in æqualem, non in majorem commutare sine pœnitentis consensu; quia per primam confessionem finitum est judicium: ergo, &c. *Cosc.* Possè 2. in æqualem etiam sine causa; quia sicut impositio fuit Confessario arbitraria, ita, &c. res enim per quas causas nascitur, iisdem dissolvitur. *Valerus.* Quæ omnia procedunt de pœnitentia vindicativa; præservativa enim in aliam præservativam dumtaxat commutari potest, nam in ædificationem, non in destructionem imponitur. *Sua.* Denique pœnitentiam dandi eleemosynam, commutare non posse per applicationem ad ipsum pœnitentem, tanquam pauperem, & aliàs opus non esset pœnale. *Sanci. Ren. q. 25.*

85 Vtrum idem Confessarius possit pœnitentiam à se impositam, extra Sacramentum commutare? R. aff. etiam post longum tempus, & quamvis Confessarius confessionis non recordetur. Primum est contra *Bon. etc.* 2. contra *Sot. Sua.* &c. Rat. primi; quia cum satisfactio posita non est, judicium adhuc post longum tempus dicitur incompletum, & quasi suspensum; unde adhuc Confessarius ut Judex jus habet ad urgendum pro executione sententiæ: ergo, &c. Rat. 2. quia potest alius Confessarius pœnitentiam commutare in alia confessione, audita priori confessione, ut modò dicemus: ergo, &c. *Ren. q. 26.*

86 An unius Confessarius possit pœnitentiam ab alio Confessario impositam commutare? R. Superiorem Confessarium posse, au-

audita iterum confessione: idem dicendum de æquali: inferiori verò posse, si pœnitentia data non sit à Superiore pro reservatis: Secus si pro reservatis: à qua regula excipitur gravis, & difficilis accessus ad Superiorem. Primum est certum. 2. probatur, quia potest idem Confessarius pœnitentiam à se impositam commutare: ergo id poterit etiam æqualis. *Syl. Sua. Nav. etc.* contra *Sot. Visto. etc.* Probatur 3. quia excepta potestate in reservatis, omnes Confessarii sunt æquales in hujus Sacramenti administratione: ergo, &c. *Fag.* Probatur 4. quia inferior non potest iudicium exercere erga reservata: ergo neque erga pœnitentiam pro illis datam. *Ren. q. 27.* Probatur 5. ex tacita licentia Superioris. *Sua. Fag. Med. etc.*

87 Num possit alius Confessarius, sive æqualis, sive superior, vel inferior pœnitentiam commutare extra confessionem? *R. neg.* quia commutatio est actus judicialis: ergo, &c. Tum quia pœnitentia substituta elevari debet ad satisfaciendum ex opere operato, quod fieri non potest, nisi in confessione. *Ren. q. 28. Dia. C. Lugo.* dicens contrariam *Lean. Mart. à S. Ioseph*, &c. omni probabilitatis specie carere.

88 An sufficiat, ut in alia confessione pœnitentia commutetur, etiam si priora peccata non repetantur? *R. aff.* quia aliàs onus nimis esset Confessariis, & pœnitentibus. Tum quia mensura commutandæ pœnitentiæ, est pœnitentia ipsa à priori Confessario imposita: ergo, &c. *Nav. Ren. ibi. Henri, etc.* contra *Vasq. Coni. Fili. etc.*

89 Vtrum per indulgentiam supplere quis possit satisfactionem sibi à Confessario impositam? *R. aff.* si indulgentia correspondeat satisfactioni impositæ. Vnde per Plenariam Indulgentiam poterit quis satisfacere; nam in Bullis Indulgentiarum hoc conceditur. Tum quia per Indulgentiam Plenariam quis satisfacit toti pœnæ debitæ in alia vita: ergo, &c. Nec obstat, quod pœnitentia sit pars integralis Sacramenti, cum etiam Indulgentia possit esse talis, ratione operis pii, quod ipsa secum defert. Deinde licet satisfactio sit de jure Divino, hæc autem, vel illa est de jure humano, cum pendeat ab arbitrio Confessarii, in quo Pontifex disponere potest. *Ren. q. 29. Dia. Faus. Bon. &c.* contra *Nug. etc.* absolute negantes, & contra *Fag. Nav. etc.* dicentes remitti per Indulgentias pœnas peccatis debitas, sed non liberari pœnitentem à pœnitentia.

SACRAMENTI POENITENTIAE FORMA. *Quærit.*

- 1 **Q**uamnam sint essentialia in forma Sacramenti poenitentiae?
Dico primò verba esse de essentialia formæ absolutionis, quia ex Conc. Floren. in *Decreto Eug.* Sacramenta novæ legæ constant verbis tanquam forma: ergo, &c. *Ren. tom. 2. fol. 258. q. 1.* contra *Nav.* Dico 2. non quibuscumque verbis formam absolutionis dari, contra *Ser.* sed verba essentialia esse: *absolve te.* Patet ex *Trid. sess. 14. cap. 3.*
- 2 An saltem in casu necessitatis possit absolutio per nutus, vel in scriptis impendi? *neg.* quia de essentialia absolutionis sunt verba, ex dictis. *Dia. Ren. q. 2. &c.* contra *Præpo.*
- 3 Vtrum forma absolutionis possit absenti impertiri? *re. neg.* imò nec validè. Primum constat ex declarat. *Clem. VIII.* Tum quia *ly te* requirit præsentiam. *Ren. q. 3.* contra *Syl. Fumum. &c. 2.* probatur; quia contraria opinio ex dicto Decreto, est falsa: ergo &c. Tum quia si esset valida, posset dari in casu necessitatis, quod non est verum. *Sua. Bon. &c.*
- 4 Quæ præsentia requiratur ad formam absolutionis impertiendam? *re.* sufficere moralem præsentiam, quæ arbitrio prudentis remittitur: Vnde posset Confessarius è fenestra, vel Confessionario poenitentem non multum distantem absolvere, præciso scandalo; quia Sacramentum poenitentiae est quid morale, non physicum, & poenitens censetur permanere in voluntate absolviendi. *Dia. Ochag. Ren. q. 5. &c.*
- 5 An absolutio censurarum possit absenti, & in scriptis impendi? *re. aff.* validè: item & licitè in casu necessitatis tantùm: in quo casu habet suum effectum statim ac absolutio datur. *Rat. primis;* quia potest absens censura ligari; ergo, &c. *Ren. q. 6. Sua. Fili. &c. Rat. 2.* est necessitas. *Fili. Rat. 3.* quia absolutio suum effectum habet ex mente absolventis; ergo, &c. *Bon.*
- 6 An peccaret, qui omitteret in forma absolutionis verba, *de peccatis tuis*? *re.* venialiter tantùm (contra *Duar. &c.*) peccare, tam in articulo mortis poenitentis. (contra *Grana.*) quam extra, sic formam proferentem; quia probabilius est, imò apud *Lean.* ferè certum, ea verba non esse de essentialia: ergo hanc opinionem sequendo quis, non exponit Sacramentum periculo. *Ren. q. 8. Dia. &c.*
- 7 Vtrum invocatio SS. Trinitatis in forma absolutionis sit necessaria? *re. neg.* & eam omittentem venialiter tantùm pec-

- care, præciso contemptu. Rat. primi; quia in tantum ea invocatio in forma Baptismi est necessaria, quia Christus eam expressit: ergo quia in forma absolutionis non expressit, sequitur, &c. *Ren. q. 9. D. Tho. Nav. &c.* Rat. 2. quia faceret contra consuetudinem Ecclesiæ. *Bon.*
- 8 Quæ mutatio in verbis formæ reddat irritam absolutionem? R. mutationem substantialem reddere eam irritam; accidentalem verò illicitam. Accidentalis erit: *Ego tibi remitto peccata tua: Tibi à me remittuntur peccata tua. Tu à me absolveris: absolvo Dominationem tuam, etc.* *Bon.* qui contra *Dia.* dicit, has esse mutationes substantiales; *volo ut absolvaris, vel places te absolvi, etc.* *Ren. q. 10.*
- 9 Si quis in forma absolutionis dicat *absolvas te Deus*, an valida sit absolutio? R. neg. quia in hoc Sacramento Sacerdos est Iudex, non præco. *Bon. Fili. Ren. q. 11. etc.*
- 10 Vtrum forma absolutionis impendi possit sub conditione de futuro? R. neg. quia conditio de futuro suspendit actum de præsentis: Sed de futuro adveniente conditione non est forma, neque materia absolutionis: ergo, &c. Est communis contra *Hiqueum*. Nota conditionem de præsentis, vel de præterito non debere esse explicitam, sed sufficere in sola mente Confessarii retentam, cum ab hujus intentione dependeat ipsamet explicita absolutio. *Dia. Ren. q. 12. contra Cara.*

SACRAMENTI POENITENTIÆ

Minister Ordinarius.

Quærit.

- 1 Quid habeat Pontifex, ut Ordinarius Minister hujus Sacramenti? R. habere omnimodam facultatem pro toto orbe. Hinc posset simplici Sacerdoti prohibere, ne absolvat à venialibus, vel mortalibus aliàs confessis: & sic Innoc. XI. in Decreto de quotidiana communione in fine Episcopis inculcavit. Posset etiam ex suppositione, quod quis vellet venialia confiteri, ea reservare, sicut posset mortalia purè interna reservare. *Dia. etc.* Denique posset suam facultatem ordinariam alteri delegare pro tota Ecclesia, etiam repugnantibus Episcopis, & Parochis, cum ab ipsis sua potestas non dependeat. *Dia. C. Lugo. etc.*
- 2 Quid possit Episcopus tanquam Minister Ordinarius in Sacramento poenitentiae? Quid Archiepiscopus? Quid Cap. Sede vacante? Quid Nuntii Apostolici circa Sacramentum poenitentiae? Vid. *Ren. som. 2. fol. 263. q. 2. etc.*

§ Vtrum

- 3 Vtrum possit Parochus ad confessiones suorum Parochianorum non approbatum ab Ordinario. V. Confessio annua q. 33.
- 4 Vtrum possit Parochus exponere ad confessiones suarum ovium approbatum ab alio Episcopo, quam ab Episcopo loci *ry. neg.* quia Trid. requirit approbationem Episcopi, cujus nomine venit proprius, non quilibet: ergo, &c. *Dia. C. Lugo. Ren. q. 7. etc. contra Hen. Coni. etc.* quorum opinionem nullam speciem probabilitatis habere, ait *Dia.*
- 5 An possit Parochus ad confessiones suorum Parochianorum alium Parochum alterius Diocesis. Supponendum est primò, Parochos habere ordinariam potestatem circa absolutionem suorum subditorum: & quia sine strepitu judiciali ea exercetur, ideo possunt ipsi suorum Parochianorum confessiones audire in aliena Diocesi. *Pellix.* Supponendum 2. Parochum habere approbationem pro omnibus Christi fidelibus, non verò jurisdictionem. *Tamb. ry.* igitur ad quæsitum aff. si Episcopus non contradicat. *Rat. primi;* quia ex uno capite alius Parochus approbationem habet, ex alio jurisdictionem recipit à Parocho: ergo, &c. *Tamb. C. Lugo. etc. Rat. 2.* quia non potest Parochus in aliena Parochia confessiones audire, contradicente *Parocho:* ergo, &c. *Ren. q. 3.*
- 6 Potestne Prælati Regularis aliis delegare suam jurisdictionem ordinariam absolvendi suos subditos? *ry. aff.* nisi subditi essent Moniales, & Prælati Societatis Jesu: Imò possunt aliis alterius Religionis, & etiam Secularibus delegare, præscindendo tamen à quocumque statuto in contrarium. *Rat. primi:* quia Prælati jurisdictionem habent ordinariam: ergo, &c. *Ren. q. 10. Rat. 2.* quia Moniales etiam subjæctæ requirunt approbatum ab Ordinario ex *Const. Greg. XV.* sicut Patres Societatis ex *Decre. Pauli V. Pellix. Rat. 3.* quia ordinaria potestas delegari potest quibuscumque ex *cap. bis, quibus ex officio, de officio Judicis Ordinaris.* Tum quia nihil in hoc innovatum est à Trid. ergo sicut ante ipsum Prælati poterant, ita, &c. *De Leone. Fag. Sa. Dia. etc.*
- 7 Vtrum Milites D. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, Equites Jerusalemitani, &c. possint confiteri Sacerdoti, approbato quidem à suis Superioribus regularibus, non tamen approbato ab Episcopo loci? *ry. neg.* sive omnes verè Religiosi sint, sive non. Secundum constat. 1. probatur; quia nomine secularis (requiruntis ex Trid. approbatum ab Episcopo) veniunt seculares,

- Religiosis Clausttratis oppositi, quales sunt Equites prædicti *Dia. Tamb. Ren. q. 11. Sc.* contra *Bardum*. Jerosolymitanis tantum, & contra *San.* omnibus Equitibus id permittentes.
- 8 Supposito, quod Episcopi habent privilegium sibi eligendi in Confessarium quemlibet etiam existentem extra suam Dioecesim. Queritur an possint eligere Cappuccinum, qui facultatem non habet à Capitulo Generali audiendi confessiones (quam concedere posse usque ad sequens Capitulum, testatur Bulla Glem. VIII. sub die 3. Februa. 1602.) *R. neg.* quia ex *cap. finali de poenit. et remis.* Episcopi privilegium habent eligendi etiam non subditum, præter Superioris licentiam, non autem impeditum ex aliqua prohibitione Pontificis, ut est Cappuccinus: ergo, &c. Tum quia non potest Episcopus sibi eligere ignorantem, excommunicatum, &c. ergo, &c. *Ren. q. 12.*
- 9 An scholastici v. g. qui majori anni parte in proprio domicilio non sunt, possint ibi Sacramenta recipere? *R.* excepto Sacramento Ordinis, qui requirit animum perpetuò in aliquo loco manendi, posse tales dici subditos Parochi, vel Episcopi alterius Dioecesis quoad cætera Sacramenta, quia valde durum videretur, hos ibi non posse sepeliri, matrimonio conjungi, &c. *Ren. q. 13. San.* qui notat non esse expectandos menses sex, sed sufficere eorum inchoationem cum animo, &c.
- 10 Cujus dicendus sit subditus, qui habitat in confinio duarum Parochiarum, vel Diocesum? *R.* ejus, cujus porta principalis, & magis frequentata domui patet: quod si utriusque paræciæ porta æquè domui pateat, erit subditus utriusque, sicut est, quando pro hyeme domicilium in uno loco habet, & in alio pro æstate. *Tamb. Nav. Ren. Ibi, etc.*
- 11 Cujus dici possint subditi Peregrini, vel vagi? *R.* ex consuetudine esse subditos illius paræciæ, in qua reperiuntur: Vnde confiteri possunt, & Parocho, & aliis approbatis. *Ren. q. 14. Tamb. Bon.* Quod si in fraudem peregrinentur, posse etiam absolvi, ajunt *Tamb. Feli.* contra *Bon. & Coni.* Rat. est; quia qui peregrinatur, utitur jure suo: ergo quod jure fit, dolo non fit.

SACRAMENTI POENITENTIÆ

Minister Delegatus.

Quæres.

- 1 **A**N simplex Sacerdos, cui non fuit jurisdictio delegata, valicè absolvat? *R. neg.* & est de fide ex Trid. sess. 14. cap. 7. Tum quia potestas, quam Sacerdos in sua ordinatione recipit, est

- est potestas Ordinis separabilis à potestate jurisdictionis: ut patet in Parocho Clerico: ergo, &c. *Ren. tom. 2. fol. 271. q. 1.*
- 2 In quibus casibus concessa ab Ecclesia censeatur hæc facultas delegata absolvendi? *R.* censi primò concessam in casu, quo ex communi errore Sacerdos aliquis, approbatus existimaretur, ex *l. Barbatius ff. de officio Prætoris. 2.* in articulo mortis ex *Trid. sess. 14. cap. 7.* tertio ex ratihabitione Superioris, de quo infra. *Ren. q. 2.*
- 3 An possit simplex Sacerdos in aliquo casu, extra articulum mortis, absolvere peccatum mortale, aliàs non confessum e.g. oblitum? *R.* neg. quia in tantum posset, quia valet simplex Sacerdos absolvere à mortalibus aliàs confessis: sed hujus prohibitio imposita fuit Episcopis ab Innoc. XI. ergo, &c.
- 4 Vtrum sicuti communis error dat jurisdictionem ad absolvendum, ita det probabilis opinio jurisdictionis Sacerdotis? *R.* aff. qualiscunque illa sit, dummodò probabilis, quia hæc etiam inducit communem errorem: ergo, &c. *Ren. q. 4. Fili. Bon. etc. contra Sua. Salas. Sancti. etc.*
- 5 An ultra communem errorem, requiratur titulus collatus, seu, ut alii dicunt, coloratus? *R.* aff. quia solum quando adest titulus tenetur superior jurisdictionem supplere, cum tunc censeatur Confessarius à Superiore propositus: ergo, &c. *Ren. q. 5. C. Lugo San. qui contrariam putat improbabilem, falsam verò Esco. Est contra Sancti. Bord. Lean. etc.*
- 6 Si stante communi errore, & titulo colorato aliqui sciant, Sacerdotem illum non habere jurisdictionem absolvendi; an adhuc possint isti validè absolvi? *R.* esse validam absolutionem ex parte jurisdictionis Confessarii, invalidam verò ex parte pœnitentis ratione obicis venientis ex prædicta scientia. *Rat. primi;* quia ex communi errore jurisdictionem habet Confessarius, cui non obstat scientia, unius, vel alterius: ergo, &c. *Rat. 2.* quia sic accedens cooperatur peccato Confessarii: ergo, &c. *San. Tamb. Ren. q. 6.*
- 7 An non solum in articulo, sed etiam in probabili periculo mortis censeatur delegata potestas absolvendi simplici Sacerdoti? *R.* aff. quia idem motivum Tridentini id concedentis in articulo, reperitur in probabili periculo: ergo, &c. Tum quia periculum cum articulo sæpe confunditur: ut in *cap. eos, qui de sent. excom.* ergo, &c. *Ren. q. 7. San. Henii. Dis. etc. contra Ses. Vale. etc.*
- 8 Qui dici possint in articulo mortis constituti? *R.* omnes ii, qui sunt

sunt in probabili dubio mortis, frequenter in eo casu evenientis: sic sunt navigantes in casu tempestatis, vel periculosa navigationem aggredientes: milites dum sunt in belli conflictu: primò, vel difficulter parturientes: qui in probabili periculo sunt in amentiam incidendi: qui peste infectis inserviunt: qui febris maligna laborant: hi, quorum capita sunt proscripta: Iter facientes inter grassatores, & latrones. Denique qui de facili timent ab inimicis mortem. *San. Ren. q. 8.*

9 Vtrum in articulo, vel periculo mortis possit quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus non toleratus, Schismaticus, vel Hæreticus à peccatis absolvere? R. aff. ex *Trid. sess. 14. cap. 7.* Tum quia ex eodem, omnes hujus generis pœnitentes absolvi possunt: ergo, &c. *C. Lug. Dia. Ren. q. 9. etc. contra Medi. Covar.*

10 An quilibet Sacerdos habeat auctoritatem absolvendi in mortis articulo, etiam si adsit Sacerdos approbatus? R. neg. quia quando adest approbatus, casus non est necessitatis, in quo sensu à *Trid.* absolutio simplici Sacerdoti conceditur: ergo, &c. *Ren. q. 10. San.* qui ex *Mol.* adducit declarationem Greg. XIII. Est contra *Majo. Syl. Sà. Tamb. Dia. etc.*

11 Sunt nè aliqui casus, in quibus simplex Sacerdos non approbatus, possit præsente approbato? R. aff. primus est, cum Sacerdos approbatus est nominatim excommunicatus, hic enim privatur jurisdictione; quod si simplex Sacerdos sit etiam aliqua pœna impeditus, hic ordo servari debet, ut irregularis non excommunicatus, præferendus sit excommunicato, cum ille non sit vitandus sicut iste: suspensus, vel interdictus, tantùm irregulari: hi omnes degradato: hic Hæretico, vel Schismatico. 2. casus est, cum simplex Sacerdos incepit confessionem; de quo modò: *Ren. q. 11.*

12 Si simplex Sacerdos incepit confessionem moribundi, an possit illum absolvere, si ante absolutionem superveniat approbatus? R. non solum posse, sed debere, si pœnitens non habeat reservata, quibus annexa sic excommunicatio: quod si sic, absolvi debet ab excommunicatione ab approbato absque repetitione confessionis. Rat. primi; quia simplici Sacerdoti conceditur in casu necessitatis absoluta, non conditionata facultas absolvendi: ergo, &c. Tum quia aliàs magnum esset onus pœnitentis, bis sua peccata confiteri. *San. Sanci. Dia. &c.* Rat. 2. quia non potest simplex Sacerdos aliter moribundum absolvere nisi cum onere se præsentandi pro absolutione censurarum: ergo, &c. *San. Ren. q. 12. contra Trull.*

- 13 An præfente approbato, possit in casu posito simplex Sacerdos iterum absolvere pœnitentem à peccatis oblitis ? R. aff. si oblita fuerunt voluntariè talia: Secus si involuntariè. Rat. primis, quia ob absolutionem invalidam, adhuc durat in simplici Sacerdote jurisdictio erga priorem confessionem; ergo, &c. *Ren. q. 13. San. Rat. 2.* quia illa esset nova confessio à priori independens; ergo, &c. *Sua. Dia. &c.*
- 14 Quando dicendum sit, non adesse copiam Confessarii approbati, ut possit simplex Sacerdos in articulo, vel periculo mortis absolvere? R. non adesse, quando in eo periculo constitutus, nec adire, nec commodè approbatum vocare potest. *Hen. Trull. &c.* Est certum. Quod si pœnitens haberet reservata Pontifici, qui tamen adiri non potest, benè verò Episcopus, posset nihilominus Sacerdos illa absolvere, præter percussionem Clerici. Rat. primi; quia ex Trid. tollitur omnis reservatio in mortis articulo: ergo, &c. *San. Rat. 2.* quia id cautum est in jure, *cap. de cætero de sent. excom. in 6. Ren. q. 14.*
- 15 An absolutus in articulo mortis à reservatis, teneatur se præsentare Superiori, cessante periculo? R. neg. loquendo de reservatis, quibus non est annexa excommunicatio: Secus è contrà: & hoc non ut absolvatur, sed ut vel remedia, vel pœnitentiam recipiat, & aliter faciendo in eandem incideret excommunicationem. Rat. primi; quia per Trid. in eo articulo tollitur omnis reservatio: ergo, &c. *Famib. Ren. q. 15. Rat. 2.* quia sic (contra *de Janu.*) decernitur in *cap. eos, qui de sent. excom. in 6. Tamb. C. Lug. Sanc. &c.* qui notat ex *cap. quavis de sent. excom. in 6.* onus se præsentandi esse sub juramento firmandum. Est contra *Ioseph. de Janu.*
- 16 An sit aliud onus moribundo imponendum, præter prædictum ? R. in casibus Bullæ Cœnæ, præter prædictum, exigendum est juramentum (etiam pro foro interno, ut contra *Fili. Pelliz. &c.* docet *Tamb.*) de stando mandatis Ecclesiæ, idest de stando eo mandato, ob cujus violationem contracta est censura, à qua quis absolvitur, & de satisfacienda parte. Constant ex eadem Bulla Cœnæ num. 20. *Ren. q. 16.* An autem idem juramentum eodem modo exigatur pro aliis censuris ? Dic cum communi, exigi in aliquibus atrocibus delictis, ut in percussione Clerici, &c. pro foro tamen tantum externo. Primum constat ex *cap. de cætero de sent. excom. San.* secundum ex *cap. solum de sent. excom. Tamb. &c.*
- 17 An sicut potest simplex Sacerdos in casu necessitatis absolve-

re ab omnibus censuris, ita possit ab irregularitatibus ex delicto ? R. neg. quia nulla est hujus absolutionis necessitas ; irregularitas enim , sicut censura suspensionis ab officio, Ordine, vel beneficio non retardant à gloria : ergo, &c. *San. Ren. q. 17. contra Ugolinum.*

18 An per ratihabitionem Superioris validè simplex Sacerdos absolvat? R. aff. si ratihabitio sit de præterito, vel de præsentī, quæ potius dicitur licentia præsumpta : Secus si sit de futuro . Rat. utriusque; quia cum prima ratihabitione non manet suspensus valor Sacramenti, sicut cum secunda. *Ren. q. 13. Nav. Pelliz. qui notat ratihabitionem de præsentī valere pro eo actu tantum.*

19 An Sacerdos secularis approbatus ad Confessiones ab uno Episcopo , possit ubique confessiones aliorum Sacerdotum excipere ? R. neg. quia talem antiquam consuetudinem sustulit Trid. ait enim *sess. 23. de reform. cap. 15. Decrevit Sancta Synodus, nullum, etiam Regularem, posse confessiones secularium etiam Sacerdotum, audire; ergo, &c. Ren. q. 19. contra Lay. Coni. Pala. &c. probantes hanc consuetudinem non fuisse à Trid. sublatam.*

20 An possint Regulares approbati ab uno Episcopo , ubique confessiones audire? R. neg. imò nec possunt exiitentes in alicuius Diocesi excipere confessiones poenitentium illius Diocesis, in qua fuerunt approbati . Constat ex Bulla *Superna* Clenx. X. in fine. *Ren. q. 10.*

21 Vtrum Regulares Episcopo præsentati , sed ab eo injustè reprobati, possint fidelium confessiones audire ? R. neg. & privilegia circa hoc in contrarium revocasse . Trid. & Vrb. notas *Lugo. Ita Cons. Fili. Vasq. &c. contra Lay. Nav. Pag. &c.*

22 An Generales Regularium possint excipere confessiones secularium, vel suarum Monialium absque Episcopi approbatione? R. neg. Primum probatur: quia Prælati Regulares, si nomine Parochorum (quibus id à Trid. conceditur) veniunt , hoc est respectu suorum subditorum tantum: ergo, &c. Est contra *Hen. Mancī. Med. &c. 2. constat ex Decr. Clem. X. cit. Ren. q. 22.*

23 Possunt nè Regulares excipere confessiones secularium, qui sunt de eorum familia, vel infirmorum in suis hospitalibus commorantium ? R. ad primum aff. si sint continui commensales: Secus si in eorum servitio tantum sunt. Ita deciditur in *Declarat. Sac. Cong. tempore Greg. XII. & novissimè in Constitut. Clem. X. Peyrinus. Ren. q. 23. Lay. &c. contra Pelliz. Dia. &c. absolūtè negantes. Vnde ad 2. R. neg. quia infirmi prædicti non sunt continui commensales. Gav. contra Bord.*

S A C R A M E N T I P O E N I T E N T I Æ

Minister Ordinarius ad reservata.

Quæres.

1. **Q** Vis possit jure ordinario absolvere à reservatis? *R.* posse primò illum, qui peccata reservavit. 2. Superiorem illius, qui reservavit. 3. perpetuum Delegatum: ut est Episcopus à Trid. delegatus ad Pontifici reservata occulta. *Tamb. Ren. tom. 2. fol. 283. q. 1.*
2. An Vicarius Episcopi habeat jure ordinario facultatem absolvendi à reservatis à suo Episcopo? *R.* neg. nam licet utpotè Ordinarius in Diœcesi, Parochisque Superior possit ex officio confessiones audire, aliisque dare hanc licentiam absque speciali commissione, ut docet *San.* contra quosdam; sine hac tamen à reservatis absolvere non potest; quia in generali concessione non veniunt ea, quæ speciali indigent concessione. *Barb. Merol. Ren. q. 2.*
3. Vtrum Pœnitentiarius Ecclesiæ Cathedralis vigore Trid. electus, habeat jure ordinario facultatem absolvendi à reservatis? *R.* illam neque de jure, neque de consuetudine habere. Est contra *Vidal.* absolutè utrumque affirmantem. *Rat.* primis; quia Trid. decernit institutionem Pœnitentiarum, tanquam aptam personam pro reservatis, non autem ei concedit facultatem in reservata: ergo, &c. Tum quia ea denegatur Vicariis: ergo, &c. *Ren. q. 3. Dia. Zerol. &c.* Hinc si Episcopus sibi reservavit aliquem casum, non potest in illum Pœnitentiarius. *Venerus. Rat. 2.* quia consuetudo, ut possit servari, debet esse rationalis, quod non verificaretur in casu; nam tunc duo essent Episcopi in una Diœcesi. *Dia. contra Bossi. Homubo. &c.*
4. Quam potestatem habeant Episcopi vigore Trid. *sess. 24. de reform. cap. 6.* super casus Papæ reservatos? *R.* posse Episcopos subditos habentes absolvere ab omnibus casibus, irregularitatibus (excepta Irregularitate ex homicidio voluntario) & suspensionibus ex delicto Papæ reservatis occultis quidem, & non deductis ad forum contentiosum. Item & ab omnibus censuris occultis. Et denique ab omnibus reservatis etià post Trid. ut est delictum, item ingressus in Monasteria Monialium, &c. (nisi casus ita reservetur Papæ, ut expressè derogetur Trid.) Primum constat ex cit. Trid. *Ren. q. 4. 2.* probatur; quia casus reservati Pontifici, sunt reservati ratione excommunicationis: ergo, *Tamb. 4.* constat. Probatur 3. quia tam in reservatis, quam in

reservandis est eadem ratio absolutionis, si sint occulta: ergo utriusque eadem legis dispositio. *Dia. ex Bon. etc.*

5 An per Bullam Cœnæ censeatur, quoad casus Bullæ, revocata ista facultas Episcopis à Trid. concessa? R. neg. quia Trid. ob ejus auctoritatem, non censetur derogatum, nisi fiat de eo specialis mentio, ex cap. *nonnulli de rescriptis*; sed Bulla in genere, tantum derogat cuivi Concilio: ergo, &c. Tum quia per Bullam Cœnæ non derogatur Bullæ Cruciatæ quoad casus occultos: ergo ita in casu nostro. *Ren. q. 5. Fag. Tamb. &c. contra Dia. Bon. Barbo. &c.*

6 Vtrum Episcopi possint aliquando absolvere casus Papales, etiam publicos, & ad forum contentiosum deductos? R. aff. si pœnitentes sint impediti, sive phylicè, sive moraliter, etiam si casus essent hæresis, vel intra Italiam reservati, & quamvis aliundè possent per literas Summum Pontificem, vel Sacram Pœnitentiarum adire, dummodò tamen onus suscipiant se præsentandi, cessante impedimento. Rat. primi; quia eadem ratio currit in aliis casibus Papæ reservatis, ac in publica percussione Clerici, ne scilicet pateretur quis magnum animæ detrimentum ex dilatione absolutionis: sed certum est, posse Episcopos percussorem absolvere, ex cap. *mulieres, & aliis, de sent. excom.* ergo, &c. *Tamb. Ren. q. 6. Nav. &c. contra Bon. & Ugoli.* Rat. 2. quia cum Papa adiri non potest, cessat reservatio Papalis, & casus devolvitur ab Ordinariis: ergo literæ non sunt necessariæ. *Dia. contra de Leon.*

7 In quibus casibus, censeatur quis impeditus adire Romam? R. censi impeditum primò ob periculum mortis in itinere. 2. ob longam infirmitatem etiam non periculosam. 3. ob paupertatem. 4. ob ætatem sive senilem, sive puerilem. 5. ob fragilitatem sexus in fœminis. 6. alteri, sive Domino, sive Parenti adstrictum. 7. ob curam animarum, vel temporale dominium, quando subiectorum detrimentum timetur. 8. ob debilitatem in viris delicatis. Denique ob quodlibet aliud impedimentum, quod arbitrio prudentis legitimum censeatur. *Dia. ex variis juribus, & Ren. q. 7.*

8 An Vicarius Episcopi, & Capitulum Sede vacante, habeant prædictam facultatem? R. ad primum neg. si ei ab Episcopo non concedatur. Constat ex *Trid. sess. 14. cap. 6.* Tum quia id conceditur Episcopis ratione suæ dignitatis, & officii: ergo, &c. *Ren. q. 3. Dia. Tamb.* Vnde ad 2. R. aff. quia, quæ de jure speciali ordinario Episcopo competunt, transeunt ad Capitulum: ergo,

ergo, &c. *San. Merol. Tamb. &c. contra Bon. Fili. Sua. &c.*

- 9 An Prælati Regulares habeant hanc facultatem Concilii absol-
vendi seculares à casibus Papalibus occultis, præsertim hære-
sis? R. neg. quia adhuc permisso, quod quando casus Bullæ
sunt occulti, jam non sint Pontifici reservati, sed jure ordinario
competant Episcopis; falsum tamen est (ex Bulla Alex. VII. &
Decreto Clem. X.) posse Regulares absolvere à reservatis Epi-
scopo virtute suorum privilegiorum: ergo, &c. Contraria opi-
nio *Crouseri, &c.* damnata est ab Alex. VII. prop. 4. & 12.
- 10 Vtrum Abbates, & alii Prælati Regulares habeant hanc facul-
tatem Trid. in suos subditos? R. Abbates habentes Diœcesim,
& Territorium proprium nullo Episcopo subiectum, ut sunt
Abbates Montis Casini, & SS. Trinitatis Civitatis Cavæ, posse
circa suos subditos, etiam seculares eadem, quæ potest Episco-
pus circa suos. Cæteros verò Prælatos posse circa suos subditos,
(etiam in hæresi occulta, ut contra *Sanci.* vult *Dia.* ex Decla-
rat. Sac. Cong. 17. Novembr. 1628.) non tamen ex vi Trid. sed
tantum ex motu proprio Pii V. edito 21. Julii 1571. Rat. primis;
quia tales Prælati habent plenam jurisdictionem Episcopopo-
rum; possunt enim deputare Vicarium, tribunal erigere, appro-
bare ad confessiones, &c. ergo, &c. *San. Merol. Say. &c. contra
Bon. Fili. Sua. &c.* Rat. 2. quia Trid. hanc facultatem concedit
jurisdictionem habentibus in aliqua Diœcesi: ergo, &c. Rat. 3.
pendet ex verbis dicti motus proprii, apud *Rodens.* Ita *Ren. q.
10. Merol. contra Sua. San. &c.* absolute negantes.
- 11 An Archiepiscopi habeant hanc facultatem Trid. circa suos
suffraganeos, & Cardinales circa suos subditos? Loquendo de pri-
mis. R. aff. dum actu Diœcesim vísitant; quia tunc Diœcesis illa
reputatur sua: ergo, &c. *San.* Loquendo verò de secundis. R.
neg. quia Cardinales non habent Diœcesim propriam, & sub-
ditos in ea, pro quibus tantum à Trid. Episcopis concessa fuit
facultas. *Coro. Ren. q. 11. contra Dia.*
- 12 Quando delictum dicatur occultum, itaut vigore Trid. absolvi
possit? R. tunc dici occultum, quando imprimis non est publi-
cum publicitate juris, idest in iudicio probatum: rursus quan-
do facile evulgari non potest: Et denique, quando non est pu-
blicum publicitate facti, idest taliter commissum, ut sciatur in
quavis vicinia, vel communitate magna à decem personis, vel
à sex in communitate decem personarum; vel ut ait *Tamb.*
numero prudentis arbitrio. *Ren. q. 12.*
- 13 An delictum deductum ad forum contentiosum, sed non pro-
baturum,

batur, vel si probatur, iudicium tamen parti non est intimatum, possit dici occultum? R. ad primum aff. dummodo (ex *Glos. in cap. Omnipotens 4. ver. denunciantur in fine de accusa.*) elapsus sit annus: imò & etiam si sit semiplenè probatum. Rat. primi; quia tunc ita se habet, ac si non esset deductum. *Fag. Vival. 9c.* Rat. 2. quia tunc reus absolvitur: ergo delictum remanet occultum: ergo, &c. *San. Rem. q. 13. 9c.* contra *Sua. 9c.* Vnde ad 2. R. etiam aff. quia citatio est primus actus iudicii: ergo ea non facta, delictum non dicitur deductum ad forum contentiosum, & sic nec etiam publicum publicitate juris. *San.*

14 Si publica vox, & fama fuerit, Petrum v. g. perpetrasse tale delictum, an possit dici delictum non publicum? R. aff. quia cum publica voce, & fama tergiversari potest delictum: sed cum hac tergiversatione delictum non potest dici publicum: ergo, &c. *Ren. q. 14. Fag.*

15 Si delictum est publicum in uno loco, an absolvi possit in alio, ubi est occultum? R. aff. si ibi de facili non sit publicandum; quia publicus excommunicatus in uno loco, non est vitandus in alio, ubi est occultus: ergo publicum in uno loco non potest dici publicum in alio. *Ren. q. 15. San. Fag. 9c.* contra *Sua. Bon. etc.*

16 Quando delictum dici possit ad forum contentiosum deductum? R. delictum deduci ad forum contentiosum simpliciter per citationem. *San. Henri. Gen. u. 9c.* Rat. horum est; quia à citatione incipit iudicium, *S. finali insit. de pœna temerè litigantium.* Est contra *Coro. & Alterium*, per accusationem coram legitimo Iudice factam, & contra *Paia. Barboj. etc.* per litis contestationem deduci dicentes: sed hoc 2. verum est de perfecta, non de deductione simpliciter. *Ren. q. 16.*

17 Si reus finito iudicio fuit liberatus, vel condemnatus, an possit ab Episcopo vigore Concilii absolvi? R. ad primum aff. quia cum liberatione delictum non dicitur probatum, & sic cum effectu non deductum, & consequenter non publicum. *Say. Dia. etc.* Vnde ad 2. R. neg. ex opposita ratione. *Say. Ren. q. 17. etc.* Quid autem dicendum sit, si delinquens neque absolutus, neque condemnatus se composuit? Dic cum *Ren.* posse absolvi, si ante probationem se composuit: Secus si postea. Primum patet. 2. probatur: nam si minus delictum remanet deductum, remanet tamen publicum: ergo, &c.

18 Quinam dicantur sublimi Episcopi vigore hujus Decreti? R. quoad absolutionem ex consuetudine, & ex tacito Prælatorum con-

consensu, esse omnes, qui in sua Diœcesi reperiuntur, etiam si sint vagabundi, peregrini, & habentes domicilium in duplici Diœcesi. *San.* Excipiuntur Regulares exempti; quia ex *Red. Rosell. etc.* contra *Dia.* non possunt Prælati Regulares suos Religiosos exemptos subdere Episcopo. Quoad dispensationem verò ab irregularitatibus, & suspensionibus nequaquam esse supradictos; quia nulla in hoc est consuetudo, vel tacitus consensus. Tum quia vagabundos non potest Episcopus ad ordines promovere, quod est principale: ergo, &c. *San. Ren. q. 18.*

19 An Episcopus possit uti hac facultate, si ipse, vel subditi existant extra Diœcesim, jam quod in Trid. dicitur, *subditos in sua Diœcesi*? R. ad primum aff. quia tantum jurisdictioni contentiosa exerceri non potest ab Episcopo extra Diœcesim, non autem voluntaria, ut est absolutio ab occultis. *Sua. Ledej. contra Hen. &c.* Vnde ad 2. r. etiam aff. quod intelligitur, quando ipse Episcopus etiam extra Diœcesim existit, alioquin absentem absolveret. Probatum; quia *ly in Diœcesi sua* non fuit dictum à Conci. taxativè, sed demonstrativè, quasi notando id, quod ordinariè fieri solet: ergo, &c. *San. Ren. q. 19.* contra *Sua. Fay.*

20 Vtrum Episcopi, quoad absolutionem possint uti hac facultate Concil. extra Sacramentalem confessionem? Dubium procedit non de dispensationibus, nec de absolutione casuum, sed de absolutione censurarum, cum certum sit, facultatem dispensandi in irregularitatibus, &c. posse exerceri extra confessionem, & facultatem absolvendi à casibus debere intra confessionem exerceri r. igitur ad quæs. aff. quia facultas absolvendi in foro pœnitentiæ intelligitur dumtaxat intra confessionem, de qua non loquitur Concil. non autem facultas absolvendi in foro conscientiæ, de qua mentionem facit: ergo poterit Episcopus extra confessionem ab his censuris absolvere. *San. Ren. q. 20. Sua. &c.* contra *Barbos.* Quo facto cum censeatur tunc sublata reservatio, statim à quolibet Confessario casus absolvi possunt. *San. Gavan. &c.*

21 Quodnam dicatur homicidium voluntarium, quod exigitur in dicto Decreto Trid. ? R. dici voluntarium, quando est *illicitum*. *Nav.* quod comprehendit etiam commissum ex rixa, cum adhuc sit in se volitum, licet rixa sit casualis, ut contra *Coni. etc.* volunt *Ren. q. 21. Sua. Mol. etc.* Deindè quando est intentum in se, saltem æquipollenter, ad includendum homicidium ex veneno, quod ex maxima propinquitate causæ cum ipso, licet non potest casuale. Denique quando est volitum, aliàs quam

vitandæ mortis causa, (ideſt, quam in ſui deſenſione) ab Oratore. Dicitur *ab Oratore*; quia ſi mandans percuſſionem tantum, mandatarius excedens mandatum, homicidium commiſit, hoc reſpectu mandantis dici non poteſt voluntarium. *Say. Nav. Dia.*

- 22 An Episcopuſ poſſit vigore hujus Decreti diſpenſare in irregularitate orta ex illegitimis natalibus occultis, vel ex defectu lenitatis? *R.* ad primum neg. quia ea irregularitas eſt ex defectu, non ex delicto: & licet talis poſſit dici ex delicto Patris, Trid. tamen attendit proprium, non alienum delictum. *Dia. Sua.* qui contrariam *Avila* improbabilem putat. Vnde ad 2. v. etiam neg. ob eandem rationem. *Ren. q. 23. Bon. Hurst. contra Barboſ.*
- 23 Vtrum poſſit Episcopuſ ſubdelegare hanc facultatem Trid. 1. *R.* non poſſe *generaliter* in caſu hæreſis: niſi Episcopuſ eſſet etiam Inquiſitor: in cæteris verò caſibus poſſe ſuo Vicario, vel Pænitentiariis. Rat. primi; quia Trid. prohibet, poſſe Episcopum deputare Vicarium generalem, qui ex officio ab hæreſi abſolvat: ergo, &c. *Fag. San. etc.* contra *Sua. etc.* Rat. 2. quia facultas abſolvendi ab hæreſi occulta eſt ordinaria, annexa Inquiſitoris officio: ergo, &c. *Ren. 19. 23.* Rat. 3. quia talis facultas competit Episcopis jure ordinario, ratione dignitatis, & officii, non ratione perſonæ: ergo, &c. *Tamb.*

SACRAMENTI PŒNITENTIÆ

Minifter Delegatus ad reſervata.

Quæſi.

- 1 **T**enetur nè Superior ſubdelegare facultatem abſolvendi à reſervatis? *R.* neg. quia poteſt Episcopuſ velle, ut pœnitentes ad ſe accedant pro reſervatis; hoc enim oritur ex ipſa natura reſervationis. P. M. Q. *Ren. 10m. 2. fol. 296. q. 1.* Verum tamen eſt, contrarium expedire: imò quandoque neceſſarium eſſe, ut in locis, ubi Bulla Cruciatæ non eſt, ait *Quinianaduc.*
- 2 An pœnitens poſſit abſolvi, ſi injuſtè ei licentia denegetur? De Regularibus non eſt dubium, ex Decr. Clem. VIII. *Vericell.* De cæteris diſcurrendo, dico cum *Ren. q. cit.* & P. M. Q. debere tunc pœnitentem recurrere per literas ad Pontificem pro abſolutione, quia in tantum Regulares poſſunt, quia id eis conceditur per decretum prædictum: ergo, &c. Tum quia ſic deciſum fuit in Sac. Cong. ſuper negotiis Episcoporum, & Regularium, cujus declaratio emanata fuit die 7. Decemb. 1646. Eſt contra *Nav.*

Nav. Rodri. Tole. &c. absolute affirmantes, & contra *Vasq. Bon. C. Lugo. &c.* absolvi posse negantes, sed concedentes posse poenitentem se gerere tanquam non habentem copiam Confessarii.

Ren. q. 2.

- 3 An potestas delegata absolvendi à reservatis sit latè, vel stricte interpretanda? R. esse latè interpretandam, si sit delegata in genere: stricte verò, si in specie in casu particulari pro tali, vel tali persona; quia in primo casu datur in bonum communis: in 2. verò in favorem tantum certæ alicujus personæ.

Ren. q. 2. Tamb. ex Pala.

- 4 Vtrum facultas delegata concessa Pœnitentiariis Ecclesiæ Neapolitanæ se extendat ad dispensandum in privatione petendi debitum? Rat. dubitandi est; quia id conceditur ex privilegio, Regularibus: ergo, &c. Nihilominus R. aff. quia potestas delegata in universum, latè est interpretanda: ergo, &c. Tum quia exceptio firmat regulam in casibus non exceptis: sed in Bulla Pœnitentiariæ Neapolit. excipitur dispensatio in irregularitatibus: ergo potest Pœnitentarius; eo tamen modo, quo potest Episcopus, videlicet dispensare potest in privatione petendi debitum, ortam per affinitatem incestuosam, vel ortam ex voto castitatis emisso post consummatum matrimonium, non ante. *Ren. q. 3.*

- 5 An is cui ab Episcopo delegatur facultas absolvendi à reservatis, possit non solum absolvere à casibus Episcopalibus, sed etiam à casibus, de jure Episcopo reservatis: ut sunt levis Clerici percussio, casus occulti Bullæ Cœnæ, abortus, &c.? R. neg. quia quando aliud non explicatur, censetur delegata ea facultas pro casibus ab Episcopo, non à Papa reservatis. *Ren. q. 4. P. M. Q. contra Tamb.*

- 6 Si Superior dicat, *do tibi omnem meam auctoritatem*, an censeatur delegata illi facultas circa reservata? R. aff. si hoc dicat jam ab ipso approbato ad confessiones audiendas: vel si non approbato, ea tamen verba proferat post concessionem unius reservati: in quo casu censetur etiam approbare ad confessiones audiendas. Secus si modo prædicto, loquatur cum non approbato, vel si ei dicat: *do tibi omnes casus*. Rat. primi; quia tunc aliquid plus præter approbationem censetur ei concedere: ergo, &c. Rat. 2. quia generalis illa facultas determinatur per antecedentem facultatem ad unum casum: ergo, &c. Rat. 3. quia qui vult consequens, vult etiam antecedens. Rat. 4. quia sub generali concessione non veniunt ea, quæ speciali indigent ap-

pro-

probatione : sed tam generale est, dicere *do tibi omnem meam auctoritatem*, ac *do tibi omnes casus* : ergo, &c. *Ren. q. 6. Fag. contra Tamb.* quoad ultimum.

- 7 An concessa facultate absolvendi à reservatis, intelligatur etiam concessa facultas absolvendi ab excommunicationibus ? R. aff. si Superior id non limitaverit ; quia connexorum eadem est ratio. *Ren. q. 7. P. M. Q. ex Aversa*, & communi contra *Tamb.* id permittentem in concessione facta à Papa, non ab Episcopo.
- 8 Vtrum delegatus ad absolvendum à reservatis, possit subdelegare suam auctoritatem alteri simplici Sacerdoti ? R. delegatum ad universalitatem causarum, posse (si id prohibitum non sit, ut esse hic Neapoli) non jurisdictionem ipsam subdelegare, sed nudum ministerium pro uno, vel altero casu, audiendo scilicet casus reservatos, imponendo pœnitentiam pro illis, & nihil arbitrio Confessarii inferioris committendo, nisi nudum ministerium absolutionis. Delegatum verò ad casum tantum, particularem, nequaquam posse. Rat. primi ; quia cum delegatur nudum ministerium, non delegatur jurisdictio ipsa ; sicut cum delegatur ipsa facultas : ergo nudum ministerium delegare potest, non jurisdictionem. *Ren. q. 8. De Janus. P. M. Q. &c. Rat. 2.* quia delegatus non potest subdelegare, ex *C. Finali ff. de officio ejus. San.*
- 9 An possit Confessarius inferior absolvere pœnitentem à peccatis non reservatis, & pro reservatis (censuris non annexis) illum mittere ad Superiorem ? R. aff. in casu gravis necessitatis, infamiae v. g. ex omissione communionis, (quod verum est etiam in casibus censuris annexis) quia tunc confessio quamvis non sit integra materialiter, est tamen talis formaliter. Tum quia naturale praeceptum praevalet Divino, & Ecclesiastico. *P. M. Q. Nav. Dia. &c. contra Syl. Palud. etc. Extrà* verò talem casum non potest Confessarius licite ; pœnitens verò valide absolvitur, si bona fide accedat, & confiteatur tam reservata, quam non reservata (quamvis postea comperto errore, ob directam absolutionem reservatorum tenetur iterum reservata confiteri Superiori legitimo ex *P. M. Q.*) invalidè verò, si mala fide id facit. Rat. primi ; quia integritas confessionis est de jure Divino, & in eo casu dimidiaretur tam confessio, quam absolutio : ergo, &c. *Coni. Rat. 2.* quia eo casu directè pœnitens à non reservatis absolvitur, indirectè verò à reservatis. Tum quia directa tantum absolutio reservatorum reservatur, non indirecta : ergo, &c. *Coni. Rat. 3.* quia tunc graviter peccat :

ergo

ergo, &c. *Ren. q. 9. Coni.* contra *Syl. Nav. etc.* absolutè affirmantes, si pœnitens confiteatur reservata, & non reservata.

- 10 Vtrum è contra possit Confessarius Superior absolvere à reservatis, & mittere pœnitentem ad Confessarium inferiorem, pro non reservatis? R. non posse, primò si totam confessionem reservatorum, & non reservatorum audivit; quia tunc tenetur ab omnibus absolvere, & si intendat reservata tantùm absolvere, peccat mortaliter, licèt valida sit Confessio ex parte pœnitentis ab omnibus absoluti, velit, nolit Confessarius; nam hic intentionem habere debet faciendi Sacramentum: ergo cum hac intentione ab omnibus absolvit. *Ren. q. 10.*

Deindè dico nec etiam posse, quando tantum reservata audivit, nisi gravi concurrente causa, qualis non est magnus Populi concursus, &c. *Rat. primi;* quia confessio dimidiari non potest absque gravi causa: ergo, &c. *Rat. 2.* quia ex parte pœnitentis, gravi concurrente causa, dimidiari potest confessio: ergo, &c. *P. M. Q. Tamb. &c. Rat. 3.* quia id expressè damnatum est ab Innoc. XI. prop. 59. Denique dico, hæc omnia intelligi de absolutione dimidiata à peccatis, non autem de absolutione ab excommunicatione, vel de delegatione ad reservata facta inferiori à Superiore.

- 11 In casu, quo Confessarius Superior, gravi concurrente causa, absolvit pœnitentem à reservatis, mittens illum pro non reservatis ad inferiorem, an teneatur pœnitens fateri huic Confessario inferiori integram confessionem? R. neg. quia in omnibus casibus, in quibus pœnitens dimidiat confessionem materialiter, non tenetur postea nisi peccata non confesssa confiteri, *Sua. Ren. q. 11. contra Hen. Medi. &c.*

- 12 In casu necessitatis, quo inferior Confessarius absolvit à non reservatis, mittens pœnitentem ad Superiorem pro reservatis, teneatur nè pœnitens tali inferiori etiam reservata confiteri? R. neg. quia ab eo non potest à reservatis absolvi: ergo, &c. Tum quia non tenetur bis sua peccata confiteri: ergo, &c. *San. P. M. Q. Ren. q. 12. etc.* Est contra *Sot. & Fili.* affirmantes, & contra *Duar. Ricc. &c.* neque non reservata teneri confiteri dicentes.

- 13 Cum quis confitetur reservata Superiori, & obliviscitur alicujus reservati, an oblitum remaneat reservatum? R. aff. quia cum absolutione indirecta obliorum stare potest reservatio; nam tunc præsumi potest, & debet voluntas Confessarii circa oblita mortalia, quæ cum confessis absolvi debent, non autem

voluntas auferendi reservationem. *Cote. Bon. Ren. q. 13. &c. contra C. Lugo. Pala. Tamb. &c.*

14 An per confessionem invalidam ob defectum doloris, factam habenti auctoritatem, tollatur reservatio? R. neg. si habeat auctoritatem vigore Cruciatæ, vel Iubilæi: Secus si eam habeat etiam ex delegatione. Rat. primi: quia tunc non lucratur quis Iubilæum, vel Cruciatam: ergo, &c. Rat. 2. quia intentio Superioris reservantis est, ut peccata reservata in confessione audiantur, & super illis iudicium feratur, quod verificatur in confessione invalida prædicta: ergo, &c. *Dia. Sua. Hen. Ren. q. 14. &c.*

15 Vtrum absolutus à reservatis à simplici Confessario in articulo, vel periculo mortis, teneatur Confessario Superiori confiteri oblita reservata, ut talia, si postea convaluerit? R. neg. etiam si reservatis annexa sit excommunicatio. Rat. primi; quia tempore mortis cessat omnis reservatio: ergo, &c. *De Janu. Ren. q. 15.* Rat. 2. quia absoluta censura, (quod semper Confessarius intendit saltem per generalem earum absolutionem) casus non remanent amplius reservati: ergo, &c. *C. Lugo. de Janu.* Dixi in quæsito, *reservata, ut talia*; quia ut mortalia tenetur inferiori confiteri; Et oppositum damnatum est ab Alex. VII. prop. 11.

16 Confessarius dubitat de sua jurisdictione circa aliquod reservatum, vel dubitat aliquod peccatum esse reservatum, an possit absolutionem impendere? R. ad primum neg. quia possessio stat pro reservato, quod constat esse tale. *Ren. q. 16. Bon. San. etc.* ergo, &c. Vnde ad 2. R. aff. etiam si casus sit Bullæ Cœnæ. Rat. primi; quia possessio stat pro jurisdictione: ergo, &c. Ita Authores cit. 2. constat ex Decreto Clem. VIII. de anno 1601. moderante, & declarante primum ejusdem Pontif. de anno 1601. *Veric. Pelliz. Dia. &c.*

SACRAMENTI POENITENTIÆ SIGILLUM. *Quæres.*

1 Quid sit sigillum confessionis? R. esse obligationem, qua Confessarius tenetur ea reticere, quæ sibi per confessionem manifestata fuerunt. Dicitur, *quæ sibi per confessionem, etc.* in quo differt sigillum à secreto naturali; illud enim, ut veniens à Christo Domino, quatenus Deus est, & author gratiæ, fortius est secreto naturali, veniente à Deo, solum ut Authore naturæ. *Fag. Ren. tom. 2. fol. 304. cap. 5.*

2 Quanta sit obligatio sigilli? R. obligationem sigilli tum ex ju-
re

re naturali, tum Divino, tum Ecclesiastico, ex *Cap. omnis utriusque sexus de penis. & remiss.* venire, & ipsum frangentem peccare, & contra Religionem ob irreverentiam illatam Sacramento (reddit enim confessionem odiosam) & contra iustitiam, tum lædendo pactum implicitum inter Confessarium, & pœnitentem, tum etiam & ipsam famam. *Fag. Sua. Ren. q. 1.*

- 3 An detur materia parva in fractione sigilli *ry.* neg. quia venialium confessio est etiam absolute confessio, cujus revelatio sub gravi prohibetur: ergo, &c. Tum quia obligatio sigilli non est circa peccata magna, vel parva, sed circa negotium confessionis, quod maximi momenti est, & prorsus necessarium: ergo, &c. *Dia. Ren. q. 2. contra Sor. contrariam admittentem, ut probabilem, quod falsum reputatur à Sua. & Fag.*
- 4 Num in aliquo casu, cesset obligatio sigilli *ry.* cessare. primo ex *expressa* licentia pœnitentis. Patet. *Fag. 2.* in casu, quo Confessarius alia via scit de auditis in confessione. Est communis. *Ren. q. 3. 3.* in casu, quo Confessarius in generali de auditis loqueretur (tacitis circumstantiis, ex quibus notitia pœnitentis haberi possit) *Guimenius.*
- 5 Vtrum possit Confessarius absque licentia pœnitentis loqui cum ipso extra confessionem de errore commisso in confessione? *ry.* aff. immediate post absolutionem: Secus non immediate post. *Rat. primi;* quia tunc censetur moraliter durare eadem confessio: ergo, &c. *Ren. q. 4. Fili. Pellix. etc.* contra *Fag. 2.* probatur per oppositam rationem. *Dia. Præpo. Gra. etc.* contra *Pa-la. Sua. etc.* non solum Confessarium posse, sed ad id teneri dicentes, quod improbable reputat *Dia.*
- 6 Potestne Confessarius in secunda confessione sine licentia de auditis loqui cum pœnitente? *ry.* aff. si necessitas aliqua adsit; quia talis locutio est intra forum Sacramentale: ergo, &c. Tum quia potest Confessarius ex auditis in prioribus Confessionibus nolle absolvere recidivum: ergo, &c. Denique quia pro directione pœnitentis optimum consilium est eidem Confessario semper confiteri: ergo, &c. *Ren. q. 5. Tamb. Henri. contra Dia.*
- 7 An aliquando possit Confessarius absque licentia pœnitentis, uti notitia confessionis ad emendandum complicem? *ry.* neg. quia sicuti sub sigillo cadit pœnitens, ita, & complex; ergo, &c. Tum quia neque in bonum pœnitentis spirituale, potest Confessarius uti notitia confessionis, ex dicendis: ergo, &c. *Sor. Sua. Syl. &c.* contra *Ioa. de la Cruz.* Hinc non poterit Confessarius

interrogare complicitatem in confessione de audito peccato in confessione alterius complicitatis; quod procedit dumtaxat, quando secundus complex suspicari possit, notitiam venire ex confessione alterius complicitatis. *Vidal. Lay. Ren. q. 6. &c.*

8 Vtrum possit Confessarius uti notitia ad aliquid operandum v. g. negando suffragium? R. neg. quia vitandum est in hoc Sacramento quidquid illi odiosum, & formidabile est: ergo, &c. Tum quia id ex motu proprio Clem. VIII. sub die 26. Martii 1594. prohibitum fuit Regularibus, quod extendi ad non Religiosos notavit *Dicassil. Ren. q. 7. Lay. San. &c.*

9 An possit Confessarius ex auditis in confessione res suas vigilantius custodire, servo claves non committere, vel illum dimittere, & si sit Superior portam, vel fenestram claudere? R. neg. si inde confessio reddatur difficilis. Constat ex dictis, *C. Lug. Ren. q. 3. contra Bon. Tamb. Pala. &c.*

10 An possit Confessarius, qui in confessione supra Altare scit, vinum esse venenatum, & complices illius delicti adesse, ut effectum videant, possit inquam, Missam omittere, & non sumere vinum, si ex ea omissione complices sciant, id fecisse ex notitia habita in confessione? R. aff. quia tunc poenitens pudore non afficeretur, nisi apud complices, apud quos pudor nullus est, cum illud sciant: ergo, &c. Tum quia actio illa de se non est manifestativa peccati, sed tantum per accidens, ex eo quia aliunde notum est poenitentis peccatum: ergo facto illo non revelatur peccatum, sed tantum revelatur, confessionem peccati fuisse factam, quod licitum est. *Ren. q. 9. Coni. Bon. Lay. &c. contra Sua.*

11 Vtrum in casu posito possit Confessarius uti notitia confessionis, etiam si poenitens esset occidendus à complicitibus? Dico, quod si Confessarius fingendo deliquium, homicidium evitare posset, ad id teneretur: quod si non posset, laudabile esset, sed non obligatorium. Primum, & 2. constat. 3. probatur; quia mors non ex actione Confessarii, sed per accidens sequeretur ex malitia suspicantium. *Coni. Lay. Ren. q. 10. contra Bon. absolute negantem, & contra Nag. absolute concedentem.*

12 Potest ne Confessarius uti scientia confessionis ad evitandum suum spirituale damnum, v. g. nulla adhibita excusatione non adeundo ad confitendum mulierem infirmam, quam plures Confessarios, ex notitia confessionis sollicitasse, scit? R. aff. quia non adire non est actio de sui natura revelativa confessionis: ergo, &c. *Ren. q. 11.*

- 13 Num possit Confessarius uti scientia confessionis in beneficium ipsius pœnitentis, vel alterius? R. ad primum neg. quia sigillum non est solum introductum in favorem pœnitentis, sed etiam Sacramenti: ergo, &c. *Ren. q. 12. contra Antisidio.* Vnde ad 2. R. etiam neg. quia non potest in favorem pœnitentis: ergo, &c. *Guime. contrariam Syl. erroneam putans.*
- 14 An possit aliquando Confessarius uti notitia confessionis ad magnum malum Reipublicæ, vel Principi avertendum? R. posse, (maxima tamen cautione) generalibus tantum verbis admonere Inquisitores e. g. Superiores, &c. ut diligentius solito invigilent, &c. nam tunc nullum est periculum revelationis, sicuti esset, si designaretur dies, vel hora vigilantie, &c. *May. Vidal. Ren. q. 13. &c.*
- 15 Si Confessarius sciat in confessione aliquod impedimentum dirimens matrimonium, an possit illud revelare, nè matrimonium irritum maneat; vel illi non assisteret? R. ad primum neg. quia impedimenta sunt jure Ecclesiastico introducta, obligatio verò sigilli jure Divino, & naturali: ergo, &c. *Fag. contra aliquos variis ab ipso censuris irretitos.* Vnde ad 2. R. etiam neg. absolute, & simpliciter loquendo; quia semper revelatur confessio ipsis contrahentibus, quide impedimento fuerunt confessi, quamvis per actionem externam duntaxat: ergo, &c. *Ren. q. 14. San. contra varios variè distinguentes, quia falsò supponunt, posse Confessarium uti notitia ad externam gubernationem.*
- 16 An possit Confessarius confiteri suum peccatum, quod aliter confiteri non potest, nisi revelando peccatum pœnitentis? R. neg. quia fortior est obligatio sigilli, quam integritatis confessionis. *Ren. q. 15. La7. Bon. Dia. &c. contra Sor. Gab. &c. quam sententiam temerariam dixit Hen.*
- 17 Quis ad sigillum teneatur? R. directe teneri. Primò Confessarium. 2. Superiorem, à quo reservatorum licentia petitur: Indirectè autem teneri. Primò Interpretem. 2. Consiliarium, quem Confessarius de licentia pœnitentis consultit. 3. eum, qui furtivè, vel casu confessionem audit. 4. eum, cui Confessarius sacrilegè peccatum alterius revelavit. *Fili. Ren. fol. 312. 167. 21*
- 18 An Confessarius, cui vult aliquis sua peccata dicere, sed ipse protestatur, se nolle ejus confessionem audire, seu nolle ipsius peccata ad modum confessionis audire, teneatur ad sigillum Sacramentale? R. neg. nisi pœnitens, non obstante protestatione, putet adhuc posse Confessarium vice Dei audire. Rat. pri-

17. *an* quia ad obligationem sigilli necessaria est voluntas audien-
di confessionem in Confessario. *Fag. & c. Rat. 2.* quia obligatio si-
gilli utpotè in favorem pœnitentis, & Sacramenti extendenda
est ad omnem confessionem bona fide factam ex parte pœni-
tentis sub intentione suscipiendi Sacramentum. *Fag. Ren. q. 1.*

18. *an* Vtrum non solum teneatur Confessarius ad sigillum, sed etiam
is, cui Confessarius de licentia pœnitentis revelat confessio-
nem? *R. aff.* quia licentia intelligitur implicite data cum onere
sigilli. *Fag. Sua. Ren. q. 2. & c. contra Coni. Henri. & c.*

19. *an* teneatur ad sigillum is, cui Confessarius absque licentia
pœnitentis, & sic sacrilegè pœnitentis confessionem revelat?
R. teneri omnes, ad quos injusta revelatio mediatè, vel imme-
diatè pervenerit; quia sicuti nec Confessarius habet jus reve-
landi confessionem, nec illi, qui confessionem audierunt, jus
audiendi, ita non possunt illam justè ad alios transferre. *Fag.*
Ren. q. 3. Nov. & c. contra Henri. Vafq.

20. *an* Interpreter confessionis teneatur ad sigillum? *R. teneri in-*
directè, & idèd non ordinariis, sed extraordinariis pœnis esset
puniendus; quia sicuti pœnitens per interpretem loquitur, ita
Confessarius per ipsum audit: ergo ut instrumentum Confes-
sarii tenetur ad sigillum. *D. Tho. Ren. q. 4. Lay. Syl. & c. contra*
Sajo. Soh. Videri.

21. *an* Si Confessio fiat laico, quem per errorem pœnitens existimat
Confessarium, an teneatur laicus ad sigillum? *R. aff.* si fiat lai-
co bona fide existimato Sacerdote; vel si fiat laico cognito ut
tali, bona tamen fide existimato habere potestatem in casu
necessitatis: Secus si fiat laico cognito laico, sed cui ex humili-
tate vult pœnitens confiteri? *Rat. primi;* quia sigillum introdu-
ctum est in favorem pœnitentis, & Sacramenti; sed favores sunt
ampliandi: ergo, &c. *Ren. q. 5. Sua. Henri.* Idem dicendum ad 2.
Fili. Din. etc. contra Sua. Sor. & c. Rat. 3. quia illa confessio non
esset sacramentalis, nam talis non intenditur à pœnitente.
Vidal.

22. *an* Cum quis in naufragio, aut tempore pestis publicè coram
multis confitetur, an teneatur Confessarius, vel alii ad sigil-
lum? *R. teneri* Confessarium, non solum respectu eorum, qui
non audierunt, sed etiam (contra *Vidal. & Med.*) respectu eo-
rum, qui audierunt. *Rat. est;* quia si duo Confessarii simul au-
dierint peccata Titii, non possunt inter se loqui de illis absque
licentia pœnitentis: ergo neque potest Confessarius cum aliis,
qui peccata Titii audierunt, de illis loqui. *Ren. q. 6. Dis. Fag.*
qui

- qui contrariam *Vivet* falsam appellat. Unde idem à fortiori dicendum est de opinione *Henrici* absolute negantis.
- 24 Teneatur nē ad sigillum Superior, qui licentiam tribuit casus reservati poenitenti, vel Confessario, ex cujus incuria poenitentem cognoscit? R. aff. quia ea peccata revelantur Superiori in ordine ad confessionem Sacramentalem: ergo, &c. Tum quia eo casu Superior est una persona cum Confessario, & in tantum ad ipsum recurritur, quatenus habet *usum clavium*: ergo, &c. *Rem. q. 7. Fag. Bon. &c. contra Hur. Coni. 116.*
- 25 An teneatur ad sigillum ille, qui casu, vel dolo addit alterius confessionem? R. aff. quia ea notitia habetur ex confessione, & per confessionem: ergo, &c. Tum quia sigillum est onus personarum, quod transit inseparabiliter cum re confessā: ergo, &c. *Sco. Bon. Rem. q. 8. &c. contra Sos. & Tanna. loquendo de casu audiente.*
- 26 Invenit quis chartam, in qua scripta sunt peccata alicujus, & postquam advertit ea esse peccata, *materialiter* totam legit, an, &c.? R. aff. quia si peccata illa sunt confessā, secum deferunt onus sigilli; si vero non, etiam dici possunt inchoata confessio: ergo, &c. Tum quia obligatio sigilli est favorabilis poenitenti, & Sacramento: ergo extendenda est ad omnia ea, quae ad confessionem ordinantur, ut est charta illa: ergo, &c. *S. The. Rodri. Res. q. 9. Dia. &c. contra probabilem factem extrinsec.* *Coni. Lay. Bon. &c.*
- 27 An teneatur ad sigillum ille, cui extra confessionem aliquod peccatum manifestatum fuit eam pacto, ut illud sub sigillo confessionis retineat? Supponendum est, sic pacti, & hoc pactum acceptare, esse contra reverentiam debitam Sacramento: igitur neg. etiam si peccatum flexis genibus, signo Crucis, & generali confessione præmissa, sit manifestatum: quia ex eo pacto nulla oritur confessio Sacramentalis, nec vera, neque putata; neque pactum illud ordinatur ad Sacramentalem confessionem. *Coni. Fili. Bon. Rem. q. 10. &c.*
- 28 Quam poenam incurrat frangens sigillum Sacramentale? Confessarius frangens sigillum incurrit poenam depositionis, & perpetuae reclusionis in Monasterio post Judicis sententiam; qui item si malae vitae, vel alias de haeresi esset suspectus, puniendus esset per Tribunal S. Inquisitionis. Ceteri vero frangentes puniendi sunt poena arbitraria. *Dia. Care, Rem. q. 11.*
- 29 Quenam sub sigillo cadant? R. cadere mortalia etiam in genere cura suis circumstantiis, non tantum necessaria, sed etiam

volentantis. Item venialia tantum in specie (Intellige si in his omnibus significetur etiam poenitens) & denique omne id, quod licet peccatum non sit, ducit tamen in cognitionem poenitentis, ut talis, siue indirecte, siue directe. Rat. est; qui alias odiosa redderetur confessio. Hinc revelare venialia in genere, non erit fractio sigilli; quia non nisi de venialibus potest quis confiteri, sicut nec dicere, in aliqua Civitate esse multos sodomitas, &c. *Fag. Tamb. Res. sol.* 318. q. 1.

30 Quenam alia cadant sub sigillo? R. cadere etiam obiecta peccatorum, & complices peccati, quia hæc omnia aliquando sunt de integritate confessionis. Vnde concubinatus Petri, ut obiectum detractionis cadit sub sigillo cum ipsa detractione. *Res. q. 2. Fel.* An autem de licentia poenitentis possit complex revelari? Dic cum *San.* contra *Vasq.* quod sic; quia sigillum in favorem poenitentis tantum est, non complicitis.

31 An defectus naturales poenitentis auditi in confessione cadant sub sigillo? R. aff. si ex sola confessione sint noti, siue interius sonderant, siue (contra *Can.* &c.) non ad explicationem peccati. Hoc est; quia sunt odiosi: ergo odiosam reddunt confessio nem. *Res. q. 3. Dias.* &c. Hinc quia octafis, virtutes, &c. non sunt odiosi, non cadunt sub sigillo. *Dias. Regm.* &c. Dixi; si ex sola, &c. quia si aliunde, non cadunt sub sigillo; & hoc etiam si ex eadem confessione sciat Confessarius eos defectus esse notos. *Tamb.*

32 Mortua sub sigillo cadant peccata, siue mortalia, siue venialia publica: R. aff. si aliis Confessario ignota erant; quia sic uteretur auctoritas confessionis; & contra si nota; & hoc etiam si post confessionem nota fiant, dummodò utendo Confessarius notitia, non excedat limites notitiæ habite extra confessionem. *Bon. Res. q. 4.*

33 An sub sigillo cadat peccatum hæresis? R. aff. nisi hæreticus ad disseminandum suos errores ad Confessarium accederet, quod etiam procedit in omnibus aliis casibus, in quibus poenitens accetis horum animo confitendi, sed pervertendi Confessarium; quia prima est vera confessio. 2. verò impia Dæmonis inventio. *Fag. Andat. Res. q. 5.*

34 An sub sigillo cadant ea, de quibus Confessarius dubitat, an sint in ordine ad confessionem revelata fuerint? R. aff. quia potius sigillo, quam Confessario favendum est, nè confessio odiosa reddatur. *Bon. Tamb. Res. q. 6. &c.*

35 Vitruum sub sigillo cadat poenitentia, quam Confessarius imposuit

- nit in Sacramentali confessione: *v. aff. unde frangeret sigillum*, si pro peccato occulto *gravem* poenitentiam publicam imponeret poenitenti; qui rursus sub secreto naturali reticere debet ea, quæ infamiam Confessario irrogarent. 2. constat. Primum probatur; quia nec in genere potest Confessarius mortalia revelare, quod utique eveniret in casu. *Tamb. Fag. Ren. q. 7.*
- 36 Frangit ne sigillum Confessarius, qui dicit, *audivi Petrum Confessionem*? *v. aff. si Petrus secreto confessus sit; ne v. g. à suo Confessario ordinario suspicetur, eum fuisse confessum mortale, quod utique tunc revelaret Confessarius, revelando confessionem Petri. Buff. Dia. Ren. q. 3. etc. contra Guimen. &c.*
- 37 Si Confessarius dicat, Petrum fuisse confessum multa, & plura venialia, vel suis scrupulis caput sibi obtundere, an, &c.? *R. ad primum aff. quia sic revelaret aliquod occultum, quod ex sola confessione sciret, Hurt. Ren. q. 9. Unde ad 2. v. neg. si Confessarius extra confessionem sciat, Petrum esse scrupulosum; Secus si intra. Primum constat. 2. probatur, quia malunt aliqui poenitentes, sciri se peccasse mortaliter, quam esse scrupulosos; ergo, &c. Conj. Gran. Tamb. &c.*
- 38 Confessarius quidam interrogatus, an absolverit Joannem, respondet non absolvisse, frangit ne sigillum? *v. aff. etiam si causam pro negatione adducat v. g. si dicat, non absolvi ob superveniens impedimentum, quod perfectionem confessionis impedivit; quia saltem tunc argueretur, Joannem, vel esse scrupulosum, vel multa mortalia, aut venialia extraordinaria fuisse confessum. Excipitur, ex Tamb. casus generalis, confessionis omnibus notæ, vel casus in quo poenitens per breve tempus fuisset confessus. Ren. q. 16. contra Suq.*
- 39 An possit Confessarius Monialium, vel alterius Communitatis, aut parvi Oppidi absque fractione sigilli, dicere, se audivisse in tali Monasterio peccatum grave, non nominando personam? *R. mortaliter peccare Confessarium, non autem frangere sigillum. Rat. primi est infamia. Rat. 2. quia sic revelando nulli particulari injuriam faceret. Nav. Fag. Ren. q. 11. etc. contra Bon. Fili. Suq. etc. absolute negantes. Hinc neque frangeret sigillum Confessarius, si diceret sæpe in eo Monasterio, vel loco particulari facultatem reservatorum peti. Ren. contra Dia.*
- 40 Utrum teneatur Confessarius dare schedulam peccatori, quem non absolvit, ne frangat sigillum? *v. aff. quia aliter decogeretur, poenitentem habere peccata, ob quæ absolvi non potuit. Ren. q. 12. Conj. Fag. contra Bon. Leand. &c. absolute negantes.*

tes, & contra *Henr.* dicentem id expedire, sed ad id Confessionem non teneri.

SACRAMENTI UNCTIONIS EXTREMÆ

Materia, & Forma.

Quæres.

1. **Q**uid sit Sacramentum Extremæ Vnctionis? R. esse signum rei sacræ, quo aliquæ partes corporis infirmi unguntur Oleo benedicto sub præscripta forma verborum juxta Christi institutionem, ad salutem animæ, & corporis. *Ren. tom. 2. fol. 323.*

2. Quæ sit materia remota, & quæ proxima hujus Sacramenti? R. materiam remotam esse oleum *olivarum* ab Episcopo benedictum, ex Conci. Flo. proximam verò esse unctionem ipsam, sicut in aliis Sacramentis usus materiam remotæ, est materia proxima. *Pili. Ren. q. 1.*

3. Ut oleum sit benedictum, est ex necessitate præcepti, vel Sacramenti? R. utroque modo necessarium esse. Primum constat ex Conciliis citandis, 1. probatur, quia ex Flor. & Trid. requiritur benedictio Episcopi: ergo signum est, illam esse de necessitate Sacramenti: consequentia probatur, quia alias de ea mentionem non fecissent, sicut non faciunt de benedictione aquæ pro Baptismo, quia non est de necessitate Sacramenti, sed tantum præcepti. *Conc. Bon. Ren. q. 2. &c.* contra *Sor.* utrumque negantem, cujus opinio expurgata fuit à Magistro Sacri Palatii: & contra *Victorinum* dicentem benedictionem esse de necessitate præcepti dumtaxat, quam opinionem temerariam dixerunt *Nugn. & Saa.*

4. Si oleum non ab Episcopo, sed à simplici Sacerdote sit benedictum, vel sit benedictum quidem ab Episcopo, sed alia benedictione, quam consueta, an sit materia sufficiens hujus Sacramenti? R. ad primum assenti ex commissione Pontificis sit benedictum: Secus si ex commissione Episcopi, quia benedictio Episcopi est saltem de necessitate præcepti Ecclesiæ, supra quod tantum Pontifex dispensare potest: ergo, &c. *Ren. q. 3. Hen. Less. etc.* contra *Bell. Com. Lay.* negantes posse oleum à simplici Sacerdote ex commissione Pontificis. Vnde ad 2. R. non esse sufficientem, sicut diximus de benedictione Chrysostomi supra. Est contra *Bon.*

5. Potest ne esse materia hujus Sacramenti oleum vetus, præcedenti scilicet anno, benedictum? R. ass. in casu necessitatis, ex

Deer.

- Decr. S. Congr. Episcop. 20. Martii 1570. Vnde à fortiori verus cum novo misceri in eodem casu potest. *Dia. Ren. q. 4.* Extra necessitatem verò, esse materiam validam, non licitam ex consuetudine Ecclesiæ oleum singulis annis renovantis. *Say. Res. Pala, &c.* contra *Leam. Mari. d. S. Joseph.* utrumque admittentes.
- 6 An in necessitate sit sufficiens materia hujus Sacramenti oleum Chrismatis. *Id. aff.* quia parva est admixtio balsami in oleo Chrismatis: ergo, &c. Tum quia olim nulla fuit distinctio oleorum Chrismatis, & extremæ unctionis: ergo, &c. *Ren. q. 5. T amb. etc.* contra *Pala. Lay. &c.*
- 7 Vtrum oleum benedictum sit materia sufficiens hujus Sacramenti, si illi aliud oleum non benedictum admisceatur. *Id. aff.* si benedictum sit in majori quantitate. *Syl. Han. Ren. q. 6. etc.* contra *Angel. Tabie. &c.* id admittentes in æquali, vel majori quantitate olei non benedicti. Imò & talis admixtio in casu necessitatis licita erit: & quamvis admixtum (dummodò modicum) sit alterius speciei, e.g. parum olei amigdalorum. *Rat. primi, & 3.* quia in casibus prædictis non extrahitur oleum benedictum à sua natura, nec ab esse olei benedicti, nec à suo esse proprio olei. *Bon. S. Tho. 2. 2. q. 2. constat ex Rit. Romano.*
- 8 Si in casu posito oleum non benedictum, quod paulatim, & successive in minori quantitate additur, superet tandem oleum benedictum, an censetur materia sufficiens? *Id. aff.* etiam si omnes additiones longè superent quantitatem primi olei: imò & si ipsius nil remaneat, quia licet non perseveret idem individuum physicum olei benedicti, perseverat tamen idem individuum morale, quod esse morale attenditur in Sacramentis non physicum. Tum quia eadem censetur navis, licet nulla antiqua tabula per repetitas refectiones ipsius remaneat, cgl. *Proponebatur ff. de judiciis. Ren. q. 7. S. Tho. Lay. Less. &c.* contra *Quinta. & Zambra.* absolute negantes, & contra *Arcudium* negantem in casu, quo nil antiqui olei remaneat.
- 9 Quanam partes corporis sit ungenda, & quo ordine? Quod primum de præcepto ungendas esse ambas partes quinque sensuum, & pedes ubi consuetudo viget, per duodecim unctiones, renum verò unctionem, (sicut & pedum) præcisâ consuetudine, non cadere sub præcepto: imò in feminis omitti debet ob decentiam, sicut & posse in viris, qui facile moveri non possunt. *Coni.* Vnde ad 2. dico, nullum requiri ordinem de necessitate Sacramenti; de consuetudine verò præciso contemptu, servandum esse Ritua. *Ren. q. 3.*

- 10 An omnes quinque unctiones, sicut sunt de præcepto, ita sint de essentia hujus Sacramenti? *R.* in casu necessitatis omnes unctiones saltem colores, & tenues esse de essentia hujus Sacramenti sub una communi, & brevissima forma, ut si inter unctionem omnes sensus, dicas *per istas sanctas unctiones indulgeat tibi, &c.* quia sic consulitur necessitati, & nil essenziale innovatur in Sacramento. *Dia. Buff. Ren. q. 9. Amic. &c. contra Sos. Med. &c.* dicentes sufficere ad essentiam, & unigatur una pars quinque sensuum, & contra *Coni. Sua. &c.* præter quinque unctiones, requirentes quinque formas.
- 11 Vtrum ex necessitate præcepti supradictæ unctiones faciendæ sint per modum Crucis? *R.* neg. præciso scandalo, & contemptu, quia nullum in hoc extat præceptum, & consuetudo in contrarium non est de re gravi. *Lay. Fili. Ren. q. 10. contra Syl. Nug. &c.*
- 12 An ad unctionem, quæ est materia proxima hujus Sacramenti, sufficiat una gutta olei? *R.* aff. quia non est necesse, ut totus sensus ungatur: ergo, &c. *Dia. Tamb. Ren. q. 11. contra Fili.*
- 13 Quænam sint essentialia in forma hujus Sacramenti? *R.* esse, per istam sanctam unctionem indulgeat Deus quidquid deliquisti. *Ly enim & tibi*, non sunt de essentia, & expressio sensus bene fieri potest per sola signa. Tum quia neque in confirmatione exprimitur. Item cum oleo chrismatis ungitur. *Per hoc &c.* Bene verum est, peccare mortaliter sic ungentem extra necessitatem, quia redderet dubium Sacramentum. *Coni. Dia. Cara. Ren. q. 12.*
- 14 Estne de essentia hujus Sacramenti, ut forma sit deprecativa, an sufficit, ut sit indicativa? *R.* de necessitate esse formam deprecativam, quia Jacobi 5. præcipitur, ut in hujus Sacramenti collatione Præbyteri orent super infirmum, & oratio fidei eam salvabit: ergo efficacia hujus Sacramenti tribuitur orationi sed oratio est forma: ergo, &c. *Coni. Ren. q. 13. contra Bec.*
- 15 Vtrum in dubio, an infirmus sit vivus, danda sit illi extrema unctio? Supponendum est, subjectum hujus Sacramenti esse hominem vivum, baptizatum, usu rationis pollentem, in gratia existentem, infirmum, & qui in eodem periculo infirmitatis hoc Sacramentum non suscepit? *R.* nunc aff. sub conditione. *Lay. Fili. Idem* dicendum, quando infirmus aliud Sacramentum non suscepit, & de ejus salute timeatur, etiam si perfici non possit quinque unctiones. *Pal. Ren. fol. 329. q. 1.*
- 16 An adulto graviter laboranti statim post Baptismum, possit

extrema unctio ministrari? *R.* aff. quia ad suscipiendum hoc Sacramentum, sufficit ut quis potuerit peccare, non quod actualiter peccaverit; actualia enim peccata sunt materia Sacramenti Pœnitentiæ duntaxat: ergo, &c. Tum quia adhuc in tali adulto reliquæ sunt peccatorum, ortæ ex originali peccato, nempe debilitas corporis, & ægrotudo animi in infirmitate: ergo, &c. Tum denique, quia proprius effectus hujus Sacramenti est corroborare infirmum contra mala, quæ mortis tempore occurrere solent: ergo, &c. *Fili. Syl. Rem. q. 2. Sc. contra Sancti.*

17 Pueris post usum rationis potestne extrema unctio ministrari? *R.* aff. quia præmissio Eucharistiæ ad unctionem, solum locum habet, quando tempus, & conditio infirmi eam permittunt: ergo, &c. Tum quia ex *Trid. sess. 14. cap. 9.* extrema unctio est confirmativa Sacramenti Pœnitentiæ: ergo, &c. *Sancti. Rem. q. 3.*

18 An pueris statim post usum rationis possit hoc Sacramentum ministrari? *R.* aff. ex rationibus adductis *q. 16. Rem. q. 4. Sua. Dia.*

19 Suntne amentes capaces hujus Sacramenti? *R.* neg. loquendo de perpetuo talibus; Phreneticis verò, qui post usum rationis in amentiam, vel phrenesim inciderunt, dari posse etiam si non habeant lucida intervalla: dummodò cum decentia dari eis possit, nec in phrenesim inciderint existentes in notorio peccato. *Rat. primi;* quia perpetuò tales non sunt capaces peccati, nec alterius effectus hujus Sacramenti. *Rat. 2.* quia hi potuerunt peccare. Deinde præsumitur, eos voluisse christianè mori: ergo eis dari potest, licet actu non petant. *Rem. q. 5. Lay. 3. constat. Bon.*

20 An hoc Sacramentum requirat statum gratiæ? *R.* aff. quia est Sacramentum vivorum: ergo, &c. *S. Tho. Rem. q. 4.*

21 Qualis infirmitas requiratur ad hoc Sacramentum suscipiendum? *R.* requiri periculosam infirmitatem, quævis infirmus in lecto non decumbat; quia hoc Sacramentum est ultimum remedium ad Gloriam disponens: ergo, &c. *Rem. q. 7. S. Tho.* Hinc Sacramentum hoc conferri non potest pugnaturis, ad mortem damnatis, vel fœminis ante partus dolores; quia hi infirmi dici non possunt, quibus tantum dari potest, ex *D. Jacobo, Infirmatur, Sc. Fili.*

22 Vtrum sit de necessitate Sacramenti, ut extrema unctio conferatur infirmo in articulo, vel periculo mortis constituto? *R.* esse de necessitate, quod saltem putetur quis esse in periculo, vel articulo; quia hoc Sacramentum vocatur extrema unctio: ergo, &c. *Phil. Bon. Rem. q. 9. Sc. contra Coni.*

- 23 Si dubitetur, an infirmitas sit periculosa, an possit infirmus hoc Sacramentum suscipere? R. aff. si cum dubio sit probabile periculum mortis: quod si dubitetur de tali periculo, dandum est sub conditione. Rat. primi: quia non est expectandum extremum, & omnino certum periculum: ergo, &c. Est communis. Rat. 2. quia sic consultitur necessitati proximi, & reverentia hujus Sacramenti. *Capeavilla. Ren. q. 9. Tamb. &c. contra Lag. Palud. &c. absolute negantes, & contra Tamberi. absolute concedentem.*
- 24 An infirmus possit pluries hoc Sacramentum recipere in eadem infirmitate, cessante tamen priori periculo? R. aff. quia hoc Sacramentum non solum datur ob infirmitatem, sed etiam ob statum ipsius, scilicet morti proximæ: ergo, &c. *S. Tho. &c. communiter.*
- 25 Quando censendum sit cessare in eadem infirmitate periculum mortis, illudque de novo advenire? R. id remittendum esse prudentis judicio, considerata diuturnitate ægritudinis, statum ejus, & interruptionis eorum inter se. *Sua. Ren. q. 11. contra Bonci. post 8. dies novum periculum advenire, & contra Bon. post mensem cessare, arbitantes. An autem repeti possit hoc Sacramentum, cum fuit datum extra periculum? Dic cum Amico, quod sic, quia primum invalidum fuit: ergo, &c.*
- 26 Est ne ungendus oculus cæci nati, vel auris surdi à nativitate, aut qui sensum mutilatum habet? R. ad primum posse ungi eas partes, quia licet supradicti per eos sensus non peccaverint, potuerunt tamen per eos peccare: ergo, &c. *Vasq. Ren. q. 12. contra Dicast. Vnde ad 2. R. debere ungi partes promixiores; quia si minus infirmus potuit peccare per potentias interiores, quæ illis sensibus debentur. S. Tho. S. 2. &c.*
- 27 An teneatur infirmus sub præcepto hoc Sacramentum sumere? R. aff. si conscius peccati mortalis, non sit certus de actu contritionis, nec aliud Sacramentum recipere possit: extra verò hunc casum, non est mortale illud omittere; præciso scandalo, & contemptu. Rat. primi; quia tunc per Sacramentum ex attrito fieret contritus: ergo per accidens saltem tenetur illud recipere. *Tamb. Escob. &c. Rat. 2. quia nullum extat de hoc Sacramentum præceptum Divinum, vel Ecclesiasticum: ergo, &c. Tum quia non est Sacramentum necessarium: ergo, &c. Ren. q. 13. contra Ser. Turri. &c.*
- 28 Quis sit Minister hujus Sacramenti? R. in necessitate esse quem-

quemlibet Sacerdotem etiam excommunicatum, interdictum, &c. extra necessitatem verò esse Prælatum, vel Parochum jurisdictionem habentem. *Ren. fol. 335. q. 1.*

29 An isti teneantur hoc Sacramentum ministrare? R. Sacerdotem simplicem teneri ex charitate tantum, in casu, quo infirmus esset moriturus sine aliis Sacramentis. Patet. Extrà verò necessitatem, Prælatum, vel Parochum etiam teneri, tacitè saltem infirmis petentibus; quia ex officio suis ovibus ministrare tenetur ea, quæ ad eorum salutem maximè conducunt: ergo, &c. *Coni. Ren. q. 1.* Hinc mittere non possunt oleum infirmis, ut ipsimet se ungant, quamvis Sacerdotes essent; quia Sacramenta, quæ perficiuntur in usu, requirunt Ministrum à suscipiente diversum. Tum quia mutaretur substantialiter forma. ergo, &c. *Pala. Dia. contra Quintanad.*

30 Vtrum teneatur Parochus tempore pestis cum suis vitæ periculo hoc Sacramentum ministrare? R. non teneri, nisi in casu, quo moribundus existens in peccato mortali, cætera Sacramenta suscipere non posset: in quo casu posset per virgam oblongam. Rat. primi; quia extrema unctio non est Sacramentum necessarium: ergo, &c. Rat. 2. quia vita spiritualis proximi præferenda est vitæ temporali propriæ. *Ren. q. 2. contra Nag. absolute negantem.* 3. approbat *Dia.* dummodò virga peracta unctio purgetur.

31 Potestne in necessitate Diaconus, & Subdiaconus hoc Sacramentum ministrare? R. neg. quia hoc Sacramentum ministrando conficitur: sed confectio Sacramentorum solis Sacerdotibus competit: ergo, &c. *Ren. q. 3.*

32 An possint Regulares hoc Sacramentum ministrare, quandoque secularibus? R. aff. sic possunt primò ex privilegio Xisti IV. in casu, quo Parochi sine causa nollent hoc Sacramentum ministrare, nec aliis dare licentiam. 2. possunt hospitantibus intra Monasterium, ibique (non ex causa, repentina) ad mortem infirmantibus ex indulto concessò PP. Benedictinis. Possunt 3. Mercenariis, & Operariis intra eorum Claustra ægrotantibus ex indulto Pii V. concessò PP. Theatinis. Denique possunt alumni alicujus Collegii, vel Seminarii, in quo ipsi præsident, etiam si extra Collegium, & Seminarium infirmantur, ex privileg. Mart. V. concessò Monachis S. Benedicti. *Ren. q. 4. Pellix.* qui tantum id negat de alumni PP. Societatis extra Seminarium degentibus.

33 Vtrum possint Regulares suis Familiaribus, vel Tertiariis sui Ordi-

Ordinis hoc Sacramentum conferre ? & ad primum aff. ex variis eorum privilegiis . Nomine autem familiarium veniunt illi , qui inserviunt , & simul habitant intra septa Monasterii . *Ren. q. 5. Pellix.* Unde ad 2. R. neg. si in suis domibus habitent . Benè verum est penes *Pellix.* in horum numero non venire mulieres , quæ solemniter castitatem virginalem , vel virginitatem promiserunt , etiam si in propriis domibus habitent , quibus potest hoc Sacramentum à Fratribus ministrari , cum ipsæ gaudeant privilegiis , quibus gaudent Fratres . *Miranda Roderi. Pellix.* Tu tamen praxim attende .

34 An incurrat poenas *Clementina prima de privileg.* (in qua prohibetur Regularibus absque licentia Parochi hoc Sacramentum ministrare) Novitius Sacerdos , qui absque licentia Parochi hoc Sacramentum Laicis administraret ? & neg. quamvis mortaliter peccaret quia Novitii in odiosis non veniunt nomine Religiosorum , de quibus *Clementina* loquitur . *Tamb. Ren. q. 6. contra Nav.*

35 Possunt nè esse plures Ministri in collatione hujus Sacramenti , in casu necessitatis . Dico primò non posse validè unum Ministrum ungere , & alium formam proferre ; quia sensus verborum formæ , *per istam, &c.* non cadit supra alienam sed supra propriam unctionem . *Fili.* Dico 2. illicitè tantum unum Ministrum ungere unam partem sensus , alius aliam ; quia cum utrumque sensum ungere non sit necessarium , jam sic multiplicare Ministrum est extra necessitatem : ergo , & c. *Fili.* Dico 3. validè , & licitè posse unum Ministrum ungere unum sensum simul , vel successivè cum alio Ministro alium sensum ungente , proferentibus singulis suas formas ; quia hoc Sacramentum habet plures partiales formas , & materias , quarum singulæ habent suam partialem significationem per ordinem ad suum effectum : ergo , & c. *Ren. q. 7. Fili. Bon. etc.* communiter .

36 Si peractis aliquibus unctionibus deficiat Sacerdos , debet nè alius Sacerdos repetere unctiones factas ? & neg. quia ob partiales materias , & formas , factæ unctiones fuerunt validæ : ergo , & c. Tum quia ob eandem rationem id continet in Sacerdote consecrante vinum , supplendo vices Sacerdotis defuncti post consecrationem panis . *Turri. Ren. q. 3. Fili. &c.* contra *Meratiu.*

37 Sacerdos non servans ritus ab Ecclesia præscriptus in collatione hujus Sacramenti , an peccet mortaliter . Dico primò , Sacerdotem omittentem Psalmos , Litanias , & c. extra casum necessitatis , vel Clericum , aut laicum assistentem non peccare .
Rat.

Rat. primi; quia Rituale Roman. eas tantum consulit. *Ren. q. 9. Bon. Tamb. etc.* Rationē 2. colligit *Leand. ex l. quasvis de verb. signif.* imò *Quinta* ait, foeminam adhibere sine necessitate non esse mortale. Dico 2. sine lumine hoc Sacramentum ministrare, neque esse mortale, præciso scandalo, & contemptu; sicut nec est mortale ministrare illud sine stola, & superpelliceo, in casu tamen, quo infirmus alia Sacramenta suscipere non posset; quia tunc tantum hoc Sacramentum videtur necessarium.

Amic. etc.

- 33 Est ne præmittenda confessio, & communio Sacramento exte-
mæ Unctionis? *¶* aff. si tempus id permittat: quod si non, po-
test sine illis unctio dari. Primum constat ex Ritu. Rom. Paul. V. 2.
2. probatur; quia ad dignè suscipiendum hoc Sacramentum,
sufficit contritio, vel attritio putata contritio: quod intelligen-
dum est, dum tempus dumtaxat suppetit pro unctione; si enim
pro poenitentia, aut Eucharistia tempus adesset hæc Sacramen-
ta unctio præferenda essent. *Ren. q. 10. contra Sua. Duran. etc.* absolute negantes.

S A C R A M E N T U M O R D I N I S

In Communi.

Quærit.

- 1 **Q**uid, & quot sint Ordines? Definitur Ordo, quod sit signa-
culum quoddam, in quo spiritualis potestas traditur or-
dinato. *S. Tho.* Unde ad 2. dico, septem tantum esse Ordines,
scilicet, Ostiariatus, Exorcistatus, Lectoratus, Acholytatus,
Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus. Est de fide ex
Trid. sess. 23. cap. 2. et 3. Primam verò Tonfuram non esse Ordinem,
ut dicemus, & Episcopatum non esse Ordinem distinctum
à Presbyterato, quia non habet distinctum actum, vel habitu-
dinem in ordine ad Eucharistiam, penes quam Ordines distin-
guuntur. *San. Ren. tom. 2. fol. 340. q. 1.*
- 2 An Papatu, Patriarchatu, & Archiepiscopatu sint Ordines;
& idem quæritur de Cardinalatu? *¶* neg. Constat ex dictis.
Rep. q. 2.
- 3 Vtrum omnes Ordines sint Sacramenta? *¶* aff. ex Flor. Conci. in
litteris Eug. hoc enim enumerat omnes Ordines sub ratione
Sacramenti, tribuens singulis materiam, & formam distin-
ctam: ergo, &c. *Bell. Sol. Syl. Ren. q. 3. etc.* contra *Dur. Caj. etc.*
tantum tres Ordines ultimos esse Sacramenta dicentes.
- 4 Cur majores tantum Ordines dicantur Sacri? *¶* quia isti tan-
tum

tum sacrant subiectum per votum castitatis. *D. Tho. V. aq. Ren. q. 5. etc.*

Quæ conditiones requirantur ad validè, & licitè suscipiendos Ordines? *R.* ad validè requiri primò sexum virilem. 2. Baptismum. Ad licitè verò requiri primò Confirmationem. 2. primam Tonsuram. 3. legitimam ætatem. 4. ut Ordinandus sit subditus Ordinantis, vel dimissorias habeat. 5. ut habeat titulum pro sacris. 6. ut interstitia servet. 7. ut non sit irregularis. 8. ut non sit aliqua censura irretitus. 9. ut habeat scientiam sufficientem. 10. ut sit probatæ vitæ. 11. ut sit in gratia. 12. ut habeat debitam intentionem. 13. ut servet gradationem. *Ren. q. 6.*

potest nè hermaphroditus validè Ordines suscipere? *R.* aff. si prævaleat in eo sexus virilis, ex Pontificis tamen dispensatione; nam etiam ut sic sunt monstra; & consequenter irregulares. *San. Nav. etc.* Idem dicendum de foemina, quæ in virum profilivit, quæ sine dispensatione promoveri non potest ob maximam indecentiam, quæ esset in ministrando in altari eum, qui aliquando foemina fuit. *Did. Ren. fol. 343. q. 1. contra Lean.*

An infanti post Baptismum ante usum rationis *validè* conferatur Ordo? *R.* aff. quia in Ordine, sicut & Baptismo non requiritur actus, sicut requiritur in Matrimonio, & Pœnitentia: ergo, &c. *S. Tho. Bon. Ren. q. 2. etc.*

An Confirmatio sit de necessitate præcepti in Ordinando? *R.* aff. quia circa hoc verba Trid. *sess. 23. cap. 4.* sunt in materia gravi: ergo, &c. *Ban. Tol. Ren. q. 3. etc. contra Coni. Sua. etc.*

Si quis susciperet Ordines ante primam Tonsuram, incurrerèt nè suspensionem, & irregularitatem? Supponendum est, suscipientem Ordinem per saltum, esse ipso facto suspensum ab eo Ordine, ex *Cap. Tua litera de Clerico per saltum promotò*, à qua suspensione Episcopus dispensare potest ex Trid. *sess. 23. de refer. Nav.* Item irregularitatem incurrere sic suspensum, in male suscepto Ordine Ministrantem, in qua solus Pontifex dispensare potest. *Say.* R. igitur neg. quia ex Trid. Prima Tonsura non est Ordo, quamvis teneatur postea illam suscipere, qui sic ordinaretur ante illam, quia contra mentem Ecclesiæ est, ministrare in Ordine, ea non suscepta: ergo, &c. *Ren. q. 3. contra Fornarium.*

Quæ ætas requiratur ad Minores Ordines? *R.* sufficere septennium completum, ante quod esset mortale, primam Tonsuram,

- ram, vel Ordines Minores, suscipere; quia requisita à Trid. ut scilicet, in his ordinandi, sciant legere, & scribere, rudimenta fidei, linguam latinam, &c. competere non possunt non habenti usum rationis. *San. Ren. fol. 345. q. 1.* contra plures plura arbitantes.
- 11 Quæ ætas requiratur ad majores Ordines? R. ad Subdiaconatum requiri ætatem 22. annorum inceptorum, sicut & ad Diaconatum 23. & Presbyteratum 25. ex *Trid. sess. 23. cap. 12. de refor. Ren. q. 2.*
- 12 Quomodo intelligatur annus inceptus? Vt annus sit inceptus, sufficit, ut talis sit per quadrantem, vel dimidium ejus; quia verè per tale tempus dicitur quis constitutus in supradictis annis, & verè hi dicuntur incepti: ergo, &c. *Lean. Ren. q. 3.* contra Bon. requirentem medium diem: diem verò *San. & horam. Dia.*
- 13 An in supputanda ætate Ordinandorum computandus sit in anno bisextili dies intercalaris? R. aff. quia dies illa est de integritate illius anni; est enim complementum quatriennii præcedentis, in quo sex horæ (quæ excedunt 365. dies uniuscujusque anni) quater ductæ diem constituunt. Hinc qui complet ætatem 24. annorum in die 24. Februarii anni bisextilis debet expectare diem 25. sequentem, ut possit ordinari. Tum quia dies bisextilis computatur in anno Novitiatus: ergo, &c. *San. Bon. Ren. q. 4. etc.* contra *Pellix.*
- 14 Quam penam incurrat, qui ante legitimam ætatem Ordines suscipit? R. incurrere ipso jure suspensionem ab Ordinum executione. *Ren. q. 5.* ex Bulla Pii II. de anno 1461. Nisi bona fides talis ætatis excuset. *Nav.* ex eadem Bulla. Et insuper irregularitatem incurrere Papæ reservatam, si audeat in sumpto ordine ministrare, ex præcit. Bulla DD. cit. Quod non verificatur celebrando Ordinatus mala fide cum Episcopo; quia non dum peracta ordinatione, & finita Missa, non intelligitur incurrere suspensionem: ergo, &c. *Nav.* contra *Lay.* qui subdit, posse suspensum Ordines exercere absque absolutione adveniente legitima ætate; quia talis suspensio propriè non est censura, sed canonicum impedimentum.
- 15 Num possit Episcopus ordinare non subditum, vel subditum extra Diocesim absque licentia Episcopi loci? R. ad primum neg. nisi deferat dimissorias proprii Episcopi, ex *Trid. sess. 23. de refor. cap. 3. Ren. fol. 347. q. 1.* Subditus autem Episcopo dicitur primò si sit oriundus suæ Diocesis. 2. si in eà beneficium, vel domicilium habeat ex cap. nullus de tempore Ord. in 6.

tertio ex Trid. si per triennium Episcopo servierit, dummodo statim post ordinationem ei Episcopus beneficium conferat. Potest tamen Episcopus ordinare non subditum, si hic habeat dimissorias Legati à Latere. *Cened.* Vel si sit spes rati habitionis proprii Episcopi. *Dia.* contra *Cened.* Vel denique quando Episcopus diu suspensus fuisset, eò quod alienum subditum ordina-verit, tunc enim poterit propinquior Episcopus. *Cened.* Vnde ad 2. R. neg. quia Pontificalia ex Trid. extra Diocesani ab Episcopo exerceri non possunt: ergo, &c.

16 Quis possit concedere literas dimissorias, & quomodo? *Vid. Rem. ibi, q. 2.*

17 Potest ne Capitulum Sede vacante, dimissorias concedere? R. aff. post annum à die vacationis; ante verò non posse, nec pro prima Tonsura. Primum constat ex *Trid. sess. 7. cap. 10. de refor.* 2. probatur ex eodem Trid. quod licet de ordinibus loquatur, consuetudo tamen interpretata est Decretum, etiam pro prima Tonsura. *Ren. q. 3. Merol.* contra *Quinta.*

18 Vtrum possint Regulares has literas dimissorias pro suis subditis ordinandis ad quemcumque Episcopum dirigere? R. neg. constat ex Decreto, seu declarat. S. Cong. Conci. jussu Clem. VIII. edita 15. Martii 1596. & omnia circa hoc privilegia revocata esse per Trid. prout ex praxi Curiae Romanae, & consuetudine constare asserit *Dia.* Ita etiam *Pelliz. Ren. q. 4.*

19 Ut dicatur quis Oriundus alicujus Dioecesis, an sufficiat, -si ibi tantum natus sit? R. neg. sed ultra requiri, ut ibi suus Pater fixum domicilium habuerit eo tempore, quo natus est. Rat. est: quia mater, habens in suo itinere animum revertendi in suam Civitatem, fingitur semper in Civitate fuisse, & ibi peperisse, ex *l. retrò, ff. de captivis*: ergo, &c. Imò ex *Sant.* filii procreati in loco, ubi mater, vel pater fuerant commorati per decennium negotiationis causa, non dicuntur originari illius ci, & à fortiori, si mater ex industria alibi vadit ad parturiendum. *Tamb. Ren. q. 5.*

20 An dicatur Oriundus quis illius Dioecesis, ubi mater, pater, vel avus natus est? De matre loquendo, R. neg. nisi in casu filii illegitimi, ex *l. 1. ad finem, ff. ad municipalem.* *Ren. q. 16.* Vnde de Patre loquendo R. aff. neg. verò de avo. Primum constat ex *Declarat. S. Congr. Conci. 19. Octobris 1599.* Item ex *l. assumptio, §. filius, ff. de municipalibus.* 2. pater ex praedicta lege, ubi sit mentio Patris tantum, non avi. *Dia. Zerol. &c.* contra *Leon.* utrumque permittentem, & contra *Hem.* utrumque negantem.

21 Quid requiratur, ut quis ratione beneficii possit ad Ordines promoveri? Requiritur primò, ut beneficium sit perpetuum, sicuti perpetuum est Sacramentum. *Ren. q. 7. 2.* sufficit adhuc admodum tenue; quia ex cap. *nullus de tempor. Ordi. in 6.* fit quis subiectus Episcopi ratione beneficii, non determinando huius quantitatem: ergo per quodlibet beneficium. *Hen. contra Barbof.* requirentem saltem 4. vel 8. scutorum quantitatem. 3. non requiritur, ut beneficium habeat residentiam, aut perceptionem fructuum (sicuti requiritur in titulo beneficii ad sustentationem necessarij.) *Rat. primi;* quia prædictum caput simpliciter loquitur de beneficio: ergo sufficit simplex. *Dia. San. & c. Rat. 2.* quia ex eodem cap. sufficit beneficium, & qui habet purum titulum, beneficium habere dicitur. *Dia. etc.* Denique non sufficit pensio, quia hæc non est beneficium. *Azo.*

22 Vtrum possit quis ordinari ratione beneficii, quod ad hunc finem fuit constitutum in aliena Diocesi, ut posset ille talis ab Episcopo illius Diocesis ordinari in fraudem Episcopi domicilij? *R. aff.* quia ius non nisi beneficium requirit, nec aliud distinguit: ergo &c. *Martius S. Joseph. Leon. Ren. q. 8. contra Dia. & c.*

23 Quomodo possit quis ordinari ratione domicilij? *R. ordinari posse, si comparavit alicubi domicilium, & ibi habitaverit cum animo perpetuò ibi manendi, ex l. nihil interest, ff. de captivis, & possit ibi revocari. San.* quod dignosci potest, si eo loco majorem partem bonorum transtulerit, ex l. *Civis, Cod. de incolis. Bos.* vel Regia fiscalia solvat. *Lay. Ren. q. 9.*

24 An qui duplex domicilium habet, possit ab utriusque loci Episcopo ordinari? *R. aff.* si æque moraliter in utroque habitet, perpetuò in uno loco hyeme, & in alio æstate. Probatur à paritate plurium beneficiorum. *Dia. Ren. q. 10.*

25 Vtrum possint Episcopi ordinare Barones, Feudatarios suæ Diocesis, eorumque filios, si alibi domicilium habeant? *R. aff.* quia ratione feudi, vel domini censentur ibi habere domicilium, ex l. *Senatores, Cod. de incolis lib. 10. Ren. q. 11.* Hinc est, quod si Baronatum ante susceptionem Ordinum dimittant, ordinari non possunt: & ita resolvit S. Cong. Concilij ad instantiam Eminentiss. Card. Philamarini Archiep. Neap. 15. Martij 1649.

26 Quæ requirantur, ut possit quis ordinari tanquam familiaris Episcopi? *R.* requiri, ut per triennium Episcopo (non Titulari tantum) interservierit, vivatque expensis Episcopi, & hic post Ordinationem, sine fraude ei beneficium conferat, ex *Trid. sess. 23. cap. 9. de reform. Ren. q. 12.* Dixi post Ordinationem; quia si

ante, poterit Episcopus ratione beneficii, ante triennium Beneficiatum ordinare: quod privilegium ampliatur à *Barb. San. etc.* in famulo familiaris Episcopi, si cum familiari per triennium fuerit commoratus: Imò quia possunt Episcopi supradictos ordinare, possunt etiam in interstitiis eorum dispensare, ut ait *Dia. contra Villal. etc.*

27 An triennium debeat esse completum, vel sufficiat, si sit inceptum? R. debere esse completum: imò & continuum, quavis non ad modum Novitiatus. Rat. primi: quia odiosum est, Episcopos posse alienos ordinare: ergo, &c. *Bauci*. Rat. 2. pendet ex cap. finali de verbor. signif. in 6. ubi Pontifex dixit, nomine suorum Clericorum, venire Clericos familiares, continuo domesticos, commensales, etiam si aliquando pro suis negotiis abesse contingat. *Tamb. Rem. q. 13. etc.*

28 Vtrum possit ordinari tanquam familiaris, qui Episcopo de longinquo deservit, & ejus expensis vivit? R. aff. si intra Diocesim deserviat, &c. Secus si extra; quia Episcopus in primo tantum modo cognoscere potest qualitates, & mores sui familiaris, penes quam cognitionem assignatum fuit à Trid. triennium. *San. Bon. Rem. q. 14. etc.*

29 Intra quod tempus teneatur Episcopus post ordinationem conferre suo familiari beneficium? R. ex Trid. debere statim conferre, idest post 10. dies. *Tamb.* Quid autem dicendum sit, si Episcopus id non fecerit, vel moriatur. In 2. casu esse bene ordinatum triennale, dixit *Bauci*. quia sicuti est bene ordinatus quis ad titulum patrimonii, vel beneficii, nec aliquam suspensionem incurrit, etiamsi casu amittat beneficium, vel patrimonium, ita, &c. In primo verò casu remanere suspensionem triennale, dumtaxat si conscius fuerit malæ intentionis Episcopi; quia tunc contra Trid. fraus committeretur. *Rem. q. 15.*

30 Si quis aliquos Ordines suscepit ab Episcopo domicilii v. g. an possit alios facipere ab Episcopo originis, vel beneficii? R. aff. quia cum electione unius Episcopi non desinit esse quis aliorum subditus: ergo, &c. *Avers. Rem. q. 16 Squill. etc. contra Bar. Rec. etc.*

31 Qualis sit titulus, ad quem potest quis ordinari? R. ex Trid. sess. 21. cap. 2. de reform. requiri titulum, vel beneficii, vel patrimonii, vel paupertatis in Religiosis post validam professionem. *San. Rem. fol. 356. q. 1.*

32 Si quis sine titulo, vel sine titulo beneficii; aut patrimonii pr-

dicaretur, an incurreret aliquam suspensionem? *R. neg.* nisi in aliqua Dioecesi hæc poena fuisset imposita, ut in nostra Neapolitana. Rat. est quia ex Trid. solum remanet confirmata antiqua poena, non quidem suspensionis, (cum hæc ante Trid. fuerit revocata) sed poena in Episcopo, alicui ordinatum; & sic declaravit S. Cong. apud *Pisacum* adductum à *Dia.* ita *Sd. Tol. Ren. q. 2. etc.* contra *Sua. Bon. &c.* An autem littera dimissoriales ficto patrimonio obtentæ, sint falsæ. Negant *Villal. Hen.* quia quamvis per fraudem obtentæ sint, sunt tamen veræ licentiæ. Est contra *Coni. &c.*

33. Possit nē quis sine ullo titulo ad ordines promoveri? *R. neg.* ex expressis verbis Trid. *sess. 21. cap. 2. de reform.* ex quibus manifestè excludantur variae opiniones in contrarium. *Sua. Idem* dicendum de eo, cui fuerint promissa subdia; quia ex eodem Trid. requiritur Patrimonium: ergo jus in illo, non ad illud. *Azo. Ren. q. 3.*

34. Si quis ordinaretur ad titulum patrimonii ab alio ei celsi, sed cum pacto, ut post ordinem susceptum, illud retrocedat, an incurrat suspensionem? *R. neg.* quia non suspenditur, qui ficto titulo ordinatur, ex dictis: ergo, &c. Tum quia tale pactum ex Trid. est nullum, Unde neque in foro conscientiae ordinatus tenetur retrocedere tale patrimonium: ergo, &c. *Dia. Ren. q. 4. Bon. etc.* contra *Sua.*

35. Vtrum patrimonium, ad cuius titulum quis ordinatur hypothecari possit post ordinationem? *R. bona,* ad cuius titulum quis ordinatur; non posse speciali hypotheca obligari: posse vendi generali, quia in hac non veniunt ea bona patrimonialia. *Conc. Ren. q. 5.*

36. Si quis sine sua culpa amitteret patrimonium, ad cuius titulum fuit ordinatus, an possit licitè ad alios ordines promoveri, vel in ipso sine suspensione se exercere? *R. ad primum neg.* quia sic, contra Trid. promoveretur sine patrimonio. *Sua. Hen. Ren. q. 6. etc.* Unde ad 2. *R. aff.* quia poena requirit culpam: ergo, &c. *Fam. etc.*

37. An annua pensio, vel census redimibilis sufficiat ad hoc, ut quis possit ad Ordines promoveri? *R. ad primum aff.* si pensio ad congruam sustentationem sufficiat, ex Trid. *sess. 21. cap. 2. de reform.* Tum quia huiusmodi pensio est jus reale proprium illius, cui assignatur: ergo, &c. *Bon.* Unde ad 2. *R. aff.* ex *Clementi. ex vi §. cum annui redditus de verb. signif.* ubi annui census inter immobilia computantur. Tum quia census redimibilis

- est sufficiens pro constitutione vinculi, & Majoratus perpetuo: ergo multò magis pro titulo ad Ordines requisito. *Azo. Ren. q. 7. Pala. etc.* contra *Ugoli.*
- 38 An possit quis ordinari ad titulum Beneficii, cujus fructus potiri non potest, nisi post susceptum Presbyteratum, vel ordinari ad titulum Cappellaniæ *Perpina* & ad primum aff. si aliunde habet unde vivat: Secus si non. Rat. primi; quia sic resolutum fuit à S. Cong. *Garzia* contra *Marchinum*: Rat. 2. quia aliter interim mendicari cogeretur, quod indecorum est. *Ami. Ren. q. 8.* Vnde ad 2. eodem modo respondendum est: quæ omnia de titulo Cappellaniæ procedunt; nam ratione Cappellaniæ, (quæ dicitur beneficium, quando est perpetua, & Episcopi auctoritate fundata) potest Episcopus ordinare non subditum, talem Cappellaniam in sua Diocesi habentem, sicut potest ratione beneficii. *Ricc. Dia. contra Garzia &c.*
- 39 Quæ sint interstitia servanda in collatione Ordinum: esse intervalla quædam in temporis à Sacris Canonibus assignata inter unum Ordinem, & alium: quæ non servare mortale inducit; non verò suspensionem. Primum constat ex *Trid. sess. 3. cap. 11. 13. & 14. de reform.* requirente inter Acolitatum & Subdiaconatum, inter hunc & Diaconatum, hunc & Sacerdotium, annum interstitii. *Ren. fol. 360 q. 1. 2.* probatur; quia sic faceret contra præscriptum *Trid.* ergo, &c. Probatur & quia in jure nulla adeest talis suspensio: ergo, &c. *Tamb. Sua. Pala. etc.* contra *Portell. Lexa.* loquendo de suspensione.
- 40 Annus interstitii præscriptus à *Trid.* debet nè esse naturalis, an sufficiat Ecclesiasticus, sufficere Ecclesiasticum, nec inde excludi naturalem, etiam Ecclesiastico non transacto. *Bon. ex decreto fact. per Bullam Xist. V. & Cardinalium Congreg. imò penes Palq.* sufficere aliquando decursum intervallorum temporum, etiam si annus Ecclesiasticus non transierit; quod *Tamb.* non approbat.
- 41 Quia ad interstitia dispensare possit: posse Episcopum, sive originis, &c. sive ordinantem suum familiarem, urgente tamen necessitate, aut Ecclesiæ utilitate dispositive, non copulative: & licet in interstitiis à Diaconatu ad Presbyteratum, videatur utrumque requiri à *Trid. cap. 17. dist. 24.* particula *et* sumitur pro *vel*: quod evenire posse, patet in definitione naturalis, quæ est principium motus, & quietis, hoc est, vel quietis. *Pellie. Disc. Rem. q. 3. contra Pala. Bon.*
- 42 Qualis necessitas, vel utilitas requiratur ad hanc dispensationem?

- nem? *Id.* hoc remitti ex Trid. arbitrio Episcopi. *Ren. q. 44.*
- 43 Quis possit dispensare in interstitiis Regularium? *Id.* posse eorum Superiores; quia hi, & non Episcopi dant reverendas, seu dimissorias: ergo, &c. Tum quia Regulares non sunt subiecti Episcopis: ergo, &c. *Sua. San.* qui ita praticari asserit. Est contra *Bon. Tamb. Ren. q. 5. etc.*
- 44 An sicut observanda sunt temporum interstitia, ita servandum sit aliquod determinatum tempus, in quo possint Ordines conferri? *Id.* aff. unde Ordines Sacri, præcisa Pontificis dispensatione, solis Sabbathis 4. temporum, Sabbatho Dominicæ Passionis, vel Sabbatho Sancto conferri possunt, ex *cap. de eo de temp. ordi.* Ordines verb Minores solis Dominicis, & festis diebus ultra supradicta tempora ex eodem Cap. Episcopatus rursus Dominicis tantum diebus, & hora tertia, ex *cap. ordin. et 2. & cap. quod die, diff. 15.* Et denique Prima Tonsura omni die, etiam feriato ex Pontificali, & quavis hora, ex *Dia.* Est communis.
- 45 An in casu necessitatis, ut si Sabbatho 4. temporum non potuit ob infirmitatem Episcopi, vel multitudinem Ordinandum quis ordinari, possit eidem Ordo Sacer in sequenti Dominica conferri? *Id.* aff. continuato tamen jejunio ex parte utriusque, ordinandi scilicet, & Episcopi. Constat, ex *cap. literas de temp. ordi.* nam tunc fictione canonica mane Dominicæ trahitur ad Vesperas Sabbathi præcedentis: ergo, &c. *San. Ren. q. 7. Lay. etc.*
- 46 Vtrum possit unus Ordo Sacer conferri in Sabbatho 4. temporum, & alius Ordo Sacer eidem conferri in Dominica sequenti, stante Indulto Summ. Pontificis, quod possit quis ordinari in tribus diebus festis? *Id.* aff. nam id licet expressè in cit. cap. prohibeatur, id tamen intelligitur continente jejunio, nè eodem die duo Sacri Ordines conferantur: ergo in casu nostro non continuato jejunio, non censetur idem dies Sabbathi, & Dominicæ: ergo, &c. *Ren. ibi.*
- 47 Possunt nè Dominicis, & festis diebus extra 4. tempora, promoveri plures ad Ordines Minores? *Id.* aff. dummodo tanti non sint, ut appareat, Episcopum generales Ordinationes tenere. Constat ex *Cap. de eo de temp. Ord. Syl. Ren. q. 3. 19c.* contra *Ang. Panor. etc.* aliter textum capituli explicantes.
- 48 An festi dies, in quibus conferri possunt Ordines Minores, debeant esse festi de præcepto: Et idem queritur de festis diebus, in quibus ex dispensatione Pontificis possunt aliquando con-

maiores? *R.* in utroque casu festos debere esse de precepto, quamvis in ipsis non fiat officium de festo, ut si in feria 4. Cinerum incidat festum S. Mathie. Primum constat ex novo Pontificali Urb. VIII. Tum quia in communis estimatione nomine festorum veniunt ea, in quibus servilia cessant: ergo, &c. *Ren. q. 9. Azo. Barbof. etc. contra Gau. Dia. etc. 2. probatur; quia Pontifex pro diebus festis intendit, ut sint apud fideles solemnia: ergo, &c. Tamb.*

49 An tempora assignata à jure pro Ordinibus suscipiendis debeant observari etiam respectu Regularium? *R.* aff. & privilegia circa hoc omnia ex usu recessisse, testatur ex *Mira. Lacinus Dona. Laynenfis Dominicanus Ren. q. 10.*

50 Potest nè quis uno, & eodem die plures Ordines suscipere? *R.* minores Ordines cum prima Tonsura, præcisa consuetudine, & prohibitione in contrarium suscipi posse eodem die: cum Subdiaconatu verò nequaquam: & idem dicendum de duobus Sacris. Primum probatur; quia licet ex Trid. requirantur aliqua interstitia inter Ordines Minores, de licentia tamen Episcopi eodem die suscipi possunt; aliundè prima Tonsura non est Ordo: ergo, &c. *San. Ren. q. 11. etc. 2. constat ex cap. 2. de eo, qui furtivè Ordines recipit. San. Syl. etc. contra W4/q. Tertium probatur ex Trid. sess. 23. cap. 13. Pelliz. etc.*

51 Quomodo irregularitas impediat Ordinis susceptionem? *R.* irregularitatem, sive ex delicto, sive ex defectu impedire Ordinum susceptionem. *Ren. fol. 366. q. 1. Quæ autem sit irregularitas ex delicto, quæ ex defectu. V. Irregularitas.*

52 An expositus præsumendus sit illegitimus, itaut ad Ordines promoveri nõ possit sine dispensatione? *R.* neg. quia quilibet ex l. 3. de infantibus expositis, præsumitur ingenuus, & ex legitimo matrimonio natus, ex l. Lucius, ff. de condit. & demonstr. ergo, &c. Tum quia expositus ex Bulla Greg. XIV. censendus est legitimus: ergo, &c. *Fili. Cui. Ren. q. 2. & c. contra Bon. Vital. & c.*

53 An illegitimus, qui per rescriptum Papæ fuit legitimatus, possit ad Ordines promoveri absque alia dispensatione super irregularitatem? *R.* aff. si legitimatio fuit absoluta, & totalis: Secus si Papa prius legitimet, & deinde addat restrictionem: Sic Pontifex legitimando professum in Religione noluit illi acquiri jus ad Prælaturas. *Tamb. Ren. q. 3. contra Bon. id absolute extendentem ad omnia, ad quæ se extendit potestas legitimantis, quatenus fieri potest absque præjudicio alterius, & contra l. 7. absolute concedentem.*

54 An illegitimus dispensatus ut Clericus fiat censeatur dispensatus ad Ordines Minores, vel dispensatus ad Ordines, censeatur dispensatus ad Sacros? *Bon.* ad primum aff. quia permissio in genere mediocritatem respicit: sed Minores Ordines medii sunt inter primam Tonfuram, & Ordines Sacros: ergo, &c. *Dia.* contra *Merol.* Unde ad 2. *Bon.* neg. nisi Papa motu proprio dispensaret, vel simpliciter legitimaret, aut dispensaret sciens illegitimum in minoribus esse constitutum. Probat, quia in materia stricta, qualis est dispensatio, non veniunt qualificati Ordines, nisi exprimantur. *Dia.* *Sua. Ren. q. 4. & c.* contra *Coni.*

55 Vtrum Dæmoniaci, & Energumeni arceantur à susceptione Ordinum: & idem quaeritur de laborantibus morbo caducor. Ad primum dico, non posse supradictos, ante susceptionem Ordinum tales, perseverante infirmitate, Ordines recipere: quod si se liberaverint, nec possunt Sacros sine Episcopi dispensatione recipere: bene verò Minores: Possunt tamen, si post susceptos Ordines contingat infirmitas, cum eadem dispensatione in Ordinibus se exercere. Primum constat ex Cap. *Maritum*; & cap. *Clerici dist. 33. 2.* probatur; quia ad Episcopum spectat judicare de liberatione infirmitatis: ergo, &c. Probat, 3. quia in cap. *Clerici cit.* Sacrorum susceptio duntaxat, sine dispensatione prohibetur. *Ren. q. 5. 4.* probatur ex cap. *Communiter dist. 33. Bon. Nav. Tol. & c.* Unde ad 2. *Bon.* neg. ex cap. *Maritum*, & cap. *Comm. cit.* Possunt tamen cum socio jejuno in Ordinibus se exercere, si infirmitas post susceptos Ordines advenerit, raro morbo vexentur, & absque indecencia. *Bon.*

56 Potest nè abstemius ad Ordines promoveri? *Bon.* posse ad omnes præter Sacerdotium; quia in hoc tantum requiritur perfectio Sacrificii in utraque specie. *Bon. Nav. Ren. q. 6.*

57 An censura irritet valide Ordines recipiat? *Bon.* aff. etiam si Episcopus Ordines conferendo generaliter protestetur se nolle excommunicatis, &c. Ordines conferre; quia hæc protestatio est ad terrorem, vel ad minus est contra eos, quos Episcopus sciret esse excommunicatos, &c. *Lay. Ren. q. 7. Pelliz. & c.*

58 Quæ scientia requiratur in Ordinando? Tonfurandus scire debet legere, & scribere, & fidei rudimenta, & promovendus ad minores, linguam latinam: Ad Subdiaconatum verò, & Diaconatum requiritur, ut literis (est *Trid. sess. 23. cap. 4. de reform.*) & iis, quæ pertinent ad eos Ordines, quos suscipit exercendos,

fit

fit Ordinandus instructus. Ad Presbyteratum denique, ait idem Trid. requiritur, ut ad Populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente idonei comprobentur. *Ren. fol. 370. q. 1.*

59 Num Regulares possint quoad scientiam ab Episcopis examinari? *R. aff. & privilegia circa hoc revocata per Trid. sess. 23. c. 12. de reform. in foro conscientie valere, dici non potest ex Alex. VII. prop. 36. Ren. q. 2. Imò Pullus, addit ad id teneri Episcopos.*

60 Quæ probitas, & vitæ honestas requiratur in eo, qui promovendus est? *R. ad Ordines minores requiri bonum testimonium à Parocho, & magistro scholæ in qua promovendus educatur. Ad majores verò requiri publicationes faciendas per Parochum in Ecclesia. Trid. sess. 23. cap. 5. de reform. Ren. q. 3.*

61 Quomodo ordinandus debet esse in gratia? *R. sufficere in ea esse per contritionem (si non est communicandus) quia in cæteris Sacramentis sufficit contritio: ergo, &c. Ren. q. 4. Nec verum est suscipientem Episcopatum in peccato committere duplex peccatum, unum ratione Ordinis suscepti, alterum ratione circumstantiæ matrimonii spiritualis cum Ecclesia; quia hoc non convenit cum carnali univocè, nec est Sacramentum. Sua. Coto. contra Dia.*

62 Quæ intentio requiritur ad suscipiendos Ordines? *R. ad validdè requiri in adultis intentionem suscipiendi Ordines, sicut in cæteris Sacramentis. Fili. Ad licitè verò requiri intentionem suscipiendi Ordines, & non secularis judicii fugiendi causa. Trid. sess. 23. cap. 4. alias venialiter ordinandus, non mortaliter peccaret: quia non est mortale Ordines suscipere cum intentione ejus, quod consequitur ad Ordines: ergo, &c. San. Ren. fol. 372. q. 1. Dia. contra Ledes. Bann. etc. dicentes peccare mortaliter, quod apud Bon. Lay. etc. valet tantum in casu, quo gravi aliqua causa apud seculare judicium incepta, fraudolenter Ordinibus quis initiaretur.*

63 Gradatio est nè conditio necessaria in Sacramento Ordinis? *R. esse necessariam necessitate Sacramenti in Episcopatu qui suscipi debet post Sacerdotium, in reliquis verò est de præcepto. Rat. primi; quia Episcopatus non est distinctus Ordo, à Sacerdotio: ergo essentialiter cum ipso connectitur: ergo, &c. Ren. q. 2. S. 7 bo. Rat. 2. quia inter Ordines non est essentialis connexio: ergo, &c.*

64 Quis sit Minister Ordinis? *R. ad valorem esse quemlibet Episcopo-*

scopum, etiam degradatum, imò & per saltum (prætermittendo aliquos Ordines) suscipiensem Sacerdotium. Rat. primi; quia potestas conferendi Ordines radicatur in charactere Episcopali indelebili: ergo, &c. *Ren. q. 3.* Rat. 2. quia dummodò Episcopus sit Sacerdos characterem Episcopalem habet: ergo, &c. *Coni. Fili. Bon. etc.* contra *Sani. Syl. S. etc.*

65 An Episcopus Titularis possit licite conferre Ordines? R. neg. ex *Trid. sess. 14. cap. 2. de refor. Ren. q. 4.*

66 Vtrum alii præter Episcopos possint Ordines conferre? R. posse Presbyteros Cardinales in suis titulis conferre ex consuetudine primam tonsuram, & minores Ordines. *Ren. q. 5. Bon.* Idem dicendum ex cap. *Quoniam dist. 69. etc.* de Abbatibus habentibus usum Mitre, & Baculi; quod intelligendum est erga suos subditos tantum ex declarat. Sac. Conc. Interpre. 23. Novemb. 1641. *Lay. Mira. etc.* Dixi *minores*, quia privilegium aliquorum Abbatum sacros Ordines conferendi, esse revocatum per *Trid. sess. 23. cap. 12.* dixit *Dia.* contra *Car.*

SACRAMENTA ORDINUM IN PARTICULARI,

Ubi de prima Tonsura.

Quæres.

1 **A**n prima tonsura sit Ordo? R. neg. ex *T. T.* contra Canonistas. Constat ex cap. *1. Subdiaconatu dist. 93.* ubi expressis Ordinibus non fit de tonsura mentio. Item ex *Trid. sess. 23. cap. 6.* ubi tonsura non numeratur inter Ordines minores. *Ren. tom. 2. fol. 374. q. 1.*

2 Quibus privilegiis gaudeant qui sunt prima tonsura initiati? R. gaudere privilegio Canonis ex dictis de censuris: Item, & foris dummodo ex *Trid. sess. 23. c. 6. vel* primò incedant in tonsuram, & habitu (nisi ex *Genevens.* excuset paupertas; vel modicum tempus) inserviantque alicui Ecclesiæ (saltem interpellatè ex eodem contra *Bon.*) aut si non, in Synodo obedientiam Ordinario præstiterint, aut processionibus interfuerint. *Dia.* ex declar. Sac. Cong. Concil. 23. Martii 1623. Vel 2. ex eodem *Trid.* si habitum, & tonsuram non deferant, sint tamen beneficiati. Quibus tamen beneficiis privari non possunt, ut sic cogantur ad gestandum habitum, ex *Ren. q. 2. Regeñte de Marinis* contra *Genevens.* & Bulla in contrarium Xist. V. revocata est per Bullam Clem. VIII. quæ incipit: *In suprema.*

3 Si Clericus tempore delicti committi non deferat habitum, an possit à Iudice seculari puniri? R. neg. quia ex declar. S. Cong. t. 8.

- teste *Riccio* apud *Bon.* talis Clericus non amittit privilegium : ergo, &c. Tum quia licet ex *Trid.* non requiratur trina monitio (ut olim) ad hoc ut Clericus amittat privilegium, requiritur tamen, ut continuata consuetudine habitum non gesserit ita ut publicè ut laicus habeatur: ergo, &c. *Bon. Gene. Ren. q. 3. etc.*
- 4 Vtrum gaudeat privilegio fori Clericus, qui per longum tempus deferat habitum, & non tonsuram, vel e contra? Loquimur de Clerico non autem de constituto in sacris; hunc enim certum est gaudere ex *Bon. etc.* 4. igitur ad primum aff. quia tonsura non est tantæ solemnitatis, & sæpè negligitur: unde ob eandem rationem oppositam 2. ad 2. neg. *Ren. q. 4. contra Riccio etc.* utrumque pro privilegio requirentem.
- 5 Si Clericus tonsuram, vel habitum non deferat an peccet mortaliter? 1. ad pri. neg. quia nullus est textus sub gravi id præcipiens *Castro. Caje. etc.* contra aliquos: unde ad 2. dico in sacris constitutos peccare mortaliter habitum per longum tempus non gestantes, ceteros verò tantum venialiter, Primum constat ex *Trid. sess. 14. c. 6. de reform.* ubi prædicti suspenduntur: ergo, &c. Idem dicendum de Beneficiatis ex *Clement. Quoniam de vita, & benef. Cleric.* Rat. primi; quia Clerici possunt sine culpa à statu Clericali recedere: ergo, &c. *San. Ren. q. 5.*
- 6 Quale debeat esse servitium Ecclesiæ ut Clericus gaudeat? 1. sufficere saltem si pro majori parte anni in spiritualibus servitium præstiterit ex declar. S. Con. teste *Ricc. par. 4. dec. 154. 2. 5.* nec requiri, ut id de mandato Episcopi præstiterit ex declarat. Sac. Cong. Genci. 28. Octobris 1536. ut contra *Cenc. & Menochius* volunt. *Ren. q. 6. Barbof. Ricc. etc.*
- 7 Quale beneficium requiratur ad hoc ut Clericus non incedens in habitum, & tonsura gaudeat privilegio fori? 2. sufficere qualecumque etiam tenue: imò & titulum ipsius absque possessione: non autem possessionem super aliquo beneficio. Rat. primi, & 2. quia *Trid.* requirit ut Clericus sit *beneficiatus*: ergo, &c. *Ricc. Gen. Ren. q. 7. Dia.* qui id etiam extendit ad titulum sine redditibus. Est contra *Julium Cla. Pari. etc.* Constat ex declarat. Sac. Con. 19. Junii 1538. teste *Dia. Bon. etc.* Est contra *Sua. Quar. etc.*
- 8 Vtrum possit Clericus puniri à Iudice laico pro delicto commissò ante Clericatum? 1. neg. quia in casu mutatus est status personæ: ergo in hoc casu non est attendendus tempus commissi delicti, sicut attenditur quando status non mutatur. *Ren. q. 8. Bon. etc.*

9 Quis post delictum commissum effectus est Clericus, vel Religionem fuit ingressus in fraudem fori secularis an gaudeat privilegio fori? *R.* ad primum aff. quia ex cap. 4. *Trid. sess. 23.* prohibitum est Episcopis, nè ad Ordines promoveant eos, qui fori secularis fugiendi causa Ordines suscipiunt: ergo signum est, eos gaudere: Tum quia qui ad Ecclesiam confugit animo fugiendi judicium, gaudet immunitate: ergo ita in casu nostro. *Sua. Ren. q. 9. de Janu. contra Moli. Covar. etc.* absolute negantes, & contra *Iul. Cla. Cenc. etc.* privilegium concedentes quoad personam, non quoad bona. Vnde ad 2. *aff. & Bulla in contrarium Xisti V. moderate est à Clem. VIII. in Bulla in Summa. Coto. de Ian. contra Bon.*

10 Vtrum possit à Judice laico puniri quis ob delictum commissum tempore Clericatus, si post delictum commissum uxorem duxit, & Clericatum dimisit? *R.* neg. quia ad puniendum aliquem attendendum est tempus commissi delicti ex *l. 1. ff. de permis.* Imò & qualitas status personae tempore, quo delictum commisit, ex *l. si quis, Cod. ad legem Corneliam de falsis*: ergo, &c. Nec contradicimus rationi adductae q. 8. quia ibi acquiritur privilegium, & ideo derogatur juri communi attendenti tempus commissi delicti, privilegium enim est concessio contra jus communis hic autem non acquiritur privilegium per mutationem status, unde juri communi non derogatur. *De Ianu. Ren. q. 10.*

11 An possit Judex secularis punire Religiosum non Clericum à Religione egressum, & effectum laicum, pro delicto commissi in Religionem? *R.* aff. quia praticari non potest, ut tunc cognoscatur delictum à suo Praeato Regularis ergo nè remaneat impunitus potest à Judice seculari puniri. Tum quia talis Religiosus effectus laicus est verè laicus (non sic Clericus effectus laicus nam est vere Clericus) ergo nullo privilegio gaudet: ergo, &c. Tum etiam quia tunc cum ex mutatione status nullum delinquenti advenit privilegium attendendum est tempus commissi delicti, quando delinquens in suo priori statu charactere rem recepit, vel fuit alicui statui Ecclesiastico permanenter additus, quod non verificatur in Religioso non Clerico, bene verò in seculari Clerico: ergo, ille fingitur semper secularem fuisse; iste verò fingi non potest non fuisse Clericum. *De Ian. San. Ren. q. 11. contra Bon. etc.* absolute negantes, & contra *Moli. Nav.* concedentes in casu locum praeventioni.

12 An qui post dimissum habitum deliquit possit à Judice seculari

lari puniri reassumpto habitu? R. neg. si assumpsit habitum ante carcerationem: quod si post, non gaudet si in ipsis carceribus reassumpsit; bene verò si post fugam à carceribus, vel dum manet habitatus. *Ren. q. 12. Barb.* Et idem dicendum de Clerico conjugato, qui habitum, & tonsuram dimisit, si postea illum reassumat, ex declar. S. Con. apud *Cuccum*. Primum probatur, quia gaudet privilegio, qui post delictum commissum est effectus Clericus in fraudem fori seculari, etiam si nunquam antea habitum gestaverit: ergo à fortiori, qui reassumpsit habitum ante carcerationem. Et confirmatur ex declar. Sac. Congr. 19. Octobris 1596. *Ricc. Barb. Fari. &c.*

13 An his privilegiis gaudeant Clerici salvatici? Clerici salvatici sunt hi, qui ad Ecclesiarum, & Episcoporum servitia assumuntur, qui non debent esse malæ conditionis, & famæ, nec criminosi. Igitur supradicti in criminalibus dum actualiter serviunt gaudent privilegio fori; in civilibus verò quoad corporis restrictionem tantum. Sicut gaudent etiam immunitate ab oneribus personalibus, non verò ab aliis. Non tamen gaudent privilegio Canonis, nec gabelarum exemptione, ex declarat. Sac. Congreg. Cardinal. 10. Kal. Junii 1632. *Ricc. Barbos. Ren. q. 13.*

14 Clerici conjugati gaudent ne his privilegiis? R. utroque privilegio gaudere, dummodo unicam, & virginem duxerint, deserant habitum, & tonsuram, ex cap. unico de Clerici conjugati 6. & denique ex *Trid. sess. 23. cap. 6. de refor.* alicui Ecclesiæ deserviant. *Sans.* An autem in criminalibus tantum gaudeant privilegio fori? Dic cum *Ren. q. 14. Barb. &c.* contra *Bon. Ricci. &c.* quod sic in prædicta consuetudinem, contrarium, ut in nostro Regno.

15 An uxores, & filii supradictorum gaudeant privilegio fori? R. neg. quia hoc privilegium conceditur Ordini: ergo non transit, &c. *Bon. Ren. q. 15. De Jan. etc.* contra *Dia. Squill. etc.* loquendo de uxoribus.

16 Vtrum familiares, seu servi Clericorum gaudeant privilegio fori? R. neg. contra *Narbonum, & Calcanum*, sive servi sint perpetui, contra *Menoebium, Bulleum, &c.* sive temporales, quia hoc privilegium præterquam quod non est pro supradictis in usu, Episcoporum est, ut hibi dicemus: ergo, &c. *Ren. q. 16. De Jan. &c.*

17 An familiares Episcoporum etiam adventitii, & temporales gaudeant privilegio fori? R. aff. ex declar. Sac. Congreg. Julii 1595. apud

apud *Gav. Ren. q. 17. &c.* contra *Sua. &c.* Quod extenditur primo ad Episcopos titulares, dummodò horum familiares ab Ordinario loci recognoscantur ex declar. S. Cong. 17 Jan. 1628. apud *Ciarlinum* Secundò ad Vicarium Episcopi pro suo familiari ex *Squill. Ricc. &c.*

18 Si familiaris Episcopi offendatur à laico, à quo Judice debeat laicus cognosci? *R.* debere cognosci ab ipso Episcopo privative quoad alios: ex cap. 1. *de pœnis in 6. Ren. q. 13.* contra *Dia.* id permittentem, dum familiaris, ut persona publica ratione officii, non ut privata offenditur; tunc enim, ait, delictum est mixti fori.

19 An gaudeant privilegio fori Clerici qui Clericatu renunciant in manu Episcopi, si postea habitum reassumant? *R.* aff. si in ipsa renunciatione non apponatur privatio privilegii, ut pœna; quia Clericus non potest renunciare privilegiis in favorem status Clericalis concessis. Tum quia nullo jure oppositum invenitur. *Ren. q. 19. De Ianu.*

20 An emphyteuta Clerici, vel Ecclesiæ five Ecclesiasticorum gaudeat privilegio fori? *R.* aff. si de re ad emphyteusim spectante conveniatur, e. g. de pensionis solutione ex decis. Rotæ in una Ravennensi emphyteusi 28. Maji 1631. Tum quia si dominium directum est Ecclesiasticum, & utile illi connexum tale erit: ergo, &c. *de Mari. Ren. q. 20. &c.*

21 An gaudeat privilegio fori Clericus ordinatus ante legitimam ætatem, vel extra tempora, vel eum falsis dimissoriis? *R.* neg. ex constit. Vrb. VIII. 11. Octobris 1624. *Dia. Ren. q. 21.*

22 An gaudeant privilegio ordinati cum dimissoriis Capituli Sede vacante? *R.* gaudere si sint in *majoribus* ordinati, sed remanere ad beneplacitum futuri Prælati, suspensi, ex *Trid. sess. 7. cap. 10. de Ian.* An autem ordinatus ab Episcopo excommunicato non denunciato sit suspensus? *R.* neg. etiam si Episcopus talis sit, quia hæreticus; nam non est vitandus: ergo, &c. *Veni. Ren. qui q. 22.* adducit casus in quibus Clerici non gaudent privilegio fori.

23 An Clericus se enormibus immiscens sit à Judice seculari cognoscendus? *R.* neg. quia contra *De Ian. ex cap. perpendimus de sent. excom.* talis Clericus privilegio tantum Canonis, si sine habitu, & tonsura incedat, privatur. *Bon. Ren. q. 24.*

24 An possit Juxta laicus cognoscere Clericum pro crimine falsæ monetæ, vel pro crimine læsæ Majestatis? *R.* ad primum aff. facta prius degradatione à Judice Ecclesiastico ex constit. Vrb.

- VIII. idibus Novemb. 1627. de *Mari. Ren. q. 25. contra Carolum de Grassi, &c.* Vnde ad 2. R. neg. quia non dicitur committere crimen læsæ Majestatis, qui non est subditus Principis: ergo, &c. *Marta, Julius, &c.* Hinc peracto judicio ab Ecclesiastico Judice degradari Clericus non debet, ut seculari Curie tradatur, quia casus non est de exceptis in quibus degradari potest. *Dia.*
- 25 An sint alii, qui gaudeant privilegio fori, & si Clerici non sint? R. aff. & primò gaudere laicos Religionum, Moniales, Novitios, Milites Religiosos. Rursus Heremitas viventes sub Episcopo, vel alio Superiori, &c. quos vid. apud *Ren. q. 26.*
- 26 An Bizzochæ gaudeant privilegio fori? R. aff. si castitatem voverint in manibus alicujus Superioris Regularis, etiam si in propriis domibus habitent ex decre. Sac. Cong. 1628. apud *Novarium*, ex Conc. Later. sub Leo X. & ex constit. ejusdem Leo. &c. Rat. est quia sunt veræ Religiosæ, & Ecclesiasticæ. *Ricc. Dia. Ren. q. 27. etc.*
- 27 An oblati gaudeant privilegio fori? R. aff. dummodò se, & bona omnia præsentia, & futura alicui Ecclesiæ dicaverint, habitum, & Religionem assumant ex decl. Sac. Con. jussu Urb. VIII. apud *Lay.* Item Religioni illi inserviant ex c. *Ecclesiarum servos* 12. q. 2. & denique intra ejus claustra habitent ex *Trid. sess. 24. de refor. c. 11. Layn. Roderi. Ren. q. 28. etc.*
- 28 An bona Ecclesiasticorum gaudeant privilegio immunitatis à gabellis, tributis, & aliis oneribus? R. aff. tum ex jure Divino. *Matth. 17. Reges terra, etc.* Tum civili ex l. *Janctus*, Cdd. de *Sacrof. Eccles.* Tum denique Ecclesiæ ex cap. *Ecclesia S. Maria de consis.* & ex aliis *Homob. Ren. q. 29. &c.*
- 29 An Clericorum bona empta, seu donata sint à gabellis immunita, si priusquam emerentur, vel donarentur erant in manu laici gabellis subdita? R. aff. tum de jure communi ex cap. 1. de *imm. Eccles.* in 6. Tum de jure Regni ex cap. *Regni cit.* Transfunt enim ea bona ad personam Ecclesiasticam: ergo, &c. *Ren. q. 30. Meli. Sua, etc.* contra *Axo. Megal.* id negantes si ea bona annexam habeant annuam gabellam, perpetuam, certam, & immutabilem; & contra *Driedo, etc.* absolute negantes.
- 30 An Coloni partitarii Ecclesiasticorum, qui in certa parte fructuum conductionem solvunt, sint à gabellis immunes? R. aff. si sint seculares, secus si Clerici. Primum probatur ex Bulla Pii V. (de qua *Dia.*) eximentis Colonos affectuarios, arrendatarios, &c. ab omnibus gabellis, datis, &c. *Tamb. Peyri. Probat. 2.* quia

quia prohibetur Clericis agros conducere ex cap. 1. & 2. 2. 1. q. 3. *Bon. Ren. q. 31. contra Trull.*

- 31 An emphyteuta Ecclesiæ, vel Ecclesiasticarum personarum teneatur solvere gabellas pro re emphyteutica? R. aff. si emphyteusis est redimibilis: Secus si irredimibilis, quia tunc dominium directum remanet apud dominium privilegiatum: ergo & utile dominium privilegiatum erit, utpote sequens naturam domini directi. *Dia. de Mari. Ren. q. 32. &c. contra Vallascum, &c. absolute concedentes, & contra Fili. absolute negantes.*
- 32 An laici emptores bonorum Ecclesiasticorum immunes sint à gabellis? R. aff. quia aliàs bona minoris venderentur: ergo saltem indirecè læderetur Clericus vendens. *Dia. Ren. q. 33. Ricci. contra Meli.*
- 33 In quo casu possunt gabellæ imponi solvendæ à Clericis? R. in casu publicæ Reipublicæ necessitatis, respicientis *Aque principatiter* Clericos, & laicos: Rursus in casu quo facultates laicorum non sufficiant, accedat consensus Populi, & Cleri, & denique licentia Pontificis, vel Episcopi, quando Pontifex adiri non potest. *Ren. q. 34.*
- 34 An Clericus conjugatus sit à gabellis immunis? R. neg. *Regens de Marinis*, quia extra privilegium fori, & Canonis, alio non gaudet: ergo, &c. *Ren. q. 35.*

SACRAMENTA MINORUM ORDINUM. *Quæst.*

- 1 **Q**uid sit Ostiariatus? R. esse potestatem, per quam ordinatus in Ostiarium potest recipere dignos, & excludere indignos ab Ecclesia (non à communione ut alii volunt) *Cristianus. Ren. som. 2. fol. 391. q. 1.*
- 2 Qui sint indigni excludendi ab Ecclesia? R. esse excommunicatos, Infideles, Apostatas, Hæreticos, Interdictos (post dictum Evangelium tantum) Cathecumenos (non autem energumenos, & publicos pœnitentes, qui pœnitentiam non dum impleverunt contra *Marchinum*) *Cristianus, Fornarius. Ren. q. 2.*
- 3 Quæ sit materia Ostiariatus, & quæ ejus forma? R. materiam remotam esse claves tantum, non verò cymbalum, sicut & proximam, traditionem ipsarum: nam verba formæ, scilicet *sic age quasi rationem Deo redditurus*, etc. supra claves, non supra cymbalum cadunt: Vnde patet ad 2. *Marchi. Ren. q. 3.*
- 4 In quo actu imprimitur character in Ordine Ostiariatus? R. imprimi in traditione instrumenti, clavium scilicet, quia tunc

- completur Sacramentum. *D. Tho. etc.* sic etiam discurrendum est in aliis Sacramentis. *Ren. q. 4.*
- 5 Quando sit institutus hic Ordo? *R.* vel quando Christus ejecit ementes, & vendentes de Templo, vel quando dixit: *Accipite, etc.* *Ren. q. 5.*
- 6 Quod est munus Offitii? *R.* esse excludere ab Ecclesia indignos, & admittere dignos: item percutere cymbalum, & campanam. *San. Ren. q. 6.*
- 7 Quid sit Ordo Lectoratus? *R.* esse potestatem, per quam ordinatus in Lectorem potest legere lectiones, & Prophetias. *Ren. q. 7.*
- 8 Quæ est materia hujus Ordinis, & quæ forma? *R.* materiam remotam esse librum sacrarum lectionum, præsertim Prophetarum, ut contradistinctum à materia Subdiaconatus, quæ est liber Epistolarum, & lectionum novi testamenti. Hinc liber profanus non esset sufficiens materia. *Crisostomus*, Formam autem esse verba ab Episcopo prolata, quibus expletis imprimatur character, quod procedit etiam in aliis Sacramentis. *Ren. q. 8. et 9.*
- 9 Quod est officium Lectoris, & quando hic Ordo institutus fuit? *R.* ad primum præter supradictum, esse catechumenos rudimenta fidei docere. *Hen.* Vnde ad 1. *R.* institutum fuisse, quando Jesus Christus ingressus in Sinagogam librum Isaïæ aperuit, & completa lectione prophetiæ, clausit, & dedit ministro. *Luca 4. Ren. q. 10. et 11.*
- 10 Quid sit Ordo Exorcistatus, quænam ejus materia, & forma, & quando institutus fuit? *R.* ad primum Exorcistatum esse potestatem, per quam ordinatus in Exorcistatum potest ex officio expellere diabolum, ne impediatur aliquem à sumptione Eucharistiæ; nam per hoc hic Ordo in Missæ sacrificium ordinatur, & est Sacramentum. *Ren. q. 2.* Vnde ad 2. *R.* materiam remotam esse librum Exorcismorum, proximam verò traditionem ipsius; Formam denique esse verba Episcopi dicentis; *Accipe, etc.* *Marchi. Ren. q. 13.* Denique ad 3. *R.* institutum fuisse hunc Ordinem quando Christus de Magdalena demonia ejecit: ex scrutin. Sacerdotali.
- 11 Quod est munus Exorcistæ, & an possit hodie quilibet fidelis exorcizare? *R.* ad primum, esse arcere, & pellere Demones per adjurationem. *San.* Vnde ad 2. *R.* neg. neque publicè, neque privatè, ex Canon. *non oportet dist. 99. Ren. q. 15. et 16.*
- 12 An ex hac potestate possint hodie Exorcistæ exorcizare? *R.* neg.

neg. quia ultra potestatem Ordinis requiritur potestas juris-
dictionis veniens ab Episcopo, qui solis Sacerdotibus hodie
concedit, & quandoque cum restrictione. *Ren. q. 17.*

13 Quid sit Ordo Acolythatus, & quanam ejus materia, & for-
ma? *R.* ad primum, esse potestatem, per quam ordinatus in
Acolythum potest portare urceolos cum vino, & aqua. *Ren.*
q. 18. Vnde ad 2. dico cum *Fili.* materiam remotam principa-
liorem esse urceolos vacuos, minus principalem candelabrum
cum cereo extincto; formam verò esse duplicem correspon-
dentem duplici materię, & duplici prolatione verborum Epi-
scopi, ultimam tamen principaliorem correspondentem tra-
ditioni urceolorum. *Ren. q. 19.* Vnde tunc imprimitur chara-
cter. *S. Tho. Ren. q. 20.*

14 Cur urceoli traduntur vacui, & candela in candelabro extin-
cta? *R.* idè sic esse quia officium Acolythi est præparare ur-
ceolos vino, & accendere lumen in candelabro, illudque ferre
ante Sacerdotem, & cum legitur Evangelium in Missa. Quod si
queras, quando hic Ordo fuerit institutus? Dic ex Scrutin. quan-
do Christus dixit: *Ego sum lux Mundi, qui sequitur me, non
ambulans in tenebris.* Joan. 8. *Cristian. Ren. q. 21. 22.*

SACRAMENTA MAJORUM ORDINUM. *Quæsi.*

1 Quid sit Ordo Subdiaconatus, quæ ejus materia, & quæ for-
ma? *R.* ad primum esse potestatem, per quam ordinatus
in Subdiaconum potest portare Calicem cum vino ad Altare,
& præparare necessaria ad Sacramentum Eucharistię. Ita ex
Scrutinio. *Ren. tom. 2. fol. 397. q. 1.* Legere autem Epistolam ex
præcepto tantum Ecclesię, non ratione Ordinis Subdiacono
convenit. *Hen. contra Tamb.* Hinc est, quod materia remota
hujus Ordinis, non est liber Epistolarum, sed Calix vacuus
cum Patena vacua; utraque tamen de necessitate Sacramenti,
quia Concilia Toletan. Floren. & Contra. utrumque requirunt,
& per hoc ad 2. *Coni. Lay. Ren. q. 2. 3. c.* Ad 3. *R.* formam esse
verba: *Videte, &c. Ren. q. 3.*

2 An Calix, & Patena, quæ sunt materia hujus Ordinis debeant
esse consecrata? *R.* neg. de necessitate Sacramenti; benè verò
de necessitate præcepti. *Rat. primi;* quia Christus suo contactu
Calicem consecravit: ergo non est necesse ut sit consecratus.
Rat. 2. quia Subdiaconus tangendo ea valè deputatur ad rem
sacram sacrificii; ergo, &c. *Ren. q. 5. Machi. &c. contra Bauci.*
etc. absolute affirmantes.

- 3 Quando fuit hic Ordo institutus, & quodnam sit munus Subdiaconi? *R.* ad primum institutum fuisse quando Christus lintheo se præcinxit, & pedes Discipulorum lavit. *Ren. q. 7. Gabri. etc.* Vnde ad 2. *R.* officium Subdiaconi esse ministrare Diacono deferendo Galicem, & Pavenam, Pallas, & Corporalia abluere, Epistolas canere, & Crucem ferre. *Tamb. Ren. q. 8.*
- 4 An possit Subdiaconus in casu necessitatis, absente Sacerdote, & Diacono, Eucharistiam moribundo ministrare? *R.* neg. quia falsum est, posse id facere laicum, ut vult *Dia.* nisi tantum in casu, quo moribundus aliter justificari non posset: ergo, &c. Tum quia ad ministerium Sacerdotis consecratur Diaconus non Subdiaconus: ergo, &c. *Ren. q. 9.*
- 5 Ad quid teneatur qui suscipit Ordinem Subdiaconatus? *R.* teneri ad officium, & castitatem de jure, non Divino, cum olim fuerit Subdiaconis conjugium permissum, sed Ecclesiastico, ex *Trid. sess. 24. can. 9. Ren. q. 10. San. etc.*
- 6 An Ecclesia præcipiat immediatè castitatem Subdiaconis, vel tantum annectat tali Ordini votum castitatis? *R.* annectere tantum votum: quare hoc votum non est expressum, sed tacitum. Gonstat ex c. 1. *de voto, et voti oblig. in 6. Azo. Dia. Ren. q. 1. etc.*
- 7 Si quis in Subdiaconatus susceptione nollet se obligare ad votum, an, &c. *R.* non teneri ad votum ex vi voti, sed ex constitutione Ecclesiæ annectente Ordini votum, taliter ut sponte ad Ordinem promotus teneatur ad castitatem, velit, nolit. *x.* constat. Primum probatur: quia votum est voluntaria promissio facta Deo: sed Subdiaconus verè non vovet: ergo, &c. *Ren. q. 12. San.* Nunc est, quod peccat mortaliter Subdiaconus sic Ordinem suscipiendo. *San.* imò & postea, quo usque implicitè, aut explicitè voveat. *Tamb.*
- 8 An qui ante usum rationis ordinatur in Subdiaconum teneatur ad castitatem? *R.* aff. si post usum rationis velit, siue tacitè, siue expressè in Ordine permanere: Secus si non. *Rat.* utriusque; quia obligatio hujus voti pendet ex voluntaria susceptione, vel ratificatione Ordinum. *Marchi.* contra *San.* absolute negantem.
- 9 Si quis post usum rationis, sed ante pubertatem recipit Subdiaconatum, an teneatur ad castitatem? *R.* aff. quia iste talis verè voluntariò suscipit Ordinem, cui fert votum esse annexum: ergo, &c. *Marchi. Ren. q. 14. Say. etc.* contra *San.*
- 10 An qui per incertum cadentem in virum constatem recipit Subdiaconatum teneatur, &c. *R.* neg. quia votum per talen-
emiss-

- emissum est irritū; ergo, &c. *Ren. q. 15. contra aliquos apud Azo.*
- 11 Ad quam partem officii tenetur illo die, quo quis in Subdiaconum ordinatur? *R.* ad illam horam, in qua quis suscipit Subdiaconatum, & quæ ad characterem impressum sequitur; quia ab illa hora incipit obligatio. *Ren. q. 16. Bon. Sua. etc.*
- 12 An si Subdiaconus ante Ordinationem recitaverit totum Officium illius diei, teneatur postea ad eas horas? *R.* neg. quia obligatio recitandi illas horas est pro eo die; ergo, &c. *Trull. Ren. q. 17. contra Bon. Pala.*
- 13 An peccet Subdiaconus accedens ad Subdiaconatum, antequam didicerit Officium recitare? *R.* neg. si suæ obligationi cum alio satisfacere possit; quia nihil implicat, quod quis eodem tempore Officium recitet, & recitare discat. *Azo. Ren. q. 18. contra Nav.*
- 14 An qui post matrimonium ratum cum aliqua accedit ad Subdiaconatum, teneatur ad horas Canonicas; etiam postquam per Ecclesiam ad matrimonium redire cogitur? *R.* neg. ex tacita dispensatione Pontificis volentis matrimonium, non autem Subdiaconatum. *San. Ren. q. 19. contra Bon. Azo. Idem dicendum dum Pontifex dispensat ad matrimonium cum Subdiacono. San. Say. Ricci. &c. contra Azo. Bon. &c.*
- 15 An teneatur Subdiaconus sub mortali recitare nocturnum eius in Ordinatione ab Episcopo impositum, & distinctum ab Officio Divino? *R.* aff. quia materia est gravis. *Dia. Ben. Ren. q. 20. contra Tamb.*
- 16 An Subdiaconus exercens officium suum in Missa solenni sine manipulo peccet mortaliter? *R.* aff. præcisa oblivione; quia in manipulo consistit solemnitas Subdiaconi. *Ren. q. 21.*
- 17 An Subdiaconus canens Epistolam in mortali, peccet mortaliter? *R.* neg. dummodò absit contemptus; quia minister non conficiens Sacramentum, sed tantum adjuvans, quavis ex officio, non tenetur esse in gratia; ergo, &c. *Com. Ren. q. 22. Dia. etc. Syl. S2. &c. cum D. Tbo. aliter sentiunt.*
- 18 An teneatur Subdiaconus dum induit sacras vestes recitare orationes, quas recitat Sacerdos? *R.* neg. quia eas orationes ex Rubricis, Sacerdotibus imponuntur recitandas, & sub veniali, ex *Dia.* ergo, &c. *Ren. q. 23. Crispan.*
- 19 Quid sit Ordo Diaconatus, & quænam ejus materialia? *R.* ad primum esse Ordinem sacrum Ecclesiasticum, quo confertur potestas proximè assistendi Presbytero in ministerio Altaris, legendique Evangelium in Missa; nam hæc est principalis po-

testas Diaconi : Disponere autem Corpus Christi est consequens ad illam. *Tamb. Ren. fol. 404. q. 1.* Unde ad 2. librum Evangeliorum, & impositionem manus dexterae supra caput Ordinandi constituere materiam totalem, & adequatam; quia sic salvantur Concilia, Florent. scilicet, pro materia librum as-signans, & Cartagin. impositionem. *Lay. Ren. q. 2. Tamb. &c. contra Bon. Sor. Vasq. &c.* pro materia adequata librum assignantes.

20 An si in Ordinatione Diaconi tradatur Sacra Scriptura, sit sufficiens materia hujus Ordinis? *aff. si in ipsa contineantur Evangelia. Constat. Tamb. Ren. q. 3.*

21 Quando institutus fuit hic Ordo? *res. omnes sacros Ordines simul fuisse institutos cum ipso Sacerdotio in Coena Domini, qui instituens Sacerdotem, & Ministros instituit. Marchi. Ren. q. 6.*

22 Quodnam est officium Diaconi? *res. esse in Missa solemni ministrare; publice Evangelium canere, in necessitate Corpus Christi ministrare; & ex Sacerdotis commissione, si hic sit praesens: sanguinem verb. non nisi Romano Pontifici solemniter celebranti porrigere passet, quamvis olim etiam praecisa necessitate Christi fidelibus propinabat. Constat ex variis juribus. S. Tho. Ren. q. 7.*

23 An ad officium Diaconi spectet solemniter baptizare, & Evangelium predicare? *Pro resolutione primi. Sacramentum Bapt. q. 26. Unde ad 2. *res. aff. de licentia tamen Sacerdotis. Rat. est; quia in ordinatione Diaconi dicitur: Oportet Diaconum ministrare ad Altare, Baptizare, & predicare; ergo, &c. Marchi. & Tamb.**

24 An deficiente Sacerdote post consecrationem, possit Diaconus Eucharistiam sumere? *res. aff. si sit jejunus; alias posset Subdiaconus, de manu tamen Diaconi. Rat. primi: quia de essentia sacrificii est consumptio; ergo, &c. Rat. 2. quia non potest Subdiaconus tangere Corpus Christi; ergo, &c. Ren. q. 10.*

25 An possit hoc facere Diaconus etiam in die Parasceves? *res. neg. quia sumptio illa spectat ad sacrificium praecedentis diei, quod fuit perfectum; ergo, &c. imò nec potest Diaconus reliquas communias perficere, quia sic sacrificaret. Ren. q. 11.*

26 An possit Diaconus Eucharistiam extra necessitatem ministrare; absente Sacerdote? *res. neg. nisi de licentia Sacerdotis, & aliqua intercedente causa, tam ex parte Sacerdotis, quam communicandorum, quamvis extrema necessitas non adsit. Ren. q. 22. Dia. ex cap. Diminus, & cap. praesentia de off. 99. contra Quintana. absolute affirmantem.*

27 An

- 27 An possit Diaconus deferre Hostiam ex Altari ad Sepulchrum, vel Pixidem ex uno ad aliud Altare? *R.* aff. quia potest illam ministrare: ergo, &c. *Ren. q. 13. Tamb. &c.*
- 28 An possit Diaconus Eucharistiam ministrare Sacerdoti moribundo, absente alio Sacerdote? *R.* magis congruum esse, ut eo casu Sacerdos Eucharistiam sumat de manu ministri, quamvis possit seipsum communicare. *Dis. Ren. q. 14.*
- 29 An in extrema necessitate possit Diaconus Extremam unctionem ministrare? *R.* neg. quia conficeret Sacramentum, quod solus Sacerdos potest. *Ren. q. 15.*
- 30 An peccet mortaliter Diaconus canens solemnius Evangelium in mortali? *R.* neg. quia sic ministrando, non conficit Sacramentum: ergo, &c. *Ren. q. 16. De Th. tamen contrarium docet.*
- 31 Quid si canat Evangelium scienter sine stola, vel Dalmatica? *R.* mortaliter peccare, si sine stola canat: & Socus si sine Dalmatica, quia hæc non est de solemnitate Diaconi, sicut illa. *Ren. q. 17.*
- 32 Cur Diaconus utatur stola ad sinistram humerum conversat? *R.* ut distinguatur à Sacerdote, cui ex officio convenit prædicare. Hinc Papa, cui primò, & principaliter id convenit semper stolam gerit. *Ren. q. 18.*
- 33 An Diaconus possit dicere *Domine vobiscum* in Officii recitatione? *R.* neg. præsentè Sacerdote, nisi de ejus licentia, ex Rubrica Breviarii. *Ren. q. 19.*
- 34 Quid sit Ordo Presbyteratus? *R.* esse Ordinem sacrum, per quem datur potestas conficiendi Corpus, & Sanguinem Christi, & remittendi fidelibus peccata. *Tamb. Ren. fol. 409. q. 1.*
- 35 Quæ est materia hujus Ordinis? *R.* esse duplicem, nempe inaequatam respectu Ordinis Presbyteratus; adequatam vero respectu singularium Ordinationum, quæ in Ordine Presbyteratus reperiuntur, & quæ ipsam Ordinem Presbyteratus adæquant. Prima est Patena cum pane, & Calix cum vino: 1. est impositio manus, per quam confertur potestas absolvendi dependenter à potestate consecrandi, & hæc independentes, & separatim ab illa, & per formas diversas: ergo diversas habere debet materias. *Coni. Ren. q. 2. Lay. &c. contra Bon. &c.* dicentes sufficere pro materia, vel tantum Patenam cum Hostia, vel tantum Calicem cum vino: & contra *Valen. Nag. &c.* pro materia adæquata Ordinis Sacerdotalis, Patenam cum pane, & Calicem cum vino assignantes. Hinc est, quod suppleri potest defectus impositionis manus, non autem defectus Calicis, &c.

- 36 Si Episcopus non imponeret manum supra Ordinandum dicendo: *Accipe Spiritum Sanctum*, &c. an ordinatus Sacerdos posset absolvere? R. neg. quia duplex est materia, & forma, per quam duplex potestas traditur Ordinato, una in Corpus Christi verum, per quam potest consecrare, & alia in Corpus Christi mysticum, per quam potest absolvere: ergo, &c. *Dia. Less. Ren. q. 3. &c. contra Valen. Nug. &c.*
- 37 Si ex oblivione in Calice non esset vinum, an esset sufficiens materia? R. esse dubiam materiam, nam utraque usus est Christus Dominus. *Ledes. etc.* Hinc in facti contingentia repetenda est ordinatio. *Tamb. Villalo. Dia. &c.*
- 38 An Ordinandus in Sacerdotem debeat tangere non solum Patenam, sed etiam Hostiam in illa? R. neg. quia de facto ordinandus tangit Calicem, & non vinum, & tamen valide ordinatur: ergo, &c. *Pala. Ren. q. 5. Com. Vafq. etc. contra Fabrum.*
- 39 An esset valide ordinatus, qui tangeret Calicem cum vino, & non Patenam? R. esse sub dubio ordinatum, quia contactus materiae debet esse physicus ex decreto Innoe. XI. nec sufficit moralis. Hinc ordinatio repetenda esset sub conditione. Est contra *Sot. Valen. &c.* In quo autem actu imprimatur character? Dic imprimi cum Ordinando confertur potestas ad principalem actum, scilicet ad consecrandum; qui postea perficitur in partiali ordinatione ad absolvendum. *Lay. Ren. q. 8.*
- 40 Quando fuit institutus hic Ordo; & quodnam sit officium Sacerdotis? R. ad primum, quoad potestatem consecrandi fuisse institutum, quando Christus in ultima coena panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem suum convertit: quoad potestatem verò absolvendi, quando post Resurrectionem dixit Apostolis; *Accipite Spiritum Sanctum*, etc. *Ren. q. 9.* Vnde ad 2. dico, officium Sacerdotis esse conficere Corpus, & Sanguinem Christi, illudque offerre, & dispensare. *Ren. q. 10.*
- 41 An Sacerdos statim post Ordinationem possit absolvere à peccatis? R. neque à mortalibus, neque à venialibus posse. Secundum est *Bordo. contra Ren. q. 11. etc.* Colligitur ex Decr. Inno. XI. de quotidiana communione in fine. 1. patet ex *Trid. sess. 23. de reform. cap. 15.* Tum quia Sacerdos per ordinationem habet in actu primo dumtaxat potestatem jurisdictionis. *Duar.*
- 42 Quae sententia requiratur in Sacerdote consecrante? R. actua-lem non requiri, quia est difficilis, habitualem non sufficere, quia per illam non operatur humano modo Sacerdos, unde ob rationem huic oppositam, sufficit virtualis. *Bon. Ren. q. 12.*
- 43 An

- 43 An valeat consecratio, si Sacerdos intendat consecrare medietatem Hostia? R. aff. si ipse eam determinet, quamvis mortaliter peccabit. *Lay.* Secus si non determinet; quia intentio debet esse humano modo, & determinata. *Ren. q. 14.* Dixi, si ipse, nam si esset determinanda à Deo, nec valide consecraretur ob eandem rationem. *Bon.*
- 44 An qui ordinantur Sacerdotes, & cum Episcopo consecrant, possint sacrificium illud applicare, cui voluerint? R. neg. nam in tantum possent, quia scilicet simul cum Episcopo consecrante verba consecrationis proferrent, & sic verificaretur, eos verè consecrare, & unumquemque esse causam totalem consecrationis: sed hoc perdifficile est in praxi: ergo, &c. *Pellix, Ren. q. 15.* contra *Dia.*
- 45 An Sacerdos possit offerre, seu applicare Missam pro excommunicato? v. Censura excommunicationis majoris q. 51.
- 46 Potestne pro Infideli, vel Cathecumeno mortuo Missæ sacrificium applicari? R. ad primum posse quatenus sacrificium impetratorium est, non verò quatenus satisfactorium. Rat. primis; quia licitum est Infidelium conversionem impetrare; ergo, &c. Rat. 2. quia in actu infideles merentur poenam æternam: ergo non possunt pro poena eorum peccatis debita in hac vita satisfacere: ergo; &c. *Ren. q. 17.* contra *Sor.* absolutè negantem, & contra *Bellar. etc.* absolutè concedentes. Unde ad 2. R. aff. si pro ipsis non stetit, quin baptizentur; quia censentur mortui cum Baptismo Flaminis. *D. Aug. Fag. etc.* contra *Bellar. Azar. etc.*
- 47 An possit Missa applicari pro eo, qui id ignorat: ut si Ticius Sacerdos negaverit Cajo posse 10. Missas celebrare, quas postea celebrat? R. aff. quia non requiritur applicatio illius, qui Missas dat celebrandas, sed sufficit applicatio Sacerdotis celebrantis: ergo, &c. *Ren. q. 18.* *Pellix.*
- 48 An pro peccatoribus possit offerri Missa? V. quæ de infideli. dixi. q. 46.
- 49 An Missa pro Defunctis possit applicari pro vivis? R. neg. quia est contra Rubricas in re gravi. Tum quia quoad fructum ex opere operato, Missæ omnes sunt æqualis valoris: ergo non est, cur dicantur de Requiem applicatae pro vivis. *Ren. q. 10.* *Lay.* contra *Poy. Zerol. Barbof. etc.*
- 50 Quo tempore applicare possit Missam Sacerdos, dum actualiter celebrat, si antea non applicavit? R. posse pro quocumque tempore post consecrationem, & ante summptionem: quia sacrificium non post consecrationem, sed post summptionem completur. *Pellix. Ren. q. 21.*

- § 1 An cum petitur Missa Assumptionis, Nativitatis B. Virginis, Passionis hebdomadae Sanctae, &c. possit Sacerdos illas celebrare, prout in eorum festivitatibus, ut petitur R. neg. qui pro his praescriptis sunt particulares Missae in Missali: ergo, &c. *Gav. Rem. q. 22.*
- § 2 An Rubricae Missalis obligent in conscientia sub peccato gravi? R. illas sub gravi tantum obligare, in quibus materia est gravis. Patet. *Rem. q. 23. Bauci.* contra *Bon.* absolute concedentem, & contra *Possivi.* absolute negantem.
- § 3 An teneatur Sacerdos sub mortali in celebranda Missa servare Ritus suae Ecclesiae, Ambrosianae scilicet, Carmelitanae, vel Romanae? R. aff. nisi ut peregrinus in aliena Ecclesia reperitur; vel nisi aliqua intercedat necessitas: ut si Sacerdos supra Altare advertat, Missale esse alterius ritus. Primum constat ex Bulla Pii V. in principio Missalis Romani. 2. probatur: quia peregrinus potest se accommodare legibus loci: ergo, &c. *Rem. q. 24.* Tertium constat *Tamb.*
- § 4 Vtrum Sacerdos teneatur aliquoties in anno celebrare, praescindendo à quovis impedimento, & praeepto annuae communionis? R. peccare mortaliter, si saltem in quatuor anni solemnitatibus, scilicet Natalis Domini, Paschae, Pentecostes, & Assumptionis B. Virg. non celebret, ex *Trid. sess. 24. cap. 1. D. Tho. D. Ambros. Rem. q. 41. etc.* contra *Alen. Casp. Gabriel. etc.* praeciso scandalo, id negantes.
- § 5 Num possit Sacerdos privatim celebrare feria V. vel Sabbato majoris hebdomadae; & an ea hebdomada possit dici Missa votiva? R. ad primum aff. sed non post Missam solemnem (in ea Ecclesia, in qua ipsa celebratur) quia tunc incipit Officium feriae VI. & Corpus Christi reponitur in Sepulchro. Rat. quia nulla est lex id prohibens, nec consuetudo, quae vim legis habeat. *Vasq. Dicass. contra Francolinum.* Vnde ad 2. R. neg. ex decreto Alex. VIII. die 12. Februarii 1690. relato in appendice Synodi hujus Diocesis. Vnde ad 3. R. neg. ex declar. Sac. Rituum Congr. 28. Aug. 1627. *Gava.*

SACRAMENTUM MATRIMONII, Ubi de Sponsalibus Matrimonium praecedentibus. Quarec.

1. **Q**uid sint Sponsalia? R. esse futurarum nuptiarum promissionem: ex cap. *Nostrates* 30. q. 5. *Rem. tom. 2. fol. 425. c. 1.*
2. An promissio in sponsalibus debeat esse externa, an sufficiat interna,

torna, vel tacita, & presumpta? R. ad primum aff. quocumque tamen signo externo, quo possit internus consensus significari. Rat. est natura contractus. *Tamb.* Vnde ad 2. R. aff. ut si presentibus filiis, & tacentibus parentes promittant ex cap. *Vnico de sponsalibus impub. in 6. Ren. q. 1.* Dixi, *presentibus*, nam si essent absentes, sponsalia valida non essent cum solo tacito consensu eorum, ex eodem cap. *San.* Dixi, *parentibus*, nam sponsalia per extraneos contracta non sunt valida, ut contra *Pon. Hen. etc.* volunt *Dia. San. etc.* quia textus dicti cap. de parentibus tantum loquitur.

2 An promissio sponsalium debeat esse mutua? R. aff. taliter ut promittens non obligetur, nisi altero repromittente; quia regulariter non gratis (contra *San.*) sed sub spe repromissionis promittit. *Tamb. Dia. Ren. q. 2. &c.*

4 Qualis deliberatio desideretur in promissione sponsalium? Nilam requiri, quæ sufficit ad mortale, quia sponsalia obligant sub mortali. Hinc perpetuo infami sponsalia non contrahunt ex cap. *Dilectus de spons. San. Ren. q. 3.*

5 Quam obligationem inducat promissio ficta matrimonii? R. nullam inducere obligationem, si promittens non habeat animum promittendi: vel si sic, non tamen se obligandi: quamvis promissionem juramento confirmet. Rat. primi; quia tunc fingit, non promittit: ergo, &c. Rat. 2. & 3. quia animus non se obligandi est conditio contraria substantiæ matrimonii, & juramentum non obligat, nisi juxta jurantis intentionem. Quod si promittens excludat tantum animum exequendi, peccat mortaliter (sicut peccat in supradictis casibus, & ad restitutionem damnorum tenetur ratione deceptionis in re gravi) sed valida sunt sponsalia, quia tunc est vera promissio. Dixi *peccare mortaliter promittentem, et ad restitutionem, etc.* intelligendummodò promissio sit mutua, & fictio ex modo promittendi colligi non possit, vel dummodò non fiat gravi urgente necessitate; quia tunc nullum in ea est peccatum, & consequenter nulla oritur obligatio restitutionis. *San. Ren. q. 4.*

6 Per quæ verba contrahantur sponsalia? R. contrahi per quæcumque verba, signa, nutus, &c. quibus significari possit promissio matrimonii. *Ren. q. 5.*

7 Vtrum promissio in sponsalibus obliget sub mortali? R. aff. si sit mutua; nec posse contrahentes sub veniali se obligare. Primum constat ex dictis. 2. probatur; quia tunc potest quis in re gravi sub levi se obligare, quando nullum adest damnum

proximi: at non sic est in casu nostro, cum sponsalia concedant oscula, & amplexus: ergo, &c. *Vasq.* contra *San.* An autem facere contra promissionem sponsalium per copulam, sit peccatum adulterii? Dic cum *San.* esse tantum circumstantiam aperiendam in confessione, quando se tenet ex parte feminae dumtaxat; quia tunc hæc gravem irrogat injuriam sponso, non sic sponsus sponsæ, & adulterium est violatio alieni thori, qui sponsis non conceditur. *San. Ren. q. 6.*

8 An possit Iudex injuste resilientem à sponsalibus, ad matrimonium compellere? *ry.* prius monendum esse resilientem ex cap. *litteris et 2. de sponsal.* Deinde (contra *D. Tho.*) cogendum per censuras, & carcerationem, etiam (contra *Sos. Ledes. etc.*) si juramento sponsalia non sint firmata; dummodò tamen non timeantur ex invitis nuptiis gravia mala, ex cap. *requisitis de sponsalibus*; Iudex enim unicuique jus suum tribuere debet. *Hen. Coni. Ren. q. 7. etc.*

9 Quando promissio facta in sponsalibus obliget, si nullum sit præfixum tempus? *ry.* obligare non cum commodè iniri potest matrimonium, contra *Pon. Aver.* sed quando promittens requiritur ab eo, cui promissio facta est; nisi scilicet ob timorem reverentialem, vel alter ex oblivione non peteret. *Rat.* est; quia cum creditor non petit, videtur consentire dilationi *San. Ren. q. 3.*

10 Possunt nè sponsalia contrahi sub obligatione pœnæ? *ry.* neg. ex cap. *Gemma de sponsal.* quia matrimonium debet esse liberum; nisi tamen pœna apponeretur, non inter contrahentes, sed inter extraneos, quia tunc nulla esset coactio; vel ut ne vir teneat concubinam in favorem matrimonii; vel denique si apponeretur non ut pœna, sed ut interesse, quod alter conjux pateretur ex dissolutione matrimonii, nam adhuc ea pœna non apposita, teneretur alter conjux ad damna passa. *Ren. q. 9. San. etc.*

11 In qua ætate possit quis sponsalia contrahere? *ry.* sufficere septennium completum; non quidem physice, sed moraliter; nisi quis ante ipsum, usum rationis adeptus fuisset. Primum probatur ex cap. *litteris de sponsal. impub.* nam in septennio incipit usus rationis, & libertas: ergo, &c. *Ren. fol. 430. q. 1.* Probatur 2. quia usus rationis non mathematicè, sed moraliter advenit. *Syl. Ledes. Lopez. &c.* contra *San. etc.* Probatur 3. quia septennium requiritur ad usum rationis: ergo, &c. *San. Bona. Coni. etc.*

12 Vtrum muti, & sardi à natiuitate possint sponsalia contrahere,

- re? *¶* *aff. ex cap. tum apud de sponsali.* Tum quia hi contrahere non possunt, si contractus verbis dumtaxat perficiatur. Tum denique quia solent esse perspicacioris ingenii: ergo, &c. *San. Lopez. Ren. q. 2. etc.*
- 13 Num sponsalia scienter contracta inter Personas valde disparis gradus valeant? *¶* *aff. si nulla oriri possunt scandala:* Secus si sic. *Rat. primi;* quia unusquisque cedere potest juri suo: ergo, &c. *Rat. 2.* quia tunc absque peccato matrimonium contrahi non potest: ergo, &c. *San. Dia. Ren. q. 3. etc.*
- 14 Si quis sit perpetuo impeditus contrahere matrimonium, an possit sponsalia contrahere? *¶* *neg. siue impedimentum sit irritans, siue impediens tantum.* *Rat. primi;* quia non potest valide quis se obligare ad id, quod ex se prestare non potest ergo, &c. *Rat. 2.* quia semper matrimonium esset illicitum: ergo, & sponsalia semper irrita: *San. Tamb. Ren. q. 4.*
- 15 An valeant sponsalia inter impeditos, si matrimonium contrahatur sub conditione, si Papa ad impedimentum dispensaverit? *¶* *valere, pro tempore tamen impletæ conditionis.* *Rat. primi;* quia conditio non est impossibilis (ut supponimus) cum Papa soleat dispensare in eo impedimento: & rursus adest causa dispensationis (ut etiam supponimus) ergo non invalidat contractum. *Nav. Sua. etc. contra Villal. Sot. etc. Rat. 2.* quia conditio ante sui impletionem nihil ponit in esse: ergo cum ea sponsalia non obligant: ergo, &c. *San. Tamb. etc.*
- 16 An sponsalia per mutuam consensum dissolvantur? *¶* *sponsalia puberum etiam juramento firmata, mutuo consensu, tammodo libero dissolvit: per eadem eniar causas, per quas res nascitur, per easdem dissolvitur, ex cap. 1. de reg. juris.* Impuberum vero nequaquam dissolvi pro tempore impubertatis: quia pro eo tempore facilis, & imprudens potest esse mutatio, ex cap. de istis et 1. de despon. impuber. Adveniente tamen pubertate, posse etiam sine mutuo consensu ex eodem cap. Imò etiam si juramento sint sponsalia firmata: quia juramentum, ut accessorium, sequitur naturam sui principalis: ergo, &c. *San. Tamb. Ren. fol. 432. q. 1.*
- 17 Vtrum per solum Religionis ingressum dissolvantur sponsalia? *¶* *dissolvi ex parte manentis in seculo: Item etiam ingredientis Religionem; dummodo non in fraudem fuerit ingressus.* *Rat. primi;* quia qui Religionem ingreditur, satis declarat se sponsalibus renuntiare: ergo, &c. *Ren. q. 2. contra Duran. D. Tho. etc. Rat. 2.* quia ad matrimonium dissolvendum sufficit pro-

- professio, ergo & ad dissolvenda sponsalia, quæ sunt quid minus matrimonio, sufficit ingressus Religionis. *Bon. contra Tamb. etc. Rat. 3.* quia fraus nemini patrocinari debet: ergo, &c. *Bon.*
- 18 Dissolvuntur nē sponsalia per votum simplex Religionis, castitatis, vel Ordinis Sacri? *N.* ad primum aff. & ex parte utriusque contrahentis. *Rat. primi;* quia votum *solemnē* dissolvit *matrimonium ratum*: ergo, &c. *Ren. q. 3. San. Rat. 2.* quia ingressus in Religionem solvit ex parte utriusque sponsalia: ergo, &c. Est contra *Tamb.* dicentem dissolvi ex parte ejus, qui non vovit, si velit. Vnde ad 2. *N.* neg. quia Deus non accipiat promissionem rei alteri promissæ: ergo, &c. *Fili. contra Sol. Henri. etc.* Vnde patet ad 3..
- 19 Quis sponsalia contraxit cum Berta, deinde matrimonium contraxit cum Antonia, an priora sponsalia omninō dissolvantur ex parte *contrahentis matrimonium*? *N.* aff. quia per matrimonium priora sponsalia sunt extincta, & extinctum reviviscere non potest. *l. Quid rei S. Arcam ff. de solut. San. Henri. etc. contra Coni. Ledesj. &c.*
- 20 Per sponsalia posteriora an dissolvantur priora? *N.* neg. ex parte contrahentis posteriora, etiamsi copula fuerit secuta, & extorta, dummodo tamen sponsa conscia sit priorum sponsalium: Dissolvi verō ex parte alterius sponsi: & quando sponsa non erat conscia priorum. *Rat. primi;* quia res uni obligata, invalidē alteri promittitur: ergo, &c. *Ren. q. 5. Coni. Rat. 2.* quia cum quis contrahit secunda sponsalia, certē resilire vult à primis: ergo, &c. *Coni. Rat. 3.* quia qui post votum castitatis defloravit virginem sub promissione matrimonii, tenetur ad matrimonium, & non ad votum: ergo ita à pari, in casu. *Coni. Pala. &c. contra San. Nav. &c.*
- 21 Si in sponsalibus fuit præfixus terminus ad contrahendum, an eo transacto, censeantur sponsalia dissoluta ex parte ejus, qui non fuit in mora? *N.* aff. si terminus appositus sit ad finiendam: Secus si ad sollicitandam obligationem. *Rat. est voluntas contrahentium. San. Ren. q. 6.*
- 22 Vtrum per alterius sponsi fornicationem dissolvantur sponsalia? *N.* loquendo de fornicatione, quæ præcedit sponsalia, hæc dissolvuntur per fornicationem femine, si hanc vir virginem credebat: non autem per fornicationem viri; quia sola fornicatio femine reddit illam notabiliter viliorem: ergo, &c. *Ren. q. 7. Coni. &c. Per fornicationem verō, quæ subsequitur non*

non dissolvuntur ex parte fornicantis : bene verò ex parte innocentis ; sive hic femina sit, sive vir ; & sive femina tantum tactus impudicos cum alio habuerit. Rat. primi ; quia alias fornicans commodum ex delicto reportaret . 2. constat ex cap. *Quemadmodum de iurejurando*, quod verificatur etiam si sponsalia juramento sint firmata , quia in juramento adest tacita conditio *si &c.* Rat. 3. quia uterque frangit fidem fornicando : ergo, &c. Rat. 4. quia tactus in femina sunt dedecoris . *San.*

- 23 Vtrum sponsalia dissolvantur per subsequens impedimentum ad matrimonium ? *W.* neg. si impedimentum sit tantum impediens (excepto voto Religionis , & castitatis , ex dictis q. 13.) Quod si sit dirimens , dissolvuntur sponsalia ex parte ejus , qui impedimentum non posuit ; unde si velit stare , tenetur alter , etiam magnis expensis , petere dispensationem , si ex promissione matrimonii virginem violaverit , (dummodo expensæ non sit tantæ , ut impedimentum ponens cadere debeat à suo statu , ut patet) Rat. primi ; quia tale impedimentum non obstat matrimonio , cum non adveniat omnino ante matrimonium , sed post sponsalia , quæ sunt initium matrimonii : ergo , &c. *Ren. q. 3.* Rat. 2. quia qui impedimentum non posuit , non tenetur petere dispensationem , nec oblatam acceptare : ergo remanet liber à matrimonio : ergo , &c. *Coni. San. Rat. 3.* quia tenetur alter resarcire ex iustitia damna . *Coni. San. etc.*

- 24 Quomodo ex superveniente notabili mutatione in sponsis dissolvantur sponsalia ? *W.* dissolvi , quoties prudentis arbitrio talis sit mutatio , ut sponsalia non fuissent à principio inita . Hinc dissolvuntur ob incurabilem morbum , sævitiam , supervenientem paupertatem , morum asperitatem , &c. alterius sponsi . *Ren. q. 9.*

- 25 Quid sit matrimonium ? *R.* esse conjunctionem maritalem viri , & feminae inter legitimas personas , individuum vitæ consuetudinem retinentem . *Ren. fol. 437. cap. 2.*

- 26 Quando fuerit institutum matrimonium ? *R.* matrimonium , ut est contractus , ab initio Mundi inter Adam , & Evam institutum fuisse à Deo , quando dixit : *Crescite , & multiplicamini ; Genes. 1. S. Ibo , San. &c.* Ut Sacramentum verò , institutum fuisse à Christo Domino , quando *Matth. 19.* dixit : *Quod ergo Deus conjunxit , homo non separet.* *Ren. q. 1.*

- 27 Quæ sit materia , & forma hujus Sacramenti ? *W.* materiam proximam esse mutuam corporum traditionem verbis , vel aliis signis expressam ; remotam verò esse corpora : formam denique ,

que mutuam acceptationem verbis item, vel signis expressam, quia traditio illa per acceptationem determinatur: ergo traditio est materia proxima, acceptatio verò forma. *S. The. Ren. q. 2.*

- 28 Quis sit Minister in Sacramento matrimonii? *R.* esse ipsos contrahentes; quia per elevationem matrimonii ad rationem Sacramenti, factam à Christo Domino, matrimonium non amittit rationem contractus: sed hic perficitur per ipsos contrahentes: ergo, &c. *Ren. q. 3. San. contra Canum, & Ledes. dicentes esse Sacerdotem.*
- 29 An matrimonium sit validum saltem in ratione contractus, si quis intendat illud contrahere non ut Sacramentum? *R.* neg. quia si quis intenderet matrimonium ut Sacramentum, & non ut contractum, nullum faceret matrimonium: nam ratio Sacramenti est inseparabilis inter fideles à contractu matrimonii: ergo è contra. *Ren. q. 4. Coni. &c. contra Vasq. Hurt. etc.*
- 30 An matrimonium infidelium sit validum, & sit Sacramentum cum ambo baptizantur? *R.* ad primum aff. ex cap. *Gaudemus de divor.* quia est verus contractus. Vnde ad 2. *R.* etiam aff. accedente novo consensu; quia tunc habetur materia, & forma: ergo, &c. *Ren. q. 5. Hurt. contra San. absolute affirmantem.*
- 31 Vtrum matrimonium contractum per Procuratorem sit validum, & sit Sacramentum? *R.* ad utrumque aff. dummodò primò coram Parocho, & testibus contrahatur. 2. ex c. *Procurator de procura. in 6.* Procurator habeat speciale mandatum ad contrahendum. 3. mandatum sit ad contrahendum cum certa Persona, ex *Glos. in dist. cap.* (per quod non excluditur, ut possit esse mandatum pro ea, quam Procurator electurus sit. *Tamb.*) 4. dummodò Procurator per se ipsum cōtrahat, nisi aliter expresse in mandato committatur ex eodē c. Quintò Procurator non excedat fines mādāti ex *l. diligenter. ff. mandati.* Sextò denique dummodò tempore, quo Procurator contrahit, non sit revocata potestas; quòd fieri potest etiam, tacitè, contrahendo scilicet, principalis cum alia ex eod. cap. *Rat. primi*; quia natura contractus est, ut per Procuratorem celebrari possit: ergo, &c. *Ren. q. 6. Rat. 2.* quia adest materia, & forma, licet per Procuratorem ministretur: ergo, &c. *Ren. Quod sit per Procuratorem fieri etiam potest per epistolam, si hæc coram Parocho, &c. legatur. Coni. etc.*

SACRAMENTUM MATRIMONII.

Ut est contractus.

Quæst.

- 1 **O** Vale sit objectum consensus, efficientis contractum matrimonii, ad validè illud contrahendum? *R.* primò, consensum ex parte contractus, implicite debere esse ad carnalem copulam, non autem explicitè. *Rat.* primi; quia qui explicitè in matrimonium consentit, & in copulam ad ipsum ordinatam implicite consentire debet. Dixi *ex parte, etc.* quia ex parte contrahentium non intendentium consummare, validum est matrimonium. *Rat.* 2. quia essentia matrimonii non in carnali copula, sed in mutua corporum traditione ordinata ad copulam consistit. *Ren. tom. 2. fol. 441. q. 1. San. etc.* *R.* 2. contrahentes debere saltem implicite, & conditionatè intendere bonum Sacramenti, idest dissolubilitatem ipsius; quia hæc est de illius essentia *Fili. Coni.* *R.* 3. non esse necesse, ut contrahentes intendant bona fidei, & prolis; quia horum executio non spectat ad substantiam matrimonii. Hinc validè contraheret, qui vellet, vel debitum non reddere, vel prolem evitare. *San. Coni. etc.*
- 2 Qualis finis intendi debeat in consensu matrimonii, ad licite illud contrahendum? Intendi debet finis primarius, scilicet bonum matrimonii, & secundarius, scilicet evitandi fornicationem: cæteros verò fines intendere, ut pulchram uxorem, &c. nec veniale est, etiamsi expresse intendantur; quia vel sunt honesti, vel indifferentes. *Ren. q. 2. Coni. etc.*
- 3 Qualis debeat esse mutuus consensus externus ad valorem matrimonii? *R.* sufficere signis expressum: sive in mutis, sive in talibus: qui nec venialiter peccant sic contrahendo. Primum constat ex cap. *cum apud de spon.* 2. probatur; quia per signa contractus celebrari potest: ergo, &c. *Ren. q. 3. San. Fili.* Probatur 3. contra *San. & Fili.* quia recta ratio non postulat, ut perfectissimo, sed ut perfecto modo nostra agamus. *Tamb.*
- 4 Debet nè consensus utriusque conjugis in matrimonio simul præstari? *R.* sufficere simultatem moralem prudentis arbitrio, nec requiri physicam, ut patet in matrimonio per Epistolam, &c. *Ren. q. 4. San. contra Panor.*
- 5 An valeat consensus eorum, qui falsò, sed certò putant esse inter eos impedimentum dirimens? *R.* neg. quia tunc nec absolute, nec sub conditione consentire possunt. *Tamb. Coni. Ren. q. 5.*

- 6 Quando uni est notum impedimentum, an sufficiat, ut iste tantum renovet consensum, sublato impedimento, ad convalidandum matrimonium ex defectu prioris consensus? R. aff. si prior consensus vi, dolo, fictione, vel metu fuit extortus, & dummodò alter conjux consensum non revocaverit: Secus si prior consensus cecidit supra materiam illegitimam ob impedimentum dirimens. Rat. primi; quia talis consensus est nullus ex parte patientis metum dumtaxat: ergo, &c. *Ren. q. 6. Lay. Bon. &c. Rat. 2.* quia tunc ex parte utriusque contractus est nullus: ergo requiritur utriusque consensus. *San. Less. Tamb. &c.*
- 7 In casu, quo requiritur utriusque consensus, an sufficiat consensum alterius dissimulanter extorquere? R. neg. sed necesse esse (contra *Sor. Caje. &c.*) ut alter conjux certioretur saltem æquipollenter de nullitate (non autem de causa illius) matrimonii; quod fieri potest, si alter conjux dicat, ex nunc me vis in conjugem, ac si non fuisset validum matrimonium? Nisi sic procedendo timerentur scandala, denegatio consensus, &c. Rat. primi; quia aliàs consensus ex ignorantia, ac proinde ex involuntario procederet: ergo, &c. Rat. 2. quia tunc excusatur alter conjux ratione periculi, vel scandali. *Sor. Nav. &c.*
- 8 In casu, quo renovandus est consensus ab utroque conjuge, an sit renovandus coram Parocho, & testibus? R. aff. si impedimentum sit publicum (quamvis solo Parocho, aut uni testi tale sit) aut publicandum: Secus si omninò occultum. Rat. utriusque: quia finis Trid. ut matrimonia possint probari, nec reiterentur, habetur in secundo, non autem in primo casu: Et Parochus, aut testis non fuerunt testes validitatis, sed nullitatis matrimonii, maxime si antea, & non postea sciebant nullitatem ipsius. *Ren. q. 8. San. Bon. &c.*
- 9 Si impedimentum dirimens matrimonium sit utrique conjugi ignotum, an teneatur Confessarius illos de tali impedimento admonere? R. aff. si ignorantia sit culpabilis: Secus si invincibilis, & nulla sit spes admonitionis profuturæ, scandalaque timeantur. Rat. primi: quia poenitens removendus est à statu peccati mortalis: ergo, &c. Rat. 2. quia sic poenitentes sunt in bona fide, & non peccant, nisi facta monitione, quæ cum profutura non sit, sequitur, &c. *Ren. q. 9. San. Fili.*
- 10 Quomodo consensus conditionalis vitiet matrimonium? R. hoc pendere ex dictis de contractibus, unde solum remanet hic inquirendum, an quando matrimonium est contractum sub conditione de futuro contingenti, requiratur novus consen-

sensus impleta conditione? & R. aff. quia ille prior consensus revocabilis est ante impletam conditionem: ergo signum est, non sufficere ad matrimonium. *Ren. q. 11. Pont. & c. contra San. Nav. & c.*

- 11 Quomodo consensus clandestinus vitiet matrimonium? R. consensum clandestinum ex defectu denunciationum reddere graviter illicitum tantum matrimonium; quia *Trid. sess. 24. cap. 1. de reform. matrim.* solum irritavit matrimonium clandestinum ex defectu Parochi, & testium, de quo infra, & materia denunciationum gravis est: ergo, & c. *Ren. q. 12. San. Fili. & c.*
- 12 Quales denunciationes requirantur? R. has denunciationes debere esse tres, faciendas à proprio Parocho contrahentium in tribus festivis immediatè sibi succedentibus, inter Missarum solemnias, ex *Trid. Ren. q. 13.* An autem peccet Parochus unam denunciationem prætermittendo, vel aliter in denunciando à modo dicto procedendo? Dic cum *San. & Fili.* non peccare mortaliter, cum materia sit levis, & finis *Trid.* non frustraretur, si extra dies festos, & Missarum solemnias adesset populi concursus.
- 13 Quis possit dispensare, ut denunciationes prædictæ omittantur? R. ex iusta causa, posse Ordinarium, ex *Trid. cit.* etiam si alter contrahentium sit alterius Dioecesis; nam matrimonium est individuum: ergo dispensando cum uno, & cum alio dispensatur. *Ren. q. 14. San. & c.* Imò posse hanc facultatem delegare, cum sit ordinaria. *Tamb.* Hinc potest etiam Vicarius, cum etiam Ordinarius sit: Et quia talis non est Parochus, iste non potest, præciso necessitatis casu. *San.*
- 14 Quæ sunt iustæ causæ dispensandi in his denunciationibus? R. primam causam esse suspicionem malitiosi impedimenti ex *Trid. cit. 2.* esse disparitatem contrahentium, ut si juvenis vetulam ducat, & c. 3. esse infamiam, ut si duo concubinarii existimati conjuges, velint contrahere. 4. esse timorem scandali, periculum scilicet animæ: ut si v. g. duo concubinarii non statim contrahant. 6. esse injustam scissionem contractus ex parte Parentum contrahentium. Cæteræ causæ arbitrio Ordinarii remittuntur, cujus prudentiæ à *Trid.* dispensatio remittitur, qui rursus, ex *Tamb.* præcipere debet contrahentibus supplementum denunciationum post matrimonium, ante ipsius consummationem, nisi judicaverit omnino omittendas. *Ren. q. 15. Fili. ex Trid. cit.*
- 15 Concurrente iusta causa dispensandi, an teneatur Ordinarius

dispensare? *ry. aff. (& gratis)* in casu suspicionis malitiosi impedimenti, & cum publicum, aut privatum *notabile* damnum sequeretur. *Ren. q. 16. San.* & aliàs appellari posset ad Superiorem. *Fili.* imò & denunciationes omitti possent. *San.* Probatur, quia potestas dispensandi in Prælatiis est in subditorum bonum ergo, &c.

16 An teneatur, qui impedimentum novit, ex vi harum denunciationum revelare? *ry. aff.* etiamsi sint ipsi contrahentes, & quamvis impedimentum esset occultum, vel notum sub sigillo *naturali*, aut tantum de auditu, à persona tamen fide digna; nisi impedimentum oriretur ex peccato occulto, nam tunc prius facienda esset correctio; aut rursus ex revelatione grave damnum timeretur, ut patet. *Rat. est;* quia denunciatio est veluti Edictum Episcopale, quod graviter obligat, maximè cum vergit in grave proximi, vel publici damnum. *Ren. q. 17.*

17 Quo jure sit indissolubile matrimonium? *ry. matrimonio,* etiam infidelium, tam rato, quàm consumato competere aliququaliter indissolubilitatem (ratione repudii in antiqua, & in nova lege ratione conversionis alterius conjugis) jure Divino, & naturali. Omnimodè verò jure Divino positivo, matrimonio tantum consumato. cum hoc, duntaxat, repræsentet unionem Christi cum Ecclesia in carne assumpta. Primum probatur: quia tam rato, quàm consumato competit indissolubilitas ex ejus definitione: ergo ei naturaliter competit: ergo, &c. Tum quia sic colligitur ex verbis Christi: *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisi vobis dimittere uxores vestras; ab initio autem non fuit sic:* ergo, &c. Probatur 2. ex Divino præcepto, quando Christus loco cit. dixit: *Quos Deus conjunxit, homo non separet:* ergo, &c. *Ren. fol. 449. q. 1. San. &c.*

18 Quando censendum sit matrimonium consumatum, & sic indissolubile? *ry. per feminis emissionem intra vas foemineum,* etiam hoc non penetrato, & simul (probabiliter) per seminationem foemineæ, cum hujus semen, penes multos Magnates Medicos ad generationem concurrat. *Rat. est;* quia tunc conjuges censentur una caro. *San. Fili. Ren. q. 2.*

19 Vtrum matrimonium ratum fidelium sit aliquando per Pontificem dissolubile? *ry. neg.* propriè loquendo per dispensationem, sed tantum per declarationem nullitatis matrimonii, juxta intercedente causa, sicut de voto dicemus; quia Pontifex in jure Divino absoluto, & non pendente ab actu, vel contractu humano dispensare non potest. *Coni. Ren. q. 3. contra Syl. Med. Nav. &c.*

10 An

20 An matrimonium ratum dissolvatur per professionem Religiosam? R. aff. ex variis juribus, & definitum est à *Trid. sess. 24. de matrim.* quibus accedit exemplum multorum Sanctorum. *San. Less. Ren. q. 4.*

21 Quo jure matrimonium ratum dissolvatur per solemnem professionem? R. dissolvi jure positivo Ecclesiastico. Constat ex q. 19. Tum quia ab *Ecclesia* habetur differentia inter votum simplex, & solenne: ergo quod hoc, & non illud dirimat, ab *Ecclesia* venit. *Medi. Less. Ren. q. 5. &c.* contra *Tamb. Sol. &c.* jure Divino, & contra *D. Tho. Dura. etc.* jure naturali dissolubile esse dicentes.

22 Quæ vota censenda sint solemnia, itaut dirimant matrimonium ratum? R. illa, quæ emittuntur in aliqua Religione approbata à Sum. Pontifice, ut præter illa Claustralium, sunt vota Militum S. Joannis Hierosolymitani, ex *Ren. q. 6.* Et ex *San. aliquarum Beatarum Tertii Ordinis S. Francisci*, non autem cæterorum militum; nam quidquid sit, an hi sint verè Religiosi, non emittunt nisi conjugale votum castitatis. *Tamb.* Item nec biennialium Societatis, aut suscipientium Ordinem sacrum, quia hæc vota per accidens ex Extravag. Joan. XXII. *Antiqua de voto*, & illa nullo modo solemnia sunt. *San.*

23 Quomodo intelligendum sit caput ex publico de conversi. conjugum concedens bimestre conjugibus pro Religionis ingressu? R. ibi bimestre concedi ad deliberandum, non ad profitendum; computandumque ex *San.* prout in nostro Calendario occurrit à momento ad momentum, quo transacto, adhuc licet conjugibus Religionem ingredi, si non sit consummatum matrimonium, quamvis peccaverint negando debitum. Rat. primi; quia ad profitendum ex *Trid. sess. 25. de Regula. cap. 15.* requiritur annus: ergo, &c. *San. Coni. Ren. q. 7. &c.* contra *Nav. Tabie. &c.* 2. constat ex cap. ex publico de conversi. conjug. *San.* Hinc non tenentur conjuges intra bimestre reddere debitum, quamvis intentionem à principio non habeant Religionem ingrediendi, quia illam postea habere possunt. *San. Sol. &c.* contra *Coni. Nav. &c.*

24 Quid si intra bimestre copula per vim extorta fuit, an licet conjugibus Religiosum ingredi? R. non posse virum per vim copulam extorquentem; benè verò sponsam vi, vel metu cognitam, quamvis per accidens ratione proles educandæ impediri possit. Rat. primi; quia ex parte sua voluntariè consummatum est matrimonium: ergo, &c. Est communis. Rat. 2. quia ne-

- mo ex alterius culpa suo jure privari debet. *Ren. q. 3. Hurt. Bon. Aver. &c. contra Syl. Lopez, Ledes. &c.*
- 25 An peccet sponsus contrahendo matrimonium cum animo illud non consumandi, sed ingrediendi Religionem? R. neg. quia sponsus utendo jure suo, nullam injuriam infert sponsæ, nec aufert illi jus faciendi similiter. *Ren. q. 9. Poncius, etc. contra Syl. Ledes. etc.*
- 26 An reddere debitum sit sub præcepto? R. aff. regulariter loquendo: quia lex justitiæ postulat, ut unicuique quod suum est, reddatur, & ex Apost. 1. ad Corin. corpus viri est uxoris, & è contra. *San. Dixi regulariter*, quia semel denegare, aut crebrò petenti, vel non ita exactè intendenti obligatione, non est mortale. *Ren. fol. 454. q. 1.*
- 27 An peccet mortaliter conjux se impotentem reddendo ad debiti redditionem? R. aff. si id faciat scienter mediis illicitis, se polluyendo e. g. &c. aut si licitis, ut jejunando, immoderate tamén. *Rat. quia eadem obligatione, qua conjux tenetur reddere, tenetur etiam ad non se impotentem reddendum. San. Ren. q. 2. Fili.*
- 28 Quando excusetur quis à debiti redditione? R. excusari, quoties petitio peccaminosa est, ut si non servetur modus, tempus, locus, &c. De quibus in sequentibus. *Ren. q. 3. An autem tunc redditio peccaminosa etiam sit? Dic cum San. Coni. quod non, si peccaminosa sit petitio ob circumstantiam personalem petentis, voto e. g. castitatis adstricti, &c. imò tunc tenetur alter reddere: Secus si peccaminosa sit ob circumstantiam actus, loci sacri e. g. &c. quia cum actus ipse ex se est peccaminosus, tunc est illicitus ex utraque parte conjugum, non autem cum illicitus est ex circumstantia aliqua in petente. San. Coni. contra Pon. absolute affirmantem.*
- 29 Vtrum idem sit dicendum de conjuge incestuoso, an scilicet peccet aliter ei reddendo? R. neg. quia jus conjugis innocentis est petere, & reddere: ergo neutro privari debet: Tum quia copula illa non est secundum se illicita, sed ut petitur ab incestuoso, cui petitioni innocens non cooperatur: ergo, &c. *Lay. Caste. Ren. q. 4. etc. contra Taxedam.*
- 30 An in casu quo petitio debiti tantum est peccaminosa, ut in casu voti castitatis alterius, cognationis, aut affinitatis post matrimonium contractæ, licitum sit aliquando petere? R. aff. quando petitio est potius redditio, ut si vir se offerat in gratiam uxoris complacendæ, & non reddendi ei matrimonium onerosum,

sum, avertendique ab ea periculum incontinentiæ si adsit, (quod *San.* extendit etiam in casu quo uterque conjux vovisset non petere, quia tunc non est petitio, sed redditio) & denique si cognoscat, uxorem ob verecundiam non petituram: quæ omnia, præter ultimum, dicenda sunt de uxore erga virum. *San. Ren. q. 5.*

- 31 An sit mortale non servare modum, & situm in coetundo, ut si stando, sedendo, præpostere accedendo, &c. conjuges congregiantur? *R.* esse tantum veniale *præciso necessitate*, & quavis aliqua pars seminis effundatur. Rat. primi; quia semen recipitur in matricem per attractionem, non per infusionem: ergo, &c. *San. Ren. q. 6. Nav. etc.* contra *Prapo. &c.* Rat. 2. quia aliquando matrix solet parum seminis retinere, sufficiens, ad generationem: ergo, &c. *Dia. Prapo. Castrop. &c.* contra *Dicastill.*
- 32 An sit mortale data opera non servare modum simul seminandi in actu conjugalit? *R.* neg. licet simul seminare optimum sit, unde potest conjux tardior ad seminandum tactibus ante copulam se excitare. Rat. utriusque; quia semen mulieris non est necessarium ad generationem, sed ad hanc facilitandam, & ad fatus pulcritudinem: ergo, &c. *Ren. q. 3.*
- 33 Si conjuges præciso periculo pollutionis desistant à copula ante seminationem, an peccent mortaliter? *R.* neg. neutro seminante, & de utriusque conjugis consensu: idem dicendum quando vir tantum seminavit: non autem quando uxor tantum: nisi in casu quo vir in copula fuisset depræhensurus aut accederet fera aliqua, &c. Rat. primi; quia in eo casu non frustratur finis generationis. Tum quia præciso periculo pollutionis possunt conjuges pudenda contrectare: ergo, &c. Rat. 2. quia semen viri sufficit ad generationem. Rat. 3. quia in eo casu foemina frustra seminasset, unde contra naturam peccaret. Rat. 4. quia tunc pollutio viri involuntaria esset. *San. Ren. q. 9.* An autem non solum licitum sit, sed debeat fornicans se retrahere à seminatione, seminante concubina? Dic cum *San.* contra *Ren. cit.* debere, quia fornicatio semper est illicita.
- 34 An sit mortale incipere copulam ad captandam voluptatem, & deinde communi consensu se retrahere, præciso periculo pollutionis? *R.* esse tantum veniale, quia expresse excludere finem principalem prolis gignendæ in matrimonio, non est nisi veniale. *Ren. q. 10. Tamb.* contra *Ludo. & S. Joan.* dicentem esse mortale, & contra *Dia. Caje. &c.* id licitum esse dicentes.

- 35 Quomodo sit illicita copula ratione damni imminentis conjugum? *R.* illicitam esse si damnum notabile probabile sit, & hoc etiam si adsit in altero conjugue periculum incontinentiæ ex *Dia. &c.* Probabile autem damnum notabile erit, si alter conjux febre, morbo gallico, &c. laboret, vel si ei secta sit vena, vel si statim à balneo egressus sit, vel à prandio surrexerit, &c. quia præferenda est propriæ conjugis salus, generationi prolis, *San. Ren. q. 11.*
- 36 Conjuges non possunt multitudinem prolis educare, an ratione hujus damni excusentur à debiti redditione, præciso periculo incontinentiæ? *R.* neg. licet contra *Lay. Syl. etc.* non peccent mortaliter, non reddendo. *Rat. primi*; quia illud adversatur principali fini matrimonii: ergo, &c. *Rat. 2.* quia ratione damni sui, vel prolis excusatur conjux à debiti redditione: ergo ita, &c. *San. Ren. q. 12. Sos. &c.*
- 37 An ex damno proli imminente sit illicita copula? *R.* aff. si notabile sit damnum: ut si copula cum periculo abortus tentaretur tempore prægnationis, vel perpetua amentię in utroque conjugue: non autem si tempore ablationis; aliàs nimis durum esset per biennium à copula abstinere: Nec si tempore menstrui, quia tunc rarissimum est damnum in prole, & si aliquod esset, melius est, prolem cum eo damno gigni, quam non gigni. *San. Bon. Ren. q. 13.*
- 38 Qualiter ratione tactus sit illicitus coitus conjugalis? Ratione enim loci, temporis, & impedimenti supervenientis. V. Luxuria simplicis fornicat. *q. 5. etc.* *R.* præciso periculo pollutionis, licitos esse inter conjuges aspectus, oscula, verba turpia, & tactus ad invicem, & cum seipsis, in præsentia tamen alterius conjugis: illicitos verò tantum venialiter, si ob solam voluptatem fiant, vel absque animo perveniendi ad copulam, ratione indebiti finis. 2. constat. Primum probatur, quia prædicta sunt ordinata ad finem, ad quem sunt instituta: ergo, &c. *Ren. q. 14. San. Dia. &c.* contra *Syl. &c.* Dixi in præsentia: quia contra *Hurt. Prapo. &c.* in absentia tales actus mortales essent, quia taliter, conjugales non essent. *Sanci. Dia. &c.*
- 39 An tactus prædicti, aspectus, verba turpia, &c. licita sint inter conjuges cum pollutionis periculo extra vas, præviso quidem, sed non intento? *R.* neg. quia repugnat fini matrimonii, quod semen extra vas effundatur: ergo actus erunt illiciti in genere luxuriæ: ergo & pollutio sequens mortalis erit. Tum quia sic petere debitum, est mortale: ergo, &c. *Ren. q. 15. Prapo. &c.* contra *Fili. &c.*

- 40 Quid sit divortium, & in quibus casibus sit licitum? *R.* ad primum, esse legitimam viri ab uxore, vel è contra separationem. Vnde ad 2. *R.* licitum esse primò ob adulterium (& erit divortium perpetuum, quia perpetua est fidei fractio) ex cap. *constitutis de conver. conjug.* 2. ob hæresim, & apostasiam à fide. 3. ob inductionem ad peccatum. 4. ob sævitiam, & erunt divortia ad tempus tantum licita. Hinc in divortio perpetuo potest conjux innocens Ordines Sacros suscipere, vel Religionem ingredi, non sic in divortio ad tempus, cum possit nocens post emendationem innocentem repetere. *Fili. Ren. fol. 462. q. 1. Tamb.*
- 41 An copula sodomitica sive activa, sive passiva veniat nomine adulterii? *R.* aff. quia ex dictis Ver. *Luxuria adulterii q. 3.* per copulam sodomiticam committitur adulterium; nam etsi per eam non fiat unitas carnis, sit tamen per eam consummatam, divisio carnis conjugum per communicationem seminis in *alienam carnem*: ergo, &c. *Ren. q. 2. Palud. &c. contra Ponci. Aver.* Hinc per simplicem pollutionem non committitur adulterium, sicut neque per sodomiam inchoatam: committitur verò per bestialitatem consummatam, vel per sodomiam, foeminae cum foemina in vase præpostero, si medio instrumento semen ibi introducatur. *San.*
- 42 Quomodo debeat constare de adulterio, ut conjux innocens possit in conscientia divertere ab adultero? *R.* non sufficere dubium de ipso, sed requiri moralem certitudinem, & talem, ut si in judicio deduceretur, sufficeret ad probandum delictum. *Rat.* quia conjuges sunt in possessione certa maritalis conjunctionis: ergo, &c. *Ren. q. 3. San. Pala. &c.*
- 43 An possit conjux innocens in foro conscientiae propria auctoritate ab adultero divertere, non expectata sententia Judicis? *R.* aff. tum quoad thorum, tum quoad habitationem, præciso scandalo: imò ad oppositum in foro externo compelli non posse, si delictum est publicum: Secus si occultum. Primum constat ex ipso matrimonio, quod *ex se* jure naturæ imbibit hanc conditionem, ut frangenti fidem, fides servanda non sit: ergo, &c. *San. D. Bona. &c. 2.* probatur ex cap. *significasti de divortii.* Probatur 3. quia nemo sine actu judiciali privari debet sua possessione. *Ren. q. 4. San.*
- 44 Quid possit conjux innocens ratione divortii ob adulterium? *R.* posse validè invito adultero, Religionem ingredi, vel Sacros Ordines recipere, non expectata sententia Judicis, si adulterium

rium est notorium : id verò licitè non posse sine licentia adulteri : & si petendo professionem , negaret statum suum , validè etiam profiteretur , nisi statutum aliquod esset in contrarium . Rat. primi , & 3. quia adulter amisit omne jus conjugale : ergo , &c. *San. Ren. q. 5.* Rat. 2. est scandalum inde proveniens *Pala.*

45 An idem possit adulter *post Judicis sententiam* ? R. neg. sine innocentis licentia , saltem tacita , ut si sciens non impediatur , vel monitus nolit reconciliari . Rat. primi , quia per sententiam solus adulter condemnatur . Rat. 2. quia in dictis casibus consentire censetur innocens . *San. Dia. Ren. q. 6.*

46 An teneatur conjux innocens adulterum dimittere , & respicientem admittere ? R. ad primum , virum non teneri (nisi ex dimissione speraretur emendatio , vel ex retentione scandalum , & viri suspicio , & aliàs periculum incontinentiæ , & infamiæ in utroque conjuge absit) quia unusquisque juri suo cedere potest . *San. Bon. Syl. &c.* Hinc sequitur , uxorem nunquam teneri , quia nullum est scandalum , & suspicio prædicta . *Dia. Pala. &c.* Unde ad 2. R. non teneri virum respicientem uxorem admittere , licet id fas sit . Ita ex cap. *Si vir de adulterii.* *San. Ren. q. 7.*

47 Quos effectus pariat divortium ex adulterio ? Præter supradictos , non tenetur primò innocens dotem uxori adulteræ restituere , etiam ante sententiam divortii (nisi adultera filios habeat) quia ex cap. *plerumque de donat. inter virum , et uxorem , &c.* ea est pœna adulterii . *San. Ren. q. 3.* Potest 2. vir , cum delictum est publicum , denegare alimenta uxori post Judicis sententiam . *San.* Et denique si sint filii in matrimonio , apud innocentem educari debent expensis adulteri , ex *Auhen. si pater , Cod. de divortio facto* , nisi pater innocens esset pauper , vel infidelis . *San. Sa. Fili.*

48 In quibus casibus neque ex causa adulterii possit divortium fieri ? Primus casus est , quando uterque conjux adulterium commisit , ex cap. *significasti de divortii.* 2. quando innocens consensum , saltem tacitum , adulterio præbuit , ex cap. *Discretionem de eo , qui cognovit consangu.* 3. si conjux innocens saltem tacitè per oscula , &c. remisit adulterium . 4. si conjux fuit violenter cognita . *Ren. q. 9. San.*

49 Quæ requirantur ad hoc , ut possit fieri compensatio in mutuo conjugum adulteriorum ? Requiritur primò , ut uterque ante sententiam adulteretur , quia post sententiam dissolutum est matrimonium quoad thorum . *Fili. La 1. contra Coni. Adeli. &c.* 2. ut utrum-

utrumque adulterium sit liquidum; de liquido enim ad illiquidum non fit compensatio. *Ren. q. 10. etc.* An autem si utroque conjugē adultero, alter est emendatus, liceat huic divortium petere, si alter persistat in adulterio? Dic cum *San. Syl. Nav. etc.* licere, dummodò admoneatur conjux adulter, ut desistat; nam hæc admonitio reconciliationem parit, etiam si alter relapsus nolit: sed facta reconciliatione, licitum est divortium, penes omnes, si alter in fornicationem relabatur: ergo, &c.

50 Utrum in mutuo conjugum adulterio detur compensatio, etiam in pœnis ex adulterio debitis? R. aff. in pœnis civilibus, (de quibus *q. 47.*) ex *l. viro*, atque uxore ff. *solutio matrimonii*. In criminalibus verò, qualis est criminalis accusatio, (de occisione enim adulteræ alibi locuti sumus) nequaquam; quia licet vir possit, non tamen uxor virum criminaliter accusare potest; ex *l. 1. Cod. ad Legem Iuliam de adulter. etc. Ren. q. 11.*

51 An ob adulterium spirituale, qualis est hæresis, licitum sit divortium? R. aff. dummodò hæreticus, vel Apostata sit pertinax, ex cap. *Final. de convers. conjug. etc.* Rat. est periculum subversionis. Hinc ante divortii sententiam, tenetur alter cōjux fidelis admittere hæreticum emendatum. *San. Ren. q. 12.*

52 Quomodo ob inductionem ad peccandum, vel ob sævitiam conjugis licitum sit divortium? R. ad primum præmissa correctione, licitum esse divortium ad tempus, si alter conjux, e. g. vir, uxori lenocinium faciat, sit veneficus, &c. quia licitum est uxori recedere à viro ob periculum infectionis corporalis: ergo, &c. *San. Tamb.* Vnde ad 2. ob sævitiam gravem sufficientem ad metum viri constantis alterutrius conjugis, vel etiam parentum viri, imò & ob solum timorem ipsius sævitix, & quamvis alter conjux causam dederit sævitix, licitum esse divortium, donec sufficiens cautio præstetur, ex cap. *litteras in fine. Cap. ex transmissa de restit. spoliat. Ren. q. 13.* Hinc ait *San.* sufficere, si inter conjuges frequentia sint jurgia, gravia, & discordias.

53 Qua ratione possint mutuo consensu conjuges divortium facere, vel Religionem ingrediendo, vel Sacros Ordines suscipiendo? R. posse, si alter etiam conjux Religionem ingrediatur, & in ea profiteatur; vel si senex sit, & non suspectus de incontinentia, votum perpetuum castitatis emittat: in quo casu si incontinenter viveret, cogendus esset Religionem ingredi, ex cap. *uxoratus de conversi conjug. & ex alijs juribus, San. etc.* Idem dicendum ex cap. *Episcopus dist. 75.* si vir de consensu uxoris velit Sacros Ordines recipere. *San. Ren. q. 14.*

54 Quæ

54 Quæ ætas requiratur ad hoc, ut quis dicatur senex ad effectum prædictum? R. feminam in quinquagesimo anno dici senem; virum verò in 60. quia in ipsis eo tempore sterilitas incipit, quæ ex cap. *cum sis de convers. conjug.* est mensura in casu nostro senectutis. Benè verum est in casibus particularibus, hoc arbitrandum esse ab Episcopo. *San. Dia. &c.* Quod arbitrium, requiritur à *Pala. & Tamb.* ad Religionis ingressum, vel suspensionem Sacri Ordinis, etiamsi adsit certitudo de senectute, & hoc ex usu, & consuetudine. Est contra *San.*

SACRAMENTI MATRIMONII.

*Ut est Contractus, Impedimenta Dirimentia,
& Impedientia.*

Quar.

1 Quid sint impedimenta dirimentia? R. esse 14. quæ sequentibus versibus comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Si sis affinis, si fortè coire nequibis.

Si Parochi, & duplicis desit presentia testis.

Raptave sis mulier, nec parti reddita tuta

Hæc socianda vetant, connubia facta retractant.

Ren. tom. 2. fol. 470. cap. 3.

2 Qualis error dirimat matrimonium? R. errorem quoad substantiam, si scilicet una Persona supponatur pro alia, dirimere matrimonium: non sic errorem quoad accidentia, quoad pulchritudinem e. g. divitias, &c. (nisi redundaret in Personam, aut accidentia apponerentur in contractu, ut conditio.) *Rat.* utriusque; quia primus error tollit voluntarium, non autem secundus. *Ren. q. 1. San. Tamb.*

3 Quid importet impedimentum conditionis? R. Jure Ecclesiastico cap. 1. 3. & *fin. de conjug. servi.* irritari ex parte utriusque conjugis matrimonium factum cum vera serva, quamvis (ex *San.*) hujus servitutis contingat ignorantia crassa; nisi (ex eodem) sciens, & volens sic contrahat, aut contrahat de consensu Domini, quia tunc ex *Authen. ad hoc Cod. de latina libers.* serva efficitur libera, si Dominus servitutem non detegit; vel denique nisi ipse ducens etiam servus sit. *Ren. q. 12.*

4 An servitus superveniens matrimonio illud irritet? R. neg. ex cap. *penul. 29. q. 2.* An autem possit licitè conjux matrimonio contracto in servitutem, se vendendo, redigere? Dic cum *San.*

Ren.

- 7 *Ren. q. 3. & Fili.* Posse virum, etiam renuente uxore, iusta dumtaxat intercedente causa: non sic posse uxorem viro repugnante. Rat. primi; quia per talem venditionem matrimonium non irritatur, & sic tenetur vir reddere debitum (in qua obligatione tantum uxori subitur:) ergo, &c. Rat. 2. quia uxor est subdita viro etiam in aliis obligationibus gubernationis domus, &c.
- 5 Qualiter votum dirimat matrimonium? R. jure Ecclesiastico votum solemne castitatis ex *Trid. sess. 24. de matrim. Can. 9.* sicut & votum simplex biennalium Societatis ex Bulla Greg. XIII. *Ascendente Domino*, irritare matrimonium. Dixi jure Ecclesiastico, quia ex hoc jure venit solemnitas, quæ est tantum causa solutionis matrimonii. *Bon. Feli. Ren. q. 4.*
- 6 Quæ vota sint censenda solemnia? R. ea, quæ solemnizata fuerunt per susceptionem Sacri Ordinis, aut per professionem expressam, vel tacitam trium votorum, factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis, animo se obligandi tali Religioni, non autem Religioni in genere. *Ren. q. 5. San. ex cap. unico de voto in 6.*
- 7 Quid, & quotuplex sit cognatio? R. cognationem, aliam esse spirituales, aliam legalem, & aliam carnalem, de qua in præfenti, & dicitur consanguinitas, quæ est vinculum Personarum ab eodem proximo stipite descendantium, carnali propagatione contractum. Series Personarum, quæ descendunt, constituit lineam, & varietas generationum constituit gradum, idest distantiam majorem, vel minorem unius Personæ ab alia. Linea autem quadruplex est. Prima dicitur recta, per quam ad progenitores, ut ad Avum, Atavum, &c. & ad progenitos ut ad Patrem, Filium, Nepotem, &c. directe ascendimus, & descendimus, ad neutrum latus deflectendo: & dicitur linea ascendentium, & descendantium. 2. dicitur transversalis, constituta à personis ex transverso junctis, à quibus nos non descendimus, nec ipsi à nobis, licet ab eodem stipite descendamus: ut fratres, & eorum filii, Patruus, Amita, &c. quæ linea, alia, est æqualis, quando scilicet gradus consanguineorum æquæ à stipite distant: ut duo fratres, aut duorum fratrum filii, & est tertia linea; alia inæqualis, idest graduum inæqualiter distantium: ut est frater, & fororis filii; ille enim est in primo gradu cum suo Patre, & isti in 2. & est 4. linea. *Ren. q. 6.*
- 8 Quoto gradu cognatio carnalis dirimat matrimonium? R. jure Ecclesiastico usque ad 4. gradum inclusive lineæ, sive rectæ, si-

ve transversalis dirimere. Jure verò naturali usque ad primum, & in linea recta tantum, non autem in transversali. Primum probatur ex cap. *non debet de consangu. et affi. Ren. q. 7.* Probatur 2. quia in eo gradu actus conjugalis maximè adversatur reverentiæ jure naturæ debitæ parentibus: imò & repugnat dictamini rationis, cum ipsa bruta à concubitu cum parentibus abhorreant: ergo, &c. *San. Fili.* Probatur 3. quia aliqua differentia debet esse inter gradus lineæ rectæ, & transversalis: ergo si, &c. Tum quia Abraham duxit Saram sororem suam: ergo, &c. *Sco. D. Tho. Nav. &c.* contra *San.*

- 9 Quomodo computentur gradus jure Canonico in cognatione carnali? Dico primo in linea recta tam ascendentium, quam descendantium quot sunt Personæ, tot sunt gradus, una dempta, scilicet stipite: v. g. Pater, & Filius sunt consanguinei in primo gradu, Nepos, & Avus in 2. &c. Dico 2. in linea transversa æquali quot gradibus Personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se: Vnde Frater, & Soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, Patruales, & Consobriini in 2. filii eorundem in 3. Dico 3. In linea transversa inæquali quot gradibus remotior Persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Vnde Patruus, & Nepos, Filius, & Soror Patris sunt consanguinei in 2. gradu, quæ omnia patent in adiuncto schemate. *Lay. Ren. q. 8.*

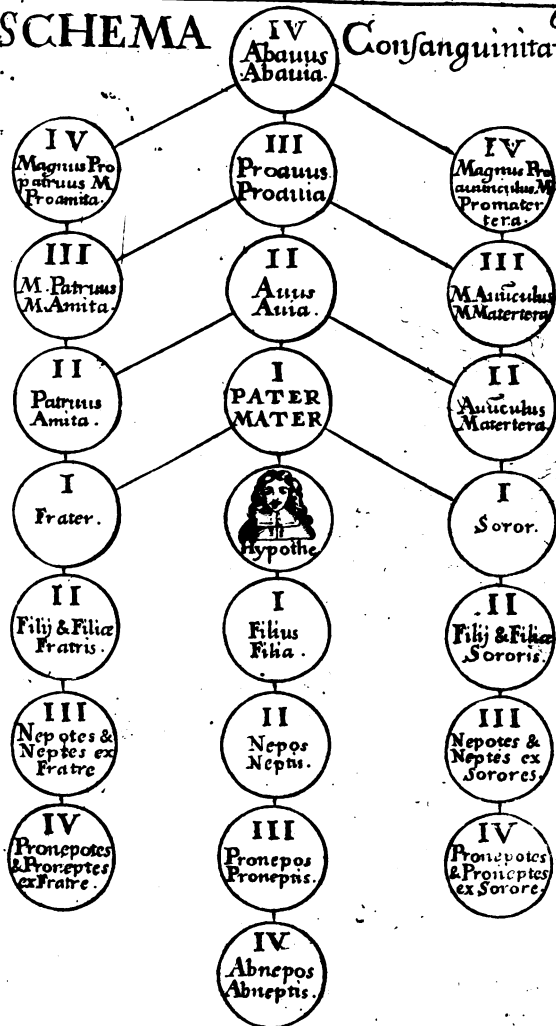
- 10 Quid sit cognatio spiritualis, & quomodo dirimat matrimonium? R. ad primum esse propinquitatem secundum juris Canonici dispositionem, ortam ex administratione, vel susceptione Sacramenti Baptismi, & Confirmationis. *Lay.* Vnde ad 2. r. cognationem spirituales præcedentem matrimonium, illud dirimere. Ex cap. 1. *de cog. spiri. in 6.* non autem illud subsequenter. *Ren. q. 9.*

- 11 Quid sit cognatio legalis, & quomodo matrimonium dirimat? R. ad primum esse propinquitatem proveniente ex adoptione: Adoptio verò est assumptio legitima personæ extraneæ in locum descendantis: & duplex est, una perfecta, alia imperfecta, per illam transit adoptatus in potestatem adoptantis, & illi succedit, per istam verò non. *San. Ren. q. 10.* Vnde ad 2. r. per adoptionem perfectam tantum, oriri cognationem legalem, quia impedimenta matrimonii, *favorabilis*, sunt strictè interpretanda: ergo, &c. *Fili. San. Sit. &c.* contra *Pon. Vil-lato. Rebell. etc.*

SCHEMA

Consanguinitatis

607

- 12 Inter quas Personas cognatio legalis dirimat matrimonium, & quoto gradu? R. ad primum dirimere inter adoptantem, & adoptatum, & hujus descendentes: Item inter adoptatum, & filios carnales adoptantis; & denique inter adoptatum, & uxorem adoptantis, & inter adoptantem, & uxorem adoptati ex variis juriſ Civilibus, & Canonicis. *Ren. q. 11. Fili. San.* Vnde ad 2. R. dirimere usque ad 4. gradum; quia legalis cognatio est instituta ad similitudinem cognationis naturalis: ergo si hæc usque ad 4. dirimit, ita, &c. *Fili. etc.*
- 13 An soluta adoptione per emancipationem, remaneat impedimentum prædictum? R. remanere inter adoptantem, & adoptatum, & hujus descendentes: Item inter adoptatum, & uxorem adoptantis: & è contra inter adoptantem, & uxorem adoptati, non autem inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. *Ren. q. 12. San.* ex variis juriſ Canon. & Civilibus.
- 14 Quod crimen dirimat matrimonium? R. dirimere primò conſpirationem ad occidendum conjugem pro matrimonio contrahendo, ex cap. 1. *de convers. infidelium.* 2. adulterium cum occisione conjugis ex parte adulterantis, etiam præcisa conſpiratione, & promissione futuri matrimonii, ex cap. *super hoc de eo, qui duxit in mat. Dixi ex promissione,* nam finis incundi matrimonium requiritur, & sufficit. 3. adulterium cum promissione matrimonii, post mortem alterius conjugis, etiam præcisa machinatione, ex cap. *Unicus de eo, qui duxit.* 4. Adulterium junctum cum matrimonio de facto contracto, vivente conjugè, ex cap. *si quis uxore vivente de eo, qui duxit. San. Tamb. Ren. fol. 477. q. 1.*
- 15 Quæ scientia adulterii requiratur ad contrahendum hoc impedimentum. R. requiri, ut adulter sciat alterum esse verè conjugatum, nec sufficere, si putet alterum conjugem vivum, qui reverà mortuus sit; quia tunc materiale tantum committeret adulterium ex cap. 1. *de eo, qui duxit. San. Ren. q. 2. Tamb.* Hinc ignorantia crassa excusat ad contrahendum hoc impedimentum; quia ignorantia facti, etiam si crassa sit excusat. *San.* ex regula *Ignorantia de reg. juris in 6.* Iundè & si scientia adveniat post adulterium, & post promissionem matrimonii, etiam excusat; quia tunc non est verum adulterium; quod non esset, si adveniret ante adulterium, & post fidem datam de matrimonio, ea fide non dissoluta. *San.*
- 16 Qualis debeat esse promissio futuri matrimonii in tertio crimine requisita? R. requiri primò, ut sit aliquo signo externo

ex-

expressa, etiam si ficta sit. Rat. utriusque; quia alias (in primo sensu) non præberet alteri ansam captandæ mortis alterius, sicut in 2. *San.* contra *Tamb.* quoad 2. Secundò requiri, ut sit ab altero acceptata; quia tunc tantum hic reus est delicti. *San.* *Tamb.* Ad hanc tamen acceptationem non sufficere solam taciturnitatem; quia in favorabilibus tantum, qui tacet affirmat, *Bon.* contra *Coni. &c.* 3. requiri, ut sit absoluta, vel si conditionata, ante mortem tamen verificetur; quia conditionalis nullam parit obligationem. *Tamb.* contra *San.* Denique non requiri, ut sit jurata; quia textus requirentes fidem, intelligendi sunt de simplici promissione. *San.* *Ren.* q. 3.

17 Quale sit impedimentum disparis cultus? R. esse cum baptizatus contrahit cum non baptizata (in quo Pontifex dispensare potest) Baptismus enim est janua omnium Sacramentorum. Hinc Catholicus contrahens cum hæretica faceret tantum illicitum matrimonium, imò & licitum, si cum hæreticis in Germania, Gallia, Polonia conviveret, ex recepta consuetudine. *Ren.* q. 14.

18 Quando, & qua ratione solvatur matrimonium infidelium per conversionem alterius ad fidem? R. dissolvi statim ac fidelis ad alias nuptias transit, ex cap. *Gaudemus de divor.* quod facere potest, quamvis infidelis velit cum ipso habitare sine contumelia Creatoris, & pertractione ad peccatum, in quo casu (præscindendo à secundis nuptiis) tenetur etiam ex præcepto Ecclesiæ non habitare. Probatur nam stante hoc præcepto, semper infidelis discedit, nolendo converti ad fidem: sed ex *Apost.* 1. ad *Corint.* 7. quoties infidelis discedit, discedere potest fidelis, & sic annullare potest matrimonium, & ad alias nuptias transire: ergo, &c. *San.* *Ren.* q. 5. etc.

19 Quid requiratur, ut conjux fidelis dissolvere possit matrimonium in casu posito. Requiritur primò monitio infidelis, aut interrogatio, an velit converti, (nisi de ejus pertinacia constaret.) *San.* quod si ex distantia id fieri non posset, monitio supplenda esset per dispensationem Pontificis. *Pon.* contra *San.* *Fili.* &c. 2. requiritur, ut fidelis de facto transeat ad secundas nuptias, ad hoc ut dicatur dissolutum matrimonium cum infideli, ex cap. *Gaudemus de divor.* Hinc si infidelis transeat ad secundas nuptias, antequam fidelis transeat, invalidum est matrimonium ipsius. *Ren.* q. 6. *San.*

20 An dissolvatur etiam matrimonium per transitum fidelis ad Religionem, Ordines Sacros, aut per omissionem voti simplicis
ca

gentiæ est favor: ergo, &c. Rat. 2. quia ea potestas est odiosa, utpote enervativa poenitentiae sacramentalis: ergo, &c. *Sua. Lay. Duar. Ren. q. 2. etc.* contra *Palud. Nav. etc.* absolute strictè, & contra *Syl. Aug. etc.* absolute late, interpretandam esse dicentes. Hinc quia Indulgentia indefinite concessa, spectat ad potestatem concedentis, restringitur ad duos annos.

3 An Indulgentia temporalis intelligenda sit de annis Purgatorii, vel hujus vitae? Secundum contra *Corda. amplectendum*, est: Quare olim Pontifices explicabant, remitti per Indulgentias tot annos de poenitentibus injunctis, vel injungendis sufficientibus ad remissionem tot annorum Purgatorii. *Sua. Lay. Duar. etc.* Quæ, rursus, Indulgentiæ liberant non tantum à poenitentibus à Confessario injunctis, sed etiam à poenis debitis peccatis per contritionem remissis, vel debitis venialibus remissis, & non confessis, etiam si indulto Indulgentiarum tantum poenitentiae injunctæ exprimantur, quia alias sequeretur, quod homo justus, qui nullam habet poenitentiam injunctam, vel qui diligens est, in his adimplendis, non lucraretur Indulgentiam: ergo, &c. *Ren. q. 3. Coni. Fili. etc.*

4 Quæ conditiones requirantur ad lucrandas Indulgentias? Requiritur primò usus rationis. 2. Baptismus. 3. ut qui lucratur sit subditus concedentis Indulgentiam. 4. status gratia. 5. executio operum injunctorum. 6. denique requiritur, ut qui lucratur, non sit excommunicatus majori excommunicatione. *Ren. q. 4.*

5 An qui pollet usu rationis, sed nondum peccavit, nec etiam venialiter, possit Indulgentias lucrari? R. neg. quia remissio poenæ supponit culpam: ergo, &c. *Coni. Ren. q. 5.*

6 An Cathecumeni non dum baptizati sint capaces Indulgentiarum? R. aff. per modum suffragii, non absolutionis. Rat. primi; quia cathecumenus habens votum Baptismi potest esse in gratia: sed suffragium est auxilium, quod unus præbet alteri in charitate existentis: ergo, &c. *Lay. Nav. etc.* Rat. 2. pendet ex tertio requisito ad Indulgentiam. *Grana. Ren. q. 6. C. Lug. etc.* contra *Bon. Sua. Coni. etc.* absolute negantes.

7 An Regulares, qui non sunt subditi Episcoporum, lucentur Indulgentias, quas possunt Episcopi jure humano, & limitato concedere, 40. scilicet, dierum; sicut & Cardinales 100. & idem quæritur de peregrinis? R. ad primum aff. quia quæ ad favorem concessa sunt, non debent in odium retorqueri: ergo, &c. Tum quia in multis Regulares Episcopo sunt subiecti: ergo, &c.

Dia. contra Ugel. Vnde ad 2. *re. etiam aff.* quia in materia sic gratioſa præſumitur, propriis Episcopos velle ſuos ſubditos fieri aliorum Episcoporum tales. *Gran. Ren. q. 7. contra Dia.*

8 Vtrum defunctis, qui non ſunt ſubditi Eccleſiæ, proſint Indulgentiæ? *re. aff.* per modum ſuffragii, non autem abſolutionis. *Rat. primi;* quia quilibet poteſt ſuas ſatiſfactiones applicare defunctis, magis Chriſto capiti conjunctis, quam ſint viventes: ſed non per modum abſolutionis, cum nec etiam Pontifex in illos iuriſdictionem habeat: ergo, &c. *Ren. q. 8. Bon. Fili. &c. contra Med.* dicentem, poſſe Pontificem concedere defunctis Indulgentiam etiam per modum abſolutionis.

9 An Indulgentiæ applicatæ defunctis per modum ſuffragii certo, & infallibiliter illis poſſint? *re. aff.* quia & condigna ſatiſfactio pro illis applicatur, ut ſunt merita Chriſti, & Sanctorum, & rursus eis prodeſſe non niſi in Divina promiſſione fundatur: ergo, &c. *Ren. q. 9. Coni. D. F. ho. Leſſ. &c. contra Caj. Lay. D. Bona. Sor. etc.*

10 Quid ſit Indulgentias per modum ſuffragii applicare, quid per modum abſolutionis? *re.* per modum abſolutionis applicare ſciſſa, Pontificem immediate remittere poenam, tanquam Dei miniſtrum: Per modum ſuffragii verò eſſe, offerre Deo pretium æquivalens, ut poenas remittat. *Fili. Sua. Ren. q. 20.*

11 An Gæthecumonis defunctis proſint Indulgentiæ per modum ſuffragii? *re. aff.* quia poſſunt ſalvari, ſi deceſſerunt in gratia, cum deſiderio baptiſmi: ergo, &c. *Lay. Dia. Ren. q. 11. etc. contra Jua. Prapo. Fili.*

12 Quid requiratur, ut Indulgentiæ proſint Defunctis? Requiritur primò, ut Papa id *expreſſe* concedat. *Lay. Sua. etc.* 2. ut ea intentione fiat opus injunctum, videlicet ut Indulgentia proſit Defuncto. *Coni. Duar. Ren. q. 12.*

13 An ad lucrandam Indulgentiam pro Defunctis neceſſe ſit, ut qui eas lucratur ſit in gratia? *re. neg.* quia poteſt quis per alium in peccato exiſtentem meritoriè eleemoſynam facere: ergo, &c. Tum quia pro anima Purgatorii lucratur Indulgentiam: ergo in ipſa requiritur diſpoſitio ad illam, nempe gratia. *Pellix. Prapo. Ren. q. 13. etc. contra C. Lug. Veric. etc.* An autem lucretur liberationem unius animæ à Purgatorio communicanti conceſſam, ſi hic in peccato communicet? Dic non lucrari; quia tale opus utpotè malum nullo modo poteſt eſſe communicanti ſatiſfactorium, nec etiam præcepti annuæ communionis: ergo, &c. Eſt contra *Pellix. & Ren. cis.*

- 14 Vtrum Indulgentiæ immediatè concedi possint ipsis defunctis, nullo opere adjuncto viventis? *R. aff. si aliàs iusta causa intercedat Indulgentiam concedendi; quia cum ea vivis concedi potest absque opere adjuncto: ergo, &c. Dixi, si aliàs etc. &c. quia Pontifex sine iusta causa concedere non potest Indulgentiam, & quia una ex iustis causis potest esse ipsummet opus adjunctum. Ren. q. 14. Coni.*
- 15 An ad lucrandas Indulgentias necesse sit, ut quis sit in gratia? *R. aff. dumtaxat quando perficit ultimum opus præscriptum, etiam si illud in peccato (si sit successivum) incipiat. Rat. primi; quia poena nunquam remittitur, nisi remissa culpa: ergo, &c. Rat. 2. quia si concedatur Indulgentia tali die, satis est si jejunans in fine diei conteratur, & habeat gratiam. Coni. Lay. Ren. q. 15. etc.*
- 16 An qui omnia opera implet in peccato, consequatur Indulgentiam post elapsum tempus ipsius, recedente fictione? *R. neg. quia opera mortua reviviscere non possunt, nisi virtute Sacramentorum, ut apparet in satisfactione Sacramentali facta in peccato: ergo, &c. Sua. Ren. q. 16. Bon. etc. contra Syl. Palud. etc.*
- 17 An lucretur Indulgentiam, qui tempore applicationis illius est quidem in gratia, sed in volutario statu peccati venialis non retractati? *R. lucrari Indulgentiam non plenariam, sed quantum spectat ad peccata remissa; quia pro poena veniali peccato debita lucrari non potest Indulgentiam: ergo, &c. Lay. Pelliz. Ren. q. 17.*
- 18 Vtrum qui lucratur Indulgentiam debeat esse in gratia per confessionem, si habeat mortalia? *R. neg. si non apponatur clausula, confessi, & contriti; nam tunc sufficit contritio: Idem dicendum, si cum ea clausula venalia tantum habeat: Secus si etiam mortalia. Primum est certum. 2. probatur; quia tunc ad effectum consequendi Indulgentiam, potest ille talis dici confessus, & contritus: ergo, &c. Dia. contra San. Probatur 3. contra Sua. Fili. Syl. &c. quia Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant: ergo, &c. Ren. q. 13. Bon. Lay. &c.*
- 19 An lucretur Indulgentiam, qui opera adjuncta facit cum peccato mortali? *R. aff. quia talia opera in individuo dumtaxat sunt mala, & non ex sui natura ut supponimus: ergo sufficientia sunt ad lucrandam Indulgentiam: consequentia probatur, quia præcepta impleri possunt per opera in individuo tantum mortaliter mala: ergo, &c. Ren. q. 19. Sua. Fili. &c. contra Nov. absolute negantem.*

- 20 Num aliquando possit concedi Indulgentia sine opere injuncto? R. aff. dummodò aliunde intercedat justa, & sufficiens causa; quia tria requiruntur dumtaxat ad valorem Indulgentiæ, videlicet, potestas in concedente, gratia in suscipiente, & pia causa ad illam concedendam: ergo, &c. *Lay. Ren. q. 20. Fili. &c.*
- 21 An operibus alijs præceptis possit lucrari Indulgentia? R. neg. nisi aliunde constet de mente Pontificis, ut si in Quadragesima Jubilæum concederet; quia cum de ea non constat, præsumitur aliquid novi, & alijs indebiti injungere pro lucranda Indulgentia: ergo, &c. *Ren. q. 21. Cot. etc. contra Dia. Lay. etc.*
- 22 Vtrum uno opere plures Indulgentias acquiri possint? R. aff. si opus non est reiterabile: Secus si sic; quia opera in Indulgentiis injuncta semper censenda sunt de alijs indebitis. Hinc si concedantur plures Indulgentiæ communicanti in tali die festo, vel tali die jejunanti, unico jejunio, vel communione, lucrari possunt. *Ren. q. 22. Coni. Sua. etc. contra Marti. à S. Joseph. Lex. etc. absolutè affirmantes.*
- 23 An possit quis diversis operibus injunctis eodem tempore adimpleris, plures Indulgentias consequi? R. aff. quia potest quis eodem tempore diversis actibus pluribus obligationibus satisfacere, si unus alium non impediatur; ergo, &c. *Bon. Ren. q. 23.*
- 24 Num ad lucrandam Indulgentiam possit quis per alium opera injuncta adimplere? R. nisi contrarium in concessione exprimitur, personalia opera non posse per alium adimpleri; bene vero non talia, ut est eleemosyna e. g. Rat. quia talis est intentio concedentis, quæ semper attendenda est: Et hinc est, quod poterit alius pro alio Indulgentiam lucrari, si id à Pontifice concedatur: imò etsi in mortali existat, & alius inscius sit Indulgentiæ applicatæ, tum quia sufficit, ut alius, cui Indulgentia applicatur sit in gratia, tum etiam quia animæ Purgatorii etiam insciæ sunt Indulgentiarum, quæ illis applicantur. *Fili. Duar. Ren. q. 23. etc.*
- 25 Necessè nè est, ad lucrandam Indulgentiam, ut opus injectum ea intentione fiat? R. neg. sed sufficere intentionem habitualement, seu interpretativam. Hinc nesciens operi correspondere Indulgentiam, hanc lucratur. Rat. est; quia potest fidelis alteri fideli etiam ignoranti, sua opera bona applicare: ergo poterit Pontifex merita Christi, & Sanctorum applicare, &c. Tum, quia moribundus sensibus destitutus lucratur Indulgentiam in articulo mortis: ergo, &c. *Pelliz. Dia. Ren. q. 25. contra Cordu. de Leo. etc.*

- 26 An opus in Indulgentia injunctum, ut jejunium, debeat eo tempore adimpleri, quo in forma concessionis exprimitur? R. aff. nisi aliter constet ex præsumpta voluntate concedentis. Hinc si concedatur Indulgentia eis, qui confessi, & sacra Communione refectioni recitaverint Officium Defunctorum, debent hoc post Communionem recitare. Quod si Officium injunctum sit B. Virginis, hujus Matutinum recitari potest in Vesperis diei antecedentis Communionem, quia sic recitari solet Officium de præcepto. Constant ex supradictis. *Ren. q. 26.*
- 27 Quomodo computandum sit tempus ad Indulgentiam lucranda concessum. R. primas Vesperas concedi solitas inesse ab hora, qua Vesperæ (non quidem solemnes illius diei Indulgentiæ) recitari solent in ea Ecclesia, cui concessa est Indulgentia, vel etiam pro quibus dari solet primum signum campanæ *Quintana*. Solis autem occasum sequentis diei, esse tempus, quo sol planè occubuit. *Gobat contra Quintana*. assignantem pro eo finem Completorii. Quæ omnia non procedunt, si sine dicta limitatione concedatur Indulgentia; nam tunc lucrari potest à media nocte diei antecedentis usque ad medietatem subsequens, quia tandiu festum durat. *Pellix. Ren. q. 27.*
- 28 Utrum Indulgentiæ concessæ in festo alicujus Sancti, censeantur translatae, translato festo, & Officio illius? R. neg. nisi id in Bulla exprimat; quia translato Officio, non transfertur festum quoad obligationem Missæ, & cessationem ab operibus servilibus: ergo nec, &c. *Peyri. Ren. q. 23. Pellix. etc. contra Sylvium*. Oppositum est dicendum, si eo die lucrari non possit Indulgentia, quia in eo fieri non potest Communio, ut in die Veneris Sancti. *Pellix.*
- 29 Si Indulgentia concessa sit numismati, Rosario, &c. an necesse sit, ut quis apud se habeat? R. aff. videlicet in lecto, vel juxta se habeat, licet ipse non videat, sciat, aut recordetur: imò & numisma poterit esse commodatum, si id in Bulla concedatur, ut numisma S. Caroli, & quinque Sanctorum. *Pellix. Buss. Ren. q. 29. contra C. de Lugo.*
- 30 An assequatur Indulgentiam, qui aliquam partem operis injuncti prætermittit? R. aff. si sit pars minima tam in ordine ad se, quàm respectivè ad opus injunctum: Secus si notabilis pars omittatur. Rat. primi est parvitas materiæ, sicut in aliis. Rat. 2. quia tunc opus non dicitur impleri. Hinc si quis ex quinque salutationibus Angelicis unam prætermitteret, non lucraretur Indulgentiam eis concessam. *Sua. Lay. Ren. q. 30. etc.*

- 31 Si aliquod opus injunctum non possit quis ex impotentia exequi, an, &c. De confessione loquendo *R.* aff. si etiam communio non præcipiatur. *Rat.* primi est; quia ex præsumpta intentione Pontificis requirentis in casu confessionem, non ut conditionem, sed ad securitatem Indulgentiæ, suppleri ea non potest per contritionem. *Ren. q. 31. Dia.* De aliis verò operibus loquendo, *R.* etiam aff. dumtaxat, si excipitur à Pontifice casus impotentiae. *Duar.*
- 32 Si quis jejunet, &c. ad alium finem principaliter, quam ad lucranda Indulgentiam, sciens tamen per ea opera acquiri Indulgentiam; an, &c. *R.* aff. quia ea principalis intentio à Pontifice non præcipitur. Tum quia satisfacere potest quis præcepto cum expressa intentione non satisfaciendi: ergo, &c. *Sua. Ren. q. 32. Dia. etc.* contra *Cord. Rodri. & Vegam.*
- 33 An possit quis pluries eodem die eandem Indulgentiam lucrari visitando pluries Ecclesiam? *R.* aff. si Indulgentia concessa sit, vel ad fovendum concursum Ecclesiæ, vel perpetuò, & indeterminatè: ut si in Brevi dicatur, *quicumque visiterit talem Ecclesiam, &c.* dummodò tamen iteratio visitationis non cedat in irrillionem; nec talis sit, ut ob continuitatem non censetur visitatio alia, & alia, sed semper moraliter eadem: Secus si concessa sit pro uno, vel pluribus diebus, & non ad fovendum concursum. *Rat. 2.* quia designatio dierum indicat, voluntatem Pontificis fuisse semel Indulgentiam concedere. Vnde patet ad primum *Pelliz. C. Lugo. Ren. q. 33. etc.*
- 34 Potest ne visitare quis Ecclesiam ad lucrandum Indulgentiam ante fores illius, cum est impeditus ingressus? *R.* neg. si impedimentum veniat, quia fores Ecclesiæ sunt clausæ: Secus si veniat ex multitudine ingredientium: & hoc etiam si in Cœmeterio existens visitet: nisi contrarium constet ex mente concedentis, ut patet: vel nisi lucranda esset Indulgentia quinque Altarium. *Rat. primi;* quia tunc non dicitur visitare Ecclesiam: ergo, &c. *Rat. 2.* quia moraliter tunc visitat: ergo, &c. *Lay. Bon. Rodri. etc. Rat. 3.* quia in favorabilibus Cœmeterium venit nomine Ecclesiæ. *Lay. Rat. 4.* quia tunc non diceretur visitare quinque Altaria. *Pelliz.* Quid autem dicendum sit, quando utrumque impedimentum adest? Dic cum *Ren. q. 34.* posse lucrari, sed securius esse contrarium.
- 35 An ad lucranda Indulgentiam septem Altarium sufficiat, quod quis intra Ecclesiam ex eodem loco illa visitet? *R.* aff. etiam in signum uniuscujusque visitationis caput non inclinet.

35. *Rat. primi* ; quia si non physice, moraliter tamen move-
tur ex distincta intentione, qua vult singula Altaria visitare.
G. Lug. Bon. etc. contra Rodri. etc. Vnde ad 2. patet. *Ren. q. 35. con-*
tra Pelliz. Dnari. etc.

36. An Indulgentia concessa visitantibus Ecclesiam, consequatur
etiam Ecclesia diruta, & post longum tempus reedificata? *R.*
aff. si non Superiorum auctoritate, sed casu diruta fuit, etiam
si non in eodem loco reedificetur: & idem dicendum si Supe-
riorum auctoritate diruta, Indulgentia verò non loco, sed sub
ali titulo concessa fuerit. Rat. utriusque, quia in primo tantum
sensu amittit privilegium. v. Dnari. Sum. Ren. q. 36. Quid autem
dicendum, si quis, data opera, frangeret numisma, ut sic alio
pretiosiori transferre possit Indulgentias, quando translatio
conceditur? Dic. cum Pelliz. id fieri non posse, quia mens Pon-
tificis est tantum, cum casu numisma frangitur.

37. Num oratio, quæ injungitur ad lucrandum Indulgentiam, suf-
ficiat, si sit mentalis? *R. neg. si injungatur Pater, & Ave: Secus*
si injungatur visitatio tantum Ecclesiæ, vel oratio pro pace
Principum Christianorum, &c. Primum est certum. Probatur 2.
quia sine vocali oratione visitari potest Ecclesiæ: ergo, &c. Pro-
batur 3. quia tunc ad eum finem fructuosior est oratio men-
talis, & contra Pelliz. dicentem sine vocalem, siue mentalem ab-
solutè sufficere.

38. Cum ad consequendam Indulgentiam præcipitur elemosy-
na, an sufficiat quamlibet erogare? *R. aff. si ea indefinitè*
præcipiatur: Secus si eum hac clausula, secundum cujusque fa-
cultatem. Rat. primi; quia cum qualibet verificatur conditio,
sub qua Indulgentia concessa fuit. Sum. Fili. Ren. q. 38. etc. contra
Cord. Nav. Pasq. etc. Rat. 2. quia aliàs non censeretur adimple-
ta conditio. Corduba. Buff. Dnari. etc. contra Boff. etc.

39. An lucretur Indulgentiam, qui elemosynam dat diviti, quem
credit esse pauperem? *R. aff. quia actio specificatur à fine: ergo,*
&c. Ren. q. 39. C. Lugo.

40. Si quis famulo det elemosynam pauperi erogandam, an lu-
cretur Indulgentiam, si famulus elemosynam sibi retineat? *R.*
aff. quia voluntas Pontificis est, ut quis aliquid ex suo det in
elemosynam: ergo, &c. Ren. q. 40. contra aliquos apud C. Lug.
id concedentes in casu, quo elemosyna datur famulo, non au-
tem cum præcipitur Economo dari. Et contra Card. etc. utrum-
que negantem.

- 41 An consequatur Indulgentiam pauper, vel Monachus, qui non possunt facere eleemosynam? R. ad primum. Ad lucrandam Indulgentiam teneri pauperem commutationem tantum petere; quia qui non potest jejunare, tenetur petere commutationem: ergo, &c. *Duar. Ren. q. 41.* contra plures plura dicentes. Vnde ad 2. R. vel teneri Superiorem facere eleemosynam, vel tutius teneri Religiosum commutationem petere. *Pellax.*
- 42 An Superiore nolente facere eleemosynam possit Religiosus, nolens petere commutationem, clam de bonis Monasterii aliquid accipere ad eleemosynam faciendam? R. aff. præciso scandalo, & dummodò eam (quamvis infructuose) petierit; quia tunc Superior est irrationabiliter invitus: ergo, &c. *C. Lug. Pellax. Ren. q. 42.*
- 43 Cum ad lucrandam Indulgentiam injungitur eleemosyna, an sufficiat eleemosyna spiritualis? R. neg. quia finis Pontificis est, ut pauperes subveniantur, captivi etiam redimantur, Ecclesiae reedificentur, &c. ergo, &c. *Ren. q. 43.*
- 44 Cum injungitur confessio, an teneatur quis confiteri, si tantum venialia habeat? R. neg. nisi constaret, confessionem imponi, ut conditionem ad lucrandam Indulgentiam, ut patet. Rat. primis quia ordinariè in Indulgentiis Confessio præcipitur ad statum gratiæ assequendum: ergo, &c. *Ren. q. 44. Duar. Pellax.* contra *San. Sa. Cod.* absolute affirmantes, & contra *Lay. Dia. &c.* absolute negantes.
- 45 Si quis post confessionem ad lucrandam Indulgentiam factam, antequam eam lucraretur, incidat in novum peccatum mortale, an teneatur iterum confiteri ad Indulgentiam lucrandam? R. neg. si confessio requiritur ut conditio: Secus si ad statum gratiæ acquirendum. Rat. primi; quia semel ea facta, adimpleta fuit conditio: ergo, &c. Rat. 2. quia status gratiæ tunc est conditio ad lucrandam Indulgentiam: ergo, &c. *Ren. q. 45.* contra *Sua. Fili. &c.* absolute affirmantes, & contra *Nag. Prapo. &c.* absolute negantes.
- 46 Scitis est nè Confessio in voto ad lucrandam Indulgentiam, an necessaria est actualis confessio in casu, quo Indulgentia conceditur confessis, & contritis, & quis reperitur in statu peccati mortalis? R. necessariam esse confessionem actualem; quia etsi confessio præcipiatur ut dispositio ad gratiam, hæc securius habetur per confessionem, quam per contritionem. Vnde hæc erit mens Pontificis. *Duar. Ren. q. 46.* contra plures plura dicentes.

47 Si in Brevis confessionis Indulgentiæ exposcatur communio, nulla facta mentione confessionis, an necessaria sit confessio in eo, qui est in statu peccati mortalis? R. aff. & hoc indirecte ratione communionis. *Ren. q. 48.* Et idem dicendum est (contra *Sua. Fili. Lay.*) quando is non possit per aliquam impotentiam moralem, vel physicam confiteri; quia ad accedendum ad communionem sine confessione requiritur necessitas communicandi, qualis non est in Jubilæo lucrando. *Dia. Ren.*

48 Vtrum ad lucrandam Indulgentiam sufficiat confessio, & communio sacrilega, quando non sunt ultimum opus? R. neg. quia Pontifices in Indulgentiis exigunt confessionem, & communionem veram, & validam, *Alpho. de Lev. Santarel. ecc. contra Fag. Hen. etc.* absolute affirmantes, & contra *Ren. q. 48.* & *C. Lug. de communionem tantum affirmantes.*

49 Supposito quod detur confessio valida, & informis, an illa sufficiat ad lucrandam Indulgentiam? R. aff. dummodo ultimum opus in gratia fiat; quia ea est vera, & valida confessio, & per eam verum Sacramentum suscipitur; ergo, &c. Tum quia per eam satisfit præcepto annuæ confessionis: ergo, &c. *Bardi. Ren. q. 49. contra Pasq.*

50 An pueri post usum rationis, qui communicari non possunt lucentur (si venialiter saltém peccaverint) indulgentias concessas communicantibus? R. debere petere communionem in aliud opus pium, sicut ceteri impotentes. *Quintana. Duar. Ren. q. 50. etc. contra Pasq.* absolute affirmantem, & contra *Fernandez. & Zanardum* requirentes communionem spirituales.

51 Quando præcipitur communicatio ad lucrandam indulgentiam, an sufficiat communicatio præcedentis diei, vel per plures dies antea facta? Supponimus enim eam præcipi, ut opus inunctum. R. sufficere communionem præcedentis diei, dumtaxat quando sequenti die adest indulgentia lucranda, incipiens à primis Vesperis: Quod si duret per plures dies, debet quis quolibet ipsorum Euchristiam sumere. Primum verificatur; quatenus in præcedenti die adsunt Vesperæ sequentis diei: ergo, &c. *Rat. 2. est:* quia conditio eodem die verificari debet. *Pasq. Ren. q. 51. contra C. Lugo. Quinta. etc.* affirmantes in utroque casu, dummodo adsit debita distantia.

52 Si indulgentia requirens communionem contingat in Feria 6. majoris Hebdomadæ, & quis præcedenti die non fuerit communicatus, an possit eo die, &c. R. aff. quia potest eo casu communicatio in aliud opus pium communicari, sicut in aliis casibus impotentiz. *Ren. q. 52. contra Berdo.*

- 53 An præter opera iniqua, attendendum sit aliud ad lucrandam indulgentiam? R. attendendas esse clausulas ipsius indulgentiæ; & item an eæ sint revocatæ, ut sunt illæ Regularium, per Bullam Pauli V. die 23. Maii 1606. de qua *Peyrinus* (intellige, de quibus ea Bulla amplius mentionem non facit, dum substituit alias *pro ipsis Regularibus*.) Et hinc est, quod non censeantur revocatæ indulgentiæ ipsis concessæ pro sæcularibus, vel pro defunctis, vel ipsis Regularibus, & Sæcularibus promiscuè concessæ: nec rursus indulgentiæ in articulo mortis, cum (ex Urb. VIII.) nec anno Jubilæi hæc suspendantur. Vnde indulgentiæ concessæ Altaribus privilegiatis Regularium, utpotè pro Defunctis, revocatæ non sunt. Nec verum est, fuisse revalidatas ab eodem Paulo V. & contrarium damnatum est ab Alex. VII. prop. 37. *Ren. q. 53.*
- 54 An indulgentiæ vivæ vocis oraculo concessæ hodie sint revocatæ per Greg. XV. & Urb. VIII. revocantes omnia vivæ vocis oracula? R. neg. quia constitutiones supradictorum, utpotè pœnales, non extenduntur ad tales gratias, nisi hæc expressè revocentur. Hinc quia sic per Bullam Paul. V. revocatæ sunt indulgentiæ vivæ vocis oraculo concessæ Regularibus, sequitur, &c. *Bordo. Ren. q. 54. Roderic. 196.*
- 55 Quenam aliæ indulgentiæ censendæ sint revocatæ. Vid. *Ren. fol. 234. q. 55. & 56.*
- 56 Quomodo per suspensionem indulgentiarum in Jubilæo anni Sancti cessent pro illo anno indulgentiæ? R. suspendi sub pœna excommunicationis omnes indulgentias, etiam Urbis, si contrarium Pontifices non expriment. *Ren. q. 57. contra Dia.* Excipiuntur primò indulgentiæ immediatè concessæ Defunctis, quia cum his non frustratur finis suspensionis, adeundi scilicet, Romam. *Ren. ex Decla. Clem. X.* Et quia hic expressè declaravit, cessare indulgentias vivis concessas, sed cum potestate applicandi illas defunctis, sequitur, &c. *Ren. contra Quintanad. 2.* excipiuntur indulgentiæ in articulo mortis ex decla. Clem. X. *Dia. etc. contra Lay. etc. 3.* non plenariæ nisi aliud Pontifices expriment ex Bulla Xisti IV. *Lay. 4. eæ,* quæ ab aliis quam à Pontifice conceduntur, ut illæ, quæ conceduntur ab Episcopis ex declar. Urb. VIII. *Buff. etc.* Denique excipiuntur indulgentiæ Cruciatæ, *Dia.*
- 57 An indulgentiæ concessæ per septem annos, ita suspendantur in anno Jubilæi, ut durent per septem annos extra annum Jubilæi, id est, non computato anno Jubilæi? R. aff. quia adhuc

non computato, habetur finis Pontificis suspendentis indulgentiam. Tum quia aliàs non censerentur concessæ per septem annos à Pontifice, sciente, intra septennium incidere annum Iubilæi. Tum denique, quia nisi aliud exprimatur, ex rationabili Epicheja facultas 15. dierum concessa extraordinario confessorio Monialium intelligitur de diebus utilibus etiam interpolatis: ergo, &c. *Ren. q. 53.*

53 Quomodo intelligenda sit clausula, *ut nihil, vel minimum detur pro presentatione, admissione, vel publicatione indulgentiarum*. R. nihil posse dari Ministris, qui se tenent ex parte Pontificis, benè verò Procuratoribus Curialibus. Rat. est praxis ex mente Pontificis veniens, ut unusquisque sua mercede non careat. *Coto. Bon. Pelliz. etc.* contra *Quinta.* absolutè negantem.

59 Quomodo intelligenda sit clausula, *quod si alias Christi fidelibus dictam Ecclesiam visitantibus, aliqua alia indulgentia persequatur, vel ad tempus nondum elapsum, concessa fuerit, præsentibus nulla sint*. R. ut excludantur sententiæ *Gavan. etc.* item *Bon. Rursus Sylvi.* Item *Pelliz.* & denique aliquorum interpretantium (respectivè) illa verba, *alia indulgentia, etc.* de simili indulgentia, non de dissimili; de concessa ab eodem, non autem ab alio Pontifice; pro eodem die, non pro pluribus; pro una determinata Ecclesia, non pro toto Ordine Societatis e. g. & denique pro eodem Altari, seu Cappella, non pro aliis. *Ren. q. 60.*

60 An si quis ante elapsum tempus alicujus indulgentiæ, aliam impetret, ista censeatur nulla per clausulam ad tempus nondum elapsum duratura? R. aff. si ante longum tempus impetretur, quod remittendum est prudentis judicio. Vnde non esset longum tempus per 15. dies ante, petere indulgentias 5. Altarium, quæ sint quotidianæ: nec per mensem ante petere indulgentiam pro Altari privilegiato singulis hebdomadis concessio. *Coto. Ren. q. 61.*

61 A quo die sit computandum septennium, pro quo tempore indulgentiæ concedi solent, si id in Brevi non exprimitur? R. incipere à die publicationis, seu à die, quo publicari potest. Nec annos septennii debere esse solares, ex *Quintana.* sed sufficere Ecclesiasticos. Rat. est; quia sicut per contrarios, non potest septennium interpolari, eo incepto, ita eo concessio non potest differri, & hæc censenda est mens Pontificis. *Ren. q. 62.* contra *Quintana.* dicentem, incipere posse septennium quocunque tempore.

- 63 An excommunicati possint indulgentias lucrari? *ry. neg.* etiam si sint contriti; dummodò non sint nulliter excommunicati, in quo casu licet in foro externo communicari non possint, communio tamen à Confessario commutari potest in aliud opus pium. *Rat. primi;* quia excommunicati in conscientia privantur communibus Ecclesiæ suffragiis: ergo, &c. *Coni. Ren. q. 63. Lay. etc. contra Duar. Henri. Sà. etc.* Vnde patet ad secundum.

SATISFACTIO PER JUBILÆUM. *Quæres.*

- 1 **Q**uid sit Jubilæum? *ry.* Jubilæum ad instar Jubilæi anni Sancti, accidentaliter differre ab indulgentia; conceditur enim Jubilæum per duas hebdomadas cum quibusdam privilegiis dispensandi in votis, eligendi Confessarium pro omnibus reservatis, & censuris, &c. de quibus modò.
- 2 An necesse sit, ut omnia opera injuncta in eadem hebdomada, in qua quis vult Jubilæum lucrari compleantur? *ry. aff. præcisa necessitate, vel rationabili causa;* quia ex Bullis Jubilæi, jejunii adimpleri debent in eadem hebdomada: ergo ex mente Pontificis sic discurrendum est de aliis operibus. *Ren. tom. 2. fol. 239. q. 1. 6. Lugo. Alphons. de Leo. &c. contra Lay. Bon. &c.*
- 3 Potest nē quis incepto Jubilæo per opera aliqua, hic Neapoli completa, perficere, & lucrari illud per alia opera, complenda alibi, ubi non est Jubilæum, nec Neapoli elapsum sit tempus Jubilæi? *ry. aff. excepta visitatione Ecclesiæ;* quia hæc, non autem cætera opera designantur, determinato loco faciendæ, quamvis tutius sit omnia in loco Jubilæi adimplere. *Lay. Ren. q. 2. contra Duar. absolute affirmantem.*
- 4 Si quis lucratus est Jubilæum in una hebdomada, an possit in alia etiam hebdomada iterum illud lucrari? *ry. neg. ex declarat. Sac. Cong. Conci. sub mense Maii 1620. de qua Fili. & Faus.* Tum quia indulgentia temporalis (quale est Jubilæum) non potest pluries lucrari ex dictis: ergo, &c. *Ren. q. 3. Bon. San. &c. contra Hen. Dia. Nav. &c.*
- 5 Vtrum possit quis vigore Jubilæi quemlibet Confessarium sibi eligere approbatum à quolibet Episcopo, si in Bulla non designetur approbatus ab Ordinario loci? *ry. neg. contra Sua. Coni. Henri. etc.* quorum opinio reiicienda est ex declarat. Sac. Cong. Conci. de qua *Duar.* Nec inde sequitur, debere eligere approbatum ab Episcopo pœnitentis, contra *Sor.* aut Confessarii, contra *Fag. & Fili.* alias nec Peregrinus posset eligere.

Con-

Confessarium approbatum ab Episcopo loci, ubi peregrinatur; nec Confessarius peregrinus approbatus ab Episcopo loci in quo peregrinatur, posset eligi à lucrante Iubilæum; quia Episcopus loci non est Episcopus peregrini. Sed sufficere electionem approbati ab Episcopo loci, in quo audire quis vult confessiones; quia *Trid. sess. 23. cap. 15.* non exigit, ut approbatio fiat ab Episcopo, sed ab Episcopis in plurali: ergo facienda est à singulis locorum Episcopis. *Coto. Lay. Duar.*

- 6 Si quis approbetur ab Ordinario limitatè quoad viros tantum, vel respectu certi loci tantum, an possit à quolibet eligi in Confessarium per Iubilæum? R. neg. etiamsi injustè sic limitatè approbetur; quia falsum est (ex Decreto Alex. VII. sub die 24. Septemb. 1665.) eo casu posse sic limitatè reprobatum audire confessiones, & fuit fundamentum. *Diana.* Tum quia Pontifex in Bulla, etsi non requirat simpliciter approbatum, non dicit tamen sufficere limitatè talem. *Lay. Ren. q. 3. Rodri. etc.* contra *Pelliz. San. Coni. etc.* absolutè affirmantes.
- 7 Episcopus abstulit facultatem absolvendi ab aliquo, an virtute Bullæ, &c. eligi possit? R. neg. quia sic privatus fuit etiam approbatione: ergo, &c. *Coto. Tamb. Ren. q. 6.* contra *Lean.*
- 8 An possit saltem validè eligi virtute Bullæ Confessarius Regularis, approbatus quidem ab Episcopo, sed suspensus à suo Superiore? R. aff. etiamsi judicialiter (contra *Roderi.*) sit suspensus, exceptis Regularibus Ordinis Prædicatorum, & illorum, qui communicant cum ipsis ex Const. Julii III. sub die 17. Janua. 1555. Rat. est; quia talis dicitur ab Ordinario approbatus: ergo, &c. *Duar. Dia. Ren. q. 3.*
- 9 Vtrum sit eligibilis per Bullam Prælati Regularis non approbatus ab Episcopo loci? R. neg. quia *Trid.* dans facultatem audiendi confessiones approbato ab Ordinario, vel parochiale beneficium habenti, loquitur de Parochis secularibus, non de Regularibus. *Sua. Ren. q. 3.* contra *Bossum.*
- 10 An Religiosus possit virtute Iubilæi eligere sibi Confessarium approbatum tantum à suo Superiore, non ab Episcopo loci? R. aff. exceptis Religiosis Societatis, ex Decr. Pauli V. & Scholarum Piarum ex Decr. Urb. VIII. hi enim extra Iubilæum, confiteri non possunt, ex prædictis constitutionibus, nisi approbati ab Episcopo. *Layn. etc.* Rat. primi; quia Superior Regularis loci dicitur Ordinarius loci respectu suorum Religiosorum. ergo ab ipso approbatus, ab Ordinario loci approbatus dicitur. *Bon. Ren. q. 9.* contra *Sua.* absolutè negantem, & contra *Fili.* id con-

concedentem, quando Bulla exigit approbatum ab Ordinario. non autem ab Ordinario loci.

- 11 Potest nē Religiosus vi Iubilæi, in Confessarium sibi eligere, quemcumque externum, sive secularem, sive Regularem? R. neg. si id expresse non concedatur; quia non potest vi Bullæ Cruciatæ, ex variis Bullis Pontificum in favorem Superiorum Mendicantium: ergo nec potest vi Iubilæi, consequentia probatur: quia Pontifices loquendo de Bulla Cruciatæ, generaliter loquuntur, comprehendendo omnia alia indulta, inter quæ est Iubilæum: ergo, &c. *Ren. q. 10. contra Tamb.*
- 12 Num Parochus, qui reliquit Beneficium resignatione, commutatione, aut per Religionis ingressum sit eligibilis? R. neg. quia Parochiale Beneficium habens dumtaxat, dicitur approbatus ab Ordinario: ergo, &c. *Ren. q. 11. Bord. Pelliz. etc. contra Hurt. Dia. Peyri. etc.*
- 13 Vtrum Parochus sit eligibilis ubique virtute Bullæ, etiam in aliena Diocesi? R. aff. dummodò Parochus loci consensiat; quia ad id alterutrum ex Trid. requiritur, vel scilicet, ut quis sit approbatus, vel parochiale beneficium habeat: ergo, &c. *Fag. Sancti. Ren. q. 12. etc. contra Guttierrez.*
- 14 An virtute Bullæ possit quis eligere sibi in Confessarium aliquem non approbatum ab Episcopo, sed tantum à Parocho illius loci? R. neg. quia non potest Parochus exponere alium ab alio Episcopo approbatum, & multò magis simplicem Sacerdotem, si ex Alex. VII. prop. 16. hic ab ipsis Parochis eligi non potest: ergo, &c. *Ren. q. 13. contra aliquos apud Duar.*
- 14 An Moniales per Iubilæum possint sibi eligere in Confessarium quemcumque approbatum ab Ordinario, etiam non deputatum ad earum confessiones audiendas? R. neg. quia ex responsione Sac. Cong. Conci. sub Urb. VIII. nec *Regulares* generaliter ab Episcopo approbati, censentur approbati ad audiendas confessiones Monialium sibi subiectarum: ergo, &c. *Ren. q. 14. Dia. Pelliz. etc. contra Bon. Peyri. Bossi. etc.*
- 15 Qui casus absolvi possint per Iubilæum? R. illos absolvi posse, qui conceduntur, qui si sint Papales, non proinde concessi censentur casus Bullæ Cœnæ; quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis (maximè ob eorum gravitatem) non esset verosimiliter concessurus: ergo, &c. *Ren. q. 15. Bon. Sancti. etc. contra Bossi.*
- 16 An cum in Iubilæo conceditur absolutio à casibus Bullæ Cœnæ, non derogata expresse ipsa Bulla, possint illi casus absolvi?

viri. aff. quia tunc saltem implicite, tacite, & in actu signato derogatur Bullæ; taciti enim & expressi eadem est ratio. *Dia. Coto. Ren. q. 16. contra Duar. & Bon.*

- 17 An concessa per Iubilæum facultate absolvendi ab omnibus casibus Bullæ Cœnæ, excepta hæresi, possint absolvi alii casus Bullæ Cœnæ? R. aff. quia exceptio firmat regulam in casibus non exceptis: ergo, &c. *Ren. q. 17.*
- 18 Cum in Iubilæo conceduntur casus Bullæ Cœnæ, an possit absolvi hæresis occulta? R. aff. etiamsi hæc in Bulla excipitur, contra *Sd. Vital. Sor. etc.* quia exceptio intelligenda est de hæresi notoria; alias Episcopi, qui absolvere possunt à casibus Papalibus occultis, absolvere non possent virtute Iubilæi ab hæresi occulta, & sic Iubilæum non esset gratia, & privilegium: ergo, &c. *Bossi. Ren. q. 18. contra San. Azco. Hen. etc.* id negantes etiam in casu, quo hæresis non excipitur.
- 19 An vigore Iubilæi possint absolvi casus Papales publici, & deducti ad forum contentiosum: & idem queritur de censuris deductis? R. aff. pro foro conscientie: Secus pro foro exteriori. Rat. primi est facultas absoluta, & simpliciter absolvendi vi Iubilæi concessa: ergo, &c. *San. contra Coni. Rat. 2. quia aliàs juris ordo perturbaretur. Hinc absolutus pro foro interiori se gerere debet in foro exteriori tanquam excommunicatum. Ren. q. 19. Hen. Lopez. etc. contra Fili.*
- 20 Quæ censuræ absolvi possint per Iubilæum? R. omnes absolvi posse; quia omnes reservati absolvi possunt, quod fieri non potest sine censurarum absolutione: ergo, &c. *Coto. Ren. q. 20.*
- 21 An absolutio censurarum possit per Iubilæum impendi extra confessionem? R. aff. etiamsi præcipiatur absolutio peccatorum, & censurarum, *auditis confessionibus.* Rat. primi, quia absolutio censurarum independens est ab absolutione peccatorum; ergo, &c. Rat. 2. quia ablativus ille refertur ad absolutionem, non censurarum, sed peccatorum. *San. contra Fili.*
- 22 An virtute Iubilæi sicut absolvi possunt censuræ, quæ sunt poenæ, ita & irregularitates ex delicto, quæ etiam poenæ sunt? R. neg. quia ex stilo Curie Romanæ, nomine censurarum, quæ *absolvuntur*, non veniunt irregularitates, in quibus *dispensatur.* *Ren. q. 22. Fili. Sua. etc. contra Salas, Ledes. &c.*
- 23 Quis veniat nomine partis, quando in Iubilæo injungitur, ut satisfacta parte quis absolvatur? R. venire illum, cui facta est injuria: non autem Iudicem ferentem censuram, vel ejus advocatum fiscales: imò nec Ecclesiam, aut Monasterium, in casu per-

- percussione Clerici, aut Monachi. Primum est verum. 2. probatur; quia Iudex est alius à partibus litigantibus: ergo, &c. *Hen.* Probatur 3. quia nomine partis læsæ veniunt Personæ privatæ, offensæ: ergo, &c. *Verice. Ren. q. 23. contra Ricc. Bon. &c.*
- 24 An sit absolvendus virtute Bullæ, qui satisfacere parti non potest? R. aff. dummodo proponat satisfacere; quia non videtur, eum ad impossibile voluisse Pontificem obligare. *Fili. Ren. q. 24. contra Soto &c.*
- 25 An sit invalida absolutio collata ei, qui satisfacere potest, sed non dum satisfecit? R. esse tantum illicitam, si in Bulla dicatur, *satisfacta parte*; hæc enim clausula admonitio est, non conditio sine qua non: Secus si dicatur, *aliter absolvi non possis, vel irrita sit absolutio*, ut patet. *Fili. Ren. q. 25.*
- 26 Quæ vota commutari possint per Iubilæum? R. omnia ea, quæ potest Episcopus *potestate ordinaria*; & hoc etiam extra confessionem, quamvis in Bulla dicatur, *audita Sacramentali confessione*; quia tunc clausula refertur ad absolutionem à peccatis tantum. *San.* Hinc commutari non possunt reservata Pontifici, ut sunt quinque vota, castitatis, peregrinationis, Romanæ, &c. quia in generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verosimiliter concessurus. *Bon. Ren. q. 26. nec dispensari potest in privatione petendi debitum, contracta per matrimonium subsequens ad votum castitatis; quia hoc ex consuetudine tantum habent Episcopi. San. contra Duar.*
- 27 Vtrum per Iubilæum commutari possint vota etiam in minus bonum? R. aff. quia ad commutandum in æquale, non requiritur privilegium in eo, qui habet potestatem commutandi tantum, & non dispensandi: ergo cum adest privilegium per Iubilæum, &c. *Less. Bon. Ren. q. 27. etc. contra Azo. San. & Say.*
- 28 An ad commutanda vota *virtute jubilæi* requiratur sufficiens causa? R. neg. sive in minus, sive in æquale fiat commutatio. Rat. primi; quia virtute Iubilæi absque potestate dispensandi, possunt vota in minus commutari ex dictis: ergo non requiritur causa. Rat. 2. quia tunc bonum publicum intentum à Pontifice per Iubilæum est iusta causa: ergo, &c. *Sua. San. Ren. q. 28. contra Bon. Less. etc.* quoad primum.
- 29 Qui habet per Iubilæum facultatem commutandi vota, an possit in ea dispensare, vel è contra? R. ad primum neg. quia cui conceditur minus, non censetur majus concessum: ergo, &c. *Fag. Ren. q. 29. Vnde ad 2. R. aff. ob oppositam rationem. Fag. Duar. etc. contra San. Nav.*

- 30 Vtrum facultas dispensandi, vel commutandi in votis, se extendat ad iuramenta? *ry. aff.* loquendo de iuramentis factis Deo: Secus de factis (non quidem injustè) in favorem tertii, & ab ipso acceptatis: & idem dicendum de iuramento ejusdem rei, etiam voto expressè promissæ, independenter tamen à voto, & non in confirmationem ipsius. *Rat. primi*; quia ea iuramenta sunt vota tacita: ergo, &c. *San. Lay. Fag. &c.* *Rat. 2.* quia neque similia vota commutari possunt: ergo, &c. *Ren. q. 30.* *Rat. 3.* quia tunc utpotè duo vincula distincta, iuramentum dici non potest tacitum votum, & ideo uno vinculo concessio, non intelligitur concessum aliud. *San. contra Sd. &c.* absolutè affirmantes.
- 31 An possint virtute Iubilæi commutari iuramenta perpetuæ castitatis, & Religionis, quando similia vota per Iubilæum exceptuantur? *ry. aff.* quia licet talia iuramenta inducant rationem voti, & sic, &c. tamen quia sunt quid minus voto, hoc excepto, non censentur illa excepta, sicut concessis votis, concessa censentur iuramenta: ergo, &c. *Ren. q. 31. De Leo. &c.* contra *Lay. San. &c.*
- 32 Vtrum possit Confessarius per Iubilæum excipientem commutationem voti castitatis, commutare votum virginitatis? *ry. aff.* si vovens per tale votum expressè non intendit, se ad castitatem obligare; quia votum virginitatis est aliud à voto castitatis: ergo, &c. *Ren. q. 32. San. Say. &c.* Tu verò melius cogita, nam in voto virginitatis indispensabiliter imbibitur votum castitatis.
- 33 Si per Iubilæum excipiat votum castitatis, an possit Confessarius commutare votum illius, qui alternativè vovit castitatem, vel Ordinem Sacrum? *ry. aff.* quia vovens, eligere potest partem non reservatam, scilicet votum Ordinis Sacri: ergo, &c. *Ren. q. 33. San. &c.*
- 34 Quid si eligendo castitatem, mutaverit propositum, adveniente Iubilæo, an, &c. *ry. neg.* si cum voluntate se obligandi mutaverit: Secus si cum simplici electione. *Rat. primis* quia quod semel placuit, amplius displicere non potest, *ex reg. juris in 6.* ergo, &c. *Rat. 2.* quia simplex electio obligationem non inducit: ergo, &c. *Ren. q. 34. Lay. &c.*
- 35 Excepta per Iubilæum vota Religionis, an adhuc possint commutari vota Religionis Hierosolimitanæ, Calatravæ, B. Iacobi, & Alcantaræ? *B. neg.* loquendo de votis primæ Religionis: Secus de cæteris discurrendo. *Rat. utriusque*; quia primæ Reli-

gionis vota dumtaxat, censentur reservata, dum reservatur votum Religionis; nam ea, apud omnes, est vera Religio; sub dubio tamen sunt tales cæteræ enumeratæ Religiones: ergo, &c.

Ren. q. 35. San. Dia.

36 Quænam vota censeantur exceptuata, cum exceptuantur per Iubilæum vota castitatis, & Religionis? R. non censi exceptuata vota conditionalia, temporanea; rursus vota partis dumtaxat, ut sunt vota castitatis emissæ cum licentia alterius conjugis; & denique neque vota castitatis conjugalis. Rat. quia supradicta non sunt simpliciter vota, sed cum addito, scilicet conditionalia, &c. ergo, &c. *Ren. q. 36. San.*

37 Vtrum possit quis transacto Iubilæo, petere commutationem votorum, quam noluit tempore Iubilæi, vel de quibus oblitus est? R. aff. etiam si vota post concessionem Iubilæi emissæ sint: dummodò tamen Iubilæum lucratus fuerit. Rat. primi, quia privilegia per Iubilæum acquisita, sunt perpetua, & ideo durant etiam transacto Iubilæo. *Ren. q. 37. San. Dia. &c. contra Lay. Rodri. &c.* Rat. 2. quia virtute Iubilæi absolvi possunt censuræ, & peccata, etiam post ipsum contracta: ergo ita, &c. *Bon. Fili. Fag. &c.* Rat. 3. quia in tantum peccata reservata oblita non lucrantis Iubilæum, post hunc possunt absolvi, quia fuerunt indirectè absoluta, & sic ablata reservatio; quod non procedit in votorum commutatione, quam aliàs neque vigore Iubilæi lucrati, neque lucrandi consequi aliquàlter potest. *San. contra De Leone.*

38 Quis habuit commutationem votorum, & fuit absolutus à reservatis intuitu Iubilæi, an reincidat in reservata, & censuras, & vota reviviscant, si deinde Iubilæum non lucratur? R. neg. imò neque mortaliter peccare, Iubilæum sic non lucrantem. Rat. primi, quia votorum commutatio, sicut & absolutio à reservatis, non conditionatè, sed absolutè datur tempore Iubilæi: ergo, &c. *San. Sua. Lay. &c.* Rat. 2. quia obligatio lucrandi Iubilæum ex nullo capite oriri, nec probari potest: ergo, &c. *Dia. San. Ren. q. 33. contra Sua.*

39 An Confessarius commutare possit omnia opera injuncta per Iubilæum? Excepta Confessione. R. aff. etiam si malitiosè, seu ad finem commutationis quis eorum operum executionem usque ad ultimum diem protraxerit. Rat. primi, quia legitimum impedimentum, ad confessionem differendam dumtaxat, admitti potest: ergo, &c. *Fili.* In quo casu debet Confessarius tempore Iubilæi reservationem casuum, & votorum, &

cenfuras per abfolutionem tollere. *Dia. San. &c.* Ex quo patet ad 2. Rat. 3. quia tunc conterens de omiffione, dicitur impotens ad ea opera implenda: ergo, &c. *Ren. q. 36. Fili. De Leone contra Io: Præpo.*

- 40 An peccans fpe Iubilæi, poffit virtute illius abfolvi? R. aff. quia fpe veniæ peccans, femper abfolvi poteft: ergo, &c. *Ren. q. 39. Cajr. Rodr. &c. contra Menochi. &c.*

S C A N D A L U M .

Quares.

- 1 **Q**uid fit, & quotuplex? R. ad primum scandalum eft dictum, vel factum minus rectum, præbens alteri occasionem ruinæ. *D. Tho.* Vnde ad 2. scandalum aliud eft acti-
um, ut modò definitum, quod quandoque eft de fe, & formaliter, quandoque de fe quidem, fed non formaliter tale, & aliquando tale per accidens, videlicet, quando vel ruina ut talis, vel non ut talis, fed ut delectabilis, vel nullo modo à prævidente ruinam intenditur. Aliud paffivum, ut cum quis ex alterius dicto, vel facto in peccatum labitur, & hoc vel ex fui malitia, & dicitur scandalum pharifaicum, vel ex fui ignorantia, & infirmitate, & dicitur scandalum pusillorum. *Ren. tom. 1. fol. 251. q. 1.*

- 2 An aliquando scandalum five acti-
um, five paffivum poffit effe fine peccato? R. aff. loquendo dumtaxat, de scandalo activo per accidens tali, vel dato hominibus deperditiffimis: & idem dicendum de horum paffivo scandalo. Primum verificatur, quando vel non prævidetur ruina proximi, vel hic ratione integritatis, aut deperditæ fuæ vitæ non inducitur, nec cenfetur induci in ruinam. Vnde patet ad 2. *Ren. q. 2. San. Sanci.*

- 3 An peccatum particulare, scandali differat fpecie à generali scandali, videlicet, à scandalo activo per accidens tali? R. aff. quia finis utriusque scandali eft diverfus: ergo primum scandalum eft contra charitatem, & in fpecie scandali; 2. autem, eft in illa fpecie peccati, ad quod inducit. *Ren. q. 3. San. Bon. &c.*

- 4 An femper peccatum scandali generalis fit confitendum in confeffione? R. aff. fin minus ratione fpecie, quæ fufficienter per peccatum ipfum explicatur, faltem ratione duplicитatis peccati, & ex parte inducentis (quamvis indirec-
te), & ex parte proximi, utpotè inducti. *Ren. q. 4. San.*

- 5 An teneatur quis confiteri fe induiffe concubinam paratam ad

ad fornicandum? *℞. neg.* quia neque tenetur confiteri oscula, amplexus, &c. utpotè media ad fornicandum: ergo neque medium inductionis: ergo, &c. *Ren. q. 5. Vafq. Card. Lugo, &c.*

- 6 An aliquando paratum inducere ad peccandum e.g. Usurarium, petendo ab eo usuras, sit in confessione explicandum? *℞. aff.* si inductio sit ad id, quod sine peccato fieri non potest, e.g. ad usuras scilicet, sub usuris: non autem si sit ad aliquod indifferens, ad mutuum videlicet, non sub usuris: dummodò tamen intercedat aliqualis necessitas etiam aliena: sine qua inductio non venialis, sed mortalis erit. *Rat. primi;* quia talis inductio est intrinsecè mala: ergo, &c. Vnde constat ad 2. *Rat. 3.* quia absque nostro incommodo tenemur ex charitate vitare proximi ruinam: ergo, &c. *S. Tho. San. contra Riccardum* requirentem necessitatem notabilem. *Rat. 4.* quia actio ex suo genere indifferens, ex lethali circumstantia fit mortalis: ergo, &c. *Ren. q. 6. 7. & 8. Pala. Sua. &c.* contra *Hurt.* Hinc *San.* ait sufficere pecuniam petere ab usurario propter ludos, &c.
- 7 An possit uxor licitè petere, & reddere debitum marito, quem scit (ipsa tamen non consentiente) extra vas semen emissurum? *℞. aff.* quia malitia viri privare non potest uxorem suo jure, & bono fine: ergo, &c. Hinc ob eandem rationem potest Pater præbere filiis occasionem furandi, ut sic in furto deprehensi resipiscant. *Ren. q. 9. Tamb. &c.*
- 8 An in scandalo publico sit explicandus numerus personarum? *℞. aff.* quia peccata multiplicantur ex multiplicatione objectorum: ergo, &c. *Ren. q. 10. Lay. S. Tho. &c.*
- 9 An peccent peccato scandali, qui domos meretricibus locant? *℞. aff.* si domus præbeat occasionem ad fornicandum: Secus si aptior tantum sit ad fornicandum, & hoc etiam si sine causa fiat. Primum constat. 2. probatur; quia alioquin non liceret locare domum meretrici in loco, ubi ipsæ habitare solent. *Ren. q. 11. Vale. &c.*
- 10 Vtrum possint famuli absque peccato scandali Hero inservire in actionibus, non quidem indifferentibus, & valdè remotè ad peccatum se habentibus, sed in actionibus peccaminosis, ut adducere concubinam ad domum Heri, &c. *℞. neg.* etiamsi in ipsis interveniat metus notabilis detrimenti, & in prava operatione non peccatum, sed tantum actionem præviam ad illud intendunt. *Rat. est:* quia alias immediatè, & proximè incurrerent ad actionem de se intrinsecè malam, à cujus malitia nullus metus excusare potest. *Lay. Hurt. contra Ren. q. 2. San.* quorum

- rum opinio damnata est ab Innocentio XI. prop. 91.
- 11 An possint fœminæ se ornare, vel ad Sacrum audiendum exire, siue choreas ducere, si timeant scandalum daturas, & sciant ab aliquo particulari concupisci? R. ad primum, & 3. aff. si ultra patrię consuetudinem (semper tamen abolendam) non progrediantur, & rursus si per alias vias incedere, vel aliud templum commodè adire non valeant. Rat. est jus fœminæ ad ornatum, & Sacrum audiendum, quod licet sit juris tantum humani, postponendum tamen tunc est juri naturali, quando utrumque jus refertur ad salutem ejusdem subjeçti. *Ren. q. 14. Nav. &c.* Vnde ad 3. R. etiam aff. si choreas commodè vitare non possint: ut si recusando malam suspensionem inferant, &c. *Dia. &c.*
- 12 An Pictores possint sine peccato Amassio pingere imaginem suę Concubinæ? R. neg. etiam metu notabilis detrimenti interveniente. Constat ex dictis. Est contra *Ren. q. 15.*
- 13 An liceat famulo ex officio ministrare Domino cibos vetitos in die jejunii? R. aff. si aliàs notabile damnum esset incursum; quia hoc in iis, quæ sunt juris humani, excusat. Est contra *Bon. Azo. &c.* absolute affirmantes. Idem dicendum de Cauponibus vendentibus vinum, vel cibos illis, quos sciunt ab usuros ad jejunium frangendum, vel ad se inebriandum. *San. Bon. contra S.*
- 14 An possit quis tradere vinum vendendum Tabernario, quem scit aqua mixturum, vel diminuta mensura venditurum? R. neg. si Tabernarius vinum vendat tanquam conductor tradentis: Secus si nomine proprio. Rat. primi, quia qui per alium fraudem committit, per seipsum fraudare videtur. *Ren. q. 18. San. contra Merol.* Rat. 2. quia aliter suum vinum quis vendere non posset, cum rari sint fideles Tabernarii. *San.*
- 15 An sit peccatum scandalis petere Sacramentum absque necessitate ab excommunicato. V. Censura excomm. majoris. q. 2. & 4.
- 16 An petere à malefico (non quidem medio alio maleficio, sed absolute) malefici solutionem, sit peccatum scandalis? R. neg. stante necessitate proprię salutis, & dummodo maleficium tolli possit modo licito. Constat ex dictis q. 6.
- 17 An peccet peccato scandalis, qui alium inducit ad verum quidem jurandum, sed quod jurans ignorat. V. Juramentum. q. 32.
- 18 An sit peccatum scandalis alium inducere ad jurandum falsum quidem, sed quod jurans putat esse verum. V. Juramentum. q. 31.

19 An peccet peccato scandalī, qui consulit minus malum etiam irrogandum alteri personæ ab illa, cui aliquis determinaverat, ad evitandum majus ? V. Restitutionem, &c. q. 34.

Schedulam an teneatur Confessarius dare pœnitenti. v. Sacramenti Pœnit. sigillum q. 40.

Scholastici extra proprium domicilium an possint recipere Sacramenta. v. Sacramenti Pœnit. Minister Ordī. q. 9.

Scientia mysteriorum fidei, etc. qualis in adultis. v. Sacramentum Baptismi q. 43. et 44. Scientia requisita in ordinando. v. Sacramentum Ordinis, etc. q. 53.

Scripturæ an præbeant jus Prælato, etc. v. jus Prælati ad, etc. q. 16. num. 7. et 8.

Scripturis infamatoriis qua fides, etc. v. Iustitia in accusando, etc. q. 5.

Secretarii officium, necessitas, etc. v. Ius Prælati in, etc. q. 1. etc.

Secretarius an in visitatione generali assistere possit. v. jus Prælati ad, etc. q. 3. Quando in suo officio peccare possit. v. Iustitia, et modus, etc. q. 20.

Semen uxoris an necessarium sit ad generationem. v. Luxuria simplicis, etc. q. 14.

Seminis effusio qualis ad sacrilegium. v. Luxuria sacrilegii q. 8. et 9.

Semiplena probatio an sufficiat ad condemnandum. v. jus Prælati in Rei, etc. q. 3.

Sententia quotuplex sit. v. Iustitia sententia q. 1. Interlocutoria qualis sit. v. Opi. 2. Inno.

Sepelientes excommunicatum, quam pœnam incurrant, v. Censura excom. q. 14.

Servi an dominium habeant aliquarum rerum. v. Dominium q. 4. An fugere possint ad suos. Quomodo erga Dominum se gerere debeant. An valeant aliquid sibi acquirere. v. Honor parentibus, etc. q. 17. etc. Quando teneantur ad restitutionem. v. Restitutionem quis, etc. q. 40. Servi Clericorum, etc. an gaudeant privilegio fori v. Sacramentum Ordinis in, etc. q. 16.

Servilia festis prohibita qua sint, etc. v. Festorum observantia q. 3. etc. v. Legis materia q. 25. etc.

Servitus quid sit. v. Dominium q. 1. Quando dirimat matrimonium. v. Sacramenti matri. etc. q. 3. etc. Quando contrabatur. v. Homicidium q. 36.

Servus an possit communicare cum Domino excommunicato. v. Censura excom. majoris q. 26.

Sigillum Confessionis quid sit, etc. v. Sacramenti Pœnit. sigillum q. 1. etc. v. Legis materia q. 7.

Si-

Signa emendationis qualia in pœnitente. v. *Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 16. v. opini. 41. Innoc.*

Signa Confessionis in articulo mortis an, etc. v. *Conscientia q. 11.*

Simonia. v. *opi. 45. et 46. Innoc.*

S I M O N I A.

Quæres.

1 **Q**uid sit? R. Simonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, vel spirituali annexum *D. T. ho. 22. q. 100. art. 1. Lay.* Est mortale sacrilegii ex genere suo, à quo parvitas materiæ non excusat; quia eadem ratio malitiæ, & irreverentiæ reperitur in parva, ac in magna quantitate. Dicitur *voluntas emendi*, &c. ad includendum omnem contractum onerosum, obligationem ex pacto, sive tacito, sive expresso inducentem, & excludendum obligationem naturalem quamcumque, ut gratitudinis, sive antidotalis. *Sa. Bon. disp. 1. q. 6. p. 1.* Dicitur *pretio temporali*, idest pecunia, vel aliquo alio pretio æstimabile, ut est munus (idest, debitum iustitiæ commutativæ) à manu, à lingua, vel obsequio (intellige illicito, non autem honesto, & licito, modò absit pactum implicitum.) Hinc ex famulatu, Episcopo e. g. exhibito sine omni, vel nimis modico salario, nasci videtur obligatio remunerandi per collationem beneficii Ecclesiastici, ut notant *Less. Sua. c. 3. n. 7.* Dicitur *spirituale*, hoc est supernaturale, vel formaliter, ut est gratia, vel causaliter, ut sunt Sacramenta, Concio, preces, &c. vel ut effectus, ut usus potestatis supernaturalis, qualis est consecratio, absolutio, dispensatio, benedictio, excommunicatio, electio, præsentatio, confirmatio, collatio beneficii, &c. Dicitur *spirituale annexum*, ut comprehendantur ea, quæ rei purè spirituali annectuntur, ut sunt vasa, & vestes sacræ, jus patronatus, redditus beneficiorum, labor in administratione Sacramentorum, &c. *Less. lib. 2. cap. 35. d. 1. Sua. &c.*

2 Quotuplex sit Simonia? Simonia, alia est, quæ juri naturali, & naturali lumine, imò, & Divino ex illo *Matth. 10. gratis accipistis, gratis date* prohibita est, ut vendere Hostiam consecratam, &c. Alia mala quia prohibita ab Ecclesia in toto titulo de Simonia, ut vendere beneficium secundum id, quod in ipso temporale est, scilicet, quoad jus præcisum percipiendi fructus: quod licet in se consideratum, sit aliquid materiale, & per consequens vendibile, ob reverentiam verò rei spiritualis,

cui est annexum, ut tale interdictum est ab Ecclesia. *Less. Lay. Bon. &c.* Rursus Simonia, alia est mentalis, non quia sit actus purè internus, ut quidam volunt, sed quia ejus malitia mente retenta, & externè non apparens, conjungitur cum actione externa dandi, & accipiendi. *Fili. tract. 45. c. 10.* Alia conventionalis, & est illa, in qua aliquod pactum expressum, vel tacitum intercedit dandi, vel recipiendi rem temporalem pro spiritali.

Alia item est realis, quando scilicet ex utraque parte pactum executioni mandatur. Vnde ad perfectam Simoniam realem tria requiruntur, videlicet voluntas interior commutandi rem spirituales pro temporali, pactum explicitum, vel implicitum (& tale erit, quando verè datur pretium temporale pro spiritali, quamvis aliqua conventio non intercesserit) & denique externa exhibitio pretii, & externa traditio rei spiritalis; ac proinde uno ex his deficiente, Simonia non perfectè realis, sed conventionalis erit. *Tol. Armill. &c.* Alia denique, confidentialis dicitur, & est quando quis alteri dat beneficium, ut illud sibi, vel alteri resignet, vel cum onere, ut det certam partem fructuum, quæ Simonia, ex *Fili.* novam speciem reverà non constituit; nam si nullum in ea pactum intercedat, sed interius dumtaxat sit mala intentio, erit Simonia mentalis; si pactum interveniat, erit conventionalis; & denique, si pactum ex utraque parte per traditionem rei compleatur erit realis.

- 3 An Pontifex dispensare possit in materia Simonie? R. aff. loquendo de Simonia prohibita dumtaxat per Ecclesiæ constitutiones: quia in his legibus tantum, ut Supremus Legislatores dispensare potest: ergo, &c. *S. Tho. Aversa. &c.*
- 4 Quomodo dignosci possit vitium Simonie in obtinendis beneficiis. Supponendum est, pecuniam (aut aliam rem pretio æstimabilem) pluribus modis, & titulis pro re spiritali tradi posse: vel in sustentationem clarè notam Ecclesiæ, vel in elemosynam Ecclesiarum, vel per modum oblationis, quæ Deo fit in Persona Ministri, vel per modum liberalis donationis, & in signum gratitudinis: aut per modum pretii ipsius rei spiritalis. Hoc supposito. R. nunc, quoties aliquod spirituale, vel spiritali annexum emitur, aut venditur, vel pro tali aliquid pecunia æstimabile datur, vel accipitur, ultimo modo dicto dumtaxat, tanquam scilicet *illius pretium*, toties Simonie peccatum committitur: ad quod dignoscendum pro foro interno

at-

attendenda est assertio operantis, & ejus testimonio standum, cum magna ex parte vitium Simoniae ab intentione ipsius pendeat, ex cap. *Tua nos de simonia*; & pro foro externo an desit aliquis titulus ex supradictis; si enim adsit (dummodò verus, sit, & legitimus, non autem ad Simoniam palliandam appositus) tunc praesumendum est, rem temporalem non fuisse traditam in pretium rei spiritualis, cum nemo praesumatur malus, nisi probetur: Imò etiam si intercesserit pactum, cum hoc possit esse honestum, & ob titulum honestum initum, nisi contrarium ex conjecturis constet. *Bon. disp. 1. de simon. q. 1. sect. 2.*

- 5 An Sacerdos possit pecuniam pro exequiis, missis, processionibus, praedicatione, &c. recipere absque Simonia? *R. aff.* per modum stipendii pro suo labore, & sustentatione, vel per modum elemosynae, aut laudabilis consuetudinis ab Ecclesia approbatæ, praescindendo à quolibet pacto, & intentione vendendi, quod in supradictis spirituale est: etiam si habeat aliundè, quo ali possit: & quamvis labor exiguus sit. Primum constat ex Apost. primæ ad Corinth. 9. ubi ait: *Qui in Sacramentis operantur, quæ de Sacramento sunt, edunt, & qui Altari deserviunt, cum Altari participant*: ergo, &c. probatur 2. quia præterquam quod per accidens est, quod Sacerdos aliundè ali possit, id non tollit, quin accipere possit, quod ei ex natura rei debetur: ergo, &c. Probatur 3. quia in prædictis exequendis, non præcisè quantitas laboris attendenda est, sed quod ex illo labore, quamvis parvo, Sacerdos sustentari debet: ergo, &c. *Bon. q. 4. punct. 1. & 2. Sua. Lay. &c.*
- 6 An possit aliquid temporale dari ex motivo efficiendi spirituale, aut tanquam gratuita compensatio pro spirituali? *R. neg.* & oppositum est damnatum ab Innoc. XI. prop. 45.
- 7 An sit Simonia promittere temporale alicui sub conditione, ut ab ipso opus spirituale præstetur, e.g. frequentia Sacramentorum, Religionis ingressus, susceptio Baptismi, &c. *R. neg.* quia talis promissio excludit modum commutationis, aut retributionis, ut supponimus, ac proinde non excedit limites liberalis donationis; intelligitur enim facta absque reciproco onere, aut fine, seu motivo rei spiritualis, sed duntaxat ad inclinandam voluntatem alterius ad opus virtutis; itaut si velis rem promissam accipere, aliquid ab ipso præstetur in sui etiam utilitatem: ergo, &c. Vnde ob eandem rationem dari potest Quarta Religiosis, ad hoc ut pro benefactoribus orent, quia

non

non datur ut pretium, sed tantum ut gratuita liberalitas. *Lay. lib. 4. tract. 10. cap. ult. §. 2. n. 11. Mol. Sua. &c. contra Syl. Med. Angel. etc.*

8 An sit Simonia, dare pecuniam Sacerdoti e. g. nolenti sine ea baptizare constitutum in extrema necessitate? R. neg. imò etiamsi baptizandus sit adultus: dummodo pecunia detur, non pro ipso actu Sacramentali, sed ad redimendam vexationem, & ad hoc, ut moveatur Sacerdos ad faciendum id, quod aliàs facere deberet: & dummodò Sacerdos non protestetur, se recipere pecuniam pro pretio Sacramenti. Rat. primi; quia ea traditio pecuniæ non est Simoniaca ex intentione operantis, ut patet, nec est Simoniaca ex se, nam licitum est precibus, aut minis alterius animum movere ad deponendum odium e. g. & ad eliciendum actum virtutis: ergo & licitum erit mediis muneribus id exigere: ergo sic etiam in casu nostro, cum non sit maior ratio de uno, quam de alio: ergo, &c. Neque denique est Simoniaca, quia ad Simoniam cooperativa, nam necessitate compulsus, exigendo, quod in se honestum est, & bonum, imò, & quod ab altero præstari debet, non cooperatur ad malum ex præcisa malitia operantis: ergo ex nullo capite est Simoniaca: ergo, &c. Rat. 2. quia adultum suæ salutis consulere per actum contritionis perdifficile est: ergo, &c. 3. constat. Rat. 4. quia tunc collatio pecuniæ esset intrinsecè mala, ut patet, in quo sensu, puto, locutos fuisse *D. Tho. Scot. Syl. Palud. &c.* Est *Pontii disp. 56. de simo. q. 2. Lay. Sua. etc.*

9 An Simoniacum sit emere, vel vendere Calices, & similia? R. neg. si prædicta vendantur eodem pretio, ac si non essent consecrati: Secus è contra. 2. constat. Primum probatur; quia ut sic semper remanent pretio æstimabiles: ergo & vendibiles: ergo, &c. *Tol. lib. 5. c. 89.*

Ex dictis inferitur, Simoniam esse, aliquid accipere à parentibus puellæ, præcisè pro susceptione status Religiosi, qui à Spiritu Sancto inspiratur; vel aliquid dare, vel accipere pro absolutione à peccatis, à censuris, pro dispensatione voti, juramenti, irregularitatis, impedimenti matrimonii, &c. nisi fortè ex *Lay. c. ult. §. 2. n. 24.* in his aliquid exigatur per modum mulctæ ad piam causam applicandum, ut de Bulla Cruciatæ testatur etiam *Bardus par. 2. tract. 1. sect. 1.*

10 Quòt modis committi possit Simonia in beneficiis obtinendis? R. ex cap. *si quis 1. q. 3.* Simoniam esse emere, aut vendere beneficium Ecclesiasticum, sicut aliquid dare, vel accipere pro collatio-

latione beneficii, etiamsi detur, ut aliquis dignus in particulari eligatur; quia tunc non nisi ejus electio emeretur. *Cajet. Pon. Sot. etc.* Rursus Simoniacum est resignare alteri beneficium in confidentiam, id est cum intentione obligandi illum, ut post aliquod tempus beneficium, Nepoti e.g. vel alteri, cui resignanti placuerit, resignet, vel ex eo pensionem solvat, quæ Simonia confidentialis mentalis dicitur: & si pactum intercedat, & rursus ex utraque parte compleatur per rei traditionem, erit conventionalis, vel realis. Ita DD. communiter.

Hinc Simonia non erit, primò pecuniam dare Electoribus, ut hi dignum eligant; quia tunc non nisi datur ad tollendam injustam actionem Eligentium, quod honestissimum est. 2. resignare beneficium, reservata pensione, ut patet ex cap. *ad questionem de rerum permutatione*; quia reverà pensio beneficii non est hujus pretium, sed ejus pars, quæ renuncianti reservatur: Vnde potest Pontifex alicui beneficium conferre, reservata alteri pensione, cum hoc aliud non sit, quam dividere fructus beneficii, quod fieri potest à Pontifice, qui è contra, eidem officio plura beneficia annexere potest, & constat ex communi usu, & consuetudine. Denique nec erit Simonia in beneficiorum permutatione fructuum inæqualitatem compensare, dummodo id auctoritate Pontificis fiat, e.g. reservando pensionem ex beneficio, quod proventus ampliores habet. *Less. cap. 15. dub. 17.*

11 An excusetur quis à Simonia, dum aliquid temporale tradit, præciso titulo redimendi vexationem &c. *aff. si vexatio sit injusta. Constat ex cap. Dilectus de simonia.* Et probatur; quia tunc tradit temporale, non pro spiritali, sed pro temporali, nempe pro vexatione, quæ est temporale impedimentum consequendi rem spiritualem: ergo, &c. *Sua. Lay. cit. n. 21. Less. Bon. &c.* Hinc licet poterit quis vexationem Episcopi injuste ferentis censuras, vel minantis auferre beneficium, pecunia redimere, quod *Asejanus* rursus probat ex cap. *extra de Magistris.*

12 An habenti jus litigiosum in beneficium possit aliquid dari, ut cedat juri suo, & à lite cesset? *re. neg.* loquendo de beneficiis jam obtentis, & possessis: Secus de obtinendis, & dummodo datur aliquid ad vitandas expensas, non verò pro beneficio, quod dans putat esse suum. Primum est certum, nam possessio beneficii annexa est titulo spiritali, & jus beneficiarii possessione magis firmatur: ergo, &c. *Bon.* Probatur 2. quia tunc neque quod

quod datur, neque illud, pro quo aliquid datur, spirituale est: nam licet jus ad beneficium, sit quid spirituale, pro hujus tamen positiva cessione non datur aliquid temporale; nam accipiens juri suo non renunciat positivè, sed tantum negativè, illud scilicet cum lite amplius non proseguendo: sed præcisa negatio prosecutionis non est quid spirituale: ergo, &c. *Ponc. loc. cit.*

13 Quænam sint poenæ contra Simoniacos à jure constitutæ? Cum Ecclesia de internis non judicet, ideo poenæ ab ipsa constitutæ sunt contra Simoniacos Simonia reali dumtaxat, & completa in suo genere: Imò ex *Bon. Lay. &c.* ipsas de facto non incur-rere Simoniacos, nisi in dandis, aut procurandis Ordinibus, beneficiis, & Religionis ingressu. His suppositis. Dico primò, conferentes Simoniacè Ordines, ex cap. *extra cum detestabili de simonia* excommunicantur, & suspenduntur à collatione cujuslibet Ordinis, etiam primæ Tonsuræ, ac etiam ab executione omnium munerum Pontificalium ex Bulla Xisti V. contra *male promoventes, et promotos*: Item interdicti sunt ab ingressu Ecclesiæ. Et denique si quid contra interdictum, & suspensionem fecerint, remanent suspensi ab administratione suarum Ecclesiarum, & à perceptione omnium fructuum suorum beneficiorum, itaut nullus, præter Pontificem, eos absolvere possit, etiamsi (ex *Lay. §. 7. n. 71.*) Simonia sit occulta.

Dico 2. Ordines suscipientes Simoniacè ipso facto excommunicantur, & suspenduntur ab omnibus Ordinibus, & eorum executione: imò per supradictam Bullam privantur omnibus dignitatibus, officiis, & beneficiis, & ad ea inhabilitantur, nec ab alio, quam à Sum. Pontifice absolvi possunt. Ab his tamen poenis, dumtaxat excusari possunt, quando ipsis ignorantibus, alius pretium obrulit. Ita *Nav. Lay. ibi. Sua. etc.*

Dico 3. Conferentes, vel Procurantes, Simoniacè conferri beneficia, eligendo, præsentando, confirmando, aut instituendo, vel operam suam interponendo, ut beneficia (vel etiam Ordines) Simoniacè obtineantur, ipso facto excommunicationem incurrunt Apostolicæ Sedi reservatam, ex extravag. *Cum detestabili*.

Dico 4. acquirentes Simoniacè beneficia, ipso facto excommunicantur, eorum collatio nulla est, & irrita, nullumque jus per eam acquiritur, ac proinde ad restitutionem omnium fructuum perceptorum tenentur ex cap. *Matthaus de simonia*. Et denique ex cap. *Nobis cujus de simonia*. Et cap. *penultimo de electione*. Inhabiles fiunt ad beneficia obtinenda.

14 Quid

14 Quid nomine beneficii veniat ad incurrendam supradictam excommunicationem? R. venire non tantum beneficia propriè dicta (contra *Bon. Nav. Less. etc.*) sed etiam quæcumque officia, quæ spirituales jurisdictionem, vel administrationem habent, ut sunt officia Religionum, videlicet Prioris, Guardiani, Provincialis, Generalis, &c. Rat. est: quia Pontifex in supra citata extrav. usus est nomine officiorum, & non beneficiorum, ut comprehenderet quælibet officia Ecclesiastica, spirituales jurisdictionem habentia: ergo, &c. *Cajet. Lax. 9. 7. n. 72. Fili. etc.*

15 An beneficium simoniacè obtinens privetur suis beneficiis jam obtentis? R. neg. nisi post Judicis sententiam, si Simonia sua culpa commissæ sit. Vnde tuta conscientia ante ipsam potest percipere fructus. Ita colligitur ex cap. *Presbiter. 1. q. 1. & cap. sicut simoniaca. Sua. I. ax. nu. 74. Avil. etc.*

16 An ad incurrendas supradictas poenas, & censuras, requiratur ut effectus sit completus, & consummatus? R. aff. unde ob simoniam purè conventionalem, non incurrit quis supradictas poenas, benè verò ob simoniam realem; ob confidentialem verò tunc eas incurrit, quando in ea intervenit pactum tacitum, vel expressum cum certa confidentia, & rursus traditio, & acceptatio beneficii cum onere e. g. resignationis, vel pensionis: nec requiritur pacifica possessio ipsius beneficii; quia sufficit, ut beneficiarius dicat beneficium recipere: & idem dic de pensionibus. *Less. Bon. Sua. tom. 1. de Reli. tract. 3. lib. 4. de simo. cap. 43. in fine.*

17 An, & quid restitui debeat à simoniacis, & quomodò? R. primò ob simoniam purè mentalem nulla facienda est restitutio ex cap. *ultimo de simonia. R. 2.* qui per alium absque sua culpa simoniacè obtinuit beneficium à se bona fide possessum, non tenetur simul cum beneficio fructus collectos, & bona fide consumptos restituere, sed dumtaxat eos, quos habet, quando bona fides cessat, & beneficium resignat. *D. Tho. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.*

R. 3. qui simoniacè pecunias accepit pro collatione Ordinum, & beneficiorum, vel pro administratione Sacramentorum, & Sacramentalium, quando notabiliter excedunt id, quod rationaliter exigì poterat pro sustentatione, illas restituere tenetur ante Judicis sententiam; quia ius Canonicum incapacem illum reddit dominii talis pretii. *D. Tho. art. ultimo.*

R. 4. Beneficium simoniacè consecutum ex extrav. cum de re flabi

li de simonia retineri non potest, etiam ante Judicis sententiam, imò, nec fructus ex ipso jam percepti, cum adeptio talis beneficii sit ipso facto irrita.

18 Cui facienda sit restitutio pretii simoniacè accepti pro collatione beneficiorum, Ordinum, Sacramentorum, & Sacramentalium? *v. faciendam esse danti, quando hic ignoravit, contrafactum fuisse simoniacum, vel quando non fuit secuta collatio supradictorum. Ecclesiæ verò, vel pauperibus (ubi usu receptum est) non autem danti, quando res est tradita, & simonia ex utraque parte completa est. Rat. primi; quia tunc bona fide dedit: ergo, &c. Rat. 2. quia eo casu deest titulus retinendi acceptum, cum non præstetur id, pro quo datum est: ergo jure naturæ danti competit: Rat. 3. quia tunc datus utpotè complex delicti, quem etiam Ecclesia punire intendit, indignus est, ut ipsi fiat restitutio: ergo, &c. D. Tho. 2. 2. q. 32. et 62. Less. Syl. etc. contra quosdam.*

Simplex Sacerdos, an validè absolvat, quando censeatur ei collata facultas absolvendi, etc. v. Sacramenti Pœnit. Minister Delegatus.

Simulare Sacramenta, an sit licitum. v. opi. 29. Innoc.

Societas quid sit, etc. v. Contractus onerosi q. 46. etc.

Socios criminis an teneatur Reus revelare. v. Jus Prælati in Rei, etc. q. 8.

Sodomia quid sit, et quot ejus circumstantia explicanda. v. Luxuria peccati, etc. q. 12. etc. In conjugē an sit adulterium, etc. v. Luxuria adulterii q. 3. Sodomia cum consanguineis, vel affinibus, an sit incestus, v. Luxuria incestus q. 5.

Solemnitates absolutionis censurarum. v. Censura q. 1.

Sollicitatio in confessione v. Denunciatio contra, etc. v. Denunciatio in materia, etc. q. 5. 13. et 14.

Somniis credere an, etc. v. Superstitio q. 7.

Species peccatorum an sint manifestanda. v. Sacramenti Pœnit. materia proxima q. 34.

Sponsa an communicare possit cum sponso excommunicato. v. Censura excom. majoris q. 26.

Sponsalia quid sint, &c. v. Sacramentum matri. ubi, &c. q. 1. &c. Quando irritent matrimonium, &c. v. Sacramenti matri. &c. q. 29. &c. Inita à muliere rapta an, &c. v. ibi. q. 74. Sponsalia impediencia matrimonium. v. Sacramenti matri. &c. q. 8.

Status Religiosus an sit explicandus in sacrilegio. v. Luxuria sacrilegii q. 5.

Ste-

- Steriles an possint matrimonium contrahere . v. Sacramenti matris*
Œc. q. 51.
Sterilitas an minuat pensionem. v. Contractus anerosi q. 27.
Stipendii missæ pars an possit retineri, Œc. v. Sacramentum Eucha.
cit. Œc. q. 41. Œc.
Stipulare an possit alter pro altero. v. Contractus gratuiti q. 10.
Stuprum quid sit , quando contingat, Œc. v. Luxuria supri q. 1. Œc.
Stylus Curia an obliget in conscientia. v. Legis obligatio q. 2.
Subdiaconus an teneatur ad votum castitatis, & quomodo, Œc. v. Sa-
cramenta majorum, Œc. q. 5. Œc. Ad quam partem Officii tenea-
tur , dum ordinatur, etc. v. ibi. q. 11. etc. An possit ministrare Eu-
charistiam, v. Sacramentum Eucha. q. 64. v. Sacramenta majorum,
etc. q. 4.
Subditi qualia delicta visitare possint, etc. v. Jus Prælati ad , etc.
q. 4. etc. An possint communicare cum suis Prælatiis excommunica-
tis, v. Censura excom. maj. q. 26.
Subditus , cujus sit habitans in Confinio duarum Diocesium. v. Sa-
cramenti Pœnit. Minister Ord. q. 10. Quando possit non obedire.
v. Jus Rei in exceptiones , etc. q. 24. v. Conscientia q. 23. v. ibi.
q. 75. etc.
Suffragium præbens quando teneatur ad restitutionem . v. Restitu-
tionem quis , etc. q. 28.
Suffragia , quibus privantur excommunicati , quæ sint . v. Censura
excom. maj. q. 49. etc.
Superior Regularis an possit delegare suam jurisdictionem, etc. v. Sa-
cramenti Pœnit. Minist. Ord. q. 6. An teneatur subdelegare facul-
tatem absolvendi à reservatis . v. Sacramenti Pœnit. Minister
Deleg. ad reservata q. 1.

S U P E R S T I T I O.

Quæres.

- 1 **Q**uid sit, & quotuplex? R. ad primum, superstitionem esse vanam, & falsam Religionem. Unde ad 2. superstitio dupliciter evenire potest, vel tribuendo Deo falsum, & indebitum cultum per cæremonias e. g. antiquæ legis, & dicitur propriè superstitio, vel tribuendo creaturæ, quod Deo convenit, & dicitur Idolatria, sub se continens Divinationem, Vanam observantiam, Magiam, & Maleficium, de quibus modo. *Ren. tom. 1. fol. 102. q. 1.*
- 2 Quid sit Idolatria? R. esse cultum, quo Divinus honor tribuitur creaturæ sicuti Deo. Dicitur, *sicuti Deus*, ad excludendam

312

- **materialem idolatriam**, seu cultum exterius tantum Idolo datum, metu e. g. mortis, qui licet sit mortalis, excludit tamen veram rationem hæresis, & consequenter excommunicationem Bullæ Cœnæ. *Ren. q. 2. Fag. 9c.*
- 3 **Quid sit Divinatio, & quotuplex?** R. ad primum Divinationem esse cultum Diabolo præstitum, ut ipse aliquid occultum revelet. Vnde ad 2. Divinatio duplex est, explicanda in Confessione, una, in qua est invocatio, vel pactum expressum cum Dæmone, & hic occulta docet per homines arreptitios, per personas mortuorum, aliavè signa in aere, aqua, terra, igne, ex quibus varia fortitur nomina, Divinationis videlicet per Pytones, Necromantiæ, Æromantiæ, Hydromantiæ, Geomantiæ, Pyromantiæ. Altera, in qua est invocatio, vel pactum tacitum, assumendo ea, quæ sunt ad cognitionem improporcionata, & quibus Dæmon se immiscere solet: ut cum quæritur cognitio ex lineamentis corporis, vocibus hominum, garritu avium, signis manuum, vel per sortes, & dici solet Physiognomia, Omen, Augurium, Chiromantia, vel divinatio per sortes, &c. *Ren. q. 3.*
- 4 **An velle scire occulta per Astrologiam, aliquando licitum sit?** R. neg. loquendo de Astrologia judiciaria, quæ casus fortuitos ab hominis arbitrio pendentes prædicat. Constat ex motu proprio Sixti V. Secus loquendo de naturali prognosticante ventos, pluvias, eclipsim, morbos, sterilitatem, &c. quæ ad medicinam, agriculturam, vel navigationem conducunt, imò etiam cum ex puncto nativitatis, sive horoscopo probabiliter prædicat complexionem corporis, & affectiones animi. Rat. quia hæ divinationes omnes naturales sunt, & mediis proportionatis utuntur. *Ren. q. 4.*
- 5 **An Physiognomia, vel Chiromantia aliquando sit licita?** R. aff. si sit naturalis, & certa non prædicat: Secus si astrologica prognosticans effectus contingentes, & liberos, aut quæ à Deo dependent: ut statum animæ, dona gratiæ, divitias, honores, fortunam, nuptias, statum vitæ; &c. 2. constat ex dictis. Primum probatur; quia judicare de ingenio, corporis temperie, pronitate, & inclinatione hominis, &c. spectat ad philosophiam naturalem. *Ren. q. 5.*
- 6 **An aliquando licitum sit ex cantu, vel garritu animalium aliqua prognosticare?** R. aff. tenuissima tamen conjectura; quia aliqua animalia naturaliter per corpora Cœlestia inclinantur ad prognosticandum sibi nociva: sic cornicula frequenter cro-

citando pluvias prognosticat, & passerculus aeris contagionem fuga praevenit. *Ren. q. 6.*

7 An aliqua per somnia prognosticare sit licitum? R. licitum esse observare somnia morbos indicantia dumtaxat; somnia enim ex humoribus praedominantibus resultant: Eis autem ordinariè credendum non est, quamvis videantur à Deo immissa, & ad bonum incitantia; quia in his frequenter immisceri solet daemon. *Ren. q. 7.*

8 An Divinatio per sortes sit licita? R. neg. ex motu proprio Sixti V. *Ren. q. 8.* Hinc fors *Divinaria* licita est, praeter in *Ecclesiasticis* electionibus, ex cap. *finali de sortilegiis.*

9 An divinatio per Duellum sit licita? R. neg. quia ex duello facti veritas colligi non potest, cum possit innocens succumbere? *Ren. q. 9.*

10 Quid sit Superstitio vanæ observantiae? R. eam esse superstitionem, qua medio aliquo improporcionato, inutili, & à Deo non instituto procuratur aliquis effectus, v. g. sanitas, scientia, &c. Sic superstitiosum est gestare ligaturas, & involucra falsis characteribus, contra vulnera, subitam mortem, &c. Differt autem à divinatione, quod haec ad oculorum cognitionem, illa vero ad effectum externum ordinatur. *Ren. q. 10.*

11 Quid sit Magia, & quotuplex? R. ad primum esse facultatem, & vim faciendi mira per signa ope daemonis. Unde ad 2. magia, alia est superstitiosa, jam dicta; alia naturalis; & physica, qua quis mira operatur per causas naturales, earumque virtutes, sympathias, & antipathias incognitas, applicando activa passiva. *Ren. q. 11.*

12 Quid sit Maleficium, & quotuplex? R. ad primum maleficium est magiae species, qua quis ope daemonis alteri damnum parat; quod fieri potest, vel ad amorem excitando (movendo scilicet phantasiam, non autem voluntatem cogendo) & dicitur maleficium amatorium; vel ad aegritudines, mortes, & alia damna in bonis inferenda, & dicitur veneficium. *Ren. q. 12. Delrio.*

13 An licitum sit à malefico parato, petere maleficii solutionem? R. aff. si modo licito maleficium tollere possit maleficus: sciat sic tollere: nec de tali scientia dubium in petente oriatur. Rat. primi; quia tunc petitur, quod licitum est: ergo, &c. Rat. 2. quia cum maleficus ignorat licitum modum, ab eo petitur, ut modo illicito tollat: ergo, &c. Rat. 3. quia tunc possessio staret pro modo illicito: ergo, &c. *Ren. q. 13.*

24. *Quis sit modus licitus solvendi maleficium*, licitum modum esse destruere signum, & conditionem, per quam plerumque Dæmon nocere solet, vel contrarium signum apponere, absque alio tamen maleficio: ut si dæmon esset pactus cum malefico, se tandiū nociturum, quamdiū maleficiatus, se Cruce non signaret, lavaret, aut quamdiū aliqua ligatura maneat, aut res aliqua certo loco defossa; tunc enim licebit illi se signare, lavare, &c. quia non est intentio positivè recuperandi sanitatem eo medio, sed tantum tollendi signum, & dissolvendi pactum cum Dæmone; ergo, &c. Tum quia ad id Iudex compellere potest Magus; ergo, &c. *Ren. q. 14. Cætera de superstitione Vid. apud Martinum Delrio.*

*Suspensio quid sit. v. Censura suspensiois q. 1. &c. Quando incurra-
tur, vel non ab Ordinando, v. Sacramentum Ordinis q. 9.*

Suspicio unde procedat. v. Jus, & iustitia in causis q. 18.

Suturratio quid sit, &c. v. Detractio, &c.

T Abelliones excommunicati quid possint. *v. Censura excomm. majo. q. 31. &c.*

Tactus inhonesti in Ecclesia an fiat sacrilegi. v. Luxuria sacrilegi q. 16. Tactus inter conjuges an, &c. v. Sacramentum marrit. &c. q. 3. &c. Tactus conjugum post copulam, an, &c. v. Luxuria simplicis fornicationis q. 14.

Tangere vasa sacra in peccato an, &c. v. Sacramentum in genere q. 21. Tangere vasa sacra quando sit mortale. v. sacrilegium q. 19.

Tantos agitare an sit prohibitum. v. Votum q. 23.

Tempora servanda in Ordinibus suscipiendis. v. Sacramentum Ordinis q. 44. &c.

Tempus ad respondendum an concedi debeat Reo, &c. v. Jus Prælati in Rei, &c. q. 12. v. Jus Rei in exceptiones, &c. q. 3. v. Jus, & iustitia in proponendis, &c. q. 5. & 6. Tempus executionis voti quomodo intelligendum. v. Voti obligatio q. 22.

Testamentum quid sit, &c. v. Contractus gratuiti q. 23. &c. v. Contractus in genere. Metu factum an sit ipso jure irritum. v. Voluntariam q. 43.

Testari, vel institui heredes an possint excommunicati. v. Censura excomm. majo. q. 41. & 43.

Testes excommunicati an possint testificari. v. Censura excomm. majo. q. 31. &c. & q. 44. Testes necessarii ad matrimonii valorem. v. Sa-

- cramenti matri.* *ſc.* q. 72. *Testes metu ducti an faciant nullum*
Testamentum. v. *Voluntarium* q. 48. *Testes in vifitatione generā-*
li an, & *quales,* & c. v. *Jus Prælati ad inquirendum* q. 3. *Testes*
idonei in judicio, qui ſint, & c. v. *Juſtitia,* & *modus,* & c. q. 1. & c.
Testes confeſſes, qui ſint, & c. v. *Juſtitia,* & *modus,* & c. q. 7. & c.
Testes de auditu. v. *ibi.* q. 16.
Testis quando teneatur ad reſtitutionem. v. *Reſtitutio* q. 5. v. *Reſtitu-*
tionem quis, & c. q. 26. 27. & 28. v. *Reſtitutionis abſ.* & c. q. 7. v. *Ju-*
ſtitia, & *modus,* & c. q. 18. *Tellis quando non eſt in præjudicium*
Tertii, ſufficit unus. v. *Sacramenti Pœnit. materia* præd. q. 56.
Teſtis in denūciatione facta à parte, vel à tertio quando teneatur,
& c. v. *Jus Prælati ad,* & c. q. 16. n. 3. *Teſtis omni exceptione ma-*
jor quis ſit. v. *Juſtitia,* & *modus,* & c. q. 6.
Theſauri inveni an ſint reſtituendi. v. *Reſtitutionis quantitas* q. 15.
Titulus quosuplex ſit. v. *Dominium* q. 1. *Titulus requiſitus ad Or-*
dines. v. *Sacramentum Ord.* & c. q. 31. & c.
Tortura quomodo exerceri debeat in Religionibus, & c. v. *Jus ad*
Torturam q. 1. & c. *Quid prærequiras.* v. *Jus Prælati ad,* & c.
 q. 15.
Tributum quando ſolvi debeat. v. *Conſcientia* q. 43. & 77.
Trina monitio antecedens cenſuram qualis ſit. v. *Cenſura* q. 8.
Triftari, vel gaudere de viſa, vel morte proximi quando ſit pecca-
tum. v. *Op.* 15. *Inno.*
Turpiter agens cum conſanguineis quis dicatur. v. *Cenſura excom-*
ſi quis, & c. q. 42.
Tutores excommunicati an in actionibus Fori civilis, & c. v. *Cenſu-*
ra excom. majoris q. 31. & c.

V

- V**ana obſervantia quid ſit, & c. v. *ſuperſtitio* q. 10.
Vaſſalli an poſſint communicare cum Principibus excommu-
nicaſis. v. *Cenſura excom. majo.* q. 26.
Vendere ſupra juſtum pretium an, & c. v. *Contractus gratuiti* q. 45.
Venditio quid ſit, & c. v. *Contractus oneroſi* q. 2. & c.
Venialia an ſint conſtitenda ad ſaſiſfaciendum præcepto Confeſſionis.
v. Confeſſio annua q. 9. *Omnia collectivè viſare an,* & c. v. *voſum*
 q. 39.
Veſci carnibus humanis quando ſit licitum. v. *Voluntarium* q. 41.
Viatores cujus paræcia ſint quoad annuam communionem. v. *Com-*
munion annua q. 7.

- Vicarius Episcopi quid possit pro foro interno . v. Sacramenti Pœnit.*
Minister Ordinis ad reservata q. 2. &c. 3. &c.
Vindictam redimere medio mutuo an , &c. v. Contractus gratuiti
q. 43.
Vini abstinentia voto promissa quomodo intelligenda. v. Votum q. 32.
Vinum in ablutione non adhibere an, &c. v. Sacramentum Eucha.
us, &c. q. 20.
Vinum aqua mixtum quando inducat obligationem restitutionis . v.
Contractus onerosi.
Virginitas quid sit , quotuplex, quando amittatur , &c. v. Luxuria
q. 3. &c.
Virgo se polluent, vel integritatem amittens an possit consecrari . v.
Luxuria q. 6.
Vis quando dissolvat matrimonium , &c. v. Sacramenti matri.
q. 21. &c.
Visitatio quando teneantur Prelati . v. Jus Prelati ad inquiren-
dum q. 3.
Visitatore, vel Provinciale recusare , an possint Religiosi. v. Jus
Rei in exceptiones , &c. q. 5.
Vitæ , membrorum , fame, an homo dominium habeat . v. Domi-
nium q. 3.
Vitium rei quotuplex. v. Contractus onerosi q. 14.
Vnico actu , vel diversis eodem tempore pluribus obligationibus sa-
tisfacere an, &c. v. Legis modus, &c. q. 8. &c. 14. &c. 20. &c. Vni-
co actu violare duo præcepta an, &c. v. Sacramenti Pœnit. matri-
tia prox. q. 50.
Vota reservata qua sint, &c. v. Voti irritatio , &c. q. 22. 25. &c.
v. satisfactio per Jubilæum q. 26, Vota qua per Jubilæum com-
mutari possint, &c. v. ibi. q. 26. &c.
Voti simplicitatis , et sollemnis transgressio an duplex sacrilegium im-
porter. v. Luxuria sacrilegii q. 2. Voti castitatis obligatio in sub-
diacono quomodo contrahatur. v. Sacramenta Majorum, &c. q. 5.
etc. Voti pœnalis ignorantia an excuset à pœna. v. Actus Hu-
mani q. 16.
Votum, ejusque materia, et obligatio . v. Conscientia q. 59. etc. v.
Legis modus, etc. q. 1. 2. 7. 11. et 14. Votum in materia jejunii. v.
Jejunium Ecclesiasticum q. 13. etc. 60. etc. Votum simplex castita-
tis , vel Religionis an impediat petitionem debiti, etc. v. Luxuria
simplicitatis, etc. q. 3. etc. Votum castitatis an impediat matrimonium
supraioris. v. Luxuria stupri q. 3. etc. Votum quando dissolvat
ponsalia. v. Sacramentum matri. ubi, etc. q. 13. et 20. Quando di-
catur

Estur solenne. v. Sacramentum matri. ut, etc. q. 22. v. Sacramentum matri. q. 6. Votum simplex castitatis an dissolvat matrimonium infidelium. v. Sacramenti matri. q. 20. Votum dirimens matrimonium. v. Sacramenti matri. etc. q. 20. etc. Votum item impediens. v. ibi. q. 50. Votum, vel pœnitentia jejunandi quomodo obliget. v. Jejunium Ecclesiasticum q. 16.

V O T U M.

Quæritur.

- 1 **Q**uid sit, & quotuplex? R. ad primum votum est deliberata, & voluntaria promissio facta Deo de bono possibili, & meliori. Dicitur *voluntaria*, ut scilicet vovens habeat animum promittendi, & se obligandi, & reverà promittat. Dicitur, *facta Deo*, nam votum Sanctis factum, intelligitur Deo factum in honorem Sanctorum. Vnde ad 2. votum dividitur primò in solemne, idest factum cum quibusdam solemnitatibus, & ut tale acceptatum ab Ecclesia, & in simplex, quod his solemnitatibus caret: 2. in absolutum, & conditionale, quod quandoque pœnale dicitur. Et denique in reale, quando res scilicet, & personale, quando aliqua hominis actio, vel cessatio ab actione promittitur. *Ren. tom. 1. fol. 137. q. 1.*
- 2 An amentes, mente capti, & ebrii validè voveant? R. aff. si habeant lucida intervalla; nam hæc ad peccandum sufficiunt: ergo, &c. In dubio autem præsumendum est, amentes non habuisse: Secus ebrios, & phreneticos, quia phrenesis, & ebrietas parvo tempore durant; amentia verò regulariter insanabilis est. *Ren. q. 2. San.*
- 3 An virtualis voluntas, & deliberatio vovendi sufficiat ad votum? R. aff. si tempore voti sit vovens capax actus humani, & non ebrius, vel dormiens. Rat. quia ea virtualis voluntas ad validè consecrandum sufficit: ergo, &c. *Ren. q. 3. Tamb. etc.*
- 4 An metus gravis injustè incussus à causa libera, & cognitus à vovente reddat irritum votum, jure saltem Ecclesiastico? R. aff. si votum sit simplex, sive solemne. Constat ex usu Ecclesiæ, & antiqua traditione illius. *Fag.* Imò ex omnium ferè DD. traditione. *San. Ren. q. 4.*
- 5 An ignorantia *invincibilis* in voto auferat deliberationem requisitam ad votum? R. aff. si ignorantia sit circa substantiam, voti, vel circu *notabiles* circumstantias variantes ejus substantiam, sive interim sit positiva, errorem videlicet continens, sive (contra *San.*) negativa, quæ inadvertetia dicitur; hæc enim

- voluntarium simpliciter tollit, cum nil volitum, quia præcognitum. *Pelliz. & deliberationi potissimum contrariatur error circa substantiam. Ren. q. 5. Tamb.* Hinc si quis voveat certum aliquem suum Calicem, quem putat argenteum, vel se ingressurum Religionem, quam putat observantem, non tenetur ad votum, si postea Calicem inveniat aureum, vel Religionem relaxatam: Et contra, si quis voveat iter peregrinationis, quod paulò longius inveniat, quam putabat, tenetur ad votum.
- 6 An error circa causam finalem, vel impulsivam irritet votum? R. primum dumtaxat errorem, irritare votum *simplex*; quia sine causa finali tantummodò, votum simpliciter factum non fuisset; ergo, &c. *Ren. q. 6. San. Less.* Hinc si Cajo quis voveat eleemosynam ex motivo paupertatis, vel probitatis illius, non tenet votum, si dives inveniat dumtaxat.
- 7 An sicut cessante, & mutata causa finali, cessat votum, ita rebus notabiliter mutatis quoad circumstantias *substantiales*? R. aff. pro eo tempore, quo mutatio perseverat; quia tunc votum non censetur voluntarium: ergo, &c. Hinc Religionem vovens tempore juventutis, vel eleemosynam, cum erat dives, non tenetur ad votum tempore senectutis, vel effectus pauper; tenetur verò, si iterum dives efficiatur. *San. Ren. q. 7. De Janu. &c.*
- 8 Si mutatio substantialis sit è contrario, ut si tempore voti non sit apta materia, deinde fiat apta, an valeat votum? R. aff. si votum habeat tractum successivum: ut si quis dum est in mare, voveat quotidie Missam audire. Rat. quia attenditur tempus executionis, non emissionis voti: ergo, &c. *Ren. q. 8. San.*
- 9 Vtrum habens voluntatem vovendi, sed non se obligandi, teneatur ad votum? R. neg. nisi (ratione scandali) publicè voverit. *Azo. Rat.* quia de natura voti est obligatio ipsius: ergo, &c. *Ren. q. 9. Bon. San.*
- 10 Quale peccatum sit ita fictè vovere? R. esse mortale, sive votum sit solemne (ratione scandali, & deceptionis Religionis in re gravi) sive simplex, ratione mendacii in re gravi. *Less. lib. 2. cap. 40. dub. 1. Nav. Sd. &c.*
- 11 An votum irritum defectu deliberationis, vel voluntatis requisitæ, reddatur validum ex ratihabitione? R. aff. si tempore ratihabitionis adsit scientia irritationis voti, ex cap. *significatum de Regularibus*, & ex aliis; quia sic dumtaxat ratihabitio sponte, & liberè fit, & votum videtur de novo fieri. *Azo. Ren. q. 10.*
- 12 Vtrum simplex promissio, cum dubio an fuerit voluntas, seu intentio vovendi, obliget ad votum? R. aff. si fuerit per modum

pa&i e. g. si Deus à naufragio me liberaverit faciam hoc, vel illud, &c. quia tunc ex pacto oritur obligatio exequendi promissa: ergo, &c. *Ren. q. 11. Nov.*

13 An votum rei malæ etiam venialiter, sit validum? *R. neg. Constat ex ultima particula definitionis voti. Ren. fol. 142. q. 1.*

14 An votum rei bonæ ex malo fine, sit validum. Supponendum est, hunc malum finem, vel esse ipsius rei promissæ, ut cum quis vovet eleemosynam, ob inanem gloriam; vel ipsius voti, seu voventis, ut cum quis ipso vovendi actu vult ab adstantibus laudari? *R. primum finem reddere irritum votum. 2. verò nequaquam: sed tantum illicitum; nisi finis intendatur, non ab hominibus, sed à Deo obtineri; ut si quis vovendo Religionem si foeminam ad fornicandum obtinuerit, intendat fornicationem à Deo obtineri. Rat. primi, 2. & 3. quia finis malus in primo dicto sensu se tenet ex parte rei promissæ; in 2. verò ex parte voventis: ergo in primo casu votum est de re mala; in secundo autem de re bona, licet mala ex parte voventis: ergo, &c. Pelliz. Rat. 4. quia tunc ordinatio illa iniqua voti destruit votum: ergo, &c. San. Ren. q. 2.*

15 Quale peccatum sit votum rei malæ, vel rei bonæ ob malum finem? *R. esse duplex peccatum mortale, sive res mala sit gravis, sive levis, dummodò tamen ipsa (sive malus finis rei) voveatur, vel obtinenda à Deo, vel quasi Deo placeret: & est primum peccatum blasphemix. 2. peccatum est affectus executionis ad rem malam ejusdem speciei cum ipsa. Ren. q. 3. Bon. contra Less. Buff. absolute dicentes, votum rei venialiter malæ esse mortale.*

16 Vtrum sit validum votum non fornicandi, nisi cum certa foemina? *R. esse validum, vel invalidum ratione finis boni, vel mali: sic validum est si amore continentix vovens excipiat foeminam illam, à qua se abstinere non potest; vel excipiendo illam, nolit omnimodam continentiam vovere. Ren. q. 4. & idem dicendum, si (non quidem ad vindictam foeminx, vel ob ejus deformitatem, &c.) quis voveat non fornicari cum certa foemina. Bon. Invalidum verò est, si exceptio sit in gratiam vehementioris amoris in foemina, obtinendus tamen per votum (non quidem à foemina) sed à Deo. San.*

17 Quis vovet centum, si ex adulterio filios susceperit, vel vovet eleemosynam, si obtinuerit vindictam inimici, an, &c. *R. primum votum esse validum ratione boni finis, prolis scilicet suscipiendæ, ad quem dumtaxat, votum ordinatur. Nav. Buff.*

art. 2. verò esse invalidum ratione mali finis, vindictæ videlicet.
Ren. q. 5. Bon.

13 Quis vovit eleemosynam ex usuris, vel ex meretricio lucro, an, &c. *R.* quia lucrum ex usuris in se malum est, non sic lucrum ex meretricando, ideo, &c. *Ren. q. 6. San. contra Sot. Aragonium* quoad primum.

19 Meretrix vovet centum, si ex crebro lucro meretricio lucrata fuerit mille, an, &c. *R.* neg. si ex affectu ad illud lucrum voveat: quia ea conditio in se mala est, ut patet. *Ren. q. 7.*

20 An votum rei indifferentis sit validum? *R.* aff. si bonus finis accedat. *Lay. Azo.* intentus rursus sit à vovente, nec cessaverit, & denique si tali fini proportionata sit res indifferens. *San. Rem. q. 3.* Hinc valet votum adeundi Romam curiositatis gratia tempore Jubilæi anni Sancti, si hoc perseverante intendatur finis bonus, ut loca sacra invisendi.

21 An valide voveat, qui vovit adire Romam; causa invisendi amicos, sed præmissa confessione? *R.* neg. quia confessio in casu est quid accessorium, quod naturam principalis sequi debet; non è contra: ergo si principale, utpotè indifferens, non obligat, nec, &c. Hinc quia conditio adeundi Romam flexis genibus, e. g. utpotè materia inepta, & quid accessorium, sequitur naturam principalis materiæ, & aptæ, aditionem scilicet Romæ, non è contra, tenetur quis adire Romam sine tali conditione, nisi aliud expressè constet de voventis intentione. *San. Rem. q. 9.*

22 An valeat votum non nendi die Sabbati in honorem B. Virginis? *R.* neg. si cætera servilia exercentur, & votum non fiat ad mortificandam proclivitatem, si adsit, erga talem actionem. *Rat.* est; quia etsi finis sit bonus, materia tamen indifferens, stante exercitio cæterorum servilium; nihil confert ad honorem B. V. ergo, &c. *Ren. q. 10. Sot. Lay. etc.*

23 Vtrum votum agitandi Tauros in honorem alicujus Sancti, sit validum? Supponendum est ex *Rodert. tom. 3. quest. Regul. q. 53. art. 2.* peccare mortaliter Religiosos interequentes agitationi taurorum, etiam præciso scandalo; prout ipse contra *Remi. Pellic. etc.* probat ex motu proprio Clem. VIII. 3. Junii 1596. moderantis prohibitiones aliorum Summ. Pontificum in hac materia ad ipsos Religiosos. *R.* nunc de secularibus neg. quia res indifferens debet esse apta ad recipiendam bonitatem finis boni; agitatio autem taurorum nihil conferre potest ad honorem Sanctorum: Imò cum ex eodem Roderico prohibita sit etiam se-

- secularibus, si ex ea mors alicujus sequi possit, sequitur quod non tantum indifferens, sed etiam mala sit: ergo, &c. *Ren. q. 11. San. Tamb.*
- 24 An validum sit votum rei bonæ factum ob finem indifferenter? R. neg. si finis sit rei promissæ: Secus si sit ipsius voventis. Rat. primi; quia accessorium sequitur naturam sui principalis: ergo, &c. Hinc invalidum est votum jejunandi, dumtaxat, ut sumptibus vovens parcat. Rat. 2. quia tunc res promissa remanet bona, quia non afficitur fine indifferenti: ergo, &c. *Ren. q. 12. San. contra Bon. Sua. &c. absolute affirmantes.*
- 25 Quis vovit non ludere neque ludo licito, solum ob finem non faciendi jacturam rerum temporalium, an valide voveatur. aff. etiam si neque ludo licito voveat non ludere. Rat. primi; quia talis finis non indifferens, sed bonus est, & contrarius prodigalitati: ergo, &c. Rat. 2. quia etsi ludus licitus spectet ad virtutem Eutropeliæ, ejus tamen abstinencia (etiam præscindendo à fine assignato) majus bonum est. *Ren. q. 13. Dia. etc.*
- 26 An votum de operibus contra consilia Evangelica, ut votum matrimonii ineundi, sit validum? R. neg. si nulla alia causa concurrat, quia melior est castitas, quam matrimonium: ergo, &c. *Ren. q. 14. Lay. San.*
- 27 An votum non nubendi emissum à proclivi in venerem, valeat? R. aff. quia licet in casu prædicto particulari melius sit matrimonium, votum tamen debet esse de meliori bono, in se, & generaliter sumpto, in quo sensu melior est castitas: ergo, &c. *Ren. q. 16. Dia. contra Homobonum.*
- 28 An votum contrahendi matrimonium cum aliqua puella paupere, ut illam scilicet collocet, vel cum hac meretrice, ut illam à peccato tollat, sit validum? R. neg. si sit absolutum, & præscindat à circumstantia sedandi stimulos, vel suscipiendi prolem ob bonum publicum: Secus si sit conditionale, ut si nupsero, ducam, &c. nisi id fieret intuitu consanguinitatis, vel affectionis, & non intuitu pietatis. Rat. primi; quia majus bonum est cælibatus: ergo, &c. *Sua. Tamb.* Rat. 2. quia ex suppositione, quod nolit cælibatus servari, melius est matrimonium supradictorum: ergo, &c. *Bon. Tamb.* Rat. 3. quia tunc licet concurreret pietas, hæc tamen non esset causa voti: ergo, &c. *San. Ren. q. 15.*
- 29 Vtrum valeat votum non petendi dispensationem, commutationem, vel irritationem à voto? R. neg. absolute loquen do præscindendo à quovis alio fine, vel circumstantia bona. Rat. quia

quia quandoque necessaria, & utilior est dispensatio, &c. Tum quia tale votum præjudicat jurisdictioni Superioris: ergo, &c. *Ren. q. 16. Pala. &c.*

- 30 An qui *validè* vovit non petere dispensationem, possit petere irrationem voti. *neg.* quia qui vovit minus, intelligitur vovisse majus, non è contrà: ergo, &c. Hinc est, quod possit petere commutationem, quæ est quid minus dispensatione, etiam si ejus intentio non fuit, non petendi dispensatione *sanctum*, sed absoluta. *San. Ren. q. 17.*
- 31 Quis vovet, se non posse dispensari in voto, vel absolvi, frangendo votum, nisi à Pontifice, an validè voveat? *R. aff.* si sic vovendo statuat pœnam ad voti observantiam; quia ea pœna sic optima est: Secus aliter; quia præjudicaret facultati aliorum, extra Pontificem. *Ren. q. 18.*
- 32 An votum ingrediendi Religionem laxiorem sit validum? *R. valere in seculari, non verò in Regulari. Rat. primi; quia status secularis inferior est statu religioso: ergo, &c. Rat. 2. quia in Regulari tale votum esset contra consilia Evangelica: ergo, &c. Ren. q. 19.*
- 33 An valeat votum illius, qui promissit hanc tantum Religionem ingressurum, & non aliam? *R. aff.* si exclusio aliarum Religionum non sit ex aversione ab illis; quia melior est status unius, quam nullius Religionis: ergo, &c. *San. Ren. q. 20. contra Pala. absolutè negantem.*
- 34 An sicut non valet votum non ingrediendi Religionem, ita votum non acceptandi Episcopatum? *R. neg.* quia Religio est via ad perfectionem; Episcopatus verò status ipsius, qui præ humilitate renui potest: ergo, &c. *D. Tho. Lay. Ren. q. 21. &c. contra Syl. Nav. Azco. &c.*
- 35 Quis vovet non vovere absque consilio Confessarii, deinde vovet absque tali consilio, an teneat hoc 2. votum? *R. peccare mortaliter sic voventem, ut patet, sed votum non obligare, si primum votum sit emissum cum expressa intentione auferendi à se potestatem in posterum vovendi sine consilio Confessarii, ut etiam patet. Ren. q. 22.*
- 36 An votum non fidejubendi, vel non mutandi sit validum? *R. neg.* absolutè loquendo; quia sic est contra misericordiam. *Ren. q. 23.*
- 37 Quis vovit materiam, partim aptam, & partim ineptam, ut castitatem per aliquod tempus, & postea matrimonium, an, &c. *R. neg.* si utraque materia collectivè sit volita, & una de-

dependentem ab alia : Secus si divisivè : Rat. primi ; quia tunc materia apta intendi non potest à vovente, nisi cum inepta : atqui inepta non est materia voti : ergo, &c. Rat. 2. quia tunc reputantur duo vota: ergo votum, cujus materia est apta, erit validum. *Ren. q. 24. Bon. Lay. etc.*

38 An votum disiunctivum, occidendi Cajum e.g. vel ingrediendi Religionem sit validum quoad materiam aptam? R. neg. quia obligatio talis voti æqualiter respicit & materiam aptam, & ineptam, ut patet: ergo, &c. *Ren. q. 25. Bon.*

39 Vtrum votum rei impossibilis obliget? R. neg. quia ad impossibile nemo tenetur. Hinc contra *Bon. Sua. etc.* non valet votum vitandi omnia venialia collectivè, quia est de re moraliter impossibili. *San. Ren. q. 26.*

40 Quando duo vota sunt impossibilia, ad quod illorum quis teneatur? R. teneri ad illud, quod est de meliori bono; vel ad illud, quod prius est emissum, si vota sint æqualia, & unum post aliud sit emissum; vel dari electioni locum, si simul sint emissæ. Rat. primi; quia irritum est votum minoris boni impeditivum majoris boni: ergo, &c. *San. Rat. 2. quia æqualia vota non irritantur ad invicem: ergo si non ratione materiæ, saltem ratione prioritatis prævalet prius votum. Sd. Azor. Unde patet ad 3. Ren. q. 27.*

41 An votum rei necessariæ, secundum quid, ut rei alioquin præceptæ, sit validum? R. aff. quia res præcepta est in nostra potestate: ergo, &c. *Ren. q. 28. Less. San. &c.*

42 Vtrum qui totum votum implere nequit, teneatur ad partem, quam potest? R. aff. si materia voti sit divisibilis, & in parte salvetur ratio, & finis votis: Secus è contrà. Hinc non tenetur quis ædificare partem Ecclesiæ, quam vovit, nec tamen potest totam ædificare. *Ren. q. 29.*

V O T I O B L I G A T I O. Quæritur.

1 **A**n obligatio voti sit ejusdem speciei infiniæ in omnibus votis, etiam circa diversas virtutes? R. aff. secus expressa voventis intentione, volentis se obligare ex diversis virtutibus. Rat. quia in quolibet voto oritur ejus obligatio ex virtute Religionis, & materialiter ad ejus transgressionem se habent aliæ concurrentes virtutes. *Ren. 10. 1. fol. 152. q. 1. Bon. Carr. &c. contra aliquos apud Vasq.*

2 An obligetur quis ex voto ad id, quod si prævidisset, non se

obligasset? *R.* aff. si ex prava dumtaxat voluntate, & sine ulla ratione non vovisset: Secus si rationabiliter, vel ex aliqua qualitate, quæ reddat materiam voti omnino illicitam, vel impossibilem. Hinc nihil cogitans de die Natalis Domini, non tenetur ad votum jejunii, emissum pro singulis 6. feriis, quando in 6. Feria incidunt Natalitia Domini: Et è contrà tenetur jejuna-
re, si ipsi eo die adveniant bellaria, vehementer ab ipso appetita: Vel qui post votum emissum castitatis, expertus sit, se non posse caste continere. *Ren. q. 2. San. De Janu.* contra *Nav. Moli. Tabien. &c.* & contra *Cara.* id ad vota solemnia etiam extendentem.

- 3 An votum rei parvæ obliget sub mortali? *R.* neg. quia votum est ad instar præcepti: ergo, &c. *Ren. q. 3. San.* contra *Caje.*
- 4 An in potestate voventis sit se obligare ad levem culpam in materia gravi, vel ad gravem in materia levi? *R.* ad primum aff. Ita *San. Sua. &c.* contra *Sot. Vasq. etc.* Ad 2. verò neg. Ita *Vasq. Sancti. Sot. etc.* contra *Fag.* Rat. utriusque; quia legislator in materia gravi obligare potest sub levi, non verò è contrà: ergo ita vovens: consequentia probatur; quia votum est ad instar legis: ergo, &c. *Ren. q. 4.*
- 5 An peccet mortaliter omittens toto anno Orationem Anglicam, per votum quotidie promissam? *R.* neg. si Oratio Anglicana sit promissa in honorem diei, & huic sit affixa, itaut cum die expiret: Secus è contrà. Rat. utriusque; quia in secundo tantum casu orationes illæ Anglicæ continuantur saltem moraliter pro toto anno. *Ren. q. 5. Bauci. Saq.*
- 6 An pœnitere de voto facto, sit peccatum saltem veniale? *R.* aff. quia talis displicentia aliquantulum executionis propositum infirmat: ergo, &c. *Ren. q. 6. Pala.* contra *Sua.*
- 7 An toties peccet, quoties quis comedit carnes in die jejunii per votum dumtaxat promissum? *R.* neg. quia votum jejunii non est ad instar præcepti jejunii, in quo principaliter veniunt tam jejunium, quàm abstinentia à carnibus, sed tantum in eo principaliter venit jejunium: ergo, &c. *Ren. q. 7. San. Lai, &c.* contra *Sua. Azo. &c.*
- 8 Quis vovit non bibere vinum pro certo die, an toties peccet, quoties illud bibit? *R.* aff. nisi indeterminatè pro aliqua die vini abstinentiam voveret; quia tunc, ex *San.* in tantum non peccaret, quia teneretur pro alia die votum differre. Vel nisi abstinentia à vino esset promissa ut accessoria, in voto e. g. jejunandi in pane, & aqua, ut patet. Rat. quia tale votum est ad instar

- flar præcepti negativi, quod obligat semper, & ad semper: ergo, &c. *Ren. q. 3.*
- 9 An vovens se panem, & aquam solum comesturum pro tali die, pluries peccet, bibendo pluries vinum. *R. aff.* quia sic principaliter, & non accessorie ad jejunium vovet panem, & aquam; & sensus est, in omnibus comestionibus se vovere, ea tantum comesturum: ergo, &c. *Ren. q. 9. San. Portel. contra Pasqualig.*
- 10 An vovens jejunium in pane, & aqua (de cujus tamen intentione non constat an voverit utrumque per modum unius) teneatur ad jejunium, bibendo vinum? *R. neg.* quia in odiosis, & libertatem minuentibus, ut est votum, stricta est facienda interpretatio. *Ren. q. 10. Pasq. contra San.*
- 11 Quis vovit jejunium in pane, & aqua, an possit comedere pastillos esculentos, vulgo *maccaroni*? *R. neg.* quia pastilli, etiam crudi non veniunt nomine panis promissi, & intenti per votum: ergo, &c. *Ren. q. 11. Tamb.*
- 12 Quis vovit decem missas, an satisfaciat voto, si inveniat Sacerdotem gratis illas celebrantem. *R. neg.* si elemosyna principaliter vovetur, sicut missæ (ut patet) nec vovetur danda Sacerdoti in communi: Secus si accessorie, vel danda determinato Sacerdoti. *Rat. 2.* quia determinatus Sacerdos dumtaxat, juri suo cedere potest cum effectu ad satisfactionem voti; nam, quando Sacerdoti in communi elemosyna principaliter, promittitur, & unus cedit juri suo, est alius habens ad eam jus: ergo, &c. Vnde ad primum. *Ren. q. 12. San.*
- 13 Quis vovit abstinentiam à lacticiniis, an possit comedere ova? *R. neg.* quia votum est ad instar legis Ecclesiasticæ, quæ cum lacticiniis in jejunio prohibet etiam ova: ergo, &c. *Ren. q. 13. contra San.*
- 14 An vovens jejunium teneatur abstinere à lacticiniis? *R. aff.* etiam extra Quadragesimam, si vigeat consuetudo ab eis abstinendi in die jejunii; quia cum illa ad lacticiniorum abstinentiam obligat præceptum jejunii, ad cujus instar est votum: ergo, &c. *Ren. q. 14. Azor. contra San.*
- 15 Quis vovit jejunium singulis sextis feriis, an si eo die incidat festum Nativitatis Domini, teneatur jejunare, & non comedere carnes. *V. Jejunium Ecclesiasticum q. 54.*
- 16 An si Vigilia Nativitatis ea die, qua quis vovit jejunium occurrerit, possit vovens juxta consuetudinem facere ferotinam refectiunculam. *V. Jejunium Ecclesiasticum q. 53.*
- 17 An in dubio voti teneamur ad votum. *V. Conscientia q. 53.*

- 18 Vtrum votum teneat in dubio, an res promissa sit bona, vel mala. *v. Conscientia q. 66.*
- 19 Quis vovit quotidie Rosarium, vel vovit Religionem, sed dubitat, an voverit tertiam partem, vel integrum Rosarium, vel an professionem voverit; vovendo Religionem, vel saltem ingressum ad illam, ad quid teneatur. *v. Conscientia q. 65.*
- 20 Quis vovit Religionem ex fine martyrii subeundi in partibus infidelium, an censeatur vovisse martyrium? *R. neg.* si non vovit etiam martyrium; quia finis præcepti, ad instar cuius est votum, non cadit sub præcepto: ergo, &c. *Fili. Ren. q. 20.*
- 21 Quis vovit eleemosynam, non determinando quantitatem, vel vovit frumentum, nihil determinando, ad quid teneatur? *R. satisfacere dando quamcumque eleemosynæ quantitatem, prudentis tamen arbitrio, spectata videlicet, facultate Personæ voventis, dando scilicet non quamlibet infimam mensuram tritici, sed unam ex usitatis in eo loco. Rat. quia vota stricte sunt interpretanda. Ren. q. 21.*
- 22 Quis vovit Religionem, non assignando tempus, quando teneatur illam ingredi? *R. teneri, cum primum commodè potest, prudentis iudicio; quia tunc Deus, cum quo contractum est debitum executionis voti, hanc petit: ergo, &c. San. Quod si dubitet, an tempus in voto determinaverit; vel si certus sit de tempore, dubitet verò de qualitate ipsius, tunc longius tempus censeri debet statutum in secundo casu, & nulum in primo; quia in dubio favendum est libertati. Tamb. Ren. q. 22.*
- 23 Qualis dilatio executionis voti constituat mortale in vovente? *R. (præscindendo à quovis periculo votum numquam implendi.) Dico, eam tantum dilationem esse mortale, quæ minuit rem voto promissam, e. g. servitium, voto perpetuo Religionis, vel Xenodochio inserviendi promissum. Rat. quia ea tantum dilatio damnum affert Deo creditori: ergo, &c. Tamb. Ren. q. 23.*
- 24 Quis determinavit tempus implendi votum, an eo transacto, teneatur ad votum? *R. aff. si determinatio facta sit à vovente ad sollicitandam obligationem, vel solum ad maiorem commoditatem ipsius: Secus si ad eam terminandam. Rat. utriusque; quia in secundo tantum casu tempus vovetur per modum, anius cum re promissa: Vnde eo elapso, votum amplius non obligat: in primò verò oppositum evenit: ergo, &c. Ren. q. 24. San.*

- 25 Quis vovit jejunare semel in hebdomada proxima, an teneatur prævenire, & jejunare die Martis, si prævideat, se non posse sequentibus diebus jejunare? R. aff. quia tempus proximæ hebdomadæ, (non ad suspendendam, sed ad differendam obligationem voti) designatum est à vovente: ergo, &c. *Fili. Ren. q. 25.*
- 26 Ad quid teneatur vovens principaliter, vel Religionem incommuni, vel talem in particulari? R. teneri adhibere, quantum in se est, moralem diligentiam, ut in aliqua Religione, vel aliquo Conventu talis Religionis recipiatur, etiam si in una, vel altera Religione, uno, vel altero Conventu fuerit exclusus; in quo tamen casu non tenetur nisi quinque, vel sex Monasteria, aut Religiones, (exclusis strictissimis) extantes intra Civitatem si vovens sit mulier, vel intra Regnum, si sit vir, & Monasteria non sint diversarum linguarum, & morum, adire. Rat. quia ex morali diligentia adhibetur in rebus gravissimis, inter quas est etiam Religio. *Ren. q. 26. San.*
- 27 Ad quid teneatur vovens Religionem, si dubitet, an determinatam, vel in communi eam voverit? R. teneri ad Religionem in communi; quia per hanc dumtaxat, simpliciter seculum dimittitur, quæ intentio videtur esse voventis Religionem. *Ren. q. 27. San. Pelliz.* contra aliquos apud *San.* faventes libertati voventis.
- 28 Ad quid obligetur vovens, nihil sibi fore impedimenti, vel nullam Personam fore sibi obstaculum, quominus Religionem ingrediatur? R. in utroque casu obligari ad superandas omnes difficultates, ut patet, sed in primo dumtaxat, obligari ad Religionis ingressum; quia in eo, dumtaxat, verè Religionem vovet. *Ren. q. 28. San. Pelliz.*
- 29 An vovens Religionem satisfaciatur voto, assumendo habitum Sancti Iacobi, Calatravæ, &c. R. neg. etiam in nostra opinione admittente Militares prædictos pro veris Religiosis: imò etiam (contra *Vidal.*) si assumendo habitum fieret in eo Ordine Clericus, vel Sacerdos. Rat. quia Religionem vovens, intendit vivere in communi, & alienus à curis, & fastu hujus sæculi: ergo, &c. *Ren. q. 29.*
- 30 An qui vovit ingressum in Religionem, teneatur ex vi voti perseverare in ea? R. neg. etiam si nulla justa causa exeundi à Religione intercedat; quia in voto prædicto adest hæc tacita clausula, si voventi Religio placuerit: Maxime quia *Trid. sess. 25. c. 15. & 16.* ingredienti Religionem concedit annum de-

Novitiatu ad experientiam. *Ren. q. 30. Azo. Nov. contra Sua. San. Sotum, etc.*

- 31 An qui vovit ingressum in Religionem, & perseverantiam in ea, possit egredi adveniente iusta causa? *R. neg.* quia nulla iusta causa militare potest contra voventem expresse perseverantiam: ergo, &c. *Ren. q. 31. San. Azo. etc. contra Dia. Soto. Ledes. etc.*
- 22 An vovens perseverantiam in Religione in genere, teneatur unam ingressus, & ab ea dimissus, aliam ingredi? *R. aff.* quia in casu sic vovens duo vota emittit, unum de Religione, alterum de perseverantia: ergo licet ex vi prioris voti non teneatur alias adire Religionem, tenetur tamen ex vi posterioris, si speret in eis professionem emissurum. *Ren. q. 32. Pellik.*

VOTI IRRITATIO, DISPENSATIO, ET COMMUTATIO. *Quæst.*

- 1 **Q**uid sit irritatio voti? *R.* esse obligationis voti annulationem: & fieri potest invito vovente, & sine causa ab his dumtaxat, qui potestatem dominativam habent, qualis est potestas Patris in filios, viri in uxorem, Pontificis in Religiosos, (non autem in sæculares) Curatoris in Minores, &c. Dispensatio verò, & Commutatio requirunt causam, potestatem spiritualement, & (contra *San.* loquendo de dispensatione) consensum voventis. Et denique commutatio non tollit, sed differt obligationem voti in aliam. Unde patet differentia inter irritationem, dispensationem, & commutationem. *Ren. 10. 1. fol. 163. q. 1.*
- 2 Quæ vota Religiosorum *subditorum* irritari possint à Prælati? *R.* exceptis tribus votis essentialibus, vel quarto aliquarum Religionum; & denique voto transeundi ad arctiorem Religionem, ex cap. *Licet de Regul.* Cætera irritari possunt; quia ex communi usu Ecclesiæ hanc imbibunt conditionem, si scilicet Superior consenserit. *Ren. q. 2.*
- 3 An vota Novitiorum irritari possint à suis Superioribus? *R. neg.* sed tantum suspendi possunt, non quid omnia, sed ea, quæ impediunt Novitiatu exercitia. *Rat. primi;* quia Novitii non subduntur potestati dominativæ: ergo, &c. *San. Sua. Rat. 2.* quia tempore Novitiatu opera Religionis sunt de meliori bono, quam ea opera voti: ergo, &c. *Ren. q. 3.*
- 4 An Abbatissæ, & Priorissæ possint vota Monialium sibi subje-

cta;

clerum irritare, & idem queritur de Superioribus Militarum. S. Joannis, &c. 1. ad primum aff. quia ratione voti obedientie eandem tacitam conditionem, si *Prælati consenseris*, includunt vota Monialium, ac includunt vota Religiosorum; ergo, &c. *Less. Sum. Sac. 1. c. contra Aza. & Palud.* id. tantum concedentes de vobis gubernationi domus præjudicantibus. Hinc ad 2. *B.* neg. quia non omnes operationes Militarum supradictorum à suis Superioribus diriguntur; unde hi potestatem dominativam totaliter in ipsos non habent: ergo, &c. *Ren. 4. 4.*

5. An per professionem Religiosam vota facta in seculo, vel in Novitiatu irritentur, (seu melius) extinguantur? *B.* aff. five realia sint (contra *Tabien. Palud. 1. c.*) five personalia: dummodò in favorem tertii non sint emissæ, & ab eo acceptatæ. Rat. primæ: quia debitor totum se tradens creditori, eminenter satisfacit omnibus suis debitis: ergo ita, &c. *S. Tho. 1. 2. q. 1. c. Sum. 1. c.* Rat. 2. quia tunc nec commutatio, quæ est quid minus, valida esset, quia (ratione juris tertio acquisiti) non esset in melius: ergo, &c. *Sum. Res. 4. 4.* Hinc inferitur primò, à fortiori posse supradicta vota commutari per professionem Religiosam, etiã ab ipso vovente. Inferitur 2. per vota simplicia Biennialium Societatis, non extingui, sed tantum suspendi eorum vota in seculo, vel Novitiatu emissæ. *Tom. Pelliz. 1. c.*

6. An per Episcopatum extinguantur vota emissæ ante illius susceptionem? *19.* neg. five Episcopatus statui Religioso, five statui seculari succedat. Excipitur quartum votum aliquarum Religionum, quod suspenditur per assumptionem Episcopatus. Rat. primæ; quia Religiosus factus Episcopus remanet verè Religiosus; nam ex vi votorum Obedientiæ, & paupertatis obligatur Pontifici, & Ecclesiæ, cui & obedire tenetur, & cui tamquam purus administrato, bona Ecclesiastica acquirere debet: Imò habitum suæ Religionis deferens incurrit excommunicationem latam in cap. *Ne Clerici, vel Monachi in 6. Res. 4. 6. D. Tho. Sum.* Rat. 2. nam in tantum professio religiosa extinguit antecedentia vota, quia id speciali jure, & legitima consuetudine habet; secus status Episcopalis, quamvis statu Religioso sit perfectior: ergo, &c. *Sum.* Rat. 3. quia quarti voti materia in Religioso facto Episcopo notabiliter mutatur: ergo, &c. *Sum. contra Vasq.* id negantem de quarto voto Professorum Societatis.

7. Quæ vota irritare sibi possint vir, & uxor? *B.* nisi de consensu utriusque conjugis vota sint emissæ, potest vir omnia vota

uxoris post matrimonium emissis irritare, siue materis: in matrimonio promissa duntaxat, siue etiam (contra *Etli. Sma. Less. &c.*) ceteris materis gubernationem familie spectantibus, præjudicent: Vxor vero non potest nisi quas præjudicant materis in matrimonio promissæ. Rat. primi; quia tunc utæque per consensum juri suo cessit: ergo, &c. contra *Pala. Rat. 2.* quia vir est caput uxoris, non quidem in actu conjugali (ratione æqualis utriusque obligationis) sed in materis ad gubernationem spectantibus: ergo, &c. *Fag. San. Ser. &c.* contra *Pala. Ponti. Syroi. &c.* Rat. 3. quia in actu conjugali, ex dictis, æqualiter vir uxori, & hæc viro subditur ergo, &c. *Ren. q. 7.*

8 An possit conjux adulter irritare vota conjugis innocentis & p. aff. duntaxat quando innocens de adulterio non conqueritur, volendo facere divortium; quia tunc adulter adhuc jus habet in corpus innocentis: ergo, &c. antecedens probatur; nam adhuc jus habet non tantum petendi, sed etiam exigendi debitum: aliàs seipsum proderet, & poenæ privationis petendi debitum multaret: ergo, &c. *San. Ren. q. 8. Fag.* contra aliquos absolute negantes.

9 Quæ vota Parentes, & qui loco Parentum sunt, ut Tutores, Curatores, irritare possint? Dico primo. Potest Pater, vel Tutor omnia vota puberum irritare ex cap. *mulier. 31. q. 2.* Dico 2. Pater, vel Curator potest irritare vota realia, aut mixta puberum, quamdiu sint sub Curatorum, vel Patria potestate, & vota non sint de bonis castrensis, vel quasi castrensis. Personalis vero irritare non potest, nisi graviter præjudicarent patriæ potestati. Rat. primi; quia tunc administratio bonorum, Patri, vel Curatori duntaxat, competit: ergo, &c. *Ren. q. 9. Rat. 2.* quia puber quoad ea, quæ suam Personam concernunt, non subditur alterius potestati. *D. T. b. San. &c.* contra *Ser.*

10 An Mater possit irritare vota filiorum, deficiente Patre, Tutore, vel Curatore? R. posse irritare vota puberum, & realia duntaxat, vel gubernationi domus præjudicantia. Rat. utriusque; quia tunc Mater convenienter loco Tutoris, vel Curatoris subintrat: ergo, &c. *Ren. q. 10. San. Tamb. &c.*

11 Quæ vota Servorum mancipiorum irritari à Dominis possint? R. loquendo de personalibus (de realibus enim non est dubium) ea tantum irritare possunt, quæ eorum servitio, & si partialiter, præjudicent, vota tamen sint indivisibilia: quia in his duntaxat Dominus potestatem habet in servum. *Ren. q. 11.*

San.

- San.* Dixi in *quæsto. municipiorum*; quia familia vota servorum famulorum suspendi tantum possunt à Dominis. *Sus. San.*
- 12 An vota emissa tempore subjectionis, nec tunc irritata, possint irritari tempore subjectionis solutæ? *R.* aff. dumtaxat quando subiectio non est omninò soluta, dummodò post solutionem subjectionis, vota non sint confirmata. *Rat.* quia tunc adhuc perseverat aliququaliter potestas irritandi, ergo, &c. Hinc Pater irritare potest vota personalia impuberum adveniente pubertate, quia adhuc tunc perseverat imbecillitas voventis, quæ est ratio irritandi vota impuberum. *San. Res. q. 12. Less. Dec. 9. c.*
- 13 An sicut votum personale earissimum ab impubere potest irritari à Patre, etiam vovente factò pubere, ita possit irritari à Curatore, mortuo Patre? *R.* aff. quia Curator gerit vices Patris: ergo, &c. *Res. q. 13. San. Fag. 9. c. contra Sus.*
- 14 An vota emissa tempore subjectionis, implenda tamen subiectione soluta, possint ab habente potestatem irritari? *R.* aff. ab habente dumtaxat plenam potestatem. Hinc non potest Dominus irritare vota servorum famulorum, nec Pater vota filiorum puberum; quia hi habent potestatem limitatam, quoad ea dumtaxat, quæ eorum potestati præjudicant: & è contrâ, potest Superior vota Religiosorum irritare implenda tempore Episcopatus consecuti, & Tutor irritare potest vota impuberum tempore pubertatis implenda. *Res. q. 14. San. contra Caj. Nov. 9. c. absolute negantes, & contra Less. Vega. absolute concedentes.*
- 15 An vota emissa tempore libertatis, irritari possint tempore subjectionis ab habente potestatem. *R.* irritari non posse: bene verò suspendi, utpotè dominativæ potestati præjudicantia, unde subiectione soluta reviviscunt. *Rat.* primi, quia vota emissa tempore libertatis excludunt conditionem illam, si Superiori placuerint; quæ conditio, est ratio cur vota irritari possint tempore subjectionis: ergo, &c. *Rat.* 2. quia obligatio iustitiæ, quæ contrahitur per subiectionem, prævalet obligationi Religionis contractæ per vota: ergo, &c. *Res. q. 15. San. contra Propositum.*
- 16 An vota emissa, & irritata tempore subjectionis, reviviscant subiectione soluta? *R.* neg. quia cætera vota conditionalia, conditione non impleta, perpetuo extinguuntur: ergo ita emissa cum hac conditione, si Superior consenserit, sive hic limitatam (contra *Sus. Valen. Resoliam*) sive plenam habeat potestatem: ergo, &c. *Res. q. 16. Fag.*

- 17 An potestas irritandi vota extendatur ad vota emissã de licentia ipsius, & ejusdem Superioris irritare volentis? *Res. valide extendi, etsi sine justa causa, venialiter illicitè. Rat. primi; quia licentia emittendi vota, praterquamquod intelligitur cum tacita conditione, nisi aliud expedire videbitur, non eximit subditam à dominativa potestate Superiorum: ergo, &c. San. Lay. Pug. Rat. 2. quia oppositorum eadem est ratio: ergo si cooperatio Superioris concedentis licentiam fuit bona, & irritatio postea sine causa erit venialiter saltem mala. Ren. q. 17. S. u. Ser. &c. Dixi, in qua. ipse, & ejusdem, &c. quia certum est alium Superiorem, saltem æqualis potestatis, posse licite, & valide.*
- 18 Si dubium sit an vota sint emissã tempore subjectionis, vel ante subjectionem, aut dubium sit, an in ipsa subjectione sint emissã, vel non, possint à potestate habente irritari. *ass. in utroque casu, videlicet, siue dubium supra votum, siue supra subjectionem cadat. Rati quia in utroque casu possessio fiat pro Superiore, proculdubio subditum possidente: ergo, &c. Ren. q. 23. San. Sanci. &c.*
- 19 An peccet subditus implendo votum post irritationem? *peccare venialiter, si Superior, vel Regula sub præcepto interdicit voti executionem: Secus si tantum irritet: vel si sub præcepto interdicit, non votum, sed modum ipsius, ne scilicet subditus sine licentia voveat, interdicit. Rat. primi; quia tale votum à principio fuit invalidum, utpote de materia illicita contra præceptum Superioris, vel Regulæ: ergo, &c. Unde patet ad 2. Rat. 3. quia tunc votum etiam sine licentia emissum validum est, & licitum à principio, quia imbibit tacitam conditionem, si Superior consenserit; unde obligat donec Superior non contradixerit: ergo, &c. San. Ren. q. 19.*
- 20 Quid sit dispensatio? *Est relaxatio obligationis in totum, vel in partem, factam per auctoritatem Ecclesiasticam. Vide q. 1. Cause ad dispensandum, ex Tamb. sunt imperfecta deliberatio in votis, notabilis difficultas in illis exequendis, vel temporale damnum; & denique dubium, an ejus executio majus bonum impediat, vel damnum inferat. Ren. fol. 122. q. 1.*
- 21 Quis possit in votis dispensare? *Cum obligatio voti sit de jure Divino naturali, nullus, ea perseverante, in voto dispensare potest, aliàs in jure Divino naturali dispensaret; sed tantum humana potestas declarare potest in casu particulari, votum non obligare: sic dispensare possunt omnes Prælati habentes*

- jurisdictionem in foro externo, vel privilegium. Unde potest primò Papa respectu omnium fidelium. 2. Episcopus respectu suorum subditorum. 3. Prælati Regulares exempti respectu suorum subditorum. 4. ex privilegio Innoc. VIII. possunt Confessarii Ordinum Mendicantium dispensare in omnibus votis, in quibus potest Episcopus, excepto voto peregrinationis ultra viginti leucas. Excipiuntur quinque vota, videlicet castitatis *perpetua*, Religionis approbatæ, peregrinationis ad limina Apostolorum, Ad S. Jacobum in Compostellam, & in Terram Sanctam, quæ à solo Papa dispensari possunt. *Ren. q. 2.*
- 22 An Papa possit etiam in votis solomnibus dispensare? R. neg. propriè loquendo, & in sensu composito obligationis voti, ex modò dictis: nec de facto ullus Pontifex sic dispensavit, sed in aliquibus casibus declaravit dumtaxat, juxta existente causa, vota non obligare. *Ren. q. 3. contra Nav. Sæ. Azo. &c.*
- 23 An Abbatisse possint dispensare in votis suarum Monialium? R. neg. quia carent jurisdictione ad dispensationem, imò & ad commutationem requisita. Hinc sequitur, nec posse propriè dispensare in cæteris Regulæ observantiis, sed tantum declarare, hic, & nunc, subditam non ligari hæc, vel illa observantia. *Ren. q. 4. Pelliz. Tamb. &c.*
- 24 An Prælati Regulares possint saltem dispensare in votis subditorum transeundi ad arctiorem Religionem? R. aff. quia talia vota non sunt Religionis simpliciter, sed talis Religionis, unde non sunt reservata: ergo, &c. Dixi in quæ. *possint saltem, &c.* quia per Canones prohibita est superioribus talium votorum irritatio dumtaxat. *Ren. q. 5.*
- 25 An Episcopi, vel alii Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem possint omnia vota subditorum dispensare? R. aff. exceptis votis, quæ sunt in præjudicium tertii, & quinque enumeratis q. 22. nisi (de quinque loquendo) dubium oriatur, vel periculum sit in mora, aut Pontifex ob paupertatem adiri non possit, &c. Ratiocina reservatio strictè est interpretanda. Unde votum peregrinationis, non ad limina Apostolorum, sed ad alia loca invisenda, non censetur reservatum Pontifici. *Tamb. San. Ren. q. 6. &c.*
- 26 An sicuti potest Episcopus dispensare in votis Pontifici reservatis in casu magnæ necessitatis, ita possint Regulares, qui habent privilegium dispensandi in omnibus votis, in quibus possunt Episcopi? R. neg. quia virtute privilegii *cit. q. 22.* Mendicantes dispensare possunt in votis, in quibus potest Episco-

pus jure ordinario, non autem ex quadam interpretatione voluntatis Pontificis : sed in supradictis non potest Episcopus jure ordinario: ergo, &c. *San. contra Crouser.* Hinc si vota reservata deficient à vera natura voti reservati, possunt Regulares; quia in ipsis jure ordinario Episcopus dispensat. *Ren. q. 7. Pag. 676.*

27 An Episcopus possit dispensare in votis cum Inculis, Peregrinis, vel Vagis suæ Dioecesis? *q. neg.* cum Vagis absolute posse; quia hi nullibi domicilium habent: cum cæteris verò posse, dumtaxat quando domicilium in Dioecesi acquirunt cum animo ibi habitandi majori parte anni; quia sic efficiuntur subditi. *Ren. q. 8.*

28 An votum virginittis, vel castitatis conjugalit sint ex reservatis Pontificis? *q. neg.* quia votum castitatis conjugalit non est omnimodæ castitatis, & sola virginittis (dumtaxat voto promissa) votum castitatis excludit: ergo reservatio, utpote, odiosa, ea non comprehendit: sicut nec comprehendit votum non fornicandi: vel (contra *Caj. Nau. &c.*) votum non ineundi matrimonium. *Ren. q. 9. San.*

29 An votum assumendi Ordines Sacros, censetur reservatum, propter votum castitatis annexum? *q. neg.* quia in tantum votum absolute virginittis est reservatum, quia qui sic virginittatem vovit, immediate vovet etiam castitatem; non verò præcisè, quia voto virginittis est annexum votum castitatis: sed qui vovit assumere Ordines Sacros, non vovit immediate castitatem; aliàs peccaret contra votum, si fornicaretur antequam Sacros Ordines assumeret, quod non est verum: ergo, &c. *Ren. q. 10. Pag. 677. c. contra San.*

30 An votum ingrediendi arctiorem Religionem, vel votum perseverandi in Religione sint ex reservatis? *q. neg.* quia circumstantiæ voti sub reservatione non cadunt. Hinc, jussu intercedente causa, potest in his votis dispensari. *Ren. q. 11. San.*

31 An vota disjunctiva, quorum altera pars tantum est reservata, altera non: ut votum castitatis, vel perpetui jejunii, possint ab Episcopo dispensari? *q. aff.* dumtaxat quando vovens non dum elegit partem reservatam: & hoc etiam si pars non reservata reddita esset impossibilis; *Rat. 2.* quia per accidens, ratione impossibilitatis alterius partis, & non ex natura voti hoc ad partem reservatam obligat: ergo, &c. *Rat. primi;* quia tunc vovens indifferens est ad eligendum partem non reservatam: ergo, &c. *Ren. q. 14. Lay. Less. etc.*

33 An

32 An prædicta quinque vota censeantur reservata, si sint poenalia, vel conditionalia de futura contingenti? R. neg. unde dispensari possunt, siue post impletam conditionem (contra *Azo. Sol. Nam. etc.*) siue ante; quia similia vota sunt ex affectu ad conditionem duntaxat, non verò ex affectu ad rem promissam: ergo non formaliter, sed materialiter sunt vota, castitatis e.g. Dixi in quæ. *conditionalia de futuro contingenti*; quia vota conditionalia de præsentis, de præterito, vel futuro necessario, non conditionalia, sed merè absoluta sunt. *Ren. q. 15. San.*

33 Quid sit commutatio voti? R. esse substitutionem operis honesti loco alterius per votum promissi eodem vinculo (intellige voti non reservationis) manente: unde facta commutatione, non esset amplius votum reservatum. *Ren. fol. 173. q. 15. Tamb. Fili.*

34 Quis possit vota commutare? R. in evidenter melius, vel in evidenter æquale, posse unumquemque sibi votum commutare, exceptis votis Papæ reservatis: in minus verò commutari votum non posse, nisi ab habente potestatem dispensandi. Rat. primi; quia proculdubio creditor Deus acceptat opus evidenter melius: ergo, &c. *San. Rat. 2.* quia in commutatione operis in evidenter æquale, nulla admittitur dispensatio: Præterquamquod certum est, Deum æquale opus acceptare: ergo, &c. *Ben. Dispar. 2. in sol. 16. et sol. 7. in sol. etc. contra Pala. San. Fag. etc. Rat. 3.* quia in commutatione in minus requiritur auctoritas dispensantis in ea parte voti, quæ, facta commutatione, amplius non exigitur. Hinc quia in Jubilæo, vel Bulla Cruciatæ non conceditur nisi facultas commutandi duntaxat vota in minus commutari non possunt. *Ren. q. 2.*

35 Quid sit spectandum ad servandam æqualitatem inter votorum commutationem? R. id remitti prudentis arbitrio, attendita dignitate materiæ subrogatæ, utilitate spiritali vovens, hujus sine, difficultate executionis rei promissæ, &c. de quibus *Ren. q. 4.*

36 An votum in favorem tertii emissum, possit sine hujus consensu, autoritate propria, vel per Episcopum in melius commutari? R. aff. si tertius nondum acceptavit rem voto promissam: Secus (contra *Cajet. Nav.*) si acceptavit. Rat. utriusque, quia jus tertio, per acceptationem duntaxat acquiritur: ergo, &c. *Ren. q. 5. Sua. Say. etc.* contra aliquos apud *Fag.* absolute negantes, si votum primario non ad Deum, vel Sanctos, sed in favorem tertii sit directum.

- 37 An in commutatione voti in evidenter æquale requiratur iusta causa, sicut requiritur in dispensatione: *℞. neg.* quia ex dictis q. 2. in tali commutatione nulla admiscetur dispensatio: *ergo, &c. Ren. q. 6. Less. contra San. etc.* Dixi in quæ. in evidenter æquale; quia certum est, in minus requiri, & in melius nequaquam.
- 38 An liberum sit voventi post commutationem voti de ejus consensu factam, redire ad prius votum? *℞. aff.* siue commutatio facta sit in minus, siue (contra *Sua Fili.*) in melius, vel æquale. Primum est certum. 2. & 3. probatur; quia in tali commutatione de consensu voventis, imbibitur tacita conditio, ut liberum sit voventi ad prius votum redire, si velit *ergo, &c. Ren. q. 7. Less. Azo. etc.*
- 39 An si materia per commutationem subrogata, culpa voventis reddatur impossibilis, vel inepta materia voti, teneatur voventis redire ad prius votum? *℞. neg.* quia cum non possit voventis duplici obligatione teneri ad votum; idcirco facta commutatione siue per legitimam jurisdictionem, siue (contra *Tamb.*) propria autoritate, prior obligatio voti prorsus extinguitur: *ergo, &c. Ren. q. 3. San.*
- 40 An peccet contra votum, qui materiam per commutationem subrogatam non implet? *℞. aff.* quia materia subrogata, sub voto à vovente acceptatur; & quamvis non sit perjurus, qui materiam in commutatione juramenti subrogatam non implet, hoc est quia eam sub juramento non acceptavit, ut supponitur. *Ren. q. 9. Less. Tamb.*
- 41 An qui ordinariam facultatem habet commutandi vota, possit in illis dispensare, & è contra? *℞. ad primum neg.* Ad 2. verò *aff.* *Rat. utriusque;* quia dumtaxat cui competit majus, & competere videtur, quod est minus, non è contra; commutatio enim tanquam quid minus dispensatione, sub hac continetur, non è contra: *ergo, &c.* Dixi in quæ. *Ordinariam;* nam de delegata locuti sumus. Ver. satisfactio per Iubilæum. q. 29.
- 42 An commutatio votorum necessariò à confessario facienda sit in confessione? *℞. neg.* loquendo de commutatione faciendæ, vel virtute Jubilæi, & Cruciatæ, vel per privilegia Regulæ: Secus de faciendæ virtute literarum Apostolicarum, vel ordinaria auctoritate Confessarii. *Rat. primi;* quia (præterqu岸quod clausula illa. *auditis confessionibus,* quæ apponi solet, refertur ad absolutionem peccatorum dumtaxat) privilegia sunt amplianda, non restringenda: *ergo, &c. Ren. q. 11. San. Dia. contra*

tra *Lay. & Peregr.* Rät. 2. quia in dictis literis apponitur hæc clausula, *adita confessione, non aliter, nec alio modo. Fili.* Et rursus ordinario Confessario seculari non ex privilegio, (quod est quid favorabile) competit ea commutatio, sicut competit cæteris supradictis, sed potestate duratæ ordinaria: ergo, &c.
Ren. cit.

Vsura quid sit, Quando committatur, etc. v. Contractus gratuiti q. 43. etc. v. Contractus onerosi q. 20. 41. 43. 81. v. opi. 41. et 42. Innoc.

Vsufuctus quid sit, etc. v. Dominium q. 1.

Vti privilegio an sit quid liberum. v. Missam audire, etc. q. 7. et 20.

Vxor an possit communicare cum suo marito excommunicato. v. Censura excomm. majo. q. 26. Quando contrahere possit. v. Contractus in genere. q. 35.

PROPOSITIONES DAMNATÆ AB ALEX.
VII.

- 1 **N**emo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.
- 2 Vir equestris ad Duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. *V. Censura excom. ob Duellum q. 10.*
- 3 Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutio- nem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt; & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis cri- minibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Emin. Cardinalium visa, & tolerata est.
- 4 Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quos- cumque seculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurra. *V. Sacramenti Pœnit. Minister Ordi. ad re- servata q. 9.*
- 5 Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis. *V. Denunciatio in ma- teria, etc. q. 7.*
- 6 Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit pœni- tenti chartam, postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione; ac proinde non est de- nunciandus. *V. Denunciatio in materia, &c. q. 9.*
- 7 Modus evadendi obligationem dedunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante: Hinc potest ipsum absolvere absque onere denunciandi. *V. Denunciatio in materia, &c. q. 5.*
- 8 Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa lici- tè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem, idque post De- cretum Urb. VIII.
- 9 Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta. *V. Sacram. Eucha. ut, etc. q. 41.*
- 10 Non est contra justitiam, pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre. Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione, etiam juramento firmata dandi stipendium, quod pro nullo alio offeram. *V. Sa- cram. Eucha. ut, etc. q. 43.*

- 11 Peccata in Confessione omiffa, feù oblita ob inflans periculum vitæ, aut ob aliam caufam, non tenemur in fequenti confessione exprimere. *V. Sacramenti Pœnit. Minifter Deleg. ad refervata q. 15.*
- 12 Mendicantes poffunt absolvere à cafibus Epifcopis refervatis, non obrenta ad id Epifcoporum facultate. *V. Sacramenti Pœnit. Minifter Ord. ad refervata q. 9.*
- 13 Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Epifcopo præfentato, fed ab eo injufte reprobat.
- 14 Qui facit confessionem voluntariè nullam, fatisfacit præcepto Ecclefie. *V. Confessio annua q. 14. v. ibi. q. 17.*
- 15 Pœnitens propria auctoritate fubfiftere fibi poteft alium, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat. *V. Sacramenti Pœnit. mater. p. ox. q. 63.*
- 16 Qui Beneficium curatum habent, poffunt fibi eligere in Confeflarium fimplicem Sacerdotem, non approbatum ab ordinario. *V. Confessio annua q. 32. v. fatisfactio per, etc. q. 76.*
- 17 Eft licitum Religiofo, vel Clerico Calumniatorem gravia crimina de fe, vel de fua Religione fpargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non fuppetit, uti fuppetere non videtur, fi calumniator fit paratus, vel ipsi Religiofo, vel ejus Religioni publice, & coram graviffimis viris prædicta impingere, nifi occidatur. *V. Homicidium q. 19.*
- 18 Licet interficere falſum Accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum vitare. *V. Homicidium q. 9. v. Iuſ Prælati in Rei citationem, etc. q. 4.*
- 19 Non peccat Maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam. *V. Homicidium q. 20.*
- 20 Reſtitutio Pii V. impoſita Beneficiatis non recitantiſus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna. *V. Hora Canonice q. 14.*
- 21 Habens Cappellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligaationi, ſi officium per alium recitet. *V. Hora Canonice q. 15.*
- 22 Non eſt contra juſtitiam Beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa Beneficia Eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

- 23 Frangens jejunium Ecclesie, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subicere præcepto. *V. Jejunium Ecclesiasticum.*
- 24 Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem. *V. Luxuria peccati contra naturam q. 2.*
- 25 Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam. *V. Sacramenti Pœnit. materia proxima q. 39.*
- 26 Quando litigantes habent pro se opiniones æquæ probabiles, potest Iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. *V. Conscientia q. 18.*
- 27 Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem. *V. Conscientia q. 10.*
- 28 Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam. *V. Legis obligatio q. 11.*
- 29 In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium. *V. Jejunium Ecclesiasticum q. 28.*
- 30 Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio. *V. Jejunium Ecclesiasticum q. 64.*
- 31 Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiam si iter unius diei conficiant. *V. Jejunium Ecclesiasticum q. 69.*
- 32 Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lactinia in Quadragesima obliget. *V. Jejunium Ecclesiasticum q. 7.*
- 33 Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascunque elemosynas, quas ante Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit. *V. Hora Canonica q. 29.*
- 34 In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto. *V. Hora Canonica q. 36.*
- 35 Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis, & crastino. *V. Hora Canonica q. 43.*
- 36 Regulares Possunt in foro conscientie uti suis privilegiis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum. *V. Sacramentum Ordinis q. 59.*

- 37 Indulgentiæ concessæ Regularibus , & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ. *V. Satisfactio per Indulgentias, etc. q. 53.*
- 38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali , confitendi quam primum, est consilium, non præceptum. *V. Communio annua q. 23, etc.*
- 39 Illa particula , *quam primum* intelligitur , cum Sacerdos suo tempore confitebitur . *V. Communio annua q. 23. etc.*
- 40 Est probabilis opinio , quæ dicit , esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur , secluso periculo consensus ulterioris , & pollutionis . *V. Luxuria q. 3.*
- 41 Non est obligandus Concubinarium ad eiiciendam concubinam , si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarij vulgo *regolo* , dum deficiente illo , nimis ægrè ageret vitam , & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent , & alia famula nimis difficile inveniretur. *V. Sacramenti Panis. materia prox. q. 15.*
- 42 Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere , si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus . *V. Contractus gratuiti q. 69.*
- 43 Annum legatum pro anima relictum non durat plusquam per decem annos.
- 44 Quoad forum conscientiæ , reo correcto , ejusque contumacia cessante , cessant censuræ. *V. Denunciatio in materia, etc. q. 4.*
- 45 Libri prohibiti , donec expurgentur , possunt retineri usque dum adhibita diligentia corrigantur.

PROPOSITIONES DAMNATÆ AB INNOC. XI.

- 1 **N**on est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti , relicta tutiore , nisi id vetet lex , conventio , aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum est in collatione Baptismi , Ordinis Sacerdotalis , aut Episcopalis . *V. Conscientia q. 24. v. ibi. q. 68.*
- 2 Probabiliter existimo , Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem . *V. Conscientia q. 17. etc.*
- 3 Generatim dum probabilitate , siue intrinseca , siue extrinseca , quantumvis tenui , modò à probabilitatis finibus non exeat , confisi aliquid agimus , semper prudenter agimus. *V. Conscientia q. 10.*

- 4 Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinionem minus probabili.
- 5 An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.
- 6 Probabile est, ne singulis quidem rigore quinqueannis per se obligate præceptum charitatis erga Deum.
- 7 Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.
- 8 Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis sui actibus frui.
- 9 Opus conjugis ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.
- 10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.
- 11 Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.
- 12 Vix in secularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui. *V. Responsum q. 2.*
- 13 Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari. & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia Personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.
- 14 Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.
- 15 Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.
- 16 Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.
- 17 Satis est actum fidei semel in vita elicere.
- 18 Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo, tacere ut peccaminosum per se, non damno. *21. in corpore.*
- 19 Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationem ad assensum impellentium. *22. in corpore.*
- 20 Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem. *23. in corpore.*

- 21 Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem fiat cum notitia solum probabili revelationis, sed cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus. 19. in corpore.
- 22 Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate mediæ, non autem explicita Remuneratoris. 20. in corpore.
- 23 Fides latè dicta ex Testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit. 18. in corpore.
- 24 Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propterquam velit, aut possit damnare hominem. V. Iuramentum q. 24.
- 25 Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis. V. Iuramentum q. 23.
- 26 Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit; intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est perjurus.
- 27 Causa justa utendi his amphibologis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, itaut veritatis occultatio conficatur tunc expediens, & studiosa.
- 28 Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel ad Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare iuramentum, quod de mandato Regiæ similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.
- 29 Vrgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi. V. Actus humani q. 39.
- 30 Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat. V. Homicidium q. 10. & 18.
- 31 Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei. V. Censura excommunicati q. 45. 33. in corpore.
- 32 Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. 31. in corpore.
- 33 Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injustè impediens, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se

se taliter defendere, sicut, & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra eorum possessionem injuste impedientem,
 32. in corpore.

34 Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur. *V. Censura excomm. propter abortum. q. 7.*

35 Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero est, credere animæ rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36 Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi. *V. Furtum. q. 11.*

37 Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt. *V. Contractus onerosi. q. 13.*

38 Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod oblatum est per pauca furtiva, quantumcumque sit magna summa totalis. *V. Furtum. q. 13.*

39 Qui alium movet, aut inducit ad in ferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati. *V. Restitutionem qui facere debeat. q. 30.*

40 Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem Personæ, & cum contractu retrovenditionis præcisè inito, cum intentione lucris. *V. Contractus onerosi. q. 21.*

41 Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42 Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigitur tanquam ex justitia debitum. *V. Contractus gratuiti. q. 50. & 53.*

43 Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam, falso crimine elidere. *V. Ius Prælati in Rei, &c. q. 4.*

44 Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat; Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia. *V. Ius Prælati in Rei, &c. q. 4.*

45 Dare temporale pro spiritali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed solum tanquam motivum con-

- conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.
- 46 Et id quoque locum habet: utiam si temporale sit principale motivum dandi spirituales; imò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis.
- 47 Cum dicit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesie magis utiles, ipsi iudicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primò videtur per hæc digniores, non aliud significare: velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minùs propria, ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos: vel tandem loquitur tertio, quando sit concursus. *V. Rescriptio q. 4. c.*
- 48 Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere multiciam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur. *V. Lxxviii. simplicis fornicationis q. 2.*
- 49 Mollities jure nature prohibita non est. Vnde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.
- 50 Copula cum conjugata, consentiente marito, non est aduherium: adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.
- 51 Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat horum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu, notabilis detrimenti, puta, ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur. *V. Scandalum q. 10.*
- 52 Præceptum servandi festa non obligat sub mortali seposito scandalo, si absit contemptus.
- 53 Satisfacit præcepto Ecclesie de audiendo sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul à diversis celebrantibus audit. *V. Legis modus obligandi q. 22.*
- 54 Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes; potest autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem. *V. Legis modus obligandi q. 22.*
- 55 Præceptum Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem. *V. Communio annua q. 20. v. Ibidem q. 25. v. ibi. q. 35.*
- 56 Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

- 57 Probabile est, sufficere nutritionem naturalem, modo honestam.
 58 Non tenemur Confessario interroganti fateri peccata alicujus consuetudinem. *V. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 16. 19. 21.*
 59 Licet sacramentaliter absolvere, dimidiatè tantum confessos, ratione magni concursus penitentium, qualis v.g. potest contingere in die magna alicujus festivitatis, aut indulgentiæ. *V. Sacramenti Pœnit. Minister Deleg. ad reservata. q. 10.*
 60 Penitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem, Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, & si emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem. *V. Sacramenti Pœnit. materia proxima. q. 16.*
 61 Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè, & ex proposito querit, aut ei se ingerit. *V. Sacramenti Pœnit. materia prox. q. 15.*
 62 Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.
 63 Licitum est, querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.
 64 Absolutionis est capax homo, quantumvis laboret ignorantia, Mysteriorum fidei; & etiam si per negligentiam etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi.
 65 Sufficit illa Mysteria semel credidisse.
 66 Scientia ex Confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directâ, aut indirectâ revelatione, & gravamine penitentis, nisi aliud multò gravius ex non usu sequatur, in cujus compensatione prius meritò contemnatur. *V. Sacramenti Pœnit. Sigillum.*

D E C R E T U M.

De Communione Quotidiana, modo deferendi Sacram. Eucharistiæ ad infirmos, & alios, ac venialium confessione simplici Sacerdoti non approbatò, &c. Roma. Datum 22. Febr. 1679.

Cum ad aures Sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit, in quibusdam Diocesisbus vigere usum quotidianæ Communionis, etiam in Feria sexta Parasæve, & simul affirmari, eandem quotidianam Communionem præceptam esse à jure Divino, quia etiam in illius administratione aliquos abusus inolevisse, videlicet, quod aliqui, non in Eccle-

fla, sed in privatis Oratoriis, & Domi, imò cubantes in lecto, & non laborantes ulla gravi infirmitate nota, sumant Sacrosanctam Eucharistiam, quam argentea theca inclusam in crumena, aut secreto illis deferunt Sacerdotes Seculares, aut Regulares: alique in communione accipiant plures formas, ac particulas, vel grandiores solito; ac tandem quod aliqui contineantur peccata venialia simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario.

Cum autem hæc sanctissimus consideranda commiserit Sac. Cong. C. O. Concilii Tridentini interpretum, eadem Sac. Congregatio prævia matura discussione super prædictis unanimi sententia ita censuit. Et si frequens quotidianusve Sacrosanctæ Eucharistiæ usus à Sanctis Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam percipiendi, aut ab ea abstinendi certos singulis mensibus, aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tridentinum præscripsit. sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet tantum indicavit, cum inquit: *Optaret quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent.* Idque non immerito; multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variae ob negotia spiritus alienationes; multæ e contra gratiæ, & Dei dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possumus, nihil certe de cujusque dignitate, atque integritate, & consequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui: & propterea quod ad negotiatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum secreta cordis explorantium iudicio est relinquendus: *qui ex conscientiarum puritate, & frequentia fructu, & ad pietatem processu,* Laicis negotiatoribus, & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt; In Conjugatis autem hoc amplius animadvertent, cum B. Apostolus nolit eos invicem fraudari, nisi fortè ex consensu ad tempus; ut vacent orationi, eos ferò admoneant, tantò magis ob sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentie vacandum: *puriorique mente ad Cœlestium Epularum communionem esse conveniendum.* In hoc igitur Pastorum diligentia potissimum invigilabit, non ut à frequenti, aut quotidiana Sacræ Communionis sumptione, unica præcepti formula aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituentur, sed magis, quid singulis permitten-

Dum per se, seu Parochos, seu Confessarios sui docendum
putet, illudque omnino provideat, ut nemo à Sacro Convivio,
seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur, & nihilomi-
nus: *Dei operam, ut unusquisque digne pro devotionis, & præ-
parationis modo rati, aut cœlestis Domini Corporis suavia-
tem degustet.*

Idem Moniales, quotidie Sacram Communionem, patentes
admonenda erunt, ut in diebus ex earum Ordinis insti-
tuta præstitutis, *Signa vero puritate mentis emittant, et facti
et spiritus ita inebrientur, ut digne frequentari, aut quotidiano
Sanctissimi Sacramenti persequente videri possint.* Id illis à Supe-
rioribus permittatur.

Proderit etiam præter Parochorum, & Confessariorum dili-
gentiam, opera quoque Concionatorum uti, & cum eis con-
sultum haberi, ut cum Fideles ad Sanctissimi Sacramenti fre-
quentiam (quod facere debent) accesserint statim, *de magis ad
illud sumendum præparatione orationem habeant*: generatimq;
ostendant eos, qui ad frequentiore, aut quotidianam, salutifi-
ci Cibi sumptionem devoto studio excitantur, *debere, sive Laici
negotiatores sint, sive conjugati, sive quicumque alii, suam
agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Divini Ju-
dicii formidine discant cœlestem mentem, in qua Christus est,
revereri; & si quando se minus paratos senserint, ab ea absti-
nere, seque ad maiorem præparationem accingere.*

Episcopi autem, in quorum Dioecibus viget hujusmodi devo-
tio erga Sanctissimum Sacramentum, pro illa gratias Deo
agant, eamque ipsi adhibito prudentiæ, & judicii tempera-
mento alere debebunt: & ab eorum officio postulari sibi ma-
ximè persuadent, nulli labori, aut diligentiae parcendum,
ut omnis irreverentia, & scandali suspicio in veri, & impa-
culari Agni perceptione tollatur, virtutesque, ac dona in su-
mentibus augeantur. Quod abunde continget, si ii, qui devoto
hujusmodi studio divina præstante gratia tenentur, seq; sacra-
tissimo pane frequentius refici cupiunt, suas vires expendere,
seque probare cum timore, & charitate assueverint: quibus
Christum Dominum, qui se fidelibus manducandum, & se-
pretium in morte tradidit; atque in Cœlesti Regno se præ-
mium est daturus, precatur Sacra Congregatio, ut suam opem
ad dignam præparationem, & sumptionem largiatur.

Porrò Episcopi, & Parochi, seu Confessarii redarguant asseren-
tes communionem quotidianam esse de jure divino, doceant
in

in Ecclesijs, seu Oratorijs privatis, ex dispensatione, seu privilegio Pontificis de manu Sacerdotis sumendam Sanct. Eucharistia nec eam ullo modo deferendam in crumena, aut secretò ad existentes Domi, vel cubantes in lecto, præter quàm ad infirmos, qui ad illam suscipiendâ ad loca prædicta accedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia deferatur publice, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani, si verò ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti. Curent etiam ut circa communionem in Feria sexta Parasceve, Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus serventur; insuper admoncant nulli tradendas plures Eucharisticas formas, seu particulas, neq; grandiores, sed cõsuetas. Non permittant, ut venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Si Parochi, Confessarii etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes secus egerint, sciant, Deo Optimo Maximo rationem reddituros esse, neque defensionem Episcoporum, & Ordinariotum, justam, ac rigorosam animadversionem in contrasacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa.

Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens Decretum typis dari, ac publicari voluit. In quorum, &c. Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. CARD. COLUMNA PRÆF.

S. Archiepisc. Brancatius Episc. Viterbiensis Secr.

Die 15. mensis Februarii 1679. Supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit per Urbem, ad valvas Curia, & in acie Campi Floræ, ut moris est, per me Egidium Falicem SS. D. N. PP. Curatorem, Pro Magistro Cursorum Gregorius Staggius Apost. Cur.

SS. D. N. CLEMENTIS DIVINA PROVIDENTIA
P A P Æ X.

Constitutio in qua Regularium privilegium quo ad predicationem Verbi Dei, & Sacramenti Pœnitentiæ administrationem declaratur.

S Vperna, &c.

Regulares, qui in Ecclesijs sui Ordinis prædicare voluerint, teneri ab Episcopo Diocesano benedictionem petere; Prædicare tamen posse, quanvis illam non obtinuerint. Quod si Episcopus benedictionem nedum non concesserit, sed etiam contradixerit, nec in prædictis quidem Ecclesijs licere Regularibus præ-

prædicare; Eosque contravenientes ab illo tanquam à Sedis Apostolicæ Delegato censuris, aliisque penis Ecclesiasticis in vim Constitutionis sel. rec. Gregorii XV. Prædecessoris Nostri, incipientis, *Inscrutabili Dei providentia*, coerceri, & puniri posse. Episcopum tamen absque justa, & rationabili causa contradicere non debere; Et hujusmodi benedictionem teneri etiam Regulares parere; Si in quibuscumque Oratoriis sui Ordinis sermonem coram Populo, vel in Ecclesiis, vel ad Grates Monasteriorum Sanctimonialium eorum jurisdictioni subiectarum, licet clausis januis, & nullus Sæcularis ibi interfuit, habere voluerint. Posse autem Episcopum licentiam concessam Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare volentibus illos, quamvis ab Universitatibus, aut à Magistratibus laicis nominatos, etiam si Episcopi Antecessores per tempus immemorabile hanc licentiam absque examine concedere consueverint, quoad doctrinam examinare; Si ita ipsius arbitrio, quod moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit. Et licentiam prædicandi semel tandem concessam, ob rationabiles causas licet occultas, prædicationem tamen concernentes suspendere posse. Non posse tamen Episcopum generatim prohibere Regularibus, quin in Ecclesiis suorum Ordinum prædicent.

Ad hæc Regulares ab Episcopo ad confessiones secularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi eas absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis ponitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi religiosi jam fuerunt approbati. Et generaliter ab Episcopo ad Personarum sæcularium confessiones audiendas, nequaquam censi approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subiectarum; sed egere quoad hoc speciali Episcopi approbatione; Atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii minimè posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii. Itidem Confessores extraordinarios semel deputatos, atque approbatos ab Episcopo ad Monialium confessiones pro una vice audiendas, haud posse expleta deputatione in vim approbationis hujusmodi illarum confessiones audire, sed toties ab Episcopo esse approbandos, quoties casus deputationis contigerit. Cæterum in Monasteriis, ac etiam Collegiis, ubi juxta Regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares, quàm Confessores Regularium eorundem Monasteriorum, seu Collegiorum audire confes-

sio-

siones illorum secularium, qui inibi sunt verè de familia, & continui commensales, non autem illorum, qui tantum ipsi deserviunt, Illos autem Religiosos, qui ad confessiones audiendas idonei generaliter reperti fuerint, ab Episcopis generaliter quoque, & indistincte absque aliqua limitatione temporis, certorumque locorum, aut generis Personarum in Diocesi propria admittendos. Quoad ceteros verò, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti arbitrio Ordinarii relinqui ipsos cum limitata facultate; prout eisdem Ordinariis magis expedire videbitur probare, & admittere. Semel autem simpliciter approbatos posse in Diocesi Episcopi approbantis, quovis anni tempore etiam Paschali, & quorumcumque etiam Infirmorum confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia; De qua tamen Confessione teneri dictos Religiosos eorundem Infirmorum Parochum illicet certiores reddere: Et hoc posse illis ab Episcopo sub poena suspensionis à facultate audiendi Confessiones præcepi, sufficere tamen ut certior ratio huiusmodi fiat saltem, per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam.

Et eos, qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore concessi fuerint, Constitutioni, quæ incipit: *omnis utriusque sexus*, quoad Confessionem dumtaxat satisfecisse censendos. Regulares verò ad ejusmodi Confessiones audiendas prævio examine simpliciter & absque ulla temporis præfinitione ab ipso met Episcopo, Secus verò si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit eorum examinari, aut ab eisdem confessionibus audiendis suspendi, seu licentias ipsis concessas revocari, nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat; de qua tamen haud necessarium esse, ut in actis constet, nec eam teneri Episcopum ipsis Regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ dumtaxat, ubi eam aperiri postulaverit; Porro si Regulares cum scandalo, aut aliàs inhonestè vivant, vel aliquod delictum commiserint, per quod rationabili Episcopi iudicio videantur à Confessionibus suspendendi, in quo ipsius Episcopi conscientiam oneratam esse volumus, cum præcipua Ministri Sacramenti Penitentiae qualitas sit vitæ integritas, ac morum honestas, utique eam causam ad Confessionis ministerium pertinere, ac proinde nihil ob stare, quo minus ob eam possit Episcopus Regulares à semetipso approbatos suspendere, aut repellere à Confessionibus audiendis. Atque Confessiones audiendi

culatam omnibus simul unius Conventus Regularibus Confessoribus adimi ab Episcopo inconsulta Sede Apostolica nullatenus posse. Ex facultatibus per Mare magnum, aliave Privilegia Regularibus cujuscunque Ordinis, Instituti, aut Societatis etiam Iesu concessis factam eis non esse potestatem, absolvendi in casibus ab Episcopis sibi reservatis. Et per confirmationes dictorum Privilegiorum, quas Regulares à Sede Apostolica post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis etiam Decretis sublata, atque extincta, à quæ habebant absolvendi à casibus Episcopo reservatis.

Et habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non idcirco à casibus Episcopo reservatis posse absolvere: posse autem Regularem Confessorem in ea Diœcesi in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi à peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa ubi idem Confessor est approbatus absolvere, nisi eosdem Pœnitentes noverit in fradem reservationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obvenienda migrasse. Vigere supradictorum Privilegiorum nequaquam licere Regularibus, etiam satisfactâ parte, absolvere Pœnitentes à Censuris, quoad externum, & judiciale forum, & absolutos ab eis in foro Pœnitentia, utique non contenti absolutos in exteriori iudicio, & contentioso. Quin immo Censuris Ecclesiasticis irretitos, & denunciatos ab Episcopis cogi posse gerere se pro talibus, etiam si à Regularibus fuerint absoluti. Quoties exhibitis aliquibus Regularium Apostolicis Privilegiis coram Episcopo, ab eo iudicetur ipsi non suffragari casui de quo agitur; Si dictorum Privilegiorum verba obscura sint, & ambigua non esse ad Metropolitanum provocandum, sed cum ejus sit interpretari, cujus est condere, dictorum Privilegiorum interpretationem Sedis Apostolicæ iudicio, prout alias Constitutione Prædecessoris nostri, &c. sel. rec. Clementis IV. Statutum fuit esse exequendum.

Non obstantibus quibuscunque, &c. etiam insolitis casibus. Datum Romæ anno 1670. undecimo Kalendas Julii Pontificatus nostri anno Primo.

Notanda sunt verba: *Ex facultatibus per mare magnum, &c.* quibus Clemens X. magis amplæ loquitur, quàm Alexander VII. in duodecima Propositione ab eo damnata,

FINIS.

